

СРПСКИ ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ ЗБОРНИК
КЊИГА XXX

ACADÉMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
ET
INSTITUT DE LA LANGUE SERBOCROATE

RECUEIL
DE DIALECTOLOGIE
SERBE
XXX

TRAITÉS ET MATÉRIAUX

Comité de rédaction

Dr Pavle Ivić, Dr Asim Peco et Dr Mitar Pešikan

Rédacteur en chef

PAVLE IVIĆ

BEOGRAD
1984

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

СРПСКИ
ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ
ЗБОРНИК
XXX

РАСПРАВЕ И ГРАЂА

Уређивачки одбор

Др Павле Ивић, др Асим Пецо и др Милан Пешикан

Главни уредник

ПАВЛЕ ИВИЋ

БЕОГРАД
1984

Секретар часописа

Мр Никола Рамић

Израду и штампање финансира Републичка заједница науке Србије

Издају

Српска академија наука и уметности, Београд, Кнез-Михаилова 35/II

и

Институт за српскохрватски језик, Београд, Кнез-Михаилова 35/I

Штампа: Издавачко-штампарска радна организација „МИНЕРВА”, Суботица

С А Д Р Ж А Ј

	Стр.
Миле Томић: Говор Свиничана	7 —265
Љиљана Недељков: Прозодијске особине говора села Каћа	267—356
Драган Павлица: О говору околине Удбине	357—424

...

...

МИЛЕ ТОМИЋ
ГОВОР СВИНИЧАНА

САДРЖАЈ

	Страна
УВОД	11–16
Скраћенице	16
ФОНЕТИКА	17–56
Самогласници	17–33
Сугласници	33–56
МОРФОЛОГИЈА	57–115
Граматичке категорије (род, број, падеж)	57–67
Члан	67–70
Придеви	70–74
Заменице	75–85
Бројеви	85–92
Глаголи	92–103
Прилози	103–109
Речце	109–110
Предлози	110–112
Везници	112–113
Узвици	113–115
РЕЧНИК	116–243
ДИЈАЛЕКАТСКИ ТЕКСТОВИ.....	244–261
РЕЗУМАТ	263–265

УВОД*

0. Срби и Хрвати у Румунији живе у седамдесетак насеља у жупанијама Арад, Караш-Северин, Мехединц и Тимиш заједно са Румунима, Маџарима, Немцима, Чесима, Словацима, Украјинцима, Ромима и другима.

Хрватски кајкавски говор у Кечи (жупанија Тимиш) једини је хрватски говор у Румунији. Године 1967, за време дијалекталних истраживања, у Кечи је било још свега 165 Хрвата. Хрвати су се настанили овде 1801. године.¹

Иако је број Срба у Румунији релативно мали, њихови су говори веома различити. Присуство ових специфичних особина, од говора до говора, може се објаснити, пре свега, различитим периодом сеоба које су долазиле из различитих географских средина као и самосталним развојем ових говора у новој домовини и у контакту са другим језицима.

Српске говоре у Румунији можемо класификовати на неколико, мање више хомогених, група. Ова подела заснива се, пре свега, на фонетским, морфолошким и акцентолошким особинама, а мање на синтактич-

* Др Миле Томић, родом из Радимне у Банатској Клисури (Румунија), виши је научни сарадник Института за лингвистику у Букурешту. Његова драгоцену монографија о ванредно значајном свиничком говору рађена је у духу једне дијалектолошке школе осетно друкчије од било које југословенске. Отуда и разлике према сличним радовима писаним код нас, на пример у погледу тежишта пажње или начина презентације грађе. Осим тога, аутору очигледно није стајала на располагању сва релевантна литература. Због великог обима студије Редакција је била приморана да замоли аутора за извесна сажимања. Тако је поред осталог веома детаљно излагање о дис трибуцији вокала битно скраћено. На жалост, приликом припремања рада за штампу није било довољно могућности за близак контакт и сарадњу аутора и Редакције.

¹ Dr Ante Messner-Sporšić, *Kolonija hrvatskih plemića u Banatu*, Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena, knjiga XXVIII, svezak 1, Zagreb, 1931, стр. 161—162, 164, 182.

ким и лексичким.² Ево тих група: *Карашевски њовори*, *Клмсурски њовори* или *Српски њовори са леве обале Дунава*, *Говори банајских „Црногораца”*, *Новосийокавски њовори*, *Мешовити њовори* и *Говор Свиничана*.

Почевши од 1963. године обишли смо сва насеља у Румунији у којима живе Срби и Хрвати. Том приликом снимили смо узорке говора на магнетофонску траку, попунили дијалектолошке квестинаре и забележили антропониме и топониме. Магнетофонске траке чувају се у Институту за лингвистику у Букурешту, у оквиру *Фонотеке словенских њовора на територији СР Румуније*.

0.1. Село и становништво. Свиница се граничи Козлом и Пластишевицом, налази се на левој обали Дунава, удаљена је 46 км од Оршаве и 53 км од Старе Молдаве. Припада жупанији Мехединц. Становници села називају се *Свиничани* или *Свинич’ане*, како сами себе називају у свом архаичном говору.

Током година Свиница је имала следеће називе: *Zinicse* (1443. год.), *Szvinicza* (1690—1700), *Svinica* (1774), *Szinicza* (1829, 1848), *Szinicza* (1913).³ Званични назив села је *Svinica*, а мештани га називају *Свиница* (не прихватају облик са -њ-, *Свињица*).

Свиница је врло старо насеље. Као тврђава⁴ помиње се 1437, а настањена је била много раније, што доказују остаци римске тврђаве и римски новац и предмети из римског доба пронађени у свиничком атару.

Тврђаву Три куле, чије се рушевине и данас виде на ушћу реке Стариште, подигао је у XVI веку бан карансебешки и лугошки, Србин Петровић.

Године 1806, у Свиници је боравио Карађорђе код неког Васе Мирче. О томе се у селу и данас прича.

Према народном предању, прво насеље Свиница налазило се на месту које се данас назива *Старић’а*, близу Три куле. Око 1700. године село им је уништено а Свиничани подижу ново насеље на месту које се данас зове *Старибно село*. Услед честих турских напада, 1788. године напуштају опљачкано и спаљено насеље и после одласка Турака, подижу трећу Свиницу на месту где је постојала све до 1970. године, када су је покриле воде акумулационог језера на Бердапу. Сада се Свиничани поново, трећи пут, селе и подижу ново насеље недалеко од старог. Нова

² Више података о овим говорима дали смо у нашим раније објављеним радовима: *Despre statutul vocalelor r și l în graiurile sîrbești și croate din țara noastră*, Studii și cercetări lingvistice, XIX, 6, București, 1968, стр. 611—614; *Fonetica și fonologia graiului sîrbesc din localitatea Belobreșca (jud. Caraș-Severin)*, Studii de slavistică, I, București, 1969, стр. 279—309; „Unitatea” *graiurilor carașovene*, Studii de limbă, literatură și folclor, vol. II, Reșița, 1971, стр. 159—177; *Antroponimia Karașevaca*, ZFL, Novi Sad, 1972, стр. 213—227; *Graiurile sîrbești și croate din România*, Analele societății de limba română, 3—4, Zrenjanin, 1972—1973, стр. 599—604; *Elemente românești în antroponimia carașovenilor*, Studii și cercetări lingvistice, XXV, 1, București, 1974, стр. 45—60; *Српски и хрватски њовори у Румунији*, Развитак, јул—октобар, 4—5, Зајечар, 1972, стр. 78—90.

³ Suciū Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, II, O—Z, București, 1968, стр. 153.

⁴ Душан Ј. Поповић, *Срби у Банаћу до краја осамнаестог века*, Београд, 1955, стр. 192.

Свиница једно је од најмодернијих села Румуније, саграђена је по плану и под стручним надзором.

Најстарије податке о бројном стању домова у Свиници имамо из 1713. године, када је забележена са 43 дома. Село се нагло развија, те је 1749. забележена са 78, а 1783. године са 100 домова. Податак од 1905. тврди да је било 144, а само након 30 година, имала је 325, да би 1940. имала 350 домова. Пре потапања, 1966. године, имала је 368, а нова Свиница имала је, 1982. године, 386 домова.

Српски назив тврђаве и насеља показује да је у Свиници било Срба од њеног оснивања. Забележена су и каснија досељавања Срба, и то 1700, 1720, а нарочито после 1738. и 1788. године. По народном предању, овде је досељено и неколико породица Бугара, Македонаца и Карашевака. Говор Свиничана не искључује такву могућност. Иначе, често су нас упитали Свиничани: *Што смо ми, Србље, Булџари, Македонци, Крашоване? Нитико не вреви како ми.*

Подаци о броју становника потичу тек од 1891. године.

Бројно стање Свиничана током једног века:

Година	1891	1897	1900	1905	1920	1924	1930	1935	1938	1940	1966	1972	1981
Број становника	1413	1318	1341	1411	1379	1370	1423	1489	1654	1652	1526	1522	1534

Према попису од 1938. године, у Свиници је било 1654 становника који су се, сви, изјаснили као Срби, иако је било и припадника других националности, што смо установили 1966. године, када је ово село имало 1413 Срба, 59 Румуна, 5 Маџара и 49 Рома.

Знатан број Свиничана преселио се у Оршаву приликом последњег премештања насеља.

Основно занимање Свиничана било је сточарство и риболов, а тек касније земљорадња. Иако је атар села доста простран, то су углавном шуме и брегови са врло мало равнице. У периоду 1905—1930. многи су напустили земљорадњу и прешли да раде у оближњем руднику, а касније у руднику Козла. И данас им је рударство једно од значајних занимања, а жене се, углавном, баве земљорадњом и сточарством. Године 1966. у Свиници је био 951 земљорадник, 178 радника и 22 службеника, а број деце износио је 375.

Од старих заната мало је сачувано и њима се баве већином старији Свиничани. Имају неколико зидара, кројача, ковача, колара, ћурчија и столара.

0.2. Дијалекатска истраживања у Свиници отпочели смо 1963. године и трајала су око три и по месеца (3 дана новембра 1963, 30 дана новембра 1964, 25 дана фебруара-марта 1965, 30 дана маја-јуна 1965, 12 дана децембра 1967. и 10 дана маја 1968).

Од самог почетка одлучили смо да радимо само са једним казивачем (субјектом). То је био Паун Аврамовић — Аврамовски, рођен 1883, по занимању земљорадник, имао је 4 разреда основне школе, није познавао српскохрватски књижевни језик. (Умро је 1969.) Осим квестионара који се односе на неке занате (као, на пример, столарство, обућарство итд.), уз његову смо помоћ попунили све остале квестионаре, иако смо, у самом почетку приметили да се и код овог Свиничана јављају извесна колебања. Зато смо све одговоре на квестионаре проверили са другим казивачима:

1. Коста Велимировић — Анујкински, рођен 1893, земљорадник, има пет разреда мађарске и српске основне школе. Са њиме смо проверили квестионаре за ономастику и земљорадњу.

2. Никола Петровић — Урбан, рођен 1909, земљорадник, има четири разреда мађарске основне школе. Са њиме смо проверили одговоре на квестионаре за лов и риболов, виноградарство, сточарство и занате.

3. Драгица Петровић — Урбан, рођена 1913, земљорадница, има три разреда српске основне школе. Са њом смо проверили одговоре на квестионаре за народну ношњу, прераду вуне и кухињу.

4. Цвета Илић — Шолојка, рођена 1929, кројачица, има седам разреда српске и румунске основне школе. Са њом смо проверили одговоре на квестионаре за кућу и покућанство, обичаје и баштованство.

5. Жива Јанковић — Кузмински, рођен 1907, земљорадник, има шест разреда мађарске основне школе. Са њим смо проверили квестионар за грађевинарство.

6. Цвета Јанкуловић — Пазаркинска, рођена 1951, ученица седмог разреда српске основне школе. Са њом смо проверили квестионаре за фонетику и граматику.

7. Станка Марта — Пекар, рођена 1916, земљорадница, има пет разреда румунске основне школе. Са њом смо проверили квестионаре за цвећарство, домаћу радиност и ткање.

У случају да нам одговори нису били једнаки са онима што нам је дао главни казивач, упитали смо једног из треће групе казивача коју су сачињавали: Филип Новак (рођен 1928), Викентије Аврамовић (рођен 1940), Цветко Јанкуловић (рођен 1905), Јован Јовановић (рођен 1925), Голуб Грујић (рођен 1920).

Касније смо све ове субјекте, и многе друге, снимили на магнетофонску траку.

При попуњавању квестионара, у разговору са субјектима, служили смо се, у почетку, само румунским језиком, а касније и говором Свиничана који смо научили. Кад год смо им се обраћали на српскохрватском књижевном језику њихов одговор није више био у духу локалног говора.

Дијалекатски материјал бележили смо српскохрватском ћирилицом, прилагођеном на специфичне особине овог говора. Тако смо код само-

гласника увели и знак *э* којим бележимо полугласник *э̆*, а код сугласника знак *с* којим бележимо африкату *дз*. Апострофом после африката *ђ, њ, џ, њ* означујемо њихово палатализовано изговарање.

0.3. У овом раду доносимо кратку анализу основних фонетских особина говора Свиничана, након чега следи анализа морфолошке структуре, неколико страница дијалектолошких текстова и речник овог говора.

Извесна поглавља ове студије објавили смо раније, у разним румунским и југословенским часописима, те их нећемо овом приликом понављати. Из морфологије објавили смо следеће: *Unele observații în legătură cu adjectivul calificativ în graiul sîrbesc din localitatea Svinici, regiunea Banat*, Studii și cercetări lingvistice, XVIII, 2, București, 1967, стр. 223—230 (Неколико примедби у вези с описним придевима у српском говору насеља Свиница, област Банат); *Sistemul verbal al graiului sîrbesc din Svinici, județul Mehedinți*, Studii de slavistică, II, București, 1971, стр. 179—216 (Глаголски систем српског говора у Свиници, жупанија Мехединци); *Un sistem nominal în evoluție: substantivul în graiul sîrbesc din Svinici*, Studii și cercetări lingvistice, XXX, 6, București, 1979; стр. 551—570 (Један номинални систем у еволуцији: именица у српском говору у Свиници).

Из лексике говора Свиничана објавили смо само следећи прилог: *Elemente lexicale românești în graiul sîrbesc din localitatea Svinici (județul Mehedinți)*, Fonetică și dialectologie, IX, București, 1974, стр. 165—176 (Румунски лексикални елементи српског говора у насељу Свиница, жупанија Мехединци).

Ономастика Свиничана (лична имена, презимена, надимци и микротопонимија) саставни је део наше студије *Ономастика румунских Срба и Хрвата*, која треба да се објави у три наставка: *Антропонимија Срба и Хрвата у Румунији*, Ономатолошки прилози, V—VI, Београд, 1984—5, и *Топонимија Срба и Хрвата у Румунији*, Ономатолошки прилози, VII, Београд, 1986.

Неколико примедби о ономастици Свиничана објавили смо у прилозима *Македонски елементи у антропонимији Свиничана*, Македонски јазик, XXIII, Скопје, 1972, стр. 271—278; *Топонимија Свиничана*, Македонски јазик, XXXI, Скопје, 1980, стр. 239—250.

0.4. У говору Свиничана акценат је динамичан и експираторан. Нема разлике у квантитету и квалитету акцента и он, углавном, стоји при крају речи: *добро, јесен, јошће, сивојина, роса, наизнаниче, њасуљ, мривак*. Код надимака, акценат је увек на трећем слогу од краја речи (као код Македонаца): *Ананински, Анђујкински, Балабањовски, Драјдински, Думински* итд.

Има случајева када један облик може бити двојако акценатован: *висок и висок, јодина и јодина, добро и добро, јесена и јесена, крило и крило, невеста и невеста, сивојина и сивојина, шрава и шрава* итд. У свим овим

случајевима, промена места акцента не води ка променама на семантичком плану. Треба напоменути да је, ипак, специфично за овај говор акцентовање последњег слога, нарочито код двосложних речи. У речнику говора, у већини случајева, доносимо обе акцентолошке варијанте.

0.5. У студији наводимо облике говора Свиничана. Њима нису увек дате семантички одговарајуће речи српскохрватског књижевног језика, чак ни онда када би могли изазвати извесне тешкоће у њиховом разумевању. Све се то налази, уз сва потребна тумачења, у приложеном речнику овог говора.

СКРАЋЕНИЦЕ

А	— акузатив	књ.	— књижевни облик
бр.	— број	Л	— локатив
В	— вокатив	л.	— лице
в.	— види	м.	— мушки род
вар.	— варијанта	мн.	— множина
везн.	— везник	Н	— номинатив
Г	— генитив	нпр.	— на пример
гл.	— глагол	пред.	— предлог
ГС	— говор Свиничана	прид.	— придев
Д	— датив	прил.	— прилог
дем.	— деминутив	рум.	— румунски језик
ж.	— женски род	с.	— средњи род
зам.	— заменица	син.	— синоним
И	— инструментал	схр.	— српскохрватски језик
им.	— именица	тј.	— то јест
јд.	— једнина	узв.	— узвик

ФОНЕТИКА

САМОГЛАСНИЦИ

1. У ГС постоје следећи самогласници: *a, e, u, o, y, ə*, који сачињавају посебне фонеме, као и следеће њихове варијанте: *a², ə^a, e², ə^e, e, o^y, y^o, y^o, o^y*.

Једна од основних карактеристика самогласника ГС, састоји се у великој нестабилности у њиховом изговарању, нарочито у неакцентованом слогу.⁵ Придев „мали” има, на пример, следеће облике: *ма̀нэч'э́к, ма́неч'э́к, ма̀неч'э́к, ме́неч'э́к, ме́нэч'э́к, ма̀на'ч'а'к, ма́на'ч'а'к, ма̀на'ч'а'к* итд.

Највећа нестабилност забележена је у изговарању неакцентованих самогласника *a* и *ə*: *каза́н, кэ́за́н, ка'за́н, кэ'за́н*. Међутим, под акцентом ова два самогласника сачињавају посебне фонеме: *ваши ~ вэши* „ваши ~ ваи”.

1.1. Када се два самогласника исте природе нађу један до другог, након губљења сугласника који их је раздвајао или при додавању префикса, никада се не изговарају као један глас већ увек као два посебна самогласника од којих је, најчешће, један акцентован:

aa : маа́ње, снаа́;

ee : леé;

ии : ари́ица, іови́ин, коми́иин, ни́ч'и́и, ч'и́и;

oo : іроо́и, іроо́и́ло, ло́ове, іоо́д, іоо́доно́м лани́, іоо́браи́;

уу : буу́, ћ'уу́каи́.

⁵ Ова фонетска појава позната је и другим српским говорима: в. Маринко Станојевић, *Северно-шумочки дијалекат*, СДЗБ, II, 1911, стр. 362—363; Миливој Павловић, *Говор Срепчичке Жупе*, СДЗБ, VIII, 1939, стр. 51—54; Павле Ивић, *О іовору Галићкољских Срба*, СДЗБ, XII, 1957, стр. 98.

1.1.1. У ГС нема дифтонга и трифтонга осим у румунској позајмици *виоџра*, где се *oa* изговара као дифтонг. У свим осталим случајевима, када два различита самогласника дођу један до другог, они сачињавају посебне слогове, независно од њиховог положаја у речи или од положаја акцентованог слога:

<i>ae</i> : ч'еиџрнаџстї, шеснаџстї;	<i>oa</i> : џокџаиї, ч'оа;
<i>ai</i> : заињаиї, калаиїшан;	<i>oe</i> : исиџбено;
<i>ao</i> : џраџћ'аиї, јџо;	<i>oi</i> : џбиїї, двоџи, двоџица;
<i>au</i> : џриџун, флауїша;	<i>ou</i> : џриџун;
<i>ei</i> : џџџиї, џреїло;	<i>oa</i> : џџџ'џ'џаџиї;
<i>eo</i> : неоїџерен;	<i>ya</i> : дуџк, дуџиї, оиїџа;
<i>ia</i> : диамџниї, џиџџ;	<i>je</i> : џ'џе;
<i>ie</i> : џ'џе, силниџен;	<i>gi</i> : џрџиїло;
<i>iu</i> : џџџкаиї, џџџуїица;	<i>gu</i> : забџџуиїиїна.

Имајући у виду да ГС има 6 самогласника, они, теоретски, могу образовати 36 самогласничких група. Ако се узме у обзир акцентовани и неакцентовани слог, број таквих група удвостручава се (*aé* и *áe*). Оне се могу појавити на почетку, у средини и на крају речи, а могу и саме сачињавати речи (нпр. узвици: *ao*, *au* итд.), што значи да, теоретски, тих шест самогласника могу образовати 288 група од два самогласника. У дијалектолошком материјалу из ГС, којим смо располагали, забележили смо свега 69 таквих група.

1.2. Слоготворно *p* и *l* чувају своје основне карактеристике. И код њих смо забележили изванредан број варијанти због присуства секундарног гласа који не води ка њиховој потпуној девокализацији: *ʳp*, *ʳl*, *pʳ*, *lʳ*.

1.3. У вези с дистрибуцијом самогласника *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, поменућемо само неколико основних карактеристика.

1.3.1. У *наїлашеном слоїу* вокали имају стабилнији изговор, а број фонетских варијанти много је мањи него у *ненаглашеном слогу*.

У целом анализираном дијалекатском материјалу ГС, забележили смо 1280 различитих контекста у којима се јављају акцентовани самогласници, и то: 99 на почетку речи, 1059 у средини и 122 на крају речи.

Акцентовани самогласници јављају се овим редоследом: *á* (337 различитих контекста), *ó* (258), *é* (254), *í* (242), *ú* (189).

Акцентовани самогласници не јављају се иза група од четири сугласника.

Акцентовани самогласници најчешће се јављају:

исїџред група од два сугласника (415 различита контекста), тврдих сугласника (140), група од три сугласника (38), меких сугласника (31), других самогласника (20), група од четири сугласника (6) и

иза група од два сугласника (384), тврдих сугласника (156), група од три сугласника (34), меких сугласника (33) и других самогласника (25).

Варијанта (отворено) *é* забележена је у неколико примера и то само у акцентованом слогу где се налази, између два сугласника: *мéсо, њéш, њéши, њришэџика, шииџша*.

1.3.2. Неакцентивовани самогласници

Испред акцентивованој слоја:

Самогласници *a, e, u, o, y* забележени су у укупном броју од 932 различита контекста од којих 196 на почетку речи, 731 у средини речи, док се на крају речи не могу појавити.

Испред акцентованог слога, ови се самогласници јављају овим редоследом: *o* (у 227 различитих контекста), *a* (225), *e* (171), *y* (163), *u* (146).

Неакцентовани самогласници се не јављају иза група од четири сугласника, а најчешће се јављају:

испед група од два сугласника (309 различитих контекста), тврдих сугласника (154), група од три сугласника (47), меких сугласника (28), других самогласника (28), група од четири сугласника (1) и

иза група од два сугласника (136), тврдих сугласника (98), меких сугласника (18), других самогласника (11) и група од четири сугласника (10).

Иза акцентивованој слоја неакцентовани самогласници су забележени у 584 различита контекста, од којих 344 у средини и 240 на крају речи. При том се *a* јавља у 195 различитих контекста, *e* у 150, *u* у 103, *o* у 80, *y* у 56.

Најчешће се јављају:

испед тврдих сугласника (50 различитих контекста), група од два сугласника (29), меких сугласника (10), других самогласника (8), група од четири сугласника (4) и

иза група од два сугласника (257), тврдих сугласника (148), меких сугласника (36), других самогласника (32), група од три сугласника (23).

1.3.3. Према фреквенцији самогласника *a, e, u, o, y* у ГС, независно од положаја слогова у којима се јављају, успоставили смо следећи редослед: *a* (у 757 различитих контекста), *e* (575), *o* (565), *u* (491), *y* (408).

Велика фреквенција акцентованих самогласника на крају речи може се објаснити архаичним карактером овог говора, у којем је финални акценат остао непомерен. Присуство акцента на последњем или претпоследњем слогу условљава честу појаву самогласника испред акцентованих слогова.

Најчешће структуре речи у ГС јесу следеће:

V (K) ± V + K + Ђ + K + V ± K

(V) K ± V + K + Ђ + K

K + V + K ± K + Ђ

K + Ђ + K + V + K

(V = вокал; K = консонант)

1.4. САМОГЛАСНИК *ə* забележен је у акцентованом и неакцентованом слогу, на почетку, у средини и на крају речи.

1.4.1. У акценџиованом слогу

На *йочейку* речи *ə* долази:

испред тврдиx сугласника *х, ч', ш: əха-əха, əч', əш,*
испред група од два сугласника *јс, рб, рђ', ржс, рй, рий, рш:* *əјс, əрба, əрђ'а, əржс, əриаћ'ана, əрий, əриница.* Осим у првом примеру, присуство самогласника *ə* води ка девокализацији слоготворног *р*.

Вокал *ə* није забележен испред других вокала и група од три и више сугласника.

У средини речи:

испред тврдиx сугласника *в, і, жс, з, к, л, м, н, р, с, ш, х, ц, ч, ш:* *ја-зəвина, јафəм, кабəл, кукал', лəжаш, овəс, ожəї, онəј, њс, сəшове, хəјс, цейəк, цəцəна, ч'ебəр.*

испред меких сугласника *ј, љ, њ:* *бəња, кукал', онəј,*

испред двочланих група *вд, ін, зї, зд, јс, км, кн, лб, лв, лї, лжс, лз, лс, лк, лн, лш, ли, лч', мб, мжс, мљ, мн, ми, нд, нк, ки, ну, њк, њк', рб, рв, рл, рљ, рн, рш, рц, ск, сл, си, сш, цк, шк, шњ, шш:* *бəдњи, бəшка, вəслаш, врайəница, іəлка, іəмжаш, іəнд, іəцкаш, дəлї, дəлжїна, дəнəска, дəншњи, жəлїница, жəмља, зəлва, кəлци, кəлч'иш, кəрља, мəзіа, моч'əрло, найəлншї, найəншї, одəвда, йорəмба, њəздер, сəкншї, сəлса, сəсїна, смəлзаш, сшлба, шəкма, шəмница, шəнки, шəшїа, хəјс, цəнїа, цəрцарїа, цсїш, ч'əрно, ч'əрїало,*

испред трочланих група *лжн, лкн, лнс, лш:* *дəлжншк, сəлнса, сəлшце, ч'обəлкншї,*

испред самогласника *у* и полувокала *у:* *дудəу, забəушїшїна.* Вокал *ə* се не сусреће испред група од четири сугласника.

Иза тврдиx сугласника *б, в, і, д, жс, з, к, л, м, н, ш, р, с, ш, ф, х, ц, ч', ш:* *бəлва, вршəк, іəцкаш, їусəк, дəнəска, дəнове, јазəвина, кључ'əк, кошəл, куїəц, лəко, мəнч'əк, овəн, ожəї, фəскаш, хəјс, цейəк, цəцəна, ч'əрн,*

иза меких сугласника *љ, њ, њ':* *коњəк, крашїуљəк, муђ'əк,*

иза двочланих група *бл, зд, рн, см, сш, шк, шш:* *блəнд, іəрнəц, ошкəлчїш, њрездəн, смəлзеш, сшлїнуш, шшљња,*

иза групе од три сугласника *шїр:* *шїрəш.*

Не појављује се иза група од четири сугласника ни иза других самогласника.

На крају речи вокал *ə* налазимо иза тврдиx сугласника *д, з, м, х:* *əхə, дə, зə, мə,* а није забележен иза меких сугласника, сугласничких група и иза других самогласника.

1.4.2. Испред акценџа

На *йочейку* речи:

испред тврдог сугласника *х:* *əхə,*

испред двочланих група *нд, нђ', рв, рђ'*: *эндэрсънувайи, энђ'амнэйи, ервацака, эрђ'а.*

Није забележен испред група од три или четири сугласника и испред другог самогласника.

У средини речи:

испред тврдых сугласника *б, в, і, д, s, жс, з, к, л, м, н, њ, р, с, њ, ц, ч', ш:* *акэйэра, алдэмаиш, бэрака, брэда, брэна, брэшинар, ілевина, ірэйишайи; зэбавлайи, кэсарма, крэкане, лэжсица, мэсарика, њэйэн, рэзанице, сэлаиш, цэцэна, ч'эрнэц,*

испред меких сугласника *ј, љ, њ, ћ':* *бэћ'ала, брэјак, мэљак, мэњар.*

Испред двочланих група *бљ, бр, виш, іл, жљ, зб, зі, зд, зр, јк, кл, кр, кч', лб, лв, лд, лж, лз, лн, лш, лц, лч', мб, нд, мљ, мн, нд, нс, нч', рб, рв, рі, рђ', рј, рк, рл, рљ, рм, рн, рш, рц, рч', рш, сш, сш, шв, шл, шн, шр, ч'н, шк, шљ, шн, шч':* *бэлван, бэрвб, брэзда, брэндуша, вэрбб'а, вэришн, врэшкш, іэріаун, дэлбіна, дэлжсица, дэиш'ица, жэбљак, жэлішэк, зэнэйлија, зэйвбр, извэјкаш, кэлдараш, кэлнэйш, кэрліш, кэршаш, кэйшран, кэшлайш, лэвшар, лэжљив, лэсшар, мэла, мэзіа, мэклен, мэкриш, мэлзара, мэлч'аш, мэрмэлада, мэришбр, млэч'на, олэкч'аш, осэмдэсей, њэнсјка, Пэрліја, њарч'е, ілэйшнб, њоэрђ'авиш, рэзбіш, рэрич'аш, рэсибрен, сэбраш, сэмб.ла, сэмљив, сэнч'оілэђ', сшрешна, шэлцалник, фэркіца, ч'эрнэц,*

испред трочланих група: *лнч', ржнь, рсш, сшр:* *эндэрсънувайи, њэсшрав, сэлнч'оілед, ч'эрсшэу,*

испред самогласника *у:* *фэураф,*

а није забележен испред група од четири сугласника.

Вокал *э* долази иза тврдых сугласника *б, в, і, д, s, жс, з, к, л, м, н, њ, р, с, њ, ф, ц, ч', ш:* *бэћ'ала, іенэрал, іэндак, дэлбіна, зэбала, куваршца, кэрліш, лэйаш, мэарац, мэсарика, њэйэн, рэсад, сэлаша, сшрижэрач'ка, шэкншш, фэјадуање, цэцэна, ч'эрвен, шэла,*

иза двочланих група *бл, бр, вр, іл, ір, зб, зв, зл, кл, кр, лд, лш, мл, нд, іл, рм, сш:* *алдэмаиш, эндэрсънувайи, брэда, врэш'а, ілэва, ірэдйна, збэрч'каш, злэшар, извэјкаш, крэкане, мэрмэлада, млэч'ишш, олішнішаш, осшэрэ, ілэкаш, соблэч'иш, сшкклб.*

иза трочлане групе *сшр:* *сшрэн'а,*

иза самогласника *о:* *њоэрђ'авиш,*

а није забележен иза меких сугласника и група од четири сугласника.

На крају речи э се не може појавити.

1.4.3. *Иза акцентіа*

На њочейку речи э се не може појавити.

У средини речи:

испред тврдых сугласника *в, з, к, л, м, н, р, с, њ, ц, ч':* *енђ'амнэйи, бшсшар, блайдэн, дрэнэк, кушэц, лшэвац, бшш, бсэм, іекэр, шшшшлшш, ш'а.лэз,*

испред меких сугласника *љ, њ:* *кашэљ, іршшэњ,*

испред следећих група од два сугласника: *дв, жн, лб, сш*: *ббѣдва, обѣлбанк, љлѣжница, ч'ѣрноманѣсш*.

Вокал *ѣ* није забележен испред група од три и четири сугласника ни испред другог самогласника.

Исти вокал се јавља иза тврђих сугласника *б, в, і, д, ж, к, л, м, н, љ, р, с, ш, ч'*, *ш*: *блѣжсѣн, бблѣн, љбѣр, љлѣдѣн, љлѣшѣк, дрѣнѣк, кбрѣк, кувѣрица, куйѣц, љйѣвац, мѣнѣч'ѣк, нисѣк, нумѣра, љѣкѣр, ч'ѣшѣл*,

иза меких сугласника *ј, љ, њ*: *зѣјѣц, кѣљѣш, ч'ѣрноманѣсш*,

иза двочланих група *бр, вѣ, ід, јд, мн, нд, љл, сш, ш'*, *шш*: *ѣнѣ'ѣмнѣш, блѣдѣн, блѣшѣр, Б'ѣрѣ'ѣвѣдѣн, ѣменѣдѣн, љйљѣш, љйшѣлѣш, љшѣ'ѣн, срѣбрѣн, шнѣјѣр*,

иза самогласника *у*: *куѣр*.

Није забележен иза група од три и четири сугласника, ни на крају речи.

1.4.4. Из приказаног материјала произилази да се самогласник *ѣ* појављује у 286 различитих контекста (15 на почетку речи, 267 у средини речи и 4 на крају речи), испред акцената (124 различитих контекста), под акценатом (115) и иза акцената (47). На крају речи јавља се само под акценатом.

1.5. СЛОГОТВОРНО Р

1.5.1. У акценѣиованом слоју јавља се:

На љочейку речи:

испред тврђих сугласника *б, ж, љ, ш*: *рб, ржѣш, рѣач'ина, рш*,

испред групе *шњ*: *ршњѣца*.

Није забележено испред меких сугласника, испред група од три и четири сугласника и испред другог самогласника.

У средини речи:

испред тврђих сугласника *б, в, і, д, ж, з, к, л, м, н, љ, с, ш, ц, ч'*, *ш*: *брв, брѣдо, брз, брнш, брч'ш, врш, ѣрбау, ѣрѣрице, ѣрљѣце, дрѣш, крѣма, мршш, хрж, цршш, црѣрица, ч'обркаш*,

испред меких сугласника *љ, њ*: *ѣрѣ', фрљѣн*,

испред двочланих група *вн, љл, љн, зн, кв, кн, кѣ', љк, љш, љч', љц, љс, сш, шв, шк, цк, ч'к, ш'*: *брвна, брнка, брч'каш, врљѣш, врѣца, Грч'ка, дркѣ'ш, дрнч'ш, крш, крш'ан, мрзна, мршвана, смршка, Сршкѣња, шршш, шршшор, црква, цркнуш*,

испред групе од три сугласника *шск*: *сршски*.

Није забележен испред групе од четири сугласника и испред самогласника.

Слоготворно *р* долази иза тврђих сугласника *б, в, і, д, к, м, н, љ, с, ш, ф, х, ц, ч'*: *брѣшло, врѣш, ѣрч'ш, дркч'ш, кркаш, мркаш, најршшан, срѣце, шршшш, фрљѣш, хрб, црѣш, ч'овркаш, ч'рн*,

иза двочланих група *зб, зв, св, ск, см, с̄ӣ, ш̄в, шв, ш̄ӣ*: *избрч'ӣш̄, изврнӯш̄, расмрзнӯш̄, сврдал, скрц, с̄ӣрмина, ч'е̄ш̄вр̄ӣи, шврк, ш̄ӣврб*,
иза вокала *а*: *на̄рци*.

Није забележено иза група од три и четири сугласника и иза меких сугласника.

На крају речи:

иза тврдых сугласника *б, в, і, к, ш̄*: *бр-бр, вр, ірр, кр-кр, ш̄р*,
иза групе *зв*: *звр*.

Није забележено иза меких сугласника, иза самогласника и иза групе од три и четири сугласника.

1.5.2. Испред акцен̄ӣа

На почет̄ӣку речи:

испред тврдых сугласника *ж, к, ч', ш*: *ржовина, рко̄ћ'е̄ш̄, рч'ӣш̄, Рӣа̄ва*,

испред меког сугласника *ђ'*: *рђ'а*.

Није забележено испред група од два, три и четири сугласника и испред самогласника.

У средини речи:

испред тврдых сугласника *б, в, і, д, ж, з, к, л, м, н, њ, ш̄, ф, ц, ч', ш*:
брдӯша, брзан, брнауз, брч'а̄ње, ірӣћ'е, ірмӣш̄, држса̄ље, мрцӣна, ш̄рфб̄ј, фрб̄онк, фрка̄ш̄, фрла̄ш̄ок, фрша̄луні, црв̄ен, ч'е̄ш̄вр̄ӣина, ч'рӣе̄ш̄,

испред следећих меких сугласника *љ, њ*: *брња̄к, крља̄и*,

испред двочланих група *бљ, бњ, іљ, дљ, дн, кв, кљ, кн, књ, мњ, нд, нч', ск, сн, с̄ӣ, ч'к, ш̄ӣ, ш̄ӣ'*: *брбља̄ш̄, ірбња̄ч'а, ірља̄н, іркља̄н, ірмња̄ва, ірчч'ар, збрч'ко̄ш̄ина, крс̄ӣа̄ш̄, крић'а̄ње, мрс̄ник, смрдља̄у, смркнӯш̄, срнда̄к, ш̄врднӯш̄, фрск̄а̄ш̄, црквења̄к, цркњӯва̄ш̄, ш̄ӣврба̄.*

Није забележено испред групе од три и четири сугласника ни испред самогласника.

Иза тврдых сугласника *б, в, і, д, к, м, њ, с, ш̄, ф, х, ц, ч'*: *брбља̄ш̄, врба̄, ірбина, дрн̄ци, крч'а̄и, мрцӣна, на̄ірс̄ӣен, расрд̄ӣш̄, фрб̄онк, хрко̄ћ'а̄ш̄, цркњӯва̄ш̄, ч'е̄ш̄рд̄есе̄ш̄, ч'рн̄ци,*

иза двочланих група *зб, св, ск, см, с̄ӣ, ш̄в*: *збрч'ко̄ш̄ина, раскра̄ва̄е̄ш̄, сврдал, смрд̄е̄ш̄, с̄ӣрмина, ч'е̄ш̄вр̄ӣа̄к.*

Није забележено иза меких сугласника, иза група од три и четири сугласника ни иза самогласника.

На крају речи не може се појавити.

1.5.3. Иза акцен̄ӣа

Забележено је само у средини речи и то у три примера, испред тврдог сугласника *ч'*, испред двочлане групе *с̄ӣ* и иза тврдых сугласника *б, к, м*: *на̄крс̄ӣ, обр̄с̄ӣ, іомрч'ина.*

1.5.4. Из приказаног материјала произилази да се слоготворно *p* појављује у 137 различитих контекста (10 на почетку речи, 121 у средини речи и 6 на крају речи), у акцентованом слогу (у 72 различита контекста), испред акцента (60) и иза акцента (5).

1.6. СЛОГОТВОРНО Л

1.6.1. У акцентованом слогу забележено је само у средини речи испред сугласника *i*, *n* и иза сугласника *i*, *d*, *ñ*: *дл̣и̣*, *ñлн*, *ñoịлну̣и̣*.

1.6.2. Испред акцентија забележено је само у средини речи, испред тврдих сугласника *b*, *z*, *ç* и иза тврдих сугласника *d*, *m*: *дл̣бк*, *мл̣з̣и̣и̣*, *мл̣ç̣а̣и̣и̣*; иза двочлане групе *см*: *см̣л̣з̣е̣и̣и̣*.

1.6.3. Слоготворно *л* није забележено иза акцента.

1.6.4. Слоготворно *л* забележено је у 11 различитих контекста и то само у средини речи, 5 у акцентованом слогу и 6 испред акцента.

1.7. ПОЛУВОКАЛ *y*

1.7.1. Пошто није слоготворан, полувокал *y* није забележен у акцентованом слогу као носилац акцента.

1.7.2. Испред акцентија

Забележен је само у средини речи и то у једином облику *ç'оув̣ек*, где није варијанта сугласника *v* већ се је развио из варијанте самогласника *o*: *о̣^y* > *оу*.

1.7.3. Иза акцентија

У средини речи:

испред тврдих сугласника *i*, *d*, *k*, *ñ*, *ç*: *ау̣и̣уси̣*, *зау̣ч'ера*, *крси̣о̣удан*, *лау̣и̣а*, *ç'ау̣ка*,

иза самогласника *a*, *e*, *o*: *деу̣ка*, *крси̣о̣удан*, *ç'ау̣ка*.

На крају речи:

забележен је само иза самогласника *a*, *a*, *e*, *u*, *o*, *o*, *o*: *баи̣ри̣ноу*, *ба̣лау*, *дуд̣ау*, *жу̣ж̣еу*, *ло̣йбу*, *ñла̣ш̣ли̣у*, *ñр̣би̣и̣у*.

У ГС полувокал *y* је позициона варијанта сугласника *v* везана за крај слога. Постоји слободна алтернација *v*: *y*, што значи да све речи са овим полувокалом имају и варијанту са сугласником *v*: *деу̣ка* и *де̣вка*, *рук̣ау* и *рук̣ав* итд.⁶

1.8. Самогласници *a*, *e*, *u*, *o*, *y*, *o* могу се појавити сами, у функцији везника (*a*, *u*), узвика (*a*, *e*, *u*, *o*, *y*, *o*), предлога (*u* < *из*, *y*) или заменице (*u* < *их*).

⁶ В. о овоме: Ђ. Даничић: *Историја облика српскога или хрватскога језика до свршења XVII вијека*, Београд, 1874, стр. 37; М. Стевановић, *Бановачки говор*, СДЗБ, XI, 1950, стр. 0–61.

Изговор самогласника у узвицима разликује се од њиховог изговора у осталим контекстима. То је једини случај када се, обично, сви они изговарају дуго.

1.9. Појава једној самогласника на месту *друйоі*

Као што је већ речено, једна од основних карактеристика ГС састоји се у слободној алтернацији вокала. Таква алтернација не води ка променама на семантичком плану већ само повећава број лексичких варијанти. Појава једног самогласника на месту другог није страна српским говорима и она се, у стручној литератури, објашњава било утицајем суседних гласова, било аналогijом, асимилацијом, дисимилацијом, синкопом, метатезом, заменом префикса и суфикса, народном етимологијом, страним утицајем, променама на морфолошком плану итд.⁷ У свим овим случајевима других српских говора постоји само један облик речи. Ако се, на пример, самогласник *и* појави на месту *о* у речи *ишйола* (< *шйола*)⁸, у том се говору сусреће само облик *ишйола*. У ГС процес замене једног вокала другим није завршен, те се истовремено користе две или више варијаната једне речи (у овом случају било би *ишйола* и *шйола*).

У анализи слободних алтернација самогласника треба водити рачуна о положају акцентованих и неакцентованих слогова. Акцент игра важну улогу у појави једног вокала на месту другог, јер, са мало изузетака, ове алтернације јављају се или у акцентованом слогу или у првом слогу испред или иза акцента.⁹

1.9.1. У дијалекатском материјалу укљученом у овој рад (и у речнику ГС), нису узете у обзир и речи са прелазним варијантама *а^в*, *е^в*, *е^с*, *ѡ^в*, што значи да нећемо узети у обзир ни алтернације типа *а: а^в, ѡ^в*, односно *е: е^в, ѡ^в* које смо забележили у свим случајевима где постоје и алтернације *а: ѡ: е: ѡ*. Ове варијанте указују да замена самогласника *ѡ* самогласницима *а* и *е* (или обротно, замена самогласника *а*, *е* самогласником *ѡ*) пролази кроз неколико прелазних варијанти¹⁰: *ѡ > ѡ^в > а^в > а*; *ѡ > ѡ^с > е^с > е*. На тај се начин самогласник *ѡ* отвара било ка самогласнику *а*, било ка *е*. Ево једног примера: *ч'ѡбѡр: ч'ѡ^вбѡр: ч'а^вбѡр: ч'абѡр: ч'ѡбѡр: ч'ѡ^сбѡр: ч'е^сбѡр: ч'ебѡр*. Произилази да се у ГС, за реч „чабар” користи шест гласовних варијанти. Постоје и речи са још више варијанти: *санч'аілѡд: санч'еілѡд; сѡ^внч'оілѡд: сѡнч'оілѡд: сѡлч'оілѡћ: сунч'аілѡћ^в: сѡлнч'оілѡд: сѡ^внч'еілѡд* итд.

У ГС полугласници имају следећи изговор: *ѡ, ѡ > ѡ, ѡ^в, а^в, а, ѡ^с, ѡ^с, е, е*. Специфичност овог говора састоји се у томе што се све ове варијанте могу појавити у једној речи. Треба напоменути да се слободне алтерна-

⁷ А. Белић, *Дијалектѡи источне и јужне Србије*, СДЗБ, I, 1905, стр. 17; П. Ивић, *О говору Галишљских Срба . . .*, стр. 94–101; Миливој Павловић, *Говор Срејтечке Жупе . . .*, стр. 133–143; М. Стевановић, *Баковачки говор . . .*, стр. 27–42.

⁸ П. Ивић, *О говору Галишљских Срба . . .*, стр. 99.

⁹ А. Белић, *Дијалектѡи . . .*, стр. 43, 73; П. Ивић, *О говору Галишљских Срба . . .*, стр. 45; Маринко Станојевић, *Северно-шљмочки дијалектѡи . . .*, стр. 45.

¹⁰ Ова је појава позната и неким бугарским говорима; в. Стојко Стојков, *Банатският говор*, Софија, 1967, стр. 110.

ције не односе само на полугласнике, оне обухватају све самогласнике ГС. Има случајева када се самогласник *ə* јавља и место етимолошког *a* и *e*.

У читавој серији примера забележили смо и прелазне гласове између *o* и *u* са нешто јачом артикулацијом ка самогласнику *o*: ^oo, ^oo', ^ou, ^ou: кој: ^ooј: ^oo'ј: куј: ^oo'ј: ку^oј *корѣлник*: *к^oрѣлник*: *ко^oрѣлник*: *курѣлник*: *ку^oрѣлник*: *к^oурѣлник*; *фронїи*: *фр^oонїи*; *фро^oнїи*: *фрунїи*: *фру^oнїи*: *фр^oунїи*. У свим случајевима у којима постоји алтернација *o* : *u*, забележили смо и поменуте прелазне варијанте. У речима у којима не постоји слободна алтернација *o* : *u*, изговарање самогласника *o* и *u* у ГС не разликује се од њиховог изговарања у књижевном језику.

1.9.2. Замена дијалекатских речи књижевним облицима условљава појаву двеју лексичких варијанти са различитим акцентованим слогом¹¹ што води ка појави следећих алтернација самогласника:

ə : *a*: *брэздá* : *брáзда*; *вэјкáӣ* : *вájкаӣ*; *вэрен* : *вáрен*; *нэрав* : *нáрав*; *йэрчэ* : *йáрче*; *сйэклó* : *сйáкло*; *ййрэвá* : *ййрáва*; *удэвїӣ* : *удáвїӣ*; *шэла* : *шáла*;

ə : *e*: *ждрэбэ* : *ждрéбе*.

1.9.3. у другим случајевима, померањем акцента, мења се и самогласник у суфиксу¹²:

ə : *a*: *слáч'эк* : *слáч'áк*; *варóиэн* : *варóиáн*;

ə : *e*: *сйфрáиэн* : *сйфрáиен*.

1.9.4. Померање акцента за један слог ка почетку речи може изазвати губљење финалног самогласника:

и : *o*: *ч'ейїри* : *ч'ейїр*; *широкí* : *ширóк*.

1.9.5. Идентификација теме презента са темом инфинитива, која се често манифестује у ГС, проузроковала је читаву серију алтернација самогласника и акцента. Обично тема презента не помера акценат ни када долази на месту теме инфинитива¹³:

a : *e* : *и*: *облáч'ӣӣ* : *облеч'ӣӣ* : *облч'áӣӣ*;

e : *и*: *соберáӣӣ* : *собираӣӣ*.

1.9.6. Забележили смо већи број именица које могу имати наставке за два рода: женски и средњи или женски и мушки. Код неких облика акценат се помера, а код других остаје на истом слогу:

a : *o*: *брвна* : *брвнó*; *йойфрїкáла* : *йойфрїкáло* (женски : средњи);

a : *e*: *бура* : *буре* (женски : средњи);

a : *o*: *брáва* : *брав*; *брáца* : *брац*; *вэсїа* : *весїӣ*; *влáа* : *влаї*; *милїáрдá* : *милїáрд*; *наковá'ља* : *наковá'љ*; *йїнишэна* : *йїнишен*; *рáма* : *рам*; *Тудоркóња* : *Тудоркóњ* (женски : мушки).

¹¹ А. Белић, *О дијалекатском материјалу О. Броха*, СДЗБ, II, 1911, стр. 1–6.

¹² А. Белић, *Галички дијалекат*, СДЗБ, VII, 1935, стр. 80; А. Белић, *Дијалекти ...*, стр. 437.

¹³ А. Белић, *Дијалекти ...*, стр. 35; Миливој Павловић, *Говор Срепчичке Жупе ...*, стр. 39.

1.9.7. Највећи број слободних алтернација самогласника забележили смо у облицима у којима акценат остаје непомерен:

a : e: у акцентованом слогу: *ѝусáк : ѝусэ́к; да : дá; за : зá; ѝрайарáши : ѝрайарáши; руч'áк : руч'э́к; скобáц : скобэ́ц; сѝáк.ло : сѝэ́к.ло; шáкнуй : шэ́кнуй; шáшиа : шэ́шиа; ч'ейврийáк : ч'ейврийэ́к; шонáц : шонэ́ц* ИТД.,

у првом слогу испред акцента: *барáка : барэ́ка; ѝлава : ѝлэ́ва; ѝладина : ѝлэ́дина; ѝрадина : ѝрэ́дина; јáцэ : јэ́цэ; кач'амáк : кач'эмáк; каш-љáй : каш-љэ́й; лавóр : лавэ́р; лажѝца : лажэ́ѝца; мајла : мэ́ла; осамдéseй : осэмдéseй; осѝарé : осѝэ́рэ; рач'у́н : рэч'у́н; санду́к : сэнду́к; сланá : слэ́на; слани́на : слэ́нина; слач'áк : слэч'áк; сѝрамбóша : сѝрэмбóша; шарáн : шэ́ран* ИТД.,

у другом слогу испред акцента: *врамењáло : врэмењáло; занáйлија : зэнáйлија*;

у првом слогу иза акцента: *бэсан : бэсэ́; бóлан : бóлэн; ва́шар : ва́шэр; ѝáбар : ѝáбэр; дóсада : дóсэда; жéдан : жéдэн; жéжак : жэ́жэ́к; кáлан : кáлэн; кáшаль : кáшэ́ль; кóрак : кóрэ́к; лáкай : лáкэ́й; лáсѝавѝца : лáсѝэ́вѝца; бѝаши : бѝэ́ши; ѝекар : ѝекарэ́; свéкар : свекэрэ́; цáрак : цáрэ́к; шáнац : шáнэ́ц; шѝáрай : шѝáрэ́й* ИТД.,

у другом слогу иза акцента: *крáсѝавац : крáсѝавэ́ц; ѝáмешан : ѝáмешэ́н.*

э : e: у акцентованом слогу: *кукáл : кукэ́л; овáск : овэ́ск; сáа : сéа; сáш : сéш; шáа : шéа; шáј : шэ́ј*;

у првом слогу испред акцента¹⁴: *водэ́ница : водени́ца; врэ́йен : врешéн; рэ́занице : рэзáнице; рэ́ка : рекá; рэ́цэ : рецá; рэ́цэ : рецá; рэ́шэшо : решéшо*;

у првом слогу иза акцента: *Велѝдэн : Велѝден; клáдэнэц : клáденэ́ц; кóрэн : кóрен; мáлѝер : мáлѝер; ѝрсѝен : ѝрсѝен; рáдэнѝк : рáденѝк; шнáјдэр : шнáјдер*;

э : а : e: у акцентованом слогу: *данáска : данáска : дэнэ́ска; овáј : овáј : овéј*;

у првом слогу испред акцента: *жэ́рада : жарáда : жэ́рада; ѝрэ́ило : ѝрайлó; ѝрэ́ило; сòб.лэч'ѝй : сòб.лэч'ѝй : сòб.лэч'ѝй*;

у првом слогу иза акцента: *дúшэ́к : дúшак : дúшек; ѝáздэр : ѝáздар : ѝáздер; сéја́не : сéја́не : сéје́не; зáјэц : зáјац : зáјец.*

Осим облика *да : дэ; за : зэ*, у свим осталим случајевима самогласник *э* сачуван је у положају испред или иза сонанта.¹⁵ Алтернација *э : а* објашњива је за српскохрватско језичко подручје, док се алтернација *э : e* може приписати утицају македонских говора.¹⁶

1.9.8. Извесне појаве једног самогласника у месту другог могу се објаснити асимилацијом самогласника у дотичној речи¹⁷:

a : e: *јармењáч'а : јермењáч'а*;

¹⁴ А. Белић, *Дијалекти* . . . , стр. 17; А. Белић, *Галички дијалекти* . . . , стр. 96–97.

¹⁵ М. Стевановић, *Ђаковачки говор* . . . , стр. 40; А. Белић, *Галички дијалекти* . . . , стр. 100–101; А. Белић, *Дијалекти* . . . , стр. 17.

¹⁶ Маринко Станојевић, *Северно-тимочки дијалекти* . . . , стр. 372–374.

¹⁷ П. Њвић, *О говору Галићских Срба* . . . стр. 98–100; Emil Petrovici, *Graiuл caragoveilor*, București, 1935, стр. 94.

a : *o*: *īrkalōd* : *īrkolōd*; *īaiīrōna* : *īoiīrōna*; *īojēmāk* : *īojēmōk*;
ə : *a* : *e*: *aiioīēka* : *aiīaiīēka* : *aiīeiīēka*;
o : *a*: *laiīovīca* : *laiīavīca*; *romaiīīz* : *ramaiīīz*; *č'okānač* : *č'akānač*;
č'orobāra : *č'arč'obāra*;
o : *y*: *borīūlai* : *buṛīūlai*; *bobūška* : *bubūška*; *īorūn* : *īurūn*; *komūna* :
кумуна; *oiūdīī* : *uiūdīī*; *īēdrūm* : *īudrūm*;
e : *a*: *ājde* : *ājda*;
e : *i*: *anī'ekīr* : *anī'ikīr*; *zenīja* : *zinīja*; *sekīra* : *sikīra*; *siṛeṇz* :
сириџе;
y : *i*: *miḥ'y* : *miḥ'e*;
y : *o*: *ubōdai* : *svōdai*.

1.9.9. Слободна алтернација самогласника може бити последица ди-
 симилације самогласника¹⁸:

a : *o*: *salaiīa* : *solaiīa*;
a : *e*: *ḥ'andār* : *ḥ'endār*;
e : *i*: *kliīīēve* : *klīīīēve*; *īēinke* : *īēinke*; *īīelēfōn* : *īīelēfōn*; *č'erēvō* :
ч'иревō;
e : *o*: *īovēḥ'e* : *īovēḥ'o*;
i : *e*: *fiṛīz* : *ferīz*;
o : *ə*: *klōīoiī* : *klōīoiī*; *kōmoiī* : *kōmēiī*;
o : *e*: *dobrō* : *dobré*.

1.9.10. Известан број алтернација самогласника може се објаснити
 утицајем румунског језика. ГС примио је знатан број румунских речи,
 углавном у њиховом дијалекталном облику, јер се налази под директним
 утицајем банатског румунског дијалекта. Део ових позајмица прилагодио
 се систему ГС, а део се чува и даље у свом изворном облику. Има слу-
 чајева када једна румунска позајмица има два облика, румунски и при-
 лагођени. Забележили смо и румунске позајмице које се користе у ГС
 паралелно са аутохтоним, нарочито када су те румунске речи словен-
 ског порекла. Отуда произилазе и неке алтернације самогласника:

ə : *i*: *zēdār* : *zidār*; *māneč'ek* : *mineč'ek*; *īrosiīāja* : *īrosiīja*; *ferkiīca* :
фуркиџа;
ə : *o*: *zalāu* : *valōu*;
a : *e*: *obiḥ'āj* : *obiḥ'ej*;
e : *ə*: *karamidār* : *kəramidār*; *lasīār* : *ləsīār*; *narōj* : *nəroj*; *raiūniī* :
рајуниџи;
a : *o*: *īraīaun* : *īriōun*; *klarīnēiī* : *klorīnēiī*;
i : *ə*: *ifanīīeriīja* : *faniīeriīja*; *kaniīoniēr* : *kaniīonēr*; *īuḥ'loca* : *īuḥ'-*
loca; *īriḥ'ōj* : *īrḥ'ōj*;
o : *y*: *smēora* : *smēura*;
a : *ə*: *viōāra* : *viōra*;
y : *ə*: *muṣiī* : *məsiī*; *īunsājka* : *īənsājka*.

¹⁸ А. Белић, *Галички дијалекати* ..., стр. 84; П. Цвгћ, *О говору Галичко-љских Срба* ..., стр. 99.

1.9.11. Девокализацијом *р* и *л* долази се до реализације алтернације *а* са *о*: *ѣржсеи* : *ѣржсеи*; *дѣл* : *дл*; *йоїѣлнуи* : *йоїлнуи*; *смѣлзеи* : *см.лзеи*; *ч'ѣрїало* : *ч'рїало*; *шиѣрб* : *ширб* итд.

1.9.12. Алтернација *о* : *у* честа је појава:

у акцентованом слогу забележена је само у страним речима: *фронї* : *фрунї*; *калбї* : *калуї*; *мосбр* : *мосур*;

у првом слогу испред акцента: *коїїїа* : *куїїїа*; *корѣлник* : *курѣлник*; *крумїѣр* : *крумїѣр*; *морбѣ* : *мурбѣ*; *оїрїїи* : *уїрїїи*; *йоїач'а* : *уїач'а*;

у другом слогу испред акцента: *коїѣрїїива* : *куїѣрїїива*; *оїледач'ка* : *уїледач'ка*;

у првом слогу иза акцента: *брѣон* : *браун*; *їрѣнїор* : *їрѣнїур*; *рѣдоваи* : *рѣдуваи*; *шїѣфос* : *шїѣфус*; *шїѣрбфоваи* : *шїѣрбфуваи*.

Морфолошке промене изазване прелазом глагола од једне промене у другу воде ка појави извесних алтернација самогласника:

а : *е*: *бѣрање* : *бѣрење*; *излѣзїи* : *излѣзїи*; *сеїаїшїање* : *сеїаїшїење*; *слѣзїи* : *слѣзїи*;

е : *и*: *избѣрїи* : *избїрїи*; *омуїїеи* : *омуїїи*.

1.9.13. Покретни вокали:

а : *о*: *наїрѣда* : *наїрѣд*; *дбка* : *док*;

е : *о*: *їоде* : *їод*; *далѣч'е* : *далѣч'*.

1.9.14. И најзад, неколико алтернација самогласника које нисмо могли уврстити ни у једну од поменутих група:

е : *и*: *барбѣр* : *барбїр*; *јуїѣре* : *јуїѣри*;

ѣ : *е* : *и*: *брѣјак* : *брѣјак* : *брїјак*;

и : *у*: *сирѣц* : *сурѣц*; *цурїк* : *цурук*;

ѣ : *о*: *сач'ѣма* : *сач'ма*.

1.9.15. Споменимо да плувокал *у* улази у алтернације са сугласником *в*. Наиме, сугласник *в*, када се налази на крају слога, изговара се као *у* или као *в*: *бѣлав* : *бѣлау*; *дѣвка* : *дѣвка*; *зѣвч'ѣра* : *зѣвч'ѣра*; *здрав* : *здрау*; *јѣлов* : *јѣлоу*; *рукѣв* : *рукау*; *сїѣв* : *сїѣу*; *цѣв* : *цеу*; *ч'уїѣв* : *ч'уїѣу*.

1.10. Појава *неїостоїаної а* ставља се у везу са полугласницима. У ГС оба полугласника своде се на један од ова три самогласника *ѣ*, *а*, *е* па се, према томе, може сматрати да се у овом говору налазе три непостојана самогласника: *ѣ*, *а*, *е*.

1.10.1. У ГС *неїостоїано* *а* сусреће се ретко а његова појава може се објаснити утицајем књижевног језика: *лѣвац* — *лѣвца*; *болан* — *болна*; *калан* — *кална*; *сїїан* — *сїїна*; *всак* — *вскове*; *срдак* — *срдна*; *вѣбац* — *вѣїїи* итд.

1.10.2. Непостојано *е* забележено је у релативно малом броју речи¹⁹: *сїѣрашен* — *сїѣрашнѣ*; *сїѣрец* — *сїѣрѣц*; *ч'ѣшел* — *чѣшила*; *зѣјец* — *зѣїїа*.

¹⁹ А. Белић, *Галички дијалекти* . . . , стр. 84.

1.10.3. Непостојано *а* забележено је у већем броју речи. Због специфичних морфолошких особина ГС, непостојано *а* јавља се много ређе него непостојано *а* у књижевном језику.

Непостојано *а* појављује се у следећим случајевима:

у номинативу једнине именица мушког рода: *конџа* — *коңџа*; *нокџи* — *нокџи̑*; *носџлаџ* — *носџлиџ*; *џесџак* — *џесџа̑*; *џеџџак* — *џеџџко̀ве*; *џевџџ* — *џевџи̑*; *сџк* — *сно̀ве*; *џруџџџ* — *џруџи̑џа*,

у облицима за једину неких придева мушког рода: *бесџн* — *бесџна̑*; *џбрџк* — *џбрџка*; *џреџџџн* — *џреџџи̑на̑*; *дџбџџр* — *дџсџбра̑*; *ка̀лџн* — *ка̀лџна̑*; *мѝрџн* — *мѝрџна̑*; *сла̑џџџџк* — *сла̑џџџка̑*,

у облицима мушког рода радног придева: *до̀шџл* — *до̀шла̑*; *џи̑шџл* — *шѝла̑*; *на̑и̑шџл* — *на̀ши̑ла̑*; *џо̀ши̑шџл* — *џо̀ши̑ла̑*,

у облицима за мушки род неких заменица: *ка̀кџв* — *ка̀ка̑* (< *ка̀кџа̑*); *ова̑кџџ* — *ова̀ка̑* (< *ова̀кџа̑*).

1.11. У ГС постоје следеће варијанте самогласника:

a : *a*, *a*^ʔ

e : *e*, *e*^ʔ, *e*^ɸ

и : *и*

o : *o*, ^ʔ*o*, *o*^ʔ

y : *y*, ^ʔ*y*, *y*^ʔ

ə : *ə*, *ə*^ʔ, *ə*^ɸ

слоготворно *p* : *p*, ^ʔ*p*

слоготворно *л* : *л*, ^ʔ*л*, *л*^ɸ; варијанта *л̑* забележена је само у облику *д̑л̑ма*.

Основне варијанте *a*, *e*, *и*, *o*, *y*, *ə* јесу вокалне фонеме, а слоготворно *p* и *л* јесу позиционе варијанте сугласничких фонема *p* и *л*.

1.12. Вокалне фонеме ГС можемо приказати следећим дијаграмом²⁰:

		и		у
			э	
			е	о
				а

1.12.1. Фонем */a/* може имати следеће опозиције:

a ~ *ə*: *ва̑ш* ~ *вџш*; *да̑ра* ~ *да̀ра*; *ма* ~ *ма̀*;

a ~ *e*: *ба̑л* ~ *бел*, *да̑л* ~ *дел*, *два* ~ *две*, *ка̑л* ~ *кел*, *ка̀са* ~ *кџса*; *ма̑к* ~ *мек*, *фа̀ла* ~ *фџла*;

a ~ *и*: *ба̀ла* ~ *би̑ла*, *да* ~ *ди*, *ка̀ша* ~ *ки̑ша*, *ма̀ло* ~ *ми̑ло*;

a ~ *o*: *а̀ко* ~ *о̀ко*; *ба̑л* ~ *бол*, *ба̑с* ~ *бос*, *џа̀ли̑џа* ~ *џо̀ли̑џа*;

a ~ *y*: *ба̀ба* ~ *бу̀ба*, *ба̀нда* ~ *бу̀нда*, *да̑вай̑* ~ *ду̀вай̑*, *дра̑и̑о* ~ *дру̑и̑о*, *џла̀ва* ~ *џлу̀ва*;

a ~ *p*: *џа̑си̑* ~ *џр̑си̑*, *џа̑ну̑и̑* ~ *џр̑ну̑и̑*; *џа̀ли̑и̑* ~ *џр̑ли̑и̑*;

a ~ *ɸ*: *дра̀на* ~ *дрен*.

²⁰ Pavle Ivić, *Die serbokroatischen Dialekte*, I. Band (ʔs Gravenhage), 1958, стр. 137; Н.С. Трубецкой, *Основы фонологии*, Москва, 1960, стр. 123.

1.12.2. Фонем *ə* може имати следеће опозиције:

ə ~ *a*: в. § 1.12.1.

ə ~ *e*: лək ~ лек, мə ~ ме, мэсїá ~ месїá;

ə ~ *и*: мə ~ ми, сəн ~ син;

ə ~ *o*: мэзіá ~ мозїá, хə ~ хо;

ə ~ *y*: лək ~ лук, мə ~ му;

ə ~ *p*: вэша ~ врша.

1.12.3. Фонем */e/* може имати следеће опозиције:

e ~ *a*: в. § 1.12.1.

e ~ *ə*: в. § 1.12.2.

e ~ *и*: мéра ~ мїра, мéришї ~ мїришї, мéша ~ мїша, навéјайї ~ навїјайї;

e ~ *o*: дек ~ док, кéса ~ кóса, мéра ~ мóра, обéрен ~ обóрен, обешэн ~ обошэн;

e ~ *y*: мéња ~ муња, мек ~ мук, мéка ~ мука, йéцайї ~ йуцайї, йесїй ~ йусїй.

e ~ *p*: мéсїшї ~ мрсїшї, овéнушї ~ оврнушї, йећ' ~ прћ', йешїна ~ пршїна, йéва ~ прва.

1.12.4. Фонем */и/* може имати следеће опозиције:

и ~ *a*: в. § 1.12.1.

и ~ *ə*: в. § 1.2.2.

и ~ *e*: в. § 1.12.3.

и ~ *o*: дић' ~ доћ', мїје ~ мóје, мїлшїй ~ мóлшїй, сїлшїй ~ сóлшїй;

и ~ *y*: йїшїшїшїй ~ йушїшїшїй, рїка ~ рўка, рїс ~ рус, сїв ~ сув;

и ~ *p*: кїша ~ крша, цїкнушїй ~ цркнушїй, цин ~ црн;

и ~ *л*: дшї ~ длї.

1.12.5. Фонем */o/* може имати следеће опозиције:

o ~ *a*: в. § 1.12.1.

o ~ *ə*: в. § 1.12.2.

o ~ *e*: в. § 1.12.3.

o ~ *и*: в. § 1.12.4.

o ~ *y*: бóре ~ бўре, мóшїка ~ мушїка, йїле ~ йуле, йосїй ~ йусїй, йошїй ~ йушїй, йбшїшїа ~ йушїшїа.

o ~ *p*: косїй ~ крсїй, кóшєн ~ кршєн, кóжа ~ кржа, йосїй ~ прсїй.

1.12.6. Фонем */y/* може имати следеће опозиције:

y ~ *a*: в. § 1.12.1.

y ~ *ə*: в. § 1.12.2.

y ~ *e*: в. § 1.12.3.

y ~ *и*: в. § 1.12.4.

y ~ *o*: в. § 1.12.5.

y ~ *p*: буншїй ~ бршїй, їубшїй ~ їрбшїй, дўва ~ дрва, кўкайї ~ кркайї, кўма ~ крма, мушїав ~ мршїав, йусїй ~ прсїй, судшїй ~ срдшїй.

1.13. Слојотворно *p* се не сматра фонемом.²¹ Оно има посебан статус у вокалном систему. Анализирано је заједно са вокалима зато што са њима има неколико заједничких карактеристика:

може образovati слог;

забележено је у контекстима у којима се појављују сви самогласници: $P + K -$; $K + P + K$; $- K + P$, а веома ретко $B + P$; $P + B$ ($K =$ консонант; $B =$ вокал; $P =$ слоготворно *p*)

може бити замењено било којим вокалом у оквиру минималних парова;

забележено је у акцентованом слогу, испред и иза акцента.

1.13.1. Слојотворно *p* има следеће специфичне особине које нису познате самогласницима²²:

у принципу, не може стојати поред самогласника. Изузетак чине само две речи у којима се изговара испред и иза вокала *a*: *Ч'рни вра*, *Пелинов нарџак*, *нарџи*.

Појава слоготворног *p* одређена је позиционално, она зависи од положаја суседних гласова једне речи. Забележено је у средини речи између два сугласника, на почетку речи испред сугласника и на крају речи иза сугласника.

У једној речи може се појавити само једном.

Није забележено у префиксима и суфиксима, у енклитикама и проклитикама.

Не може стајати иза следећих сугласника: *ж*, *ћ*, *s*, *j*, *л*, *љ*, *м*, *н*, *р*, *ћ*, *џ*, *ш*.

Не може стајати испред следећих сугласника: *s*, *p*, *х*, *џ*.

1.14. Слојотворно *л* анализирано је у оквиру вокалног система из истог разлога као и слоготворно *p*.

1.14.1. Слоготворно *л* има следеће карактеристике:

Забележено је само у средини речи и то између два сугласника.

У минималним паровима може бити замењено само самогласником *и*.

У једној речи може се појавити само једном.

Није забележено у префиксима и суфиксима, у енклитикама и проклитикама.

Сачувано је у малом броју примера, углавном је замењено гласовном групом *ал* која одговара етимолошком слоготворном *л*.

У ГС забележено је само иза *ѝ*, *д*, *м*, *ѝ* и испред сугласника *б*, *ѝ*, *з*, *н*, *ч*.

Најчешће се јавља у првом слогу испред акцента или у акцентованом слогу, није забележено иза акцента.

²¹ Према Трубецкоју (*цит. рад*, стр. 208—209) вокално *p* у српскохрватском књижевном језику може имати следеће позиције: $K + P + K$, $P + K$, $P + B$ (*троце*). Према другима, позиција $P + B$ не постоји у српскохрватском језику (*в. Милка Ивић, Једно поређење Вуковој језика, ЗФЛ, I, Нови Сад, 1957, стр. 118*).

²² П. Ивић, *Историческо и сравнително-историческо проучавање на славјанските езици и на тяхната титология*, Славјанска филологија, I, Софија, 1963, стр. 88.

1.15. Варијантиа *у* сугласника *в* има следеће карактеристике:

Појављује се само на крају слога.

У минималним паровима не може бити замењена ниједним самогласником већ само сугласницима.

Не може сачињавати сама слог већ увек са неким вокалом.

Слог којег ствара са неким вокалом може бити акцензован или неакцензован.

1.15.1. Варијанта *у* има следеће заједничке карактеристике са слоготворним *р* и *л*:

Њена је појава позиционално условљена.

У једној речи може се појавити само једном.

Није забележена у префиксима и суфиксима, у енклитикама и проклитикама.

СУГЛАСНИЦИ

2. У ГС постоји 26 сугласника: *б, в, і, д, ђ', ж, с, з, ј, к, л, љ, м, н, њ, њ, р, с, ш, ћ, ф, х, ц, ч', џ', ш*. Девет од њих имају следеће варијанте: *ј', д', к', слојошворно л, л', н', слојошворно р, ш', у*. Замена ових варијанти (осим слоготворног *р* и *л* и полувокала *у*) одговарајућим сугласницима не води ка променама на семантичком плану.

Извесне специфичне појаве забележене су и у сугласничком систему ГС. На њима ћемо се задржати.

2.1. Африкат *з*, који је у књижевном језику и у већини српских говора замењен сугласником *з*, сачуван је у ГС и у словенским и у неким страним речима. Има истраживача²³ који сматрају да се присуство африката *з* у српским говорима у Банату треба приписати утицају румунског језика, односно румунском банатском дијалекту. Познато је да се, у већини случајева, билингвизам Срба у Румунији састоји у познавању два народна говора (један српски и један румунски), а не у познавању два књижевна језика. У тим је условима сасвим нормално да ови Срби позајмљују румунске речи у њиховом дијалекталном облику.

У случају Свиничана, у чијем је говору африката *з* много боље сачувана него у осталим српским говорима, треба водити рачуна о свим околностима у којима се развијао њихов говор. Присуство овог африката у речима словенског порекла доказује да су га Свиничани имали у свом говору много раније и да им је контакт са румунским језиком помогао да тај африкат очувају до данас.

²³ Нпр. Иван Поповић, *Историја српскохрватског језика*, Нови Сад, 1955, стр. 135.

Иако се у стручној литератури и даље дискутује о фонолошком статусу африката *s* у књижевном језику, примери из ГС одстрањују основну препреку, наиме да „не долази никад тамо где наш књижевни језик има *з*“.²⁴ Напротив, у ГС овај африкат ствара минималне парове са сугласником *з*.

Као што смо већ поменули, у ГС африкат *s* појављује се у речима словенског порекла, које у књижевном језику имају сугласник *з*, и у речима румунског порекла које у банатском дијалекту садрже африкат *s*, а у књижевном језику, такође, *з*.

На фонолошком плану африкат *s*, као члан опозиције *s : џ*, сачињава самостални фонем. Има случајева када овај африкат може бити замењен сугласником *з* или *џ* а да се не врше промене на семантичком плану, што значи да његов фонолошки статус није добро консолидован. Алтернација *s : џ* врши се само на крају речи и може се објаснити десоноризацијом која је позната свим звучним консонантима у финалном положају. Алтернација *s : з* може се објаснити утицајем књижевних облика. Но, треба напоменути да су ове алтернације фонетски процеси споредног, неспецифичног карактера за ГС.

2.1.1. Дистрибуција африката *s*

На почетку речи:

испред следећих самогласника: *а, и, о, е*: *sáьa, sápa, sэna, siјána, sóьa*;

испред сугласника *в*: *svездá, svérka, svóno, svонцé*;

није забележен испред сугласничких група.

У средини речи:

испред самогласника *а, е, и, о, у, е*: *армисú, белч'усú, бýsa, бусóвина, дисасú, калбáса, крлисú, мэсэрика, мьесóса, љросéбаиú*;

иза самогласника *а, е, и, о, у, е* (в. горње примере);

иза сугласника: *л, н, р*: *ѝнсајка, сáьsa, урсáла*;

иза групе *лн*: *сáььsa*;

није забележен међу два сугласника.

На крају речи:

иза сугласника *е, у*: *ѝремьés, кукурýs, ћурés*;

није забележен иза других сугласника и иза сугласничких група.

2.1.2. Утицајем књижевног изговора, који се појавио код млађих генерација, појавиле су се следеће варијанте: *бусóвина* и *бузóвина*, *svездá* и *звездá*, *сáьsa* и *сáьза*.

2.2. Африкати *ћ* — *ч*, *ђ* — *џ*, у разним српским говорима различито се изговарају. У неким говорима меки сугласници *ћ* и *ђ* изговарају се и на месту својих тврдих парова. Ову појаву у говорима Срба у Руму-

²⁴ П. Ивић, *О љовору Галићољских Срба . . .*, стр. 135.

нији, Емил Петровић приписује утицају румунског језика.²⁵ У неким другим српским говорима сачувано је само *ч* и *џ*.

У ГС, као и у многим другим српским говорима,²⁶ сачувана су сва ова четири африката, али се изговарају нешто мекше него у књижевном језику: *ћ'*, *ч'*, *ђ'*, *џ'*.

Умекшано изговарање африката у српским говорима, уопште, објашњено је било утицајем македонских говора²⁷, било чувањем једне старије особине у условима самосталног развоја неког говра.²⁸ Обе ове ситуације треба имати на уму при анализи изговарања африката у ГС.

2.2.1. Забележили смо код Свиничана јак процес замене *шврди* африката *ч'* и *џ'* њиховим меким паровима *ћ'* и *ђ'*, и то у свим положајима, на почетку, у средини и на крају речи. Овај процес, разуме се, није завршен, те у говору постоје две варијанте већине речи у којима се јављају. Треба напоменути да је овај процес веома редак у говору млађих генерација због утицаја књижевног језика који се изучава у школи. Нисмо забележили ни један случај у коме би се *ч'* и *џ'* изговарало на месту *ћ'* и *ђ'*.

Ево неколико примера:

ч' : *ћ'*: *ч'елар* и *ћ'елар*, *ч'емер* и *ћ'емер*, *ч'есџ* и *ћ'есџ*;

џ' : *ђ'*: *џ'ак* и *ђ'ак*, *џ'елаш* и *ђ'елаш*, *џ'еи* и *ђ'еи*, *џ'ак* и *ђ'ак*.

2.2.2. Утицајем књижевног изговора, појавиле су се и следеће варијанте у говору млађих генерација:

ч' : *џ'*: *ч'рвен* и *џ'рвен*;

ч' : *ш'*: *ч'кола* и *ш'кола*;

ш' : *ћ'*: *ш'и* и *ћ'и*.

2.2.3. У неким речима румунског порекла забележили смо неумекшане африкате *ћ* и *ђ* чије се изговарање не разликује од књижевног: *ћаџа*, *ђинђија*.

2.2.4. Из дистрибуције африката *ћ'*, *ч'*, *ђ'* и *џ'* доносимо само неколико специфичних особина:

2.2.4.1. Африкат *ћ'* забележен је у следећим контекстима:

На *почетку* речи:

само испред самогласника *а*, *е*, *и*, *о*, *у*: *ћ'ака*, *ћ'ешера*, *ћ'осау*, *ћ'уја*.

У *средини* речи:

само *испед* самогласника: *а*, *е*, *и*, *о*, *у*, *а*, и сугласника *к* и *н*: *арџаћина*, *бабџау*, *каћ'ула*, *кућ'а*, *ћ'ић'арка*, *ћ'ић'орка*, *цвећ'е*; *шелећ'но*, *фић'каи*,

²⁵ Emil Petrović, *Influența românească asupra foneticii sîrbești din Banat*, Dacoromania, VII, București, 1934, стр. 172.

²⁶ Emil Petrović, *Graini carășovenilor . . .*, стр. 114; П. Ивић, *О говорима Банаџа*, ЈФ, XVIII, 1949—1950, стр. 148—149; Миливој Павловић, *Говор Срепичке Жупе . . .*, стр. 33—36; М. Стевановић, *Баковачки говор . . .*, стр. 72.

²⁷ Миливој Павловић, *Говор Торбеша из околине Скопља у еволутивној иерархији*, Зборник у част А. Велића, Београд, 1937, стр. 446—448.

²⁸ А. Велић, *О дијалектском материјалу . . .*, стр. 28.

само *иза* самогласника *а, е, и, о, у, ә*, слоготврног *р* и сугласника: *в, ј, к, л, н, р, ш*: *арѣаћ'ина, бабóћ'ау, бећ'ар, бѣћ'ала, ић'ийи, дућ'анѣ'ија, оѣрћ'а; брѣић'е, дркћ'аи, Јѣлћ'а, Миѣрћ'ински, најћ'ѣси, овћ'ар, ћ'инћ'ајка.*

На крају речи:

само *иза* самогласника *а, е, и, о, у, и* сугласника *ш*: *Божић', кљућ', ноћ', љећ', љоћ'; кишић'.*

2.2.4.2. Африкат *ч'* забележен је у следећим контекстима:

На њочейку речи:

испред самогласника *а, е, и, о, у, ә* и слоготврног *р*: *ч'аканац, ч'ебрица, ч'ийка, ч'брба, ч'удо, ч'арнина, ч'рљиво;*

испред сугласника *в, к*: *ч'вор, ч'коба.*

У средини речи:

испред самогласника *а, е, и, о, у, ә* и слоготврног *р*: *ајдуч'ија, бич'ѣве, кључ'аница, кључ'эк, ковач'у, њоч'рнийи, ч'ич'орка;*

испред сугласника *к, љ, м, н*: *бóч'ка, брч'на, деч'мурија, ѡсач'љив;*
иза самогласника а, е, и, о, у, ә, слоготврног р и л: *ајдуч'ија, брч'ийи, ич'ѣве, ѡвѣч'е, кач'ица, клóч'аи, млэч'ийиѣ, млч'аи;*

иза сугласника б, в, ј, к, л, м, н, ѡ, р, с, ш: *бокáнч'а, ѡрч'ица, ѣривч'а, дулч'аца, дэивч'ица, шич'ийиш, клујч'е, кóмч'а, мэкч'аи, најч'ервѣн, обч'и-нуш;*

у међусугласничком положају: *л + ч' + љ*: *малч'љу.*

На крају речи:

иза самогласника а, е, и, о, у, ә и слоготврног *р*: *эч', бач', бич', кључ', ѣрч', реч';*

иза сугласника л и р: *борч', кукумѣлч'.*

2.2.4.3. Африкат *ћ'* забележен је у следећим контекстима:

На њочейку речи:

само испред самогласника *а, е, и, о, у, ә* и сугласника *в*: *ћ'аинуи, ћ'елайи, ћ'ийиш, ћ'он, ћ'урћ'евдэн; ћ'эе; ћ'вѣкава.*

У средини речи:

само *испред* самогласника *а, е, и, о, у, ә*: *бућ'а, цѣћ'эк, цѣћ'ове, дóћ'у, ѡарáћ'ина;*

само *иза* самогласника *а, е, и, о, у*, слоготврног *р* и *иза* сугласника: *ж, ј, н, р*: *баћ'áva, бућ'елар, доћ'эн, мић'у, рћ'ау, цѣћ'ак; анћ'ел, арћ'áво, ѣрбóжч'е, најћ'инэишэн;*

у међусугласничком положају: *ј + ћ' + в*: *најћ'вѣкау.*

На крају речи:

иза самогласника а, е, и, о, у: *доћ', кић', млаћ', сэнч'оилѣћ', смућ'.*

2.2.4.4. Африкат *ѡ'* забележен је у следећим контекстима:

На њочейку речи:

испред самогласника: *а, е, и, о* и сугласника *в*: *ѡ'ак, ѡ'ей, ѡ'иѣрице бѣлене, Џ'ојан, ѡ'вѣкавица.*

У средини речи:

само испред самогласника *а*, *и*: арџаџ'ик, буџ'ак;

само иза самогласника *а*, *и*, *у* и сугласника: *б*, *ј*, *н*, *р*: буџ'ак, Маџ'ар, сџаџиџ'а, дуџ'аниџ'а, Мури'ило, џобџиџ'а, наџи'андрљу;

у међусугласничком положају: *ј* + *и*' + *в*: наџи'вџав.

На крају речи забележен је само у примеру: џиринџ'.

2.3. Сонанти *л* — *љ*, *н* — *њ*. Код Свиничана постоји јака тенденција зближавања меких сонаната *љ* и *њ* са њиховим тврдим паровима *л* и *н*. Осим знатног броја речи у којима тврди сонант долази на месту меког²⁹, у ГС постоје и два прелазна гласа, односно две варијанте меких сонаната које бележимо *л'* и *н'*, а то су мало умекшано *л* и *н*. У свим примерима у којима смо забележили две варијанте једне речи, једну са тврдим и једну са меким сонантом, обавезно постоји и трећа варијанта која садржи један од та два прелазна гласа, *л'*, односно *н'*, као у примерима³⁰:

љ : *л'* : *л*: кошуља : кошул'а : кошула; краљ : крал' : крал; кукэљ : ку-кэл' : кукэл; недеља : недел'а : недеља; џасуљ : џасул' : џасул;

њ : *н'* : *н*: књија : кн'ија : књиа; реџоњ : реџоњ' : реџоњ; сџршењ : сџршен' : сџршен.

Аналогијом према датим примерима појављују се и облици у којима меки сонант долази на месту тврдог. У тим случајевима нисмо забележили и трећу варијанту са *л'*, односно са *н'*:

л : *љ*: сол и сољ, џвџиљий и џвџиљий, леука и џеука;

н : *њ*: књиница и кошњица, најрсџиен и најрсџиен', сџарини и сџарини.

Прелаз *љ* > *л*, *њ* > *н* познат је свим македонским говорима, а од српских говора онима који су дошли у додир са албанским говорима.³¹ Тенденција идентификације меких са тврдим сонантима још не утиче на фонолошки систем јер се у ГС и даље чувају четири различита фонема: *л*, *љ*, *н*, *њ*.

2.4. Консонант *ф* ретко се сусреће у ГС и то, углавном у страним позајмицама, у ономаатопејским речима или у оним облицима у којима су се извршиле извесне фонетске промене, пре свега прелаз *хв* > *ф*.

Дистрибуција сугласника *ф* у ГС веома је ограничена.

На џочейку речи:

забележен је само испред самогласника *а*, *е*, *и*, *о*, *у*, *џ*, слоготворног *р* и сугласника: *ј*, *л*, *љ*, *р*: фарб'ар, фэскаџи, фенер, фино, форџи, фркаиџи, фуруна, јарба фјерулуј, флаура, фљос, фрушиџук.

У средини речи:

испед самогласника: *а*, *е*, *и*, *о*, *у*, слоготворног *р* и испед сугласника *к*, *л*, *н*, *р*, *џ*: кафа, калафон, каџрафуселе, џофр'лаџи, телеџраф'џраџи, џафел; џрифла, џеџиџика, кр'офна, лафкиња, Африка;

²⁹ П. Ивић, *О џовору Галиџољских Срба ...*, стр. 189.

³⁰ М. Стевановић, *Ђаковачки џовор ...*, стр. 67.

³¹ М. Стевановић, *Ђаковачки џовор ...*, стр. 67; в. и А. Белић, *Галички дијалекаџи ...*, стр. 47, П. Ивић, *О џовору Галиџољских Срба ...*, стр. 115.

иза самогласника: *a, e, u, o, y*, слоготворног *p* и сугласника: *j, m, l, n, p, s, ʃi*: *калафон, ʃрефекци, ʃрифайиши, ʃрфој, уфаиши, ширифувати; бомфајер, десфајмовати, калфа, луифали, ʃарфин, фанфа́ра, млајфер*.

На крају речи:

само иза самогласника: *a, e, u, o, y* и сугласника *m*: *данишф, ʃрум-буф, урлаф, шеф, шиоф; дамф*.

2.5. Консонант *x* веома се ретко сусреће. Он је, у већини случајева испао или замењен другим сугласником. Његова је дистрибуција веома слаба:

На почетку речи сачуван је само испред самогласника и слоготворног *p*: *хам, херјела, хиљада, ход, хри, хуош, хјс, иако, скоро све ове речи, имају и облике без x*.

У средини речи забележен је само испред самогласника *a, e, o, ə* и иза самогласника *a, u, o, ə* и сугласника *l, p*: *ихаха, аха, ʃрахома; аха, мохор; елха, шибрхери*.

На крају речи, само иза самогласника: *a, e, u, o, y*: *ах, ех, их, ох-ох, ух*.

2.6. Под утицајем румунског банатског дијалекта, у ГС јавља се палатално *ʃi'*: *муни'е, ʃои'ака, виш'аз*.

Код Свиничана је овај глас забележен и у неким словенским речима: *ʃрблеи', намеш'ен* које имају и варијанту *ʃролећ', намеш'ен*.

2.7. У неколико примера забележили смо и фонетске варијанте *i', d', k'*: *неј'еје, нед'еје, i'је, к'и́нда, ʃејли́к'*. Ове речи имају и облике прилагођене фонетском систему ГС: *нећ'еје, ћ'ије, ћ'и́нда, ʃејлић'*.

2.8. Навешћемо само неколико основних констатација до којих смо дошли при анализи дистрибуције сугласника у ГС:

У дијалекатском материјалу којим смо располагали при анализи ГС, забележили смо 2. 321 различитих контекста у којима се појављују сугласници (256 контекста на почетку речи, 1.887 у средини и 178 на крају речи).

Сугласници се најчешће јављају у средини речи и то између два вокала (897 различитих контекста). Следе затим следећи положаји: *ис-пред самогласника* (324 различитих контекста), *иза самогласника* (321 различитих контекста), *испред другог сугласника* (317 различитих контекста), *иза другог сугласника* (277 различитих контекста), *испред сугласничке ʃрује* (68 различитих контекста) и *између два сугласника* (57 различитих контекста).

Сви се сугласници јављају на почетку, у средини и на крају речи, разлика се састоји у различитом броју контекста у којима је забележен сваки сугласник посебно. Тако, на пример, *ʃ* је забележен на крају речи само у једном контексту док је *ʃi* забележен у 14 различитих контекста. Са те тачке гледишта можемо успоставити следећи редослед сугласника, полазећи од оног који се најчешће појављује: *к, p, н, с, ʃi, л, м, в, ʃ, ш, i, д, з, б, j, ж, ч, ц, њ, љ, ф, ћ, ʃ', s, x, ʃ'*.

Сугласници: *s, z, j, л, љ, њ, р, ћ', ф, х, ц* нису забележени између друга два сугласника, а то значи да они не могу бити централни елементи група од три или четири сугласника.

Сугласници (К) се најчешће јављају у следећим контекстима између два самогласника: *a + k + a, a + k + u, e + k + u, u + k + a, o + k + e, y + k + a, o + k + o, a + k + y, e + k + e, e + k + o, u + k + u, o + k + a*, итд.

2.9. Једна од специфичних особина ГС састоји се у анулирању опозиције између звучног и беззвучног сугласника као и између тврдог и меког сугласника. Ови фонетски процеси немају општи карактер, забележени су у релативно малом броју речи. Сугласници ГС подвргнути су и другим фонетским променама.

2.9.1. Десоноризација звучних сугласника забележена је нарочито на крају речи. У ГС на тај се начин појављују две варијанте једне речи, што значи да овај фонетски процес није још завршен³²:

б : њ: *і́олуб* и *і́олуј*, *і́роб* и *і́рой*, *зуб* и *зуј*;

д : њ: *млад* и *млај*, *најрѐд* и *најрѐј*, *јод* и *јој*;

с : ц: *јремљѐс* и *јремљѐц*;

з : с: *из* и *ис*;

ж : ш: *нож* и *нош*.

Звучни сугласник *і* може бити замењен својим беззвучним паром на почетку и у средини речи:

і : *к*: *і́аћ'е* и *каћ'е*, *ојра́а* и *ојра́ка*, *јі́јлиј* и *јі́еклиј*, *зајушиј* и *закјушиј*.

Аналогијом према овим променама, јављају се и супротни процеси када се звучни сугласници умећу на месту својих беззвучних парова:

к : і: *і́ркља́н* и *і́ріља́н*;

ш : д: *јајраш* и *јајрад*.

У свим овим, и сличним, случајевима забележили смо и прелазне фонетске варијанте дотичних сугласника: *і́^б*, *д^ш*, *с^к*, *і́^к*, *з^с*, *ж^ш*, *б^д*, *ш^ј*, *ч^с*, *к^і*, *с^з*, *ш^{жс}*, тако да свака реч може имати четири фонетске варијанте (на пример: *зуб*, *зуб^и*, *зуј*, *зуј^б*).

2.9.2. Известан број лексичких варијанти настао је у ГС некон губљења сугласника. Ни овај процес није завршен те се, и у овим случајевима, појављују две варијанте једне речи. Најчешће се губе сугласници: *в, і, д, ј, к, л, м, н, њ, р, њ', х, ш*, било из сугласничких група, било из других контекста на почетку, у средини или на крају речи:

На почетку речи: *јармј* и *армј*, *ич'ела* и *ч'ела*, *халј* и *алј*, *хам* и *ам*, *хериела* и *ериела*, *хилада* и *илада*, *хајс* и *јс*.

³² А. Белић, *Галички дијалекат* . . . , стр. 145; П. Ивић, *О говору Галићољских Срба* . . . , 135-137.

У средини речи: *дуван* и *дуан*, *дйнуи* и *дйнуи*, *заједно* и *зајено*, *мислии* и *мисий*, *мадува* и *маува*, *нишко* и *нико*, *нич'ији* и *нич'и*, *одма* и *бма*, *одзванеи* и *озванеи*, *окшбмбер* и *окшббер*, *пейшар* и *пейшар*, *скроб* и *сроб*, *снаја* и *снаа*, *сйвар* и *свар*, *овде* и *оде*, *шелех'но* и *шелех'о*, *шовар* и *шоар*, *фршико* и *фишко*, *фрушиук* и *фушиук*, *шйбржерй* и *шйбррей*, *шйбррей* итд.

У финалном йоложају: *јединасей* и *јединасес*, *кад* и *ка*, *кшић'* и *кши*, *ксий* и *кос*, *лиовар* и *лиова*, *йбред* и *йбре*, *шријјаш* и *шријја* итд.³³

2.9.3. Сугласници *д*, *с*, *ш* могу се појавити и у речима у којима се њихово присуство не може објаснити етимолошки³⁴: *здрав*, *здрел*, *здрелии*, *здрей* (схр. *зрак*, *зрео*, *зрейи*); *ч'усей*, *шисей* (схр. *чуши*, *шиши*); *сйредá*, *сйрех'а*, *сйрехбран* (схр. *среда*, *среха*, *срехрн*).

2.9.4. Регресивна асимилација сугласника ретко се сусреће у ГС:³⁵

к : р — р : р: *инйекшир*: *инйехшир*;

шй : ш — ш : ш: *шйшйел*: *шйшйел*;

н : л — л : л *йонеделник*: *йоледелник*;

б : ш — ш : ш: *брийа*: *шрийа*.

Пројресивна асимилација је сасвим ретко заступљена у овом говору: *н : р — р : н*: *календар*: *календан*.

2.9.5. Аналогији смо приписали следеће фонетске промене:³⁶ *залейá* место *зарейá* (аналогично према *дал*, *јел*); замену *-ач'*, *-ац* у речима *косáч'*, *мољáц*, суфиксима *-ак*, *-ак*: *косáк*, *мољáк*.

2.9.6. Да наведемо и неколико изолираних фонетских промена. Реч *вóжбина* има фонетску варијанту *вóжмина* где је промена у групи од два сугласника извршена под утицајем носног сугласника из следећег слога. Интересантно је да се је после *ж* појавио исто билабијални сугласник (*м*), који је, са фонетске тачке гледишта, близак сугласнику *н*.

Да наведемо још неколико таквих примера: *инвениáл* и *инвениáр*, *олшанишай* и *оршанишай*, *йуйољак* и *йуйоњак*, *зобњач'а* и *зобљач'а* итд.

2.9.7. Споменули смо да сугласник *в* има као варијанту полувокално *у*. У неким смо примерима забележили и један прелазни глас, неку врсту лабијалног *в* (*w*). Варијанта изражена полувокалом ближа је самогласнику *у*, док је лабијално *в* ближе сугласнику *в*.

Лабијално *в* ређе се сусреће у ГС у упоређењу са сугласником *в* и полувокалног у иако, у већини случајева имамо три варијанте једне речи: *дévка-дéука-дéвкa*, *сйав* — *сйаву* — *сйавw*, *шóвар* — *шóвару* — *шóварw*, *блав* — *блаву* — *блавw*, *йрáво* — *йрáвоу* — *йрáвоw* итд.

³³ А. Белић, *Дијалекти...*, стр. 243; П. Ивић, *О говору Галијољских Срба...* стр. 154; М. Стевановић, *Ђаковачки говор...*, стр. 82—83.

³⁴ Божо Видоски, *Кумановски говор...*, Скопје, 1962, стр. 91—92.

³⁵ А. Белић, *Дијалекти...*, стр. 238; П. Ивић, *О говору Галијољских Срба...*, стр. 149; Emil Petrović, *Graini caragovenilor...*, стр. 122.

³⁶ П. Ивић, *О говору Галијољских Срба...*, стр. 154—156.

2.9.8. Једначење сугласника по месту образовања води ка појави сугласника *ж* и *ш* на месту *з* и *с* али само испред следећих сугласника са којима стварају сугласничке групе: *љ, њ, ћ', ч'* (у случају сугласника *с*) и *ћ'* (у случају сугласника *з*):

- с* : *ш*: *с* + *љ*: *бóлесан* : *болешиљуу*, *јесѝ* : *јешиљуу*;
с + *њ*: *косá* : *кошњишиѝе*;
с + *ћ'*: *лескáв* : *лешћ'áв*, *лисѝ* : *лишић'е*, *намесѝйл* : *намешћ'áл*, *ѝомéсѝиѝ* : *ѝомéшић'áиѝ*;
с + *ч'*: *дáска* : *дэшч'ица*;
з : *ж*: *з* + *ћ'*: *ѝрозд* : *ѝрóжћ'е*.

Има случајева када се једначење сугласника *з* и *с* према месту образовања не врши ни у поменутиим контекстима: *исч'уѝаѝиѝ*, *исч'иѝиáиѝ*, *исѝрáзњен*.

2.10. У ГС постоје следећи сугласнички фонеме: */б/, /в/, /г/, /д/, /ћ'/, /с/, /ж/, /з/, /ј/, /к/, /л/, /љ/, /м/, /н/, /њ/, /п/, /р/, /с/, /т/, /ћ'/, /ф/, /х/, /ц/, /ч'/, /џ'/, /ш/*.

Ове фонеме можемо расподелити на следећи начин:

	в	ј						
	м	н	њ					
		л	љ	р				
к	п	т	ћ'	ч'	ц			
г	б	д	ћ'	ч'	с			
				ш	с	ф	х	
				ж	з			

2.10.1. Корелација звучних и беззвучних сугласника добро је сачувана у ГС. У њу улазе осам корелативних парова, седам из серије тврдих и један из серије меких сугласника:

/б/ ~ /п/, /д/ ~ /т/, /г/ ~ /к/, /з/ ~ /с/, /ж/ ~ /ш/, /џ'/ ~ /ч'/, /с/ ~ /ц/, /ћ'/ ~ /ћ'/.

Корелација звучних и беззвучних сугласника има два јака положаја: испред вокала и испред сонаната.

Испред вокала:

- б ~ ѝ*: *бéре ~ ѝéре*, *бије ~ ѝије*;
д ~ ѝ: *дал ~ ѝал*, *дек ~ ѝек*, *док ~ ѝок*;
ј ~ к: *јод ~ код*, *јора ~ кора*;
з ~ с: *кóза ~ кóса*, *зија ~ сија*;
ж ~ ш: *кóжа ~ кóша*, *жáли ~ шáли*;
ч' ~ ч': *ч'áк ~ ч'áк*;
с ~ ц: *сáра ~ цáра*, *сáлнса ~ сáлнца*;
ћ' ~ ћ': *ћ'áка ~ ћ'áка*.

Испред сонаната корелација звучних и беззвучних сугласника слабо је заступљена. Ево неколико примера:

$b \sim \bar{y}$: брање \sim њрање, браи \sim њраи, брава \sim њрава;
 $d \sim \bar{y}$: дрен \sim њрен, друлѐ \sim њрулѐ;
 $i \sim k$: иласа \sim класа, ирађ'а \sim крађ'а, ирам \sim крам;
 $z \sim c$: змеј \sim смеј, зна \sim сна.

За фонолошке опозиције $ж \sim ш$, $џ' \sim ч$ и $s \sim ц$ имамо само рестриктивне парове са реализацијом ових сугласника испред сонаната:

$ж \sim ш$: дужности \sim душник, жвала \sim швала;
 $џ' \sim ч'$: џ'векау \sim ч'вор;
 $s \sim ц$: свѐрка \sim цвѐтер, свизѐл \sim цвѐкере.

Испред сонаната, фонем $/h^2/$ јавља се само у речима $\check{h}'\text{векау}$ и $\check{h}'\text{вѐквица}$. Ова два примера не стварају минималне фонолошке парове са другим речима које садрже фонем $/h^2/$ испред $/v/$. Иначе, у ГС фонем $/h^2/$ ретко се јавља испред другог сугласника, а од сонаната забележен је само испред фонема $/n/$: $\check{h}\text{лѐћ'но}$.

2.10.1.1. Корелација звучних и беззвучних сугласника неутрализује се у следећим позицијама:

Испред, фонолошки и фонетски, беззвучних сугласника:

$b \sim \bar{y}$: Арабин — арајски, боб — ббјка, клубе — клујч'е, Србин — срјски;
 $d \sim \bar{y}$: од + суџра $>$ оџсуџра, њод + крађ'а $>$ њбјкрађ'ом;
 $z \sim c$: из + њразниџ $>$ иџразниџ, из + џџниџ $>$ иџџниџ;
 $ж \sim ш$: из + ч'уџаџ $>$ иџч'уџаџ $>$ иџч'уџаџ, џолоџниџ — џолоџниџе, служниџ — служниџа.

Испред звучних сугласника:

$b \sim \bar{y}$: џоџ — џбб'џја;
 $d \sim \bar{y}$: делиџ — делиџба, сваџ — сваџба.

Забележили смо случајеве када се корелација звучних и беззвучних сугласника не неутрализује: роб — рббски, обч'џнуџ итд.

Нисмо наишли на примере у којима би се неутрализовале корелације: $џ' \sim ч'$, $\check{h} \sim \check{h}'$, $s \sim ц$.

2.10.2. Фонеме $/v/$ и $/f/$ разликују се фонолошки, али не стварају корелативни пар на основи звучности и беззвучности. Фонолошка опозиција $/v/$ и $/f/$ не неутрализује се, те је због тога стављена ван система. Фонем $/v/$ припада сонантима (а не африкатима), а фонеме $/f/$, $/x/$ садрже однос звучан-беззвучан само са фонетске тачке гледишта. Иако фонеме $/v/$ и $/f/$ не улазе у корелацију односа звучних и беззвучних сугласника, иако оба имају исто место образовања (оба су лабиодентална) и оба су тврди сугласници, можемо ипак образовати минималне фонолошке парове на основи различитог семантичког садржаја речи у које улазе: $\text{ваџа} \sim \text{фаџа}$, $\text{вино} \sim \text{фин}$: итд.

Иначе, фонолошка идентификација сугласника /в/, /ј/, /л/, /љ/, /м/, /н/, /њ/, /р/, /ф/, /х/ може се вршити фонолошким опозицијама са било којим другим сугласницима типа: *вара* ~ *кара*, *вила* ~ *шила* итд.

2.10.3. У ГС постоје пет меких сугласника: *ћ*³⁷, *ј*, *љ*, *њ*, *ћ'*, од којих четири имају тврде парове и стварају фонолошке опозиције: *ћ'* — *и'*, *љ* — *л*, *њ* — *н*, *ћ'* — *ч'*. Пошто у говору не постоји корелација мек ~ тврд сугласник, разлика између ових фонема није корелативног карактера већ дисјунктивног, према месту образовања дотичних сугласника.³⁷ То ипак не значи да не можемо остварити фонолошке опозиције између меких и тврдых сугласника:

ћ' ~ *ч'*: *ћ'ула* ~ *ч'ула*, *ћ'уја* ~ *ч'уја*;

њ ~ *н*: *врања* ~ *врџа*, *сања* ~ *сџа*;

љ ~ *л*: *љуља* ~ *лула*, *љуја* ~ *луја*.

Не располажемо ни једним примером минималних парова за опозицију *ћ'* ~ *и'*.

Суғласничке групе

3. Број сугласничких група у ГС знатно је мањи у поређењу са њиховим бројем у књижевном језику због упрошћавања ових група губљењем једног од саставних делова. У знатном броју ових група извршене су и неке фонетске промене које дају сугласничком систему говора изван специфичан карактер.

Суғласничке групе од два сугласника најчешће се сусрећу, а њих има највише у средини речи. Мањи је број група од три сугласника, а од четири врло се ретко сусрећу.

Дајемо, у наставку, све сугласничке групе од два, три и четири елемента и то према месту где се појављују: на почетку, у средини и на крају речи. Треба напоменути да број сугласничких група, који доносимо овде, не треба сматрати апсолутним већ само као оријентациони податак. Наша се анализа заснива на дијалекатском материјалу који смо имали на располагању, тако да би допунски материјал из ГС могао допунити наше податке. Али, нова истраживања ГС не би могла поништити наше примедбе о структури сугласничких група, о фонетским променама у оквиру тих група, о могућностима комбинација сугласника у ГС, о дистрибуцији сугласничких група итд.

3.1. Групе од два сугласника

Доносимо, у облику табеле, групе од два сугласника на почетку речи. Сугласници вертикално постављени сачињавају први елемент групе, а други елемент сачињавају сугласници постављени хоризонтално:

³⁷ Л. Е. Калнынь, *Развитие корреляции твёрдых и мягких согласных фонем в славянских языках*, Москва, 1961, стр. 106—107; П. С. Кузнецов, *О фонологической системе сербохорватского языка*, Известия АН СССР, Отделение литературы и языка, VII, 2, Москва, 1948, стр. 136.

	б	в	г	д	ј	к	л	љ	м	н	њ	п	р	с	т	ћ	ф	х	ч	укуп- но
б					бј		бл	бљ					бр							4
в							вл						вр							2
г							гл	гљ			гњ		гр							4
д	дб	дв			дј		дл		дм	дн			др							7
ђ		ђв																		1
ѕ		ѕв																		1
ж		жв					жл	жљ	жм		жњ									5
з	зб	зв	зг	зд			зл		зм	зн										7
к		кв			кј		кл	кљ		кн	књ		кр							7
м							мл	мљ					мр					пк	пч	3
п					пј		пл	пљ					пр	пс						7
с		св				ск	сл		см	сн		сп	ср		ст		сф			9
т		тв			тј	тк						тр					тф			5
ф		фв			фј	фк	фл	фљ				фр								4
ц		цв				цк														2
ч		чв				чк														2
џ		џв				џк														1
ш		шв				шк	шл	шљ	шм	шн		шп	шр		шт	шћ				10
УКУ- ПНО	2	12	1	1	6	5	12	8	5	5	3	2	11	1	2	1	2	1	1	81

Ево по један пример за сваку групу:

*бја-бја, бламен, блудо, брадаји, влаја, вра, илас, иљомба, ињездó, ира-
дина, дбијаји, двојка, дјуза, длака, дмурџи, дно, дрóља, ђ'вѐкава, свóно,
жвáла, жлѐбнӣи, жлѐбура, жмóурӣи, збо̄и, звѐрка, зѣубӣи, здóковач'а, злáīи,
змија, знак, кѣӣа, кјулóса, клаӣи, клуч', кнез, књӣа, кран, млад, м'васка̄и,
мраз, ијеӣинэв, иладње, иљува̄и, ира̄и, исе, иx-иx, ич'éла, свећ'á, скамија,
слана, смеј, сна, сјање, срѣћ'а, сја́кло, сфаӣи, шво̄и, шјаск, шка̄и, шфӯј,
шјѣрулӯј, флу́ра, флак, фришко, цвей̄и, ч'вор, ч'кóла, ч'вѐкау, шваба, шкор-
ӣија, шлиц, шлей̄и, шмак, шнајдер, шраф, шја́рай̄и, шја́ла, ш'ом̄и.*

Као што произилази из приказаног материјала, забележили смо на почетку речи 81 групу од два сугласника, што значи 25 мање него у књижевном језику.³⁸

Као ирви члан сӯгласничке ирӯје најчешће долазе безвучни сугласници (у 46 група), затим звучни (30) па сонанти (5).

Према фреквенцији, као први чланови група од два сугласника на почетку речи, сугласници долазе следећим редоследом: ш, с, д, к, ӣ, з, ӣ, ж, б, ф, и, м, ч', в, ц, џ', ђ', с. У овом се положају не сусрећу сугласници *ј, л, љ, н, њ, р, ћ', х.*

У овом се положају не може појавити ни сугласник *р*, у том контексту он постаје слоготворан.

Звучни сугласници најчешће долазе испред једног сонанта, ређе испред другог звучног, а никад испред безвучног сугласника.

Безвучни сугласници најчешће долазе испред једног сонанта или испред другог безвучног, а никада испред звучног сугласника.

Сонанти, у групама од два сугласника, долазе само испред другог сонанта.

Као друӣи члан ирӯје од два сӯгласника најчешће долазе сонанти (62 сугласничке групе), затим безвучни (15) и, најзад, звучни сугласници (4). Према својој фреквенцији у овом контексту, сугласници долазе овим редоследом: л, в, р, љ, ј, к, м, н, њ, б, ч', ф, ӣ, ӣ, д, и, х, с. У овом положају не сусрећу се сугласници ђ', ж, з, ћ', ц, џ', ш.

Звучни сугласници јављају се само иза другог звучног сугласника.

Безвучни сугласници долазе само иза другог безвучног сугласника.

Сонанти долазе иза било ког другог сугласника.

Произилази да сугласничке групе са почетка речи имају следеће структуре: звучан + звучан, звучан + сонант, безвучан + безвучан, безвучан + сонант, сонант + сонант.

³⁸ И. И. Ревзин (*Модели језика*, Москва, 1963, стр. 42–43) помиње 106 сугласничких група у српскохрватском књижевном језику. Тај податак доноси према: W. Appel, *Energiebasis-Artikulationsbasis*, *Wiener Slavistisches Jahrbuch*, 1957–1959, 6, стр. 93–97. У говору Срба у Белобрешки забележили смо на почетку речи 92 сугласничке групе које смо анализирали у раду цитираном у напомени бр. 2.

3.1.1. Забележили смо следеће групе од два сугласника у средини речи:

као *први члан*:

б: бз, бј, бл, бн, бњ, бр, бч', бџ' (укупно 8 група)

в: вѣ, вѣ, вј, вк, вл, вљ, вн, вњ, вр, ви, вћ', вџ, вч' (13)

ѣ: ѣд, ѣз, ѣл, ѣљ, ѣм, ѣн, ѣњ, ѣр (8)

д: дб, дв, дѣ, дј, дл, дљ, дм, дн, дњ, др (10)

жс: жб, жд, жѣ', жј, жл, жљ, жм, жн, жњ (9)

з: зб, зв, зѣ, зд, зј, зл, зм, зн, зр (9)

ј: јб, јв, јѣ, јд, јѣ', јжс, јз, јј, јк, јл, јљ, јм, јн, јњ, јр, јс, јџ, јф, јч, јч', јџ', јџ (22)

к: кв, кл, кљ, км, кн, кр, кс, кџ, кџ, кџ', кџ (11)

л: лб, лв, лѣ, лд, лз, лжс, лз, лк, лл, лљ, лн, лњ, лџ, лџ, лџ', лџ, лџ, лџ' (18)

љ: љб, љк, љл, љљ, љн, љњ (5)

м: мб, мд, мжс, мј, мк, мл, мљ, мн, мњ, мџ, мџ, мџ', мџ (16)

н: нб, нѣ, нд, нѣ', нс, нжс, нз, нк, нл, нљ, нн, нњ, нџ, нџ, нџ', нџ' (18)

њ: њк, њџ (2)

џ: џк, џл, џљ, џн, џр, џс, џџ, џџ, џџ' (9)

р: рб, рв, рѣ, рд, рѣ', рс, ржс, рј, рк, рл, рљ, рм, рн, рњ, рџ, рс, рџ, рџ', рџ, рџ, рџ, рџ' (24)

с: св, сжс, сј, ск, сл, см, сн, сњ, сџ, ср, сџ, сџ, сџ, сџ' (15)

џ: џв, џј, џк, џл, џљ, џм, џн, џњ, џџ, џр, џс, џф (12)

ћ': ћ'к, ћ'н (2)

ф: фк, фл, фн, фѣ, фџ, фџ (6)

џ: џв, џк, џс (3)

ч': ч'к, ч'љ, ч'м, ч'н (4)

ш: шв, шј, шк, шл, шљ, шм, шн, шњ, шџ, шџ, шџ', шџ' (12)

Као *други члан*:

б: дб, жб, зб, јб, лб, љб, мб, нб, рб (9)

в: дв, зв, јв, кв, лв, рв, св, џв, цв, шв (10)

ѣ: вѣ, дѣ, зѣ, јѣ, лѣ, нѣ, рѣ (7)

д: вд, ѣд, жд, зд, јд, лд, мд, нд, рд (9)

ѣ': жѣ', јѣ', нѣ', рѣ' (4)

с: лс, нс, рс (3)

жс: јжс, лжс, мжс, нжс, ржс, сжс (6)

з: бз, ѣз, јз, лз, нз, (5)

ј: бј, вј, дј, жј, зј, јј, мј, рј, сј, џј, шј (11)

к: вк, јк, лк, љк, мк, њк, њк, џк, рк, ск, џк, ћ'к, фк, цк, ч'к, шк (16)

л: бл, вл, ѣл, дл, жл, зл, јл, кл, мл, нл, џл, рл, сл, џл, фл, шл (16)

љ: вљ, ѣљ, дљ, жљ, јљ, кљ, мљ, џљ, рљ, џљ, ч'љ, шљ (12)

м: ѣм, дм, жм, зм, јм, км, лм, рм, см, џм, ч'м, шм (12)

н: бн, вн, ѣн, дн, жн, зн, јн, кн, лн, џн, мн, џн, рн, сн, џн, ћ'н, фн, ч'н, шн (19)

Из приказаног материјала произилазе следећи закључци:

забележили смо укупно 236 група од два сугласника у средини речи;

испед и иза другог сугласника најчешће се јављају сонанти, а затим безвучни и најређе звучни сугласници;

ево редоследа сугласника који се јављају испред другог сугласника, почевши од оног са највећом фреквенцијом: *д, ј, л, н, м, с, в, к, ш, њ, д, њ, з, жс, б, і, ф, љ, ч', ц, ћ', њ*;

испед других сугласника не долазе *ђ', с, х, њ'*;

звучни сугласници најчешће долазе испред једног сонанта и ређе испред другог звучног сугласника; само у једном примеру забележили смо групу од једног звучног и једног безвучног сугласника (*бч'*);

безвучни сугласници долазе, по правилу, испред сонанта, ређе испред другог безвучног а никада испред звучног сугласника;

сонанти долазе испред било ког другог сугласника;

према фреквенцији, као други чланови група од два сугласника у средини речи, сугласници долазе следећим редоследом: *н, к, л, м, љ, њ, р, ц, ј, њ, в, б, д, ф, њ, і, с, жс, ш, з, ч', њ', ћ', с, х*;

као други чланови сугласничких група, сугласници се понашају исто као када долазе испред неког сугласника, те можемо сматрати да у средини речи сугласничке групе могу имати следеће структуре: звучни + звучни, звучни + сонант, безвучни + безвучни, безвучни + сонант, сонант + звучни, сонант + безвучни, сонант + сонант.

3.1.2. Забележили смо следеће групе од два сугласника на крају речи:

безвучни + безвучни: *кс, киџ, сиџ, фиџ, шиџ, ић'*;

сонант + безвучни: *јс, јц, лк, лц, лч', ми, мф, нк, ниџ, нц, рк, рџ, риџ, рч'*;

сонант + звучни: *јз, лд, мб, ни, џч', рб, ри, ржс*;

сонант + сонант: *јм, лм, рн*.

Дајемо по један пример за сваку од поменутих сугласничких група: *авџусџ, беџџрк, бирџи, борч', бумб, ірџмбукс, дамф, деџкунџ, кишиџ, кишић', конџијакиџ, корџи, кредџџџ, куџумџлч', лајм, луџифалиџ, луџифџи, њараџајз, њџлн, Пири, џириџџи', иланиџбанк, смџлз, фабриџаниџ, филм, хџс, хџржс, ч'џрн, шолд, шиџајџ, ић'омџи*.

На крају речи забележили смо само 31 групу од два сугласника чији саставни делови, према својој фреквенцији, долазе овим редоследом:

као први елеменат: *р, л, к, ј, м, к, ш, ф, с*;

као други елеменат: *џ, ц, к, б, ч', і, м, њ, с, ћ', д, џ', н, з, жс*.

3.1.3. Из досадашњег излагања произилази да смо у ГС забележили укупно 348 група од два сугласника: 81 на почетку речи, 236 у средини и 31 на крају речи. Ако узмемо у обзир све ове сугласничке групе, можемо

направити следећи редослед њихових саставних делова према броју група у чији састав улазе:

као први саставни део: *р, ј, л, с, ш, н, к, м, д, њ, њ, з, в, ж, б, і, ф, ч, љ, џ, ћ, њ, ћ, с, њ* (сугласник *х* није забележен у овом контексту);

као други саставни део: *л, н, к, р, в, љ, м, н, њ, ј, њ, ч, џ, б, њ, д, ф, і, ћ, с, ш, ж, з, њ, с, х*.

Независно од положаја сугласничких група у речи и од положаја сугласника у једној од тих група, можемо успоставити следећи редослед њихових саставних делова према фреквенцији: *р, л, к, в, к, ј, м, њ, с, ш, д, њ, б, љ, і, з, ф, ч, ж, џ, њ, ћ, њ, с, х*.

3.1.4. Упрошћавање сугласничких група губљењем једног од двају сугласника, није увек доследно. Забележили смо примере *брдуша, динуи* али и *брдуша, динуи*.

Упрошћавање сугласничких група на почетку речи:

бд : д : дѣнџе (књ. бденије)

вл : ул : улажно (књ. влажно)

ід : і : іе (књ. где)

її : њ : њица (књ. птица)

ич' : ћ' : ћела (књ. пчела)

фр : ф : фушиук (< *фрушиук*), *фиико* (< *фриико*)

хв : ф : фала (књ. хвала), *фаїаї* (књ. хватати)

хл : л : ладно (књ. хладно)

хр : р : рабрїи (књ. храбрити)

хи : ш : шети (књ. штети)

Упрошћавање сугласничких група у средини речи:

вд : д : одѣ (књ. овде)

ім : м : дабоме (књ. дабогме)

ін : н : динуи (књ. дигнути)

їњ : њ : бањи (књ. бадњи)

дм : м : ома (књ. одмах)

дн : н : изланиї (књ. изгладнети)

жј : ж : божа (књ. божја)

зд : з : їњезо (књ. гнездо)

јј : ј : најак (књ. најјачи)

мб : б : бобонца (књ. бомбона)

нд : д : брадуша (књ. брндуша)

нс : с : њасамѣнї (рум. pansament)

нї : њ : бушувник (књ. бунтовник)

нф : ф : фаниѣрија (рум. infanterie)

нч' : ч' : їрч'ар (књ. грнчар)

сл : с : мисїи (књ. мислити)

шв : ш : брїиа (књ. бритва)

шк : к : њоковица (књ. потковица)

шк : ш : ілаїо (књ. глатко)

шс : с : њоцирен (књ. потсирен)

Иза лабијалних сугласника не изговара се *љ* у трпном придеву и глаголским именицама: *изјубен, скљѣен, узјаме, ојармен, јаловење*.³⁹

Упрошћавање сугласничких група се најчешће врши губљењем првог саставног елемента што је, пре свега, изазвано начином образовања и изговарања појединих сугласника. Најчешће се упрошћавају групе образоване од два праскава сугласника.⁴⁰

Ако иза праскавог следи фрикативни сугласник или сонант, група коју сачињавају та два сугласника најчешће остаје неизмењена: *јсѣѣов, ірај*.

Сугласничке групе у финалном положају ређе се упрошћавају. Речи са таквим групама углавном имају два облика: један са очуваном сугласничком групом и један са упрошћеном:

нн̄ : *н* : *команданн̄* и *командан*, *шн̄анн̄* и *шн̄ан*;
сн̄ : *с* : *јединасн̄* и *јединас*, *косн̄* и *кос*, *косн̄асн̄* и *косн̄ас*;
шн̄ : *ш* : *кн̄шн̄* и *кн̄ш*;
шн̄' : *ш* : *кн̄шн̄'* и *кн̄ш'*.

3.1.5. Део сугласничких група садржи извесне фонетске особине, специфичне за ГС. И овом ћемо приликом примере из Свинице упоредити са одговарајућим књижевним облицима.

На почетку речи:

бл : *йл* : *бл̄мен* (књ. пламен)
бл : *бљ* : *бл̄уш̄ава* (књ. бљутава)
їл : *дл* : *їл̄ейо* (књ. длето)
їл : *їљ* : *їл̄їва* (књ. гљива)
їн̄ : *їн̄* : *їн̄езо* (књ. гнездо)
зв : *зв* : *звезд̄а* (књ. звезда)
мл : *мн* : *мл̄їо* (књ. много)
їр : *бр* : *їраска* (књ. бресква)
сл : *шљ* : *сл̄їва* (књ. шљива)
цк : *ск* : *цк̄ела* (књ. скела)
ч'к : *шк* : *ч'к̄ола* (књ. школа)
шл : *шљ* : *шл̄ївовица* (књ. шљивовица)
шљ : *чл* : *шљанк* (књ. чланак)
шљ : *шл* : *шљ̄ей* (књ. шлеп).
 У средини речи:
бљ : *бн̄* : *бн̄* : *зобљач'а*, *зобн̄ач'а* (књ. зобница)
вј : *вљ* : *дивј̄а* (књ. дивља)
їљ : *кљ* : *їр̄їл̄ан* (књ. гркљан)
дн̄ : *дн̄* : *рад̄н̄и* (књ. радни)
жм : *зм* : *ч'їжма* (књ. чизма)
зн : *жн̄* : *мр̄зна* (књ. мржња)
кн : *књ* : *сук̄на* (књ. сукња)
кч' : *ки* : *мекч'̄аш* (књ. мекшати)
мњ : *мј* : *їш̄ам̄њан* (књ. тамјан)

³⁹ Маринко Станојевић, *Северно-шимочки дијалекти ...*, стр. 385.

⁴⁰ П. Ивић, *О говору Галицијских Срба ...*, стр. 138.

мњ : *мљ* : *ѣрмњава* (књ. грмљава)
ми : *ни* : *једамјуи* (књ. једанпут)
ни : *нђ* : *анѣл* (књ. анђео)
нђ' : *нж* : *анђилир* (књ. инжењер), *манђ'ејла* (књ. манжетна)
нк : *њк* : *љк* : *седенка, седенка* (књ. седељка)
ни : *ми* : *ианнии* (књ. памтити)
нф : *мф* : *канфор* (књ. камфор)
рї : *рђ* : *јеріеф* (књ. ђерђеф)
рм : *рн* : *касарм* (књ. касарна)
ри : *ли* : *лзмарішай* (књ. омалтерисати)
ск : *цк* : *мљакаи* (књ. мљацкати)
сл : *шљ* : *мислење* (књ. мишљење)
си : *ши* : *осшар* (књ. општар)
їл : *їн* : *манђ'ејла* (књ. манжетна)
ћ'к : *цк* : *клаћ'каи* (књ. клацкати)
шк : *чк* : *кашкаи* (књ. качкати)
шњ : *шн* : *лешњик* (књ. лешник)
си' : *шћ* : *ч'аси'ен* (књ. чашиен)
шћ' : *ск* : *лешћ'ар* (књ. лескар)
шћ' : *ши* : *крић'ан* (књ. криштен)
шћ' : *ши* : *ишић'ол* (књ. пиштољ)

Највећи дес ових фонетских особина познат је и другим српским говорима и оне су објашњене у стручној литератури. Из тог разлога задржаћемо се само на неким од њих које су специфичне за ГС.

а) У овом се говору чувају сугласничке групе *сл* и *си* и у контекстима у којима се у другим српским говорима и у књижевном језику налази *шљ* и *ши*. Такви се облици (типа *слива*, *осиро* итд.) сматрају архаизмима.⁴¹

б) За чување група *сл*, *си*, појаву групе *вј* (*здрвје*), *їр* (*їраска*) као и депалатализације *љ* и *њ* (*їлива*, *сукна*), налазимо паралеле у призренско-тимочким и, нарочито македонским говорима, у којима су ове појаве веома честе.⁴²

в) Извесне фонетске промене сугласничких група проузроковане су процесом асимилације⁴³: *мљ* > *мњ* (*ѣрмњава*), *ми* > *ни* (*ианнии*), *ни* > *ми* (*једамјуи*) итд.

г) Појава сугласничких група *мл* и *мљ* место *мђ* и *мњ* може се објаснити дисимилацијом *млоіо* (< *мноіо*), *зобљача* (< *зобњача*).⁴⁴

⁴¹ М. Стевановић, *Баковачки говор* . . . , стр. 79.

⁴² А. Белић, *Галички дијалекат* . . . , стр. 102–111, 114–116; Божо Видоески, *Кумановски говор* . . . , стр. 59–64.

⁴³ П. Ивић, *О говору Галићкој Срба* . . . , стр. 148.

⁴⁴ М. Стевановић, *Баковачки говор* . . . стр. 81; Миливој Павловић, *Говор Срепичке Жупе* . . . , стр. 124.

3.1.5.1. За разлику од већине српских говора у Румунији, ГС је један од ретких у којима се чувају сугласничке групе у финалном положају. У стручној литератури⁴⁵ сматра се да су финалне сугласничке групе нестале у већини српских говора и да су се оне касније, аналогично на друге облике, у неким говорима реконструисале.

3.1.6. Присуство неких група од два сугласника може се објаснити архаичним карактером ГС:

лб (књ. об) : *дѣлба* (књ. деоба)
лб (књ. уб) : *дѣлбѡк* (књ. дубок)
лв (књ. ув) : *бѣлва* (књ. бува)
лс (књ. уз) : *сѣлса* (књ. суза)
лж (књ. уж) : *дѣлжѣна* (књ. дужина)
лн (књ. он) : *ѡблноѡ* (књ. поноћ)
лѡ (књ. ут) : *жѣлѡ* (књ. жут)
лч (књ. уч) : *жѣлч* (књ. жуч)

3.1.7. Девочализацијом слоготворног *р* јављају се у ГС извесне сугласничке групе које нису забележене у одговарајућим књижевним облицима:

рђ : *ѡрђ'а* (књ. рђа), *ѡрђ'ѡво* (књ. рђаво)
рж : *ѡрже* (књ. рже)
рм : *кармѡнош* (књ. крманош)
рњ : *ѡрње* (књ. рње)

3.1.8. Губљењем вокала у међусугласничком положају долази до формирања неких сугласничких група:

бр (књ. бар) : *бриѡк* (књ. барѡк)
др (књ. дар) : *ѡдриѡ* (књ. ударити)
др (књ. дир) : *дрѣкѡр* (књ. директор)
јн (књ. хињ) : *кѡјна* (књ. кухиња)
кр (књ. кор) : *крѡч'ка* (књ. корач)
нѡ (књ. нач) : *ѡпирѡнѡ* (књ. пиринач)
рн (књ. рун) : *ѡурнѣѡина* (књ. горунетина)
сѡ (књ. сет) : *ч'ѣѡрдѣсѡ* (књ. четрдесет)

3.1.9. Појавом самогласника између два сугласника врши се упрошћавање неких сугласничких група:

беѡ (књ. бр) : *бѣрање* (књ. брање)
жен (књ. жн) : *ѡоложѣница* (књ. положница)
ѡар (књ. пр) : *ѡарѡч'ка* (књ. праћка)

Облици *бѣрање* и *ѡоложѣница* појавили су се у ГС аналогично према облицима *берем* и *ѡоложена*. Присуство самогласника *а* у првом слогу речи *ѡарѡч'ка* може се објаснити утицајем самогласника из следећих слогова.

⁴⁵ В. нпр. П. Ивић, *О ѡвору Галиѡвских Срба ...*, стр. 140.

3.1.10. У примеру *йладнишиџе* изостала је метатеза, а у *йабар* (књ. граб) даљинска дисимилација је уклонила прво, а не друго *p*.⁴⁶

3.1.11. Има сугласничких група које се у ГС јављају, а којих нема у одговарајућим књижевним облицима:

- дј* (књ. д) : *лудје* (књ. људи)
- жњ* (књ. ж) : *жњейџа* (књ. жетва)
- јв* (књ. в) : *кајвез* (књ. гавез)
- лк* (књ. л) : *кобилка* (књ. кобила)
- лн* (књ. л) : *бајалница* (књ. бајалица)
- лн* (књ. н) : *јуселница* (књ. гусеница)
- мб* (књ. б) : *октоомбер* (књ. октобар)
- мљ* (књ. њ) : *самљуу* (књ. сањив)
- йљ* (књ. п) : *куйљай* (књ. купати)
- рл* (књ. л) : *урлар* (књ. улар)
- ри* (књ. ш) : *аршју* (књ. ашов)
- ск* (књ. с) : *зимуска* (књ. зимус)
- йк* (књ. к) : *куйкурек* (књ. кукурек)
- ћ'к* (књ. ћ) : *ораћ'ка* (књ. ораћа)
- цк* (књ. ц) : *ликцје* (књ. лице)
- ч'к* (књ. ч) : *кращ'ка* (књ. корач)
- шк* (књ. ш) : *ч'шика* (књ. чаша)

3.1.12. И најзад, да споменемо и неколико примера у којима ГС има групе од два сугласника, а у одговарајућим књижевним облицима налазимо групе од три или четири сугласника:

- зб* (књ. збр) : *изберай* (књ. избрати)
- јм* (књ. јмљ) : *узајмен* (књ. узајмљен)
- рм* (књ. рмљ) : *ојармен* (књ. ујармљен)
- ск* (књ. скв) : *йраска* (књ. бресква)
- йр* (књ. јтр) : *лоййра* (књ. лојтра)
- йр* (књ. нтр) : *койрабас* (књ. контрабас)
- йр* (књ. тстр) : *ошраја* (књ. отстрага)

3.2. Група од *йри* суласника — малобројна је. Оне се обично јављају у средини и ређе на почетку речи. Само у примеру *наксий* (поред *накрсий*) забележили смо групу од три сугласника у финалном положају.

3.2.1. На почетку речи забележили смо следеће групе од три суласника: *ждр, здр, сбр, свј, свр, скл, скр, смр, сйр, сйр, шкр, шйр, шйр*: *ждребе, здрака, сбранйшай, свјашйање, сврач'ак, склэйнуи, скрајник, смрад, сйрејши, сйрашило, шкрэфна, шйриц, шйреш.*

⁴⁶ А. Белић, *Дијалекти* : . . . , стр. 136- 138; П. Ивић, *О говору Галишњских Срба* . . . , стр. 151- 152.

3.2.2. У средини речи забележили смо следеће групе од три сугласника: *бск, вск, ишиј, ждр, збр, зіл, зір, здр, змр, зир, јћ'в, јир, јси, ји'в, кси, лжи, лкн, лкс, лци, лск, лч'љ, мбр, мск, нл, нир, нск, нил, нир, нил, њск, њск, ржњ, рнф, рск, рси, рин, рши, скр, сил, сир, сив, сир, шкљ, шкр, шил, шши, шир: ајрен, амбријан, анрен, антирхрисси, аустирински, андаржњувачи, зриница, Баритић', бисиро, божанствен, винска, дэлжжик, друство, думрбвица, екскурсија, Енлџ, збшишо, избри, излануи, изрџбаи, изирани, икра, исилау, исиравши, јесенски, карнфил, кожокарски, конира, конски, куска, лојбески, мајстор, малч'љуу, Маршиновски, најћ'векау, наји'векау, незрџ, несирџ'а, ождреби, бисирана, ошкључ'иш, бишишџа, џемски, џилско, џисирџица, џишира, џоздрџвљаш, џолски, џошкраћ'ом, џошйлаша, размрџши, рбски, Сарабрски, сџлнса, сџлнџе, свинско, срџски, шрајшар, Турска, уждрџе, узилау, ушилаи, ускрџжк, цџишл, ч'рсишџу, ч'обџлкнуи, ч'овџански, шџирски.*

3.2.3. У приказаном материјалу из ГС забележили смо свега 61 групу од три сугласника: 13 на почетку, 47 у средини и 1 на крају речи.

На почетку речи, ове групе имају следеће структуре:

- звучни + звучни + сонант
- беззвучни + звучни + сонант
- беззвучни + сонант + сонант
- беззвучни + беззвучни + сонант.

Трочлане групе, забележене у средини речи, имају следеће структуре:

- звучни + беззвучни + сонант
- звучни + беззвучни + беззвучни
- звучни + звучни + сонант
- звучни + сонант + сонант
- беззвучни + сонант + сонант
- беззвучни + беззвучни + сонант
- беззвучни + беззвучни + беззвучни
- сонант + беззвучни + беззвучни
- сонант + беззвучни + сонант
- сонант + сонант + сонант
- сонант + сонант + беззвучни
- сонант + сонант + звучни
- сонант + звучни + сонант.

Сугласничка група од три сугласника у финалном положају има следећу структуру:

- сонант + беззвучни + беззвучни

Као први елемент трочлане групе најчешће се јавља сонант, затим беззвучни, а најређе звучни сугласник.

Као централни елемент трочлане групе најчешће се јавља безвучни, затим сонант а најређе звучни сугласник.

Као трећи елемент групе најчешће се јавља сонант, затим безвучни, а од звучних сугласника само је један забележен у овом положају.

Редослед сугласника по заступљености у групама од три елемента био би следећи:

Као први елемент: *н, л, р, з, с, ј, њ, м, б, њ, и, ш, в, жс.*

Као централни елемент: *с, њ, ш, к, њ, њ, б, д, м, н, ч', њ', ж', жс.*

Као трећи елемент: *р, к, л, њ, в, њ, џ, с, ф, ј, њ.*

Сугласници *р* и *л* не могу бити централни елементи група од три сугласника, они у том контексту постају слоготворни.

3.2.4. Неке од ових група јављају се у ГС у оним речима које у књижевном језику имају групе од два сугласника:

здр (књ. зр) : *здр'ака, здреи* (књ. зрак, зрети)

сиџ (књ. ст) : *сиџе'а, сиџе'а* (књ. среда, срећа)

шиџ (књ. шр) : *шиџаф* (књ. шраф)

Појава сугласника *иџ* између *с* и *р* (у речима типа *сиџе'а*) и сугласника *д* између сугласника *з* и *р* (у речима типа *здр'еи*) позната је већем броју српских говора⁴⁷ и скоро свим македонским говорима⁴⁸.

3.2.5. Архаични карактер ГС допринео је очувању неких група од три сугласника:

лжн (књ. уж) : *д'алжннн* (књ. дужник)

лнз (књ. уз) : *с'алнза* (књ. суза)

лнџ (књ. унџ) : *с'алнџе* (књ. сунце)

лск (књ. оск) : *селски* (књ. сеоски)

У речи *божасиџен* група од четири сугласника свела се на три испуштањем првог елемента (књ. божанствен).

3.2.6. Ево и неколико фонетских промена другог карактера:

сугласничка група *ниџв* изговара се као *сиџ* у речи *друсиџво* (књ. друштво);

депалатализацијом првог елемента сугласничке групе *њск* добила се група *нск* : *свинско* (књ. свињско).

3.3. Групе од четири сугласника сусрећу се веома ретко у ГС. Ми смо у Свиници забележили само следеће:

ксџл : *ексџоџџиџор*

ксџџ : *ексџџа*

нџџџ : *деџџџниџво*

рсџџџ : *џџџрџџво*

шџџџ : *браџџџво*

⁴⁷ Миливој Павловић, *Говор Срепачке Жупе* ..., стр. 120; П. Ивић, *О говору Галићкојских Срба* ..., стр. 141–142.

⁴⁸ А. Белић, *Галички дијалекти* ..., стр. 143; Божо Видоески, *Кумановскиот њовор* ..., стр. 91–92.

Ове групе имају следеће структуре:
 сонант + безвучни + безвучни + сонант
 безвучни + безвучни + безвучни + сонант

3.4. Анализом основних црта самогласника и сугласника ГС хтели смо само указати на архаични карактер овог говора, на специфични статус његових гласова, на стране утицаје и на све оно што би могло послужити онима који се другом приликом буду бавили истраживањем овог говора.

Садашњи ГС изложен је јаком утицају књижевног језика, првенствено преко школе, радија и телевизије, а и преко све чешћих директних контаката са носиоцима других српских говора нарочито са десне обале Дунава. У прве промене овог новог положаја ГС убрајају се свакако: померање акцента ка почетку речи, замена групе *чр* групом *цр* (у примерима типа *ч'рвѐн* — *црвен*), све ређа употреба вокалног *л*, прелаз сугласника *л* на крају речи и слога у *о* итд.

Архаични карактер ГС одупираће се још извесно време новијим утицајима, али ће морати, ту и тамо, попустити. Можда би интересантно било испитати начин прилагођавања говора новој ситуацији, као и начин прилагођавања књижевних облика фонетском систему говора, али то неће више бити онај ГС који смо испитивали пре двадесетак година.

МОРФОЛОГИЈА

ГРАМАТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ (РОД, БРОЈ, ПАДЕЖ)

4. У ГС постоје следеће врсте речи: *именице, њридеви, заменице, бројеви, њлајоли, њрилози, њредлози, везници и узници*.

Грамматичке категорије: *род, брсј и њадеж* садрже већи број специфичних особина.

4.1. Пошто смо поглавље о именицама раније објавили (в. § 0.3.), навешћемо овде само неколико основних особина, нарочито из разлога што се специфичност статуса грамматичких категорија најбоље огледа код именица.

4.1.1. У ГС постоје извесна колебања у роду. Неке именице женског рода, које се завршавају на сугласник, могу бити и мушког рода⁴⁹: *њјаја бњлесњ и њеј бњлесњ, њјаја јесњн и њеј јесњн, њјаја кай и њеј кай, њјаја кос и њеј кос, њјаја крв и њеј крв, њјаја њећ' и њеј њећ', њјаја њомоћ' и њеј њомоћ'*.

Неке именице средњег рода могу бити и мушког рода⁵⁰: *њо белњло и њеј белњло, њо брњино и њеј брњино, њо дрво и њеј дрво, њо јаре и њеј јаре, њо Ду.е и њеј Ду.не* итд.

Речи *лажњара* и *муњњерија* могу бити мушког и женског рода, у зависности од контекста у коме се јављају.

Има речи које су у ГС женског рода, а у књижевном језику мушког рода: *бураја* (књ. бураг), *зрака* (књ. зрак), *лиша* (књ. лицај), *обњда* (књ. обод), *оњлњћ'ка* (књ. оплећак), *њјајоња* (књ. папоњак), *скрњљуњњњ* (књ. крљушт), *свињика* (књ. свитак), *њњјања* (књ. тигањ). Има и обратних случајева када је једна реч у ГС мушког, а у књижевном језику женског рода: *додоњј* (књ. додола), *њњод* (књ. повода), *рер* (књ. рерна), *њњранњ* (књ. штранга) итд.

⁴⁹ А. Велић, *Дијалекњи . . .*, стр. 305; Миливој Павловић, *Говор Срењичке Жњ. ње . . .*, стр. 159--160.

⁵⁰ Б. Даничић, *Исњњрија облика . . .*, стр. 8.

Ево и неколико именица које у ГС имају облике за женски род, док се у књижевном језику јављају као именице средњег рода: *брвна* (књ. брвно), *денија* (књ. деније), *млива* (књ. мливо), *ийсма* (књ. писмо), *йрџса* (књ. просо), *рџнда* (књ. рџнде), *шила* (књ. шило).

Неким именицама мушког рода у ГС одговарају именице средњег рода у књижевном језику: *йрџлей* (књ. пролеће), *сврдал* (књ. сврдрло). Само једна реч мушког рода у књижевном језику има облик за средњи род у ГС: *йсе* (књ. пас).

Има случајева када ове или друге именице ГС имају наставке за два рода: *брав* (м.) и *брава* (ж.), *брац* (м.) и *браца* (ж.), *бура* (ж.) и *буре* (с.), *камин* (м.) и *камйна* (ж.), *кџишењ* (м.) и *кџишења* (ж.), *милијард* (м.) и *милијарда* (ж.), *наковал* (м.) и *наковала* (ж.), *найаси* (м.) и *найасиња* (ж.), *йицијањ* (м.) и *йицијања* (ж.), *рам* (м.) и *рама* (ж.)⁵¹ итд.

4.1.2. У номинативу јединице именице ГС имају следеће наставке:

— именице мушког рода завршавају се на: *сујласник*, *-а*, *-е*, *-и*, *-о*, *-у* и *слојошворно р*;

— именице женског рода завршавају се на: *сујласник*, *-а*, *-е* (*асомије*, *каршаше*);

— именице средњег рода завршавају се на: *-о*, *-е*.

Облици за номинатив множине садрже извесне архаичне црте.

Наставци за множину именица мушког рода:

-и: *амбар* — *амбари*, *армиј* — *армиси*, *барбер* — *барбери*, *бивој* — *бивоји*, *бројак* — *бројаци*, *бубреј* — *бубрези*, *мџак* — *мџи*, *йашанџи* — *йашанџи*;

-е: *асијал* — *асијале*, *баијур* — *баијуре*, *букар* — *букаре*, *девер* — *девере*, *йишак* — *йишаче*, *ч'колар* — *ч'коларе*;

-је: *лујаје*, *Свиничање*, *јџије*.

-еве: *бач* — *бачеве*, *бич* — *бичеве*, *круј* — *крујеве*, *сирећ* — *сирећеве*, *йишиј* — *йишије*;

-еви: врло се ретко сусреће, а речи код којих је забележен имају и облике са другим наставцима: *леј* — *лејови* и *лејове*, *суд* — *судови* и *судове*, *крал* — *кралеви* — *кравџи* и *кравџе*;

-ове: *бик* — *бикове*, *бирџи* — *бирџиове*, *боји* — *бојиове*, *брац* — *брацове*, *бреј* — *брејове*, *бресџи* — *бресџиове*, *јећ* — *јећове*, *раљ* — *раљове*, *зној* — *знојове*, *ма-маове*, *кускру* — *кускрове*.

-уве: као варијанта наставка *-ове*: *колц* — *колцове*.

Ево и неколико посебних случајева:

Именица *сијоб* забележена је у *Нјд* само у том облику, док њена множина упућује на основну форму *сијоборџ* (< *сијобор*). Овде немамо наставак *-оре*, већ други облик јединице коме се додаје наставак за множину *-е*. Финално *-х* изгубило се у облицима *вр*, *Вла*, *оре*, али се у множини врши алтернација *х/с* и *х/ј*: *орџси*, *Власи*, *врјџве*.

⁵¹ А. Белић, *Дијалекти* . . . стр. 321; Миливој Павловић, *Говор Срепчичке Жује* . . . , стр. 168.

Наставке за множину *-е, -еве, -ове* треба сматрати архаизмима.⁵²

Појава наставка *-еве* или *-ове* није условљена природом претходног сугласника⁵³: *бик* — *бикове*, *раљ* — *раљове*, *зној* — *знојове*, *бич'* — *бич'еве*, *круї* — *круїеве*.

Наставак за множину може се додати целом наставку за једнину: *ваїа* — *ваїадове*, *заду* — *задуове* или теми речи: *шура* — *шур* + *ове* > *шурове*. Иако је реч *бламе* специфичан облик за ГС, у множини употребљава се само њена варијанта *бламен* + *ове* > *бламенове*.

Наставци за множину именица женског рода:

-е: *алаїи́на* — *алаїи́не*, *ара́ма* — *ара́ме*, *арїи́ја* — *арїи́је*, *би́ика* — *би́ике*, *бра́два* — *бра́две*, *бу́са* — *бу́се*, *и́исма* — *и́исме*; аналогјом према овим облицима, наставак *-е* долази и код именица женског рода које се у номинативу јединице завршавају на сугласник: *бóлесї* — *бóлесїе*, *лудосї* — *лудосїе*, *ниї* — *ниїе*, *їóмоћ'* — *їóмоћ'е*, *радосї* — *радосїе*, *сївар* — *сїваре*;

-и: ретко се сусреће: *костї* — *костїи*, *крв* — *крви*, *јесен* — *јесени*, *веч'ер* — *веч'ери*;

-ове: само у неколико примера: *каї* — *каїове*, *крам* — *крамове*, *їећ'* — *їећ'ове*.

Наставци за множину именица средњег рода:

-а: *белило* — *белила*, *билó* — *била*, *бљудо* — *бљуда*, *бра̀шно* — *бра̀шна*, *бр̀дло* — *бр̀дила*, *бр̀до* — *бр̀да*, *цедило* — *цедила*;

-на: *брéме* — *брéмена*, *їме* — *їмена*, *сéме* — *сéмена*, *ї́еме* — *ї́емена*;

-їа: сусреће се не само код именица које су припадале старој теми *-ї-*, већ и код других именица средњег рода:⁵⁴ *бу̀ре* — *бу̀реїа*, *дру̀ле* — *дру̀леїа*, *ждре́бе* — *ждре́беїа*, *ја̀ре* — *ја̀реїа*, *ку̀цуле* — *ку̀цулеїа*, *лику́е* — *лику́еїа*, *маа́ње* — *маа́њеїа*, *о̀кце* — *о̀кцеїа*, *їић'е* — *їић'еїа*, *їо́ље* — *їо́љеїа*, *їсе* — *їсеїа*, *сїаклó* — *сїаклéїа*, *їелé* — *їелéїа*, *їа́ње* — *їа́њеїа*;

-са: сачуван је само у речи *ч'удо* — *ч'удеса*.

Сугласници *н, с, ї* јављају се у падежним наставцима, те их можемо сматрати саставним деловима парадигме.⁵⁵

Именица *уво* има два множинска облика: *ува* и *уши*, а облик *о́ч'и* множина је за *око*.

Забележили смо у ГС и неколико речи које могу имати више облика за множину:

— именице мушког рода: *влас* — *власи* — *власове*, *ка̀ниџар* — *ка̀ниџари* — *ка̀ниџаре*, *лаїи́џур* — *лаїи́џури* — *лаїи́џуре*, *їуїудéи* — *їуїудéиши* — *їуїудéише*, *рої* — *рбзи* — *рбїове*;

⁵² А. Белић, *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. I: *Речи са деκлинацијом*, Београд, 1969, стр. 12.

⁵³ А. Белић, *Дијалектнн . . .*, стр. 318; П. Ивић, *О џовору Галиїољских Срба . . .*, стр. 178; Emil Petrović, *Grainl sarazovetilor . . .*, стр. 157-159.

⁵⁴ П. Ивић, *О џовору Галиїољских Срба . . .*, стр. 187; А. Белић, *Дијалектнн . . .*, стр. 326.

⁵⁵ А. Белић, *Историја . . . деκлинација . . .*, стр. 28.

- именице женског рода: *јесен* — *јесени* — *јесене* — *јесење*;
 — именице средњег рода: *окце* — *окца* — *окцеџа*.

Има случајева када се, у обичном говору, множина изражава једним: *Свинич'ан воли ібста. Он је бил у рай ирбийиу Турч'ину. Паор и овч'ар форї іма іосал.*

Именица *сир'ак* има у једнини два значења „бедник” и „сирочче”. Хомонимија се у множини губи: *сир'аци* „бедници” и *сироч'еџа* „сирочићи”.

Само именица *ч'овек* има други лексем за изражавање множине: *лудје*, али се уз бројеве користи и множински облик ове речи: *ч'овеки*: *Сам видел м'ладу ч'овеки. Су дошли с'мо ч'овеки.* Но, кад год се не одређује тачан број људи, већ се изражава мноштво, гомила људи, онда се увек користи реч *лудје*: *Драїи мој, м'ало лудје су коно ии. Дошло је м'ло лудје.*

4.1.3. Падежни систем ГС знатно је упрошћен у поређењу са књижевним језиком. Губљење падежних облика води порасту улоге предлога у синтакси падежа.

Процес упрошћавања падежног система познат је свим српским говорима у југоисточној Србији и он се приписује утицају балканских несловенских језика.⁵⁶

Облике за номинатив једнине и множине дали смо на претходним страницама. Задржаћемо се овде на облицима осталих падежа.

4.1.3.1. Генитив једнине иде само уз предлоге *до*, *из*, *мес'но*, *од*, *іре*.

Именице мушког рода које се у Нјд завршавају на *-а* имају у Гјд наставак *-е*, а све остале именице мушког рода примају наставак *-а*: *Сам донесал букв'ар од м'јта браїта; Манул се од дув'на; Сваки іуш дош'л іре руч'ка; Од сламе од ов'ска се ч'іну шешире; од м'јта коња; од м'јта друїара; іосирешка, Колаја; јуна, задуа; акова; врја; слуіе* итд.

Забележили смо и облике: *Јаїно іа М'кро; Јаїно іа друїар*. Аналогичном према овим облицима постали су и следећи примери: *Нема іа М'рко; Нема іа друїар*, иако негација тражи генитив.

Именице женског рода које се у Нјд завршавају на сугласник, имају у Гјд наставак *-а* (као и именице мушког рода), док оне са наставком *-а* у Нјд, примају наставак *-е*: *Буре је іукал од ш'ше; Сам добил од маме; На мес'но іише іска . . .; Пешар је блан од јешіке; Твоја іска је іор'е іже сесіре; Те соблекал до кош'л'е; Дош'ал из собе; Оваја је іска жен'е; од блес'та; од іећ'а* итд.

Именице средњег рода које се у Нјд завршавају на *о-* и део оних које се завршавају на *-е* имају у генитиву наставак *-а*; именице које у једнини имају наставак *-е*, а у Нмн наставак *-на*, *-са*, *-џа* имају у Гјд исти наставак као и у Нмн: *-на*, *-са*, *-џа*: *Те іоздр'ављам из срца; од ш'еџа; од імена; од сел'а; од ч'удеса.*

⁵⁶ Иван Поповић, *Историја . . .*, стр. 128; А. Белић, *Дијалекти . . .*, стр. 294; А. Белић, *Галички дијалекти . . .*, стр. 165.

Облици за Гјд замењени су, у већини случајева, облицима других падежа. Посесивни генитив замењен је посесивним дативом: *Оваја је њма деџишу; лајање њсеишу*. Остали облици генитива могу бити замењени облицима акузатива: *Манул се од њић'е; Он је вић'ен од цело село; Те њбзнам јошије од деџиштво*. У говорима у којима се упрошћава падежни систем прво нестају генитив и локатив.⁵⁷ Иначе, облици са дативом најбоље су сачувани у зависним временским и начинским реченицама и у заклетвама.⁵⁸

4.1.3.2. Датив једине долази само без предлога.

Именице мушког рода које се у Нјд завршавају на *сугласник*, на један од самогласника *-е, -и, -у*, на полувокал *-у* или на слоготворно *р*, имају у Дјд наставак *-у*: *Дај човеку; Дај Колају (и Колаје); јуну, задуу; акову; врју*.

Именице мушког рода које се у Нјд завршавају на *-а* или на *-о* имају у Дјд наставак *-е*: *Ја сам Марке сесџра роћ'ена; Дам слује; Дам шаије*.

Именице женског рода које се у Нјд завршавају на *-а* имају у Дјд наставак *-е*, а оне чији се основни облик завршава на сугласник добијају наставак *-у*: *Марије је било драјо; Је њишал ч'есио фамелије; Мама сам дал; Дај Марије; Дај девоке; косиу; крву; вец'еру; њећ'у*.

Именице средњег рода које се у Нјд завршавају на *-о* или *-е*, имају у Дјд наставак *-у*: *ч'елу, свону, њић'у, селу*. Оне чији се основни облик завршава на *-е* а у Нмн имају наставке *-на, -са, -ша*, добијају у дативу наставке *-ну, -су, -иу*: *имену, буреиу, деџишу, ч'удесу, дрвџиу*. Аналогијом према овим облицима, наставак *-иу* добија и именица *село*: *селџиу* (поред нормалног облика *селу*).

Споменули смо да у ГС постоји и посесивни датив који се гради помоћу наставка *-у* (код именица мушког и средњег рода). Овај датив обухвата и облике којима се не изражава посесивност: *До на крају ума месецу; Силази низ брџу; њрџишу Турч'ину* итд.

Глаголи који означавају правац глаголске радње захтевају предлог *камо*. Пошто се у ГС датив јавља само без предлога, место облика за датив долазе облици за акузатив уз овај предлог: *Идем камо њеци'ер; Ла да ње видим камо леџо*. Аналогијом према овим конструкцијама, у говору се јављају и примери типа: *Идем камо мама*.

4.1.3.3. Акузатив једине најбоље је сачуван. Осим својих функција, Ајд преузео је функције Лјд и део функција Г, Д и Ијд.

Акузатив може бити без предлога или са једним од следећих предлога: *брез, камо, на, низ, у, за*.

⁵⁷ А. Белић, *Дијалекти ...*, стр. 337; Миливој Павловић, *Говор Срепичке Жуље ...*, стр. 161, 165.

⁵⁸ М. Стевановић, *Баковачки говор ...*, стр. 143.

Именице мушког рода имају два облика за Ајд: један за именице које означавају жива бића и други за оне које означавају предмете (или било што друго).

Именице које означавају жива бића имају у Ајд наставак *-а*, а све остале имају облик једнак са Нјд: *Видим ч'овека; Сам њи д'элсан један буквар лей; Ошвори ѡнц'ер; Нбси воду за коња; Йдем брез оршакá; узми нож; Йде на ѡсэл; Дóђ'и у ѡгшэк.*

Именице женског рода које се у Нјд завршавају на *-а* имају у Ајд наставак *-у*, а оне које се завршавају на сугласник имају такав облик и у Ајд: *Пуш'ује јену недељу дана; Он д'ину ѡжу; Деш'е узме јáболку; Болувáл јену ѡдику дана; Сам уч'ин'ул на фр'ишку руку; Йдем у ч'кóлу; Прóђ'и ѡрез ш'уму; Навали ѡа на крáн'у; Фр'ли ѡушку; фуруну; деуку; жену; Ја сам ѡраж'ил ѡбоћ' од мој оршак'и; Навали ѡа на ѡећ; Псе узел кос* итд.

Именице средњег рода имају облик Ајд са њиховим основним обликом: *Видим село; Йдем у село; Се об'еси у дрво; Он не ч'ује на јено уво.*

Осим примера у којима је очуван стари наставак за локатив, у свим осталим случајевима место локатива долази акузатив⁵⁹: *Сам бил у Тамшвар; Сам бил у ч'кóлу; Ја живим у Свиницу; У ш'уму је луф'и здрау; Он скáка на јену нóиу; Он је ѡјав'ил м'л'во ч'ес'и с'ир'ема л'удје с'иáри; Ми живимó у ѡријáш'ельс'тво.*

Ајд долази и место Ијд, нарочито код именица средњег рода и ређе код осталих: *Га удрил из свóнце; Под ас'иáл се ш'рáли децá; Дан за дан ѡрóђ'е; Њ'ему свáки ѡуш' му ѡило за руку; Вáјка за мáму; из млекó; из с'ир'е.*

4.1.3.4. Инструментал јединине долази само уз предлог *из* (и његове варијанте *ис*, *иж*) који одговара књижевном *с*, *са* и има са њима исто порекло: *сэ > сэс > сис > ис > из*.

Именице мушког рода имају у Ијд наставке *-ам*, *-эм*, *-ом*. Код већине ових именица инструментал се завршава на *-ам* или *-эм*. Наставак *-ом* јавља се код малог броја именица и то углавном код именица мушког рода чији се основни облик завршава на самогласник. Ево неколико примера:

-ам: Се с'иáви кáмен ис кáменам, а да се не с'иáви ч'овек ис ч'овекам; из ш'најдерам; из музикáнцáм; из М'илошáм; из кóњáм; из аршóвáм;

-ом: Йдем из ш'аш'ом; Појáвим ис ѡрс'иом; Ис ѡлу'иом оремó; слу'иом; Колáјом; кл'уч'ом;

-эм: Ноћ'ом се ѡкр'ивáмо из јóр'энэм; Ч'колáр ул'езе из букварэм; Зал'еен ис кáлэм; с'иáр'цэм; нóжэм; мр'ш'вákэм; оршакэм; из ѡр'ицэм;

Именице женског рода чији се основни облик завршава на самогласник имају у Ијд наставак *-ом*, а оне које се завршавају на сугласник

⁵⁹ М. Стевановић, *Баковачки ѡвор . . .*, стр. 145; Иван Поповић, *Ис'торија . . .*, стр. 135.

имају наставак *-ам*: *Пије вино из ч'ашком; Он је задоби́л из јакб'ом ње-
иво́вом; Је ила́тиил из илаво́м; Га удри́л из ви́лом; Ова́ја ижа је уч'инеи́а из
му́ком; Јемо мл'ио из кашо́м, из ии́иом; Он је бил и жено́м; ко́шам; крва́м;
и'ећ'ам.*

Као што смо напоменули, именице средњег рода немају наставке за Ијд, место њих долазе облици за Ајд.

У једнини постоји јак процес губљења падежних наставака и њихове замене облицима за акузатив који тежи да постане општи падеж једнине, као што постоји општи падеж у множини.

4.1.3.5. Споменули смо да је у ГС локатив замењен акузативом. Забележили смо ипак неколико примера именица женског рода са старим наставцима за локатив уз предлоге *о* и *ио*: *Удри́л из илаво́м о с'иенé; Он се шéи́а ио лва́де; Је шовáрно да идеш ио и́омрч'ине.*

Од именица мушког рода, само именица *иуи́* има наставак за локатив у реченицама типа: *Мокане́ иду ио иуи́у; Идем ио иуи́у из ии́иом.* Сматрамо да су то наставци за локатив⁶⁰ и не за датив из разлога што се у ГС датив гради само без предлога.

4.1.3.6. У множини падежни систем је у многоме једноставнији. Овде постоје само два облика: један за датив и један општи падеж једнак са Нмн, који замењује све остале падеже.

4.1.3.7. Датив множине чува кратке старе наставке, без финалног самогласника: *-ам, -ем, -им.*⁶¹

Именице мушког рода које у Нмн имају наставак *-и*, добијају у Дмн наставак *-им*, а све остале именице мушког рода наставак *-ам*: *Давам во́ду коњим; Дај буква́р ч'коларим; и́аорим; лудја́м (и луђ'а́м); иоси́одам; ираи́унам; калу́иовам.*

Именице женског рода које у основи садрже самогласник *е* добијају у Дмн наставак *-ам*, а све остале наставак *-ем*: *бóлес'иам; дéвкам; и'ећ'ам; ре́кам; жéнам; Дам во́ду крáвем и ко́зем.* Именице женског рода које се завршавају на сугласник имају исте наставке као и именице мушког рода: *бóлес'иам, ко́с'иим.*

Именице средњег рода имају у Дмн наставак *-ам*: *Дам во́ду ии́-мић'ам; дéцам; и́менам; сéлам.*

4.1.3.8. Општи падеж⁶² јавља се место генитива, акузатива, инструмента и локатива множине. Функције падежа означају било предлози било синтактичке конструкције са прилозима или бројевима. Општи падеж нема посебне наставке, он је једнак облицима за НАмн.

⁶⁰ Миливој Павловић, *Говор Срепечке Жује* . . . , стр. 165; П. Ивић, *О говору Галишљских Срба* . . . , стр. 171; М. Стевановић, *Ђаковачки говор* . . . , стр. 106; А. Белић, *Дијалекти* . . . , стр. 337.

⁶¹ А. Белић, *Дијалекти* . . . , стр. 337; Р. Ivić, *Die serbokroatischen Dialekte* . . . , стр. 277.

⁶² Миливој Павловић, *Говор Срепечке Жује* . . . , стр. 162–163, 169; Маринко Станојевић, *Северно-шумочки дијалекти* . . . , стр. 390.

4.1.3.9. Генитив множине изражен је општим падежом испред којег долазе предлози *без, од*, прилози за начин *мало, мало* или неки број.

Именице мушког рода: *Он бил фрљен од лудје; Има млоіо синове; Има млоіо бубоњи; Прбишал један облак вајци; Се іродава месо од вејрове; Је сшал браз іреішељи; Вбїе се скршило од вејрове.*

Именице женског рода: *Сам куйіл седам іара цийеле; Има млоіо девке; јабалке; іже; кокбише.*

Именице средњег рода: *Има млоіо імена; од іраци.*

4.1.3.10. Акузатив множине изражен је општим падежом испред којег долазе предлози *у, за, уз, ірез, іо* или један од глагола типа *видим, іскам* итд.

Именице мушког рода: *Пушкарі бейу уз бреіове; Видим коњи; зајул; синове.*

Именице женског рода: *Ібили мокањи іо девке; Прбїімо ірез шуме; Вода іеч'е іо іадіне; Видим жене.*

Именице средњег рода: *Видим села; деца; дрва; објала.*

4.1.3.11. Инструментал множине изражен је општим падежом испред којег долази предлог *из (ис, іж)*.

Именице мушког рода: *Скоч'или из ножеве; Ишал іо собе ис велики кораци; Је вревил из іреішељи њеіови; Николіко дана је радил из оршаци; из коњи; из лудје.* Архаични облици Имн имају исте наставке: (*ис*) *кораци*, (*из*) *іреішељи* итд. У овом случају не може бити речи о чувању архаичних облика за инструментал јер наставак *-и* забележен је само код именица мушког рода које имају исто тај наставак и у Имн.⁶³

Именице женског рода: *Лудје іду ис коч'іје; Она убрисала оч'і из рупке; Бреіови су іокривені из шуме; Іду ідори из ірајсше на раме.*

Именице средњег рода: *Ја радил из дрва; Је бил из ждрібейша; из свбница.*

4.1.3.12. Локатив множине изражен је општим падежом испред којег долазе предлози *у, іо* (као и код Амн): *У собе је било јакко іобило; Сам радил іо фабрике; Сам живеіл іо іже іуїе; Он ниде излезли враменци іо собе* итд.

4.1.3.13. Вокатив није прави падеж. Иначе, он се ретко и употребљава у ГС, нарочито код именица које означавају предмете (или било што друго). Нешто чешће може се забележити код именица типа: *дедо, ішјјко, мамо* итд.

Именице мушког рода чији се основни облик завршава на један од сугласника: *б, в, і, д, ж, з, л, м, н, њ, ш*, на један од самогласника: *е, и, о, у* или полувокално *у*, имају облик за вокатив једнак са обликом за номинатив. Именице које се завршавају на мек сугласник или на један од сугласника *к, р, с, ц, ч, ш*, *ш* или слоготворно *р*, имају у вокативу наставак *-у*, а оне које се завршавају на *-а* примају наставак *-о*:

⁶³ П. Ивић, *О іоворима Банаша . . .*, стр. 149; А. Белић, *Историја . . . деклинација . . .*, стр. 7.

алай̄, ам, ба̄рин, беле̄ итд.; *амбарӯ, амејӯ, бир̄иашӯ, борцо̄нӯ, бркач'ӯ, брусӯ, кић'ӯ, месецӯ, њиринц'ӯ; дедб, ша̄јко, слѹ̄ио* итд.

Именице *бра̄и* и *јос̄ѡдин* имају у вокативу наставак *-е*: *бра̄ӣе, јос̄ѡд̄ине*, а именице *Вла, вр* и *ва̄ша* имају у вокативу облике: *Вла̄јӯ, вр̄јӯ, ва̄ша̄фу*; (*ва̄ша < ва̄шаф > ва̄шафу*).

Да се не би дошло до хомонимије са деминутивним обликом *ај-дѹч'е*, вокатив за *ајдук* је *ајдукѹ*.

Именице женског рода чији се основни облик завршава на сугласник имају облик за вокатив једине једнак њиховом основном облику, док оне које се завршавају на *-а* добијају у вокативу наставак *-о*: *бблест̄и, крв, њећ', ба̄бо, дѹко, жѣно* итд.

Именице средњег рода имају вокатив једнак са њиховим основним обликом.

Вокатив множине врло се ретко употребљава. Јавља се у неким екскламативним реченицама и има исти облик са Нмн уз напомену да се мења интонација речи.

Именица *деца̄* има у вокативу наставак именица женског рода *-е*: *деца̄е*, место очекиваног *-о*.⁶⁴

4.1.3.14. Особне именице имају исте наставке у падежима као и заједничке, а имена страног порекла прилагодила су се морфолошком систему ГС.

4.1.3.15. Из приказаног материјала о падежном систему у ГС, прозилазе његове основне црте.

Именице мушког рода имају у једнини наставке за номинатив, генитив, датив, акузатив, инструментал, а делимично и за вокатив и локатив. Постоји јака тенденција замене вокатива номинативом. Оне које се завршавају на *-а* мењају се као именице женског рода на самогласник.

Именице женског рода имају у једнини наставке за номинатив, генитив, датив, акузатив, инструментал, а делимично и за вокатив и локатив. Оне које се завршавају на сугласник, мењају се као именице мушког рода.

Именице средњег рода имају у једнини наставке за номинатив, генитив, датив и акузатив. У ствари овде постоје само три облика јер је акузатив једнак са номинативом.

У множини постоје само два облика: за датив и за општи падеж који је у ствари облик за НАмн.

Именица *Дуне* „Дунав” има две промене: једну за средњи род: *Дуне, Дуней̄а, Дуней̄иу, Дуне* (као и: *буре, буре̄ӣа, буре̄ӣу, буре*) и другу за мушки род: *Дуне, Дуне̄ја, Дунеју, Дуне, Дуне̄јам, Дунеју; Су узели рибу из Дуне̄ја; Иду њо Дунеју* (као и: *акѡу, аков̄а, аков̄у, акѡу, аков̄ам*).

⁶⁴ Emil Petrovici, *Graiūl carașovenilor . . .*, стр. 155.

Падежни систем ГС садржи неколико архаизама⁶⁵: наставци *-е, -еве, -ове* у Нмн именица мушког рода; *-е* у ДЛЈд именица женског рода: *-ам, -ем, -им* у Дмн именица мушког, женског и средњег рода.

4.1.3.16. Именице ГС имају две врсте промене:

Првој промени припадају именице мушког рода које се у Нјд завршавају на сугласник, на један од самогласника: *е, и, о, у*, полувокал *у* и слоготворно *р*, затим именице женског рода на сугласник и све именице средњег рода.

Једнина

а) Именице мушког рода

Н *-ø*
Г *-а*
Д *-у*
А *-ø, -а*
И *-ам, -ем, -ом*
Л = А или *-у*
В *-у, -е, или = Н*

б) Именице женског рода

НАВ *-ø*
Г *-а*
Д *-у*
И *-ом*

в) Именице средњег рода

НАВ *-е, -о*
Г *-(ӣ)а, -(н)а, -(с)а*
Д *-(ӣ)у, -(н)у, -(с)у*

Множина

а) Именице мушког рода

општи падеж: *-а, -е, -еве, -ове, -и, -ови, -уве, -(с)и*
Д *-ам, -им*

б) Именице женског рода

општи падеж: *-и, -ове*
Д *-ам, -ем*

в) Именице средњег рода

општи падеж: *-а, -(н)а, -(ӣ)а, -(с)а*
Д *-ам*

Другој промени припадају именице мушког и женског рода које се у Нјд завршавају на *-а*.

Једнина

Н *-а*
Г *-е*
ДЛ *-е*
А *-у*
И *-ам, -ем, -ом*

⁶⁵ А. Белић, *Историја... деклинација...*, стр. 7, 27–28, 37; Emil Petrovici, *Graul caraşovenilor...*, стр. 155–164.

Множина

општи падеж: *-е*

Д *-ам* (за мушки и женски род)

-ем (за женски род)

Именице женског рода *масѝ, косѝ, крв*, које су припадале старој основи кратког *-и-*, чувају делимично и старе наставке:

НАВ *масѝ, косѝ, крв*

ГД *масѝи, косѝи, крви*

И *масѝа, косѝа, крва*.

Паралелно са овим облицима, у говору постоје и облици са наставцима карактеристичним за прву промену: *масѝ, масѝа, масѝу, масѝом* који имају ширу употребу од поменутих архаичних облика.

ЧЛАН

5. Ово је једини српски говор у Румунији који има члан. Забележили смо га само код описних придева и код редних бројева од један до десет (када врше функцију придева).

Члан је постпозитиван и има следеће облике:

-јен за мушки и средњи род једнине

-на за женски род једнине

-ни за мушки и средњи род множине

-не за женски род множине

Једнина

Мушки и средњи род

добѝр > *добри* + *јен* > *дѝбријен*⁶⁶

млад > *млади* + *јен* > *младијен*

здрау > *здрави* + *јен* > *здравијен*

Женски род

добра + *на* > *добра̀на*

млада + *на* > *младана*

здрава + *на* > *здравана*

Множина

Мушки и средњи род

добри + *ни* > *дѝбрини*

млади + *ни* > *млади́ни*

здрави + *ни* > *здрави́ни*

⁶⁶ Уп. А. Белић, *Дијалекти* ... 411, 455—456; Маринко Станојевић, *Северно-италијански дијалекти* ... , стр. 403.

Женски род

добре + не > добрене

младе + не > младење

здраве + не > здравене

Иако се у обичном говору одређени облик описних придева веома ретко сусреће, код чланованих облика мушког и средњег рода једине нема неодређених описних придева.

У ГС граматичка категорија рода добро је сачувана. Код придева губе се облици за средњи род у корист облика за мушки род, те су се и члановани облици уједначили. Сасвим се ретко може забележити и наставак за средњи род -о: *лејо дејје*, али се и у овим случајевима чешће прилази облицима мушког рода: *леј дејје*. То исто важи и за члановане облике: *лејоно дејје*, али чешће *лејијен дејје*. Исто тако: *белмијен* м. и ср. р., *белана* ж. р., мн. *белини* м. и ср. р., *белене* ж. р., *беснијен*, *беснана*, мн. *беснини*, *беснене*, *блажнијен*, *блажнана*, мн. *блажнини*, *блажнене*, *бледџвијен*, *бледџвана*, мн. *бледџвини*, *бледџвене*, *ч'рњијен*, *ч'рнана*, мн. *ч'рњини*, *ч'рнене*, *длџијен*, *длџана*, мн. *длџини*, *длџене*, *дебелијен*, *дебелана*, мн. *дебелини*, *дебелена*, *фрџијен*, *фрџикана*, мн. *фрџикини*, *фрџикене*, *јолана*, мн. *јолини*, *јолене*, *мџнџкијен*, *мџнџкана*, мн. *мџнџкини*, *мџнџкене*, *нискијен*, *нискана*, мн. *нискини*, *нискене*, *сџаријен*, *сџарана*, мн. *сџарини*, *сџарене*, *шџнџкијен*, *шџнџкана*, мн. *шџнџкини*, *шџнџкене*, *увабењијен*, *увабенана*, мн. *увабенини*, *увабенене*, *великијен*, *великана*, мн. *великини*, *великене*, *високијен*, *високана*, мн. *високини*, *високене*, *жџивијен*, *жџивана*, мн. *жџивини*, *жџивене*.

Као узорак деклинације наводимо:

	м. р.	ср. р.	ж. р.
Нјд	лепијен	лепијен и лепоно	лепана
Гјд	лепонога	лепонога и лепоно	лепоној
Дјд	лепоному	лепоному	лепоној
Ајд	= Н или Г	= Н	лепоноу
Вјд	= Н	= Н	лепоно
Ијд	= Г	= Г	лепоном
НАмн	лепини	лепини	лепене
Дмн	лепиним	лепиним	лепенем

5.1. Поменули смо да и редни бројеви од један до десет имају и члановане облике⁶⁷: *јџвијен*, *дрџијен*, *шрџијен*, *ч'еиврџијен*, *јџијен*, *шџџијен*, *сџдмијен*, *бсмијен*, *девејџијен*, *десејџијен*. Од једанаест и надаље постоје само нечлановани облици: *јединџестџи*, *дванџестџи* итд.

5.2. Утицајем румунских модела честе су синтагме с бројем *један* у функцији неодређеног члана: *Једџн дџн је ч'инџл једџн јџрџеџ велики у јџџ'*; *И ју набили у јџдну велику јџлџџу*; *И он се ч'инџл једџн велики ч'овек*; *Она је лџџџџ једџн јџнџ џомаџи*; *Ч'а шџреба да уч'џне јџну велику јџџџу*; *Макар да му даву једџн најсџџр кон'*; *Ако се види јџџџ једџн јџнџџ ч'рн*.

⁶⁷ Уп. Мате Храсте, Чакавски дијалекатџ оспџрва Брача, СДЗБ, X, 1940, стр. 52.

5.3. Има и случајева када је члановани облик замењен перифразом: *Ии шџа, шеј ишио је бил йосифомашан, је йошџл; С-одаберу јџџи, кџџи су дџџри; Овџја, ишио су белџ, се мџџу мџло у ишиџрк.*

5.4. При анализи члана у словенским језицима (и дијалектима) А. Белић,⁶⁸ а касније и Иван Поповић⁶⁹ везују његово порекло за балкански супстрат. Према Ивану Поповићу потстицај за развој члана треба тражити у несловенским балканским језицима, у новогрчком, румунском и народном латинском језику из којег се касније развио румунски језик.

Има истраживача (тако нпр. Иван Гџљџбов⁷⁰, Љ. Милетић⁷¹, Борис Симеонов⁷² и други) који сматрају да је постпозитивни члан специфична појава бугарског језика.

Када су у питању „прелазни говори”, неки истраживачи⁷³ сматрају да је у питању македонски утицај, а други појаву ове морфолошке категорија објашњавају моделима бугарског језика.⁷⁴

Ова мишљења, и многа друга, не могу нам бити од користи при објашњењу порекла члана у ГС. Овај, типично прелазни говор, развио је сопственим средствима ову граматичку категорију према моделима језика са којима је долазио у контакт.

У стручној литератури нашли смо само један јужнословенски говор⁷⁵ у коме је постпозитивни члан забележен само код описних придева, при чему се сматра да је раније постојао и код других врста речи. У другим јужнословенским говорима⁷⁶ замена чланованих облика нечланованим не зависи од врсте речи, што би значило да дотична појава има општи карактер. Ни са једном од ових ситуација не можемо упоредити специфични статус члана у ГС.

5.5. Као што је познато, у српскохрватском књижевном језику (и у већини његових дијалеката), описни придеви имају два облика, одређени и неодређени. У падежима, та два облика имају различите наставке: неодређени: *леј, леја, леју* итд.; одређени: *леји, лејоја, лејоме* итд. Исте наставке имају и облици за средњи род. Разлика између одређених и неодређених облика придева женског рода врши се кванти-

⁶⁸ А. Белић, *Дијалекти...*, стр. LXX.

⁶⁹ Иван Поповић, *Историја...*, стр. 60–62.

⁷⁰ Иван Гџљџбов, *Проблемат за члена в бџларски и румџнски език*, БАН, Софија, 1962.

⁷¹ Љ. Милетић, *О џлани и бугарском језику*, Загреб, 1889.

⁷² Борис Симеонов, *Членната форма в преходните говори*, Езиковедско-етнографски иследования в памет на академик Стојан Романски, Софија, 1960, стр. 379–392.

⁷³ Нпр. А. Белић, *Дијалекти...*, стр. 445–446.

⁷⁴ Борис Симеонов, *Членната форма...*, стр. 390, 397; Љ. Милетић, *О џлани...*, стр. 44 и следеће.

⁷⁵ Ст. Младенов, *Кџмџ вџпроса за езика и националната принадлежност на Ново Село (Видинско)*, Сборникџ за народни умотворения, наука и книжнина, XVIII, Софија, 1901, стр. 471–506; Максим Сл. Младенов, *Говорџ на Ново Село Видинско*, Софија, 1969, стр. 66.

⁷⁶ Божо Видоески, *Кумановскиот џовор...*, стр. 151.

тетом и квалитетом акцента⁷⁷: кратки облик: *зелѣна, зелѣне, зелѣнѡј, зелѣну*, итд.; дуги облик: *зелѣна̄, зелѣне̄, зелѣнѡ̄ј, зелѣнӯ* итд.

На почетку поглавља о фонетици и фонологији поменули смо да се акценат у ГС не разликује по квантитету и квалитету и да су се дуги вокали скратили, а то значи да је нестало ознаке дистинкције између одређених и неодређених придева женског рода. Са друге стране, у говору се нису сачували ни наставци неодређених придева мушког и средњег рода. Све ове промене изазвале су бркање одређених и неодређених придевских облика.

Појава постпозитивног члана код описних придева у ГС била је проузрокована баш том унутрашњом потребом овог говора за дистинктивном ознаком одређених придева у поређењу са неодређеним. Зато и сматрамо да се члан у ГС није налазио и код других врста речи. У овом случају не ради се о чувању члана само код описних придева већ о његовој појави само код описних придева.

5.6. Постпозитивни члан у ГС развио се од показне заменице *онѡ*:
леји † *онѡ* > *лејион* > *лејиѡн*⁷⁸ > *лејиѡн*⁷⁹
леј † *оноѡ* > *лејоноѡ*
леј † *оному* > *лејоному*

Да се је члан развио од личне заменице *онѡ*, члановани придеви имали би следеће падежне облике:⁸⁰

леји † *онѡ* > *лејион* > *лејиѡн* > *лејиѡн*
леј † *еѡ* > *лејеѡ*
леј † *ему* > *лејему*.

Члановани придеви долазе уз именице које именују жива бића или предмете који се, углавном, не налазе у непосредној близини субјекта, и именују временски удаљеније глаголске радње. Од три серије показних заменица (*овѡ, ѡѡ, онѡ*), сementички најближа овом контексту јесте заменица *онѡ*, а то је и главни узрок што је од ње образован постпозитивни члан у ГС.⁸¹

ПРИДЕВИ

6. У ГС забележили смо описне, присвојне и градивне придеве.

6.1. Описне придеве анализирали смо у једном од наших раније објављених прилога (в. § 0.3), а овом приликом ћемо споменути само неколико њихових основних црта:

⁷⁷ Јован Л. Вуковић, *Акцентаи говора Пиве и Дробњака*, СДЗб, X, 1940, стр. 274.

⁷⁸ Појава сугласника *ј* између самогласника *и—о* обична је фонетска особина ГС: *радијо* (књ. радио).

⁷⁹ Појава самогласника *е* на месту *о* може се објаснити аналогijом према другим придевским облицима: *дрвѡн, сѡклѡн, свилѡн, увабѡн* итд.

⁸⁰ А. И. Горшков, *Старославјанский язык*, Москва, 1963, стр. 137.

⁸¹ У карашевским говорима забележили смо облике типа: *бѣлан, бѣлѡн* (за мушки род), *бѣлоно, бѣлѡнѡ* (за средњи род) и *бѣлана, бѣлене* (за женски род), али то су деминутивни облици описних придева, а не члановани: *бел „бео”, бѣлан „беличаст”*; в. и Emil Petrović, *Grainul caraşovenilor . . .*, стр. 141.

Они имају два облика: одређени и неодређени. Одређени облик гради се помоћу постпозитивног члана (в. § 5). Неодређени облици гласе на пример: *бел* м. и ср. р., *белá* ж. р., мн. *бели* м. и ср. р., *белé* ж. р., *бесэн, бесна́*, мн. *бесни, бесне, блáжэн, блáжна*, мн. *блáжни, блáжне, блéдау, блéдава*, мн. *блéдави, блéдаве, бос, босá*, мн. *бóси, бóсе, ч'рн, ч'рна́*, мн. *ч'рний, ч'рне́, дэлí, дэлíа*, мн. *дэ́ли, дэ́ле, дебéл, дебéла*, мн. *дебéли, дебéле, дббэр, добра́*, мн. *добри́, добре́, фришэк, фришка́*, мн. *фришки, фришке, íол, íолá*, мн. *íоли́, íоле́, крайшэк, крайшкá*, мн. *крайши, крайшке, мэнэч'эк, мэнэч'ка*, мн. *мэнэч'ки, мэнэч'ке, нисэк, нискá*, мн. *ниски, ниске, млад, младá*, мн. *млади́, младе́, сшар, сшарá*, мн. *сшари́, сшаре́, шэнэчэк, шэнэчка*, мн. *шэнэчки, шэнэчке, увábен, увábена*, мн. *увábени, увábене, велик(ь), велика*, мн. *вэ́лики, вэ́лике, висок, високá*, мн. *високи́, високé*. Следећа парадигма приказује промену по падежима:

	м. р.	ср. р.	ж. р.
Нјд	леп	леп	лепá
Гјд	лéпога	лепогá или = Н	лéпој
Дјд	лéпому	лепому́	лéпој
Ајд	лéпога или леп	леп	лéпу
Вјд	= Н	= Н	лéпо
Ијд	= Г	= Г	лéпом
НАмн	лéпи	лéпи	лéпе
Дмн	лéпим	лéпим	лéпем

Неодређени облик придева често долази и у оним контекстима у којима би требало употребити одређене облике: *Тéје белé и íеремо; Да íде белá ис бéлом и ч'рна́ ис ч'рнóм; Ѐмам винóград, íа сам мейш́ул лишóвар и бел и ч'рн*.

Утицајем румунског језика, придев долази често иза именице: *Ѐ ј узéл камéне белí; А íбсе се мей́а вода сшуденá, се мей́а у воду жéшику; Одабéремо јáјца íрэсни*. Румунском језику може се приписати и ограничавање употребе придева због честог прилажења румунским моделима типа: *Ѐ у шéј дэн ка се рóдил шéј де́шé; Не сме нíко да ујáне шéј ждрéбé, сáмо шéј де́шé; Теј командáниí од шíи лóйови*.

Степени поређења граде се аналитички. Компаратив се твори додавањем речце *íо-* основном облику: *млад — íомлáд, млада — íомладá*, а суперлатив додавањем речце *нај-*: *најлéй, најлэйá, најлэйијен, најлэйáна*. Постоји у ГС и такозвани „компаратив једнакости” који имамо када испред основног (чланованог или нечланованог) облика дође: *све шéкá: све шéкá дббэр; све шéкá дббријен* итд. Ево и неколико облика апсолутног суперлатива: *јáко млад, јáко младá, јáко младíијен, јáко младána*. Степене поређења имају и прилози за начин: *лéйо, íблэйо, најлéйо*.

Придевски облици за средњи род изједначили су се са облицима за мушки род. Парадигма у једнини садржи три облика: номинатив-акузатив (*лэй*) генитив и датив (*лэй, лэййо́а, лэйюму*), а у множини само два облика: номинатив-акузатив и датив (*лэйи, лэйим*).

Придеви женског рода имају у једнини пет облика: номинатив, генитив-датив, акузатив, инструментал и вокатив (*леја, лејој, леју, лејом, лејо*), а у множини само два: номинатив-акузатив и датив (*леје, лејем*).

Ево и неколико примера аугментативних описних придева: *илави-наји, ирудаји, кормаји, косијаји*. Деминутивно значење имају облици: *бе-љускау, жслаишињау* итд.

6.2. Присвојни придеви у ГС, осим неких фонетских специфичности, скоро и немају других разлика од облика у књижевном језику: *маја-рач'ки, солдач'ки, свинич'ки, исећ'ки, ителеш'ки, бабин, дѣвкин, шатаин, јо-веш'и, козји, божих'ки, бајриноу, каишијанов, зѣшоу, ковач'ов мишов, исе-шов, ч'колски руски, српски, сѣлки* итд.

У говору постоји јака тенденција замене посесивних придева муш-ког рода типа: *деиеш'ов, јѣжов, ковач'ов, исеш'ов*, облицима посесивног датива једнине: *деиешу, јѣжу, ковач'у, исешу*.

Присвојни придеви имају следећу промену по падежима:

Н	свинич'ки	—	бабин	—	иљски	—	јовеш'и	—	божих'ки	—	ковач'ов
Г	свинич'која	—	бабиноја	—	иљској	—	јовеш'ој	—	божих'која	—	ковач'овој
Д	свинич'кому	—	бабиному	—	иљском	—	јовеш'ом	—	божих'кому	—	ковач'овому
А	Н Г	—	Н Г	—	Н Г	—	Н Г	—	Н Г	—	Н Г
И	свинич'ким	—	бабиним	—	иљским	—	јовеш'им	—	божих'ким	—	ковач'овим
Л	свинич'кум	—	А	—	А	—	А	—	А	—	А
	и А										А
В	Н	—	Н	—	Н	—	Н	—	Н	—	Н
											Н

Осим ових облика мушког и средњег рода једнине, забележили смо и следеће облике за множину:

Општи падеж	свинич'ки	—	бабини	—	иљски	—	јовеш'и	—	божих'ки	—	ковач'ови
ДИ	свинич'ким	—	бабиним	—	иљским	—	јовеш'им	—	божих'ким	—	ковач'овим

Облици женског рода

Једнина

Н	свинич'ка-бабина-иљска-јовеш'а-божих'ка-ковач'ова
Г	свинич'ке-бабине-иљске-јовеш'е-божих'ке-ковач'ове
Д	свинич'кој-бабиној-иљској-јовеш'ој-божих'кој-ковач'овој

- А свинич'ку-бабину-йб'љску-йвѣћ'у-божйћ'ку-ковач'ову
 И свинич'ком-бабином-йб'љском-йвѣћ'ом-божйћ'ком-ковач'овом
 В свинич'ко-бабино-йб'љско-йвѣћ'о-божйћ'ко-ковач'ово

Множина

- НАВ свиничке-бабине-йб'љске-йвѣћ'е-божйћ'ке-ковач'ове
 Г свинич'ки-бабини-йб'љски-йвѣћ'и-божйћ'ки-ковач'ови
 ДИ свинич'ким-бабини-йб'љским-йвѣћ'им-божйћ'ким-ковач'овим
 Л А - А - А - А - А -ковач'овем

Изложене парадигме дају повода за неколико констатација:

Присвојни придеви средњег рода имају исте падежне облике као и мушкога рода. Изузетак чини вокатив једнине, где смо забележили и облике: *свинич'ко*, *бабино* итд.

Присвојни придеви мушког и средњег рода имају у локативу једнине наставак *-ум*, *-ом*, а облици женског рода имају наставак *-ем* за локатив множине. Ови се наставци не сусрећу код других променљивих врста речи.

У генитиву и дативу једнине присвојних придева за мушки и средњи род забележени су и дуги (*-оја*, *-ому*) и кратки наставци (*-ој*, *-ом*).

Присвојни придеви за мушки и средњи род на *-ски*, *-чки*, имају исте облике и у Нмн. Остали придеви за ове родове имају множинске облике на *-и*, а присвојни придеви за женски род имају множински облик на *-е*.

Присвојни придеви за женски род имају у Гмн наставак *-и*, што одговара наставку у књижевном језику *-их*.

6.3. Градивних придева мало је на броју у поређењу са описним или присвојним: *сйрѣбрѣн* (и *срѣбран*), *дрвѣн*, *сйѣклен*, *свилѣн* (за мушки и средњи род) и *сйрѣбрѣна*, *дрвена*, *сйѣклена*, *свилена* (за женски род једнине). Спорадично јављају се и облици за средњи род: *дрвѣно*, *сйѣкленѣно*, *свилѣно* итд.

У обичном говору, ови су облици веома често замењени конструкцијама типа: *од сйѣкло*, *од сйрѣбро* итд., које су настале према румунским моделима исте структуре.

Градивни придеви имају следећу промену по падежима:

Мушки и средњи род

Једнина

Н	<i>сйрѣбрѣн</i>	<i>дрвѣн</i>	<i>сйѣклен</i>	<i>свилѣн</i>
Г	<i>сйрѣбрѣноја</i>	<i>дрвѣноја</i>	<i>сйѣкленѣоја</i>	<i>свилѣноја</i>
Д	<i>сйрѣбрѣному</i>	<i>дрвѣному</i>	<i>сйѣкленѣному</i>	<i>свилѣноному</i>
А	Н Г	Н Г	Н Г	Н Г
Л	<i>сйрѣбрѣним</i>	<i>дрвѣним</i>	А	А

Множина

Општи падеж:	<i>сѝрѣбрни</i>	<i>дрвѣни</i>	<i>сѝаклени</i>	<i>свилѣни</i>
ДИ	<i>сѝрѣбрним</i>	<i>дрвѣним</i>	<i>сѝаклѣним</i>	<i>свилѣним</i>

Женски род

Једнина

Н	<i>сѝрѣбрна</i>	<i>дрвѣна</i>	<i>сѝаклѣна</i>	<i>свилѣна</i>
Г	<i>сѝрѣбрне</i>	<i>дрвѣне</i>	<i>сѝаклѣне</i>	<i>свилѣне</i>
Д	<i>сѝрѣбрној</i>	<i>дрвѣној</i>	<i>сѝаклѣној</i>	<i>свилѣној</i>
А	<i>сѝрѣбрну</i>	<i>дрвѣну</i>	<i>сѝаклѣну</i>	<i>свилѣну</i>
И	<i>сѝрѣбрном</i>	<i>дрвѣном</i>	<i>сѝаклѣном</i>	<i>свилѣном</i>
В	<i>сѝрѣбрно</i>	<i>дрвѣно</i>	<i>сѝаклѣно</i>	<i>свилѣно</i>

Множина

О.п.	<i>сѝрѣбрне</i>	<i>дрвѣне</i>	<i>сѝаклѣне</i>	<i>свилѣне</i>
Д	<i>сѝрѣбрнем</i>	<i>дрвѣнем</i>	<i>сѝаклѣнем</i>	<i>свилѣнем</i>

Анализом промене градивних придева можемо доћи до следећих закључака:

Градивни придеви чувају наставак *-им* за локатив једине мушкога и средњег рода, иако, и у овим случајевима, најчешће долази акузатив место локатива.

Код облика за ДИмн налазимо наставак *-им* за мушки и средњи род, а у Дмн за женски род долази наставак *-ем*.

6.4. Највећи део придева ГС слаже се у роду, броју и падежу са именицом уз коју стоје. Пошто граматичка категорија рода није стриктно ограничена специјалним наставцима за сваки род посебно, налазимо и код придева на неслагања такве врсте.

Као што смо напоменули придеви за средњи род примају наставке мушког рода (*добър дейѣ*), а спорадично се јављају и посебни облици средњег рода (*добро дейѣ*), што би значило да замена придевских облика средњег рода облицима мушког рода није још завршена. Тенденција прелаза именица женског рода на сугласник у категорију именица мушког рода, има последица и код придева, те смо забележили: *вѣлики бѣлѣстѝ* и *вѣлика бѣлѣстѝ*; *мáли ѝѣћ'* и *мáла ѝѣћ'*. Истовремено именице мушког рода које се у основном облику завршавају на *-а* могу примити придевске облике женског рода: *Па'ун је вѣлики ѝáзда* и *Па'ун је вѣлика ѝáзда*.

6.4.1. Особеност је ГС да придеви долазе иза именице коју одређују, што би се могло приписати утицају румунске топице: *ѝруѝ зелѣн лука зелѣна*, иако има и обрнутих случајева. Но, независно од положаја придева према именици коју одређује, при промени по падежима мења се и именица и придев: *лука зелѣна*, *луке зелѣној* итд.

Има случајева када положај акцентованог слога одстрањује хомонимију неких падежних облика: *луке зелѣнене* НАмн, *луке зелѣнене* Гмн.

ЗАМЕНИЦЕ

7. Уз извесне специфичне особине, ГС очувао је, углавном, структуру српскохрватских именичких и придевских заменица.

7.1. Личне заменице имају следеће облике:

	Једнина	Множина
прво лице:	<i>ја</i>	<i>ми</i>
друго лице:	<i>џи</i>	<i>ви</i>
треће лице: за м. и ср. род	<i>он</i>	<i>они</i>
за женски род	<i>она</i>	<i>оне</i>

Личне заменице имају следеће падежне облике:

Н	<i>ја</i>	<i>џи</i>	<i>он</i>	<i>она</i>
Г	<i>мене</i>	<i>џебе</i>	<i>њеџа</i>	<i>њој</i>
Д	<i>мене, ми</i>	<i>џебе, џи</i>	<i>њему, му</i>	<i>њој, јој</i>
А	<i>мене, ме</i>	<i>џебе, џе</i>	<i>њеџа, џа</i>	<i>њу, ју</i>
И	Г	Г	Г	<i>њом</i>
В	—	ти	—	—

Множина

Н	<i>ми</i>	<i>ви</i>	<i>они, оне</i>
Г	<i>нас</i>	<i>вас</i>	<i>њи</i>
Д	<i>нам, ни</i>	<i>вам, ви</i>	<i>њим, им</i>
А	<i>нас, не</i>	<i>вас, ве</i>	<i>њи, и</i>

И овде се (као и код члана и придева) облици мушког рода употребљавају место облика средњег рода.

Из анализе промене личних заменица произилази следеће:

И овде се врши упрошћавање падежног система. У једнини облици локатива замењени су дугим облицима акузатива, а инструментал је забележен само код заменице трећег лица једине женског рода (*њом*). У свим осталим случајевима, место инструментала долази генитив.

У дативу једине личних заменица првог и другог лица чувају се стари облици: *мене, џебе*.⁸² То значи да личне заменице првог и другог лица имају у једнини само два облика⁸³: за номинатив и један општи облик за све остале падеже (*мене, џебе*), а у дативу и акузативу долазе и енклитички облици (*ми, џи; ме, џе*). Лична заменица трећег лица за мушки и средњи род има три облика: за номинатив, генитив-акузатив и за датив (*он, неџа, нејму*), а у дативу и у акузативу долазе и енклитички облици (*му, џа*). И најзад, лична заменица трећег лица за женски род има четири облика: основни облик, за генитив-датив, за акузатив и инструментал (*она, ној, ну, ном*) са енклитичким облицима у дативу и акузативу (*јој, ју*).

⁸² А. Белић, *Историја . . . дефлекција . . .*, стр. 102—103; М. Стевановић, *Балкански говор . . .*, 109—110.

⁸³ А. Белић, *Галички дијалекти . . .*, стр. 184; Божо Видоески, *Заменички форми во македонските дијалекти*, Македонски јазик, XVI, Скопје, 1965, стр. 25—27.

Енклитички облик ју представља архаизам у ГС, у књижевном језику (и у већини српских говора) место њега долази је.⁸⁴

У множини забележили смо три облика: један за номинатив и по један за генитив-датов и акузатив уз кратке облике за датив и акузатив. У облику за датив множине нема финалног -а: *нам, вам, њим*. У српским говорима у којима се чувају такви облици они могу служити и као енклитике (након промена у квантитету и квалитету акцента), а прави енклитички облици (типа *ни, ви*) сасвим се губе из њиховог система⁸⁵. У свиничком говору није дошло до таквих промена. Пошто се у ГС не чува квантитет и квалитет акцента, заменички облици типа *нам, вам* служе само као дуги облици, а то је допринело да се прави енклитички облици сачувају до данас. Томе је, без икакве сумње, допринела и чињеница да се у ГС дуги облици користе скоро увек са кратким.

7.1.1. Ево неколико примера употребе личних заменица:

Ја сам бил дџма; Од мене си науч'ил; Дај ми шеј букв'ар; Дај ми мене шеј букв'ар; Мене ми је рђ'ауо; Он ме види; Он мене ме види; Се сџавил из мене; Је вревил за мене.

Ти си вџсел; Од мене до шебе џуџ је краџак; Смо те ч'џали; Тебе смо те ч'џали; Тебе џи је кџжна оваја кн'џа; Он џи је браџ? Тебе џи је браџ? Морџ џи, од овамо! Из шебе ми је драџо да зџорим. Кој је џоџевал од ноћ'џска ис шебе? За шебе се вревило мџџо.

Он је мој браџ; Сви се бојџ од џџа; Њџму му умрџл џаџа; Њџсам му кажџл; Њџа сам џа видџл; Ми смо џа видџле џџа; Поздрџви џа џџа; Идџ из џџа; За џџа можџм да вревим ја; Кажџи нџџџџ за џџа.

Она је дџила; Од џој сам науч'ил ова; Њој сам жој џриџвџдал за шебе; Ти си жој кажџл; Сџ'ам се за џу; Њу сам ју видџл; Браџи ју волџл јџко; Сам џриџвџдал из џом; За џу сам вревил.

Ми смо дџили; Од нас је науч'ил ува џоџџуку; Нам ни дал дџрове; Дај ни ува кн'џу; Он је видџл нас; Ви сџе не џреџџџали; Сви не вику нас; Ајде из нас, за нас се мџџо џриџвџдало.

Ви сџе били дџма; Од вас им је сџџра свџкому; Он ви је браџи? Вам сам ви дал кн'џу; Он ве вика вас; Он вика вас; Морџ ви, џе сџе? Таџа је бил из вас; За вас је џџџано у нџвине.

Љџђе нџсу вревили, онџ су цел дџн џоџевали; Дџца нџсу дџма, онџ су у ч'кџлу; Женџ су сџџа доџлџ, онџ нџсу знџле; Од џи се бојџ сви; Ти си им комџиџа; Њџм си џи комџиџа; Њџм сам им дал кн'џу; Само џи сам и видџл у ч'кџлу; Ти си и сџџџнул; Сам се џџџл из џи; Сџџа имам да вревим за џи

⁸⁴ А. Белић, *Историја . . . деклинација . . .*, стр. 107, 110; Маринко Станојевић, *Северно-џимочки дијалекат . . .*, стр. 405.

⁸⁵ А. Белић, *Историја . . . деклинација . . .*, стр. 105.

Примећујемо да се у дативу и акузативу дуги и кратки облици употребљавају у истој реченици. Овај процес редупликације личних заменица приписује се утицају балканских несловенских језика.⁸⁶

Дуги облици личних заменица употребљавају се нарочито онда када се жели нешто истаћи, али и у тим случајевима прибегава се редупликацији заменичких облика.

У ГС нисмо забележили енклитичке облике за генитив једнине и множине типа *ме, ње, ја* итд.

7.1.2. Са синтактичке тачке гледишта, личне заменице понашају се исто као и именице. Зато се и називају именичким заменицама за разлику од осталих категорија заменица које се називају придевским.

У ГС постоје и друге именичке заменице: *кој, ишџо, ишџа, никџи, нишиџо, нишиџа, ниџико, свак, свџишџа, кои џод*:

Кој дођ'е џака доџкан? Шџа се белџ на бреџ? У џуму џоџевџл никџи леџо; Оџ џа ниџико не ме џишџџл нишиџа; Сеџа џџмо не се види нишиџа; Овде свак ч'џне сџвар њеџве; Шџо ч'џнши?

У ГС нема читаве серије других именичких заменица типа: *ико, ишта*, гдеко, којеко итд.

7.1.3. Именичке заменице *никџи, свак* и *кои џод* изједначиле су се, формално, са неодређеним придевским заменицама и имају посебне облике за род и број;

за мушки и средњи род једнине: *никџи, свак, кои џод*;

за женски род једнине: *ниџа, свџа, коџ џод*;

за мушки и средњи род множине: *никџи, свџки, коџ џод*;

за женски род множине: *ниџе, свџке, коџе џод*.

Именичка заменица *ишџа* нема падежних облика, а облик *ишџо* може бити било варијанга заменице *ишџа*, било кратак облик прилога *зџишџо*: *Шџо ч'џнши? Шџо си доџал?*

Именичка заменица *кој* има следеће облике:

за мушки и средњи род једнине: *кој*

за женски род једнине: *коџ*

за мушки и средњи род множине: *коџ*

за женски род множине: *коџе*.

Произилази да се у ГС заменице *кој, никџи, свак* и *кои џод* употребљавају било као именичке било као придевске, што значи да, осим личних заменица, овде постоје и следеће именичке заменице: *ишџа, нишиџо, нишиџа, ниџико, свџишџа*, од којих је само једна променљива:

Н *ниџико*

ГА *ниџикоџа*

Д *ниџикому*

⁸⁶ Иван Поповић, *Историја . . .*, стр. 61; В. Koneski, В. Vidoeski, О. Јаџар-Nasteва, *Distribution des balkanismes en macédoine*, Скопје, 1966, стр. 3.

7.2. Лична заменица сваког лица нема у ГС дуги облик, он је замењен обликом за генитив-акузатив личних заменица:

Свак за њеџа ради (књ. Свако за себе ради); *Он је маџул за њеџа млоџо деџа*; *Ўва књиџу џреба да кџиџи за џебе*; *Ми смо сџремили за нас џоле за зимџу*; *Ми смо сáми нас обрадовали*; *Мáрко је вревил сам за њеџа*; *Ви за вас џмаџе добро мислење* итд.

7.2.1. Кратки облици личне заменице сваког лица добро су сачувани у ГС: *се* и *си*: *Она се ч'еџ.џа* (али: *Она џу ч'еџ.џа*, место: *Она себе ч'еџ.џа*). Ево још неколико примера:

У ч'кóлу деџа се џџру, се џáлу и не се кáру; *Се оџџди и беџа*; *се сáвије*.
Сам си џробáл и ја сџреџ'у; *Ўзми си кошџљу*; *Ўзми си рџку*; *Ако џдеш, џзми си и нóвџи*.

Енклитички облик *си* претставља архаизам у ГС.⁸⁷

7.3. Односно-упитне заменице имају следеће облике:

Мушки и средњи род

Једнина:

Н	<i>кој</i>	<i>ч'џи</i>	<i>каки</i>	<i>кóлки</i>
ГА	<i>коџа</i>	<i>ч'џоџа</i>	<i>какóџа</i>	<i>кóлкоџа</i>
Д	<i>кому</i>	<i>ч'џоџу</i>	<i>какóму</i>	<i>кóлкому</i>

Множина:

О.п.	<i>коџ</i>	<i>ч'џи</i>	<i>каки</i>	<i>кóлки</i>
Д	<i>коџм</i>	<i>ч'џим</i>	<i>каки́м</i>	<i>кóлким</i>

Женски род

Једнина:

Н	<i>коџа</i>	<i>ч'џџа</i>	<i>кака</i>	<i>кóлка</i>
Г	<i>коџе</i>	<i>ч'џџе</i>	<i>каке</i>	<i>кóлке</i>
Д	<i>коџој</i>	<i>ч'џој</i>	<i>какóј</i>	<i>кóлкој</i>
А	<i>коџу</i>	<i>ч'џџу</i>	<i>каку</i>	<i>кóлку</i>
И	<i>коџом</i>	<i>ч'џојом</i>	<i>какóм</i>	<i>кóлком</i>

Множина:

О.п.	<i>коџе</i>	<i>ч'џџе</i>	<i>каке</i>	<i>кóлке</i>
Д	<i>коџм</i>	<i>ч'џџем</i>	<i>каке́м</i>	<i>кóлкем</i>

И код ових заменица облици мушког рода долазе и на месту облика за средњи род. Односно-упитна заменица *ч'џи* има исти облик у једнини и множини. Разлику налазимо једино у месту акцента: једнина: *ч'џи*; множина: *ч'џи́*.

⁸⁷ А. Белић, *Историџа ... деклинаџија ...*, стр. 101.

Односно-упитне заменице за мушки и средњи род имају, осим основног облика, још само два падежна облика за једину и то генитив-акузатив (који долази и место инструментала и локатива) и датив. У множини имају само облике за датив, који, уз одговарајуће предлоге, замењује све остале падеже сем номинатива.

7.4. Присвојне заменице имају у ГС следеће облике:

Један поседник и један објекат:

	Прво лице	Друго лице	Треће лице
мушки род:	<i>мој</i>	<i>твој</i>	<i>његов, њоген</i>
средњи род:	<i>моје</i>	<i>твоје, твој</i>	<i>његово, њојно</i>
женски род:	<i>моја</i>	<i>твоја</i>	<i>његова, њојна</i>

Један поседник и више објеката:

мушки и сред-			
њи род:	<i>моји, мои</i>	<i>твои</i>	<i>његови, њојни</i>
женски род:	<i>моје</i>	<i>твоје</i>	<i>његове, њојне</i>

Више поседника и један објекат:

мушки род:	<i>наш</i>	<i>ваш</i>	<i>њин</i>
средњи род:	<i>наш</i>	<i>ваш</i>	<i>њино</i>
женски род:	<i>наша</i>	<i>ваша</i>	<i>њина</i>

Више поседника и више објеката:

мушки и			
средњи род:	<i>наши</i>	<i>ваши</i>	<i>њини</i>
женски род:	<i>наше</i>	<i>ваше</i>	<i>њине</i>

Облике типа *њихов, њихови, њихове* итд. нисмо забележили у ГС.

7.4.1. Присвојна заменица сваког лица *свој, своја, своје* итд. није сачувана у ГС, она је замењена другим облицима присвојних заменица: *Ја сам изражи́л њо́моћ' од мо́и ориџа́ци; Ви сте се њре́местили у њџу ва́шу; Кру́шка је сѝи́ла из њо́јне кра́ниџе њџе́р; Њи́ко не осѝа́л на ме́сто њ'е-џо; Онѝ су ра́шували да оѝи́уш'у ориџа́ци њини; Ми не́мамо ви́ше на́шу џџу у се́ло.*

7.4.2. Присвојне заменице имају следеће три врсте промена по падежима:

Прва промена (поседовани објект м. или ср. рода)

	м. р.	ср. р.	м. р.	ср. р.	м. р.	ср. р.
Нјд	мој	моје	твој	твоје	њего́бу	њего́во
Гјд	мојга	мојга	твојга	твојга	њего́вга	њего́вга
Дјд	мојему	мојем	твојему	твојем	њего́вму	њего́вом
Ајд	мојегá		твојга		њего́вга	

	м. р.	ср. р.	м. и ср.р.	м. и ср.р.	м. р.	ср. р.
Нјд	њбен	њојно	наш	ваш	њин	њино
Гјд	њбојнога	њојнога	нашега	вашега	њинога	њинога
Дјд	њбојном	њојном	нашому	вашому	њиному	њиному
Ајд	њбојнога		нашога	вашога	њинога	њинога

Друга промена (поседовани објект женског рода)

Нјд	моја	твоја	његова	њојна	наша	ваша	њина
Гјд	моје	твоје	његове	њојне	наше	ваше	њине
Дјд	мојој	твојој	његовој	њојној	нашој	вашој	њиној
Ајд	мојом	твојом	његовом	њојном	нашом	вашом	њином
Ијд	мојом	твојом	његовом	њојном	нашом	вашом	њином
Вјд	мојо	твојо	његово	њојно	нашо	вашо	њино
		и Н	и Н	и Н	и Н		

Трећа промена (поседовани објект у множини)

Мушки и средњи род

О.п.	моји	твои	његови	њојни	наши	ваши	њини
Д	мојим	твојим	његовим	њојним	нашим	вашим	њиним

Женски род

О.п.	моје	твоје	његове	њојне	наше	ваше	њине
Д	мојим	твојим	његовим	њојним	нашем	вашем	њинем

Облици средњег рода замењени су, у већини случајева, облицима мушког рода. Спорадично јављају се и наставци за средњи род: *моје, његово, њојно*.

Присвојне заменице које се односе на већи број поседованих објеката имају само наставке за датив и за општи падеж који је једнак номинативу.

У дативу прве промене забележили смо и дуги наставак (са финалним -у) као и кратки. У трећој промени забележили смо само кратке наставке за датив.

7.5. Праве показне заменице имају следеће облике:

Једнина

Мушки и средњи род			Женски род				
Н	<i>овѣј (овѣј)</i>	<i>иѣј (иѣј)</i>	<i>онѣј (онѣј)</i>	Н	<i>овѣја</i>	<i>иѣја</i>	<i>онѣја</i>
Г	<i>овѣѣ</i>	<i>иѣѣ</i>	<i>онѣѣ</i>	ГД	<i>овѣј</i>	<i>иѣј</i>	<i>онѣј</i>
Д	<i>овѣму</i>	<i>иѣму</i>	<i>онѣму</i>	А	<i>ову</i>	<i>иу</i>	<i>ону</i>
А	<i>овѣѣ</i>	<i>иѣѣ</i>	<i>онѣѣ</i>	И	<i>овом</i>	<i>иом</i>	<i>оном</i>
	и Н	и Н	и Н				
И	<i>овѣѣм</i>	<i>иѣѣм</i>	<i>онѣѣм</i>				

Упор. и често *ша* „то” у самосталној, дакле не атрибутивној употреби. Тај се облик сусреће било као речца: *Ако никѝ моѝже, ша буде он*, било као сажети облик Гјд, (*шоѝа > ша*) : *Избоѝ ша „због тога”*.

Множина

Мушки и средњи род			Женски род				
О.п.	<i>овија</i>	<i>шија</i>	<i>онија</i>	О.п.	<i>овеја</i>	<i>шеја</i>	<i>онеја</i>
Д	<i>овим</i>	<i>шим</i>	<i>оним</i>	Д	<i>овејам</i>	<i>шејам</i>	<i>онејам</i>

Осим облика *овому* и *шому* у дативу једине забележили смо и *ума* и *шума*: *Ја коѝам ума, а ши шума. Кажѝ ч'овеку шума*.

Овакви облици сусрећу се у већини српских говора у јужној Србији, у неким македонским и бугарским говорима⁸⁸. Присуство ових облика у бугарским говорима објашњено је македонским утицајем⁸⁹.

7.6. Показне заменице за каквоћу имају у ГС следеће облике:

Једнина

Мушки и средњи род			Женски род				
Н	<i>овакѝ</i>	<i>шакѝ</i>	<i>онакѝ</i>	Н	<i>овака</i>	<i>шакѝја</i>	<i>онакѝја</i>
Г	<i>овакоѝа</i>	<i>шакѝѝа</i>	<i>онакоѝа</i>	ГД	<i>овакѝј</i>	<i>шакѝј</i>	<i>онакѝј</i>
Д	<i>овакому</i>	<i>шакѝому</i>	<i>онакому</i>	А	<i>оваку</i>	<i>шакѝу</i>	<i>онаку</i>
А	<i>овакоѝа</i>	<i>шакѝѝа</i>	<i>онакоѝа</i>	И	<i>овакѝм</i>	<i>шакѝѝм</i>	<i>онакѝѝм</i>
	и Н	и Н	и Н				

Множина

Мушки и средњи род			Женски род				
О.п.	<i>оваки</i>	<i>шакѝ</i>	<i>онаки</i>	Н	<i>овакеја</i>	<i>шакѝеја</i>	<i>онакеја</i>
	<i>овакија</i>	<i>шакѝија</i>	<i>онакија</i>	ГА	<i>оваке</i>	<i>шакѝе</i>	<i>онаке</i>
Д	<i>оваким</i>	<i>шакѝим</i>	<i>онаким</i>	ДИ	<i>овакем</i>	<i>шакѝѝем</i>	<i>онакеѝем</i>

Показне заменице за каквоћу мушког и средњег рода једине имају у генитиву и акузативу дуги наставак на *-а*, а у дативу на *-у*. Облици за множину мушког и средњег рода имају две варијанте: *оваки*, *шакѝ*, *онаки* и *овакија*, *шакѝија*, *онакија*; ова друга варијанта се много чешће употребљава.

Појава сугласника *-ј* у финалном положају код ових заменица може се објаснити аналогјом према правим показним заменицама (*шеј*). У вези с финалним *-ја* код показних заменица за каквоћу женског рода једине подсећамо да А. Белић не искључује могућност да је постојала

⁸⁸ А. А. Белић, *Дијалекти* . . . , стр. 418—426; Маринко Станојевић, *Северно-шумочки дијалекти* . . . , стр. 407; Emil Petrović, *Graini sarajevenilor* . . . , стр. 176; Божо Видоески, *Заменскије форми* . . . , стр. 49—51; Ст. Младенов, *Към въпроса за езика* . . . , стр. 486; Максим Сл. Младенов, *Говорът на Ново Село Видинско* . . . , стр. 75.

⁸⁹ Максим Сл. Младенов, *Говорът на Ново Село Видинско* . . . , стр. 76.

речца *-ја*, која се у почетку додавала само прилозима а затим се проширила на праве показне заменице и показне заменице за каквоћу⁹⁰. Не би требало одстранити ни могућност утицаја македонских говора у којима се ови облици веома често употребљавају⁹¹.

7.7. Показне заменице за количину имају у ГС следеће облике:

Једнина

Мушки и средњи род

О.п.	<i>овóлки</i>	<i>ѝбóлки</i>	<i>онóлки</i>
Д	<i>овóлким</i>	<i>ѝбóлким</i>	<i>онóлким</i>

Женски род

Н	<i>овóлка</i>	<i>ѝбóлка</i>	<i>онóлка</i>
Г	<i>овóлке</i>	<i>ѝбóлке</i>	<i>онóлке</i>
Д	<i>овóлкем</i>	<i>ѝбóлкем</i>	<i>онóлкем</i>
А	<i>овóлку</i>	<i>ѝбóлку</i>	<i>онóлку</i>
И	<i>овóлком</i>	<i>ѝбóлком</i>	<i>онóлком</i>

Множина

Мушки и средњи род

НГ	<i>овóлки</i>	<i>ѝбóлки</i>	<i>онóлки</i>
Д	<i>овóлкем</i>	<i>ѝбóлкем</i>	<i>онóлкем</i>
	<i>овóлким</i>	<i>ѝбóлким</i>	<i>онóлким</i>
А	<i>овóлке</i>	<i>ѝбóлке</i>	<i>онóлке</i>

Женски род

О.п.	<i>овóлке</i>	<i>ѝбóлке</i>	<i>онóлке</i>
Д	<i>овóлкем</i>	<i>ѝбóлкем</i>	<i>онóлкем</i>

Облик за Гмн мушког и средњег рода једнак је са Нмн због губљења финалног *-х*.

У Дмн за мушки и средњи род ових заменица имамо два облика *овóлкем* и *овóлким* итд. Последњи облик употребљава се много чешће од првог.

Нема формалних разлика између показних заменица за количину у Нјд и Нмн.

Примећујемо да се у ГС добро сачувао систем од три сери је показних заменица:

I	<i>овéј,</i>	<i>овóлки,</i>	<i>овакáј</i>
II	<i>ѝеј,</i>	<i>ѝбóлки,</i>	<i>ѝакáј</i>
III	<i>онéј,</i>	<i>онóлки,</i>	<i>онакáј</i>

⁹⁰ А. Белић, *Дијалектии* ..., стр. 418—419.

⁹¹ Божо Видоески, *Заменичкије форми* ..., стр. 41—52; в. и Б. Велчева, *Показателни местоимения и наречия в новобългарските паметници от XVII и XVIII в.*, Известия на Института за български език, X, София, стр. 159—233.

Семантички значај сваке серије посебно добро је очуван у ГС, ту нема никаквих разлика према истим облицима у књижевном језику.

7.8. Од неодређених заменица забележили смо само следеће облике:

	Једнина			Множина		
за мушки и средњи род:	<i>никí</i>	<i>йоникí</i>	<i>нич'иí</i>	<i>нiки</i>	<i>йоникí</i>	<i>нич'иí</i>
за женски род:	<i>нiка</i>	<i>йоникá</i>	<i>нич'ија</i>	<i>никé</i>	<i>йоникé</i>	<i>нич'ије</i>

Нисмо забележили неодређене придевске заменице типа *некакав* — *некаква*, *неколик* — *неколика*.

Вокал *и* забележен је у првом слогу ових свиничких облика на месту где се у књижевном језику нормално развило *е*.

Неодређене заменице имају следећу промену по падежима:

Једнина							
Мушки и средњи род			Женски род				
Н	<i>никí</i>	<i>йоникí</i>	<i>нич'иí</i>	Н	<i>нiка</i>	<i>йоникá</i>	<i>нич'ија</i>
ГА	<i>нiкоiá</i>	<i>йониксiá</i>	<i>нич'јоiá</i>	Г	<i>никé</i>	<i>йоникé</i>	<i>нич'ије</i>
Д	<i>нiкомú</i>	<i>йоникомú</i>	<i>нич'јомú</i>	Д	<i>никóј</i>	<i>йоникóј</i>	<i>нич'ијóј</i>
				А	<i>никú</i>	<i>йоникú</i>	<i>нич'ијú</i>

Множина							
Мушки и средњи род			Женски род				
О.п.	<i>никí</i>	<i>йоникí</i>	<i>нич'иí</i>	О.п.	<i>никé</i>	<i>йоникé</i>	<i>нич'ије</i>
Д	<i>никiм</i>	<i>йоникiм</i>	<i>нич'иiм</i>	Д	<i>никé</i>	<i>йоникé</i>	<i>нич'ије</i>

У множини постоје само облици за датив и за један општи падеж који, уз одговарајуће предлоге, замењује све остале падеже.

Неодређена заменица *нич'иí* разликује се од одричне придевске заменице само положајем акцента: *нич'иí* према *нич'иí*.

7.9. Одричне заменице имају следеће облике:

Једнина						
Мушки и средњи род			Женски род			
Н	<i>нiкакэу</i>	<i>нич'иí</i>	<i>нич'ије</i>	Н	<i>нiкакаá</i>	<i>нич'ија</i>
Г	<i>нiкакоiá</i>	<i>нич'ијоiá</i>		Г	<i>нiкаке</i>	<i>нич'ије</i>
Д	<i>нiкакомú</i>	<i>нич'ијомú</i>		Д	<i>нiкакој</i>	<i>нич'ијóј</i>
А	<i>нiкакоiá</i>	<i>нич'ијоiá</i>		А	<i>нiкаку</i>	<i>нич'ију</i>
	и Н	и Н		И	<i>нiкаком</i>	<i>нич'ијом</i>

Множина						
Мушки и средњи род			Женски род			
О.п.	<i>нiкаки</i>	<i>нич'иí</i>		О.п.	<i>нiкаке</i>	<i>нич'ије</i>
Д	<i>нiкаким</i>	<i>нич'иí</i>		Д	<i>нiкаке</i>	<i>нич'ијем</i>

Никаке вѣсти од њѣа нису сийїле; Мисли ч'а се нађ'еш у кућ'у нич'ију; То не може да се илїи из никаки новци.

У облицима за једину сусрећемо и одричну заменицу за средњи род *нич'ије* али много ређе од заједничког облика за мушки и средњи род (*нич'иш*).

Одричне заменице за мушки и средњи род једине имају дуге наставке у генитиву и акузативу (на *-а*) и дативу (на *-у*).

Осим општег падежа, у множини има само облик за датив.

У ГС постоје, осим ових одричних придевских заменица, и одричне именичке заменице *ниїко* (и *нико*), *ниїиша*: *Ниїко не осїал на мѣсто њѣво*; *Ниїко на свѣшу не може да не ѡмбїне*; *Ниїиша се сѣа иїамо не ради*.

7.10. Опште или одређене заменице јесу следеће: *свак, кој їод, макар кој, кој бил, макар какї, каки, каки бил, макар колк и макар колки*.

Нисмо забележили одређене заменице типа: *икакав, икоји, иколик, свакакав, сваколик* итд., познате књижевном језику и већини српских говора.

Опште или одређене заменице имају следећу промену по падежима:

Једнина

Мушки и средњи род

Н	<i>свак</i>	<i>кој їод</i>	<i>макар кој</i>	<i>кој бил</i>	<i>макар какї</i>	<i>какї бил</i>
Г	<i>свакої</i>	Н	Н	Н	Н	Н
Д	<i>свакому</i>	<i>комѣ їод</i>	<i>макар кому</i>	<i>комѣ бил</i>	<i>макар какѣм</i>	<i>какѣм бил</i>
А	<i>свакоїа</i>	Н	Н	Н	Н	Н
	и Н					

Женски род

Н	<i>свака</i>	<i>која їод</i>	<i>макар кака</i>	<i>макар колка</i>
Г	<i>сваке</i>	<i>које їод</i>	<i>макар каке</i>	<i>макар колке</i>
Д	<i>свакој</i>	<i>којој їод</i>	<i>макар какој</i>	<i>макар колкој</i>
А	<i>сваку</i>	<i>коју їод</i>	<i>макар каку</i>	<i>макар колку</i>
И	<i>сваком</i>	<i>којом їод</i>	<i>макар какоm</i>	<i>макар колком</i>

Множина

Мушки и средњи род

НГ	<i>сваки</i>	<i>кој їод</i>	<i>макар кој</i>	<i>кој били</i>	<i>макар какї</i>	<i>какї били</i>
Д	<i>сваким</i>	<i>коїм їод</i>	<i>макар коїм</i>	<i>коїм било</i>	<i>макар какїм</i>	<i>какїм били</i>
А	<i>сваке</i>	<i>које їод</i>	<i>макар које</i>	Н	<i>макар каке</i>	Н

Женски род

О.п.	<i>сваке</i>	<i>које їод</i>	<i>макар каке</i>	<i>макар колке</i>
Д	<i>свакем</i>	<i>којѣм їод</i>	<i>макар какем</i>	<i>макар колкем</i>

И овде су се облици средњег рода изједначили са облицима мушког рода. Осим заменице *свак*, све остале заменице ове категорије су сложене.

БРОЈЕВИ

8. У ГС забележили смо следеће категорије бројева: *основни, редни, збирни, дистрибутивни* (или *деони*), *мултипликативни* (или *множни*) бројеви. Овде ћемо приказати и *бројне ирилоје, бројне именице, бројне иридеве* и *бројне изразе*.

Сви су бројеви изведени од основних са врло малим изузецима, које сачињавају само неколико редних бројева (*и́рви, дру́ви*), мултипликативних (*дуйли́рано, дуйловано*) или бројне именице (*и́олак, и́олои́ина, фри́аљ*).

8.1. Основни бројеви *један* и *два* имају два облика: један за мушки и средњи род (*један, два*) и други за женски род (*јена, две*). Спорадично може се забележити и облик за средњи род *јено деи́в*, али, много чешће *јэдэн деи́в*.

Ево неколико примера основних бројева:

3 и́ри	33 и́ридесей и и́ри
4 ч'ейи́ри	40 ч'ейрдесей
5 и́ей	41 ч'ейрдесей и један
6 шесей	42 ч'ейрдесей и два
7 седам и седам	43 ч'ейрдесей и и́ри
8 осам и осам	50 и́едесей
9 девей	51 и́едесей и један
10 десей	52 и́едесей и два
11 јединáесей	53 и́едесей и и́ри
12 дванáесей	60 шездесей
13 и́ринáесей	61 шездесей и један
14 ч'ейи́ринáесей	62 шездесей и два
15 и́ейи́ринáесей	63 шездесей и и́ри
16 шеснáесей	70 седамдесей и седамдесей
17 седамнáесей	71 седамдесей и један
18 осамнáесей	72 седамдесей и два
19 девейи́нáесей	73 седамдесей и и́ри
20 двадесей	80 осамдесей
21 двáесей и један	81 осамдесей и један
22 двáесей и два	82 осамдесей и два
23 двáесей и и́ри	83 осамдесей и и́ри
24 двáесей и ч'ейи́ри	90 деведесей
30 и́ридесей	91 деведесей и један
31 и́ридесей и један	92 деведесей и два
32 и́ридесей и два	93 деведесей и и́ри

100 <i>ст̄о</i>	700 <i>седам ст̄о̀тине</i>
101 <i>ст̄о јед̄ан</i>	800 <i>осам ст̄о̀тине</i>
102 <i>ст̄о и два</i>	900 <i>девет̄ ст̄о̀тине</i>
103 <i>ст̄о и т̄ри</i>	1000 <i>иља̀да</i>
120 <i>ст̄о два̀ст̄и</i>	1125 <i>иља̀ду ст̄о два̀ст̄и и п̄ет̄и</i>
125 <i>ст̄о два̀ст̄и и п̄ет̄и</i>	2000 <i>две иља̀де</i>
200 <i>две ст̄о̀тине</i>	8000 <i>осам иља̀де</i>
300 <i>т̄ри ст̄о̀тине</i>	100 000 <i>ст̄о иља̀де</i>
400 <i>ч'ет̄ири ст̄о̀тине</i>	1.000.000 <i>милијон</i>
500 <i>п̄ет̄и ст̄о̀тине</i>	1.000.000.000 <i>милија̀рд</i>
600 <i>шест̄и ст̄о̀тине</i>	1.000.000.000.000 <i>иља̀ду милија̀рде</i>

Сложени основни бројеви са *јед̄ан* и *два* имају, такође, два облика, један за мушки и средњи род и други за женски род: *два̀ст̄и* и *јед̄ан*, *два̀ст̄и* и *јена̀*; *седамдесет̄и* и *два*, *седамдесет̄и* и *две*.

Када се употребљава сам, основни број *двадесет̄и* има тај облик, а када је саставни део сложених бројева има облик *два̀ст̄и*.

Осим броја *ст̄о јед̄ан*, сви остали основни сложени бројеви имају између последња два броја везник *и*, разуме се, ако је последњи број један од основних бројева од два до девет: *ст̄о и два*, *иља̀ду ст̄о два̀ст̄и* и *п̄ет̄и*, *осамдесет̄и* и *т̄ри* итд.

Основни бројеви имају следећу промену по падежима:

Мушки род	Женски род	Средњи род
Н <i>јед̄ан</i>	Н <i>јена̀</i>	О.п. <i>јено̀</i> и <i>јено̀</i> <i>јед̄ан</i>
Г <i>једнога̀</i>	ГД <i>јено̀г</i> и <i>једно̀г</i>	
Д <i>јеному̀</i>	А <i>јену̀</i>	Д <i>јеному̀</i> и <i>јеному̀</i>
А <i>јед̄ан</i> и <i>јенога̀</i>	И <i>јено̀м</i>	

Мушки и средњи род

О.п. <i>два,</i>	<i>обдва̀</i> и <i>обдва̀,</i>	<i>т̄ри,</i>	<i>ч'ет̄ири</i>
Д <i>двам,</i>	<i>обдва̀м,</i>	<i>т̄рим,</i>	<i>ч'ет̄ирим</i>

Женски род

О. п. <i>две,</i>	<i>обдвѐ</i>
Д <i>двем,</i>	<i>обдвем̀</i>

Само број *јед̄ан* има праву промену по падежима, овде само има још наставака за генитив, датив, акузатив и инструментал. Али облик за средњи род овог броја има само датив и општи падеж.

Бројеви *два*, *т̄ри*, *ч'ет̄ири* имају само датив и општи падеж који је једнак основном облику. Датив броја *ч'ет̄ири* замењен је, у већини случајева, дативом бројне именице: *ч'ет̄ирица̀м* место *ч'ет̄ирим*.

Основни бројеви од пет (укључно) надаље, не мењају се по падежима.

Сложени основни бројеви мењају се по падежима само ако им је последњи саставни део један од основних бројева од један до четири (укључно). У овим се случајевима мења само тај последњи део сложеног броја: *дваџџи и један, дваџџи и једноја* итд.

Математичке операције изражавају се помоћу основних бројева: сабирање: $1 + 1 = 2$: *један и (или још) један је (или ч'ине, ч'ину, су) два*; одузимање: $10 - 3 = 7$: *десџи мање (или без) џри је (или ч'ине) седам*; множење: $5 \cdot 2 = 10$: *џџи џџи (или џџи) два су десџи*; дељење: $6 : 2 = 3$: *шеџи подељено на два су џри*.

У ГС нисмо забележили прилошке бројеве *оба, обе*, они су замењени облицима *обадва (и обадва), обадве* који се понашају као основни бројеви *два, две*.

8.2. Редни бројеви имају, по правилу, два облика: један за мушки и средњи и други за женски род. Врло ретко могу се забележити и специфични облици за средњи род али само код бројева од *један* до *џри*.

Као што смо већ споменули, редни бројеви од један до десет имају и члановане облике (онда када врше функцију придева). Од једанаест надаље постоје само нечлановани облици редних бројева.

Ево неколико облика редних бројева, са или без постпозитивног члана:

Мушки род		Женски род		Средњи род	
нечланован	чланован	нечланован	чланован	нечланован	чланован
<i>џри</i>	—	<i>џра</i>	<i>џрана</i>	<i>џро</i>	—
<i>џриџи</i>	<i>џриџијен</i>	<i>џриџа</i>	<i>џриџана</i>	<i>џриџо</i>	<i>џриџоно</i>
<i>друџи</i>	<i>друџијен</i>	<i>друџа</i>	<i>друџана</i>	<i>друџо</i>	<i>друџоно</i>
<i>џреџи</i>	<i>џреџијен</i>	<i>џреџа</i>	<i>џреџана</i>	<i>џреџо</i>	<i>џреџоно</i>
<i>ч'еџџи</i>	<i>ч'еџџијен</i>	<i>ч'еџџа</i>	<i>ч'еџџана</i>	—	—
<i>џџи</i>	<i>џџијен</i>	<i>џџа</i>	<i>џџана</i>	—	—
<i>шеџи</i>	<i>шеџијен</i>	<i>шеџа</i>	<i>шеџана</i>	—	—
<i>сеџи</i>	<i>сеџијен</i>	<i>сеџа</i>	<i>сеџана</i>	—	—
<i>џми</i>	<i>џмијен</i>	<i>џма</i>	<i>џмана</i>	—	—
<i>деџи</i>	<i>деџијен</i>	<i>деџа</i>	<i>деџана</i>	—	—
<i>десџи</i>	<i>десџијен</i>	<i>десџа</i>	<i>десџана</i>	—	—
<i>јединџџи</i>	—	<i>јединџџа</i>	—	—	—
<i>дванџџи</i>	—	<i>дванџџа</i>	—	—	—
<i>џринџџи</i>	—	<i>џринџџа</i>	—	—	—
<i>дваџџи</i>	—	<i>дваџџа</i>	—	—	—
<i>дваџес џри</i>	—	<i>дваџес џра</i>	—	—	—
<i>дваџес друџи</i>	—	<i>дваџес друџа</i>	—	—	—
<i>дваџес џреџи</i>	—	<i>дваџес џреџа</i>	—	—	—
<i>џриџџи</i>	—	<i>џриџџа</i>	—	—	—

<i>ч'еӣрдэсеӣи</i>	—	<i>ч'еӣрдэсеӣа</i>	—	—	—
<i>йедэсеӣи</i>	—	<i>йедэсеӣа</i>	—	—	—
<i>шездэсеӣи</i>	—	<i>шездэсеӣа</i>	—	—	—
<i>сӣбӣӣни</i>	—	<i>сӣбӣӣни</i>	—	—	—
<i>ӣла̄дӣӣи</i>	—	—	—	—	—
<i>милӣонӣӣи</i>	—	—	—	—	—

ӣла̄ду дэ̄веӣ сӣбӣӣне шездэсеӣ ӣ йе̄ӣа і̄бдина

Редни бројеви могу имати и облике за множину: *Дам ӣрв̄њӣјеному; Дам ӣрв̄њиним; Она̄ је ӣе̄ӣа; Она̄ су ӣе̄ӣе.* Редни бројеви изведени од основних бројева *сӣо, ӣла̄да, милӣјон, милӣјард* врло се ретко употребљавају. Њихови облици могу служити и као бројни прилози.

Редни бројеви имају следеће падежне облике:

Нечланован облик

Мушки и средњи род		Женски род	
Н	<i>ӣрв̄њи, ӣрв̄њо</i>	Н	<i>ӣрв̄ња</i>
Г	<i>ӣрв̄њо̄ӣа</i>	ГД	<i>ӣрв̄њо̄ј</i>
Д	<i>ӣрв̄њо̄му</i>	А	<i>ӣрв̄њу</i>
А	<i>ӣрв̄њо̄ӣа и Н</i>	И	<i>ӣрв̄њом</i>

Чланован облик

Мушки и средњи род		Женски род	
Н	<i>ӣрв̄њӣјен, ӣрв̄њо̄но</i>	Н	<i>ӣрв̄њана, ӣрв̄њана</i>
Г	<i>ӣрв̄њӣјено̄ӣа</i>	ГД	<i>ӣрв̄њо̄но̄ј</i>
Д	<i>ӣрв̄њӣјено̄му</i>	А	<i>ӣрв̄њо̄но̄у</i>
А	Н Г	И	<i>ӣрв̄њо̄ном</i>

Множина

Мушки и средњи род		Женски род	
О.п.	<i>ӣрв̄њини</i>	О.п.	<i>ӣрв̄њене</i>
Д	<i>ӣрв̄њиним</i>	Д	<i>ӣрв̄њенам</i>

Код редног броја *ӣрви* забележили смо и облике за инструментал јединице: *ӣрвим, ӣрвом* и множине: *ӣрвим, ӣрвем.*

Код сложених редних бројева, по падежима се мења само њихов последњи саставни део: *дв̄а̄ес̄ ӣр̄е̄ћ'и, дв̄а̄ес̄ӣ ӣр̄е̄ћ'о̄ӣа, дв̄а̄ес̄ӣ ӣр̄е̄ћ'о̄му; дв̄а̄ес̄ӣ ӣр̄е̄ћ'а, дв̄а̄ес̄ӣ ӣр̄е̄ћ'е, дв̄а̄ес̄ӣ ӣр̄е̄ћ'у, дв̄а̄ес̄ӣ ӣр̄е̄ћ'ом* итд.

8.3. Дистрибутивни (деони) бројеви граде се, као и у књижевном језику, од основних бројева испред којих долази предлог *ӣо*: *ӣо јед̄ан, ӣо јед̄на* (и *ӣо јен̄а*), *ӣо јен̄о* (и *ӣо јед̄ан*), *ӣо два, ӣо две.* Од три надаље постоји само један облик за сва три рода: *ӣо ӣри, ӣо ч'е̄ӣӣри, ӣо ӣе̄ӣи, ӣо шес̄ӣ, ӣо сед̄ам, ӣо ос̄ам, ӣо дэ̄веӣ, ӣо једин̄а̄ес̄ӣ, ӣо дв̄ана̄ес̄ӣ, ӣо ӣрӣна̄ес̄ӣ, ӣо дв̄адэ̄сеӣ, ӣо йедэ̄сеӣ, ӣо сӣо, ӣо ӣла̄ду.*

У ГС постоји и други начин образовања деоних бројева који се састоји у понављању основног броја: *један њо један, јена њо јена* (и *једна њо једна*), *јено њо јено* итд.

Дистрибутивни бројеви типа *њо један, њо два* не мењају се по падежима, а од оних типа *један њо један, два њо два*, мењају се само облици *један њо један* и *јена њо јена*.

Мушки и средњи род	Женски род
Н <i>један њс један, јено њо јено</i>	Н <i>јена њо јена</i>
Г <i>јеноја њо јеноја</i>	ГА <i>јену њо јену</i>
Д <i>јеному њо јеному</i>	Д <i>јене њо јене</i>
А Н или Г	И <i>јеном њо јеном</i>

Дистрибутивни бројеви, *њо јено, јено њо јено* јесу основни облици за средњи род који се невероватно често сусрећу у поређењу са осталим облицима средњег рода и са статусом овог рода у ГС. Ако имамо у виду да дистрибутивни бројеви имају и прилошку вредност, појава постаје објашњива. Присуство наставка *-о* код прилога могло је утицати да се исти наставак очува и у поменутим облицима дистрибутивних бројева. Иначе би тешко било објаснити овај изузетни третман облика за средњи род.

8.4. Мултипликативни бројеви имају у ГС следеће облике:

дујлирано, дујловано, њријловзно
једарџ, дварџ, њрирџ
двокраш, њрикраш
два сџрука, њри сџрука, ч'еџџри сџрука итд.
један њуша, два њуша, њри њуша, ч'еџџри њуша итд.

Прва три типа мултипликативних бројева немају и друге облике у ГС. Бројеви типа *два њуша, два сџрука* могу се извести од било ког основног броја: *сџо њуша, сџо сџрука* итд.⁹²

Мултипликативни бројеви не мењају се по падежима.

8.5. Збирни бројеви врло се ретко сусрећу у ГС. У већини случајева они су замењени основним бројевима или бројним именицама. Забележили смо само збирне бројеве *двојс, њрџа* (и *двоје, њрџе*), али само у номинативу јер, у промени по падежима, место њих долази *обдџа*, односно *џри*.

Свиничани не врше семантичку разлику између облика *двоја, две, двојца*: *Су дџили њи двојца, он и њџџа жџна; Нас двоја, ја и мој син, ч'џџамо мајму*. Ипак, реч *двојца* никад не долази уз две особе женског рода, већ увек *две*.

⁹² Emil Petrovici, *Graiuł carașovenilor . . .*, стр. 182. в. и А. Белић, *Исџорија . . . деκлинација . . .* стр. 185; П. Ивић, *О џовору Галиџољских Срба . . .*, стр. 232; Берислав М. Николић, *Мачвански џовор*, СДЗБ, XVI, 1966, стр. 90.

Збирни број *двоја* врло често долази уз именице *pluralia tantum*: *двоја вратиња* (али никада *двоја човека* већ само *два човека* или *двоица човека*).⁹³ Ова примедба важи и за збирни број *шроја*.

У ГС нисмо забележили збирне бројеве од четири (укључно) на даље типа *четворо*, *петоро*, *шесторо* итд.

8.6. Бројни прилози имају, у ГС, следеће облике: *први њуи*, *друи њуи*, *петти њуи*, *шестти њуи*, *дванаестти њуи*, *петнаестти њуи*, *дваестти њуи*, *педесетти њуи*, *сто петти њуи*, *иљаду сто дваестти њуи* итд.

Ови се облици образују од редних бројева иза којих долази реч *њуи*. Када се редни бројеви граде од простих бројева већих вредности, чак и од десет на даље, бројни прилози изражавају велики број, мноштво пута: *Он је рекал стобитини њуи* (и *Он је рекал иљастини њуи*). Зато се место њих често јављају мултипликативни бројеви: *Он је рекал сто њуиња*; *Он је рекал иљаду њуиња* итд.

Бројни изрази не мењају се по падежима.

8.7. Бројне именице добро су заступљене у ГС. Има их неколико категорија. Облици: *полоитина*, *њблак*, *шрећина*, *четвртитина*, *петитина* (има два значења „пети део“ и „пет на броју“), *шеститина*, *седмитина*, *осмитина*, *деветитина*, *десетитина* (има два значења „десети део“ и „приближно десет“) најчешће се сусрећу. Обично се место *четвртитина* користи реч *фрњаља*, а место *полоитина* често долази *два фрњаља*. Иначе, речи *фрњаља* и *њблак* користе се при изражавању тачног времена.

3^h30': је *њблак четвњрти*; је *шњри њ њол*;

3^h15'1^{''}: је *шњри* и *један фрњаља* и *јена секунда*;

3^h45': је *четвњрти* без *петнајстњ*; је *шњри фрњаља на четвњрти*; *четвњрти* без *фрњаља*;

4^h20': је *четвњрти* и *двајстњ*;

3^h40': *четвњрти* без *двајстњ*

12^h45': *шњри фрњаља на један*; *један без фрњаља*; *један без петнајстњ*.

Иако има бројних именица од један до десет, практично се користе само од један до четири. Од пет на даље долазе облици редних бројева уз једну од именица: *шњл*, *њарч'е* или *скрњшка*: *петти шњл*, *шестти шњл*, *седми шњл*, *осми шњл*, *деветти шњл* или: *шрећ'о њарч'е*, *четвњрто њарч'е*; *њрва скрњшка*, *друња скрњшка* итд. Од *једнаестти* на даље долази само именица *шњл*: *једнаестти шњл*, *дванаестти шњл* итд.

⁹³ Максим Сл. Младенов, *Ихтиманският говор*, София, 1966, стр. 80; П. Ивић *О говору Галиољских Срба . . .*, стр. 229; Миливој Павловић, *Говор Српњчке Жупе . . .*, стр. 183.

Ове бројне именице понашају се као праве именице у падежној промени:

Једнина

Н	<i>йолойїна, осміна</i>	НА	<i>фрїа́ль</i>
ГД	<i>йолойїне, осміне</i>	Г	<i>фрїа́ља</i>
А	<i>йолойїну, осміну</i>	Д	<i>фрїа́љу</i>
И	<i>йолойїном, осміном</i>		

Множина

О.п.	<i>йолойїне, осміне</i>	О.п.	<i>фрїа́љи</i>
Д	<i>йолойїнем, осмінем</i>	Д	<i>фрїа́љим</i>

Бројним именицама припадају и облици: *двоїца, йроїца, ч'ейворїца, йейборїца, шестїборїца, седморїца, осморїца, девейборїца, десейборїца*.

Од једанаест (укључно) надаље нема таквих облика. Место њих долазе основни бројеви испред којих стоји лична заменица *ми*: *ми једина́с; ми йейна́сї; ми йрїасї; ми седамд́есей* итд.

Облици типа *двоїца, йроїца* имају следеће падежне облике:

НГ	<i>двоїца, йроїца, ч'ейворїца</i>
Д	<i>двоїцам, йроїцам, ч'ейворїцам</i>
А	<i>двоїцу, йроїцу, ч'ейворїцу</i>
И	<i>двоїцом, йроїцом, ч'ейворїцом</i>

8.8. Осим редних бројева, бројним придевима припада и реч *двои* у изразу *двои враїа*. Надаље долазе збирни или основни бројеви у таквим контекстима: *йрїја враїа* или *йрї враїа* (али не *йрїи враїа*, како бисмо очекивали). Реч *двои* долази само у свом основном облику, док се у падежним облицима на месту ње јављају речи *двоја* или *двоїца*

Н	<i>двои враїа</i>
Г	<i>двоје враїа</i>
Д	<i>двоїцам враїа</i>
А	<i>двоја враїа</i>

8.9. Бројни изрази граде се на неколико начина:

1) Од збирних бројева испред којих долази предлог *у*: *у двоје, у йрїје, у ч'ейворо, у йейоро, у шестїоро, у седморо, у осморо, у девейоро, у десейоро*. Надаље нема таквих облика, они су замењени конструкцијама: *њи једина́сї; њи два́десей; њи йедесей* итд.

2) Од више основних бројева: *један-два, јена-две, јено-две, (деїейїа), око йрї-ч'ейїрї (саїа), йедесей — йедесей и шесї (їодина), десей-йейїна́јесї (корак), иљаду-две (леја), иљаде и иљаде (їодина), сїоїїну-две (леја), јено-два (саїа)*.

3) Од основних бројева и именица: *јено-деїей-два; девед́есей и девей моїїва; седам држа́ве и седам морїа; йрї дана и йрї ноћ'и* итд.

8.10. Речи *сѣбѣина*, *иљада*, *милијарда* понашају се као именице женског рода, док се реч *милијон* понаша као именица мушког рода. Ево њихове промене по падежима:

Једнина

НА	<i>милијон</i>	Н	<i>сѣбѣина</i>	<i>иљада</i>	<i>милијарда</i>
Г	<i>милијона</i>	ГД	<i>сѣбѣине</i>	<i>иљаде</i>	<i>милијарде</i>
Д	<i>милијону</i>	А	<i>сѣбѣину</i>	<i>иљаду</i>	<i>милијарду</i>
И	<i>милијонѣм</i>	И	<i>сѣбѣином</i>	<i>иљадом</i>	<i>милијардом</i>

Множина

Н	<i>милиони</i>	О.п.	<i>сѣбѣине</i>	<i>иљаде</i>	<i>милијарде</i>
Д	<i>милијоним</i>	Д	<i>сѣбѣинам</i>	<i>иљадам</i>	<i>милијардам</i>
А	<i>милијоне</i>				

8.11. И, на крају, да споменемо и то да се у ГС чувају облици дуала код именица мушког и средњег рода када долазе иза било којих основних бројева (не само иза два, три и четири, као у књижевном језику):

два сѣна, два дѣна, два сѣѣна, два дѣѣѣна, два сѣла;
ѣри коѣа, ѣри сѣна, ѣри дѣна, ѣри фрѣѣѣла, ѣри сѣла;
ѣѣѣ сѣна, ѣѣѣ дѣна, ѣѣѣ сѣѣна, ѣѣѣ сѣла, ѣѣѣ дѣѣѣна;
дѣсѣѣ сѣна, дѣсѣѣ дѣна, дѣсѣѣ сѣѣна, дѣсѣѣ сѣла, дѣсѣѣ дѣѣѣна;
ѣдѣсѣѣ сѣна, ѣдѣсѣѣ дѣна, ѣдѣсѣѣ сѣла, ѣдѣсѣѣ дѣѣѣна;
иљаду сѣна, иљаду дѣѣѣна, иљаду сѣла.

Овом се карактеристиком ГС приближава карашевским говорима.⁹⁴

ГЛАГОЛИ

9. Глаголски систем ГС анализиран је у једном од наших раније објављених прилога (в. § 0.3.). Овом ћемо приликом донети само неколико основних црта тог система, поготово оне које су специфичне за ГС.

9.1. Глаголи ГС имају следеће граматичке категорије: *род, начин, време, лице, број и вид*.

9.2. У ГС постоје четири помоћна глагола: *биѣи, ѣѣѣи, лѣи* и *јесам* који има само облике за *садашње време*. На извесне специфичности наилазимо и код облика са негацијом изведених од ових помоћних глагола.

Помоћни глагол *јесам* има само кратке облике (са и без негације) садашњег времена показног начина:

Једнина	Множина
<i>ја сам, нѣсам</i>	<i>ми смо, нѣсмо</i>
<i>ѣѣи си, нѣси</i>	<i>ви сѣѣе, нѣсѣѣе</i>
<i>он је, нѣје</i>	<i>они су, нѣсу</i>

⁹⁴ Emil Petrovici, *Grăul carașovenilor* . . . , стр. 182—183.

Осим облика *сам* (*нѣсам*) има и ове фонетске варијанте: *сам*, *с'ам*, *сѣ'м*, *нѣсам*, *нѣс'ам*, *нѣсѣ'м*.⁹⁵

Кратки облици овог помоћног глагола улазе у састав перфекта и потенцијала.

Помоћни глагол *биш* има следеће начине и времена: *инфинитив*, *садашње време* (са и без негације), *перфекат* (са и без негације), *будуће време* (са и без негације), *предбудуће време* (са и без негације), *попоницијал* (са и без негације), *аорист* (само без негације), *зайоведни начин* (са и без негације), *радни илајолски придев* (без негације) и *илајолски прило* *садашњи* (без негације).

Инфинитив има само кратки облик *биш* који је, у већини случајева замењен конструкцијом *да + ирезент*: *Ја ћ'ем биш* и *Ја ћ'ем да будем*.

Садашње време: *будем*, *будеш*, *буде*, *будемо*, *будеите*, *буду*; *не будем*, *не будеш*, *не буде*, *не будемо*, *не будеите*, *не буду*.

Облици садашњег времена помоћног глагола *биш* увек долазе уз једну од речи: *ако*, *нека*, *да*: *ако буде*, *нека буде*, *да буде* итд.

Перфекат има два облика: један грађен помоћу кратког облика помоћног глагола *јесам* и радног глаголског придева помоћног глагола *биш* и други, грађен помоћу кратких облика помоћног глагола *јесам*, спојеним са радним глаголским придевом помоћног глагола *иши*, и инфинитива глагола *биш*: *сам ишел* > *сшел*.

1) *сам бил*, *си бил*, *је бил*, (*била*), *смо би́ли*, *си́е би́ли*, *су би́ли* (*би́ле*), *нѣсам бил*, *нѣси бил*, *нѣје бил* (*би́ла*) *нѣсмо би́ли* итд.

2) (*ја*, *иш*, *он*) *сшел биш*, (*она*) *сшела биш*, (*ми*, *ви*, *они*) *сшели биш*, (*онѣ*) *сшеле биш*.

Будуће време има шест могућности образовања:

1) *оћ'ем да будем*, *оћ'еш да будеш*, *оћ'е да буде*, *оћ'емо да будемо*, *оћ'еите да будеите*, *оћ'у да буду* и *оћ'е да буду*; *нѣћ'ем да будем*, *нѣћ'еш да будеш*, *нѣћ'е да буде* итд.;

2) *ћ'ем биш*, *ћ'еш биш*, *ћ'е биш*, *ћ'емо биш*, *ћ'еите биш* итд.; *нѣћ'ем биш*, *нѣћ'еш биш*, *нѣћ'е биш*, *нѣћ'емо биш* итд.;

3) *ла да будем*, *ла да будеш*, *ла да буде*, *ла да будемо* итд.; *не ла да будем*, *не ла да будеш*, *не ла да буде* итд.;

4) *има да будем*, *има да будеш*, *има да буде*, *има да будемо* итд.; *нѣма да будем*, *нѣма да будеш*, *нѣма да буде* итд.;

5) *шрѣба да будем*, *шрѣба да будеш*, *шрѣба да буде* итд.; *не шрѣба да будем*, *не шрѣба да будеш*, *не шрѣба да буде* итд.;

6) *мѣра да будем*, *мѣра да будеш*, *мѣра да буде* итд.; *не мѣра да будем*, *не мѣра да будеш*, *не мѣра да буде* итд.

⁹⁵ А. Белић, *Галички дијалекат* . . . , стр. 222; А. Белић, *Дијалекти* . . . , стр. 44—45; 86—87; Божо Видоески, *Северније македонски говори*, Македонски јазик, V, Скопје, 1954, стр. 29; Миливој Павловић, *Говор Срепичке Жуге* . . . , стр. 192.

Предбудуће време има следеће облике:

1) *ако* (или *дако*) *ћ'ем биш*, *ако* (или *дако*) *ћ'еш биш* итд.; *ако* (или *дако*) *нећ'ем биш*, *ако* (*дако*) *нећ'еш биш* итд.

Могући начин има више начина образовања:

1) (*ја, ти, он*) *би бил*, (*она*) *би била* итд.; (*ја, ти, он*) *не би бил*, (*она*) *не би била* итд.;

2) (*ја, ти, он*) *би, бисмо* (и *бим*), *бисии*, *бису*, *не би, не бисмо* (и *не бим*), *не бисии*, *не би*;

3) *ћ'ем биш бил* (и *ћ'е биш бил*), *ћ'еш биш бил*, *ћ'е биш бил*, *ћ'емо биш би*, *ћ'еше биш би*, *ћ'у биш би*.

Аорист нема облике са негацијом:

*бидо, биде, биде, бидосмо, бидоси, бидоси*⁹⁶.

Заповедни начин има три начина образовања:

1) *буди, нека буде, будемо, будеш*, *нека буду*; *не буди, нека не буде, не будемо, не будеш*, *нека не буду*;

2) *да будем, да будеш, да буде, да будемо, да будеш* итд.; *да не будем, да не будеш, да не буде, да не будемо* итд.;

3) *нека будем, нека будеш, нека буде, нека будемо* итд.; *нека не будем, нека не будеш, нека не буде* итд.

Радни глаголски придев: *бил, била, би*, *биле* (нема посебне облике за средњи род).

Глаголски прилог садашњи: *будућ'и* и *будућ'е*. Облике са негацијом нема, место њих долазе преводи румунских модела: *без да будем, без да будеш, без да буде, без да будемо, без да будеш*, *без да буду* или *без да сам бил, без да си бил, без да је бил, без да смо би*, *без да си* *би*, *без да су би*.

Помоћни глагол *биш* улази у састав предбудућег времена и потенцијала.

Помоћни глагол *иш* (књ. хтети) има следеће начине и времена: *инфинитив, садашње време* (са и без негације), *иерфектив* (без негације), *будуће време* (са и без негације), *предбудуће време* (са и без негације), *глаголски прилог садашњи* (без негације).

Инфинитив и овде је кратак, *иш*, а место њега радије долази *да* *и* *ирезени* *си* *ћ'е* *да* *оћ'е* (место *он* *ћ'е* *иш*).

Садашње време има кратки и дуги облик. Негација долази само уз кратке облике:

оћ'ем, оћ'еш, оћ'е, оћ'емо, оћ'еше, оћ'у;

ћ'ем (или *ћ'е*), *ћ'еш* (или *ћ'е*), *ћ'е*, *ћ'емо* (или *ћ'е*), *ћ'еше* (или *ћ'е*), *ћ'у* (или *ћ'е*);

нећ'ем, нећ'еш, нећ'е, нећ'емо, нећ'еше, нећ'е.

⁹⁶ П. Ивић, *О говору Галићкој Срба . . .*, стр. 293; Миливој Павловић, *Говор Српске Жупе . . .*, стр. 193.

Присуство наставка -м у првом лицу може се објаснити било аналогном на друге глаголе, било македонским утицајем јер је ова појава позната и другим српским говорима изложеним том утицају⁹⁷.

Перфекат има следеће облике:

(ја, ти, он) *сћел*, (она) *сћела*, (ми, ви, они) *сћели*, (оне) *сћеле*.

Будуће време:

ла да *оћ'ем*, ла да *оћ'еш*, ла да *оћ'е*, ла да *оћ'емо* итд.;
ла да *нећ'ем*, ла да *нећ'еш*, ла да *нећ'е* итд.

Предбудуће време има следеће облике:

ако *оћ'ем*, ако *оћ'еш*, ако *оћ'е*, ако *оћ'емо*, ако *оћ'еће* итд.;
ако *нећ'ем*, ако *нећ'еш*, ако *нећ'е*, ако *нећ'емо* итд.

Радни глаголски придев: *шел*, *шела*, *шели*, *шеле* (ни овде нисмо забележили облике за средњи род).

Глаголски прилог садашњи: *оћ'ућ'и*. Уз негацију овај облик није забележен, замењен је преводима румунских модела:

без да оћ'ем или *без да сам шел*, *без да оћ'еш* или *без да си шел*, *без да оћ'е* или *без да је шел* итд.

Помоћни глагол *шеи* улази у састав будућег времена, предбудућег времена и потенцијала.

Помоћни глагол *лаи* семантички је најближи помоћном глаголу *шеи*, али, за разлику од овог, употребљава се нарочито онда када је субјекат посебно заинтересован у извршењу глаголске радње, те би му значење било „нарочито желети, посебно хтеги”. У говору млађих генерација ова два помоћна глагола често долазе један место другог.

Помоћни глагол *лаи* има следеће начине и времена: *инфинитив*, *садашње време* (без негације), *перфекат* (са и без негације), *аорист* (без негације), *будуће време* (са и без негације), *предбудуће време* (са и без негације), *инфинитив* (са и без негације), *радни глаголски придев* (без негације).

Инфинитив је кратак, *лаи*, а место њега не долази да + *ирезени* као код осталих глагола.

Садашње време очувано је али се врло ректо употребљава, место њега долази непроменљив кратак облик *ла* за свако лице једнине и множине (и са негацијом *не ла*):

лам, *лаш*, *лаше*, *лашемо*, *лашеће*, *лашу* (код Карашевака: *лам*, *лаш*, *ла*, *ламо*, *лаше*, *лају*)⁹⁸.

Перфекат има два начина образовања:

- 1) *сам лал*, *си лал*, *је лал*, *смо лами*, *сте лами*, *су лами*;
несам лал, *неси лал*, *неје лал*, *несмо лами* итд.;

⁹⁷ П. Ивић, *О говору Галићкојских Срба . . .*, стр. 234.

⁹⁸ Emil Petrovici, *Grăul caragovenilor . . .*, стр. 190–191.

2) (*ја, њи, он*) *сѣл лай̄и*, (*она*) *сѣла лай̄и*, *сѣли лай̄и*, *сѣле лай̄и*.
Аорист: *ладо, ладе, ладе, ладомо, ладоше, ладоше*.

Будуће време: *ћ'ем лай̄и*, *ћ'еш лай̄и*, *ћ'е лай̄и*, *ћ'емо лай̄и* итд.;
нећ'ем лай̄и, *нећ'еш лай̄и*, *нећ'е лай̄и*, *нећ'емо лай̄и* итд.

Предбудуће време има следеће облике:

ако ћ'ем лай̄и, *ако ћ'еш лай̄и*, *ако ћ'е лай̄и*, *ако ћ'емо лай̄и* итд.;
ако нећ'ем лай̄и, *ако нећ'еш лай̄и*, *ако нећ'е лай̄и* итд.

Могући начин име следеће облике:

— (*ја, њи, он*) *би лал*, (*она*) *би лала*, *бимó лали*, *бисѣ́е лали*, *би лали*
(*лале*); *не би лал*, *не бимó лали* итд.

Радни глаголски придев: *лал*, *лала*, *лали*, *лале*.

Глаголски прилог садашњи и прошли нису сачувани у ГС, место њих долазе преводи румунских облика: *без да сам лал*, *без да си лал*, *без да је лал* итд.

Помоћни глагол *лай̄и* улази у састав будућег и предбудућег времена.

Говор Свиничана и говор Карашевака јесу једини, до сада познати, српски говори у којима постоји помоћни глагол *лай̄и*. Облик *ла* доноси и РЈ. ЈАЗУ „Ко што ла” — „ко што воли”. Емил Петровић⁹⁹ сматра да је то остатак општесловенског језика и повезује га за глагол *волий̄и*. П. Ивић је мишљења да глагол *лай̄и* треба повезати са обликом *лаха*¹⁰⁰. Лично сматрамо да се глагол *лай̄и* треба повезати са глаголом *лајай̄и*¹⁰¹ који је имао значења „лајати”, „викати”, „бранити” и „бранити се”¹⁰². Присуство облика *лаха* (који цитира П. Ивић) у XVI веку дозвољава нам да претпоставимо да је *лајай̄и* (**лахай̄и*) имао у почетку два значења: „лајати” и „желети”.

Облик *лай̄и*, којег смо забележили у ГС, настао је након познатих фонетских промена: *лахай̄и* > *лаай̄и* (в. *снаха* > *снаа*) > *лай̄и* (в. *сахай̄и* > *саай̄и* > *сай̄и*) > *лай̄и*.

9.3. У састав будућег и предбудућег времена, као нека врста помоћних глагола, улазе и глаголи: *има̄и*, *ӣрѣба̄и* и *мóра̄и*:

има̄м (или *има̄*) *да бóдем*; *ӣрѣба̄* (или *ӣрѣба̄м*) *да бóдем*; *мóра* (или *мóрам*) *да бóдем* итд.;

ако има̄м (или *има̄*) *да бóдем*; *ако ӣрѣба̄* (или *ӣрѣба̄м*) *да бóдем*; *ако мóра* (или *мóрам*) *да бóдем* итд.

⁹⁹ Emil Petrovici, *Graiul caraşovenilor* . . . , стр. 191.

¹⁰⁰ П. Ивић, *Emil Petrovici, Graiul caraşovenilor, studiu de dialectologie slavă meridională* . . . , ЈФ, XVIII, 1949—1950, стр. 319.

¹⁰¹ Fr. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinitum*, Беч, 1862—1865, стр. 334.

¹⁰² И. П. Срезневский, *Материалы для словаря древнерусского языка*, II, Петербург, 1895, стр. 13.

9.4. Промена глагола. У ГС постоји јака тенденција прелаза глагола из једне врсте у другу, што би могло смањити број глаголских врста. Ми смо све глаголе ГС поделили, према начелима А. Белића, на осам врсти¹⁰³.

Највише глагола има у шестој и седмој врсти, а најмање у петој и осмој. Треба напоменути да у ГС постоји јака тенденција идентификације основе инфинитива са основном презентом. Овај процес није завршен јер постоје глаголи који могу имати две варијанте од којих једна припада једној а друга другој врсти. Забележили смо, такође, и знатан број неправилних глагола.

Првој врсти припадају глаголи чија се инфинитивна основа завршава на сугласник, а презентска на самогласник *-e*: *донес-ӣ*, *донесé-м*, *однесӣ*, *ӣресӣ* итд., укупно 23 глагола.

Већина глагола ове врсте име неке специфичности у грађењу глаголских начина и времена: *доћ' — доћ'ем*, *ић' — идем*, *краӣ (< красӣ) — крадем*, *наћ' — наћ'ем*, *оӣић' — оӣӣнем (< оӣиднем)*, *илесӣ — илешем*, *иоћ' — иоћ'ем*, *ӣресӣ — ӣредем*, *сећ' — сеч'ем*, *шећ' — шеч'ем*, *улесӣ — улезем*, *заћ' — заћ'ем* итд.

Поједини глаголи имају дублете који припадају трећој конјугацији: *иодић' и иодиӣнуӣ*, *иасӣ и иануӣ*.

Другој врсти припадају глаголи чија се основа инфинитива завршава на *-a*, а основа презентом на *-e*: *илоћ'аӣ — илоћ'ем*, *ирајаӣ*, *кашљаӣ*, *клокоч'аӣ*, *млч'аӣ*, *мрмбћ'аӣ*, *ораӣ*, *сејаӣ*, *смејаӣ*, *ӣрајаӣ* итд. Неправилан је само глагол *оираӣ — оӣерем*, а у примерима *бѣраӣ — бѣрем*, *ӣѣраӣ — ӣѣрем*, *самѣљаӣ — самѣљем* дошло је до замене корена инфинитива кореном презентом.

Овамо улази и изванредан број глагола који у књижевном језику иду по другим променама, и то по првој (*ӣрѣбаӣ*, *ӣризаӣ*, *млзаӣ*, *сӣрижаӣ*, *ӣэлч'аӣ*, *уӣризаӣ*) четвртој (*коваӣ*, *ковем*), петој (*ӣреблӣшаӣ*, *дркћ'аӣ*, *кикоћ'аӣ*, *кажјаӣ*, *куӣљаӣ*, *лижаӣ*, *наӣѣжаӣ*, *ӣомбжаӣ*, *ӣролижаӣ*, *рѣжаӣ*, *сӣружаӣ*, *свѣжаӣ*, *вѣжаӣ*), шестој (*мѣшаӣ*, *мѣшем*, *ӣосгјујаӣ*, *ӣзѣӣаӣ*, *ӣкаӣ*, *ӣкем*, *умекч'аӣ*) или осмој (*засјаӣ*).

Низ глагола има варијанте које припадају осталим конјугацијама: првој (*соблач'аӣ* *соблач'ем* и *соблекнӯӣ* *соблекнем*), петој (*лѣжаӣ* и *лѣӣӣ* *лѣжем*, *сӣрижаӣ* и *сӣријаӣ*) и шестој (*бајаӣ* *бајем* и *бајам*, *ч'ѣшљаӣ* *ч'ѣшљем* и *ч'ѣшљам*, *ч'ѣӣкаӣ* *ч'ѣӣкем* и *ч'ѣӣкам*, *мерѣӣшаӣ* *мерѣӣшем* и *мерѣӣшам*; *ӣӣнаӣ* „писати” *ӣӣшем* и *ӣӣшам*).

Од 58 глагола који припадају овој врсти, 10 су свршеног, а 48 несвршеног вида.

¹⁰³ А. Белић, *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 2: *Речи са конјугацијом*, Београд, 1965, стр. 7; в. и П. Ивић, *О говору Галићкох Срба ...*, стр. 258.

Трећој врсти припадају глаголи чија се основа инфинитива завршава на *-ну*, а основа презента на *-не*: *ди́гну-ти* — *ди́гне-м*, *ђ'а́гнути*, *ка́и-нути*, *ки́нути*, *ма́нути*, *ме́кнути*, *побе́гнути*, *уја́нути* итд.

Код неправилних глагола ове врсте постоји тенденција замене основе инфинитива основом презента: *си́аи* и *си́анути*, *суси́аи* и *суси́анути* итд.

Глаголи *ме́тиути* *ме́тнем* и *воскресе́и* *воскреснем* су неправилни.

Глагол *ч'инути*, *обч'инути* прешао је овамо из VII врсте.

У ГС забележили смо 66 глагола ове врсте од којих су 63 свршена и 3 несвршена.

Четвртој врсти не припада велики број глагола. И поред тога, они се деле на две подгрупе.

Првој подгрупи припадају глаголи код којих је корен инфинитива једнак његовој основи (која у ствари и нема правог наставка), а основа презента завршава се на *-је*: *би-ти* — *би́је-м*, *обу́и*, *одби́и*, *и́и*, *и́и* и *и́и* и *и́и*, *раши́и*, *саби́и*, *уби́и* итд.

Другој подгрупи припадају глаголи чија се основа инфинитива завршава на *-ва* (или на варијанту *-ва*), а основа презента на *-је*: *болува-ти* — *болу́је-м*, *и́здоваи*, *и́ладуваи*, *зимуваи* и *зимсваи*, *милуваи*, *нишоваи*, *исоваи*, *радоваи* и *радуваи*, *рајуваи*, *ири́оваи* итд. Ту су и *покриваи* *покривјем*, *завариваи* *заварујем*.

Од 60 глагола који припадају овој врсти, 17 је свршеног, а остали несвршеног вида. Број неправилних глагола ове врсте знатно је већи у поређењу са осталим врстама.

Петтој врсти припадају глаголи чија се инфинитивна основа завршава на *-а*, а презентска на *-е*, с тим што се сугласник који долази испред *-е* подвргава фонетским променама: *бри́са-ти* — *бри́шем*, *ма́зати* — *ма́жем*, *и́лакаи* — *и́лачем*, *сои́асати* — *сои́ашем* итд., укупно 8 глагола, од којих је један свршеног а остали несвршеног вида.

Шестој врсти има две подгрупе.

Првој подгрупи припадају глаголи чије се основе инфинитива и презента завршавају на *-а* (у теми инфинитива јавља се и варијанта *-а*): *зржа-ти* — *зржа-м*, *ба́лати*, *бе́лати*, *и́лелати*, *дрема́ти*, *јава́ти*, *ка́рати*, *ку́кати*, *ош́имати*, *и́ецаи*, *и́родати* итд.

Другој подгрупи припадају глаголи чија се основа инфинитива и презента завршава на *-е*: *везе-ти* — *везе-м*, *ожњети*, *окаини́јати*, *оси́раи-нети*, *ио́иширујети*, *ио́здрелујети*, *и́роклети*, *рашч'инети*, *разуме́ти*, *рко́ћ'ети*, *сви́љујети*, *уме́ти*, *умре́ти*, *уи́рети*, *и́неи* итд.

Многи глаголи који улазе у ову врсту спадају у књижевном језику у остале промене. Тако у прву подгрупу VI конјугације овде иду глаголи који иначе припадају првој врсти (*иси́вч'ати*, *ре́каи*, *уи́и'ч'ати* „утећи”, *и́розебаи*), другој (*де́лати*, *избе́рати*, *ка́јати се*, *клања́ти*, *и́реињаи*, *си́тењаи*,

вѣјати, заклинати), трећој (*бријати*), четвртој (*блудити, исцртавати, издавати, присађивати, продавати, рољати, зафаливати*), петој (*измаријерити, кукурикати, макати, мрбосити, жуцати, поскакати, поштити, рикати, шакуити, ситијасити, сукаити, уздишати, вицати*), седмој (*излезати*) или осмој (*циркати, уздржати*). У другој подгрупи налазимо глаголе који у књижевном језику иду по првој врсти (*донесети, изети* „изјести”, *калнеи, најнеи, ошечети* „утећи”, *ошресети, површеи, снесети, уречети, вршеи, занесети*), трећој (*ошврднеи, озбвнеи, њаднеи, скинеи, ситинеи*), четвртој (*смркњајети, верујети*) или седмој (*крнеи, раскрвавети, зреи*). Упор. и *ишлујети* (књ. *ишлати*), *ишлицњујети* и *расцвечиети*, којима у књижевном језику налазимо сроднике у првој подгрупи шесте конјугације. Од румунских позајмица, највећи број глагола припада овој врсти, а нарочито првој подгрупи: *акитирати, бродирати, исцокати, реуширати* итд.

Од 340 глагола који припадају овој врсти, око 250 јесу свршеног вида, а из румунског језика позајмљено је 36 глагола.

Седма врста има две подгрупе:

Првој подгрупи припадају глаголи чије се основе инфинитива и презента завршавају на *-и*: *баитали-и* — *баитали-м*, *белѣжити, бѣлити, битирити, идзити, заколити, заменити, мислити, млатити, околити* итд.;

Другој подгрупи припадају глаголи чија се инфинитивна основа завршава на *-е*, а презентска на *-и*: *леиети* — *леи-м*, *мрзеи, ослабеи, осидареи, иолеиети, иржисвети смрдеи* итд.

У прву подгрупу ове конјугације спадају неки глаголи који у књижевном језику иду у шесту врсту (*цилити, најирити, ошкрити, ошклучити, пошкрити, рачунити, свирити, заксити, зидити*) или у другу подгрупу саме седме врсте (*горити, ирмити, иочрити, иолудити, разумити, седити, сврбити, шрити, вршити, зорити*) или у осму врсту (*јечити, чучити*). Осим тога другој подгрупи седме врсте прикључио се глагол *лежети*, који у књижевном језику припада осмој конјугацији.

У ГС нисмо забележили неправилне глаголе ове врсте, али има и овде 11 глагола позајмљених из румунског језика. Од 370 глагола који припадају овој врсти, скоро 200 јесу свршеног вида, а остали несвршеног.

Осмој врсти припадају глаголи чија се основа инфинитива завршава на *-а*, а основа презента на *-и*: *бојати* — *боји-м*, *држати* — *држим*, *мелчати* — *мелчим*, *сити* — *ситим* итд., укупно девет глагола, од којих су 3 свршеног а 6 несвршеног вида.

У VIII врсти нашли су се и глаголи *цвечиати* *цвечим* и *запушати* *запушим*, од којих се први у књижевном језику мења по шестој, а други по седмој конјугацији.

Анализом поделе глагола по врстама дошли смо до следећих закључака:

Највећи број глагола припада шестој и седмој врсти код облика чије се теме инфинитива и презента завршавају на исти самогласник, чему је, без икакве сумње, допринео јак процес изједначења теме инфинитива са темом презента.

Пета и осма врста садрже мали број глагола јер је већина њих прешла у другу, шесту и седму врсту.

Највише промена извршено је у шестој врсти. Ту има дублета који припадају свим осталим врстама, а много је глагола других врста прешло у ову врсту.

Прва врста није примила ни један глагол из других врсти.

Јасно је да је глаголски систем претрпео већи број промена у ГС, због прелаза глагола из једне врсте у другу и због великог броја дублета или варијаната које имају ови глаголи. Често можемо наићи на књижевни и на дијалектални облик или чак на неки трећи који је удаљен и од једног и од другог.

Румунске позајмице најлакше су се прилагодили глаголима шесте врсте, док прва, пета и осма врста нису примиле ни један глагол румунског порекла.

Процес упрошћавања конјугације у ГС није још завршен. Ако имамо у виду јаку тенденцију изједначења теме инфинитива са темом презента, можемо ових осам врсти свести на следеће четири:

- I — глаголи са темом инфинитива и презента на *a*;
- II — глаголи са темом инфинитива и презента на *u*;
- III — глаголи са темом инфинитива на *a*, а темом презента на *e*;
- IV — глаголи са темом инфинитива на *e*, а темом презента на *u*.

За сада се таква подела на врсте не може са успехом спровести јер још увек налазимо примере за сваку од поменутих осам врста.

Треба напоменути да није искључена ни појава других глаголских врсти. Забележили смо примере у којима се основа инфинитива завршава на *-u*, а презента на *-e*: *соблеч'и-и* — *соблеч'е-м*, *мэлч'и* — *мэлч'е-м* итд.

9.5. У ГС постоје следећи глаголски начини и времена: *инфинитив*, *показни начин* (*садашње време*, *ишло време*, *аорист*), *будуће време*, *ирид-будуће време*, *мојући начин*, *зайоведни начин*, *радни* *илајолски иридес*, *ирици* *илајолски иридес* и *илајолски ирило* *садашњи*.

Инфинитив је кратак, без финалног *-u*: *и* (*и ић'*), *иоћ'*, *донес*, *сед*, *вер*, *в*, *о*, *д*, *сав*, *и*, *ио*, *в*, *в*, *ку*, *у*, *у* итд.

Облици инфинитива врло се ретко употребљавају, место њих долази да + *ирезениѝ*. Ова се појава сматра балканизмом и приписује се утицају балканских несловенских језика.¹⁰⁴

Садашње време има наставке -м, -ш, -ѳ, -мо, -ѝе, -у: *идем, идеш; иде, идемо, идеѝе, иду, орѣм, орѣш, орѣ, орѣмо, орѣѝе, ору, диѝнем, диѝнеш; диѝне, диѝнамо, диѝнеѝе, диѝну, ѝијѣм, ѝијѣш, ѝијѣ, ѝијѣмо, ѝијѣѝе, ѝијѣу, куѝујѣм, куѝујѣш, куѝујѣ, куѝујѣмо, куѝујѣѝе, куѝујѣу, ѝлѣч'ем, ѝлѣч'еш, ѝлѣч'е, ѝлѣч'емо, ѝлѣч'еѝе, ѝлѣч'у, ѝоѝѣвам, ѝоѝѣваш, ѝоѝѣва, ѝоѝѣвамо, ѝоѝѣвашѝе, ѝоѝѣву, ѝмем, ѝмеш, ѝме, ѝмето, ѝмеѝе, ѝму, нѳсим, нѳшиш, нѳси, нѳсимо, нѳсиѝе, нѳсу, леѝиѝм, леѝиѝш, леѝиѝ, леѝиѝмо, леѝиѝѝе, леѝиѝу, дрѝѝим, дрѝѝиш, дрѝѝи, дрѝѝимо, дрѝѝиѝе, дрѝѝу*. Привлаче пажњу две појаве:

наставак -м у првом лицу једине обухвата све глаголе, укључно облике типа *оћ'ем, моѝжем* итд.

сви глаголи имају наставак -у у трећем лицу множине: *иду, диѝну, куѝу, ѝлѣч'у, ѝму, леѝиу, дрѝу, седу, вѣѝу, бѣѝу, мѣѝу, узѝму, оѝѝму* итд.

Перфекат има два начина образовања:

1) од кратких облика помоћног глагола *јесам* и радног глаголског придева глагола који се мења: *сам* (и *сам*) *ора́л, си ора́л, је ора́л* (*ора́ла*), *смо ора́ли, сѝе ора́ли, су ора́ли* (*ора́ле*);

2) од перфекта помоћног глагола *ѝеѝ* и инфинитива глагола који се мења: (*ја, ѝи, он*) *сѝел ора́ѝ, (ми, ви, онѝ) сѝѣли ора́ѝ*.

Аорист се гради од основе инфинитива којој се додају наставци: -до, -де, -домо или -досмо, -досѝе, -доѝе; код глагола прве врсте наставци се додају корену речи: *идо, иде, иде, идомо, идосѝе, идеѝе; умѣдо, умѣде, умѣде, умѣдосмо, умѣдосѝе, умѣдоѝе* итд. Упор. и *јѣдо, кова́до, ѝка́до, кажѣдо, ч'инудо, ѝи́до, ѝи́до, ѝла́кадо, ѝоѝѣвадо, куѝи́де, коси́де, дрѝѝаде, сѝа́де, је́де, кова́де, ѝка́де, ч'инуде, ѝи́де, ѝи́де* итд., *јѣдомо, кова́домо, ѝка́домо, кажѣдомо, ч'инудомо, ѝидомо, ѝи́домо, ѝла́кадосмо, ѝоѝѣва́досмо, куѝи́досмо, коси́досмо, дрѝѝа́досмо, сѝа́досмо, је́досѝе, кова́досѝе* итд., *јѣдоѝе, кова́доѝе, ѝка́доѝе* итд.

Будуће време гради се на неколико начина:

1) од кратких облика помоћног глагола *ѝеѝ* у презенту и инфинитива глагола који се мења: *ћ'ем ѝѝ, ћ'ем ора́ѝ, ћ'ем ѝиѝ* итд.;

2) од презента глагола *ѝмаѝ*, или од његовог непроменљивог облика *ѝма*, иза којег долази речца *да* и презент глагола који се мења: *ѝмам* (или *ѝма*) *да идем, ѝмам* (или *ѝма*) *да орѣм* итд.;

3) у истој структури с тим што место глагола *ѝмаѝ* долази глагол *ѝрѣбаѝ*: *ѝрѣбам* (или *ѝрѣба*) *да идем, ѝрѣбам* (или *ѝрѣба*) *да орѣм* итд.;

4) у истој структури с тим што место глагола *ѝмаѝ* долази глагол *лаѝ*: *ла да идем, ла да орѣм* итд.

¹⁰⁴ Блаже Конески, *Историја на македонскиоѝ јазик*, Скопје, 1967, стр. 122, 179; Иван Поповић, *Историја . . .*, стр. 60—62; П. Ивић, *О ѝовору Галиѝољских Срба . . .*, стр. 254; П. Ивић, *Дијалектологија срѝскохрватскоѝ језика; Увод и ѝитокавско нарѣче*. Нови Сад, 1956, стр. 111; А. Белић, *Дијалекти . . .*, стр. LXIX — LXXV; М. Стевановић, *Баковачки ѝовор . . .*, стр. 130—132; В. Koneski, В. Vidoeski, О. Јаѝар-Nasteва, *Distribution des balkanisms . . .*, стр. 3.

Од примера негираног будућег времена навешћемо: *нећ'ем ићи, не ла да идем* или *ла да не идем, ла да не идеш, ни ћ'ем ићи, ни ћ'ем сјати, немам (нема) да идем, не шрѣбам (не шрѣба) да идем, не мѡрам (не мѡра) да идем.*

Предбудуће време има неколико начина образовања:

1) од речце *ако* (или *дако*) и презента глагола који се мења: *ако идем, ако идеш, ако иде, ако идемо, ако идете, ако иду;*

2) од речце *ако* (или *дако*), презента глагола *имаи* или од његовог непроменљивог облика *има*, речце *да* и презента глагола који се мења: *ако* (или *дако*) *имам* (или *има*) *да идем* итд.;

3) у истој структури, али са глаголом *шрѣбаи* место *имаи*: *ако* (или *дако*) *шрѣбам* (или *шрѣба*) *да идем* итд.;

4) у истој структури, али са глаголом *мѡраи* место *имаи*: *ако* (или *дако*) *мѡрам* (или *мѡра*) *да идем* итд.;

5) од речце *ако*, кратких облика презента помоћног глагола *иши* и инфинитива глагола који се мења: *ако ћ'ем ићи, ако ћ'еш ићи, ако ћ'е ићи* итд.;

6) од речце *ако*, помоћног глагола *лаи*, речце *да* и презента глагола који се мења: *ако ла да идем, ако ла да идеш* итд.;

7) од речце *ако* (или *дако*), презента помоћног глагола *биш* и радног глаголског придева глагола који се мења: *ако будем појевал, ако будеш појевал* итд.

Потенцијал има неколико начина образовања:

1) од старог облика могућног начина помоћног глагола *биш* и радног глаголског придева глагола који се мења: *би појевал, бимѡ* (или *бисмѡ*) *појевали* или *би појевалм, бистје појевали* или *би појевалим, би појевали;*

2) од кратких облика презента помоћног глагола *иши*, инфинитива глагола *биш* и радног глаголског придева глагола који се мења: *ћ'ем биш појевал, ћ'еш биш појевал, ћ'е биш појевал* итд.;

3) од потенцијала помоћног глагола *биш* и радног глаголског придева глагола који се мења: *(ја, ти, он) бил појевал, би (бимс или бисмѡ) били појевали* итд.;

4) од потенцијала помоћног глагола *лаи*, речце *да* и садашњег времена глагола који се мења: *би лал да орѣм, би лал да орѣш, би лал да срѣ* итд.;

5) од речце *да* и перфекта глагола који се мења: *да сам имал, да си имал, да је имал, да смо имали* итд.

Заповедни начин има два начина образовања:

1) корену презента додаје се за друго лице јединине наставак *-и*, а за друго лице множине наставак *-ише*; остала лица имају речцу *нека* и презент глагола који се мења: *иди, ори, носи, леши* итд.; *нека иде, нека оре* итд.; *нека идемо, нека оремо* итд.; *идѣше, орѣше, динеше, ѣше* „пијте”, *кујѣше, ѡлач'ѣше, умѣше, носѣше, лешѣше, држѣше* итд.; *нека иду, нека ору, нека дину* итд.;

2) од речце да и садашњег времена глагола који се мења: *да срѣш, да оре, да оремо, да орейш, да ору.*

Радни глаголски придев гради се од основе инфинитива и наставака -л, -ла, -ли, -ле: *донѣсъл, оръл, дѣѣл и дѣнул, ѣил, куѣувъл; донѣсла, орла, дѣнула, ѣила, куѣувала; срълм, дѣнулм, ѣилм, куѣувълм; срале, дѣнуле, ѣиле, куѣувале* итд. Привлаче пажњу облици *шиѣл, сел, јел, крал* итд. (од *ић', сесѣ, јесѣ, красѣ*).

Т рпни глаголски придев има два начина образовања:

1) од основе инфинитива, којој се додају наставци: -н, -на, -но; -ѣ, -ѣа, -ѣо (у једнини) и -ни, -не; -ѣм, -ѣе (у множини): *орѣн, орѣна, искѣѣани, искѣѣане; дѣнулѣ, рѣшилѣ, најѣш, о-ч'рѣнулѣ, рѣшилѣа, извѣнулѣа, ѣокѣснулѣа, ујѣнулѣа, дѣнулѣа, дѣнулѣм, дѣнулѣе*; облици средњег рода ретко се јављају. Ево и неколико изузетака: *рањѣш, узѣјмеѣ, уч'ињѣш, дан;*

2) од корена садашњег времена и наставака: -ен, -јен (за мушки род), -ена, -јена (за женски род), -ено, -јено (за средњи род једнине), а у множини: -ени, -јени (за мушки и средњи род) и -ене, -јене (за женски род): *донѣшѣн, донѣшенѣа, донѣшѣнѣ, донѣшѣне, бѣрен, ѣолијѣн, изѣѣжен, зѣѣрен, доћ'енѣа, савѣјенѣа, изѣѣженѣа, бѣренѣа, расцвѣшѣенѣа, раздѣренѣа, куѣѣн, куѣѣенѣа, куѣѣенѣо, сѣѣѣвен, сѣѣѣвенѣа, изѣѣбени*; и овде се облици за средњи род ретко сусрећу.

Глаголски прилог садашњи гради се додавањем наставка -ћ'и или -ћ'е трећем лицу множине садашњег времена глагола од којег се ствара:

једућ'и, ѣијућ'и, ипрућ'и, носућ'и итд.;

носућ'е, беѣућ'е, леѣућ'е, седућ'е итд.

Неки глаголи могу имати оба облика: *идућ'и* и *идућ'е, сѣѣѣнућ'и* и *сѣѣѣнућ'е, куѣѣјућ'и* и *куѣѣјућ'е, ѣоѣѣућ'и* и *ѣоѣѣућ'е, беѣућ'и* и *беѣућ'е* итд.

Облици са негацијама ових глаголских начина и времена граде се као и они код помоћних глагола о којима је било речи на почетку овог поглавља.

Нисмо забележили облике имперфекта, давно прошлог времена и глаголског прилога прошлог.

ПРИЛОЗИ

10. У ГС забележили смо следеће категорије прилога: *за време, за мѣсто, за начин, за количину* и *за узрок*.

10.1. Прилога за време има неколико категорија:

10.1.1. Прилози за време којима се означава дан или део дана када се вршила, када се врши или када ће се вршити глаголска радња:

вѣч'ер (и **вѣч'ера**) „синоћ’”; *Нѣши су сѣѣѣли вѣч'ера.*

данѣска (и **данѣска, данѣске, дѣнѣска, дѣнеска**) „данас”.

доњом „дању”; Он радџи и доњом и ноћ’ом.
 зауч’ера (и за́вч’ера) „прекјуче”; Те ч’екам од зауч’ера.
 ноћ’еска „ноћас”; Од ноћ’еска до одјуж’оска.
 ноћ’ом „ноћу”; Доњом сјава, ноћ’ом јојјева.
 одјутроска „сутра ујутру”; Ђе сјавам одјуж’оска две ко̀шнице на јено мѣсто.
 пладне (и пладнѣ) „подне”; На њладне бије звонце у цркву.
 позауч’ера (и позавч’ера) „пре три дана”.
 полноћ’ „поноћ”; Мороћ доћ’е у њбноћ’.
 прездџн „у предзорје”; Прездџн дошла јена кѣша вѣлика.
 тајутре „прекосутра”; Ђе си идем код ма́ме ми шајуж’ре.
 уч’ера „јуче” Вас сам ве ви́дел уч’ера.

10.1.2. Прилози за време којима се означава годишње доба вршења глаголске радње:

зимѣска „зимус”; У Ршаву сам бил зимѣска.
 јесенѣска „јесенас”; Јесенѣска сам имал јако добре ѣројж’е.
 лѣти; Лѣши се кѣљамо на Ду̀не.

лѣтоска „летос”; Лѣтоска сам заклѣал ја́ње од јѣдној ѣодине;

Нисмо забележили прилог ѣролејѣс, место њега употребљава се ѣва ѣролејѣ.

10.1.3. Прилози за време којима се означава година вршења глаголске радње врло се ретко употребљавају у ГС. Забележили смо само прилоге ланѣ и догбдине, но и место њих чешиће се јављају облици ланѣска ѣодина, ѣрој’ашина ѣодина односно у дру́ју ѣодину.

10.1.4. Прилози за време који не изражавају прецизно време вршења глаголске радње:

вавѣк „навек, вечно”; То ѣма да се ѣојјева вавѣк.

дбцкан „касно”; Кој доћ’е шака дбцкан? Сѣја је дбцкан, идем до́ма.

јбште „још”; Преиѣли мо́же да јбшти ч’ѣку.

бдма (и бма) „одмах”; Ђе доћ’ем бдма.

отка́ (и о́тка) „од када, када, након тога, после тога”; Ои́ка је мѣсец и зѣмља; Ои́ка ѣрошла ша, дошла је ново модел; Ои́ка је мѣтам у ѣећ’ и сѣди ша́мо јѣдџн сѣи.

пбсе (и пбсле) „после”; Мо́жеш да доћ’еш и ѣбсе; И ѣбсе сам бил овч’ѣр.

нре, Сѣја не, а ѣре се носѣло на шѣшѣр.

сѣга (и сѣга, сѣка, сад, сѣнга) „сада”; Ч’ак сѣја си сѣиѣал? Сѣка уиѣкѣл не́ки; Доћ’ цѣшре, сѣја не́је до́ма; Сад ѣмам шѣздесѣи и ѣеи ѣодине; Сѣнѣа ѣмам ѣензи́ју.

тѣга „тада”; Тѣја не́је бил до́ма.

форт „стално, непрестано”; Ако иде кѣша форѣи, не знам како ћ’е биѣи.

Место прилога за време *некад*, *свакад*, *одједном* употребљавају се следећи облици:

никӣ пут „некад”; *Сам иїрал никӣ йуїї*; *Сам бил никӣ йуїї код вас.*

сваќи пут „свакад, сваки пут”; *Сваќи йуїї је дбшгл ире шѣбе.*

Јѣдан пут „одједном”; *Јѣдан йуїї вїдимо ч’а бѣу*; *И јѣдан йуїї ка се уфайїло нумѣ . . .*

Место прилога **одјутроска** забележили смо и облике: **од одјутроска** и **јутре рано**.

Место прилога **лѣтоска** и **зимјуска** забележили смо и облике **ланї лѣти** односно **ланї зїми**.

10.2. Прилози за место:

блїзо; *он седї блїзо.*

далѣч’ (и **далѣч’е**) „далеко”; *Тблко је далѣч’ за иїри йбшшѣ, за иїри сїа-циїе*; *Пбшгл далѣч’.*

дбма „код куће”; *Ја ћ’у да бїдем дбма цел дѣн.*

дондѣја „донде”; *Је бил шїамо, дондѣја.*

изнїтра „унутра, изнутра”; *Иди у иїжу да вїдиши кој вїка изнїтра.*

надол (и **понадол**) „надоле, наниже”; *Му дам йуїї надол*; *Седї надол.*

напрѣд (и **напрѣт**, **напрѣда**) „напред, испред”; *Форїи је бил найрѣд.*

натраг, *Женї седї найтраї, а муж найрѣда.*

нїгде, *Ако нѣје, нѣје нїгде.*

нїлице „напоље”; *Г’е да мѣшам сїол у иїжу јел нїлице?*

овїамо; *Зїмшїо идеш овїамо и шїамо? Је дбшгл од иїја овїамо.*

овїуде „овуда”.

одѣвде „одавде”; *Слушај, иди одѣвде.*

одѣ (и **овдѣ**, **овдѣја**) „овде”; *Ўва зїма је бил одѣ једн мраз сїтрашїгн;*

И овдѣ и шїамб; Не овѣј, нѣо онѣј је бил овдѣја.

одозгбѣра (и **озгбѣра**) „одозго, озго”; *Одозїбѣра мѣшїамо ћ’їїу.*

одоздбѣла (и **оздбѣла**) „одоздо, оздо”; *Одоздбѣла је дїска, а ибсе дбћ’е слїама; Дїска је оздбѣла на иїенї’ер.*

онїамо, *Ја бдим овїамо и онїамо; Иде онїамо да ч’їва коњї.*

ондѣја в. **одѣ**.

откїуд „откуда”; *Ошкїуд идеш? Нѣмам ошкїуд да ўзнем вар.*

правїак (и **прѣвїак**) „десно”.

тїамо, *Зар иїма и шїамо дрвб и кїамен?*

тїја „ту”; *Ја сам бил иїја сам.*

унїтра, *Доћ’ унїтра.*

ўпоље, *Свїн’е су биле ўпоље.*

шувїак „лево”; *Овїј шїшб дбћ’е, ирбћ’е на шувїак од мѣне.*

10.3. Прилога за начин је највише. Ту спадају и они прилози који су изведени од облика за средњи род описних придева. Такви су облици, као придеви, замењени облицима мушког рода али, када врше функцију прилога, скоро увек чувају специфични наставак *-о*. Овде долазе и облици описних придева на *-ски*: *српски*, *иљурски*, *буљарски* итд., па затим облици трпног глаголског придева (*каљано*, *црљано* итд.) и глаголски прилог садашњи (*ишјућ'и*, *носјућ'и* итд.), које нећемо овом приликом цитирати.

ануме „наиме, посебно, нарочито”; *Ка си бил на ваишар, сам ише молил ануме да не заборавиш лекове.*

арђ'аво „рђаво”; *Време је арђ'аво; Је ирешал арђ'аво.*

бађ'ава (и **забадава**) „бадава”; *Ја не радим бађ'ава.*

барабар, *Да биде барабар из нас.*

башка „башка”; *Он седи башка од ишаише му.*

бистро, *Теч'е бистро.*

блажано „благо”; *Теј ч'овек вреви блажано.*

бобато „крупног зрна”; *То жишо сџало бобатио.*

богато

бравно „кафено, кестењасто”.

бреговио

ведро

весело, *Ка иијем иоијевам весело.*

ветровио, *Зимушка је било јако ветровишо.*

високо

глатко (и **гатко**) „глатко, равно”.

дълбоко „дубоко”.

дебело

добре (и **добро**) „добро”; *Он је добре; Ради добре.*

драго, *Из вас сваки иуи ми је драго; Како му су драго жене.*

другојач'е

ђ'утуре

жалосно, *Свири жалосно.*

жешко

житко

заинат

заједно, *Има да ч'екам заједно из вас.*

зелено

зло, *Зло ише иледа.*

јако, *Га удрил јако.*

јџфтино (и **јџвтино**)

кално „прљаво, каљаво”

каљено

кисело

лепо

лепуњаво „лепушкасто”

мутно, *Вино је мутно.*

навлаш „навлаш, немарно”; *Се осекала на њрси навлаш, да не ради.*

најсполице „напола”; *Радим најсполице.*

накрст, *Гледа накрст.*

наоч'ице, *Те краде наоч'ице.*

невёрно „невероватно”; *То је невёрно што врвши.*

ненадно „изненада”; *Је дошал ненадно.*

никако, *Не ми дам никако, ни за боја.*

никако „некако”; *Је дома, ако не никако њбигл у њбе.*

ниско, *Врабац леи ниско.*

ништа, *Саја шамо се не ради ништа.*

нужно, *Мене ми је нужно ваи њмоћ'.*

овако, *Не можем овако да њојвам.*

одва „једва”; *Одва сам излезал из ранишије из марве из зиме овој.*

опет, *Како можеш да радиш беш.*

пешки (и **пешке**), *Идем пешки.*

поткрађ'ом „крадом”; *Ч'ине њоткрађ'ом ч'а да не зна нишко.*

промењиво „променљиво”; *Време је њромењиво.*

рад „радо”; *Он рад ради из њејво дегје.*

радосно

рано, *Да не дб'еш рано.*

рётко, *Рётко долази код нас у село.*

рбзло „ружичасто”

скупо

слабо

сласно „масно”

слатко

слбодно, *Туа шреба да биде слбодно.*

страшно „стршно, јако”; *Страшно дува ветар.*

студено „хладно, студено”

топло, *Теј њећ' њрави толо.*

тешко

товарно „тешко”

тужно „мучно, тегобно”; *Ми је њужно ка јем сласно.*

улажно „влажно”

успут, *Ми рекал да ће да дође ускупи и код нас.*

фино „лепо, фино”

фришко „брзо”; *Нема жалч, беџа фришко.*

цигурно (и **сигурно**) „сигурно”

цртано „нацртано”

ч'есто, *Теј ч'овек дође ч'есто код нас; Је иџинал ч'есто фамелије; Мене ме боли ч'есто љава.*

ч'рљиво „црвљиво”.

10.3.1. Прилози за начин имају степене поређења који се граде као и код описних придева:

Компаратив се гради када се основном облику додаје речца *џо-*: *Из џебе ми је џодраџо да зборим; Овијам им џде џодобре; Пофришко би џи ч'инул зло, неџо да џе џомџине; Мене ме боли џоч'есто џава од џебе; Ако џођеџо џорано је џодобре; Ја џреџујем џомлџо џивџи од вас.*

Суперлатив се гради када се основном облику додаје речца *нај-*: *Увеја две сџриџе има најреџко код нас; Од сџна сам добил најч'есто новџи; Најфино је кад радимо дџма; Ува зимá је било најсџуденџ; Неје џџа најзлџ, има и џбзлџ од зло.*

10.4. Прилози за количину:

дџста, *Їма дџџа џене кџе им су мужџе у селџ; Је дџџа свеџ данџска у цркву.*

џџште „џџ”; *Ми дал џџџе новџи да џмам за џџ.*

кџлко „колико”; *Јел свак кџлко је мџџл; Да ми даџ кџлко џмаџ.*

мáло, *Он мáло ради; Сам седџл мáло.*

млџго „много”; *Їма млџо сџнове; За џебе се вреџило млџо; Їма млџо до џрџлеџа.*

ниџолико (и **ниџолико**) „неколико”; *Ниџолико даџа је радџл из орџаџи; Ува џџдина су родџле сáмо ниџолико џáбџлке.*

ниџтџ „нештџ”; *Кáџси ниџџџ за џеџа; Ја џмам да џџ дам ниџџџ од дџма.*

овџлко „оволико”; *Овџлко џмам и овџлко мџџем да џџ дам.*

потпџно, *Несам разумџл џџџџно.*

сасџм, *Се џџкрим сасџм, до џаве.*

сџáџта, *Ми кáџсал сџáџџа; Їмам сџáџџа.*

све, *Ти кáџсем све џџџо ме боли; Треба да даџ све.*

тџлко „толико”; *Сáмо џџлко си узџл? Овџлко ће да дам џа, а џџлко џџ.*

10.5. Прилози за узрок ретко се сусређу у ГС:

залџтá (и **затá**, **зарџтá**) „зато”.

зџџџџ „зџџ, зато џтџ”; *Не мџџем да дођеџ зџџџџ несам здрав*

истóга „због тога, зато”; *Иде кúша, исцúбá нéма да дóђ'е.*
óшто „зашто”; *Нéма óшто да се бојúш.*
пóшто, *Пóшто сам úримúл вáшу úйсму*

10.6. Забележили смо извeстан број речи које не можемо укључити у ниједну од поменутих прилошких група. Оне, ипак, на неки начин, одређују глаголску радњу, па их зато приказујемо код прилога, иако има аутора¹⁰⁵ који ове речи делимично убрајају у прилоге, а делимично у предлоге, везнике, речце итд. Има и аутора који их, као и ми, убрајају у прилоге¹⁰⁶.

бáрам „бар”; *Сéди бáрам мáло; Нéка дóђ'е бáрам у субóтúу.*
баш, *Баш нéћ'е.*

ваљáда „ваљда”; *Ваљáда мóже и ви да знáте ч'а нéје дóшэл.*
већ', *Већ' је дáшэл.*

дaбóме „дабогме”; *Дaбóме да ћ'у да дóђ'ем; Дaбóме да је лéтú.*

éно, éто, éво¹⁰⁷, *Éво íа дóма; Éшо íа Мáрко; Éшо ју Маиúија; Éво íа друúар.*

íстина, *Сúáрац, íстина, бил ч'овéк дóбар.*

мáкар в. бáрам.

само, *Сви мэлч'у а деиé сáмо úоúева. úоúева; Сáмо нéка дóђ'е áко сме;*
Сáмо да úáne снeт.

скóро „скоро; близу”; *Сeди скóро до мéне; Нéје бил скóро.*

тамáн (и **тэмáн**); *Тамáн сам лéгал.*

10.7. Прилози могу бити изведени:

од именица: *зимúска, данáска, јуúре, ноћ'óm, дóма* итд.;

од придева: *добрé, бúсúро, дебелó, ч'рнó* итд.;

од заменица: *сéа, шáа* итд.;

од бројева: *úрвнú, друúојáч'е* итд.;

од глагола:

— трпни глаголски придев: *црúано, кáљано, улáжно* итд.;

— глаголски прилог садашњи: *иујúћ'и, несúћ'и, искућ'и* итд.

РЕЧЦЕ

11. У ГС забележили смо много мањи број речца у поређењу са другим српским говорима.¹⁰⁸

Речце *-ка, -ке* сусрећу се само код прилога за време типа: *данáска, лéтúоска* (и *лéтúоске*), *зимúска, јесенáска, одјуúроска, ноћ'éска* итд.

¹⁰⁵ М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, I, Београд, 1964, стр. 396—398; Блаже Конески, *Грамаишка на македонскиот јазик*, Скопје, 1967, стр. 543—545; Гл. Влезовић, *Речник косозско-мeтoхијској дијалекта*, СДЗБ, IV, 1932, VI, 1935.

¹⁰⁶ А. Белић, *Историја . . . деклинација . . .*, стр. 248—258; П. Ивић, *О говору Галишолских Срба . . .*, стр. 300—313.

¹⁰⁷ П. Ивић, *О говору Галишолских Срба . . .*, стр. 312; А. Белић, *Историја . . . деклинација . . .*, стр. 256.

¹⁰⁸ в. А. Белић, *Дијалекти . . .*, стр. 265—270, 470; П. Ивић, *О говору Галишолских Срба . . .*, стр. 321—322; Данило Вушовић, *Дијалекат ишточне Херцеговине*, СДЗБ, III, 1927, стр. 33—34.

Речце *-ја, -је* сусрећу се само код неких заменица или прилога типа: *онаја, онéја, ондéја, онакéја, онéје* итд.

Речца *да* стоји уз глаголе: *да њојéва, да зна, да има*, са којима најчешће замењује инфинитив.

Речце *њо* и *нај* служе за грађење степена поређења:

— *њомлад, њосиромашан, њомали, њовесело* итд.;

— *најрад, најлејá, најмалóна, најзлó* итд.

Речца *-а* јавља се само у неколико облика типа: *оуáа, њóа, њáа, овуáа* итд.

ПРЕДЛОЗИ

12. Споменули смо да се једна од основних црта падежног система ГС састоји у његовом упрошћавању. Падежни синкретизам обухватио је, пре свега, облике за множину где је сачуван само *дaтив* и *оштин* *падеж*. Датив множине употребљава се само без предлога те је падежни наставак једина његова ознака. У већини осталих случајева множинских облика, предлози одређују семантичку вредност падежних облика именица, заменица, придева и бројева, што значи да предлози имају значајну улогу у синтакси падежа.

12.1. Предлози *без, до, избој* „због”, *изван* „ван”, *код, крај, мéсто, óсим, њоре* „поред”, *њóсле, њовише* „више” и *њреко* употребљавају се само са генитивом.¹⁰⁹

Предлози *миђ’и* и *миђ’у* „међу”, *нéо, низ, њод, њрез* „кроз”, *њрóшину* „против”, *у*, уз употребљавају се само са акузативом.¹¹⁰

Предлог *из* „са, с” обично се употребљава са инструменталом, а понекад и са генитивом.

Предлог *најре* „пре” употребљава се са генитивом и акузативом.

Предлог *њо* обично се употребљава са акузативом, а ређе и са инструменталом и локативом.

Предлог *од* употребљава се са генитивом, акузативом и инструменталом.

12.2. Дајемо неколико примера употребе поменутих предлога:

без: Је њошáл без њéбе; Он је без снајé; Он је ч’овéк без вéре; Је с’иáл без њрéшели и ор’иáци. Нешто ређе јавља се и варијанта *брéз: Иде коно рој брeз мáшке.*

до: Од мéне до њéбе је њуњ крáњáк. Їди до ч’овéка онóа. Седи близо до вас. У неким случајевима је синониман са предлогом *њре*: *Сам њошáл на њуњ до дáна.* Предлог *до* јавља се често уз предлоге за време: *Од данáска до јуњре; Те ч’éкал до зимúска; Је бил њáа до данáска.*

¹⁰⁹ П. Ивић, *О њовору Галињóских Срба . . .*, стр. 313–314.

¹¹⁰ А. Белић, *Дијалекти . . .*, стр. 653–654; П. Ивић, *О њовору Галињóских Срба . . .*, стр. 317.

за: *Идем за воду; Ми смо сѣремѣли за вас цѣле за зиму; Каниа за сáло; Се држи за главу; Сѡда за кошуље; Узми ме за руку; Бѣру цвѣћ'е за чај; Слаби корѣци ч'а не може да се држи за шебе; Дан за дан ѡрѡћ'е.* Синониман је са предлогом *о*: *Мáрко је врѣвил за њѣа.* Синониман је са предлогом *ѡсле*: *За кишу нѣбо се оч'исѣи.* Варијанта за: *Је облеч'ен за жáл.*

из: синониман са предлогом *са*: *Ноћ'ом се ѡкривáмо из јѡриánэм; Се бѡчка из ѡлом; Се вѣже из мѣстѡм од лѣске; Икѡна је раћ'ена из руком; Бијем кошуље из шилкám; Скоч'ѡли из ножѣве; Врѣвѣмо из ѡрѣшѣли њѣѡве; Ѧвце из млекѡ; Буди из дѣца дѡбѡр; Плѣшѣм из ѡле за ч'рáѣе.* Синониман са предлогом *на*: *Овај дѣтѣ лич'ѡ јáко из ѡáѣе си.* Са генитивом синониман са предлогом *са*: *Не види из брѣáа.* Варијанта *иж*: *Су носѣли иж њи два ц'áка; Сам бил дѣшѣ иж њѣа; Иди ѡли иж њѣа ѡли иж њом.* Варијанта *ис*: *Појáвим ис ѡрѣшѡм; Иде ис сѣсѣром; Заѡвѡри ис вѡском; Ис ѡлѡѡм орѣмѡ; Залѣѡим ис кáлэм, ис кредѡм и ис сáѡнэм.* Варијанта *и*: *Он је бил и жѣнѡм.*

избої: *Избої ѡбѡа нѣје лал.* Варијанта збої: *Не мѡже да ѡде збої нарѡда; Мѣне ме нѡкѡжѡје мáма збої шебе.*

ѡзван: *Салáи је ѡзван сѣло.* Синониман са предлогом *осим*: *Изван ѡѡше ѡрáжси мѣсо.*

код: *Вам ви је дрáѡ код нас; Идем код дѣвке; Сам бил код мáме.* Варијанта *коѡ*: *Сам ѡрѡшáл ѡрез ѡуш коѡ комиѡје.*

крај: *Крај смѡде.*

мѣстѡ: употребљáва се само заједно са предлогом *у* или *на*: *у мѣстѡ (на мѣстѡ) ѡѡше дѡ'е кáшу.*

мић'и (и *мић'у*): *Ижá њина је у мић'у брѣѡвѣ; Сѡѡѡ мић'и нѡѣ.*

на: *Иж њи сам шиѣл на ч'кѡлу; Сѣди на нѡѣ; Је узѣл на сѡрану ѡ шѡме; Се вѡзи на мошѡр; Ви сáми сѡѣ бѣли на ѡушѡ.* Синониман са предлогом *ѡс* и за: *Иде на воду; Он сѣди на асѡáл и ѡѡше.*

над: *Лáћ'а ѡде над воду.*

наѡрѣ: Увек је синониман са предлогом *ѡре*: *У јесѣн наѡрѣ зиму, Свáки ѡуш дѡшáл наѡрѣ руч'áк, Излѣзѡмо наѡрѣ њѣа.* Варијанта *наѡре*: *Наѡре дѣѡ ѡдинѣ.* Варијанта *ѡре*: *Да дѡћ'ѣш ѡре руч'ká код нас; Је бил ѡре мѣне.*

нѣѡ: *Пѡѡше вѡли мѣне нѣѡ мáму.*

низ: *Иде низ брѣи; Силáзи низ воду.*

од: *Понáдол од кућ'е је ѡрадѡна; Се ч'ѡни од слѡве, од крушке и од ч'ѡрѣшње; Све се разбѡје од зимѣ; Млѣко од крáве; Не мѡже да ѡде од нарѡја.* Поред облика за номинатив-акузатив именица средњег рода: *Све ѡрáви од дрво и од жѣлѣзо; Оцѡѡ од винѡ.* Синониман је са предлогом *из*: *Шу́ма од брáдэм.* Поред основних облика личних имена: *Сам добѡл од Ђѡрђ'е; од Мáрко; од Марија.* Варијанта *ѡи*: *Од кѡже ѡи јáѡње; Мѣсо ѡи кокѡшке; ѡи кáмена.* Варијант *о*: *Мѣсо о свињѣ и ѡи кокѡшке; Пѡје винѡ из ч'áшком о лáѡѡ; Клѡѡа о дрѡѡѡа; Ми с ѡкруѡѡла нѡа о зимѣ.*

осим: Осим мене нема друг ч'овек кој зна ја.

ио: По кошу иде дом; Идем ио брѣту; По иушове ишо идемо из дрво; Си ишгел ис судбве. Синониман је са предлогом кроз: Сам ја видел ио иен-м'ер. Синониман је са предлогом на: Неоиѣрен ио илавѣ. Са инструменталом¹¹¹: Два мокана се бију ио иушѣм.

иовише: јавља се само место предлога више: Пов ише кућ'е.

иод: Седи иод ч'оку; Под астиал се иирали деца. Варијанта иои: Седи иои иоришу; Ја ју сирижѣм иои корѣм.

иоре: Седи иоре рекѣ; Близо иоре мене и иоре иасѣта мојега; Не иоћ' да не ирећ'ем иоре нас. Варијанта иорѣ: Твоја ижа је иорѣ иже сесирѣ. Варијанта иоред врло се ретко употребљава: Поред мене сивоу он; Поред сшенѣ; Поред дѣвке.

иосле: После зимѣ доћ'е лешо.

ипрез: Пробијам ипрез ч'есирѣру; Га удрим ипрез руке; Се ипревраћ'у ипрез илаву.

ипреко: Има сѣно досѣта ипреко зимѣ; Идем ипреко луке; Има да доћ'е ипреко ноћ'.

иришчу: Милош бил у раи иришчу Турч'ина.

у: Деиѣ иде у ч'колу (и на ч'колу); Идем у ваροι; Ријем у фусѣод; Има да доћ'е у недељу или у иеиѣк; Седи у иосиѣљу. Ана је жена најверна у селѣ; Сам бил у ваροι; Иде у ч'араѣе. Место предлога на: У вршин брѣту; Седи у ноге; Се иремѣсшимо у другу сирѣну. Место предлога за: у времѣ живѣти је бил вредан и је иравил добро.

уз: Се иура уз маму; Излазим уз бреѣ.

12.3. Неки предлози познати књижевном језику не употребљавају се у ГС, као на пример: *дуж, изнад, к, ка, о, ири, иуш, ради, сем, сред, врх* итд.

Честа употреба предлога *од (о, ои)* са градивним заменицама може се објаснити румунским утицајем: *од коже од јѣње* < рум. *din pielea de miel* (место: *од јѣњећ'е коже*); *ис ч'ашком о злаио* < рум. *cu paharul de aur* (место: *злаином ч'ашком*); *клуѣа о дрвѣта* < рум. *banca de lemn* (место: *дрвена клуѣа*) итд.

ВЕЗНИЦИ

13. Већина везника познатих другим српским говорима сусрећу се и код Свиничана. Доносимо их, по азбучном реду, уз кратке контексте са њиховом употребом:

а: Ја си бриштим браду, а ии ч'екај; Манемо јѣно иѣрч'е мало, а имамо брију да не се иоибију.

¹¹¹ П. Ивић, *О говору Галишљских Срба ...*, стр. 353.

ако (и дако): Ђе да биде добро, ако има да идем.

већ': Нећ'е новци већ' уска жињо.

да: Заивори враџа да не бије веџар.

дал¹¹²: Дал ћ'е дођ'е, дал нећ'е?

зар: Зар не можеш да ч'екаш?

и: И цѣйим и мѣтам на сэлнице; Сам бшэл и џам сам се уч'ил.

јел¹¹³: Јел ја, јел џи, једэн од нас.

ка (и кад): Ка сам џоџрошил џољко новци, барам да сам се избрал из нињињо.

како: Је џрињоведал како је било у раџи. Место везника ч'им: Узме да је како сџињне.

кџно (и коноџд): Све џрођ'е кџно да неје било.

макар: Има да џођ'ем макар да џуца дрво и камен од мрџа.

неџо: Ју мѣџу коџињцу не на зѣмљу неџо на јѣну џружџину.

нека: Ако дођ'е, нека џзме.

ни (и нињи): Ни сџа, ни јџџре не можем да џођ'ем; Нињи сам џладан, нињи сам жѣдан.

џа¹¹⁴: Сѣџи на камен џа се мџсли.

џџињо: Ђе си кџи џжу, џџињо има новци.

сџмо: Све ћ'е џи кажем, сџмо ме мџни дома.

ч'а¹¹⁵: И видѣл он, и се ч'инџл ч'а не и види.

ч'им: Идем џж џом на Дуње ч'им ј оџеремо.

џињо: Вѣлика џињџа џињо не џада кџша.

УЗВИЦИ

14. У дијалекатском материјалу забележеном у Свиници, нашли смо већи број гласова или скупова гласова у служби узвика. Према функцији коју врше, као и према семантичком садржају који се њима изражава, узвике можемо класификовати на неколико група.¹¹⁶

14.1. Узвици којима се изражавају лична осећања и расположења: радост: *еј, ех, их, ох-ох, ој, оџ-оџ* (и *хоџ-хоџ*), *сџк-сџк*; бол: *а, ај-ај, ах, ао, аш* (и *арш*), *ау, аџ-аџ, јој, ох, вај*; чуђење (дивљење): *а, ах, ај, е, хџ, ју, лѣле* (и *лѣле бџже*), *охџ, об, џи, џџфи* (и *џџви*); страх: *ао, аџ*.

¹¹² А. Белић, *Дијалекџи . . .*, стр. 651.

¹¹³ А. Белић, *Дијалекџи . . .*, стр. 650; П. Ивић, *О џовору Галињољских Срба . . .*, стр. 393.

¹¹⁴ А. Белић, *Дијалекџи . . .*, стр. 651; Emil Petrovici, *Graiuł carașovenilor . . .*, стр. 188.

¹¹⁵ П. Ивић, *О џовору Галињољских Срба . . .*, стр. 392;

¹¹⁶ А. Белић, *Галички дијалекџи . . .*, стр. 182; П. Ивић, *О џовору Галињољских Срба . . .*, стр. 320—321; Максим Сл. Младенов, *Говорџ на Ново Село Видинско . . .*, стр. 144; Emil Petrovici, *Graiuł carașovenilor . . .*, стр. 217.

14.2. Узвици који служе за обраћање другом човеку:

дозивање: *еј, морé*;
 протеривање: *беи, беж*;
 претња: *áјде-áјде*;
 одобравање, сагласност: *ахá, дедé*.

14.3. Узвици који се употребљавају за вабљење или терање стоке, живине, домаћих животиња:

вабљење:

свиње: *íуца-íуца*
 прасета: *íуд-íуд, íуи-íуи*
 кокошке: *ии-ии, иика-иика*
 овце: *и́ику-и́ику-бр, и́руји́ико*
 гуске: *и́уси-и́уси*
 мачке: *миц-миц*
 козе: *сика-сика, сикулé-сикулé*

терање:

свиње: *эч'*
 вола: — на лево: *эјс (и эјса)*
 — на десно: *ћ'а*
 кокошке: *эи (и хэи)*
 мачке: *иис, ииц*
 овце: *бја-бја, бр-бр, киш (и кишии), и́уле*
 јарета: *и́р, ћ'а*
 коња: *ћ'áе (и ћ'и́е, и'и́е), фи, хо, хуо (и хуои́и)*
 гуске: *иус*
 пса: *марш, и́рии*.

14.4. Ономатопеје могу бити две врсте.

14.4.1. Узвици којима се подражава природним звуцима:

падање — на земљу: *буф, и́уф, и́рес*
 — у воду: *ф'ьос, и́љус*

ударање: *и́ок, ч'ук*
 пуцања: *бум-бум, дум-дум*
 шкрипа: *скриц*
 бацање: *зврн, брн*
 звоњење: *дон-дон*
 пљување: *и́фуж, и́фиј, и́ви*

14.4.2. Узвици којима се имитира крик животиња:

овце:	<i>ба-ба</i>	ћурана:	<i>јур-јур</i>
голуба:	<i>ју-ју</i>	коња:	<i>ихаха</i>
магарца:	<i>аха-аха</i>	кокошке:	<i>кр-кр</i>
патке:	<i>бај-бај, бак-бак</i>	петла:	<i>кукуруку</i>
буљине:	<i>буу</i>	козе:	<i>ме-е-е</i>
гуске:	<i>ја-ја</i>	краве:	<i>му-у-у</i>
цврка:	<i>ір-ір</i>	змије:	<i>их-их.</i>

РЕЧНИК

Ово и није прави *Речник* говора Свиничана, он не обухвата цео лексички фонд овог говора, а облици нису анализирани према свим лексикографским прописима што се примењују у изради речника. Није ово ни *Глосар* јер не обухвата само нејасне и застареле речи.

Ми смо га само конвенционално тако назвали, иако је то, у ствари, скуп лексичких јединица ГС које смо регистровали у дијалекатском материјалу прикупљеном приликом теренских истраживања у Свиници. Нисмо имали посебне квестинаре за лексик, прикупљање лексичког материјала није било главни циљ нашег рада на терену. Укључили смо овде око 6000 лексичких јединица са око 1000 њихових варијанти, што би значило да смо забележили око 7000 облика.

Стране речи ГС јесу, у већини случајева, румунског порекла. Оне су анализиране у једном од наших раније објављених прилога. Том смо приликом назначили и румунске етимоне од којих су изведене (в. § 0.3.). Остале стране речи (немачког, маџарског и турског порекла) налазе се и у другим српским говорима и оне су општепознате стручњацима, те нећемо упућивати ни на њихове етимоне.

Облици трпног глаголског придева глосирани су као придеви. Код неких речи доносимо и кратке контексте.

А

а 1. везн. „а”. 2. узв. „ах”; *Се мѣша у сол, ша зна мајсийор, а не ми. Ја си брийим браду, а ши си брийим?*

август в. **аугуст**.

авијон м. „авион”; син. **крила-тица**.

авлија мн. **авлије** ж. „двориште”; син. **оббр**; *Авлија црквена*.

автобáза ж. „ауто-гаража”.

агронóm м. „агроном”.

адвоkát мн. **адвоkати** м. „адвокат”.

- адреса ж. „адреса“.
- аеродром м. „аэродром“; син. аеропорт.
- ај-ај узв.; син. ау.
- ајда узв. (за подстицање), има облике: ајда или ајде и ајдете; *Иде киша јако, ајда да идемо под дрво. Ајдете из нас*; вар. ајде.
- ајда-ајда узв. „хајде-хајде“; вар. хај-хај.
- ајде в. ајда.
- ајдуч’ија ж. „хајдучија“; син. пустайнство.
- ајдук м. „хајдук“; син. пустайја.
- ајеве прил. „стварно“; *Веруј ми, ја сам видел у ајеве враћа.*
- ајзебан мн. ајзебанове м. „воз“; син. трен; вар. ајзенбан.
- ајзенбан в. ајзебан.
- ајпрен м. „запшка“; вар. ан-прен.
- акэтара прид. „добар, одговарајући“.
- акитират гл. „исплатити, одужити се“; *Сја смо акитирани*; син. исплатит и квитират.
- ако везн. „ако“; *Ако има да идем; Ако идем; Ако ћем иш.*
- акордеонист м. „акордеониста“.
- акордион м. „акордеон“; вар. ордион.
- акбу м. „аков“.
- акса ж. „осовина“.
- аларма ж. „узбуна“.
- алат м. 1. „оруже“. 2. „инструмент“. 3. „канап“; вар. алатина и халат.
- алатина мн. алатине ж. в. алат 1.
- алдамаш мн. алдамашове м. „арвалук“; син. арвалук; вар. алдэмаш.
- алдэмаш в. алдамаш.
- алетрика прид. „електрична“.
- альина ж. „хальина“.
- ам м. „хам“; вар. хам.
- амеј м. „хмель“.
- амэнда ж. „глоба“.
- Америка ж. „Америка“.
- Американ м. „Американац“.
- ангел в. анђел.
- анђенир мн. анђенири м. „инжењер“; вар. анђинир.
- анђинирка мн. анђинирке ж. „инжењерка“.
- анпрен в. ајпрен.
- антикрист м. „ђаво“; син. враг.
- ануме прил. „наиме“; *Ка си бшэл на вишэр сам ше молл ануме да не заборавши лекове*; син. на-име.
- ао узв. „ау“; вар. јао.
- апа-тара ж. „тврда вода“; син. шатвасер.
- апатэка ж. „апотека“; вар. апетэка и апотэка.
- апатекер м. „апотекар“; вар. апотэкар.
- апостол м. „апостол“.
- април м. „април“; син. пријер.
- ар м. „ар“.
- Арад м. „Арад“.
- арама мн. араме „бакар“; *Ч’и-нешт од араме* „бакаран“.
- арапски прид. „арапски“.
- арвалук мн. арвалукове в. алдамаш.
- аргат м. „аргатин“.
- аргэситор м. „кожар“.
- арђ’ау прид. „рђав“; вар. эрђ’ау.
- арђ’аво прил. „рђаво“; вар. эрђ’аво; син. зло; *Је време зло, арђ’аво, бије вешар.*
- Арена ж. „име кобили“.
- арэнда ж. „аренда“; *Узэл месио у арэнду.*
- арендатор ж. „арендатор“.
- арест м. „затвор“; син. шту-кауз.

аринга ж. „харинга“.
арк м. „Гудало“; *Му мѣшћу нѳвци на арк.*
армамѣнт м. „оружје“; син. **муниѳија, оруђе**.
армиг мн. **армисѣ** м. „пастув“; вар. **јармиг**; *Јáловим армиá.*
армигић, м. „ждребе“.
армуниќа ж. „хармоника“.
áрње ж. плур. тант. **арњеќа** ж. „рње, ноздрве животиње“.
арњија ж. „кила“.
арпаѳиќ м. „арпаѳиќ“.
арсура ж. „покривач на колима“.
артиѳца ж. дем. „хартиѳца“.
артија мн. **артије** ж. „хартија“; *Ариѳија од ѳеѳи, од двадеѳеѳи, од сѳио леја.*
арцагѳс прид. „ѳандрљив“.
арцовѳта недеља ж. „период од Божића до Богојављења“; *Тáѳа се је све, од Божић'а до Богојављењија.*

арш узв. „арш“; вар. **аш**.
аршбу м. „ашов“; *Из аршбѳвом.*
асомѳје ж. „јасмин“.
аспирин м. „таблета“.
астáл мн. **астаље** м. „сто“; *Астáл је нис'ак.*
асталић, м. дем. „столић“.
ательѳр м. „радиѳниѳца“.
атѣнт прид. „пажљив“.
áу в. **ај-ај**.
áу-áу узв. (за испољавáње сажаљења).
áугуст м. „август“; вар. **áвгуст**.
Аустријáќ м. „Аустријанац“.
аустрински прид. „аустријски“.
Áустро-Угáрска ж. „Аустро-Угáрска“.
аутомобѳл м. „аутомобил“.
Áфриќа ж. „Африќа“.
ах в. **а 2**.
аш в. **арш**.

э

э узв.
эјс узв. „хајс“; вар. **хэјс**.
эндэржњувáт гл. „смети“; *Не эндэржњује да се ѳојáви свáкому. Је эндэржњувáл да ме удáри.*
эндурáт гл. „смиловати се“; *На ѳослэѳиќу се эндурáл и ѳа ѳомѳáл.*
энђ'áмнэт гл. „изазивати, подстреќавати“; *Да не верујеш ч'а ја се мáнем да не энђ'áмна једэн на друѳи.*
э́рба ж. „цреп“; вар. **хрб**; *э́рба од и́рнѳа.*
эрвáќќа ж. „Хрватска“ вар. **Корвáќќија**.
эрђ'á ж. „рђа“; *эрђ'á и́лѳ'е жеслэзо.*

эрђ'áу, эрђ'áва в. **арђ'áу; эрђ'áу** *жсѳиѳ.*
эрђ'áво в. **арђ'áво**; *Се сѳ'áм јáќо эрђ'áво.*
эрж м. „раж“; вар. **раж, хрж**.
эржат гл. „подвѳкивати“.
эржет гл. „рзати“.
эрпаћ'ина ж. „рупчага“.
эрт м. „рт“; вар. **рт, хрт**.
эршница ж. „млин за кафу“.
э́ха-э́ха узв. „глас магарѳа“.
эхэ узв. „аха“.
эч, узв. (за гоњење свиња); син. **тýта**.
эш узв. (за гоњење кокошаќа, патаќа, пилића, ћураќа); вар. **хэш**.

Б

ба-ба узв. „бе-бе“ (глас овце).
баба мн. **бабе** ж. „баба“.
баба-Докија ж. „бабе“ (од 1. — 9. марта).
баба-ружа ж. „бубамара“.
бабау м. „вампир“.
бабица мн. **бабице** ж. „бабица“.
бабин прид. „бабин“.
бабоћ'ат гл. „муцати“.
бабоћ'ау прид. „муцав“.
баг-баг узв. (за дозивање патака и гусака); вар. **бак-бак**.
баглама мн. **багламе** ж. „шарка“.
багринбу прид. „багремов“.
бађ'ава прил. „бадава“; вар. **забадава**.
бајалица ж. „бајалица“; вар. **бајаница**.
Баја Маре ж. „Баја Маре“.
бајаница в. **бајалица**.
бајање мн. **бајања** с. „бајање“.
бајат гл. „бајати“; *Ка бају мџу мед, мџу из нишиџ*.
бак м. „сплав“.
бак-бак в. **баг-баг**.
бал м. „бал“.
бала мн. **бале** ж. „бала, слина“.
баланцат гл. „њихати“.
балат гл. „пецати рибу“; син. **фатат**; *Ја балам рибу*.
балау прид. „балав“; вар. **балџ**; *Не најџнул од бале, је балау*.
балџ в. **балаво** прил. „балаво“.
балмаш м. „сир који се прави ујесен“.
балџа мн. **балџе** ж. „балџа“.
бан м. „бан“.
банда ж. „оркестар“.
баница мн. **банице** ж. 1. крофна. 2. гурабија. 3. колач; *Банице из јајца*.

банка мн. **банке** ж. „банка“.
банујрат гл. „сумњати“.
бара мн. **баре** ж. 1. бара. 2. језеро; *Ка иде кини мло се ч'ину баре џо џуџџм*.
барабар прил. „барабар“; *Да буде барабар*.
барака ж. „барака“; вар. **барака**.
барам прил. „бар“; *Барам ова су моџи онџ да знау*.
барбер мн. **барбери** м. „берберин“; вар. **барбир**; *Барбер бриџи*.
бариџа ж. „бариџа“; вар. бариџа; *Бариџа је џе се џробди у вџрош*.
бариште с. „мочвара“.
барит гл. „барити“.
барјак мн. **барјаџ** м. „барјак“; вар. **брџак**, **брејак**, **бријак**, **бџјак**.
барџ м. „велики чаканаџ“.
барут м. „барут“.
бас м. „бас“; *Дрџџ бас*.
басараџ м. „врста гроџџа“.
баскијаш м. „клин“; син. **пирџ**.
батаџн м. „батаџн“; вар. **баталиџн**.
батал м. „терен на којем је уништена шума“.
баталиџн в. **батаџн**.
баталит гл. „баталити“.
баратуџа ж. „жуџ“.
батерија ж. „батерија“.
батџ м. „повезача“.
батџста мн. **батџсте** ж. „марамџа“; вар. **шнуфтикла**, **шнуфтикла**.
батџза ж. „вршалица“; *Батџза је маџина за вршење*.

батур мн. **батуре** м. 1. шупљина.
2. стабло. 3. доњи део снопа.

баћ'ала ж. „потка”; вар. **бѣх'ала**.

бач' мн. **бач'еве** м. „бач”.

баш прил. „баш”; *Је баш шѣка;*
Баш њејова жена ми љријовѣ-
дала.

бѣдњи дѣн м. „бадњи дан”; вар.
бѣњи дѣн.

бѣлва мн. **бѣлвѣ** ж. „бува”.

бѣлван м. „балван”.

бѣња мн. **бѣње** ж. „бућкалица”.

бѣњи дѣн в. **бѣдњи дѣн.**

бѣрака в. **бѣрака.**

бѣрвѣ мн. **бѣрва** с. „телеграфски
стуб”.

бѣрјак в. **бѣрјак.**

бѣх'ала в. **баћ'ала**; *Предѣм за*
бѣх'алу.

бѣшка прил. „башка”.

бѣгање с. „бежање”.

бѣгат гл. „бежати”; в. и **бежѣт**;
Он дошѣл бѣућ'и; *Бѣја коно*
једѣн коњ; *Бѣја коњски;* *Не бѣж;*
Беж; *Како бѣја зајац;* *Ја би*
бѣјѣл; *Ја њ'ем бѣјѣл;* *Коњ бѣја*
на шрай; *Коњ бѣја на ѣлѣи.*

бѣгунац м. „бегунац”.

бежѣт в. **бѣгат.**

без пред. „без”; вар. **брез**; *Њма*
да ши да од свѣишиа без да ши
иска нѣвци, макар ч'а је ч'овѣк
сѣрак; *Чѣшири без јенојѣ ч'ину*
шри; *Је љошѣл без шѣбе;* *Је сѣл*
без љрѣшѣли; *Он је без снаје;*
Ч'овѣк без вѣре.

безаконјѣ с. „безакоње”; *Ми*
ч'инул јѣно безаконјѣ.

безбѣжник м. „протестант”; *Без-*
бѣжници су неврѣни.

бек м. „сијалица”; син. **лампа**
елѣтрика.

бел, белѣ, члановано: **бѣлијен,**
бѣлана, вар. **бѣлѣна** прид.
„бео”.

бѣла недеља ж. „бела недеља”.

бѣлана ц'игѣрица мн. **бѣлене**
ц'игѣрице ж. „шлућа”.

бѣлаужњав, **бѣлаужњава** прид.
„бѣличаст”.

Бѣлгија ж. „Белгија”.

бѣлѣга ж. „белег, знак”; *Ч'инем*
бѣлѣгу из ѣко; *Ч'ине бѣлѣгу из*
лѣкѣм.

бѣлѣжит гл. „бележити”; *Ја*
бѣлѣжим ѣвце; *Га бѣлѣжим на*
кѣжу.

бѣлѣње им. с. „белење”; *Бѣлѣње*
ѣлаинѣ.

бѣлајен кукуруз м. „назив једне
сорте кукуруза”.

бѣлило мн. **бѣлила** с. 1. бѣлило.
2. гладац.

бѣлиња (на ѣч'и) ж. „беона”;
син. **бѣло.**

бѣлит гл. 1. бѣлити. 2. бѣлети се;
Плаинѣ се бѣли; *Шѣо се бѣли*
на брѣи.

бѣлка мн. **бѣлке** ж. „плавуша”.

бѣло I им. с. 1. в. **бѣлиња.** 2.
бѣла пега. II прил. „бело”;
Њма белѣ на ѣч'и; *Белѣ у ѣч'и;*
Белѣ у ч'елѣ.

бѣлутѣк м. „бѣланце”.

бѣлч'уг мн. **бѣлч'усѣ** м. „ве-
рига”.

бѣлѣга ж. „неплодна земља”.

бѣлѣгау прид. „које садржи
крѣч, крѣчан”.

бѣлѣускау прид. „бѣличаст”.

бѣрање с. „брање”; вар. **бѣре-**
ње; *Бѣрење винѣграду.*

бѣрѣт гл. „брати”; *Ја сѣм бѣрѣл;*
А за ши бѣремо кукуруз; *Бѣрем*
кѣнојѣлѣ; *Ја би бѣрѣл;* *Шѣа бѣ-*
рѣш; *Ја ѣмам да бѣрем;* *Ја ла*
бѣрем; *Ја њ'ем брајѣ.*

бѣрење в. **бѣрање.**

бѣсан прид. „бѣсан”; вар. **бѣсѣн;**
Псе бѣсан.

бѣсан в. **бѣсан**.
беснотѣња ж. „беснило”.
беспѣрни прид. „непарни”; *Беспѣрни број*.
беѣ’ар м. „беѣар”.
бѣца м. „ован”.
бецѣрк м. „рејон”; син. **рајон**.
бѣбер м. „бибер”.
библиотека ж. „библиотека”;
Идем на библиотеку.
бѣвол мн. **бѣволи** м. „биво”.
биволица мн. **биволице** ж. „би-
 волица”.
бидон м. „канта”; син. **канѣстра**.
бијење с. „куцање”; *Бијење срце-
 шу*.
бик мн. **бѣкове** м. „бик”; *Бик
 млад; Се ѿру биковѣ*.
бикар м. „бикар”.
билѣт мн. **билѣтове** м. „карта”.
билó мн. **бѣла** с. „полуга”.
бионѣца ж. „бој, батине”.
бѣрѣње с. „бирање”.
бѣре с. „паче”; „гушче”; *Бѣрић’и
 од рѣчке*.
бирт мн. **биртовѣ** м. „бирт”;
Седи ѿо биртовѣ.
бирташ м. „бирташ”.
бѣстѣр прид. „бистар”.
Вино је бѣстѣро.
бѣстрит гл. „бистрити”; „испи-
 рати”; *Бѣстѣрим кошуље*.
бѣстро прил. „бистро”.
бит гл. 1. бити. 2. бити, тући; 1.
*Н’ем бѣи ѿоивѣл; Сѣл бѣи;
 Ја да будем миран; Ја н’ем бѣи
 бил; Мòже бѣи у село; Ја н’ем
 бѣи лал. 2. Ми се бѣју жѣле;
 Срце се бѣје; Се бѣје звѣрница;
 Се бѣје масѣ; Бѣју јазѣи; На
 ишѣо бѣје из карѣе; Бѣи на
 ѣлѣу*.
битка мн. **битке** ж. „битке”.
битон м. „бетон”; вар. **битóнь**.

бић’ в. **бич’**.
биц м. „прамен”; *Ја сам му ши-
 ч’уѣл јѣдан биц из ѣлавѣ*.
бицѣста прид. „са дугом ву-
 ном”.
бицѣкел м. „бицикл”; вар. **би-
 циклѣт, бициклѣта**.
бициклѣта ж. в. **бицѣкел**; *Ја
 шовѣрно сам науч’ѣл да ѣдем на
 бициклѣту*.
бич’ мн. **бич’ѣве** и **бѣч’ове**
 м. „бич”; вар. **бић’**; *Кон’у
 добром’у не му ш’рѣба бич’; Бич’
 од ременѣ*.
бѣа-бѣа узв. (за гоњење и дози-
 вање оваца).
блѣгдѣн мн. **блѣзѣдана** м. „праз-
 ник”; син. **празник**.
благосѣлат гл. „благосѣлати”;
 в. и **благослóвит**; *Пѣѣа блѣо-
 сѣла*.
благослóвит в. **благосѣлат**; *Пѣ-
 ѣа блѣослóве нѣрод на свршѣшѣк
 сл’ужбе*.
Блѣговѣсти ж. „Благовѣсти”.
блѣв м. „тулија, савѣјена дрво на
 левчи око осовине”; вар. **блѣу**.
блѣжѣн прид. „благ”.
блѣме мн. **блѣменове** м. „пла-
 мен”; вар. **блѣмен**.
блѣмен в. **блѣме**.
блѣнд прид. „миран”; *Овѣј вол
 блѣнд, не буши*.
блѣдау прид. „блед”; *Он је ѿо-
 блѣдау од њѣѣ*.
блѣѣт гл. „блѣјати”; *Овѣѣ блѣѣ*.
блѣзнак мн. **блѣзнаци, блѣз-
 нѣта** м. „близнак”.
блѣзо прил. „блѣзу”; *Он седи
 блѣзо*.
блок м. „блок”.
блѣвѣт гл. „блѣвати”; вар. **блѣ-
 вѣт**; *Блѣуам; Сам се изблѣуѣл*.
блѣза мн. **блѣзе** ж. „блѣза”.

- блутау**, **блутава** прид. „бљутав“;
син. **оклбч'ена**; *Блутшава вода*.
- бљау** мн. **бљаове** в. **блав**.
- бљување** с. „бљување“.
- бљуват** в. **блуват**; *Ја се бљувам*.
- бљудо** мн. **бљуда** с. „дрвени суд за јело“.
- бобато** прид. „са крупном зрном“.
- бобина** ж. „калем“.
- боболош** м. „клатно“; *Боболош на звонце*.
- боболошато** с. „назив једне сорте грождја“.
- боболбнка** мн. **боболбнке** ж.
1. жир. 2. јагодаст плод.
- бобонца** мн. **бобонце** ж. „бомбона“.
- бобб'ат** гл. „муцати“.
- бобушка** мн. **бобушке** ж. „кроста, бубуљица“; вар. **бубушка**; *Има бобушке; Ти се учинила једна бобушка на ирси*.
- Бог** м. „Бог“.
- ббгами** узв. „богами“.
- богат** I м. богат човек. II прид. богат. III прил. богато; *Плуи богајтому оре коно илуи сиракому; Он је шблко богаиш*.
- богиња** мн. **богиње** ж. „богиња“.
- Богојавленије** с. „Богојављење“.
- бодѣга** ж. „бифе“.
- бодѣж** мн. **бодѣжове** м. „пробад“; *Ме буши бодѣж*.
- божја-крава** мн. **ббже-краве** ж. „даждевњак“; вар. *крава — божја*.
- божествѣн** прид. „божанствен“; *Божествѣни су лудје ишо се боју од бба*.
- ббжи** прид. „божији“.
- Божих'** м. „Божић“.
- божих'ки** прид. „божићни“.
- бојат се** гл. „бојати се“; *Он се бби од шѣбе; Човек кој си бби жѣну*.
- бојѣр** мн. **бојѣри** м. „бојар“.
- бокѣн** мн. **бокавѣ** м. „бокал“.
- бокѣнч'а** мн. **бокѣнч'е** ж. „баканџа“.
- боклама** мн. **бакламе** ж. „шарка“.
- ббктер** м. „послужитељ у општинској управи“.
- бблан**, **болна** прид. „болестан“; вар. **бблѣн**; *Бблан од нбте; Не мбжем да идем у цркву ч'а сам бблан; Ка је штар, јел ако је бблан*.
- бблѣн** в. **бблан**.
- бблбура** мн. **бблбуре** ж. „вихор“.
- болѣње** н. „бол“; син. **болѣтиџа**, **болѣтиња**; *Лек дббар за болѣње зуби*.
- болесник** м. „болесник“.
- болесница** ж. „болесница“.
- болѣст** ж. „болест“; *Болѣсти злана; Болѣсти за уво; Болѣсти од збуу; Болѣсти у нбју; Болѣсти од бч'и*.
- болѣста** мн. **болѣсте** ж. „бол“.
- болѣтиња** в. **болѣње**.
- болѣтиџа** в. **болѣње**.
- болешпљу**, **болешпљива** прид. „болешпљив“.
- болит** гл. „болети“; *Ме боли лавѣ; Ме болу руке; Нека ме боли на срце*.
- болуват** гл. „боловати“; *Болувал јѣдну ибдину дана од јѣфтиѣке*.
- бомфѣјер** м. „тестера за гвождје“; син. *фѣриз за жѣлѣзо*.
- ббпка** мн. **ббпке** ж. „бобица, зрно“.
- ббра** ж. „бор“, в. и **ббре**.
- бордѣј** м. „земуница“; вар. **бор-ћ'ѣј**.
- бордб** прид. „бордо“.
- борћ'ѣј** в. **бордѣј**.
- ббре** м. „бор“, в. и **ббра**.
- борит** гл. „борити се“.

боркán м. „тегла“; *Држи у боркán.*
бормашина мн. **бормашине** ж. „бор-машина“.
боровина ж. „боровина“.
борóс мн. **борбóсове** м. „велики чекић“.
бортулаг м. „сириште“; вар. **буртулаг**.
борцоњ м. „велики камен“; *Ошкá се муч'ам да динем борцоњ овáј.*
борч' м. „боршч“.
бос прил. „бос, босо“; *Деши́ иде бос.*
босиљак м. „босиљак“; *Удри íа из босиљкам.*
боск м. „комина од шећерне репе“.
бóска ж. „комина“.
Бóсна ж. Босна“.
бост гл. „бости“; *Трње боду́.*
бостán м. „бостан“.
бот мн. **ботéве, ботóве** м. „њушка“; *Бош у свиње.*
бóта мн. **бóте** м. 1. буца. 2. маљ; *Бóта за цейéње дрва.*
бóцкат гл. „боцкати“.
бóч'ка мн. **бóч'ке** ж. 1. ципела. 2. ципела од сукна.
бр-бр узв. (за дозивање и гоњење коза и оваца); син. **бја-бја**.
брав м. „брава“; вар. **брава**.
брава в. **брав**.
бравно прид. „кафене боје“.
брав узв. „браво“.
брад мн. **брадо́ве, брадо́ве** м. „јела“.
брада́ ж. „брада“; вар. **брéда**.
брада́т прид. „брадат“.
брадавица мн. **брадавице** ж. „брадавица“.
брадва мн. **брадве** ж. „брадва“.
брадуљк м. „ухо на секири“.

бра́зда ж. „бразда“; вар. **брэз-да́**; *Орање на јéну бра́зду.*
бра́здит гл. „браздити“; *Се бра́зди на њблэк.*
бра́на ж. „брана“.
бранду́ша ж. „брндуша“; вар. **брэдуша, брдúша**.
браник м. „пашњак за овце“.
бра́нит гл. „бранити“.
брани́шат гл. „влачити“.
брање с. „брање“.
браон прид. „браон“; вар. **браун**.
брат гл. в. **берат**.
брат м. „брат“; *Брати́ од крсти́а. Он је мој брати́. Брати́ Милошоу; Он њéму му је брати́; Брати́ си.*
бра́тство с. „братство“.
браун в. **браон**.
браћ'а ж. „браћа“; *Браћ'о слушајте ме.*
брац мн. **бра́цове** м. 1. сноп тулузине. 2. рука, овде као прил. „подруке“; вар. **бра́ца**; *Брац од шулу́за; Фа́шам у бра́цу.*
браца́ра ж. „бразлетна“.
бра́цко м. дем. „браца“.
брашинэри́ца ж. „поруб на гаћама где се ставља гаћник“.
бра́шно с. „брашно“; *Кукуру́сно бра́шно; У бра́шно се меша вода и керм.*
брéда в. **брада́**; *Брэда́ мэчэч'ка; Вéлика брада́.*
брэзда́ в. **бразда́**.
брэја́к в. **барја́к**.
брэја́тница мн. **брэја́тнице** ж. „бријач“; син. **брија́ч**; вар. **брија́тница** и **брија́ч'ница**.
брэна́ ж. „брана од трња“.
брэнду́ша в. **бранду́ша**.
брэшина́р мн. **брэшина́ре** м. „гатњак“.
брбља́т гл. „брбљати“.
брв мн. **брво́ве** м. „брв“.

брвна ж. „брвно“; вар. **брвно**.
брвно с. в. **брвна**.
брдило мн. **брдила** с. „брдило“.
брдо мн. **брда** с. „брдо на разбоју“.
брдуша в. **брандуша**; *Брдуша јесења*.
брег мн. **брегове** м. „брег“;
Кој не толако бсџар, ѿа је бреј.
бреговит прид. „бреговит“.
брежуљак мн. **брежуљкове** м. „брежуљак“.
брез в. **без**; *Иде коно рој брез маџке*.
брез прид. „са пегاما на челу“;
 син. **лис**; вар. **брезбъ**.
брезбъ, **брезја** прид. в. **брез**.
брејак в. **барјак**; *Брејак бил високо*.
бреме с. „товар“.
брѣнурен прид. „крецав“.
брест мн. **брестове** м. „брест“;
Дрво од брѣста.
брѣшће н. 1. брестак. 2. грабовина; *Млоіо брѣшће ѿма код нас*.
Бржаст м. „Берзаска“.
брз прид. „брз“.
брзѣн прид. „брзи“.
брига ж. „брига“; *Имам бригу за ѿсју*.
бригада мн. **бригаде** ж. „бригада“.
бригат гл. „бринути, пазити“; в. и **бригнут**; *Бриџам за марѣу*.
бригѣдѣр мн. **бригѣдѣрове** м. „бригадир“.
бригнут в. **бригат**; *Нѣсам се бригнул за њѣа*.
бријак в. **барјак**.
бријатница в. **брѣјатница**.
бријач в. **брѣјатница**.
брѣјачница в. **брѣјатница**.
брисат гл. „брисати“.
брита ж. „бритва“; вар. **триџа**.

брѣтит гл. „бријати“; *Ја се бриџим у суббџу; Нѣка се бриџи свак дан*.
бришѣње с. „брисање“.
бркач м. „овчар чије овце дају најмање млека“.
брнауз мн. **брнаузи** м. 1. гундељ. 2. буба.
брнит гл. „зујати“; *Муѣе брну*.
брница мн. **брнице** ж. „реса“;
 син. **реса**.
брнка ж. „црвени ветар“.
брњак м. „доња фрула на гајдама“.
бродѣрат гл. „вести“; син. **нецаџ**.
броѣница мн. **броѣнице** ж. „бројаница“.
броѣт гл. „бројати“.
број м. „број“.
бронз м. „бронза“.
брѣнка ж. „бас“.
бронкаш м. „басиста“.
брѣтак мн. **брѣџи** м. „крастава жаба“.
брѣфѣк м. „шраф који стеже бургију“.
брош м. „брош“.
брука ж. „колаџ на пласту“.
брус м. „брус“.
бросѣл м. „назив неке птице“.
брѣѣње с. „сплачине“.
брѣѣт гл. „мешати“; *Кој брѣѣи воду; Брѣѣим каџу; Брѣѣимо ѿ ѿѣѣлу*.
брѣѣкат гл. „збрѣкати“; *Брѣѣкам ѣѣло*.
брѣѣна прид. „мутна“; *Вода брѣѣна*.
брѣѣѣн м. „брѣѣѣн“.
бубѣбъ мн. **бубѣѣѣи** м. „чир“;
Има млоіо бубѣѣѣи.
бубрѣг мн. **бубрѣзи** м. „бубрег“.
бубулаџит гл. „милети“; *Иде бубулаџѣѣи*.

бубушка в. **бобушка**; *Бубушка је бубоњ минеч'ек.*

Бугар мн. **Бугари** м. „Бугарин”; вар. **Булгар**.

Бугарска ж. „Бугарска”; вар. **Булгарија**.

бугорак м. „назив неке рибе”.

буђ'а ж. „буђ”.

буђ'ав, **буђ'ава** прид. „буђав”; *Буђ'ава ијиша.*

буђ'елар м. „новчаник”.

бужор мн. **бужорове** м. „божур”.

буздуган м. „буздован”.

бузбвина в. **бусбвина**; *Ч'инул од бузбвине.*

буса мн. **бусе** ж. „усна”; *У бусе фић'кам.*

бусат прид. „уснат”.

бусбвина ж. „зова”; вар. **бузбвина**.

бук мн. **буч'е** м. „буква”; *Дрво од буча.*

буквар мн. **букваре**, **букварі** м. 1. буквар. 2. књига, син. **кн'ига**; *Дај ми мене шеј буквар.*

Букуреш'е с. „Букурешт”.

Булгар в. **Бугар**.

Булгарија в. **Бугарска**.

Булгарбјка ж. „Бугарка”.

бум-бум узв. „пуцњава топа”; вар. **дум-дум**.

бумб мн. **бумбове** м. „дугме”.

бунар мн. **бунаре** м. „бунар”; *Бунар кобан.*

бунгур м. „бунгур”.

бунда мн. **бунде** ж. „бунде”.

буњило с. „очинци”.

буњица м. „буљина”.

бура ж. „буре”; вар. **буре**.

бурџа мн. **бурџе** ж. „бураг”.

бургџа мн. **бургџе** ж. „бургџа”.

бурдуш мн. **бурдушеве** м. 1. мех. 2. увлака на јастуку; *Бурдуш за вино.*

буре мн. **бурета** с. в. **бура**.

буренце с. дем. „буренце”.

бурија ж. „чобања”.

бурма ж. „бурма”.

буртан м. „крвавица”.

буртулаг в. **бортулаг**.

бутина мн. **бутине** ж. „бутина”; *Друјем кравем им су ибвелике бушине; Бушине иорњене; вар. бутиња.*

бутиња в. **бутина**.

буторка мн. **буторке** ж. 1. корен кутњака. 2. плетара. 3. шупљина; *Познамо њо зуби. ка му се најалну зуби, нема буторку, ијџа је ирошл седм ибдине.*

бутувник м. „бунтовник”; *Бушувник је шеј ишо буну ч'овека.*

бугунар м. „кијавица”.

бугурб мн. **бугуроњи** м. „стабло и корен”.

буу узв. (крик буљине).

буф узв. „буф”.

буч'етина мн. **буч'етине** ж. „буковина”.

буц'ак м. „буцак”; *Сшоу у један буц'ак и малч'и.*

бушањ мн. **бушање** м. „мали планински коњ”; *Минеч'ки шака бушање да иду у бреј.*

бушит гл. „бушити, бости”; *У недељу не се буши из илом.*

буштан мн. **буштање** м. „пањ”.

В

ва́бит гл. „тупити“; *Ва́бим се-киру*.
вавѣк прил. „навек“.
вага́ш м. „поток“; вар. **вѣга́ш**.
вага́шић м. дем. „поточић“.
ва́гнер мн. **ва́гнери** м. „колар“.
ваго́н мн. **ваго́ње** м. „вагон“.
вади́лка ж. „натегача“; вар. **вади́лка**.
ва́дит гл. „вадити“.
вај узв. „вај“; *Твоје́ја си́на ка́ ја уфа́йју, вај де ма́јке њејове*.
вајка́ње с. „плакање“.
вајкат гл. „плакати“.
ва́линг мн. **ва́линзи** м. „велики округли суд“.
валѣу м. „јасла“; вар. **вѣлѣу**, **вѣло́в**, **вѣло́в**.
вало́г мн. **вало́зи** м. „Остаци ситне вуне после чешљања“.
ва́ља мн. **ва́ље** ж. „долина“.
ваља́да прил. „ваљда“.
ваља́т гл. „требати, потребовати“; *Ови́јам деца́м им ваља́ за је́ло*.
ва́ма ж. в. **ујум**.
вунѣц м. „венац“; вар. **вѣнѣц**.
вар м. „креч“.
ва́рат гл. „варати“.
ва́рга ж. „оштрица на коси“.
ва́рен прид. „варен“; вар. **вѣ-рѣн**.
варе́ње с. „варење“.
ва́рит гл. „варити“.
ва́рош м. „варош“.
варо́шан прид. „окречен“; вар. **варо́шѣн**.
варо́шат гл. „кречити“.
варо́шѣн в. **варо́шан**.
варо́шѣње с. „кречење“.
ва́рошки, **ва́рошка** прид. „ва-рошки“.
ва́та ж. „вата“.

вата́ мн. **вата́ове** м. „најстарији чобанин, пословођа салаша“.
ва́тра ж. „ватра, температура“.
ва́триште мн. **ва́тришта** в. **ог-њѣште**.
ваши, **ва́ша** мн. **ва́ши**, **ва́ше** зам. „ваш“.
ва́шар м. „вашар“; вар. **ва́шѣр**.
ва́шѣр в. **ва́шар**.
ва́ваљка ж. „огрлица са дијаман-тима“.
вѣга́ш мн. **вѣгаши́** в. **вага́ш**.
вади́лка в. **вади́лка**.
вајка́т в. **вајкат**.
вѣло́у в. **валѣу**.
вѣло́г в. **вало́г**.
вѣлна мн. **вѣльне** ж. „вуна“.
вѣло́в в. **валѣу**.
вѣља́вица мн. **вѣља́вице** ж. „ва-љарица“.
вѣнѣ́ѣр в. **ло́вац**.
вѣнѣ́ц в. **ванѣ́ц**.
вѣрбо́ч’а мн. **вѣрбо́ч’е** ж. „жмур-ке“.
вѣре́н в. **варѣн**.
вѣркола́ци м. мн. „вукодлак“.
вѣрте́љка мн. **вѣрте́љке** ж. „вр-телница“.
вѣрте́ж м. в. **калани́ца 2**.
вѣрул мн. **вѣрули** м. „братић“; *Прѣи вѣрул; Дру́ји вѣрул; Трећ’и вѣрул*.
вѣрши́н м. „врх“; *Вѣрши́н и-зѣку*.
вѣслат гл. „веслати“.
вѣш мн. **вѣши** ж. „ваш“.
вѣшкат гл. „требити се од ва-ши“.
вѣшљѣв в. **вѣшљѣу**.
вѣшљѣу, **вѣшљѣва** прид. „ваш-љив“; вар. **вѣшљѣв**.
вѣверица мн. **вѣверице** ж. „ве-верица“.

вѣгмајстер *в. друмár.*
ведрењак м. „ветровито место”.
вѣдрит се гл. „ведрити се”.
ведрѡ мн. **вѣдра** с. „ведро”.
вѣђа мн. **вѣђе** ж. „веђа”.
вѣжат гл. „везати”.
вѣжен прид. „везан”.
вежулија ж. „олуја”.
вез мн. **вѣзове** м. „вез”.
везѣт гл. „вести”; *Она везѣ.*
вѣјат гл. „вејати, - о снегу”.
вѣјен, вѣјена прид. „завејан”.
вѣкла ж. „векна”.
векљан прид. „вешт”; син. **вешт.**
вѣксла ж. „скретница”.
вѣктераус *в. кантонѣр.*
велáјет м. „вилајет”.
Велигдэн м. „Ускр”; вар. **Велигден.**
Велигден *в. Велигдэн.*
вѣлик, вѣлика мн. **вѣлики, вѣлике** прид. „велики”; вар. **вѣлики.**
Вѣлика недѣља ж. „Велика недѣља”.
вѣлики *в. вѣлик.*
Вѣлики ко́бла *в. Штапџá.*
Вѣлики петáк м. „Велики петак”.
Вѣлики ч’етвртáк м. „Велики четвртак”.
великоглавац м. „непослушан човек”.
вѣлич’ки, вѣлич’ка прид. „вѣлички”.
велów *в. валэу.*
вѣнка мн. **вѣнке** „венка”; син. **вѣсу́лька.**
венту́за мн. **венту́зе** ж. „чашица”.
вѣнч’áње мн. **вѣнч’áњета** с. „венчање”.
вѣнч’áт гл. „венчати”; вар. **вѣнч’ит.**
вѣнч’ит *в. вѣнч’ат.*

вѣпар м. „вепар”; вар. **вѣпэр.**
вѣпэр *в. вѣпар.*
вѣра ж. „вера”.
верйшка мн. **верйшке** ж. „мин-ђуша”.
веришб́ра мн. **веришб́ре** ж. „сестра од тетке, стрица, ујака”;
Прва веришб́ра; Друга веришб́ра.
вѣрни м. мн. „верници”.
вѣроват гл. „веровати”; *в. и вѣрујет.*
верс м. „мелодија”.
вѣрујење с. „веровање”.
вѣрујет гл. „веровати”; *Шта да кажем маме да ме вѣрује?*
вѣсел, вѣсела мн. **вѣсели, вѣселе** прид. „весело”.
вѣсѣлит гл. „веселити”.
вѣсело прил. „весело”.
вѣселост ж. „веселост”.
вѣсѣље мн. **вѣсѣља** с. „веселье”.
вѣсло мн. **вѣсла** с. „весло”.
вест мн. **вѣсти** ж. „вест”; вар. **вѣста.**
вѣста ж. *в. вест.*
вѣсу́лька *в. вѣнка.*
вѣтар мн. **ветровѣ** м. „ветар”; вар. **вѣтэр.**
ветерина́р *в. т́ирац.*
ветрењáч’а мн. **ветрењáч’е** ж. „ветрењача”.
ветрови́то прид. „ветровито”.
вѣћ’ прил. „вѣћ”.
вѣћ’ер *в. вѣч’ер.*
вѣч’ер мн. **вѣч’ери** ж. „вече”; вар. **вѣч’ѣр, вѣћ’ѣр.**
вѣч’ѣр *в. вѣч’ер.*
вѣч’ѣра прил. „вечерас”.
вѣч’ѣра ж. „вечера”.
вѣч’ѣрат гл. „вечерати”; вар. **вѣч’ѣрэт.**
вѣч’ѣрица ж. „навече”.
вѣч’ѣрња мн. **вѣч’ѣрње** ж. „вечерње”.

веч'ерња́ч'а ж. „вечерњача”.
 ви зам. „ви”.
 виг мн. ви́гове м. „виг, аба,
 сукно”.
 ви́дело с. „видело”.
 ви́дет и ви́дѣт гл. „видети”.
 Ви́довдѣн м. „Видовдан”.
 ви́дра мн. ви́дре ж. „видра”.
 вић'а́т гл. „сновати”; в. и вић'у-
 ват.
 вић'ѣн прид. „цењен”.
 вић'у́ват в. вић'ат.
 ви́жла ж. „столарско ренде”.
 визита́ција ж. „регрутовање”.
 ви́кат гл. „викати”; в. и ви́к-
 нут.
 ви́кнут гл. „викнути”; в. и ви́-
 кат.
 ви́кс м. „викс”.
 Ви́ктор м. „име псу”.
 ви́ла мн. ви́ле ж. „виле”.
 ви́ме мн. ви́мена с. „виме”.
 вингла́јз мн. вингла́јзи м. „дуги
 и шиљасте ексер”; вар. ви́н-
 гло.
 ви́но с. „вино”.
 ви́нова лóза в. лóза.
 ви́ноград мн. ви́ногради с. „ви-
 ноград”; вар. ви́ногрѣд.
 ви́нски, ви́нска прид. „вински”.
 ви́нт м. „полуга”.
 ви́њага мн. ви́њаге в. дивја́
 лóза.
 Ви́ња́жа ж. „име јуници рођеној у
 петак”.
 вио́ара ж. „виолина”; вар. вио́-
 ара.
 вио́ра в. вио́ара.
 Ви́ран м. „име телету рођеном у
 петак”.
 вири́шка мн. вири́шке ж. „мин-
 ђуша”.
 висина́ ж. „висина”.
 ви́сит гл. „висити”.

ви́сок и висо́к мн. високи́ прид.
 „висок”.
 високо́ прид. „високо”.
 ви́тка ж. „мотка”.
 вит'а́з в. вић'а́з.
 вит'ја́жја ж. „храброст”.
 вит'ја́з мн. вит'ја́зи в. вић'а́з.
 вић'а́з м. „витез”; вар. вит'а́з,
 вит'ја́з.
 ви́цака ж. „сита”.
 ви́ше прид. „више”; *Не седим
 ни ја више дама.*
 ви́шмина ж. „већина”; *Вишми-
 нам децам им је драго да иђу.*
 ви́шња мн. ви́шње ж. „вишња”.
 Вла мн. Вла́си м. в. Рому́н.
 вла́г м. „влага”; вар. вла́га.
 вла́га ж. в. вла́г.
 влада́ње с. „обарање”.
 влада́т гл. „обарати неког”.
 влада́р в. кондукато́р.
 вла́жѣн, вла́жна в. ула́жан.
 Вла́јна мн. Вла́јне ж. „Румун-
 ка”; вар. Вла́хиња.
 влас мн. вла́си, власове м. „влас
 (вуне)”.
 вла́т мн. вла́тове м. „влат ку-
 куруза”.
 вла́тит гл. „влатати”.
 Вла́хиња в. Вла́јна.
 вла́ч'ит гл. „гребенати”.
 Вла́шка ж. „Румунија”.
 вла́шки прид., прил. „румун-
 ски”.
 вода́ и во́да ж. „вода”.
 водѣн прид. „воден”.
 водѣни́ца ж. „воденица”; вар.
 водѣни́ца.
 водѣни́ца в. водѣни́ца.
 во́деница ж. „сочна трешња”.
 водѣнич'а́р мн. водѣнич'аре́ м.
 „воденичар”.
 водења́ч'а мн. водења́ч'е ж.
 „водењак, врста неотровне з-
 мије”.
 водење́ с. „вођење”.

вѡдит гл. 1. в. **јават**. 2. „водити”, *Бик вѡди краву; Га водила за нос.*
вѡдѣт се гл. „понашати се”; *Вѡди се ч’есѣйшио из слугѣ.*
водно и **вѡдно** прид., прил. „водно”.
вѡђа м. „вођа”.
вѡжбина мн. **вѡжбине** ж. „комина”; вар. **вѡжмина**.
вѡжење с. „вожење”.
вѡжмина мн. **вѡжмине** в. **вѡжбина**.
вѡзат се гл. „возати се”.
вѡзит гл. „возити”.
вѡјница мн. **вѡјнице** ж. „руда за други пар волова”.
војордање с. „војорданије (црквена песма)”.
вѡјска ж. „војска”.
вол мн. **волѡве** м. „во”.
волан м. „волан”.
волѡк м. дем. „волић”.
вѡлбура ж. „лузавица (биљка)”.
волѣт гл. „волетити”; вар. **волѣт**.
воља ж. „воља”.
вољѣт в. **вољѣт**.
вољѣу прид. „вољан”.
вѡсак мн. **вѡскове** м. „восак”; вар. **вѡсѡк**.
Воскресѣније с. „Васкрсеније”.
воскрѣсет гл. „васкрснути”.
вѡтка ж. „вотка”.
воћ’а мн. **воћ’е** ж. „воћка”.
воћ’ар мн. **воћ’аре** м. „воћњак”; вар. **воћ’ерѡј**.
воћ’е с. „воће”.
воћ’ерѡј в. **воћ’ар**.
воштѣна прид. „воштана”.
вѡштѣна мн. **вѡштѣне** ж. „талог који остаје после топљења воска”.
вр м. „врх”; вар. **врѣѣн**, **врѣѣна**.

вра мн. **вравоѡвѣ** м. „гумно”.
врабац мн. **врапѣј** м. „врабац”; вар. **врабѡѡц**, **врапѡѡц**.
врабѡѡц в. **врабац**.
враг мн. **врагоѡве** м. „враг”.
вражат гл. „врачати, бајати”.
вражење с. „врачање, бајање”.
вражѣј, **вражѡ** прид. „вражѣј, ђаволски, рђав”; вар. **вражѣј**, **врашкѣј**.
вражѣјница ж. „врачалица”; вар. **вражѣјлица**; син. **вражѡтѡра**.
врамеѣнак мн. **враменѣј** м. „мрав”; вар. **врамеѣнѡк**.
врамеѣѣло мн. **врамеѣѣла** с. „мравињѡк”; вар. **врамеѣѣло**.
враѣна мн. **враѣне** ж. „враѣна”.
враѣ мн. **враѣѡве** м. „враѣ”.
враѣѡ **ћ’ѡпа** ж. „враѣин лук”.
врапѡѡц в. **врабац**.
враѡта ж. „врата”; вар. **враѡтѡ**.
враѡѣнца м. дем. „вратница”.
враѡѣло мн. **враѡѣла** с. „вратило”; вар. **враѡѣло**.
враћ’ат гл. „враћати”; в. и **враћ’ут**.
врач’ѣлица ж. „врачѡра”.
вражѣј в. **вражѣј**.
вражѣјлица мн. **вражѣјлице** в. **вражѣјница**.
вражѣјтѡр м. „врачѡр”.
вражѣјтѡра в. **вражѣјница**.
врамеѣѣло в. **врамеѣѣло**.
враѡтѡ в. **враѡта**.
враѡѣн мн. **враѡѣна** м. „вретѣно”; вар. **враѡѣн**, **враѡѣно**.
враѡѣло в. **враѡѣло**.
врашкѣј в. **врашкѣј**.
врѡа мн. **врѡѣ** ж. „врѡѣ”.
врѡа **жѣлѡѡѡ** ж. „жалѡсна врѡа”.
врѡѡк мн. **врѡѡѣи** м. „врѡѡк”.
врѡѣѡ ж. „врѡѣѡ”.
врѡѡѣт гл. „врѡѡѣт”; *Врѡѡѣт ѡѡлицѣ.*

вр̄глат гл. „клатити се”; *Ас̄и́ал се вр̄и́ла.*
вр̄дат гл. „врдати”.
вр̄евит гл. „говорити”; вар. **вр̄е-внт.**
вр̄евльив прид. „говорљив”.
вр̄евльивац м. „бр̄бљивко”.
вр̄евит в. **вр̄евит.**
вр̄едан, **вр̄една** прид. „вр̄едан”; вар. **вр̄едан.**
вр̄эдэн в. **вр̄едан.**
вр̄еднич’ија ж. в. **вр̄едно́ћ’а.**
вр̄едно́ћ’а ж. „вр̄едноћа”; син. **вр̄еднич’ија.**
вр̄еж мн. **вр̄еже** ж. „вр̄ежа”.
вр̄емé мн. **вр̄емéна** с. „вр̄еме”.
вр̄етэн мн. **вр̄етéна** в. **вр̄этэн.**
вр̄етенó с. в. **вр̄этэн.**
вр̄колáт, **вр̄колáта** прид. „округао”.

вр̄нут и **вр̄нút** гл. в. **вр̄а́ћ’ат.**
вр̄пца мн. **вр̄пце** в. **úжица.**
вр̄ста ж. 1. вр̄ста. 2. старост;
Једэн ч’овéк у вр̄стиу из мéне.
вр̄тэ́лка мн. **вр̄тэ́лке** ж. „окре-
тáлка на мотовилу”.
вр̄тít гл. 1. в. **сúкат.** 2. вр̄тети;
Вр̄тím из íлавóм; Се вр̄тíи íбре нас.
вр̄тл̄и́г мн. **вр̄тл̄исí** м. „вр̄тлог”
упор. *човр̄тíи́ја.*
Вр̄толомéј м. „Вартоломеј”.
вр̄ша мн. **вр̄ше** ж. „вр̄ша”.
вр̄шáк м. „теме”.
вр̄шено прил. „овр̄шено”.
вр̄шét гл. „вр̄ћи”.
вр̄шíи́н м. в. **вр.**
вр̄шíи́на мн. **вр̄шíи́не** ж. в. **вр.**
вуwó́лка ж. „чигра”.
вúкла мн. **вúкле** ж. „ковр̄ца”.

Г

га-га узв. „гакање гусака”.
га́бар мн. **габровé** м. „граб”;
вар. **га́бэр.**
га́бэр в. **га́бар.**
гавалерíја ж. „коњица”; син.
коњáница.
гад м. „гад”.
га́ћ’ат гл. „гађати”; *Га́ћ’ам доб-
рé.*
га́зда м. 1. газда. 2. домаћин;
Га́зда кúћ’ни.
газдовáт гл. „газдовати”; *Ја
íаздúјем дóма.*
га́зит гл. 1. газити. 2. газити ко-
кошке. 3. мр̄кати козе; *Ја íа-
зим шрагу́ из нóје; П.ш̄дл íáзи
кокóшкy; Кокóшка се íáзи; Козé
се íáзу.*
га́јка ж. „петља”.
га́јкат се гл. „гроктати”; *Се
íáјка сви́а.*

га́кат гл. „гакати”.
гали́ја мн. **гали́је** ж. „галија”.
Гали́ција ж. „Галиција”.
галу́шка мн. **галу́шке** ж. „ва-
љушка”; *Галу́шка из сíриње.*
ганг м. „ходник”; син. **к’и́нда.**
га́ра ж. „железничка станица”.
гарнитúра ж. „гарнитура”.
гарóфа ж. „каранфил”.
гáсит гл. „гасити”; *Прóсéи се
íáси.*
га́ткат гл. „кокодакати”.
га́ћ’е ж. „гаће”; вар. **ка́ћ’е.**
гау́н м. „бумбар”; вар. **гэ́ргау́н,
гр̄гау́н, гр̄гоу́н.**
гáлка ж. „шарлах”.
гэмжат гл. „гмизати”.
гэнд мн. **гэндóве** м. „мисао,
брига, намера”; *Ми сáми си
ч’и́нимо íэндóве; Јел мислиш ч’а
íмаш за íэнд да ме викаш; Íмаш
íэндóве.*

гэндáк м. „буба“.
 гэргаўн в. гаўн.
 гэрнэц м. „лонац“; вар. грнэц.
 гэцкат гл. „голицати“.
 ге прил. „где“; *Идзі іе іе вóду бч’и; Мэс’ио іе се сэје жыішо; Ге ідеш; Макар іе.*
 геві́кт мн. геві́ктове м. „тег“.
 генэра́л м. в. һ’енерáл.
 генерáл в. һ’енерáл.
 гэно пред. „код“; *Идем іэно мама; Гэно сфай.*
 гергэф мн. гергэфи, гергэфо-
 ве м. „һерһеф“.
 гергіна ж. „георгина“.
 Герман м. „црквени празник 12. маја“.
 Гермáнија ж. „Немачка“; син. Немáчка.
 гіжа мн. гі́же ж. 1. луска јајета или ораха. 2. пужевља кућа; *Од іі́же од орэси ка се іі́рэбу; Јајце без іі́же.*
 г’іе в. һ’эе.
 г’іје в. һ’эе.
 гило́ци м. „гаице“.
 гита́ра ж. „гитара“.
 гић’іт гл. „погаћати“.
 гић’итóр м. „врачар“.
 гић’итóра ж. „врачара“.
 гич’эње с. „погаћање“.
 глава́ мн. главэ́ ж. „глава“; вар. глэва́; *Ми іледа у ілау.*
 главі́на мн. главі́не ж. 1. главина. 2. главурда; вар. глэві́на.
 главі́нат прид. „глават“; вар. главинóс.
 главинóс в. главі́нат.
 главі́ца мн. главі́це ж. „главица купуса“; *Главі́ца од зéља.*
 глэва́ в. главá.
 глэві́на в. главі́на.
 глэді́на в. глэдíна.
 глэдні́ца м. „гладница“.

глеблїшат гл. „грабуљати“; вар. греблїшат.
 глэдат гл. 1. гледати. 2. тражити. 3. огледати се; *Глэда крїво; Он іледа како се біју врайці; Се ілэдэм; Сам іа іледал іо і́же свóде, и нэсам іа нáшэл.*
 глетó в. длетó.
 глі́ва мн. глі́ве ж. „гљива“; *Глі́ве добрэ за јéло; Глі́ве іро-лэйіте; Глі́ве рһ’аве за јéло; Глі́ве шарэне, ч’рне и белé.*
 глїста́ мн. глїстé ж. „глиста“.
 глїцшóр м. „дивље жито“; син. зајач’ко жі́то, жі́то дивјó.
 гло́ба ж. „глоба“.
 глогі́ња мн. глогі́ње ж. „глог“.
 гло́һ’ет гл. „глодати“; *Мши іло-һ’е ц’áкове; Ам ілоһ’е.*
 глув, глува́ прид. „глув“
 глувэ́т гл. „глувети“; *Почéл да ілуві.*
 глóмба ж. „кламфа“.
 гњэздó с. „гнездо“; вар. гњэзó.
 гњэзó в. гњэздó.
 гњі́да мн. гњі́де ж. „гњида“.
 говéде ж. мн. „говедá“.
 говéһ’е прид. „говéһе“; вар. говéһ’о.
 говéһ’о в. говéһ’е; *Говéһ’о мэсо.*
 говéч’е с. „говече“; *Мэсо од іовéч’е; Рáним іовéч’е.*
 гові́ин прид. „младин“; *Гові́ин сэндук.*
 гóвіја мн. гóвіје ж. „млада“.
 гогошáр м. „бабура“; *Се ода-бэру іоіошáрове іайрі́ке које нэсу убіјенé.*
 год речца „год, годе“; *кóлко іод, кай іод*; вар. гóде.
 гóде в. год; *Кóлко іóде.*
 гóдина и годінá мн. гóдине ж.; *Нóва іóдина; Гóдина слабá.*
 годишња́к м. „годишњак, једно-годишње козле“.
 годі́шњи прид. „годишњи“.

- гбѣт** гл. „гојити“; вар. **гбјит**; в. **огойт**; *Ја ѿбим свиње; Ја се ѿбим; Нѣка се ѿби.*
- гбјит** в. **гбѣт**.
- гол** прид. „го“.
- голѣц** м. „голет“; вар. **гољѣц**.
- гологлау** прид. „гологлав“.
- гологуша** ж. „гологуша кокошка“.
- голомразица** ж. „голомразица“.
- голоно жѣто** с. „врста жита са класом без иглица“.
- голопѣр** м. „калопер“.
- голуб** мн. **голуби** м. „голуб“; вар. **голуп**.
- голубица** мн. **голубице** ж. „голубица“.
- голуп** в. **голуб**.
- гољѣц** в. **голѣц**.
- гољшѣк** м. „врста цвећа“.
- гомбља** ж. „млад сир“; *Гомбља слаѣка; Гомбља се цѣди и ѿде сировѣйка; Сѣрње од ѿмбље.*
- гонит** гл. „гонити“.
- горѣк** прид. „горак“.
- горѣковача** ж. „дивља јабука“.
- горѣт** гл. „горети“; в. и **изгорѣт**; *Ми ѿрѣ у корѣм; Дрѣво сѣо ѿрѣ добрѣ; Лѣмиѣ ѿрѣ; Горѣ ѿѣћ’.*
- горко** прид., прил. „горко“.
- горњак** мн. **горњаци** м. 1. горњи воденични камен. 2. западни ветар.
- горњана флѣра** мн. **горњане флѣре** ж. „бут“.
- горњи** прид. „горњи“; *Горњи снаѣ.*
- горњик** в. **ч’увар**.
- горњица** мн. **горњице** ж. „део разбоја о који се прикачују нити“.
- горун** мн. **горуње** м. „храст“; вар. **гурун**.
- горунѣтина** ж. „храстовача“; вар. **гурнѣтина**.
- горч’ѣца** мн. **горч’ѣце** ж. „трешња горчица“.
- госпѣдин** м. „господин“.
- гбспођа** мн. **гбспође** ж. „госпођа“.
- Госпођ’ѣна** ж. „Велика госпођина“.
- гост** мн. **гбст’е, гбщ’ем**. „гост“.
- гостѣран** прид. „чашћен“.
- готбу** прид. „готов“.
- грр-грр** узв. „певање цврчка“.
- гра** м. „грашак“.
- грабѣт** гл. „грабити, журити“; *Сам ѿрабѣл, сам ѿсѣјал кукурѣс ѿрѣрано; Ја се ѿрабѣм дѣма.*
- грабѣју** прид. „хитан“.
- град** мн. **градѣве** м. 1. град. 2. термометар; син. за 1. **камен**; *Бѣје ѿрад.*
- градина** ж. „градина“; вар. **грѣдина**.
- грађа** ж. „грађа“.
- грађѣње** с. „грађење“.
- граждѣр** м. „коњушар“.
- гразит** гл. „повређивати“.
- грај** м. „говор“.
- грам** м. „грам“.
- грамѣда** мн. **грамѣде** ж. „гомѣла“; вар. **грѣмада**; *Грамада из пѣвци.*
- грангор** мн. **грангори** м. „вуга“; вар. **грангур**.
- грангур** в. **грангор**.
- грангурѣват** гл. „гукати“.
- гранѣца** мн. **гранѣце** ж. „гранѣца“; *Гранѣце дрѣжавне.*
- грабѣ’ат** гл. „гроктати“; вар. **грѣбѣ’ат**.
- грапа** ж. „грабуља“; *Грапа дрѣвена; Зѣби од ѿраје.*
- грапѣшат** гл. „грабуљати“; вар. **грѣпѣшат**; *Нѣка ѿрѣѣше.*
- грапѣшење** с. „грабуљање“.
- грѣдина** в. **градина**.
- грѣдинѣр** м. „баштован“.
- грѣдинѣрство** с. „баштованство“

грэмада мн. **грэмаде** в. **грамада**; *Грэмада од дрва.*
грэнада ж. „граната”.
грэпішат в. **грапішат**.
грбау прид. „грбав”; вар. **грбов**, **грбуљау**; син. **кукујат**, **кокошат**; *Коњи ірбави су убијени на іруди од ама.*
грбіна мн. **грбіне** ж. „леђа”; *Га нбсим на ірбіну; Ме боли ірбіна; Феріз на ірбіну; Грбіна у ілбмбу.*
грбњача ж. в. **феріз на грбіну**.
грбов в. **грбау**.
грбовит гл. „грбавити”.
грбуљау, **грбуљава** в. **грбау**.
гргальшка мн. **гргальшке** ж. 1. буба. 2. балегарка; вар. **гргальшка**.
гргальшка в. **гргальшка**; *Гр-іа.ьшке у балеу.*
гргарица ж. „жжжак”.
гргаћ’е ж. „кркаче”; *Нбсим у іріаћ’с или зійлау.*
гргаун мн. **гргаунé** в. **гаун**.
гргљан м. „гркљан”; вар. **гркљан**.
гргоун в. **гаун**.
грдит гл. „гроктати”.
гребат гл. „грести”; *Мач’ки іребé.*
грéбенэк мн. **грéбенци** м. „грэбен”.
грéблїшат в. **глеблїшат**.
грéблó мн. **грéблá** с. „грэбло”; *Грэблó вéлико; Грэблó на косу.*
грéдá ж. „грéда”; *Се мéша на ірéде, на камéње или на ілóч’е; Се мéша на ірéде, озібра.*
грéдeљ м. „грéдeљ”; вар. **гриндeљ**.
грéдїца ж. „грéда планине”.
греј м. „грех”; *Је ірeј ч’а нéћ’е да ми седї; Грeј за смрї.*

грéјат гл. „грeјати”; *Се ірeјем на ірбсeй.*
Грeкбóјка ж. „Гркиња”; син. **Гркиња**.
грéшан, **грешнá** прид. „грешан”.
грeшїрeно прил. „погрешно”; *Пойéва ірeшїрeно.*
Грїва ж. „име кучки са белим носем и вратом; в. и **Грївч’а**.
грївница ж. „гривна на коси или на секири”.
гривотá ж. „грехота”.
Грївч’а в. **Грїва**.
грїзат гл. 1. убадати. 2. уједати, грести”; *Ме ірїзу коїрївe; Чéла ірїзe; Кúрїак ірїзe; Псе ірїзe; Грїзe на изїк; в. и угрїзат.*
грїзóтак мн. **грїзóци** м. „грїзотина од јабукe”; син. **испóлэка**.
гриндeљ в. **грeдeљ**.
грїпа ж. „грип”.
грїф м. „ручица сабљe”.
грїфла мн. **грїфле** ж. „писаљка за таблицу”.
Грк м. „Грк”.
гркалбóд м. „јабучица”; вар. **гркалбóт**, **грколбóд**.
гркалбóт в. **гркалбóд**.
Гркиња в. **Грeкбóјка**.
гркљан в. **гргљан**.
грколбóд мн. **грколбóдове** в. **гркалбóд**.
грлїћ’ м. „покретна кутија млина која се налази између коша и точка”.
грлица ж. „грлица”.
грмїт гл. „грмети”; *Ка ірмї, ібсе јáко іде кїша.*
грмљáва ж. „грмљавина”.
грнэц мн. **грнци** в. **гэрнэц**; *Из ірнцэм; Грнэц од землe; Дам ірнэц Ане.*
грнч’ар мн. **грнч’арé** в. **грч’ар**.

- гроб** мн. **гробове** м. „гроб“;
вар. **гроп**.
- гробијан** прид. „груб“.
- гробиште** мн. **гробишта** с. „гробље“; *Гробишће џећ’о*.
- гроват** м. „шљунак“.
- грожђе** с. 1. грожђе. 2. виноград; *Нездрели њројж’е*; *Сѣар њројж’е*.
- грозд** м. „грозд“.
- гробт** м. „грохот“.
- гроотило** с. „хрпа камења“.
- гробћ’ат** в. **грабћ’ат**.
- гроп** в. **гроб**.
- гропан** мн. **гропање** м. „јама“;
Мјесто за њропање.
- груват** гл. „гравати“; *Грува њо брѣу*.
- груг** м. „лопар за качамак“.
- груда** мн. **груде** ж. „грудва“;
Груда од сбли.
- грудат** прид. „грудат“.
- груди** м. „груди“; *Груди на кош’у*.
- грудњак** м. „грудњак“.
- грумбукс фјрер** м. „инжењер топограф“.
- грумбуф** мн. **грумбуфи** м. „грунтовница“.
- грунт** м. „имање“; син. **иманье**.
- грч’ар** мн. **грч’аре** м. „грнчар“;
вар. **грнч’ар**.
- грч’ит** гл. „грчити“; *Грч’и из рамена*.
- Грч’ка** ж. „Грчка“.
- гу-гу** узв. „гукање голуба“.
- губаћ’** м. „памук“; *Губаћ’ за икање*; *Губаћ’ за њ’ише*.
- губит** гл. „губити“; в. **згубит**;
Губим време.
- гуд-гуд** узв. (којим се вабе прасци); вар. **гут-гут**.
- гудит** гл. „гутњати“; *Тој њуди*;
Гуди њрбсеј у фуруну.
- гужаљ** м. „клин о који се причакује весло за чамац“; вар. **гужба**.
- гужба** в. **гужаљ**.
- гујкат** гл. „дичати“.
- гуја** мн. **гује** ж. „гуштер“; *Гуја шаренá*; *Гуја суранá*; *Гуја зеленá*.
- гуљер** мн. **гуљери** м. „огрлица“.
- гума** ж. „гума“.
- гур-гур** узв. „крик њурана“.
- гурнѣтина** в. **горунѣтина**.
- гурун** в. **горун**.
- гус** узв. (за гоњење гусака).
- гусак** мн. **гусаци** м. „гусан“;
вар. **гусак**.
- гусак** в. **гусак**.
- гусѣлица** мн. **гусѣлице** ж. „гусеница“; син. **омѣда**.
- гуси-гуси** узв. (за вабљење гусака).
- гуска** мн. **гуске** „гуска“; *Дáј њуске да је*; *Гуска дивја*.
- густ** м. „укус“.
- гут-гут** в. **гуд-гуд**.
- гутунар** м. „кијавица“.
- гуца-гуца** узв. (за вабљење свиња).
- гуша** мн. **гуше** ж. 1. гуша. 2. врат.
- гушат** прид. „гушав“.
- гушит** гл. „гушити“.
- гушћ’ер** м. „слени гуштер беле боје“.
- гушћ’ић’и** м. „гушчад“.

Д

да вез. и речца „да“; вар. **дэ**; *Ти ла да идеш; Ни једэн од вас да не иде из мене; Да се ч'исим и јако да с ојере. Да, цйурно к'е дођ'е; Да си ми жсиу и здрау.*

дабоме прил. „дабогме“.

давёње с. „дављење“; *Да буде млого воде, давёње.*

дакако прил. вез. „дакако“.

дако вез. „ако“.

дал вез. „да ли“; *Дал знайше је је ша? син. јел.*

далеч' прил. „далеко“; вар. **далеч'е**; *Тблко је далеч' за шри шйше, за шри шйшације; Пошгел далеч'.*

далеч'е в. **далеч'.**

даље прил. „у будуће“; *За даље к'еш знаш; На даље к'еш знаш; По на даље.*

дамф м. „пара“; *Машина на дамф.*

дан прид. „дан, дат“.

данаска прил. „данас“; вар. **данэска, данэске, дэнэска, денэска.**

данац м. „коло“.

данэска в. **данаска.**

данэске в. **данаска.**

Данемарк м. „Данска“.

дангубит гл. „дангубити“.

даншиф мн. **даншифи** м. „брод“.
Даншифи иду по Дуне, а не по небо; Идем на даншиф; Улезе у даншиф.

дар мн. **дарове** м. „дар“; *Ни дал дарове.*

дарак м. „тарак“; вар. **дэрак.**

даруват гл. „даровати“.

дат гл. „дати“; *Ја да дам; Не ви да*у коња ч'а је болан; Дај ми мене; Сам дал јенсј дэвке сиракйње; Дам коња Томе.*

дэ в. **да**; *Дэ да он; Нема дэ да.*

дэват гл. „давати“; *Ја сам дэвал дошта.*

дэлбина ж. „дубина“.

дэлбок, дэлбока прид. „дубок“; вар. **длбок**; *Вода дэлбока.*

дэлбоко прил. „дубоко“.

дэлг мн. **дэлгове** м. „дуг“; вар. **длг.**

дэлг, дэлга прид. „дуг“; вар. **длг**; *Йма ноге дэлге.*

дэлжан, дэлжна прид., прил. „дужан“; *Сам ши дэлжан буквар.*

дэлжина ж. „дужина“; вар. **дужина**; *у дэлжинку йушю.*

дэлжник м. „дужник“.

дэмп мн. **дэмпове** м. „нашип“; *Месио ис дэмпове.*

дэн мн. **дэнове** м. „дан“; *Марко је дошгел на дэн; Дэн и ноћ; Дэн у дэн.*

дэнэска в. **данаска**; *Дэнэска сам ју видел; За ну има да вревим дэнэска.*

дэнэшњи прид. „данашњи“.

дэнэска в. **данаска.**

дэра ж. „жљеб за спуштање дрва“.

дэрак в. **дарак.**

дэрач'ират гл. „гребенати“.

дэска мн. **дэске** ж. „даска“.

дэшч'йца ж. „дашчица“.

дбйјат гл. „добйјати овце“.

два, две бр. „два“; *Су били два ч'овэка и две женé.*

двэдэсет бр. „двадесет“ вар. **двэес, двэест, двајет**; *Двэдэсей ч'овэка.*

двэдэсети бр. „двадесети“; вар. **двэести.**

двэес в. **двэдэсет**; *Двэес друш.*

дваест в. **двадесет**; *Дваест и њеи*;
Дваест и један; *Дваест ч'овека*.
дваести в. **двадесети**.
двајст в. **двадесет**; *Двајст и ч'е-*
шири саџа или дан и ноћ.
дванаест бр. „дванаест”.
два пута бр. „двапут”.
двизак мн. **двизаџи** м. „двизак”.
двизарка ж. „двизе (јарица од
две године).”
двизаџа мн. **двизаџе** ж. „двизе
(јагњица од две године).”
двои бр. „двоје”; вар. **двоја**, **дво-**
је; *Двои враџа*; *Двоја враџа*;
Двоје враџа.
двојца бр. „двојица”.
двоја в. **двои**.
двојаџевка ж. „двоцевка”.
двоје в. **двои**.
двојка ж. „двојка (буре од 100
литри).”
двор мн. **дворове** м. „твор”.
деакбрд прил. „слажем се”.
дебел прид. „дебео”; син. **ого-**
јен.
дебело прил. „дебело”.
дебелокљунац м. „дебелокљу-
нац (врста птице).”
деведесет бр. „деведесет”; *Деве-*
десет и један; *Деведесет и два*.
девер мн. **девере** м. „девер”.
девериџа ж. „деверика”.
девериџа ж. „деверица”.
девет бр. „девет”.
деветак м. „буре од 450 литри”.
девети бр. „девети”; *Девџи џал*.
деветнаест бр. „деветнаест”.
девџа в. **деџа**; *Девџа за одаџу*;
Девџа сџара; *Девџа је девџа доџа*
се одаје.
деџкина прид. „девојчина”.
деџка в. **деџа**.
деџа мн. **деџе** м. „деџ”.
деџа деџин м. „прадеџ”.
деџе узв.

деџиџина ж. „лек”.
деџовина ж. „деџовина”.
деџ м. „деџаграм”; вар. **деџо-**
грам.
деџограм в. **деџ**.
деџолтир м. „деџолте”.
деџолтиран, **деџолтирана** прид.
„деџолтиран”.
деџорџат гл. „одликовати”; *Је*
бил деџорџан у раџи џроџиџа
Туриџм.
деџунг мн. **деџунси** м. „ров”;
син. **редџт**.
деџиџонал м. „продавач”.
деџиџонала ж. „продавачиџа”.
деџ м. „деџ”, син. **тал**; *Сам узел*
џеџи дел, *само џеџи џал*.
деџат гл. „деџати”; вар. **деџат**;
Деџам из џоџорџам.
деџба ж. „деџба”; вар. **деџидџа**;
син. **деџење**.
деџење в. **деџба**.
деџидџа в. **деџба**.
деџит гл. „деџити”; в. и **поде-**
лит.
деџат в. **деџат**.
денесет в. **донести**.
денесџа в. **данасџа**.
дениџа ж. „бденије”.
депутат мн. **депутати** м. „депу-
тат.”
депутата ж. „депутаткиџа”.
дерат гл. 1. драти. 2. драти се;
Дерем јено јатње; *Ја дерем коре*
у џуџу; *Шџо се дерем? Се де-*
рали.
десџ м. „бисџеџ”; вар. **дисџ**.
десет бр. „десет”; *Ми десет*; *Де-*
сет џиџре; *Десет деџа*.
десетак м. „десетачџа (буре од
500 литара).”
десџи, члановано: **десџиџен**,
десџтана бр. „десџиџи”.
деспенџар м. „диспенџер”.
десџаџмоват гл. „оговарати”.

детé мн. деца́ с. „дете“; *Деи́е од ци́рке; Деи́е од дзанáсцӣ иб-дине, а и́бсе деч'ко: Узéл је́ло деи́е за ду́шу.*

дѣтелина ж. „детелина“; *Били у де́телину ники коњи, не знам ч'и́и.*

детéтов прид. „дететов“; вар. детéту.

детéту в. детéтов.

дети́нство с. „детинство“; *Те и́бзнам још'и́е од деи́тинство.*

дети́нски прид., прил. „детински“.

дѣтлић' мн. дѣтлић'и м. „детлић“.

дѣука ж. „девојка“; вар. дѣвка, дѣвка.

деца́ ж. „деца“; *Деца́ н'е и́ојевати́.*

деце́мбер м. „децембар“.

деч'ко с. „дечко“.

деч'мури́ја м. „момчић“.

ди прил. „где“.

диамáнт м. „дијамант“.

дивја́ лоза ж. „дивља лоза“; син. ви́вљага.

дивјач'йна ж. „дивљач“.

дивјѝ, дивја́ прид. „дивљѝ“; вар. дивљѝ.

дивља́ гуска ж. „дивља гуска“.

дивља́ репа ж. „дивља репа“.

дивља́ рецка ж. „дивља патка“.

дивља́ свиња́ ж. „дивља свиња“.

дивљѝ, дивља́ в. дивјѝ.

диг м. „брана“.

дигнут гл. „дигнути“; вар. дѝ-нут; в. и подигнут, подинут; *Да дѝнем да се шу́ни.*

дѝзало с. „дизало“.

дѝклица ж. „назив неке народне игре“.

дим мн. дѝмове м. „дим“.

димáрница ж. „димњак“.

дѝмау, дѝмава прид. 1. сив. 2. димљив.

димижа́на ж. „балон, бардак“.

дѝмит гл. „димити“; *Фуру́на се дѝми; Тор дѝми.*

динáм м. „динамо“.

динамита́ ж. „динамит“; *Се ко́иа, се и́уца ка́мен из динамита́ом.*

дѝнут в. дѝгнут; *Ја се дѝнем ра́но; Ма́рко дѝне и́жу.*

дѝнстуат гл. „динстовати“.

дѝња ж. „диња“.

диспа́рат гл. „нестати“; син. не-ста́т; *Он је диспа́рал, нести́ал.*

дју́за ж. „део мотора“.

дла́ка ж. „длака“; *Дла́ка од бѝа-ша.*

длан мн. дла́нове м. „длан“; *Држѝ у дла́нове, у ша́ке.*

длбóк в. дэлбóк.

длг в. дэлг.

длетó с. „длето“; вар. глетó.

дмурéц м. „лиска (врста птице)“.

дно с. 1. дно. 2. тур; *Дно на иáн'е.*

до пред. „до“; *Седи́ бли́зо до вас; Од мене́ до не́ја је и́уи кра́йѝак; До зиму́ска; Сам и́бшэл на и́уи до дáна.*

дбóр прид. „добар“; *Има́ ју́ни добре́.*

дбóр дан „добар дан“.

добѝт гл. „добити“; *Смо доби́ли и́о јѝну ша́ку.*

добрé прид. „добро“; вар. добрó, доубрó; *Сам се сѝн'ал ја́ко до-брé ко́лко вре́ме сам седе́л код вас; Он не ч'у́је добре́; Ра́ди до-брé.*

добрó и дбóро в. добрé.

добрó радње „срећна радња“; *Ја ка́жем: Добрó радње, а ви: Фáла ле́йо.*

добрó вѝч'ер „добро вече“; *Ја ка́жем: Добрó вѝч'ер, а он: Бо́и и́и и́омбáл.*

добрóјто „добро јутро“; *Ја ка́жем: Добрóјто, а он: Бо́и и́и и́омбáл.*

- добрѡ́ћа** мн. **добрѡ́ће** ж. „доброта“.
- до̀вбрѡ** в. **добрѣ**.
- до̀дирнут** гл. „додирнути“.
- до̀долѡј** м. „додола“.
- до̀ђ’ѣн** „дошли“ (трипти глаголски придев од глагола *дођ’*).
- до̀йт** гл. „дојити“; *Ка жена да млеко да се де́ше, она́ дои.*
- до̀јка** мн. **до̀јке** ж. „дојкиња“; вар. **до̀јкиња**.
- до̀јкиња** в. **до̀јка**.
- до̀к** прил. „док“; вар. **до̀ка**.
- до̀ка** в. **до̀к**; *Жена́ умрѣла до̀ка рађ’а; До̀ка нѣсмо за́сѣали.*
- до̀ктор** мн. **до̀ктори** м. „лекар“; *Реце́пѣи од до̀кѡбра.*
- до̀љ’а̀к** мн. **до̀љ’а̀ци** м. „доњак (у воденици)“.
- до̀љњи** прид. „доњи“; *До̀љњи крај.*
- до̀љница** ж. „доњи део јарма“.
- до̀м** м. „кућа, дом“; син. **йжа**, **кућ’а**.
- до̀ма** прил. „код куће“; *Сам бил до̀ма.*
- до̀муви́на** ж. „покућанство“.
- до̀н-до̀н** узв. (шум звона).
- до̀ндеја** прил. „донде“; *До̀шамо, до̀ндеја.*
- до̀не́ст** гл. „донети“; *Ја ћ’ем до̀не́си; Да ви до̀несѣм шѣо ни до̀несал он; Сам си до̀несал нуме за мо́ја бра́ја.*
- до̀нешѣн**, **до̀нешѣна́** прид. „донесен“.
- до̀њѡм** прил. „дању“.
- до̀бдит** гл. в. **дођ’**; *До̀бди вода́ ве́лика.*
- до̀па́дат** гл. „допадати се“; *Овѣј коњ ми се до́јада, ми е драј.*
- до̀р** м. „чѣжња“.
- до̀ руч’ка́** прил. „пре подне“.
- до̀с** м. „северна страна брега“; вар. **до̀сови́на**; *Мѣсто на до̀с.*
- до̀сада** ж. „досада“; вар. **до̀сѣда**.
- до̀сађ’ат** гл. „досађивати“; син. **мрзи́т**; *Ч’овек кој ѣе до̀сађ’а; До̀сађ’ам се, мрзи́м се.*
- до̀сѣда** в. **до̀сада**.
- до̀сови́на** в. **до̀с**.
- до̀ста** прил. „доста“; *Йма до̀ста жѣне које им су ошли мужѣве из село́; Йма до̀ста свети́ данѡска у цркви.*
- до̀те́рит** гл. „дотерати“; *Псе до̀те́ри живи́ну.*
- дођ’** гл. „доћи“; в. и **до̀бдит**; *Ка дођ’еш код нас; Ми смо до̀били; Мѣне ми кажѣл ч’а ћ’е дођ’.*
- до̀цкан** прил. „касно“; *Кој дођ’е шака́ до̀цкан?*
- до̀шља́к** м. „дошљак“.
- драг**, **дрѣга́**, **дра́га** прид., прил. „драг“; *Јон из Аном су си дра́ги.*
- драги́ја** мн. **драги́је** ж. „талог у бурету“.
- дра́го** прил. „драго“; *Нам ни је дра́го вино́; Јој било дра́го из нас.*
- дра́го** с. „љубав“; син. **дра́го-сте**; *Моје дра́го за њу је ве́лико.*
- дра́госте** в. **дра́го**; *Сам йрѣмил јѣну йѣсму за дра́гостѣ; Пои́вка за дра́гостѣ.*
- драгу́лват** гл. „волети“.
- дрвѣн**, **дрвѣна** прид. „дрвен“.
- дрвѡ** мн. **дрва** с. „дрво“; *Дрвѡ за йѡйребу.*
- дрвце** с. дем. „дрвце“.
- дрѣктор** м. „директор“.
- дрѣмат** гл. „дремати“.
- дрен** мн. **дрѣње**, **дренци́** м. „дрен“; син. **дренѣтина**, **дренѡвина**.
- дрѣна** ж. „мотовило“.
- дрѣнѣк** м. „дренѣк (лоза и гро-жђе)“.
- дренѣтина** в. **дрен**.
- дренѡвина** в. **дрен**.
- дрѣња́р** м. „дрѣњар“.
- држа́ва** мн. **држа́ве** в. **цара**; *Сам одѣл цѣлу држа́у.*

државски прид. „државски“.
држаље с. „држаље“.
држати гл. „држати“; *Нек држи он; Држ си уста; Држ добре да ти не утнече; Држи ноге у воду; Жену ју држи на сувачну сирању; Не држи на ићије.*
држак м. 1. држак. 2. држаље бича.
држење с. „држање“.
дрзаље с. „рухо“; *Ова су дрзаље мојој сестре.*
дриг м. „(колски) трап“; вар. **дрик**; *Предњи дри; Сирањњие дри.*
дриг в. **дриг**; *Дрик сирањњие.*
дрискање с. „дизентерија“; син. **корсура**.
дрискоци м. мн. „мокраћа“.
дркћ’ат гл. „дрхтати“; *Дркћ’ем о зиме зиме; Дркћ’ем од шио ч’ујем; Ми дркћ’у зуби о зиме.*
дрнџ м. „мера за мед“.
дрнч’ит гл. „изазивати“; *Ја дрнч’им деца да се бију; Дрнч’им исе.*
дробит гл. „дробити“; *Дробим постијаке; Дробим сирине.*
дрозд м. „дрозд“.
дроља мн. **дроље** ж. „дроља“; *Дроља сира; Дроље сирајене.*
дрот м. „жица“.
дротар м. „решетке у пећи“.
дрп-дрп узв. (певање препелице); *Дрпћ’е.*
дрпат гл. „чешати“; *Се дрпам по лавѣ из нокил, се њребѣм.*
друг м. „друг“; вар. **другар**; син. **ортак**; *Марко је мој друи.*
другар мн. **другари** в. **друг**; *Сам бил из друиара; Нема ја друиара.*
други, друга, друго прид. „други“; *Друи лудје иду на ваишр.*
други пут прил. „други пут“; *Друи иуић’ем знаи; Сам се оженил по друи иуи.*

другојач’е прил. „другојаче“.
друлѣ мн. **друлѣта** с. „вучић, лавић“; *Друлѣ од мѣч’ке.*
друмар мн. **друмарѣ** м. „друмар“; син. **вѣгмајстер**.
друство с. „друштво“.
дуан м. „дуван“; вар. **дуван**; *Дуан за лулу; Дуан за цијаре.*
дуат гл. „дувати“; *Се дуа из арамом.*
Дубовци мн. „становници села Дубова“.
дубровник м. „назив биљке мирисавог цвета црвенкасте боје“.
дуван мн. **дување** в. **дуан**; *Дуван ситан; Дуван за лулу.*
дуванћ’ија м. „дуванџија“; син. **пушаћ’ија**.
дуват гл. „дувати“; *Дувам у свећ’у.*
дуга мн. **дугѣ** ж. 1. дуга. 2. дуга.
дудџ м. „ма која биљка, осим сена, која се коси и употребљава као сточна храна“.
дужина в. **дѣлјина**.
дужност ж. „дужност“.
дукат м. „дукаџ“.
дулч’аца ж. „слатко“.
дум-дум в. **бум-бум**.
Думитровдан м. „Митровдан“; вар. **Думитровдан**.
Дуне м. и с. „Дунав“.
дуња мн. **дуње** ж. „дуња“.
дуњџ мн. **дуњџи, дуњџѣ** м. „врста дуње с малим плодовима“.
дупка мн. **дупке** ж. „рупа“; *Дупка у зуй; Дупка у браду и у образ; Дупка на нос; Дупка је бил зуб; Дупка мѣч’кина.*
дурка ж. „патика“.
дућ’ан мн. **дућ’анѣ** м. „дућан“.
дућ’анћ’ија в. **дућ’анџ’ија**.

дућ'анц'ија м. „дућанција”; вар.
дућ'анћ'ија.
душá ж. „душа”; *Си да д'ушу за
н'ѣа*.
дúшак мн. **душáкове**, **дúшаци**
м. „душек”; вар. **дúшэк**, **дú-**
шек.
душмáн мн. **душмáње** м. „не-
пријатељ, душманин”; *Појевáл*
у ч'удо душмáњем.

душманóс прид. „непријатељс-
ки, душмански”.
душмањ'ија ж. „душман'гук”;
син. **мрз'ење**, **мрзна**.
душмањ'уват гл. „душманити”.
душн'и́к м. „отвор на пећи за
хлеб и на сандуку за пчеле”;
Се ойвóри д'ушник, се ч'ини кон-
йрóла да се види áко íму ит'но
да једу.

Ђ'

ђ'а узв. (за гоњење јарића).
ђ'ак в. **џ'ак**; *Тку за с'и́рóжак и за
ђ'áкове*.
ђ'андáр в. **џ'андáр**.
ђ'áпнут гл. „ђипити”; вар. **ђ'и́пи-**
ти; син. **скóч'ити**.
ђ'эе узв. (за гоњење коња); вар.
ђ'и́е; **г'и́е**; **г'и́је**; син. **хо**.
ђ'в'екавица в. **џ'в'екавица**.
ђ'в'екау в. **џ'в'екау**; *Зем'ба џ'в'е-*
кава.
ђ'елáт в. **џ'елáт**.
ђ'ендáр в. **џ'андáр**.
ђ'енерáл м. „генерал”; вар.
генерáл, **генерáл**.
ђ'еп в. **џ'еп**.
ђ'иг'ерице б'елене в. **џ'иг'ерице**
б'елене.

ђ'иг'ерице ч'рнене в. **џ'иг'ерице**
ч'рнене.
ђ'и́е в. **ђ'эе**.
ђ'и́нгаш'эн прид. „нежан, осет-
љив”.
ђ'инћ'ија мн. **ђ'инћ'и́је** ж. „нен-
ци”; вар. **ђинћ'ија**.
ђинћ'ија в. **ђ'инћ'и́ја**.
ђ'и́пат в. **ђ'áпнут**; *Ђ'и́па на ч'о-*
в'ека; Из нóје џ'и́пам.
ђ'и́пнут в. **ђ'áпнут**.
ђ'он м. „ђон”; син. **тáлпа**.
Ђ'урћ'евдан м. „Бурћсвдан”;
вар. **Ђ'урћ'евдэн**, **Ђ'урћ'ов-**
дэн.
ђ'ут'уре прил. „ђутуре”.

Е

е узв. „е”.
е-е узв. „е-е”.
еванг'елија ж. „јеванђеље”; вар.
јеванг'елија.
éво прил. „ево”.
егзáмен м. „испит”; син. **и́спит**,
приф'унг.
еј узв. „хеј”.
екск'урсија ж. „излет”.

експлотáтор м. „експлоататор”.
éкстра прид. „екстра”.
éкстра с'оба ж. „соба за госте”.
ектáр м. „хектар”.
елáстик м. „еластика”; син. **г'ума**.
ел'ен м. „јелен”.
елхá ж. „јова”.
Енгл'ез м. „Енглез”.

éно прил. „ено”.
епископ м. „епископ”.
ергела ж. „ергела”; вар. **хергела**;
ч'ува ери́лу.

éто прил. „ето”; вар. **јато**; *Éшо
 ја Мърко; Éшо ју Марија; Éшо
 ја друјар.*
ех узв. „ех”.

Ж

жаба мн. **жабе** ж. „жаба”.
жабљак мн. **жабљац** м. „жа-
 бац”; вар. **жабљак**.
жал м. „жалост”.
жалав, жалава прид. „одвра-
 тац, гадан”.
жалба мн. **жалбе** ж. „жалбе”.
жалит гл. „жалити”.
жалосно прид., прил. „жалос-
 но”.
жалостан в. **милос**.
жакета ж. „жакет”.
жаф мн. **жафове** ж. „пљачка”.
жафоват гл. „пљачкати”.
жабљак в. **жабљак**.
желна в. **негројка**.
желт, желта, желто мн **жел-
 тн, желте** прид. „жут”.
желтэк мн. **желткоче** м. „жу-
 манце”.
желтило с. „жутило”.
желтиња ж. „жутица”.
желтињава цвет в. **ножмак**.
желтињау прид. „жућкаст”.
желтица мн. **желтице** ж. „жута
 трешња”.
желто прил. „жудо”.
желто затворено прид. „тамно
 жуто”.
желч мн. **желчове** м. „жуч”.
жэмља мн. **жэмље** ж. „све-
 жањ”; вар. **жэмља, жэмља**.
жэмља в. **жэмља**.
жвала мн. **жвале** ж. „жвала”.

ждребé мн. **ждребета** в. **ждрè-
 бé**.
ждребит гл. „ждребити”.
ждребна прид. „ждребна”.
ждригат гл. „повраћати”.
ждрикалка ж. „зрикавац”.
жедан, жедна и жена прид.
 „жедан”; вар. **жедэн**.
жећ ж. „жећ”.
жежак, жешка, жешко прид.
 „врео”; вар. **жежэк**.
железнэрија мн. **железнэрије**
 ж. „гвожђара”.
желéзо мн. **желéза** с. „гвожђе”.
желит гл. „желети”; *Ви желим
 лако ноћ; Ја желим тшкому
 млóто срéћ'у.*
желна мн. **желне** ж. „жуна”.
желбаба ж. „корњача”.
жена и женá мн. **жене и женé**
 ж. „жена, супруга”.
женит гл. „женити”.
жэмља в. **жэмља**.
жерделија мн. **жерделије** ж.
 „шефтелија”.
жерделя мн. **жерделе** ж. „жута
 шљива”.
жесток прид. „жесток”.
жешко прил. „врело”.
жив в. **жиу**.
живац м. „жива”.
живét гл. „живети”.
живина мн. **живине** ж. „живи-
 на”.

жикѝно ко́ло с. „жикино коло”.
жи́ла мн. **жи́ле** ж. „жила”.
жи́лав, жи́лава, жи́лаво прид.
 „жилав”; вар. **зилон**.
жир мн. **жи́рове** м. „жир”.
житка́ прид. „житка”.
житко прид., прил. „житко”.
жи́то с. „жито”.
жи́то дивјо́ с. „дивље жито”.
жи́у, жи́ва прид. „жив”; вар.
жив.
жи́у бил „жив био” (одговор на
 поздрав).

жи́у плот м. „жива ограда”.
жлеб м. „жлеб”.
жмури́т гл. „жмурити”.
жњет гл. „жњети”.
жњет, жњета, жњето прид.
 „пожњевен”.
жњѝтва ж. „жетва”.
жудѝц мн. **жудѝцове** м. „жу-
 панија”.
жужѝу м. „врста јарма за свиње”.
жумѝрѝк мн. **жумѝрѝцѝ, жумѝрѝ-**
цѝ м. „чварак”.
жупо́н м. „жипон”.

3

за пред. „за, по, о”; вар. **зѝ**;
Узми ме за ру́ку; За вре́ме жи-
во́шу; Бе́ру цвећ'е за ч'ај; За
ме́не бре́м, за ме́не ко́шам; Се
врну́л за њѝбве сѝва́ре; Сам вре́-
вил за њу.
за прил. „за, после”; *Дѝн за дѝн*
и́рођ'е; Мѝи мѝи́љу за вра́на;
За кѝцу не́бо се оч'ѝсти; *Он је*
ману́л за њѝа мло́ио деца́.
заба́вит гл. „забавити”; *Имам*
да забавим ѝо селу́; вар. **зѝба́-**
вит; в. и **зѝба́вљат**.
забада́ва в. **бађ'ава;** *Забада́ва ѝа*
ч'ѝкаш, ч'а не́мај дођ'е.
забалу́ца мн. **забалу́це** ж. „ве-
 рига”.
забѝуштина м. „глулак”.
заби́т гл. „ставити, сместити”; *Ја*
заби́јем ко́ла у шу́у.
заблуди́т гл. „залутати”.
забора́вит гл. „заборавити”; в.
 и **забора́вљат**.
забора́вљат гл. „заборављати”.
заборављу́ прид. „заборав-
 лив”.
забра́нит гл. 1. одбити (теле, јаг-
 ње итд). 2. забранити; вар. **зѝ-**
бра́нит; в. и **забрањѝват**.

забрањѝват гл. „забрањѝвати”;
Забрањѝјем.
забунѝт гл. „забунити”.
забуњет прид. „забуњен”.
завари́ват гл. „кршити”; *Зава-*
рѝје.
завѝжат гл. „завезати”; в. и **за-**
ви́жат.
завѝзник м. „савезник”.
завѝзбо́лак м. „пакло од десет
 комада”.
завејо́тина мн. **завејо́тине** ж.
 „смет”.
заве́трина ж. „заветрина”.
завѝват в. **завѝјат**.
завѝжат гл. „завезивати”.
завѝјат гл. „завѝјати”; вар. **за-**
ви́ват; в. и **завѝт**.
завѝт гл. „завити”; в. и **завѝјат**.
заврши́т гл. „завршити”.
зага́шња ж. „загажња”.
загла́вит гл. „заглавити”.
заглау́ мн. **заглавѝ** м. „слепо-
 очница”.
загорѝнѝ прид., прил. „загоре-
 ло”.
заграђ'ено прид., прил. „загра-
 ѝено”.

загрáћ'ат гл. „загртати рукав“;
Ja си заíраћ'ам рукав.
загрíзат гл. „загрести“.
загúшат гл. „загушити“; вар.
закúшат, зэгúшит.
задáвит гл. „задавити“; вар. **зэ-
дáвит**; в. и **задáвљат.**
задáвљат гл. „задављивати“;
вар. **зэдáвљат**; в. и **задáвит.**
задéнут гл. „окачити“; вар. **зэ-
дéнут**; син. **закáч'ит.**
задéнут, задéнута прид. „ока-
чен“.
задóбит гл. „задобити“.
задовóљан прид. „задовољан“.
задú, мн. **задúове** м. „омора, за-
пара, жега“; вар. **зэдú, задú-**
шáла.
задúват гл. „задувати“.
зáдуша ж. „даћа“.
задушáла ж. в. **зэдú**; вар. **зэдú-**
шáла.
зазíдат гл. „зазидати“.
заинáт прил. „за инат“.
зáјац мн. **зáјци** м. „зец“; вар.
зáјец, зáјец.
зáједно прил. „заједно“; вар. **зá-
јено.**
зáјем м. „зајем“.
зáјено в. **зáједно.**
зáјец в. **зáјац.**
зáјкиња мн. **зáјкиње** ж. „зечи-
ца“.
зáјтíн м. „зејтин“; вар. **зејтíн.**
закáљат гл. „опкаљати“.
закáч'ит гл. **задéнут.**
закáлат гл. „заклати“; вар. **за-
кóлит, зэкóлит, закóљат.**
закáлет гл. „заклети“; в. и **за-
клíњат.**
заклíњат гл. „заклињати“.
заклопáч' в. кэпáк.
закљúч'ит гл. „закључати“.
закóлит гл. „заклати“.
закóљат гл. в. **закáлат.**

закóљен прид. „заклан“. *Лéйо-
ска сам закóљал јáйње.*
закóпат гл. „закопати“.
закопувáње в. **саравéње.**
закóпч'ит гл. „закопчати“; *За-
кóпч'и се на цóлу.*
зáкош м. „баца“.
закрпíт гл. „закрпити“.
закрч'óрен прид. „прћаста но-
са“.
закúшат в. **загúшит.**
залéпен прид. „залепљен“.
зелéпит гл. „залепити“.
зáлест мн. **зáлестове** м. „буни-
ка“.
залетá прил. вез. „зато“; вар.
затá, заретá.
залóг мн. **залóгове** м. „залог“.
залуф м. „зулуф“.
заменинá мн. **замениње** ж. „нес-
вестица“; вар. **замењáње**; **за-
мињáч'а, занешéње.**
заменит гл. „онесвестити“; в. и
занéсет.
замењáње с. в. **заменинá.**
замињáч'а в. **заменинá.**
замíслит гл. „замислити“.
зámич' м. „место у шуми где је
често хладовина“.
занáт м. „занат“; вар. **зэнáт**; син.
месерíја.
занатлíја м. „занатлија“; вар.
зэнэтлија; син. **мајстор.**
занéсет в. **заменит.**
занешéн прид. „онесвешћен“.
занешéње с. в. **заменинá.**
занимáција ж. „занимање“.
забд м. „залазак“.
забдит гл. 1. залазити 2. затре-
сти; *Сáлнице забди; Дрвó забдил
из крáиње.*
забштрéн прид. „надугачак“.
запалéње с. „запаљење“.
запéват гл. „запевати“.
запејáт гл. „одјекнути“; в. **пейт.**
запенит гл. „запенити“.

- занеч'ён, запеч'ёна** прид. „осушен”.
заповѣдат гл. „заповедати”.
заповест ж. „заповест”.
запопѣват гл. *в. пейт.*
запош'ање с. „запошћење, за-
 пост, почетак поста”.
запржён прид. „запржен”.
запрт прид. „затворен, консти-
 пиран”.
запрток м. „јаје без заметка”.
запуш'алник м. „запушач”.
запушит гл. „запушити”.
зар прил. „зар”; *Зар ви мислите*
да ст'анете одеја.
зарађиват гл. „зарађивати”; *За-*
рађујем.
заретá *в. залетá.*
заробац мн. **заробци** м. „зароб-
 љеник”.
заробит гл. „затрпати”.
заслуживат гл. „заслуживати”;
Заслужујем.
заспанџ м. „дремало”.
заспáт гл. „заспати”; вар. **зас-**
спáт.
затá *в. залетá.*
затвóр м. „затвор”; вар. **зэт-**
вóр.
затвóрит гл. „затворити”.
затéч'кат гл. „парити се” (о псу);
 вар. **зэтéч'кат.**
зáтка, мн. **зáтке** ж. „потка”.
заткáт гл. „изаткати”.
заћ' гл. „заћи”; *Заћ'е сáлице; в.*
и забдит.
зáуч'ера прил. „прекјуче”; вар.
зáвч'ера.
зафáлит гл. „захвалити”; *в. и*
зафáливат.
зафáлна прид. „захвална”.
зафáливат гл. „захваљивати”;
Зафáлују свáки љуђи; в. и за-
фáлит.
- зафрунцат** гл. „пребацивати”.
заш'ит гл. „зашити”.
зáшто прил. „зашто”.
зэ *в. за; Облеч'ён зэ жал.*
зэбáла мн. **зэбáле** ж. „жвала”.
зэбáвит *в. забáвит.*
зэбáвљат гл. „забављати”; *в. и*
забавит.
зэбрáнит *в. забрáнит.*
зэвóј мн. **зэвóјове** м. „шума крај
 реке”.
зэгúшит *в. загúшит.*
зэдáвит *в. задáвит.*
зэдáвљат *в. задáвљат.*
зэдáр м. „зидар”; вар. **зидáр.**
зэдéнут *в. задéнут.*
зэдú *в. задú.*
зэдущáла *в. задущáла.*
зэјеч'ко житó *в. зáјеч'ко житó.*
зэкóлит *в. закóлит.*
зэл прид. „зао”.
зэ́лва ж. „заова”.
зэнáт *в. занáт.*
зэнэтл'ија *в. занатл'ија.*
зэспáт *в. заспáт.*
зэтвóр *в. затвóр.*
зэтéч'кат *в. затéч'кат.*
збэрч'кóтина ж. „бора на лицу”;
 вар. **збрч'кóтина.**
због пред. „због”; вар. **избóг.**
збóгшто *в. пóшто.*
збор м. „збор”.
збóрит гл. „зборити, разгова-
 рати”.
збрч'кан прид. „збрчкан”.
збрч'кóтина мн. **збрч'кóтине** *в.*
збэрч'кóтина.
збурдáт прид. „несташан”.
звáрница ж. „урда”.
звездá мн. **звездé** *в. свездá.*
зверка ж. „звер”.
звр узв. „звр”.
згрéч'йт прид. „шкрт”; вар. **згр-**
ч'ён.
згóрен, згоренá, згорéно прид.
 „изгорео”.
згóрет гл. „изгорети”.

згорни́на и згорни́на ж. „опеко-
тина”.

згрѣат гл. „прегазити”; *Мáло не
ѡа зѡрѣали ко́ла.*

згрѣ́ен в. згрѣ́йт.

згрѣ́ит гл. „згрѣити”.

згубен, згубена мн. згубени,
згубене прид. „изгубљен”.

згубе́ње с. „губљење”.

згубит гл. „изгубити”; в. и гү-
бит.

згүра ж. „згура”.

згүрав мн. згүрэви прид. „бра-
шњав”.

здрав в. здра́у.

здрáве с. „здравље”; вар. здра́-
вје, здравље.

здрáвје в. здра́ве.

здрáвље в. здра́ве.

здрáцо прил. узв. „здрaво” (као
поздрав).

здрáка мн. здра́ке ж. „зрак”.

здрáу, здрэвá мн. здра́ви, здра́-
ве прид. „здрав”; вар. здрав.

здрел, здрела, здрело мн. здре-
ли, здреле прид. „зрео”.

здрелит гл. „зрети”; в. и здрет.

здренкэ́льч’а ж. „звонцс”.

здрет гл. „зрети”; в. и здрелит.

здуковáч’а ж. „назив неке сор-
те јабука”.

здү́пнут гл. „лупнути”; *Здү́йнем.*

зејт́ин в. зајт́ип.

зелен, зелена, зелено мн. зеле-
ни, зеленé прид. „зелен”.

зеленó прил. „зелено”.

зелењáк мн. зелењáци м. „зе-
лењак”.

зелењáч’а ж. „сурутка из урде”.

зэ́ља мн. зэ́ље ж. „зеље, купус”.

зэ́љиште с. „купусиште”.

земля́ ж. „земља”.

земљотрэ́с м. „земљотрес”.

зенги́ја мн. зенги́је ж. „узен-
гија”; вар. зинги́ја.

зет мн. зéтове м. „зет”.

зéтоу прид. „зетов”.

зид мн. зидове м. „зид”.

зидáње с. „зидање”.

зидáр мн. зидарé м. „зидар”.

зиди́на мн. зиди́не ж. „зидина”.

зидит гл. „зидати”; *Ја зидим.*

зи́јање с. „зевање”.

зи́јат гл. „зевати”; *Ја зи́јам; Ја
зи́ем.*

зи́јач’ м. „назив неког цвећа”.

зи́лов прид. „жилав”; вар. жи́-
лав.

зимá мн. зиме ж. 1. зима. 2.
хладноћа.

зи́ми прил. „зимии”; *Дрѣ́нем о
зимé зимии.*

зимоват гл. „зимовати”; *Ја зи-
мү́јем у шү́му.*

зимови́на мн. зимови́не ж. „зи-
мница за стоку”.

зимóвник м. „зимско склониште
за пчеле”.

зиморльи́в в. зиморльи́у.

зиморльи́у прид. „зимљив”; вар.
зиморльи́в.

зимска ја́болка ж. „јесења јабу-
ка”.

зимýска прил. „зимус”.

зинги́ја в. зенги́ја.

злáтэн прид. „златан”.

злáто с. „злато”.

злэ́тар м. „златар”.

зло прид., прил. „зло”.

зловарéње с. „оговарање”.

зловарльи́вэц м. „оговаралац”.

зловарльи́вица ж. „оговарали-
ца”.

зловáрит гл. „оговарати”.

злóћ’а ж. „злоћа”.

змеј мн. зме́јове м. „змај”.

змéура в. смéора.

змија́ мн. змијé ж. „змија”.

змү́ти мн. ж в. сáра.

знак м. „знак”.

знат гл. „знати”.

знбит гл. „знојити се”.

зној мн. **знојове** м. „зној“.
зобљач’а ж. „зобница“; вар. **зобњач’а**.
зобљач’а в. **зобљач’а**.
зобра и **зорá** мн. **зорé** ж. „зора“.
зоренина ж. „гној“.
зóрит гл. „гнојити“; *Се зóри ијсиј*.

зорнина ж. „загнојено место“.
зорњач’а ж. „зорњача“.
зрет гл. „зрети“.
зрно мн. **зрна** с. „зрно“.
зрцала и **зрцáла** ж. „наочаре“.
зуб мн. **зуби** м. „зуб“; вар. **зуп**.
зуп в. **зуб**.
зупа в. **супа**.

S

сáла мн. **сáље** ж. „верига“.
сáра ж. „млаћеница“; син. **змүти**.
сэна мн. **сэне** ж. „вила“.
свездá мн. **свездé** ж. „свезда“;
 вар. **звездá**.
свездá из **о́пэшэм** ж. „комета“.

свёрка мн. **свёрке** ж. „куна“.
свиздéль м. „пузавац“.
свóно в. **свонцé**.
свонћ’ић’ м. дем. „звонце“;
свонцé мн. **свонцá** с. „звон“;
 вар. **свóно**; *Бије свонцé*.
сóља мн. **сóље** ж. „зоља“.

И

и вез. „и“; *Један и два су ијри*.
и пред. „са“; вар. **иж**, **из**, **ис**;
Иде ч’оуек и женóm.
и зам. „их“; *Да и видим*.
и́и узв. (за гоњење коња).
Ивáндэн м. „Ивандан“.
ивентáл м. „инвентар“; вар. **ивентáр**.
и́вер мн. **и́вери** м. „ивер“; *Вáи́тра од и́вери*.
игзици́р м. „егзерцир“.
игзй́стат гл. „постојати“; *У ове́је рéч’и и́зисй́та млбío и́сийна*; вар. **изй́стат**.
и́гла мн. **и́гле** ж. „игла“.
и́гла ис **крлигэм** ж. „кукача“.
и́гла **кожокáрска** ж. „ћурчијска игла“.
Иглéска ж. „Енглеска“; вар. **Инглéска**.
игли́ца ж. дем. „иглица“.
игра́ ж. „игранка“; *По недеље дéвке и мокање иду на и́ру*.

игра́ње с. „играње“; *И́грање кáрше*.
игра́т гл. 1. играти се. 2. играти;
Ја си и́рам жéну; Деца се и́ру у собу; Се и́ру коњи; И́рућ’и сам и́ддел; Се и́ру из бумбове.
игра́ћ’ м. „играч“.
игра́ч’ка ж. „играчка“.
игрэ́’ица ж. „играчица“.
иж в. **из**; *Они́ су носили и́ж њи два и́’ака; Сам бил деи́е и́ж њéа; Оди и́ж њéа; Оди и́ж њом*.
и́жа мн. **и́же** ж. в. **дом**; *И́жа о брвна*.
и́жéкција ж. „инјекција“.
и́жица ж. дем. „кућица“; син. **кућ’ица**.
из 1. в. **и**, **иж**, **ис**; *Ноћ’óm се и́о-кривамо из јóриэнэм; Овај деи́е млч’и јáко из и́ише си; Скоч’или из ножéве и и́ојорóве; Он је бил из вас; Узми ме из и́ебе; Овце из млекó. 2. „из“; *Ми иде крв из нóса; Из добре и́же*.*

избѣрат гл. „избирати”; вар. **избѣгат**, **избрѣат**; снн. **одабрѣат**.
избѣрен, **избѣрена** прид. „изабран”; *Да ми даш јаболке избѣрене*.
избѣват гл. „отимати се”.
избир м. „бирање, избор”; *Дошли на избир*.
избират в. **избѣрат**.
избистрит гл. „избистрити, испрати”; *Ойка смо избистрили кошуле, и исцѣдимо; в. и обистрит*.
избог в. **због**; *Избои шбоја; Избои шшо неће*.
избогам (у поздравима) „збогом”.
избрѣат в. **избѣрат**; *Ка сам њошрошил шболко нѡвци, бѣрам да сам се избрѣал из нишшо*.
избрѣит гл. „измешати, изменити, измутити нешто”.
извѣдит гл. „извадити”; *Извѣди вѡду из бунѣра Извѣди иллу из нѡге; Извѣдил јѣну ѡѡвѣвку нову*.
изван пред. „изван”.
изварѡшат гл. „окречати”.
извѣјкат гл. „исплатити се”; в. и **навѡјкат**.
извѣнит гл. „увенути”; *Листѡ се извѣни јесѣни*.
извѣнут прид. „увео”.
извѡр мн. **извѡрове** м. „извор”; син **клѣденѡц**.
изврнут гл. „изврнути”.
изгѣжен, **изгѣжена** прид. „изгажен”.
изгѣжено прил. „изгажено”.
изгѣзит гл. „изгазити”.
изгладит гл. „изгладити”.
изгладнит гл. „изгладнети”.
изгледат гл. „изгледати”.
изглѡђено прил. „изгрижено”; *Је излѡђено од молциј*.

изгорѣит гл. „изгорети, опарити”; в. и **горѣит**; *Сам изгорѣл руку у водѡм варѡм*.
изгрѣби м. „отпаци од кудеље који остају у грѣбенама”.
изгрѣичит гл. „однети сасвим мало кукуруза у млин од чијег се брашна може направити само један качамак”; *Он се изгрѣичи*.
изгубѣн прид. „изгубљен”.
издѣват гл. „издавати”.
издѣјѡц м. „издајник”.
издѣгнут гл. „уздићи”; *Ја издѣгнем чѣшику у здравље вѡне*.
издѣце ж. „уздице”.
изѣђен прид. „нажуљен, изеден”; *Је изѣђен од ѡмове*.
изѣт гл. „изести”; в. и **јест**; *Јаболке ми изѣли деѡа*.
изѣк мн. **изѣци** м. 1. језик. 2. срчаница. 3. сечиво ножа; вар. **језѣк**; *Изѣк нѡјсоу*.
изѣкѡтер м. „секвестратор”.
изѣстат в. **изѣстат**; *Не изѣстѡи да бануѣра шшо шѣ кажѡли*.
изјѡловен прид. „изјѡловљен”; *Вѣѡар изјѡловен; Бѣѡа изјѡловен*.
изјѡловит гл. „изјѡловити”; *Ми изјѡловимо коѡа; Чѡвѣк кој зна да јѡлови; Крава се изјѡлови; в. и јѡловит*.
излѣз м. „излаз”.
излѣзит гл. „излазити, изаћи”; вар. **излѣзат**.
излѣзат в. **излѣзит**; **Сѣлце излѣзе**; *Излѣзе слаба, шѣнка; Излѣзѡмо из иллуѡвѣ; Излѣзал ѡвисокѡ*.
измартерѣшат гл. „омалтерисати”.
изневѣрит гл. „изневерити”; *Ме изневѣрил*.
изнутра прил. „изнутра”; *Иди у ѡжу да видиш кој вѣка изнутра*.

иклѣн, -а, -о, мн. **иклѣнове** прид. „лукав”.

икѡна мн. **икѡне** ж. „икона”.

иконáр м. „иконописац”.

ѣкра мн. **ѣкре** ж. „икра”.

иљада мн. **иљаде** в. **хиљада**;
*Иљада дѣвѣти стотинѣ шездесет
и ѣѣна ѡдѣна; У уста ѣма иљаду
враѣа; Иљаду сто дваѣсти ѣуѣи.*

имáње с. в. **грунт**; *Највише
лудје у наше село су из имáње.*

имáт гл. 1. имати. 2. намерава-
ти. 3. следити, долазити; *Ја
ѣмам новѣц; Ума да ѣѡѣвам;
Ја ѣма да дѣнем; За кѣшу ѣма
сáлѣце; Ђем биѣ имáл; Ја ѣем
имáти.*

ѣме мн. **ѣмена** с. „име”; *По ѣме-
ну; Нѣму му ѣме; Мѣне ми се
ѣме; За мѡје ѣме.*

ѣме од кршѣ’áње с. „име”.

ѣме од фамѣлије с. „презиме”.

ѣмендѣн м. „имендан”.

Иглѣска в. **Иглѣска**.

инжектѡр м. „убризгач”.

ѣнсула ж. „острво”; син. **ѡстро**.

интекшѣр м. „горњи део ха-
ма”; вар. **ѣнтершѣр**.

интершѣр в. **интекшѣр**.

ис в. и **ѣ**; *Јѣмо мѡѡо ис кáном и
ис ѣѣѡом; Удем ис кѡла; в. и
иѣ, из.*

ѣскат гл. „искати; просити”;
*На мѣсто ѣѣѣе ѣска вѡду; Свим
рѡдовим сам дал и све јѡѣѣе
ѣску; Уду ѣо селу да ѣску.*

исклѣпч’ен прид. „склупчан”.

исколáч’ит гл. „увити се”; *Змѣја
се исколáч’и.*

искѡпан прид. „окопан”.

искорáѣат гл. „окружити ку-
куруз”.

ѣскра мн. **ѣскре** ж. „искра”.

искрѣвен прид. „искривљен”;
в. и **крѣу**.

искрѣвит гл. „искривити”.

иснáдат гл. „смањити се, прису-
шити”; *Ка је шуѣа вѣлика,
иснáда вода из бунѡра.*

испáп м. „спап”; *Ми ла да ви
кѣѣимо ваѣи испáп.*

ѣспит в. **егзáмен**.

исплáтит в. **акитѣрат**, **квитѣ-
рат**.

исплáу м. „сплав”.

исповѣдат гл. „исповедати”.

исповѣдѣње с. „исповедање”.

исподѡбит гл. „победити”; *Онѣ
вѣровали за цѣло ч’а испѡѡбу.*

испбен, **испбена**, **испбено** прид.
„обливен”; *Испбен из арáмом.*

испѡйт гл. „облити”.

испѡјуват гл. „мáлтерисати; на-
мазати земљом”.

испѡл м. „велика дрвена кашѣка
којом се вади вода из чамца”.

испѡлѣка ж. в. **гризѡтак**.

испомрч’ѣн, **испомрч’енá** прид.
„таман”; *Сѡба испѡмрч’енá.*

испáвит гл. „исправити”.

испáзнит гл. „испразнити”;
вар. *Испáзнит ѣ’ак од брáѣно.*

испáзњен прид. „испразњен”.

истерáт гл. „истерати”; *Истерим
жѣвѣну.*

истѣч’ат гл. „истећти”.

ѣсти прид. „исти”; *ѣсти ч’ѡвѣк
је дѡиѣл код нас у село.*

ѣстина ж. „истина”; *У ѡвѣја
рѣч’и ѣма мѡѡо ѣстина; Кажѣи
ми ѣстинѣну.*

ѣстина прил. „заиста”; *Стѣраѣ,
ѣстина, бил ч’ѡвек дѡбар.*

истѡга прил. „стога”.

ѣсток м. „исток”.

истѡкат гл. „исецкати”.

истражѣват гл. „истраживати”.

истрещ’ѣн прид. „истресен”.

истристѣт гл. „ражалити”; *Он
се испрѣистѣл.*

иструлѣт гл. „иструлети”; *Ис-
трулѣло од кѣше.*

И́сус Кр́истос м. „Исус Христос“.
исф́ирцат гл. „исфирцати“; в. и **ф́ирцат**.
исф́углуват гл. „лепо омалтерисати“; вар. **уф́углуват**.
исц́едит гл. „исцедити“.
исч́итат гл. „прочитати“; син. **проч́итат**.
исч́упат гл. „шпичупати“; вар. **ишч́упат**.

ит в. **ић'**; *Ја ћ'ем ић'*; *Иде рећко снеј*; *Иде кича*; *Ти има да идеш*; *Му иду бале*.
Италија ж. „Италија“.
ић' гл. „ићи“; *Он је ићел*; *Ја ћ'ем ић'*; вар. **ит**.
ифант́ерија в. **фант́ерија**.
их узв. „их“.
и́хаха узв. (глас коња).
иц́енит в. **ц́епит**; *Иц́енити и м'ешем на сáлнце*.
ичш́упат в. **исч́упат**.

J

ја зам. „ја“; *Ја п'рзам ноћ'ом из сáна*.
јаб́елка ж. 1. јабука. 2. чашица на колену; вар. **јаболка**, **јабулка**; *Јаб́елка на колéно*.
јаболка мн. **јаболке** в. **јаболка**; *Јаболке зимске*; *Дејт'е узме јаболку*.
јабулка в. **јаб́елка**.
јавáње в. **јашење**; *Добар коњ лэко се пауч'и да се јáva*.
јават гл. „јахати“; *Бик се јáva на крáву*; в. и **вóдит**.
јáвит гл. „јавити, обавестити“; *Да не јáвил*.
јаганч'áр м. „заграђено место где спавају јагањци“.
јáгница мн. **јáгнице** ж. „јагањница“.
јáгње мн. **јáганци** с. „јагње“; *Јáганици оду у йо'áну*; *Јáгње од йодине*; *Јáгње бело*.
јáгњит гл. „јагњити се“; в. и **ојагњит**; *Овце које се јáгњу*.
јагодáр м. „дуд“.
јагодáре ж. „дудинка“.
јáгодица мн. **јáгодице** ж. „јагода, јагодица“.
јад мн. **јáдове** м. „јад“.
јаз мн. **јáзове** м. „јаз“.
јáзвэц мн. **јáзовци** м. „јазавац“.

јазóвина мн. **јазóвине** ж. „јазбина“; вар. **јáзовина**.
јáзовина в. **јáзэвина**; в. и **дупка мéч'кина**.
јајцé мн. **јајца** с. „јаје“; вар. **јэјцé**; *Кој укрáдэ дгáска јэјцé*, *јушре укрáдэ вола*; *Јајцé ч'эрвене*; *Јајцé минеч'ко*; *Јајца од жáбе*.
јак прид. „јак“; *Јак на јусáна*; *Кет' вéлки и јак*.
јак, **јáка**, **јáко** прид., прил. „јакое, веома, врло“; *Јáко сйрáшэн*, *кóно врай*; *Тудјс јáко високй*; *Је јáко добр'о*; син. **сйлно**.
јакб'á ж. „јакоећа, снага“.
јáлов в. **јáлоу**; *Вейáр јáлов*.
јáловење с. „јаловљење“.
јáловит в. **изјáловит**; *Онéј ишйо јáлови армисй*; *Ја јáловим бйка*; *Јáловим вейáр*; *Овэн се јáлови*.
јáловица мн. **јáловице** ж. „јаловица“; вар. **јéловица**".
јáловч'эта с. мн. „јалове овце“; *Овч'áр ч'ува јáловч'ейта*.
јáлоу, **јáлова** прид. „јалов“; вар. **јáлов**; *Јáлова крáва*.
јáнкел м. 1. селачки капут од сукна. 2. кратки капут. 3. мушка хаљина. 4. капут; *Се завйáл из јáнкелэм*; *Јáнкел од вййá*.

јануар м. „јануар“; син. **јануá-рице**; *Дóћ'и у јануар.*

јануáрице в. **јануар.**

јао узв. „јао“; в. и **áo.**

Јаpán м. „Јапан“.

јарэм мн. **јармове** м. „јарам“; вар. **јерэм.**

јáрба фјéрулуј ж. „чаробна трава“.

јáре мн. **јáрета** с. „јаре“.

јарестéв мн. **јарестéви** м. „палица“.

јáрина ж. „јарина“.

јáрица мн. **јáрице** ж. 1. јарица. 2. пролетње жито; син. за 2. **пролетњáк, урсóјка.**

јармењáч'а мн. **јармењáч'е** ж. „јармењак“; вар. **јермењáч'а.**

јармиг в. **армиг**; *Трáжи јармиг.*

јаруга мн. **јаруге** ж. „јаруга“.

јáсла мн. **јáсле** ж. „стубице које се стављају озго јасала“.

јáто прил. в. **éто**; *Јáто Мáрко; Јáто ју Марија; Јáто су дéсeи́ йодина од шáја; Јáто íа другáр; Јáто овá су; Јáто иш; Јáто већ' су дошли.*

јáшење с. „јахање“; син. **јавáње**; *Коњ за јáшење.*

јáловица в. **јаловица.**

јевангéлија в. **евангéлија**; *Му ч'иши јевангéлију.*

јевтíка в. **јефтíка.**

јевтиkáу, јевтиkáвa мн. **јевтиkáви, јевтиkáве** прид. „туберкулозан“.

јéвтино в. **јéфтино.**

јед мн. **јéдове** м. „отров“.

једампút прил. „једашпут“; вар. **једанпút, јédэн пут**; *Разумí једампút, ч'óвеч'е!*

једán, јенá, јенó бр. „један“; вар. **јédэн**; *Сам бал једэн новáц јéному ч'овéку сиракú; Је дошáл само он једэн; Сáмо он једán зна шá; Јáиње од јéдној йодине.*

једанпút в. **једампút.**

јédэн и **једэн** в. **јédán.**

једék м. „једек“.

једерíна ж. „отров од пчеле“.

јединáс бр. „једанаест“; вар. **јединáсст, јединáјест.**

једљíва прид. „отровна“; син. **једовíта**; *Једљíве змије.*

јéдно прил. „једно“; *Мéне ми је све јéдно.*

јédњак м. „једњак“.

једовíта в. **једљíва.**

јез мн. **јéжове** м. „јеж“; *Йíла јéжу или Јежóва йíла.*

језбóва прид. „јежова“; вар. **јéжу.**

јéжу в. **језбóва.**

језíк в. **изíк.**

јел вез. „јер, или, ли, било“; *Јел ја, јел иш, једэн од нас; Јел знáише íе је шá; в. и дал.*

јелén мн. **јелéње** м. „јелен“.

јелкén м. „једро“.

јéло мн. **јéла** с. „јело“; *Јéло за йуш.*

јерэм в. **јарэм.**

јéребица мн. **јéребице** ж. „јеребица“.

јерестéу в. **јарестéв.**

јермењáч'а в. **јармењáч'а.**

јертáто прид. „ртасто“.

јéseц и **јесén** мн. **јесéни, јесене, јесене** ж. „јесен“.

јесенэска прил. „јесенас“.

јесéни прид. „јесeњи“; вар. **јесéнски, упор. јесенењáк, јесенењáч'а, јесенењка.**

јесенíца ж. „јасен“; *Дрво од јесенíце.*

јесѣнски, јесѣнска прид. в. **јесѣни**.
јесења́к в. **јесѣни**; *Жи́то и ерж јесења́к.*
јесења́ч'а в. **јесѣни**.
јесѣње с. „јасење”; *Шу́ма од јесѣња.*
јесења́ка мн. **јесѣњеке** в. **јесѣни**; *Сли́ве јесењеке.*
јесења́о в. **јесѣни**; *Јесења́ зѣље; Јесења́ орања́е.*
јест гл. *јести, Ме је ко́жа; Му дал и њѣму да је; Дођ' да јеш из мас; Дођ' и јеђ' из нас.*
јетрва́ мн. **јетрве** ж. „јетрва”.
јѣфта́ка ж. „туберкулоза”; вар. **јѣвти́ка**; *Пе́тар је блан од јѣвти́ке.*
јѣфти́но прил. „јѣфтино”; вар. **јѣвтино**.
јеч'а́т гл. „јечати”; в. п **јеч'а́т.**
јеч'а́т гл. в. **јеч'а́т.**
јеч'ме́н мн. **јеч'мење** м. „јечам”; *Јеч'ме́н из два ре́да, из ч'ѣшир, из шес.*

јешља́у прид. „јешан”.
јѣштерица́ мн. **јѣштерице** ж. „јаштерица”.
јој узв. „јој”.
јорган мн. **јоргање** м. „јорган”.
јоште́ и **јоште** прил. „још”; *Ме ѿрими́л, ми дал за јѣло, јоши́ѣ ми дал и нѣвци за ѿуи́.*
ју узв. „ју”.
ју́ка мн. **ју́ке** ж. „гибаница”.
ју́ли м. „јул”.
јуна́к мн. **јуна́ци** м. „јунак”; *Дал јуна́цим; Види́м јуна́ци.*
јунач'ѣст прид. „јуначан”.
јуна́ц мн. **јуна́ци** м. „јунац”.
ју́ни м. „јун”.
јуни́ца мн. **јуни́це** ж. „јуница”.
ју́рит гл. „јурити”; *Хај да се ју́римо.*
ју́тре прил. в. **ју́тре**; *Ју́тре ћ'еш ии́и вино́; Ју́тре рано́; вар. ју́три.*
јутре́нија мн. **јутре́није** ж. „јутрење”.
ју́три в. **ју́тре.**

К

ка прил., вез. „кад”; *Ка мо́же; Ка ч'ува́ бвце; Ка сам ѿи́роши́л ѿбо́лко нѣвци, ба́рем да сам се избра́л из ни́шиѣ; вар. кад.*
кабаси́ца мн. **кабаси́це** ж. „кобасица”; вар. **калбаси́ца, кѣлбаси́ца, колбаси́ца.**
кабѣл м. „шавољ”.
кабу́з мн. **кабу́зове** м. „жеравица”.
ка́ва в. **ка́фа.**
кад в. **ка.**
каде́лница ж. „кадионица”.
ка́дер прид. „кадар”.

кажа́т гл. „казати”; вар. **кажа́т**; *Сам си кажа́л све ии́то има́м на срце; Он ми кажа́л ч'а си ѿби́гъл; Ка́ко му ка́жу Јо́ну ко́му и́аи́е му име . . .; Не́ћ'ем да му ка́жем; Ма́кар ии́а да ми ка́жѣи́е, ја не ви ве́рујем; Ти си јој кажа́л.*
каза́лка ж. „казалка”.
каза́н м. „казан”; вар. **каза́н.**
казанѣ́к м. дем. „казанчић”.
казанѣ́ија м. „казанѣија”.
казанѣ́ија ж. „место где се пече ракија”.
казма́ва ж. „ашов”.
ка́зна ж. „казна”.
ка́јање с. „кајање”.
ка́јат се гл. „кајати се”; *Он се ка́јал мло́го вре́ме.*
ка́јвез м. „гавез”.

- кајѣт** мн. **кајѣтове** м. „свеска”.
- какѣв**, **какá** мн. **какí**, **какѣ** зам. „какав”; *Какѣв ч’овѣк је овјз? Какí бíли; Какá бíла; Какѣ бíле*; син. **какí**.
- какí** в. **какѣв**; *Какí бил; Какí му су дрáи; Какí ч’овѣк?*
- какí** прид. „кафен”; *Се фарбóје какí*.
- кáко** зам. „како”; *Кáко му је дрáи; Да дóђ’еш јúире кáко бíло код мéне; Кáко íоде; Кáко бил*.
- кал** мн. **кáлове**, **кáлэве** м. „блато”.
- калайшан** прид. „калајисан”.
- кáлај** м. „калај”.
- кáлан**, **кáлна** прид. „прљав”; вар. **кáлэн**.
- каланица** ж. 1. „дубоки таџир”. 2. „вртлог, чевртија”; син. за 2. **вэртѣж**.
- калафóн** м. „колофонијум”.
- кáлэн**, **кáлна** в. **кáлан**.
- калбáса** мн. **калбáсе** ж. „метил”; вар. **кáлбáза**, **кэлбáза**.
- калбáза** в. **кáлбáза**.
- калбасíца** мн. **калбасíце** в. **кабасíца**; *Калбасíца без крвa*.
- калэндан** м. „календар”; вар. **калэндар**.
- калэндар** в. **калэндан**.
- калѣње** с. „каљење”.
- калѣс** м. „фијакер”.
- кáлит** гл. „калити”; *Кáлим срí; Ковáч’ кáли*.
- кáлно** прил. „прљаво”.
- калóп** м. „галоп”; вар. **калúп**.
- калúгер** мн. **калúгери** м. „калуђер”.
- калугерíца** мн. **калугерíце** ж. „калуђерица”.
- калúп** в. **калóп**; *Коњ íде у кáлуи*.
- калúп** мн. **калúпове** м. „калуп”.
- кáлфа** м. „калфа”.
- кáльэт** гл. „прљати”; в. и **наскáльát**.
- кáљен** прид. „каљен”.
- кам** прил. „око, приближно”; *Сам íошрошíл кам íри зльáде на íжу*.
- камарáд** м. „пријатељ, другар”.
- кáмата** ж. „камата”.
- камáша** ж. „комушина”.
- кáмен** мн. **камѣње** м. „камен”; *Кáмен íврд; Камѣње воденíч’ки*.
- кáмен на миђ’у** м. „камен међаш”.
- кáмен сíњиен** м. „модри, шлани камен”.
- каменít**, **каменíта**, **каменíто** прид. „каменит”.
- камéпн’ић’** м. дем. „каменчић”.
- камијóн** м. „камион”.
- камíн** мн. **камíнове** м. 1. ошак. 2. место где ковачи стављају гвожђе да се усија; вар. за 2. **камíна**.
- камíна** в. **камíн** 2.
- камíш** м. 1. камиш. 2. муштукла.
- кáмо** пред. „к, ка, према”; вар. **кáмоно**, **кóмоно**; *Íдем кáмо мáма; Íдем кáмо íѣнц’ер; Ла да се вíдимо кáмо лéио; Лáсíиáвице лéиу кáмо мéсíиá íошóиlí; Се обрнúл кáмо нас; Се обрнúл кáмо мéне*.
- кáмоно** в. **кáмо**; *Кáмоно шумá; Кáмоно вáрош; Кáмоно њи*.
- канáл** м. „канал”.
- канделишат** гл. „кадити”.
- кандíло** с. „кандило”.
- кáнц’а** мн. **кáнц’е** ж. „канца”; син. **штíца**.
- канíстра** ж. в. **бидóн**.
- кáвица** мн. **канице** ж. (чешће се сусреће облик **канице**) „канице”; син. **пос**.

кáнта мн. **кáнте** ж. 1. ведро. 2. канта. 3. плехани суд; *Кáнтиа за вóду; Кáнтиа за йрољевáње.*
кáнтар мн. **кáнтари, кантарé** м. „кантар”.
кантонёр м. „чувар пруге”; вар. **кантониёр**; син. **вэктеранс**.
кáнфор м. „камфор”.
кап ж. „кап”; *Кап за кап се ишйéкло сво вино из буре;* син. *кайла, сирой.*
капа ж. 1. качкет. 2. всјнички качкет.
капáк мн. **капацй, капцй** м. 1. капак, син. **заклопáч**. 2. капак на прозору.
капарйшат гл. „капарисати”; вар. **кацэрйшат**.
капэрйшат в. **капарйшат**; *Ја капэрйштем.*
капијáта прид. „бесна, — о овци”.
капитáн м. „капетан”.
капитáна ж. „капетанова жена”.
капитáноу прид. „капетанов”.
капица ж. „капица”.
каплáр мн. **капларé** м. „каплар”.
капља мн. **капље** в. **кап**.
капљат гл. „капати”; в. и **капнут**.
капнут гл. „капнути”; в. и **капљат**.
капóд м. „женска кућна хаљина”.
капра ж. „ногари”; син. **кобилка**.
каптар м. „капак на кошници”.
капуша ж. 1. крља; син. **кэрља**. 2. пупољак; вар. **кэпуша**.
караба мн. **карабе** ж. 1. карабе, гајде. 2. контрабас.
карабáш м. „гајдаш”; вар. **ка-рзбáш**.
карабљйца ж. „врста лептира”.
карајóта ж. „двоколице”.

карамйда мн. **карамйде** ж. „цигла”; *Карамйда нейеч’ена.*
карамидáр м. „циглар”; вар. **кэрамидáр**.
каранфйр ж. „каранфил”; вар. **карнфйл, корáфил**.
карање мн. **карањета** с. „карање, свађа”; *Ко је йоч’ел карање.*
Карансéбеш м. „Карансебеш”.
карат гл. „карати”; *Се кару фори;* *Да се кару је ружно;* вар. **кэрát**.
каребáш в. **карабáш**.
карец м. „дрвоточица”.
каријера ж. „каменолом”.
карика ж. „карика”.
карјóта ж. „кола за ђубре”.
карлица мн. **карлице** ж. „карлица”.
кармáноч м. „крманоч”.
карнёр м. 1. кадифа. 2. карнер.
карнфйл в. **каранфйр**.
карта мн. **карте** ж. „карта за играње”; *Карше за ийрáne.*
картац’ија м. „картација”; вар. **кэртáш**.
карташé ж. „метак, чаура”.
картóн м. „картон”.
каруца мн. **каруце** ж. 1. кочија. 2. колица; *Вáше цóле су у каруцу.*
каса мн. **касе** ж. „благајна”.
каса де нáштере ж. „породилиште”.
касáрма ж. „касарна”; вар. **кэсáрма**.
кастрóла ж. „кастрола”; *Исч’эње у шейсийу и у касйрóлу.*
кат м. „спрат”.
катáнац м. „катанац”; вар. **катáнэц, катэнэц**.
катарáм м. „копча”.
катáрка ж. „катарка”; вар. **кэ-тáрка**.
катэнэц в. **катáнац**.

- катедра́ла** ж. „катедрала”.
- като́лик** мн. **като́лици** м. „католик”.
- катра́н** м. „катран”; вар. **кэтра́н**.
- катрафу́селе** ж. мн. „прње”; *Си узёл катрафу́селс и ошэл.*
- ка́һ’е** в. **га́һ’е**.
- каһ’у́ла** ж. 1. шубара. 2. плетара за пчеле; син. за 1. **клабу́та**, за 2. **ко́шница**.
- ка́ук** м. „тас”; син. **тас**.
- кафа́** ж. „кафа”; вар. **ка́ва**.
- ка́ца** мн. **ка́це** ж. „каца, бачва”.
- кач’ама́к** мн. **кач’ама́ци** м. „Дрвена мешалка за качамак”; вар. **кач’эма́к**.
- кач’эма́к** в. **кач’ама́к**; *Из кач’эма́кэм.*
- ка́ч’ица** ж. дем. „качица”.
- ка́ч’ка** мн. **ка́ч’ке** ж. „качка, клис”; *Се и́ру ка́ч’ке.*
- ка́ша** мн. **ка́ше** ж. „пура, качамак”; *Ка́ша ой бра́шно ой кукурpysá.*
- ка́шал** мн. **ка́шљове** м. „кашал”; вар. **ка́шэль**.
- ка́шэль** в. **ка́шал**; *Ка́шэль ма́йдреч’ки.*
- ка́шка** ж. „шлем”; син. **ко́иф**.
- ка́шкат** гл. „качкати”; *Сви́я се ка́шка у кал.*
- кашља́т** гл. „кашљати”; вар. **кэшља́т**.
- ка́шљавац** м. „веверица”.
- кашља́у** прид. „кашљав”.
- ка́жат** в. **кажа́т**.
- ка́зан** в. **каза́н**.
- ка́лба́за** в. **калба́са**.
- ка́лбаси́ца** мн. **ка́лбаси́це** в. **кабаси́ца**; *Мéтам у ка́лбаси́це; Ч’инемо ка́лбаси́це.*
- ка́лдараш** м. „котлар”.
- ка́лелáт** в. **ка́лч’елáт**.
- ка́лнét** гл. „клети”.
- ка́лци** м. „кучине”.
- ка́лч’елáт** гл. „клијати”; вар. **ка́лелáт**; син. **по́рнут**; *Калч’елáт и́р’авá.*
- ка́лч’ит се** гл. „замрсити се”; *Се калч’и; Се калч’у.*
- ка́мын** м. „дом културе”.
- ка́пáк** в. **капáк**.
- ка́пэра** в. **капэ́ра**.
- капúша** в. **капúша** 1.
- ка́рамидáр** в. **карамидáр**.
- ка́рат** в. **ка́рат**; *Смо се кáрали за кúшиа.*
- ка́рлиг** м. 1. кука. 2. ватраљ; вар. **ка́рлыг**.
- ка́рља** в. **капúша** 1.
- ка́рлыг** мн. **ка́рлыси́** в. **ка́рлиг**.
- ка́рташ** в. **ка́ртац’ија**.
- ка́сарма** мн. **ка́сарме** в. **каса́рма**.
- ка́ц-ка́ц** узв. (за вабљење кокошака).
- ка́тарка** мн. **ка́тарке** в. **ката́рка**.
- ка́тра́н** в. **катра́н**.
- ка́шља́т** в. **кашља́т**.
- кварти́л** м. „квартир”.
- квасáц** мн. **квасáци** м. „квасац”.
- квáч’ка** в. **кло́ца**.
- Квáч’ка** вéлика ж. „Велики медвед”; син. **Вéлика ко́ла**.
- Квáч’ка** ма́ла ж. „Мали медвед”; син. *Ма́ла ко́ла.*
- квúта** мн. **квúте** ж. „признаница”.
- квити́рат** в. **акити́рат**; *Се и́йла́йил, се квúти́рал.*
- кел** м. „карфиол”; син. **конопи́да**.
- кеме́р** мн. **кеме́рове** в. **ч’еме́р**.
- керм** м. „пивски квасац”; *То и́рба за и́шту у мéсто кeрму.*
- кeса** ж. „кеса”; *Кeса за дувáн; Кeса íе се држéи и́ле.*
- кеса́н** мн. **кеса́пи** м. „касапин”; вар. **кеса́пин**.
- кесапи́ја** мн. **кесапи́је** ж. „кланица, месарница”.
- кеса́пин** в. **кеса́п**.

кѣстен м. „кестен“; вар. **кѣште-на**, **кѣштеъ**, **кѣштаъ**.
кеферѣст м. „железничар“.
кѣштена в. **кѣштен**.
кѣштеъ в. **кѣстен**.
киѣ м. „иње“; син. **стреш**.
кијат гл. „кијати“.
кика мн. **кике** ж. „коса“; *Има кѣку ч'ѣстоу; Кѣка сива; Кѣка пѣдруке; Кѣка бѣла; Ч'овѣк кѣком ч'ѣрвенѣм*.
кикѣ ат се гл. „кикотат се“.
кила мн. **киле** ж. „килограм“; вар. **килогрѣм**.
килогрѣм в. **кила**.
киломѣва ж. „будак“.
килѣм м. „будак“.
кимон м. „ким“.
кимпана ж. „ѣерам“;
Кѣна ж. „Кина“.
кинга в. **ѣинда**.
кинда в. **ѣинда**.
кинин м. „кинин“.
киноматогрѣф в. **филм**.
кинѣ ѣжа мн. **кинѣ** ѣже ж. „потикач на разбоју за ткање“.
кинут гл. „откинути“.
кирија ж. „кирија“; *Дам у кирију друјѣму*.
киријаш м. „кириција“.
кисел, **кисела** прид. „кисео“; *Кисела ч'ѣрба*.
киселит гл. „киселити“; в. и **окиселит**; *Киселим ч'ѣрбу; Се кисели у ч'ѣрбу; Ја киселим зѣље; Тѣсто се кисели*.
кисељач а мн. **кисељач** е ж. „мушица“.
кисељка мн. **кисељке** ж. „врста киселих јабука“.
киѣта мн. **киѣте** ж. „киѣта“.
киѣтица мн. **киѣтице** ж. дем. „киѣтица“.
киѣфла мн. **киѣфле** ж. „киѣфла“.
киш узв. (за гоњење оваца); вар. **кишт**, **кишѣ**.

киша мн. **кише** ж. „киша“;
Иде киша.
кишовѣт, **кишовѣта**, **кишовѣто** прид. „кишовит“; *Врѣме кишовѣто*.
кишт в. **киш**.
кишѣ в. **киш**.
кјулѣса ж. „телѣ мотора“.
клабѣта мн. **клабѣте** в. **каѣ** ѣла 1.; вар. **клѣбѣта**.
кладѣнѣц мн. **кладѣнци** в. извор; вар. **кладѣнѣц**.
кладѣнѣц в. **кладѣнѣц**.
клајнѣт м. „кларинет“; вар. **кларинѣт**, **клоринѣт**.
клакѣ мн. **клакѣ**, ж. „кулук“.
клаксѣн м. „труба на ауѣу“.
кланѣја ж. „реза“.
клањат се гл. „клањати“; *Ја се клањам у цркву*.
кларинѣт в. **клајнѣт**.
кларинѣташ м. „кларинѣтиста“.
клѣса ж. 1. разред. 2. квалитет; *Прѣва клѣса; Друјѣа клѣса*.
клат гл. „клати“; *Ја кољѣм свињѣу*.
клаѣ кат гл. „клацкати“; *Сложѣи добрѣ асѣнал да не се клаѣ* кка.
клашѣе ж. мн. 1. сукнене панталоне. 2. одеѣа; *Секѣл јѣдѣн крак од клашѣе*.
клѣбѣта мн. **клѣбѣте** в. **клабѣта**; *Трујѣиц за клѣбѣте*.
клѣмпало с. „млатилѣ, ѣеп“; вар. **клѣпало**.
клѣница ж. „клен“.
клѣпало в. **клѣмпало**.
клѣпанѣст прид. „клѣмпав“.
клѣпетѣша ж. „клѣпетуша“.
клѣч ѣца ж. „Петров крст, — ѣвет“.
клѣч кка мн. **клѣч** кке ж. „дрво које спаја горњи и доњи деѣ јарма“.

- клетштеве** ж. „клетшта“; вар. **клетштеве**: *Клетштейе за оілење*; *Клетштейе ковач’ки*.
- клин** мн. **клиње** м. „клин“; *Дрвѣни клиње*; *Клин манѣч’ак*; *Клин за ѿпшковање*.
- клицура** ж. „клицура“.
- клетштеве** в. **клетштеве**.
- клизѣт** м. „нужник“; син. **привада**.
- клокоћ’ат** гл. „клокотати“; *Вода клокоћ’е*.
- клонфер** мн. **клонфери** м. „лимар“; син. **штѣнглер**.
- клопѣт** м. „звоно“ (осим црквеног); вар. **клопѣт**.
- клопѣт** в. **клопѣт**.
- клопотіћ**, м. дем. „звонце“.
- клоривѣт** в. **клајнѣт**.
- клоца** мн. **клоце** ж. „квочка“; син. **квач, ка**: *Клоца ис ѿлић’е*.
- клоч’ат** гл. „лежати, излежати се“; *Кокѣшка клоч’е на јајца*; *Се клоч’у*.
- Клуж** м. „Клуж“.
- клуна** м. „клуна“.
- клунич’е** мн. **клунич’ета** с. „клубе“; вар. **кунч’е**: *Ч’инем клунч’е*.
- клунич’ит** гл. „клуничати“; в. и **склунич’ит**.
- клуц’** мн. **клуц’ове** м. „кључ“; вар. **кл’уч’, кљућ’, кључ’**.
- кљанцајка** ж. „кључаоница“; вар. **кљенцајка**.
- кљућ**, в. **клуц’**.
- кључ**, в. **клуц’**.
- кључ’аница** ж. „кључаница“; вар. **ригла**: *Кључ’аница дрвѣна*.
- кључ’ѣк** м. дем. „кључић“.
- кнелѣ** ж. мн. „штенад“.
- кнез цигански** м. „цигански кнез“.
- кн’иґа** ж. в. **буквар** 2.; вар. **кн’иґа**.
- кобила** мн. **кобиле** ж. „кобила“.
- кобилка** мн. **кобилке** ж. 1. в. **капра**. 2. коларски сто за дељање. 3. обраница.
- кобилкица** ж. дем. „кобилица“.
- кобит** гл. „кобити“; *Не коби на зло*.
- кованине** ж. мн. „песак и зрна што излазе испод воденичних точкова одмах после откивања“.
- коват** гл. „откивати“; *Ја ковѣм*; *Не кови*; *Ковѣм косу*; *Ковѣм воденицу*.
- ковач**, мн. **ковач’ѣ** м. „ковач“.
- ковач’ија** мн. **ковач’ије** ж. „ковачница“; вар. **ковѣч’ија**.
- ковач’ѣв** прид. „ковачев“; вар. **ковач’у**.
- ковач’у** в. **ковач’ѣв**.
- ковѣч’ија** в. **ковач’ија**.
- ковѣјат** прид. „кривудаѣв“; *Пући ковѣјати*.
- ковѣрк** м. „коверат“.
- ковриг** м. „перѣца“.
- код** пред. „код“; вар. **кот**: *Вам ви је драјо код нас*; *Јѣдну вѣч’ер с’ијали код нас два ч’овѣка*; *Сам бил код маме*; *Идем код дѣвке*.
- кожа** мн. **коже** ж. „кожа“; *Дѣбѣла кожа на колѣнс*.
- кожица** ж. дем. „кожица“.
- кожѣк** мн. **кожоци** м. „кожух“.
- кожѣкар** мн. **кожокарѣ** м. „курчија“.
- коза** мн. **козе** ж. „коза“.
- Козал** м. „Козла“.
- козији** прид. „козји“.
- козица** ж. дем. „козица“.
- козјо** прид. „козје“; *Козјо млеко*; *Млеко од козе и и од козе*.
- козовач’а** ж. „покривач од козје вуне“.

кой и **кѳи**, **кѳе** зам. „ко, који“;
вар. **кој**, **куј**; *Кой ѿод; Кой деца ѿду у ч'кѳлу; Макар кѳе; Макар кѳи; Кѳи бѳли.*

кѳи год, **која год** зам. „који год“.

кѳиф н. в. **кашка**.

кој, **која**, **које** мн. **кѳји**, **које** в. **кој**; *Кож је ѿѳевал од ноћ'еска из тѳѳеде? Женá која ѿке; Које село је овај? Кој њ'е браш винѳрад.*

кој бил, **која билá**, **кој билѳ** мн. **кѳји бѳли**, **кѳје бѳле** зам. „који било“.

кој год в. **кѳи год**.

кокадањѳ ж. мн. „кокице од кукуруза“.

кокѳр м. „ждрал“; вар. **крѳбра**.

кокорáт, **кокорáта** прид. „коврцав, „крецав“; *Кокорáта кѳка.*

кокошáр м. „одачар“.

кокошáт в. **грбау**.

кокошáнак м. „кокошињац“.

кокошáца ж. 1. висѳбаба. 2. дивља кокошка.

кокѳшка мн. **кокѳшке** ж. „кокошка“.

кол мн. **кѳље** м. „колац“; *Бѳјем кѳље.*

кѳла ж. „кола“; *Пáдал из кѳла.*

колáч' мн. **колáч'и** м. „колач“; *Колáч' за Велидán.*

колбасѳца мн. **колбасѳце** ж. в. **кабасѳца**.

колѳда ж. „коледа“.

коледáр мн. **коледарѳ** м. „колеѳанин“.

колѳдат гл. „коледати“; *На Божáњ деца колѳду.*

колѳно мн. **колѳна** с. „колѳно“.

колѳнч'ит гл. „кљечати“; в. и **прѳколѳнч'ит**, **преколѳнч'увáт**.

колѳука ж. „колевка“; син. **лелѳка**.

колиба мн. **колибе** ж. „колиба“.

колива ж. „коливо“.

кѳлик гѳде прид. „колики год“;
вар. **кѳлко гѳд**.

колк, **кѳлки**, **кѳлка**, **кѳлко** и **колкѳ**, мн. **кѳлки**, **кѳлке** зам. „колик“; вар. **кѳлкол**; *Јел свак кој кѳлко је мѳгал; Кѳлко овце ѿмани? Кѳлко ѿмани да ми ѿлáѳиши; Кѳлко је лѳстѳи и ѿрѳвá; Кѳлко сáѳа? в. и макар колк.*

кѳлко год в. **кѳлик гѳде**.

кѳлкол в. **кѳлик**; *Не му дал ни кѳлкол је ч'рнѳ ѿод нѳкаѳи.*

колѳнѳл м. „пуковник“; син. **ѳбрст**.

колѳрá мн. **колѳре** ж. „боја“.

колѳ мн. **кѳлѳуве** м. „очњак“.

кѳлѳа мн. **кѳлѳове** ж. „проѳеп“;
син. **проѳѳп**; *Кѳлѳа ѿлѳужни.*

кољѳра ж. „колера“.

кѳма мн. **кѳме** ж. „грива“.

комáндáн м. „командир“; вар. **комáндáнт**.

комáрѳц мн. **комáрѳци** м. „комарац“; вар. **комáрѳк**, **комáрѳц**.

комáрник мн. **комáрници** м. „простѳрија на салашу у којој чѳбани држе сир и млеко“.

комáрѳц в. **комáрѳц**.

кѳмѳт м. „хомут, огрлина“; вар. **кѳмот**.

комѳина мн. **комѳине** ж. „комбајн“.

комѳинѳ мн. **комѳинѳета** м. „комбинѳезѳ“.

комѳинѳѳр мн. **комѳинѳѳри** м. „комбајнер“.

комѳѳрѳ м. „трѳговина“; *Он је ч'ѳнул комѳѳѳу ис свѳње.*

кѳмина ж. „комина“.

кѳмовач'а ж. „комовача“.

кѳмоно в. **кáмо**; *Кѳмоно смѳде.*

кѳмот в. **кѳмѳт**.

комѳѳт мн. **комѳѳтове** м. „компот“.

комуна мн. **комуне** ж. „народни савет, општинска зграда, општина”; вар. **кумуна**; син. **сват, сфат, стража**; *Нам не, другем комунем им треба синџор.*
кóмч’а прил. „као да, изгледа”.
комшиин прид. „соседов”; *Одá зла комшииној сам си дѣлал у њол поћ’и сву фамелију.*
комшија мн. **комшије** ж. „комшија”.
конџ мн. **конци** м. „конац”.
конџак м. „кундак”.
кондукатóр м. „руководилац”; син. **владар**.
кóно прил. „као”; вар. **коногóд**; *Њока моја је све њакá лејá кóно њвóја; Пóмрч’ина кóно рој; Бел кóно снеј; Гладан кóно њсе; Слѣткá кóно мурса од меда; Се смејé кóно коби́ла; Бѣа кóно коњ; Ради кóно ја; Тѣли кóно змеј.*
коногóд в. **коно**, „каогóд”.
конопáда ж. в. **кел**.
кóнопља мн. **кóнопље** ж. „конопља”; *Кóнопља се њвóи; Кóнопље сѣтинене; Кóнопље јесенске; Кóнопље јесењач’е; Кóнопље јесене; Кóнопље лејње; Кóнопље у цвей; Млѣто жэмље од кóнопље; Кóнопље њосејани у кукурүс.*
конопљиште с. „конопљиште”; *Кóнопљиште је мѣсто за кóнопље.*
кóнски, кóнска прид. „коњски”; вар. **кóњски**; *Кóнска душиá.*
контáбил м. „књиговођа”.
контáкт м. „контакт”.
кóнтра пред., прил. „против”; *Кóнтра њооду водé не можеш се одбраниш; Држи кóнтра.*
контрóбла ж. „контрола”.
коњ’ет м. „одсуство, годишњи одмор”.

конч’ мн. **кóнч’ове** м. „пунђа”.
коњ мн. **коњи** м. „коњ”; *Коњ млад; Кóњ сѣар; Коњ изјáловен; Коњ од шувакá; Коњ од њравакá; Ка ѣрми су коњи Свѣтјому Илије; Ка је коњ вражси, ја завѣзсемо; Коњ цркал; Ради ис коњи; Коњ за седлó; Коњи за ам; Коњи за кóмош.*
кóњак м. „коњак”.
коњаник мн. **коњаници** м. „коњаник”.
коњаница ж. в. **гавалерѣја**.
коњэк м. дем. „коњѣћ”.
кóњски, кóњска в. **кóнски**; *Кóњски бѣш; Кóњска ѣлавá или ѣлавá од коњá.*
кóњски мэкрѣш м. „коњски кисељак”.
копáња ж. „нађе”.
копáње с. „копање”; *Копáње кукурүсү.*
кóпар м. „копар”; вар. **кóпэр**.
кóпат гл. „копати”; *Кóпáмо ис ѣлүѣм; Кóпáм кукурүс.*
кóпэр в. **кóпар**.
коператѣва ж. „сеоска робна кућа”; вар. **куператѣва**; *Иде на коператѣву.*
копильяк мн. **копильяци** м. „копиле”.
копѣта мн. **копѣте** ж. „копито”; вар. **купѣта**; *Се оч’исѣи копѣта и ѣрбá њоѣкóву да сѣиој добре и ѣбсле бије клиње.*
коплетѣрат гл. „попуњавати”; *Коплетѣрам виноѣрад.*
копóј мн. **копој** м. „ловачки пас”.
копрѣва мн. **копрѣве** ж. „копрѣва”; *Копрѣва мрѣва.*
коптушáла ж. „поставá”.
коптушѣт гл. „ставити поставу”.
кóпч’а в. **кóпч’а**.
кóпч’а мн. **кóпч’е** ж. „копча”; вар. **кóпч’а**.

кор м. „хор“.
кóра мн. **кóре** ж. „кора“; *Кóра од ийше; Од кóре од лйше.*
кóрак мн. **кóраци** м. „корак“; вар. **кбрэк**; *Йде на кóрак; Йшэл йо сбе ис кóраци вéлики.*
корáнене с. „круњење“; *Машиња за корáнене.*
корáват гл. „крунити“; *Корáнамо бйтка обéремо.*
корáфил в. **карафйр**.
корáч' мн. **корáч'ове** м. „трножац мотовила“.
кбрэк мн. **кбрэци** в. **кбрак**.
корэм мн. **кормóве** м. „стомак“; *Боли корэм; Се ўзме йод корэм, се свéже у шри но́е.*
кбрэн мн. **корéње** м. „корен“; вар. **кбрэн**.
кбрбач' м. „корбач“.
Корвáција в. **эрвáцка**.
кбрда мн. **кбрде** ж. „струна“; *Сам свезáл кбрду.*
кордибн в. **акордибн**.
кордбн м. „појас, опасач“.
корéлник м. „кокошарник“; вар. **курéлник**; син. **кут'ец**.
кбрэн в. **кбрэн**; *На кбрэн дрвéшу.*
кореснондéнца ж. „допис“.
корйто мн. **корйта** с. „корито“;
кбрјав прид. „крут“; вар. **кбрљав**.
кбрљав в. **кбрјав**.
кбрман мн. **кбрмање** м. 1. крма. 2. раоник; *Кбрман шйто бáци зéмљу;* син. за 1. **крма**.
корманйшат гл. „крманити“; *Корманйшем кóла.*
кормáнош мн. **кормáноши** м. „крманош“.
кормáт прид. „трбушаст“.
кбрмић' м. дем. „стомачић“; *Дейé йа боли кбрмић'.*
коројáт, коројáта прид. „гргурав, коврџав“; син. **крец**.

кóрна ж. „круна, венац“; вар. **коронамéнт**.
коронамéнт м. в. **кóрна**.
корш м. „тело“.
кóрсýра ж. в. **дрйскање**.
корт мн. **кортóве** м. „шатор“.
кос в. **коч'йна**; вар. **кост**.
кос мн. **кóсове** м. „кос“.
кбса ж. „коса“.
косáк мн. **косаћ'е** в. **косáч'**.
косáч' м. „косач“; вар. **косáк**.
кбсинич'иште с. „место где се окупљају пчеле при ројењу“.
косйр м. „косир“.
косйт гл. „косити“.
коситáр м. „коситар“; *Шйéнйлер зафáйи ис косййрэм јédэн йлек за дрýйоја.*
косйца ж. „вилаина косица“.
кост мн. **кбсти** в. **кос**.
костáњ мн. **костáње** м. в. **кэстен**.
костáт прид. „коштуњав“.
костйм мн. **костймóве** м. „костим“.
кот в. **код**; *Сам йрóшэл йрез йушй кошй комййје.*
котарйћ'ка ж. „мала корпа од прућа за хлеб“.
кбтарица мн. **кбтарице** ж. „кбтарица“; вар. **кбтэрица**; *Йма лýдје шйто ч'йне кбшарице.*
котэл мн. **котлóве** м. „котао“; *Койáл од йлэка; Койáл за кáшу; Лудје шйто ч'йне койлбве.*
кбтэрица в. **кбтарица**.
кбтит гл. „котити се“; *Курјаци се кбшу.*
котрабáс м. „контрабас“; вар. **контрáш**.
контрáш в. **котрабáс**.
котрэнца мн. **котрэнце** ж. 1. кецеља. 2. предњи део сукње у народној ношњи“; *Койрэнца за ковэч'á.*

- коћ'бба** в. **коч'бба**.
коцка ж. „коцка”.
коч'ијаш мн. **коч'ијаше**, **коч'ијаше** м. „кочијаш”.
- коч'ије** ж. „кочија”; *Лудје иду ис коч'ије; Лудје који иму коч'ије ис коњи.*
- коч'ина** мн. **коч'ине** ж. 1. кост. 2. коштица; син **кос**, **кост**; *Коч'ине на ірудн; Коч'ине од рібе; Коч'ине од мривака.*
- коб'ина** ж. „кочина”; *Коб'ина за свиње.*
- коч'ица** мн. **коч'ице** ж. 1. чашица ноге. 2. чланак на позн. 3. висбаба.
- коч'ица сиња** ж. „љубичица”.
- коч'бба** ж. „дрвена сеоска кућа”; вар. **коћ'бба**.
- кош** мн. **кошеве**, **кошбве** м. 1. кош на млину. 2. комин.
- кошава** ж. „кошава”.
- кош'ар** мн. **кош'аре** м. „ошачар”.
- кош'ара** мн. **кош'аре** ж. „кошара”; *Кош'ара за овце.*
- кошено** прид. „покошено”.
- кошница** мн. **кошнице** ж. „кошница”; вар. **кошњица**; син. **сандук**; *Узме кошницу каћ'улу, јој измаже из іправом іућ'бсом и ју мџа кошницу на јену іруж'ку и држ'у близо ізно рој и ч'еле іоћ'у да іду унуіра; Кошница која рој; Кошница без маішке; Кошница јалова.*
- кошнич'ар** м. „пчелињак”; вар. **кошњич'ар**; син. **ступар**.
- кошњица** в. **кошница**.
- кошњич'ар** м. 1. пчелињак. 2. пчелар.
- кошњиге** с. „сенокос, ливада”.
- кошгаіу** прид. „коштуњав, — о ораху”.
- коштрањ** м. „мухар”; син. **мохор**.
- кошула** мн. **кошуле** ж. „кошуља”; вар. **кошул'а**, **кошуља**, **кушул'а**.
- кошул'а** в. **кошула**; *Кошул'е калне.*
- кошуља** мн. **кошуље** в. **кошула**; *Кошуља мушка; Женска кошуља; Кошуља је крџа на рамена; Біјем кошуље из шуљкам.*
- кошута** мн. **кошуте** ж. „кошута”;
- кр-кр** узв. (крик кокошке).
- крава** мн. **краве** ж. „крава”; *Дам кравем; Немам крау; Краве швајцерке; Краве реіач'ке; Крава божјја; Крава јалова; Друје краве дачу іовиіше млеко.*
- крава божјја** в. **божја крава**.
- кравата** ж. „кравата”.
- краћ'а** мн. **краћ'е** ж. „краћа”.
- Краіна** ж. „Украіина”.
- крај** мн. **крајеве** м. 1. поткрај. 2. крај, почетак. 3. крај, свршетак; син. **свршџтак**; *Крај водџ; Крај коніу; Крај цоле; Од крајја до крајја; У крај оку.*
- крајцер** м. „крајцар”.
- крак** мн. **краци** м. 1. ногавица. 2. кракови на колима; *Краци на іаћ'е; Краци іредњи.*
- крал'** мн. **кравеје**, **кравеіи** м. „крављ”; вар. **крављ**.
- крављ** в. **крављ**.
- крављица** мн. **крављице** ж. „крављица”.
- крав** ж. „црквена слава”; син. **нег'џја**, **нед'џја**, **нећ'џја**; *Крав црквна.*
- кравга** мн. **кравге** ж. „грана”; *Навали іа на кравіу; Крушка је сииіла из њбјне кравіе іені'ер.*
- кравста** мн. **кравсте** ж. 1. кравста. 2. креста. 3. подгушна кеса код птица; *Кравста на іейіла; Кравста од іейіла; Кравсте долјене; Кравсте слаішке.*

краставац мн. **краставци** м. „краставац“; вар. **краставэц**; *Крастѡвци кисели.*
краставэц в. **краставац**.
крастау прид. „крастав“.
крастит гл. 1. „кръити, креса-ти“ 2. „чистити платно од урез-ница“; *Крастѡим дрвѡ; Крастѡим ѡлаинѡ*; в. и **окрастит**.
крат гл. „крати“; *Он н'е краѡи; Код нас се не краду коњѡ; Наши сѡарѡни нѡсу краѡи ѡа.*
кратэк прид. „кратак“.
кратит гл. „кратити“; *Крастѡим цѡлу*; в. и **окраћува**.
кратуљак м. „догорела свећа“.
кратчат гл. „корачати“.
кратча ж. „корак“.
краткане м. „ногари на које се ставља плуг при поласку на орање“.
крв ж. „крв“; *Иде крв из носа; Ч'рвен коно крв.*
крвав в. **крван**.
крвавац мн. **крвавци** м. „крва-вица“; вар. **крвавэц**.
крвавэц в. **крвавац**.
крвавен в. **крван**.
крвавит гл. „крвавити“; *Ч'о-вѡку крвави нос.*
крван прид. „крвав“; вар. **кр-вав**, **крвавен**.
креда мн. **креде** ж. „креда“.
креденц м. „креденац“.
кремен мн. **кремење** м. „кре-мен“.
крец, **крѡца** прид. „коврцав, крецав“; вар. **крѡцов**; в. и **корѡјата**.
крѡцов, **крѡцова** в. **крец**; *Ч'о-вѡк из крѡцовѡм кѡком.*
креѡтина мн. **креѡтине** ж. „бора на челу“.
крештѡ мн. **крештѡлове** м. „јаребица“.

крѡжа ж. „крѡжа, штака“.
крилатица ж. в. **авијѡн**.
крило и **крилѡ** мн. **крила** с. „крило“.
крисијан мн. **крисијане** м. „хришћанин“.
крив в. **крѡу**; *Женѡ ис крѡви ѡч'и*; в. и **искривен**.
крѡвэц м. „кривац“; син. **штрѡ-фуван**.
крѡвѡне с. „кривљѡне“.
крѡвит гл. „кривити“; *Мѡла деца се крѡву; Крѡви ѡч'и; Се крѡви.*
крѡвица ж. „кривица“; *Ја дам крѡвицу на дрѡѡѡа.*
крѡво прил. „криво“; *На сѡрану искрѡвил и сѡѡѡ крѡво.*
крѡу прид. 1. крив, савијен. 2. крив; вар. **крив**.
крѡкат гл. „викати као гавран или као жабац“.
крѡко прид. „крто“; *Крѡко мѡсо.*
крѡљан м. „грѡљан“.
крѡбра мн. **крѡбре** ж. в. **кокѡбр**.
крѡлѡг мн. **крѡлѡс** м. „кука“; вар. **крѡлѡг**.
крѡља мн. **крѡље** ж. 1. крѡља. 2. длѡто са округлим врхом.
крѡљађа мн. **крѡљађе** ж. „виси-баба“.
крѡлѡг в. **крѡлѡг**.
крѡма мн. **крѡме** ж. в. **кѡрман**.
крѡмеља мн. **крѡмеље** ж. „крѡмељ“
крѡмеч'ица ж. дем. „крѡмачица“.
крѡмѡчит гл. „наборати челѡ“; *Ја крѡмѡчим ч'ѡлѡ.*
крѡнет гл. „сећи ластаре“; *Крѡнем лѡсѡѡре.*
крѡз пред. „крѡз“; *Крѡз зуби.*
крѡит гл. „крѡјити“.
Крѡјѡва ж. „Крѡјѡва“.
крѡмпѡр мн. **крѡмпѡри** м. „кро-мпир“; вар. **крѡмпѡр**.
крѡфна мн. **крѡфне** ж. „крѡфна“.

крпа мн. **крпе** ж. 1. марама. 2. увлака на јастуку; *Крпа долњана на њерину*.
крпáћ' м. „крпар”.
крпит гл. „крпити”; *Сам крпил цолу*.
крст мн. **крстовé** м. 1. крст. 2. место где се састављају греде на кући или на бунару. 3. крст-ина.
крстáш мн. **крсташé** м. „крсташ, мрежа за хватење рибе”.
крстíна мн. **крстíне** ж. „крстина”.
Крстбудэн м. „Крстовдан”.
кртица мн. **кртице** ж. „кртица”.
кртóг м. „кућица за пса”.
круг мн. **кругéве** м. „круг”.
крумнír мн. **крумнírи** в. **кромпír**.
крумпир цукур м. „кромпир шећер”.
крумпирíште с. „место засејано кромпирима”.
крунут гл. „засећи ухо овци”.
круп прил. „јакó, сасвим пијан”; *Пкјан круп*.
круч'éлник мн. **круч'éлници** м. „део разбоја о који се прикачује брдило”.
крушка мн. **крушке** ж. „крушка”; *Крушка је сийила из њóјне крáние њéнци'ер*.
крч'áг мн. **крч'асí** м. „крчаг”; вар. **крч'áк**.
крч'áк в. **крч'áг**.
крч'éла ж. „крчале”; *Крч'éла од дрвéша*.
крч'орáти м. мн. „предњи део саоница”.
крш мн. **кршове** м. „крш”.
кршен прид. „откршен”.
кршит гл. „кршити”; *Кршим у руке*.
крш'áн прид. „крштен”; вар. **крш'ен**.

крш'áње с. „крштење”.
крш'áт гл. „крстити”; *Поја крш'á*.
крш'ен в. **крш'áн**.
куар м. „кувар”; вар. **куэр, кувар**.
куварица и **кувáрица** мн. **куварице** ж. „куварица”; вар. **кувэрица, кувэрица**.
кувэрица и **кувэрица** в. **куварица**; *Кувэрица ни ч'ине јелó*.
кугла мн. **кугле** ж. „кугла”; *Се йíра кугле*.
куде прил. „куда”; *Кóрен од куде йóђ'е бйаш*.
кудéља мн. **кудéље** ж. „пређа”; син. **свéза**.
кужал' мн. **кужал'и** м. „дрво које се ставља у отвору доњег камена воденице да би се спречило падање зрна и брашна”.
куј в. **кој**; *Куј улива*.
кујер м. „чивилук”.
кујна мн. **кујне** ж. „кухиња”; *Кујна за лéти*.
кук м. „грба”; вар. **кукуј**.
кука мн. **куке** ж. 1. кука. 2. обрамница.
кукавица мн. **кукавице** ж. „кукавица”.
кукат гл. „кукати као кукавица”; *Она кúка, кúку-кúку*.
кукэвэц м. „назив неке лековите биљке”.
кукэл' м. „кукољ”; вар. **кукэл', кукэл'**.
кукэл' в. **кукэл'**.
кукэл' в. **кукэл'**.
кукла мн. **кукле** ж. „лутка”; *Се йíру ис кúкле*.
куку-куку узв. (крик кукавице).
кукуј мн. **кукпí** (sic) в. **кук**; *Ч'овéк из кукујам у йрбину*.
кукујат в. **грбау**.
кукујова ж. „усамљено брдо”.

кукумѐлч' мн. **кукумѐлч'и** м. „пуж“.

кукуриќање с. „кукуреќање“; *Кукуриќање љајлвоо.*

кукуриќат гл. „кукуреќати“.

кукуриќу узв. „кукуреќу“.

кукурѹс мн. **кукурѹси** м. 1. кукурѹз. 2. шишарка; *Кукурѹс у млекѳ; Кукурѹс од брада; Кукурѹс од бѳре.*

кукурѹсиште с. „кукурузиште“.

кѹла мн. **кѹле** ж. „кула“.

кум мн. **кѹмове** м. „кум“; *Ми смо кѹмове.*

кѹма мн. **кѹме** ж. „кума“.

кумбѳра мн. **кумбѳре** ж. „чи-вија“.

кумитѳт м. „област“; син. **ређ'и-ѹна**, **ређ'ѹна**.

кумица ж. дем. „кумица“.

кѹмпана ж. „ђерам“; *Бунѳр ис кѹмпѳном*; вар. **кѹмпѳна**.

кумѹна мн. **кумѹне** в. **комѹна**.

кѹпац м. „навиљак сена“; вар. **кѹлѳц**, **купѳц**, **кѹлѳц**.

купѳн, **купѳна**, **купѳно** прид. „купљен“.

куперѳтѳва мн. **куперѳтѳве** в. **коперѳтѳва**.

кѹпец в. **кѹпац**.

купина мн. **купинѳе** ж. „купина“; *Куйина ч'рвѳнана; Мѳсто од куйинѳе.*

купинѳр м. „купињак“.

купит гл. „купити“; *Вѳћ'е се куйинѳе за пѳвци мѳло; Ја куйим; в. и купувѳт.*

купѳта в. **конѳта**; *Нож за куйинѳу.*

кѹпљат се гл. „купати се“; *Ја се кѹпљем у реќу; Нек се кѹпљѳма; в. окѹпљат.*

купрѳна ж. „сало“.

кѹпру м. „бакар“.

купувѳт гл. „куповати“; *Ја би куйувѳл; Ја имам да куйѹјем; Ја ла куйѹјем; Ја ћ'ем куйувѳи.*

кѹпч'е мн. **купч'етѳ** в. **клѹпч'е**.

кур-кур узв. (за вабљење ѳурака).

курдѳљ мн. **курдѳљове** м. „шип-ка на колечкама помоћу које се одређује дубина бразде“.

курѳлник мн. **курѳлници** в. **корѳлник**.

кѹри-кѹри в. **кур-кур**.

кѹрјак мн. **кѹрјаци** м. „вук“; *Ја околѳми кѹрјаци од све сѳрѳне.*

курјач'ица мн. **курјач'ице** ж. „вучица“.

кѹрка мн. **кѹрке** ж. „ђурка“.

куркоњ мн. **куркоњи** м. „ђуран“.

кѹрса ж. „аутобус“.

куруна ж. „круна“.

кусѳк мн. **кусовѳе** м. „залогај“.

кѹскра мн. **кѹскре** ж. „мајка снаје или зета“; син. **прѳтељица**.

кѹскру м. „отац снаје или зета“; син. **прѳтељ**.

кѹтат гл. „крити“.

кутѳц в. **корѳлник**.

кутѳја ж. „кутѳја“.

куткудѳцкат гл. „певати, — о кокошки“; *Кокѳшке куйкудѳцку ка снѳсу; Куйкудѳцка ка је уч'инула јѳје, ка је снѳсла.*

куткурѳк м. „кукурек“.

кѹтњак мн. **кѹтњаци** м. „кутњак“.

кутѹн мн. **кутѹнове** м. „сеоце“.

кѹћ'а ж. 1. кућа. 2. име псу.

кућ'ѳвна прид. „кућевна“; *Кућѳвна ѳсѳна.*

кѹћ'ица ж. дем. „кућѳница“; в. и **иђица**.

кѹћ'ка в. **кѹч'ка**.

кѹћ'ма в. **кѹч'ма**.

куфер м. „куфер”.
куцкат гл. „пијуцкати”.
куцуле-куцуле узв. (за дозивање пса).
куцулѐ мн. **куцулѐта** с. „куче”.
куч’ка мн. **куч’ке** ж. „кучка”;
 вар. **кућ’ка**; *Дам куч’ке*.

куч’ма мн. **куч’ме** ж. „покровац”; вар. **куч’ума**, **кућ’ма**;
 син. **покровица**; *Куч’ме су задѣнуше њо сѣне*.

куч’ума мн. **куч’уме** в. **куч’ма**.
куштунад ж. „коштинац”.
кушѹл’а в. **кошѹла**.

Л

лаба мн. **лабе** ж. „шапа”.
лабуд м. „лабуд”.
лавѐр м. „лавор”; вар. **лѐвѐр**.
лавта мн. **лавте** в. **лаута**.
лавтѐр мн. **лавтарѐ** в. **лаутѐр**.
лавтѐрова прид. „виолонистова”; *Лавтѐрова жѣна*.
лавтица ж. дем. „мала виолина”.
лагѐр м. „логор”.
лади́на мн. **лади́не** ж. 1. хладовина. 2. сенка; *Нѹлице је ладина*; *Ладина ч’овѣку*.
ладит гл. „хладити”; син. **стѹдит**; в. и **оладит**.
лађ’а мн. **лађ’е** ж. „чамац”.
лађ’ѐр м. „лађар”; син. **матрѐз**, **матрѐза**.
лажѐра м. „џамбас”; *Лажѐра је кој љродѐ и кѹиѹ коњѹ; Кој љродѐ дава коњѹ љрѣба да фѐли и лѣже ч’а су добрѹ коњѹ*.
лажѹца мн. **лажѹце** ж. „кашика”; вар. **лѣжѹца**; *Лажѹца дрѣна*.
лажич’ѐр мн. **лажич’ѐре** м. „кашичар”.
лаињска прид. „ланска”; *Лаињска љодина*; в. и **лани**.
лајање с. „лајање”; *Лајање љсећ’ково*.
лајат гл. „лајати”; *Псе лаје*.
лајбер мн. **лајбери** м. „прслук”; в. и **сутѹјѣн**.
лајм м. „туткало”.
лак м. „лак”.

лакѐт мн. **лактовѐ** м. „лакат”;
 вар. **лакѐт**.

лако ноћ’ „лаку ноћ’”.

лаком прид. „лаком”.

лакомија ж. „лакомост”.

лакомица мн. **лакомице** ж. „лакомица”.

лакѹста ж. „скакавац”.

лала ж. „лала”.

лампа мн. **лампе** ж. „лампа”;
Лампа на љлѹролѣј.

лампа алѐтрика ж. в. **бек**.

ланац мн. **ланѹве** ж. 1. ланац. 2. мера за површину ораће земље (око 50 ару); *Ланѹве жселѣзни*; вар. **ланѣц**.

ланѣц в. **ланац**.

лани прил. „лане”; в. и **лаињска**; **прођ’ашња**.

ланч’ић м. „ланчић на плугу”.

лање м. „лос”.

лапавица ж. „лапавица”; вар.

лаповица

лаповица в. **лапавица**.

лапѹка ж. „млечика”.

лапѹр мн. **лапѹре** и **лапѹри** м. „лепгир”; *Лапѹре бѣмни*; *Лапѹре свилѣни*.

лапѹр свилѣн м. „свилена буба”.

ларма ж. „ларма”.

ластар мн. **ластарѐ** м. „ластар”; вар. **лѐстар**.

ластавица мн. **ластавице** ж. „ластавица”; *Ластавице ч’ирику*;
 вар. **ластѣвица**.

ластэвица *в.* **ластавица**.
лат гл. „хтети“; *Ja сйел лаш да ч'инем ша.*
лат'эц мн. **лат'эци** м. *в.*
лаћ'эц.
лаћ'эц мн. **лаћ'эци** м. „летва“; *вар. лат'эц, лэћ'эц; в. и рожнице.*
лаћ'йпак мн. **лаћ'йнци** м. „закрпа“.
лаута ж. „виолина“; *вар. лавта; син. вибра.*
лаутар мн. **лаутарэји** м. „виолиниста“; *вар. лавтар, лэвтар, лэутар.*
лаф мн. **лафове** м. „лав“.
лафкиња мн. **лафкиње** ж. „лавица“.
лац мн. **лацове** м. „замка“.
лавбр *в.* **лавбр**.
лавтар *в.* **лавтар**.
лавтару *в.* **лавтарова**; *Женá лавтару.*
лагат гл. „лагати“; *вар. лэжат.*
лаж мн. **лэжи** ж. „лаж“.
лэжат гл. *в.* **лэгат**.
лажйца *в.* **лажница**; *Онэја шйю ч'ине лэжйце.*
лажльив прид. „лажльив“; *Онйја лэжльиви*
лажльивац м. „лажльивац“.
Лэјэц м. „Циганин номад“.
лак прид. „лак“.
лако прил. „лако“; *Иж гёта је лáко да врэвши; Њэму не је лáко.*
лан м. „лан“; *Мэсйо за лэн; Ч'исй лэн.*
лэниште с. „ланиште“.
ластар *в.* **ластар**.
лэћ'эц мн. **лэћ'эци** *в.* **лаћ'эц**.
лаутар мн. **лаутарэ** *в.* **лаутар**; *Лаутарэ шйю свйри йо нбше.*
леá мн. **леé** ж. „леја“.
лебауршт м. „беле кобасице“.

лэгат гл. „легати“; *Га лётам.*
легло с. „легло“.
легована прид. „легована“.
лед мн. **ледове** м. „лед“.
ледарйја ж. „леденица“.
лэдер м. „штабар“.
лежэц гл. „лежати“; *Лежй у йо-сйёлу.*
лэжиште с. „лежиште“.
леј мн. **лејове, лејови, лёвове** м. „леј“; *За миллион лёвове.*
лек м. „лек“; *син. медикамент; Лек лёчи.*
лэле узв. „леле“; *Лэле, Ббже!*
лелэјка *в.* **колэука**.
лэмум м. „лимун“.
лэнет гл. „лећи“; *Ja се лёнем; Да не лёнем; вар. лёнут.*
лэнир м. „лењир“.
лэнут *в.* **лэнет**; *Седйм лёнуш на зэмљу.*
лењау, лењава прид. „лењ“; *вар. лењйу; син. невэляшан, невэляшэн.*
лењит гл. „лењити се“; *Он се лёни.*
лењйвэц м. „лењивац“; *вар. ле-њйвац.*
лењйу *в.* **лењау**.
леп, лепá прид. „леп“; *Да је лейá и добра.*
лепйња ж. „лепиња“.
лепйт гл. „лепити“; *Лэйш сйёну из зэмльбм.*
лёпо прил. „лепо“.
лепно м. „врста жита“.
ленбта ж. „лепота“.
лепуњаво прил. „лепушкасто“.
леса ж. „отава“.
леска мн. **лескэ** ж. „леска“.
лескар мн. **лескаре** м. „лескар, лесковик“; *вар. лешй'ар.*
летэц гл. „летети“.
лэти прил. „лети“.
летйја ж. „летија“.

лѣтиѣач'ке ж. „врста шљиве”.
лѣтни, лѣтња, лѣтѣо, лѣтѣе
 прид., прил. „летњи”; *Лѣтѣе*
зѣље; За врѣме лѣтѣио.
лѣтѣица мн. **лѣтѣице** ж. „салаш”.
лѣто мн. **лѣта** с. „лето”; *Ова лѣто.*
лѣтоска прил. „летос”.
лѣука ж. „левча”; вар. **лѣука.**
лѣч'ит гл. „лечити”.
лѣшњик мн. **лѣшњици** и **лѣш-**
ници м. „лешник”.
лешг'ит гл. „сјажити”.
лешн'ар в. **лескар.**
лешн'е с. „хам, комот и све што
 је потребно за опрему коња”.
либер прид. „слободан”.
либрѣрија ж. „књижара”.
ливада мн. **ливаде** ж. „ливада”.
лигѣвац „мрљав човек”.
лижат гл. „лизати”; *Из изикѣм*
лижем; Ја ћ'ем лижати.
лизитација ж. „лицитација”; *Ми*
извадил кућ'у на лизитацију.
ликѣр м. „ликер”.
лико мн. **лика** с. „лико”.
ликцѣ мн. **ликцѣта** с. в. **лицѣ;**
Ликцѣ за ѿѣрину; Паднем из лик-
цѣ надол; Ликцѣ сѣавила.
лимборуш м. „реса”; вар. **лим-**
бурѣш, љимбурѣш.
лиѣач'а ж. „врста крушка”.
липа мн. **липе** ж. „липа”; *Дрво*
од липе.
липова ж. „врста грожђа”; вар.
линовар.
липовар м. в. **липова.**
лис, лиса в. **брез.**
лисица мн. **лисице** ж. „лисица”.
лисоњ мн. **лисоњи** м. „лисац”.
лист мн. **листо** в. м. „лист”.
листѣк мн. **листкѣ** в. м. дем.
 „листић”.
литра мн. **литре** ж. „литра”; *Из*
литром из цимѣниом.

литрица ж. „сијалица”.
лицѣ с. „лице”; вар. **ликцѣ.**
лич'ит гл. „личити”; *Лич'и на*
шѣиу си; Тој дѣвке би јој лич'ало
да је оданá.
лиша ж. „лишај”.
лишн'е с. „лише”.
лов мн. **лобве** м. „лов”; син.
урак.
ловац мн. **ловци** м. „ловац”; вар.
ловѣц; син. **пушкѣш, вѣнѣ-**
тѣр.
ловѣц в. **ловац.**
лобжина прид. „лозина, винове
 лозе”; *Лобжина кобжа.*
лоба мн. **лобѣ** ж. „винова лоза”;
Лоба јалова; Лоба влинонова; вар.
винова лоба.
лозниѣк м. „шпалир”; син. **шпа-**
лир.
лојтра мн. **лојтре** ж. „лојтра”;
 вар. **лојтра.**
лој м. „лој”.
лојка ж. „старија сестра”.
лојтра в. **лојтра;** *Лојтре дѣлѣ.*
локомотива мн. **локомотивѣ** ж.
 „локомотива”.
лонцѣгла ж. „рецепт”.
лопата ж. „лопата”; *Мѣшам на*
лопатиу.
лопатица мн. **лопатице** ж. „ло-
**патица”.
 лѣпов** в. **лѣпоу.**
лоповски прид. „лоповски”.
лѣпоу мн. **лѣпови** м. „лопов”;
 вар. **лѣпов.**
лопта мн. **лопте** ж. „лопта”; *Лѣп-*
та од снѣга; Ај да се ѿрамо из
лоптом.
лотвас мн. **лотвази** м. „буре у
 које се ставља грожђе прили-
ком бербе”; вар. **лотвоз.**
лубеница ж. „лубеница”.
лубеницѣрај м. „бостан”.
луг м. „луг”; *Ја ѿѣрем кошѣле из*
лугѣм и из сѣунѣм.

Луго́ж м. „Лугож“.
луд прид. „луд“; вар. **лут**; син. **неч’ятау**.
луда́к м. „лудак“; син. **просто-ва́к**.
лу́д’е м. „људи“; вар. **лу́дје**.
лу́дје в. **лу́д’е**; *Дра́ги мој, ма́ло лу́дје су ко́но ти; Лу́дје и же́не; Лу́дје мали́ни.*
лу́дница ж. „лудница“.
лудбри́ја ж. „лудило“; син. **лу́-дост**.
лу́дост в. **лудбри́ја**.
лу́жница ж. „чабар у коме се потапа веш за прање“.
лука́ ж. „равница, долина“; син. **равни́ца**; *Идем у луку́; Лука́ у крај смиде; Лука́ њо́крај реке́; Сам бил у луку́.*
лукот м. „буџа са куком којом рибари убијају велику рибу“.
луks м. „ауто, кола“.

лу́ла мн. **лу́ле** ж. 1. лула. 2. цев.
Луна́ја ж. „име јуници рођеној у понедељак“.
Луњи́ло м. „име јунцу рођеном у понедељак“.
лупа́ње с. „лупање“; *Луја́ње срца.*
лу́пат гл. „лупати“; *Ви не лу́-пајте си гла́ву из ове́ја; Коњи лу́ју из но́је; в. и лу́пнут.*
лу́пнут гл. „лупнути“; син. **здуп-нут**.
лупо́в мн. **лупо́ви** м. „деформи-сани плод шљиве, без коштице, дугуљаст и зелен“.
лут в. **луд**.
лу́тат гл. „лутати“.
луфт м. 1. ваздух. 2. промаја, син. **цуг**; *У шу́му је луфти́ здра́у; Те́ли луфти́.*
лу́фталц м. „стаклено ренде“.

Љ

љаргато́ра ж. „део мотовила који се окреће“.
љев мн. **љево́ве** в. **љеу**.
љев в. **љеу**.
љеу мн. **љево́ве** м. „левак“; вар. **љев**, **љев**; *Љеу́ од дрвеша.*
љеу́ка мн. **ље́вке** в. **леу́ка**.
љиља́’ина мп. **љиља́’ине** ж. „слепи миш, љиљак“; вар. **љи-љађ’ина**.
љимбуру́ш в. **лимбуру́ш**.
љињи́вэц в. **лењи́вэц**.
љиша́лка ж. „љуљашка“.

љишат гл. „љуљати“; син. **љу-љат**.
љишу-љишу узв. „њиха-њиха“.
љорба мн. **љорбе** ж. „лорбер“.
љос узв. „трос“.
љу́бит гл. „љубити“; *Љубим ру́-ке.*
љубо́вник м. „љубавник“; *Девка има љубо́вник.*
љубо́вница ж. „љубавница“.
љу́лат в. **љишат**; *Ја љу́лам деи́е ма́неч’ко; Не́ка ја љу́ла.*
љут прид. „љут“; *Љути́ сирење.*
љу́штит гл. „љуштити“.

М

- ма** м. „мах“; *Ми узел ма.*
- маџе** мн. **маџета** с. „кучине“.
- магазин** м. „магацин“; *Од маџине.*
- магарац** мн. **магарци** м. „магарац“; вар. **магарец**, **магарец**, **магарец**.
- магарач’ки** прид. „магарећи“; *Кашањ магарач’ки.*
- магарец** в. **магарац**.
- магарч’ић** м. дем. „магаре“.
- магла** мн. **магле** ж. „магла“; вар. **магла**.
- магура** ж. „гомила камења“.
- мадува** ж. „срж, мождина“; вар. **маува**, **медува**.
- масарика** ж. „ситан грах“; вар. **масарика**.
- мазало** с. „мазало“.
- мазат** гл. „мазати“; *Ја мажем кола из мазало; Мажем краве на цицке; Маже сѣну и земљом.*
- мајја** мн. **мајје** ж. „рог стрехе“.
- мај** м. „мај“.
- мајка** мн. **мајке** ж. 1. мати, мајка; син. **мама**. 2. мајка, бака; *Мајка њрч’ица.*
- мајмука** мн. **мајмуке** ж. „мајмуница“.
- мајмун** мн. **мајмуне** м. „мајмун“.
- мајстор** м. „мајстор“; син. **занатлија**, **зэнэтлија**; *Мајстор кој ч’ине фуруне; Мајстор од бунџа.*
- мајсторáј** м. „занат“; син. **занат**, **зэнат**; вар. **мајсторíја**; *Ја уч’им мајсторáј.*
- мајсторíја** ж. в. **мајсторáј**.
- мајсторíца** ж. „кројачица“.
- мак** м. „мак“.
- макар** прил. „макар“; *Имам да њџем макар да њуца дрво и камен од мрза.*
- макар ге** в. **макар ди**; *Бóље да си лѣгал макар ге.*
- макар ди** прил. „макар где“; вар. **макар ге**; *Ради макар ди.*
- макар каде** прил. „макар кад“; *Једеду макар каде.*
- макар какí**, **макар какá** зам. прид. „макар какви“.
- макар како** прил. „макар како“.
- макар кој** зам. „макар ко“; *Макар кој да ме мóли, не íа њомб’нем.*
- макар колк**, **макар кóлка**, **макар кóлко** зам., прил. „макар колики“; вар. **макар кóлки**.
- макар кóлки** в. **макар колк**.
- макарава** ж. „дизалица“.
- макат** гл. „умакати“; *Ја макама у јело.*
- Македóнџ** мн. **Македóнци** м. „Македонац“; вар. **Македóнџан**.
- Македóнија** ж. „Македонија“.
- Македóнџан** в. **Македóнџ**.
- маклén** м. „маклен“; *Шума од маклén.*
- макрíш** м. „кисельак“; вар. **макрíш**.
- малáјка** ж. „проја“; вар. **мелáјка**; *Малáјка оиј браино оиј кукурpysá.*
- мáли**, **мáла**, члановано: **малí-јен**, **малáна** прид. „мали“; *Мáла кóла; Малáна сóба; Женá малáна; Женé малéне; Браи ми малíјен.*
- мáло** прил. „мало“; *За мáло; Мáло њо мáло; Сам седéл мáло времé код њи, íа сам њбшэл.*
- мáлтэр** м. „малтер“; вар. **мáлтэр**, **малтеришанé**.
- мáлтэр** в. **мáлтэр**; *Пáда мáлтэр.*
- малтеришанé** в. **мáлтэр**.
- малтерíшање** с. „малтерисање“.

малтерйшат гл. „малтерисати“;
Малиѣршиѣ йжу.

малч'йт гл. „ћутати“; вар. **мэлч'ят**, **млч'ят**; *Не малч'; Да малч'йм.*

малч'льйу прид. „ћутљив“.

маљак м. „малић“; вар. **мэљак**.

мама мн. **маме** ж. в. **мајка** 1.;
Дај маме да је; Он врэви млобо за маму; Је молила маму да ју мане ђо љушју.

мама машћ'а ж. „маћеха“; вар.

мама машћ'бѣа, **машћ'бѣа**.

мамэк мн. **мамци** м. „мамак“.

мамйка в. **мамйч'ка**.

мамин и **мамйн** прид. „мамин“.

мамит гл. „мамити“; *Мамим йсе из јено љарч'е ои љийе.*

мамйч'ка ж. дем. „мамица“;
вар. **мамйка**, **мамјјка**.

мамјјка в. **мамйч'ка**.

манá ж. „мана“; вар. **манá**.

манастир мн. **манастри** м.
„манастир“.

мандрйна ж. в. **брóффек**.

манћ'этла ж. „манжетна“; вар.
манжéта.

манéвра мн. **манéвре** ж. „маневар“.

манжéта в. **манћ'этла**.

манивéла ж. „ручица“.

мановита прид. „мановита“; *Гóдина мановйта.*

маномéтру м. „манометар“.

манут гл. „манути“; *Манйе се; Манул се од љйћ'е и од дуванá; Ја ћ'ем мануш; Да ману; Мани ља; Ка мане.*

маор мн. **маори** м. „зидар“.

марва ж. в. **говéде**; *Марва сй-йнанá.*

марéц прид. „радостан“; син.

рáдосан, **рáдосэн**; вар. **мэрéц**.

марка ж. „марка“; син. **тйм-бра**.

мармор м. „мрамор“.

март в. **марцушбр**.

мартйја в. **марцушбр**; *Он ла да дбћ'е у мартйју.*

мартор мн. **мартори** м. „сведок“.

Марцбѣ м. „име телету рођеном у среду“.

Марцбѣа ж. „име јуници рођеној у среду“.

марцушбр м. „март“; син. **март**, **мартйја**.

марш узв. „марш“; син. **трт**.

мáса мн. **мáсе** ж. „горњи део осовине“.

масáј м. „столњак“.

масэн, **маснá** **маснó** прид. „масан“; *Маснó меклó.*

маселарйца ж. „буника“; вар. **мэселарйца**.

маслйн м. „маслина“; *Од маслйна се ч'ине зејтйин.*

маслйна мн. **маслйне** ж. „маслина“.

маст м. „масло“.

мастака ж. „бреза“; вар. **мэстак**, **мэстакэн**.

мастйло мн. **мастйла** с. „мастило“.

мастйвá ж. 1. помада. 2. мази-во; *Се мáже из масйиньóм и из кайраном.*

масур мн. **масурé** м. „мосур, шпула, калем“.

масурага мн. **масураге** ж. „не-ољушћени корен кукуруза“.

матач'йна мн. **матач'йне** ж. „матачина“.

мáтэрица ж. „материца“.

мáтка ж. „матица“.

матрењак м. „матерњак“.

матрóз в. **лаћ'ар**.

матрóза в. **лаћ'ар**.

мáћ'ка в. **мáч'ка**.

маўва в. **мадўва**.

маур м. „мокраћни мехур“; *Се ѿру деца из маурѧ од свиѧе.*
мацулѧ мн. **мацулѧта** с. „маче“.
мачѧк мн. **мачкѧве** м. 1. мачак;
 син. **мотѧн** 2. велико столарско
 ренде.
мѧч’ка мн. **мѧч’ке** ж. „мачка“;
 вар. **мѧћ’ка**; *Мѧч’ке дивјѧе; Мѧч’ка се ѿѧре; Дам мѧч’ке да је; Мѧч-ка ѿлу’а.*
мѧч’кин **мѧч’кина** мн. **мѧч’ки-ни**, **мѧч’кине** прид. „мачкин, мачији“; *Мѧч’кине ѱши.*
мач’улија ж. „чаура мака“.
Маѧ’ар мн. **Маѧ’арим**. „Маѧар“.
Маѧ’арица мн. **Маѧ’арице** ж. „Маѧарица“.
маѧ’арски прид., прил. „маѧарски“.
машѧнка мн. **машѧнке** ж. „врста јабукѧ“.
машѧна мн. **машѧне** ж. 1. шибѧца. 2. шиваѧа машина. 3. сејачѧца. 4. косачѧца; *Машѧна за ш.јѧѧе; Машѧна за сејѧѧе; Машѧна за кошѧѧе жѧиѧо; Машѧна шѧо ч’ѧне кудѧљу; Се рѧди на машѧну.*
машѧѧѧа в. **мѧма мѧшѧ’а.**
мѧ ж. „маховина“
мѧгѧрац в. **магѧрац.**
мѧгѧрѧц в. **магѧрац.**
мѧгарѧца мн. **мѧгарѧце** ж. „магарѧца“.
мѧглѧ в. **маглѧ.**
мѧдѧва в. **мадѧва.**
мѧзѧриѧка мн. **мѧзѧриѧке** в. **маса-риѧка.**
мѧзг м. „сок“; вар. **мѧзга,** **мѧзгѧ.**
мѧзга, **мѧзгѧ** в. **мѧзг.**
мѧклѧн мн. **мѧклѧѧе** в. **маклѧн.**
мѧкрѧш в. **макрѧш.**
мѧлѧјѧка в. **малѧјѧка.**

мѧлжѧит и **м’лжѧит** гл. „сипити“;
Мѧлжѧи кѧша
мѧлзѧра мн. **мѧлзѧрѧ** ж. „музѧра“.
мѧлзѧт гл. „мусти“; *Не мѧлзѧм ѧвѧја крѧве нѧо друѧѧе;* вар. **млзѧт.**
мѧлзѧѧе с. „муѧа“.
мѧлч’ѧт в. **малч’ѧт.**
мѧљѧк в. **маљѧк.**
мѧнѧ мн. **мѧнѧ** в. **мана;** *Мѧнѧ мѧрѧе.*
мѧнѧч’ѧк прид. „мали“; вар. **мѧнѧч’ѧк,** **мѧнѧч’ѧк.**
мѧнѧч’ѧко с. „младост“; *Од мѧнѧч’ѧко.*
мѧнѧста ж. „жабокрѧчина“; вар. **монѧста.**
мѧњѧр м. „ручица“.
мѧрѧц в. **марѧц.**
мѧрмѧлѧда ж. „пекмѧз“.
мѧсѧј в. **масѧј.**
мѧселѧриѧца в. **маселѧриѧца.**
мѧст мн. **мѧстѧве** м. „мошт, шѧра“; вар. **муст.**
мѧстѧк мн. **мѧстѧкѧне** м. в. **мастѧка.**
мѧстѧкѧн в. **мастѧка.**
мѧтѧч’ѧка мн. **мѧтѧч’ѧке** ж. „тѧсла“.
мѧѧѧш м. „шипак“.
ме-е-е узв. „глас козе“.
Меѧдија ж. „Мехѧдија“.
мед м. „мед“; *За јѧло ѧмамо сѧрѧѧе, слѧнѧну, ѧ’ѧѧу, ѧѧкмѧз, мед.*
мѧдвед в. **мѧч’ѧка.**
мѧдвѧѧи м. мн. „четѧри или шѧст стѧпаца на које се постављѧ горѧњи деѧ водѧнице као и степѧница на којѧ стоји водѧничѧр“.
мѧдѧњѧч’ѧ ж. „чиѧда“.
мѧдикѧмѧнт в. **лек.**
мѧѧ’ѧ ж. „мѧѧа“.
мѧѧ’ѧтѧм вез. „мѧѧутѧм“.

мек, мѣка, мекѡ мн. **мѣки, мѣке** прид. „мек“; *Овца из мѣком вѣлноу; Ч’овек мек; Коњ мек на љсиа.*

мекáник м. „механичар“.

мекáш „мекаш“; *Орѣ мекáш.*

мекч’áт гл. „мекшати“; *Не мош да мѣкч’ем; Сам мекч’áл ийиу.*

мељáт гл. „млети“.

мѣнгела мн. **мѣнгеле** ж. „менгеле“.

мѣнеч’ек в. **мáнэч’эк.**

мењáт гл. „мењати“; в. **премѣнит, промѣнит.**

мењигáч’а ж. „чмичак“; вар. **мињигáч’а.**

мѣра ж. „мера“.

мѣрит гл. „мерити“; *Мѣру овце.*

мѣрица ж. „суд од липове коре“.

меришат гл. „мирисати“; *Овдѣ мерише на мѣсо сировс; Сам меришал; Не мериши; Нѣка мерише он.*

меродíја ж. „мерођија“.

месерíја ж. „занат“; син. **занáт. зэнáт.**

мѣсец мн. **мѣсеци** м. „месец“; *Мѣсец мáмэч’эк; Пáлн мѣсец.*

мѣсит гл. „месити“; *Мѣсим ийиу; Мѣсим шѣсио.*

мѣсо мн. **мѣса** с. „месо“; *Мѣсо од крáве.*

мѣсто мн. **мѣсте** с. „место“; *Ти нѣмáш мѣсио од мѣне; Мѣсие íе лѣжy овце на ручáк; Мѣсио за лán; Мѣсио за кукурyс; Мѣсио íе íде водá.*

мѣсто пред. „место“; *У мѣсио (или На мѣсио) ишóје шрáжи мáму.*

метáл м. „метал“.

метáње с. „метање“; *Ч’ине мѣиáње.*

мѣтáт гл. „метати“; в. и **метyт;** син. **стáвит;** *Се мѣиу да се бију; Мѣиáмо у ч’ебáр да се кисели; Ја мѣиáм јѣло; Си мѣиáм све снáје; Ч’овек ийио мѣиá жсио; Мѣиá јáјци; Си мѣиáм íме шелѣиу; Да мѣиáмо седлѡ на коњá; Мѣиáм бибер у иáйриkáш.*

мѣтер м. 1. метар. 2. мера од 15 литри за житарице.

мѣтла мн. **мѣтле** ж. „метла“; *Мѣтла сiтарá; Ч’овек ийио ч’и-ни мѣтле.*

метyт гл. в. **мѣтáт;** *Мѣиш ирѡсѣш у иш’.*

мѣћ’ка в. **мѣч’ка.**

мѣћ’кодáвэц м. „медведов дан“ (празнује се буђење мечке, тј. почетак пролећа).

мецовíна ж. „метвица, нана“.

мѣч’ка мн. **мѣч’ке** ж. „мечка, медвед“; вар. **мѣћ’ка;** син. **мѣдвед.**

мѣч’кина прид. „мечкина“; *Дуи-ка мѣч’кина.*

мѣшат гл. „мешати“; *Он мѣше кáриѣ.*

ми зам. „ми“.

миг’и в. **мић’и;** *У ми’и нѡíе.*

мић’и пред. „међу, између“; вар. **миг’и, мић’у;** *Да ми кáжеш у мић’и ч’ейири óка; У мић’и нѡíе.*

мић’у в. **мић’и;** *У мић’у рѣдове; Мић’у иосiтѡве; Ыжá нiна је у мић’у брѣтѡвѣ; Он је у мић’у ти најдобáр.*

мијáлац м. „врста рибе“.

мијáт гл. „умивати“.

микса ж. „никса, никсица“.

Микул м. „име коњу“.

ми́ла ж. „милост“; син. **ми́лост.**

- милијард** м. „милијарда“; вар. **милијарда**; *Иљаду милијарде*.
милијарда мн. **милијарде** ж. в. **милијард**.
миликерц м. „бели восак за свеће“; *Свећа од миликерца*.
милион м. „милион“.
милициан мн. **милициане** м. „милиционер“; вар. **милицијан**.
милиција ж. „милиција“; *Не сан овој жене неће онџам друјењем женам ошшиел на милицију*.
милицијан мн. **милицијане** в. **милициан**.
милос прид. „милостив“; син. **милостиван**, **жалостан**.
милост в. **мила**.
милостиван, **милостивна** в. **милос**.
милостивене ж. „виле“.
милуват гл. „миловати“; *Ја милујем деши*.
мина ж. „рудник“.
минерал м. „минерал“.
минерална прид. „минерална“; *Бунар из водом минералном*.
минеч'ек, **минеч'ка** в. **мэнч'эк**. *Минеч'ка квач'ка; Минеч'ка ѓадина; Минеч'ек ѓенџер*.
министер м. „министар“.
мину́т мн. **минутове** м. „минут“.
мињига́ч'а мн. **мињига́ч'е** в. **мењига́ч'а**.
мир мн. **мирове** м. „мир“; *Сед на миру*.
миран прид. „миран“; вар. **мирэн**; *Не је миран, не сйоі*.
мирэн в. **миран**.
мирос м. „мирис“.
миро́шат гл. „мирети“; *Поја мироша у цркву*.
мисит гл. „мислити“; вар. **мислит**; в. и **промислит**, **размислит**.
мислење с. „мишљење“; син. **паререа**; *Ви за вас имаше једно добро мислење*.
мислит в. **мисит**; *Млоіо ѓуша лудје ч'ину без да не си мислу; Се мислим; Ти мислиш ч'а сам ч'инул ја тој сивар*.
мит гл. „мити“; *Ја се мијем по лавџ*.
мита ж. „МИТО“.
митарит се гл. „лињати се, мењати кожу“; *Змија се митарит*.
митит гл. „митити“; *Ће ше мишим ако ѓреба*.
миц-миц узв. (за вабљење мацака).
миш мн. **миши** м. „миш“.
Мишко м. „име коњу“.
мишов прид. „мишији“; *Мишови ѓуши*.
мишоловка мн. **мишоловке** ж. „мишоловка“.
млад, **млада** и **млада** мн. **млади** и **млади**, **младе** прид. „млад“; вар. **млат**; *Млада иума; Кукурус млад; Из младоја; Млад месец*.
младџ м. „младеж“.
Младџац мн. **Младџенци** м. „Младенци“.
млади́ка мн. **млади́ке** ж. „младица“; вар. **млади́ка**.
младић мн. **младићи** и м. „младић“.
младожџенија мн. **младожџеније** м. „младожџења“; вар. **младожџења**; *Младожџења из іовијом*.
младожџења в. **младожџенија**.
младост ж. „младост“; *Ја ћем биш иррал у младости никшији*.
млађ м. „врста цвећа“.
млат в. **млад**.

млатит гл. „млатити“; *Ја млатим ореси.*

млацкат гл. „мљацкати“.

млач'на прид. „млака“; вар. **млач'на.**

младика мн. **младике** в. **младика.**

млач'иште с. „мочвара“.

млач'на в. **млач'на.**

млѣкце мн. **млѣкца** с. „млечац“.

млекб мн. **млекá** с. „млеко“;

Млекб кисля; Жийо у млекб;

Кукурѹс у млекб; Из млекб;

Млекб иде у ѿрбсей; Пáлне циц-

ке из млекб.

млеч' м. „млечика“; вар. **мљеч'.**

млеч'на прид. „млечна“.

млѣч'ница мн. **млѣч'нице** ж. „алатка којом се чисте коже“.

млзат в. **мэлзат.**

млива мн. **мливе** ж. „мливо“.

млого прил. „много“; *Он има млого сичове; За шáбе се врѣвило млого; Има млого од ѿрблеѿа.*

млч'ат в. **малч'ат.**

мља́скат в. **мља́цкат.**

мља́цкат гл. „мљацкати“; вар. **мља́скат.**

мљесбса прид. „соч'на, — о воћу“.

мљеч' в. **млеч'.**

мбсила ж. „намештај“.

модѣр, **модра́** прид. „модар“.

мбждит гл. „мбждити“; *Ја мбждим воћ'е.*

мбзак мн. **мбци** м. „мозак“.

мозика в. **музика.**

мој зам. „моји“; вар. **мбји;** *Они су мой деца.*

мојла мн. **мојле,** **мојлове** ж. „хумка“.

мој, **мбја,** **мбјо** и **мбје** мн. **мбји.** **мбје** в. **мби;** **мој;** *Браи мбему ѿѿше.*

мокán мн. **мокáни,** **мокање** м. „момак“; *Мокán за женидбу; Мокán кои ѿра добре; Мокán сѿар.*

мбкэр, **мбкра** прид. прил. „мокар“; *Мбкэр до кóже; Мбкри дрва.*

мбкрит гл. „мокрити“.

молѣц мн. **молци́** м. „мољац“; вар. **мољэк,** **мољѣц,** **мољѣц.**

молбеница в. **к'ерѣре.**

мблер м. „молер“.

молерѿшат гл. „моловати“; син. **мблуват.**

мблит гл. „молити“; *Се мблу Ббју.*

мољэк в. **молѣц.**

мољѣц в. **молѣц.**

мољѣц в. **молѣц.**

монѿста в. **мэниста.**

монумѣнт мн. **монумѣнтове** м. „споменик“.

мбрат гл. „морати“.

мордарѿја ж. „прљавштина“.

морѣ узв. „море“; *Морѣ, ви ѿе сѿе; Морѣ, ѿи не видѿи ч'а он си узима шашир; Морѣ, како си кэжал.*

мбре мн. **мбрета** м. „море“.

мбркуш мн. **мбркуши** м. „мрква“.

морбъ м. „вампир“; вар. **мурбъ.**

морун м. „белуга“.

мосбр м. в. **масѹр.**

мотán в. **мач'эк.**

мбтат гл. „мотати“; *Ја сам мбтал; Да мбша он.*

мотика мн. **мотике** ж. „мотика“.

мбтка мн. **мбтке** ж. „мотка“; *Мбтке се ч'ину од броенице; Се ѿѣру мбѿке.*

мотовило с. „мотовило“; *Мбѿика се ѿрави на мбтовило; Рбзи на мбтовило.*

мотбр м. „мотор“.

мотоциклéта мн. **мотоциклéте** ж. „мотоцикл“; вар. **мотоћ’иклét**, **мотóбр бициклét**.
моћ’ гл. „моћи“; *Тајна мо́же да ве види; Си мо́гал да дођ’еш код нас ма́кар два да́на; За њéа мо́жем да ви вре́вим ја; Ши́а мо́жем да ка́жем за њи.*
мохóбр в. **коштрањ**.
моч’эрло с. „мокраћа стоке“.
мо́ша мн. **мо́ше** ж. „бабица“.
мошóњ мн. **мошоњ’и** м. „навиљак“.
моштофéлник м. „перушка којом се чисти пећ за хлеб“.
мраз мн. **мрáзове** м. „мраз“.
мрак м. „мрак“.
мрáч’ан прид. „мрачан“; вар. **мрáч’эн**.
мрáч’эн в. **мрáч’ан**.
мрéна мн. **мрéне** ж. „мрена“.
мрзéње с. в. **душмањ’ија**; син. **мрз’на**.
мрзét гл. „мрзети“.
мрз’на в. **душмањ’ија**.
мркат гл. „мркати“; *Овце се мр’ку.*
мрљаукат гл. „мјаукати“; *Ма́ч’ка се мр’љука.*
мрмоћ’ат гл. „мрмљати“.
мрс м. „мрс“.
мрсит гл. „мрсити“; *Ја се мр’сим ка јем сла́сти у Ве́лики йос’и.*
мрсни́к м. „болест услед које се надује виме“.
мртáн в. **мач’эк**.
мртéв прид. „мртав“.
мртéв кос м. „мртва кост“; вар. **мртвáна коч’ина**, **мртви́ен кос**.
мртвáк мн. **мртваци́** м. „мртвац“; *Ч’у’у мр’ива́ка; Ја се ва́јкам за мр’ива́ка; Ис мр’ива́ка м.*

мртвана копр’ива ж. „мртва коприва“.
мртви́ен кос в. **мртéв кос**.
мрци́на ж. „мрцина“.
му-му узв. (рикање краве).
му́ва мн. **му́ве** ж. 1. мува. 2. пчела; *Ради́м на му́ве; Му́ва ко́њска; Му́ва сий’нана.*
му́гур мн. **му́гури** м. „пупољак“.
мугуру́ват гл. „пупити“; *Шу́ма му́гур’ује.*
му́ж мн. **му́жеве** м. „муж“; *Му́ж и жéна; Он је мој му́ж; Из му́жэ м.*
муз’ика ж. „музика“; вар. **мо-з’ика**.
музика́лац м. „свирац“; вар. **музика́нац**.
музика́нац мн. **музика́нци** в. **музика́лац**; *Из музика́њим; Шеф музика́нац.*
музика́ца ж. „усна хармоника“.
мук м. „догорели део фитиља на свећи“; *Мук ои́ свећ’é.*
му́ка мн. **му́ке** ж. „мука“; *Ова́ја йжэ је уч’и’њей’а из му́ком.*
му́кија ж. „ушице на секири, коси итд.“.
му́ла мн. **му́ле** ж. „мазга“; *Му́ла је ко́чо ма́йрац, уши йма ве́лики и йове́лики не́то ма́йрац.*
Мунтенегр’јан м. „Црногорац“.
му́нт’е в. **му́нћ’е**; *Сам седéл це́ло ле́шо у му́нћ’е.*
му́нћ’е м. „планина“; вар. **му́нт’е**; *Он йде у му́нћ’е ис ко́њи.*
муњé мн. **муњéта** с. „држаље, ручица“; *Муњé на ср’и; Муњé на сврдел.*
мург, **му́рга** прид. „доратаст“.
Му́рга м. „име доратастом коњу“.
мурóњ в. **морóњ**.
му́рса мн. **му́рсе** ж. „сок од меда“; *Сла́њка ко́но му́рса од ме́да.*

Мурџило м. „име волу црне боје“.
муст в. **мэст**; *Мусѣ се вѣри.*
мустаћ'а мн. **мустаћ'е** и **му-стак'е** ж. „брк“.
му́стра мн. **му́стре** ж. „мустра, модел“.
мут, **мута́** мн. **му́ти**, **му́те** прид. „мута́в“.
мутан в. **мач'эк**.
мутѣлце с. „штап којим се мућка млеко“; вар. **мутѣлце** син. **му́ткало**.
мутѣлце мн. **мутѣлца** в. **мутѣлце**.
му́тка мн. **му́тке** ж. 1. круна дрвега. 2. кракасто дрво којим се дробѣ грожђе“; *Од ко́рена до у му́тку.*
му́ткало с. в. **мутѣлце**.
му́ткат гл. 1. дробити грожђе. 2. лупати млеко.
му́тмел м. „брашно ситно самле-вено“.

му́тно прил. „мутно“.
мућ'эк м. „мућак“.
му́цат гл. „рицати“; син. **ри-кат**.
му́ч'ит гл. „мучити“.
му́ч'ник мн. **му́ч'ници** м. „стубсви који се причвршћују уз камен воденице“.
мушк' мн. **му́шке** м. „мишић“.
мушкати́рац мн. **мушкати́рци** м. „мушкарац“; вар. **мушкэ-ти́рэц**; син. **му́шки**.
мушкэти́рэц в. **мушкати́рац**.
му́шки в. **мушкати́рац**.
му́шки прид., прил. „мушки“; *Їма два де́ца, једэ мушки и јена́ жэ́нска.*
муштери́ја ж. „муштерија“.
мушуро́в мн. **мушуро́ви** м. „кртињак, гомилица земље, хумка“; *Мушуро́ви се сабе́ру на кóрен.*

Н

на I пред. „на“; II узв. „на“; III префикс; *На зору́; Седи́ на но́ге; Је узéл на сѣра́ну њо шумэ; Седи́ на меси́о; На њре ве-ч'эр; На шѣо си мѣслиш? Иде на воду; Три фри́ја́ља на ч'еи́ири; Їж њи ши́ел на ч'кóлу; Он седи́ на аси́ал и њише; На њре ве-ч'эр; Ви са́ми сѣе би́ли на њи́шу; На воде́; Седи́ на њосѣ́љу; Најéл; Назна́ње.*
на-на узв. (за вабљење коња или пса).
набэрат гл. „набрати“.
набит гл. „набити“; *Наби́ добрэ њ'ак; Наби́јем фу́ркицу у месо.*
набојник м. „нож процепа за кудељу“; и **набóјник**.

набрéч'ит гл. „набрéкнути“; *На-брéч'ила крѣва.*
набуру́ват гл. „пиркати“; *На-буру́је вѣшар.*
нава́лит гл. „навалити се, кло-нути“; *Ја се нава́лим; Ја́танци сла́би се нава́лу;* вар. **нава́лит**.
нава́љак мн. **нава́љци** м. „на-виљак“; вар. **навелэк**; *Пови́ше нава́љци ч'ине куйэц.*
нава́јкат в. **изва́јкат**.
нава́лит в. **нава́лит**; *Дби́эл до дрвó и се нава́лил на њѣа.*
наве́јат гл. „навејати“.
навелэк мн. **навелци** в. **нава-љак**; *Ја собира́м наве́лци.*
нави́ват, **нави́јат** гл. „навијати“.

- навлаж** прил. „намерно”; *Се осекал на њрси навлаж, да не ради.*
- наврвит** гл. „наборати” (опанак); *Наврвит ойицак.*
- награћ’ање** с. „нагртање” (кукуруза, винограда итд.).
- награћ’ат** гл. „нагртати”; в. **нагрнут.**
- нагрнут** гл. „нагрнути”; *Виноград се нагрне.*
- над** пред. „над”; *Лађа иде над воду.*
- надэлжит** гл. „продужити”.
- надбйт** гл. „победити”; *Он надбије.*
- надница** ж. „надница”; *Код нас лудје раду надницу.*
- надол** прид. „на доле”; *Му дам њиш надол.*
- надрпат** в. **дрпат.**
- нађ’ежда** ж. „нада”; *У ова деише ми је сва нађ’ежда.*
- нађ’ен** прид. „нађен”.
- нађ’ени** в. **копилџак.**
- наздраве** „наздравље”; *Ја кажем: наздраве јело, а он: фала, ајдеише и Ви.*
- наздупат** в. **нафракат**; *Ја мѣтам у корѣм, да се наздупам, да се нафракам.*
- назнање** с. „обавештење, вест”; *Сам добил назнање за њушници зџубене.*
- назнач’ит** гл. „назначити”.
- назубице** ж. „болест непца”.
- наизнанич’е** и **наизнанич’е** прил. „наопако”; син. **наопак**; *Преврне цоле наизнанич’е.*
- наиме** прил. „наиме”; син. **ануме.**
- наједампút** прил. „одједном, наједанпут”; *Смо улѣзли сви наједампút у ижу.*
- најѣст** гл. „најести”; *Сам се најѣл коно на свейди; Ја се најѣм; Тебе смо ше најѣм.*
- најмалијен** I м. „мали прст”. II прид. „најмањи”.
- најнапреда** прил. „најпре”; *Најнапреда да ми кажени шио си видел.*
- најсилнијен** прид. „најстарији”.
- најсполице** прил. „напола” (радити земљу).
- најч’ервен** прид. „најцрвенији”.
- најч’ест** прид. „најчешћи”.
- накажит** гл. „срдити”; в. и **накажуват**; *Јако ја накажѣла жѣна.*
- накажуват** гл. „срдити”; *Се накажѣјем за нишиа; Ка накажѣјем друѣоја, му бијем на ѣлаву.*
- наковал** м. „наковањ”; вар. **наковалѣа.**
- наковалѣа** мн. **наковалѣе** ж. в. **наковалѣ**; *Наковалѣа за косу.*
- накрст** прил. „накрст, разрокасто”; вар. **накст**; *Глѣда накрси.*
- накст** в. **накрст.**
- налба** ж. „слез”.
- налука** мн. **налуке** ж. „привиђење”.
- намамен, намамена** прид. „намамѣн”.
- намамит** гл. „намамити”.
- наместит** гл. „наместити”; в. и **наместит’ат.**
- наметат** гл. „наметати, додати”.
- намест’еп** в. **наместит’ен.**
- наместит’ен** прид. „наместитен”; вар. **наместит’ен.**
- намирит** гл. „смирити”.
- намитит’ат** гл. „наместитати”; *Намитит’ам кола; Жѣна се намитит’а; в. и наместит.*
- намложѣе** с. „намножење”.
- намокрит** гл. „намокрити”.
- набдит** гл. „снаћи, обухватити”; *Ме набди досада.*
- наопак** в. **наизнанич’е.**

наопако прил. „наопако“; *Све ч'ине наопако.*
наоч'ице прил. „наочице“; *Те краде наоч'ице.*
напајат гл. „напајати“; *Ја на-пајам јовѣда; в. и напбит.*
напас м. „мрежа за хватање рибе“; вар. **напаста**.
напаста ж. в. **напас**.
напатит гл. „напатити“; *Напа-тили се миши.*
напэлнит гл. „напунити“; вар. **напэлнут**; *Напэлни фуруну из дрва; Ја напэлним јушкуну; Сам се напэлнуо од крва.*
напэлнут в. **напэлнит**.
напет прид. „напет, надут“; *На-пѣте жале; Напѣто на јушу; Дејте напѣт у ликце.*
напет гл. „напети, надути“; *Тол-ко сам јел на свадбу, да сам се напел; в. и напнут.*
напето на гушу с. „гушобоља“.
напињат гл. „напињати, нади-мати“; в. и **напнут, напет**.
напит гл. „напити“.
наплат мн. **наплати** м. „наплат“; вар. **наплэт**.
наплэт в. **наплат**.
напнут гл. „напети, надути“; *Ми се напнл обрз; Буре се напне ка мѣташ вѣду у њѣа; Се напне од јело; Се напнем на корѣм; в. и напет.*
напбит гл. „напојити“; *Да на-пбим коњи; в. и напајат.*
напре и **напре** пред. „пред, пре“; *У јесен напре зиму; Из-лезем напре њѣа; Сваки јуш до-шѣл напре руч'ѣк; Напре две јѣдине.*
напрѣд прил. „напред, испред“; вар. **напрѣда, напрѣт**.
напрѣда в. **напрѣд**.
напрѣт в. **напред**; *Напрећ ибршу.*

напретич'ат и **напретич'ат** гл. „утрживати се“; *Се напрећич'али из коњи, овѣја млади ч'ину ѡа.*
напрѣстан м. „напрстак“; вар. **напрѣстањак, напрѣстен, напрѣстењ, напрѣстењак, прѣстењ.**
напрѣстањ мн. **напрѣстање** в. **напрѣстан**.
напрѣстењ мн. **напрѣстењи** в. **напрѣстан**.
напустит гл. „напустити“; *И об'еш да не напустити?*
нарав м. „нарав“; вар. **нарѣв**; *Јма нарав коно коњ.*
нарѣдба ж. „наредба“.
нарић'ат гл. „нарећати“; *Нари-ћ'ам у вра.*
народ м. „народ“.
нарѣј мн. **нарѣјове** м. „блато“; вар. **нарѣј**; *Од кише сѣдне на-рѣј.*
насилнит гл. „нарасти“ (о хлебу); *Насилним јишу.*
наситит гл. „наситити“.
наскаљат гл. „упрљати“; *Он си наскаљѣл коњу; в. и кѣљѣт.*
наслѣн м. „трѣм који штити чо-бане од кише и сунца при мужи оваца“.
натѣрош м. „секретар општин-ске управе, бележник“; син. **секретѣр**.
натѣгнул гл. „затегнути“.
натѣрит гл. „завлачити“; *Деце, не напѣрити се јѣи. јосѣљу ч'а се кѣљѣше.*
натѣжат и **натѣжат** гл. „нате-зати“; вар. **натѣжат**.
натовѣрит гл. **натоварити**; *Сам напѣварил кола све из дрва; Напѣварѣна кола.*
натѣч'ен прид. „наточен“.
натѣчит гл. „наточити“.
натраг прил. „натраг“.

наћ' гл. „наћи, наћи се, налазити се”; *Шуџа се наћ'е за јџу.*
науч'ит гл. „научити, прилагодити се”; *Од шџбе сам науч'ил ова; Ја сам се науч'ил из наќазове; Ѐмам да те науч'им нишиб.*
нафалит се гл. „нахвалити се”.
нафракат се гл. „нахранити се”; *Мџшам у корам, да се нафракам;* син. **наздупат.**
нафтелин м. „нафталин”; *Цоле се мџшу у нафтџелин.*
нач'им м. „начин”; *У сваќи нач'им мора да доћ'е.*
нач'рнит гл. „нацрнити”; *Се нач'рнит џо лиќце и џо руке ис саћ'ом.*
наш, наша мн. **наши, наше** зам. „наш”.
нашница ж. „кечига”.
наќаз мн. **наќазове** м. „беда, брига”; *Ја сам се науч'ил из наќазове.*
намџрник м. „несваљалац, вуцибатина”.
нап'ит прид. „пијан”.
нап'ит гл. „опити се”.
нарав в. **нарав;** *Курјак џромџни длаќу, а нарав не; Коњ из наравом.*
нарајат гл. „рушити”; *Ѐжа се нарајат.*
нарбј в. **нарбј.**
натџжат в. **натџжат;** *Кбжа се натџжжа.*
не прил. „не”; *Не џоџевај; Не сџој на врајта.*
небо м. „небо”; *Небо се ч'рвени; Небо ведро; Небо из кџиом; Небо оџ џодрума; Небо у усџа.*
неваљанац м. „неваљалац”; син. **неваљашан, неваљашан, неваљашан.**
неваљашан' в. **неваљанац;** *Он је неваљашан коно један џфрџор.*

невастџјка ж. „ласица”.
невџашан мн. **невџашни** в. **неваљанац.**
невен м. „невен”.
невџрни прил. „неверни”.
невџрно прил. „невероватно”.
невџста и **невџста** ж. „невџста”; *Из мојом неваџшом, иж џом сам си живџл жџвоџ; Моја неваџша џрбџи млоџо за џбјне цбле.*
нег'џја в. **крам.**
негџна ж. „кукољ”; вар. **негџна;** *Избџрам неџну из жџџо.*
него прил., вез. „него, од”; *Млрџја је џбминећ'ка неџ Ана; Је џодољџ море неџо земља; Је џоширок небо неџо море.*
негрбјка ж. „жуна”; вар. **негрбјка;** син. **жџлна.**
нед'џја ж. в. **крам;** вар. **нег'џја, нећ'џја.**
недџла ж. „недеља”; вар. **недџла.**
недџла мн. **недџље** в. **недџла;** *Недџла дана; Арцовџша недџла.*
недоћ'џн прид. „некренут” (о тџсту).
нећ'џје в. **нед'џја;** *Нећ'џја је цркбвна.*
нездрџл прид. „незрео”; *Кукурџс нездрџл.*
незнат гл. „не знати”; *Не знам кблко.*
неќа прил., вез. „неќа”; *Неќа врџви; Неќа џражџи; Неќа џзме.*
некрстенџк м. „некрштеник”.
немат гл. „немати, не бити, недоћни”; *Немам дом; Нема џа Марко; Нема зџма; Нему све; Нема више; Нема да ббде добрџ; Он у никаќу фбрму нема да доћ'е; Да немаџе.*
Немац м. „Немац”; син. **Шваба.**
Немзч'ка в. **Германија.**

немáч'ки прид., прил. „немачки“.

Неми́ца ж. „Немица“; син. **Шваби́ца, Шва́пкиња.**

не́мско грбжѣ с. „рибизла“.

не́мско цвѣћ с. „назив неког цвећа јаког мириса“.

нена́дно прил. „изненада“.

неоже́њен прид. „неожењен“.

неопе́рен прид. „неопран“.

неора́ч'ко прид. „необрадиво“; *Неора́ч'ко мѣсто.*

непо́можат гл. „не моћи више“.

непра́вица мн. **непра́вице** ж. „неправда“.

нерви́рат гл. „нервирати“.

несвѣстица ж. „несвестица“; *Заменѣм, ме на́шла несвѣстица.*

не́слан, не́слана, не́слано прид. „неслан“.

неста́њуват гл. „нестајати“; *в. и нестáт.*

нестáт гл. „нестати“; *в. и нестáњуват.*

нестáшэн прид. „нешашан“.

нестэмперѣран прид. „немиран“; *Дейѣ несѣмперѣран.*

нестрѣ́'а ж. „несрећа“; *Пби́нал на несѣрѣ́'у њѣбву.*

нестрѣ́'на прид. „несрећ'на“.

нестрѣ́'ница ж. „несрећница“.

неца́ло с. „игла за нецање“.

неца́т *в. бродѣрат; Зѣми неца́м, бродѣру́јем.*

неч'естѣви м. „нечисти дух“; *вар. неч'истѣвник.*

неч'истѣвник *в. неч'естѣви.*

ни вез. „ни“; *Ни сѣа, ни јуѣре не мо́жем да ѡдѣ'ем; Ни једно́ј од вас не да ѡжу.*

ни́где прил. „нигде“.

низ пред. „низ“; *Низ бре́; Си́лази низ во́ду.*

ни́кад прил. „никад“.

никакѣв, никаквѣ мн. **ни́каки, ни́каке** I зам. никакав. II прид. *никаки; Не́ма ни́каки сѣор; Ова́, у ни́каку фѣрму не мо́же да буде.*

ни́како прил. „никако“; син. **ни́пошто; Не ѡи дам ни́како, ни за Бо́га.**

никакѣ прил. „некако“; *Је до́ма а́ко никакѣ не ѡби́л у ѡбе.*

ни́кел м. „никел“.

ни́ки зам. „неки, неко“; *вар. ни́ки; Ми кажáл ни́ки ч'овѣк и не се сѣћ'ам кој; Јел ѡма ни́ки ѡамо? Мо́же да ни умре́ ни́ки.*

ни́кипу́т прил. „некипут“; *Је до́шл ни́кипу́т код нас; Сам ѡра́л ни́кипу́т; По ни́кипу́т ми до́ђе све да ѡдем.*

ни́кнет гл. „никнути“; *Не је ни́кал.*

ни́кнѣјет „гл. ницати“; *Жи́шо ни́кнѣје; Ни́кнѣје ѡрава́.*

ни́кнут *в. ни́кнет.*

ни́ко зам. „нико“; *вар. ни́тко; Ја се лич'ѡм из ни́кога.*

ни́коли́ко прил. „неколико“; *вар. ни́колико; Ни́колико да́на је из орѣацѣ; Ни́колико ч'овѣка; Ува ѡдина су родѣле сáмо ни́колико јабѣлке.*

ни́котѣна ж. „никотин“.

ни́н, ни́на зам. „њин“, *в. њѣн.*

ни́пошто *в. ни́како; Ова́ ни́пошто не мо́же да буде, у ни́каку фѣрму.*

ни́сак, ни́ска мн. **ни́ски, ни́ске** прид. „низак“; *вар. ни́сак.*

ни́сак, ни́ска *в. ни́сак; Сѣба је ни́ска; Ни́ска шу́ма.*

ни́ско прил. „ниско“.

ни́т мн. **ни́те, ни́ти** м. „нит“.

ни́т мн. **ни́тове** м. „нитна“; *вар. ни́тован.*

ни́ти вез. „нити“; *Ни́ти сам ѡла́дан, ни́ти сам жѣдан.*

- ни́тко** в. **ни́ко**; *Ни́тко не ости́а́л на ме́сто не́бо*; *Ни́тко на све́ту не мо́же да ме по́мбне, са́мо го́спод Бо́г.*
- нитко́** зам. „неко”; *Нитко́ бил на вра́та.*
- ни́тован** мн. **ни́товани** в. **нит,** **ни́тове.**
- ни́товање** с. „нитовање”.
- ни́товат** гл. „нитовати”.
- нич’и́и, нич’и́ја** мн. **нич’и́и, ни-ч’и́је** зам. „нечи́ји”.
- ни́ч’и́и, ни́ч’и́ја** мн. **ни́ч’и́и, ни-ч’и́је** зам. „ничи́ји”; вар. **ни-ч’и́ји.**
- ни́ч’и́ји** в. **ни́ч’и́и**; *Ми́слиш ч’а се на́ћ’еш у ку́ћ’у ни́ч’и́ју.*
- ни́шта** прил. „ништа”; *Ми не́смо ни́ишиа на́йре јуна́ци; Са́га ша́мо се не ра́ди ни́ишиа; Од ша́га ни́и-ко не ме и́иши́а́л ни́ишиа.*
- ни́што** зам. „нешто”; *Ка́жи ни́и-шо́ за не́га; Ја има́м да ти ка́жем ни́ишо́; Они са́ми да до́ђ’у ако до́ђ’у ни́ишо́.*
- нов, нова** мн. **но́ви, но́ве** прид. „нов”; *Цо́ле но́ве.*
- но́ва го́дина** и **но́ва го́ди́на** ж. „нова година”.
- но́ва́т** гл. „снути”; в. и **но́ви́јат;** *Сам но́ва́л.*
- но́ва́ц** мн. **но́вци** м. „новац”; *Го́шбо́ви но́вци; Да́м но́ва́ц и још и́ишо.*
- но́ве́мбер** м. „новембар”.
- но́ви́јат** в. **но́ва́т.**
- но́вина** мн. **но́вине** ж. „новине”; *И́стиу ша́ва но́вину ју ч’и́и́а́; За вас је и́ишиа́о у но́вине.*
- но́вина́** ж. „скоро узорана ле-дина”.
- но́га** мн. **но́ге** ж. „нога”; *Ја сто́им на но́ге; Ја сто́им у но́ге; То је ве́лика но́га́.*
- нога́ре** ж. мн. 1. ногаре. 2. са-цак.
- но́д** мн. **но́дове** м. „чвор”; *Ч’и́-нем но́д на кра́ј коңу́.*
- но́дова́т** прид. „чворноват”.
- но́ж** мн. **но́жеве** в. **но́ш;** *Но́ж на ч’ешел; Но́ж за по́ишковање; Но́ж ве́лики; Из но́жсам.*
- но́жици** м. мн. „маказе”; *Ја сеч’ем из но́жици и ви́нобра́д и́лач’е; Не тра́жи ви́ше но́жици.*
- но́жва́ч’ка** мн. **но́жва́ч’ке** ж. „опута”.
- но́кэт** мн. **но́кти** м. „нокат, кан-ца”; *Из но́ктии дрџа́м.*
- но́с** мн. **но́сове** м. „нос”; *Из но́сам сави́јен на́ дол.*
- но́са́т** прид. „носат”.
- но́свица** мн. **но́свице** ж. „ке-чига”.
- но́си́лац** м. „носач”; вар. **но́си-ла́ц;** *Од но́си́лаца.*
- но́си́т** гл. „носити, водити”; *Но́си ко́би́лу і́ено армі́и; Кеј ла да но́си ова́ј и́’ак; Се но́си из ша́ме; Но́су цве́и на шаши́р; Пу́и не но́си до́ма.*
- но́та** мн. **но́те** ж. „музичка нота”.
- но́ћ’** мн. **но́ћ’е, но́ћ’и** ж. „ноћ”.
- но́ћ’еска** прил. „ноћас”; *Од но́ћ’-еска до одју́троска.*
- но́ћ’но** прид. „ноћно”; *Се ди́а́л у и́оч’есі́о у вре́ме но́ћ’но.*
- но́ћ’ом** прил. „ноћу”; вар. **но́ћ’у;** *Он ра́ди но́ћ’ом и до́но́м.*
- но́ћ’у** прил. в. **но́ћ’ом;** *Ра́ди но́ћ’у.*
- но́ш** м. „нож”; вар. **но́ж.**
- но́шен, но́шенá** пред. „ношен”.
- но́шење** с. 1. ношење. 2. пона-шање.
- но́шење** наро́дно с. „народна ношња”.
- ну́дит** гл. „нудити”; *Ја іа ну́дим да се́ди на сто́л.*
- ну́жэн, ну́жна** прид. „нужан”.

нўжда ж. „нужда”; *Имам да њи дам ако њи буде нўжда; Имам нўжду; Не је нўжда.*
нўжно прил. „нужно”; *Мене ми је нўжно ваш ѡмоћ’.*
нўлице прил. „напоље”; *Г’е да мѣтам сѣола у ѡжу јел нўлице?*

нўмара мн. **нумѣре** ж. „број”; вар. **нўмара, нўмера.**
нумѣ с. 1. нам. 2. сећање, успомена; *Сам ѡрошѣл њѣа и не ме уфайѣл нумѣ; Се сѣћаш за њи, јел си донесѣш нумѣ за њи?*
нўмера в. **нўмара.**

Њ

њевастўјка мн. **њевастўјке** в. **невастўјка.**
његїна в. **негїна.**
његѡв в. **његѡу.**
његѡу, његѡва, његѡво мн. **његѡви, његѡве** зам. „његов”; вар. **његѡв;** *Дѣвка његѡва је ѡблна; Чинѡл свак ѡ његѡвој вољѣ; Свак ч’ѡвѣк си ѡрѣ из његѡвоја ѡлѡѣм.*
његрѡјка в. **негрѡјка.**

њемўшка мн. **њемўшке** ж. „дрвце на чунку”.
њїва мн. **њїве** ж. „њива”; *Њїва у мїћ’у смїде.*
њїен, њїна, њїно мн. **њїни, њїне** зам. „њихов”; вар. **нин, њїн.**
њин в. **њїен.**
њбен, њѡјна, њѡјно мн. **њѡјни, њѡјне** зам. „њен”.

О

о узв. „о”.
о пред. „од”; *Клўїа о дрвѣїа; Ми с ѡкруїїла нѡїа о зимѣ; О дѣвѣї; Из ч’ашком о злїїо;* вар. **од.**
о-о-о узв. (којим се умирује коњ).
ѡбада мн. **ѡбаде** ж. „ѡбод”.
ѡбарит гл. „ѡбаритѣ”.
ѡбѣдва, ѡбѣдве бр. „ѡба”; *Кѡмѡ ѡрўжїш јѣну рўку, си би ѡи узѣл ѡбѣдве.*
ѡбѣлбанк мн. **ѡбѣлбанкове** м. „столарска тезга”; вар. **ѡбелбанк.**
ѡбѣрен, ѡбѣрена прид. „ѡбран”.
ѡбѣсит гл. „ѡбесити”; *Ја се ѡбѣсим у јенѡ драб; Се ѡбѣси.*

ѡбїстрит в. **избїстрит;** *Се ѡїрѣје водá, ѡа у воду жѣїику, ѡсе се ѡбїсїри у сїуденѡ.*
ѡбич’áj мн. **ѡбич’ájове** м. „ѡбичај”; вар. **ѡбич’еј;** *ѡвїја ѡбич’ájове сам и држáл од сїарїи.*
ѡбич’ѣј мн. **ѡбич’ѣјове** в. **ѡбич’áj.**
ѡбїшáње с. „ѡбешѣње”.
ѡбјáло мн. **ѡбјáла** с. „ѡбојак”; вар. **ѡбљáло.**
ѡблак мн. **ѡблаци, ѡблэци** м. „ѡблак”.
ѡблач’ѣт гл. „ѡблачити”; вар. **ѡблач’їт, ѡблеч’їт;** в. и **ѡблач’ўват, ѡблїч’ат.**
ѡблач’їт в. **ѡблач’ѣт.**

облач'но прид. „облачно”; *Нéбо облач'но.*
облач'уват гл. „наоблачавати се”
 в. и **облач'ёт.**
облеч'ён, облеч'енá прид. „обу-
 чен”.
облеч'йт в. **облач'ёт.**
облiч'ат в. **облач'ёт;** *Се облiч'ам сваки дан; Он се облiч'а.*
обљага ж. „стрњиште”; син. **штрањика.**
обља́ло мн. **обља́ла** в. **обја́ло.**
ободат гл. „убости”; вар. **убо-
 дат.**
обобјен в. **фáрбан.**
обор мн. **оборové** м. в. **авлија.**
оборён прид. „оборен”.
оборит гл. „оборити”.
обошён прид. „којег боле ноге”
 (о вољу).
обравница мн. **обравнице** ж.
 „појас”.
образ мн. **образове** м. „образ”.
обрати м. мн. „неузорани део на
 крају њиве”; *Обраћ'ам на об-
 раши.*
обраћ'ат гл. „обртати плуг на
 крају њиве”.
обрнут гл. „окренути, обрнути”;
Се обрнул камо сiйене.
обрст мн. **обрсти** в. **колонёл.**
обруч' мн. **обруч'и** м. „обруч”;
 и **обруч'.**
обрч'ит гл. „помутити”; *Обрч'и.л
 у вóду.*
обуват в. **обút;** *Се обувам.*
обујён прид. „обувен”.
обút гл. „обувати”; *Да се обује;*
 в. и **обуват.**
обућ'а мн. **обућ'е** ж. „обућа”.
обч'инут гл. „извршити се, одр-
 жати се”.
овај, ова и **оваја** мн. **овија, овéје**
 зам. „овај”; вар. **овáј, овéј;**
*Лáћ'а је сiйiла сiйурно вéч'ер
 овá; Од краве овéја сам си*

*уч'инул нóвци; Овија дрва; Ови-
 јам децáм; Овија деца ла да и
 бијем ч'а не ме слóшу; Онијэм
 им iде добрé; Оваја илáтиiл из
 iлавóм; Дај ни нам овај буквáр.*
овакэј, овакá и **овэкá** мн. **ова-
 кија, овакéја** зам. „овакав”.
овако прид. „овакво”; *На овако
 зиму какó мóжете да идете iо
 селу.*
ова́ко прил. „овако”.
ова́мо прил. „овамо”; *Одiм ова́мо
 и ти́амо; Од ти́а свáмо.*
овэз в. **овэск.**
овэј в. **овáј;** *Овэј је ч'овéк ишио
 сам му кэжáл да дóђ'е.*
овэн мн. **овнóве** м. „ован”; *Овэн
 за iраз; Овнóве се бију.*
овэск мн. **овэскове** м. „овас”;
 вар. **овэз, овэст, овэск.**
овэскар м. „место засејано ов-
 сом”.
овэст в. **овэск.**
овдé в. **одé;** *Овдé и ти́амó.*
овдéја в. **одé.**
Оведéнија ж. „Вавденије” (црк-
 вени празник).
овéј в. **овáј;** *Не овéј, нiшо онáј је
 дóишл iзно нас.*
овэск в. **овэск.**
овић'ат гл. „уваћати”; *Овић'амс.*
овнић' м. дем. „овнић”.
овóлки, овóлка мн. **овóлки,**
овóлке зам., прид. „оволики”.
овóлко прил. „оволико”.
оврнут гл. „уврнути”.
овћ'áр в. **овч'áр.**
овћ'е прид. „овче”; *Овћ'е мéсо.*
овуде прил. „овуда”.
овцá мн. **овце** ж. „овца”; *Овце
 сiйáр модéл; Овце нов модéл;
 Овцá остiра на вáлку; Овцá без
 јáћње; Овцá јáлова; Овцá из
 млекó; Овце сiйáре.*
овцика в. **овцица.**

бвцица ж. дем. „овчица“; вар. **бвцика**.
овч'ар мн. **овч'арé** м. „овчар“; вар. **овћ'ар**; *Ја си узимама овч'арá*; *Ја си мéшам овч'арá*.
ог'арак мн. **ог'арци** м. „угарак“; вар. **ог'арэк**.
ог'арэк в. **ог'арак**.
ог'асит гл. „угасити“.
оглед'ало мн. **оглед'ала** с. „огледало“; *Се о'лédам у о'лédало*; *Ижа женé вредној је сваки пуш коно о'лédало, коно око*.
оглед'ач'ка ж. „зеница“; вар. **оглед'ач'ко**; **углед'ач'ка**.
оглед'ач'ко в. **оглед'ач'ка**.
огл'ен мн. **огл'ење** м. „угаљ“; *Се и'еч'у на о'л'ење*; *О'л'ен о дрв'еша*.
огл'отак мн. **огл'отци** м. „чокан кукуруза“; вар. **огл'отэк**; *Се корáња из р'уке, из о'лош'кэм или машинé*.
оглув'ет гл. „оглувети“.
оглув'ујет гл. „оглувети“; *Поч'ёл да о'глув'ује*.
огњ'ило мн. **огњ'ила** с. „сецало“; син. **сéцало**.
огњ'иште мн. **огњ'ишта** с. „огњиште“; син. **вáтриште**.
огой'т гл. „угојити“; *Г'ем се о'гой'ти*; *Сам се о'гой'л*; *Да о'ици*.
огој'ен, огој'енá в. **деб'ел**.
огр'ејат гл. в. **гр'ејат**.
огроз'ет гл. „огадити“; *Ми се о'гроз'елс*.
од пред. в. **о**; вар. **о**, **от**; *Од од'вна*; *Панадол од кућ'е је г'радина*; *Све се разбије од зимé*; *Од сéдам*; *Од од'ју'троска*; *Сéме од л'ана*; *Се о'јуд'ил од мéне*; *Ош суш'ра*; *К'ора ош кáше*; *Ош кáмена*; *Ош козé*; *О д'есей*; *О д'евей*; *Ми с окруш'ила н'оба о зимé*; *Клу'и о дрв'еша*; *Од две-т'ри јодинé*; *Од руч'кá*; *Рукави од вáлне*; *Млекó од краве*; *Не м'ожже*

да иде од нар'оја; *Од нас је науч'ил*; *Од орéја и од бр'есша*; *Шума од бр'адэм*; *Мéсто бо'ишо од ч'эле*; *Се ч'ине од сливе, од крушке и од ч'ирéиње*; *Сам добил од Б'бр'ђе*; *Идем од шéбе*.
одабр'ат в. **изб'ерат**.
одавна прил. „одавно“; *Код нас не ишла к'иша одавна*.
одáлит гл. „удаљити“; вар. **одá-љит**.
одáљен прид. „удаљен“.
одáљит гл. в. **удáлит**.
одáт гл. „удати“; *Дéвка се одá*.
одат гл. „ходати“; *М'уве одé без н'икакош рéда*.
одáвда прил. „одавде“; *Ч'овék одáвда*; *Слушај, иди обма одáвда*.
одэлжит гл. „одужити“; син. **раздэлжит**.
одб'ит гл. „одбити“; *Ја т'е одб'ијем*; *Овце се одб'ију*; *Смо се одб'или*.
одбр'анит гл. „одбранити“.
одбр'ањен прид. „одбрањен“.
одвá прил. „једва“; *Одвá сам изл'езал из рáншише из мáрве из зимé овој*.
одвe прил. „од двеју“; *Сидáви одвe*.
одвeжáт гл. „одвезати“; *Одвeжáл коњá од ил'оша*.
одгов'орит гл. „одговорити“.
одé прил. „овде“; вар. **овд'е, овд'еја**; *Ува зима је бил одé једэн мраз сш'рашэн*.
одéње с. „ходање“; *Излáz је мéсто за одéње овце*.
одзб'нет се гл. „одазвати се“; вар. **озб'нут**.
од'имен, од'имена мн. **од'имени, од'имене** прид. „одимљен“; *Ребра од'имени*; *Ју и и'еч'емó, а јемó и од'имену ис и'ишом*.
од'имит гл. „надимити“.

- одињиш** м. „отвор на кошници куда пролазе пчеле”.
- бдит** гл. 1. пасти. 2. ходити; *Иде да чува коња да бди; Терамо коњи да бду; Оди иразна; Ја бдим овамо и онамо; Ја бдим из ирстоом; Одим на вр и на дол.*
- одишан, одишни** гл. „одморан”; *Ка неје иѣран млоио, неје суси́а-нуи, је одишан; Коњи одишани.*
- одишат** гл. „одморити се”; вар. **одишэт**; *Се одишам из іовѣда на руч’ак.*
- одишэт** в. **одишат**.
- одједампút** прил. „одједном”.
- одјутроска** прил. „сутра ујутро”; *Од одјуироска.*
- бдма** прил. „одмах”; вар. **бма**.
- однѣсет** гл. „однести”; *Је однѣсѣл дбма сви дрѣва.*
- одовамо** прил. „од овамо”.
- одозбра** прил. „одозго”; вар. **озгбра**; *Макар шито иѣ сийине, да се ѿмислиш на онѣа одозбра.*
- одозбла** прил. „одоздо”; вар. **оздбла**.
- одонúде** прил. „онуде”.
- одотрага** прил. „одострага”; вар. **отрага**.
- одражѣн** мн. **одражѣни** прил. „заљубљен”; *Одражѣни се цо-лбуу.*
- одрбјат** гл. „откопати мртваца”.
- од руч’ка** прил. „после подне”.
- одуат и сребро** гл. „посребрити” син. **посрѣбрит**.
- одузíмање** с. „одузимање”.
- ођ’ак** в. **оц’ак**.
- ожэг** мн. **ожэгове** м. „ватраљ”.
- ождрѣбит** гл. „ождрѣбити”; *Се ождрѣбила.*
- ожѣнит** гл. „оженити”; *Се ожѣни.*
- озајмење** мн. **озајмења** с. „зајам”.
- озгбра** в. **одозгбра**; *Мѣши одоздбла, не озгбра; На иѣћ’ озгбра; Озгбра рекѣ.*
- озгбрњи** мн. **озгбрњини** прид. „горњи”; *Корѣње озгбрњини.*
- оздбла** в. **одоздбла**; *Даска оздбла на иѣнци’ер.*
- озноит** гл. „ознојити”; *Ја се озноим.*
- озбвнет се** в. **одзбвнет се**.
- ој** узв. „ој”.
- ојагњит** гл. в. **јагњит**; *Се ојагњили; Се ојаињу.*
- ојармен** прид. „ујармљен”.
- окалат** гл. „обилазити, ићи око некога или нечега”; вар. **окаљат**; *Окала цѣло селб.*
- окаљат** в. **окалат**; *Он окаља кућу; Зашито ме окаљаш?*
- окапијатет** гл. „побеснети” (о овци).
- окачуват** гл. „окачивати”.
- окэлч’ѣна** прид. „замршена, чу-пава”.
- окэлч’ит се** гл. 1. ухватити се у коштац. 2. размрсити се; *Се окэлч’или да се бију; Се окэлч’у*
- окѣпушѣват** гл. „пустити пупољке” (о виновој лози); *Лоза окѣпушѣвује*
- океан** мн. **океање** м. „циљар”.
- бкеша** мн. **бкеше** ж. „овца са црном вуном око врата”.
- окиселит** в. **киселит**; *Се окисели.*
- окисѣљен** прид. „укисѣљен”.
- окладит** гл. „опкладити се”; *Ја се окладим.*
- оклбнит** гл. „склопити”.
- оклбпен** мн. **оклбпени** прид. „склопљен”; *Рбјове оклбпени.*
- оклбч’ен, оклбч’ена, оклбч’ено** прид. 1. бљутав. 2. мућко; *Оклбч’ѣна вода.*
- бкна** ж. 1. отвор куда се улази на таван или отвор куда се спушта сено са тавана у јасле. 2. рудник соли.

окна́р м. „робијаш“.
о́ко мн. **о́ч'и** с. „око“; *Оч'и ч'рне; Оч'и ч'рни; Оч'и йлави; Оч'и сини; Оч'и зелени; Бѣсно на о́ч'и; Лѣза на два о́ка; Лѣза на шри о́ка; Око коњски; Два о́ч'и; Од о́ч'и.*
око́ват гл. „оковати“; *Ја оковѣм.*
око́зит гл. „окозити“; *С око́зила.*
око́лина ж. „оклина“.
око́лит гл. „опколити“; *Да око́лим.*
окопч'а́т гл. „закопчати“; *Се окопч'ам на цѣлу; в. и окопч'ува́т.*
окопч'ува́т гл. „закопчавати“; *Се окопч'ујем.*
око́растит гл. в. **кра́стит**; *Ја ѿ око́растим оѿ кра́нѣ.*
око́раћ'ува́т гл. „скраћивати“; *О-краћ'ујем; в. и кра́тит.*
око́рвайт гл. „крвавити“; *Овци окрвавѣла.*
око́рч'а́т гл. „кротити“; *Ја сам окрѡч'ал коња.*
око́тбер м. „октобар“; вар. **око́тмбар**.
око́тмбар в. **око́тбер**.
окопа́ција ж. „обрадива земља где је некада била шума, крчевина“.
окопи́ран прид. „заузет“.
окопи́рат гл. 1. заузети. 2. бавити се.
око́пљат гл. „окупати“; *Идем да око́пљам коња.*
око́це и **о́кце** мн. **о́кца**, **око́цѣта** с. „окце“.
ола́дит гл. „охладити“.
ола́ћ'ен прид. „охлаћен“.
ола́ћ'ење с. „хлаћење“.
ола́кч'а́т гл. „олакшати“; *Си узѣл до́ста из у́ака, сѣја се ѿ-ола́кч'а́л.*

ола́нѹт гл. „ублажити“; *Ми ола́нѹле бо́лѣстѣ од ле́кове.*
ола́дењ'а́ч'амн.ола́дењ'а́ч'е ж. „кудеља остављена за семе“.
о́лово с. „олово“.
ола́бјница мн. **ола́бјнице** ж. „примитивна уљаница“.
ола́тан м. „калем воћке“.
ола́танѣшање с. „калемљење“; вар. **ола́танѣшење**.
ола́танѣшат гл. „калемити (воћку)“; вар. **ола́танѣшат**, **ола́танѣшат**.
ола́танѣшење в. **ола́танѣшање**; *Нож за ола́танѣшење.*
ола́тар мн. **ола́тарове** м. „олтар“.
ола́танѣшат в. **ола́танѣшат**.
ола́уја ж. „олуја“.
ола́уп м. „место погодно за хватање рибе вршама“.
о́ма в. **о́дма**; *Он не ју ѿ-о́мал о́ма; О́ма доћ'ем код вас.*
о́мекч'а́т гл. „омекшати“; вар. **о́мекч'ат**; *Да се о́мекч'е; Сам о́мекч'а́л; Не́ка о́мекч'е.*
о́мида в. **гусѣлница**.
о́мѡрит гл. „убити“; син. **убѣит**, **убѣиват**.
о́мра́зит гл. „омразити“; *Ми се о́мра́зил живоѿи.*
о́мрсѣт гл. „заразити“; *Су о́мрсѣм од неѿоѿој бо́лѣстѣ.*
о́мугурѣт гл. „напупити“.
о́мутѣт гл. „ућутати“; вар. **о́мутѣт**; *Он је о́мушѣл.*
о́мутѣт в. **о́мутѣт**; *Ја о́мушѣм.*
о́н, **о́на**, **о́ни**, **о́не** зам. „он“; *Иди из о́ноѿем ч'ове́кам; Дај о́ну́ма ч'ове́ку; Он ви је браѿи; в. о́наја.*
о́наја мн. **о́неја**, **о́неје** зам. „она“; *Не о́ваја ѿжа, о́наја друѿана је ѿблѿизо; в. о́нај.*
о́накѡј, **о́накаја** мн. **о́накија**, **о́накѣја** зам. „онакав“.
о́намо прил. „онамо“.

- онáј, онáја** мн. **онíја, онéја, онéје** зам. „онај”; *Онáј ме ви-кáл; Онíја иду; Ч'овéк онáј дб-бар; Какó му кáжу онúма ч'о-вéку ишío јој íме мáме си Ана? Онéја друíење су íбвередне; При-íовéдај за онóја; Їди из онóíем.*
- ондéја** прил. „онде”.
- ондоли́рат** гл. „ондулирати, бре-новати”; *Се ондоли́ру на мбци.*
- они́штит** гл. „уништити”.
- оновет'ёр** прил. „ономад увече”.
- онóлки, онóлка** мн. **онóлки, онóлке** прил., прид. „онолик”.
- ономлани́** прил. „ономлани”; *То је бíло ономлани́ или íре две íбдине.*
- оп** узв. „хоп”.
- опаш** мн. **опашí** м. „реп”; вар. **опáш, бпáш; Ойаш** од *фурке.*
- опáшат** гл. „опасати”; *Ја се ойáшем из ременáм; Он се ойáшал.*
- опáш** в. **бпаш.**
- опера́ција** ж. „операција”.
- опéрен, опéрена** прид. „опран”; *Кошу́ља шрéба ойéрена.*
- опет** прил. „опет”.
- опíнак** мн. **опíнци** м. „опанак”; вар. **опíнэк; Ме íлоћ'е ойíнак; Из ойíнци.**
- опíнэк** в. **опíнак.**
- опинка́р** м. „опанчар”.
- опíт** гл. „опити”; *Се ойíјем.*
- оплéћ'ен, оплéћ'ена** прид. „опле-тен, исплетен”.
- оплéћ'ка** ж. „оплећак”.
- ополовúјет** гл. „одвајати”; син. **рэстáвљат.**
- опотекáр** в. **апатекáр.**
- опрáвен** мн. **опрáвени** прид. „оправљен”.
- опрáт** гл. „опрати”; в. и **прат;** вар. **упрáт; Сам се ойрáл; Ју ойéру; Би бíло добрó да се ойéре.**
- опрасíт** гл. „опрасити”; *Се ой-расíла.*
- опрét** гл. „забранити”; в. и **су-стáвит; Се ойрэ бунáр.**
- опритóр** мн. **опритóри** м. „ланац којим се везује руда за хам”.
- опрорáстит** гл. „упропастити”.
- опрорáшт'ен, опрорáшт'ена** в. **опрорáшт'ен.**
- опрорáшт'ен, опрорáшт'ена** прид. „упропашћен”; вар. **опрорáшт'ен; Мéсío ойройáш-ћ'éно; Їжса ойройáшћ'éно.**
- опростéније** с. „опрост”; *Мршвáк íска ойростíеније.*
- опрóстит** гл. „опростити”; вар. **упрóстит; в. и упрóшт'áват; Да му Боí дúшу ойрóсии.**
- опрóшт'áват** гл. „опрóштáвати”; в. и **опрóстит.**
- опрт, опрта** прид. „забраћен”; *Ойрíа шúма.*
- опрт** прид. „затворен” (о сто-маку).
- опр'а** ж. „опр'ак, пртљаг”; *Ойр'а из шíбе.*
- опудит** гл. „уплашити”; вар. **упú-дит; Се ойудíл кон'; Ја се ойú-дим.**
- опустíт** гл. „опљачкати”.
- опућ'ен** прид., прил. „потпуно”; *Гол ойућ'ен.*
- о́ра** ж. „коло”; *Ми íмамо о́ра: сийнэна, уйóлак и арћ'е́лана.*
- Ора́дија** ж. „Орадеја”.
- орáн** прид. „оран”.
- орани́ца** ж. „узорана њива”.
- ора́ње** с. „орање”; *Коњ за ора́ње; За јéдан дэн ора́ње; Ора́ње дэл-бокó.*
- орáрэк** м. „главница кукуруза”.
- орáт** гл. „орати”; *Орém обля́у.*
- орáч'ка** прид. „ораћа”; *Орач'ка зем'я; Орач'ко мéсío.*
- орди́н** в. **акорди́н.**
- орé** мн. **орéси** м. „орак”; *Орэ ме-кáш.*

орéзник мн. **орéзници** м. „урез-ник (у ткању)”.

ореч’ён прид. „уречен”.

ореч’ёт гл. „урећи”; *Циџанка ореч’ё деца; Ка се ореч’у, оіасу оілёње.*

орешаре м. „орашје”.

орман мн. **ормаёе** м. „орман”.

ормоља ж. „иглица за косу”.

орна мн. **орне** ж. „труба”.

орнист м. „трубач”.

ортак мн. **ортаци** м. „пријатељ, друг”; *Из орџакџм.*

ортаков прид. „ортаков”.

ортанишат в. **олтанишат**.

ортач’ит гл. „ортачити се”; *Се орџач’у.*

ортэч’ија ж. „оі таклук, ортачина”.

Оршава ж. „Оршава”; вар.

Ршава.

оршјаг м. „место у шуми где су посечена дрва”.

оса мн. **осе** ж. „оса, зоља”.

осам бр. „осам”; вар. **осэм.**

осамдэсет бр. „осамдесет”; вар. **осэмдэсет**; *Осамдесет и једэн.*

осамнаэст бр. „осамнаест”; вар. **осэмнаэст.**

осэм в. **осам**; *Осэм иљаде.*

осэмдэсет в. **осамдэсет.**

осэмнаэст в. **осамнаэст.**

осэкат в. **осёћ’**; *Сам осэкал; Ђ’ем осёкаш.*

осёћ’ гл. „одсећи”; в. и **осэкат**; *Ја осеч’ём; Ђ’ем ссёћ’.*

осеч’ён, осёћ’ена прид. „одсечен, посечен”; *Тáмо ње је ссёћ’ена шума.*

осија мн. **осије** ж. „осовина”; вар. **осја.**

осим пред. „осим”; *Осим џоџа.*

осја в. **осија.**

осјалможа ж. „југ”; *Сџирана осјалможа* вар. **ослиалможа.**

ослабёт гл. „ослабети”; *Су ослабёле.*

осли пред. „према”; *Ч’исто и осли џсџока сэлнице.*

ослиалможа в. **осјалможа.**

ослиалможа ноћ’бм ж. „север”.

ослужит гл. „одслужити”.

осмак м. „осмак, буре од 400 литара”.

осми бр. „осми”; *Осми џал.*

осмрдёт гл. „осмрдеги”.

осно́ва мн. **осно́ве** ж. „основа”; син. **урсáла.**

основа́лка мн. **основа́лке** ж. „основа.лка”; *Сновём на основа́лку.*

осо́јка мн. **осо́јке** ж. „креја, шојка”.

осо́ка ж. „масноћа овчије вуне”.

оста́ло м. „остатак”.

остар прид. „оштар, брз”.

остарé мн. **остарéта** с. „сечиво”; вар. **остэрé, остэрје.**

остарёт гл. „остарети”; в. и **остарујет.**

остарет прид. „остарео”; *Остáррей ч’овёк.*

остарујет гл. „старети”; в. **остарёт**; *Накáзове џивоји не ме остáрују.*

остэр прид. „оштар”.

остэрé мн. **остэрéта** в. **остарé.**

остэрје в. **остарé**; *Остэрје на срџи.*

остра́шен прид. „уплашен”.

острэ́шнёт гл. „оружнети”.

остржёт в. **остружёт.**

острижён прид. „стрижен”; *Острижёне џбреш корџм и бџш.*

острит гл. „оштрили”; *Да бсџри; Бсџрим кёље; Бсџрим кбсу.*

остро с. в. **џнсула.**

остроно с. „сечиво косе”.

остругáла мн. **остругáље** ж. „кракасти колац о који се прикачују хаљине, посуђе, цедило са кашем итд.”

остружѣт гл. „остругати”; вар. **остржѣт**.
остудит гл. „назепсти”.
от в. од.
отава мн. **отаве** ж. „отава”; вар. **отэва**.
отар м. „атар”.
отарират гл. „одлучити”; *Јел се ошарираи, јел не?*
оташовајка ж. „назив народне игре”.
отэва в. **отава**.
отворан прид. „паметан”; вар. **отворэн, отворен**.
отворэн в. **отворан**; *Он је јако отворэн*.
отворен прид. 1. паметан, в. **отворан**; 2. отворен.
отворит гл. „отворити”; *Ошвори врати; Ја сам ошворио иѣнци’ер*.
отврднет гл. „отврднути”; *Гомола се отврдне*.
отѣла ж. „назив врсте грожђа”.
отѣлит гл. „отелити”; *Кѣја крѣва се ошѣлила; С ошѣлила*.
отѣрит гл. „отерати”.
отѣчѣт гл. „утѣћи”; *Ти сѣо јуи’ре сшеч’ѣи од наказѣве*.
отимат гл. „отимати”.
отић’ гл. „отићи”; *Ошидем; Сам ошѣл на вашар; Лудјс били на кућ’е њине*.
отка прил. „откада”; *Ошкѣ је мѣсец и зѣмља*.
откѣлч’ит гл. „одмрсити”; син. **раскѣлч’ит**.
откључ’ит гл. „откључати”; *Ошкључ’и врати*.
откѣс м. „откос”.
открит гл. „открити”.
откуд прил. „откуда”; вар. **откуде**; *Ошкуд идеш*.
откуде в. **откуд**.
отпушћ’ан прид. „пуштен”.
отпушћ’ат гл. 1. пуштати. 2. дозвољавати; *Ја му ошпушћ’ам да улѣзе у коч’ије*.

отрављат гл. „тровати”; *Онаја ишрѣва шшо се ошрављу рибе*.
отрага прил. „одотрага”; вар. **отрака, одотрага**; *Овца шшо иде најодошрага*.
отрака в. **отрага**; *Идемо оштрака за кола*.
отресѣт гл. „отрести”; *Ја се ошресѣм о шѣја*.
отрѣшенина ж. „вуна стрижена са трбуха, ногу и репа”.
отрни бр. „три пута; од три”.
отрнут гл. „утрнути”; *Ми ошрнула рука; Ми ошрнули ишрин; Сам ошрнул о ч’уда*.
отршѣн прид. „искрчен”.
отсүтра прил. „ујутро”; вар. **отсүтриња**; *Има да умрѣ до ошсүтра*.
отсүтриња в. **отсүтра**.
отүа прил. „оданде”.
отушћ’ѣн прид. „отпуштен”.
отштета ж. „отштета”.
ош’истит в. **ош’истит**.
ох узв. „ох”.
ох-ох узв. (за испољавање радости).
ошѣ узв. „охо”.
ошѣт м. „сирће”; вар. **ошѣт**; *Мѣша ошѣи и млекѣ кисело*.
ошѣт в. **ошѣт**.
ошѣље с. „осје, иглице на класу”.
ошүтра в. **шүтре**.
ош’етири бр. „ошчетворо”.
ош’истит гл. „очистити”; вар. **ош’истит**.
ош’рснут гл. „ошврснути”.
ош’упат гл. „ошупати”.
ошѣст бт. „у шесторо”.
ошто прил. „зашто”; *Нема ошто да се бсјши*.
ошущит гл. „осушити”; *Ми ошущила шсша од жѣћ’а; Ка се лук ошущи*.

II

па I вез. „па“; вар. **пак.** II прил. „опет“; *Нéћ'е ња нéћ'е*; *Па сам дбицал.*

пáберэк мн. **пáберци** м. „пабирак“; вар. **пóберэк.**

пáдање с. „падање“; *Пáдање вóде.*

пáдат гл. „падати“; *Пáда кíнна*; *Пáда дáка*; в. н **пáднут.**

пáдина мн. **пáдине** ж. „падина, долина“; син. **вáља**; *Ге њма њáдина, на брéи*; *Водá шеч'é њо њáдине*; *Пáдина шеснá*; *Пáдина дэлока*; *Крај њáдине.*

пáднут гл. „пасти“; *Пáднем њо ѡрбине*; *Пáдал из једнó дрвó њод бч'и мой*; *Пáдла росá*; вар. **пáнут.**

пáжáр м. „пожар“.

пáжаровíна ж. „гариште у шуми“.

пáзга мн. **пáзге** ж. „недра“; *Пáзгá кошóље.*

пáзит гл. „пазити“.

пак в. **па.**

пакéт м. „пакет, пакло“.

пáкла ж. „пакло памука“.

пáкумпóрт м. „зулуфи“.

пáлажница мн. **пáлажнице** ж. „две мотке повезане међу собом које се стављају преко пласта да не би ветар разносио сено“; вар. **пáлáжница**, **пáлэжница**, **пáложница.**

пáлазбóр мн. **пáлазбóрове** м. „кишобран“.

пáламíда ж. „паламида“.

пáлац м. „палац“; вар. **пáлэц**; син. **прс силнијен.**

пáлэжница в. **пáлажница.**

пáлэц в. **пáлац.**

пáлизер м. „назив неког цвећа“.

пáлица в. **пáлице** ж. „палица“; *Пáлица шњо брч'имо у фуруну*; *Ис њáлицом.*

пáлич'ка ж. „шипка на стражњем мотовилу“.

пáложница в. **пáлажница.**

пáлúга мн. **пáлúге** ж. „мотка ко којом се привезују кола са сеном“.

пáмет ж. „памет“; *Пáмeй дóђ'е ис ѡбдине.*

пáметан мн. **пáметни** прид. „паметан“; вар. **пáметэн**; *Пáмeйшан ч'овéк.*

пáметэн в. **пáметан.**

пáметљíвэц м. „убражен човек“.

пáмтит гл. „памтити“; *Ћ'е ме њáмтíшíи* или *Ћ'е ме дрэсáи њáмeй*; вар. **пáнтит.**

пáнта ж. „обруч на точку“.

Пáнтелéј м. „Пантелејмон“ (црквени празник 27. јула).

пáнталóре ж. мн. „панталоне“.

пáнтивéк м. „памтивек“; *Од њáнтíвeкa.*

пáнтит в. **пáмтит**; *Све њáнтíшíим дóбрó.*

пáнтлíка ж. „машина“, вар. **пáнтлíка.**

пáнут гл. „пасти“; *Ч'áишкa сс разбíје кá њáne нá кáмен*; *Се дрэсíм зá крáнíу дá не њáнем.* *Пáдла росá.* Вар. **пáднут.**

пáор мн. **пáори** м. „сељак“; *Їду њáорí из ѡрáјсíне нá рáме*; *Дáм њáорíм.*

пáоркa мн. **пáорке** ж. „сељанка“.

пáпíјóтa ж. „папилотна“.

пáпíр м. „папир за цигарете“.

пáпит гл. „папити“ (о деци); *Децá њáпíу.*

пáпоња ж. „папоњак, папак“; вар. **пáпоњак.**

пáпоњак м. в. **пáпоња.**

пáпрaд мн. **пáпрaси** м. „папрат“; вар. **пáпрат.**

папрат *в.* **папрад**.
паприка мн. **паприке** ж. „паприка“; *Паприка ч'рвена; Паприка ч'рвена; Паприке љутиене.*
паприкаш м. „паприкаш“; *Мешам бибер у паприкаш.*
папур мн. **папуре** м. „рогоз“.
папуша ж. „клип кукуруза“.
пар мн. **парове** м. „пар“; *Сам кујиљ седам пара циједе; Чинуљ ишио је чинуљ и си кујиљ један пар волове; Два пара алове или Два реда алове.*
пара ж. „пара“; *Иде пара из воде.*
парадајз мн. **парадајци** м. *в.* **парадајка**.
парадајка мн. **парадајке** ж. „парадајз“; *вар.* **парадајз**.
парађина ж. „ледина“.
параћка мн. **параћке** ж. „праћка“.
парапет м. „парапет“.
парен прид. „спарен“.
паререа ж. *в.* **мислење**; *Паререа ваша је сијурна макар кој ишиа бануира.*
парит гл. „спарити“.
парни прид. „парни“; *Парни број.*
парта ж. „нажит са гранатама који жене носе на глави“.
партид м. „партија“; *син.* **партија**.
партија ж. *в.* **партид**.
партићипат гл. „присутствовати“; *Ја партићип'ишам из вас.*
парфин м. „парфем“.
парч'е мн. **парч'ета** с. „парче“; *вар.* **пэрч'е**; *Сеч'ем на парч'ета из нбжа; Парч'е из дешилином.*
пасамент м. „завој“.
пасош м. „пасош“; *вар.* **пасэш**.
пасэш *в.* **пасош**.
пасуват гл. „пасовати“; *Се па-сује.*
пасуљ м. „пасуљ“; *вар.* **пасуљ**.

пасуљ *в.* **пасуљ**.
пасуљица ж. „соја“.
пасуљиште с. „пасуљиште“.
патента мн. **патенте** ж. „патент“.
патије ж. мн. „питије“.
патит гл. 1. патити се, мучити се. 2. патити; *Паиу коњи; Паишм овце.*
патока ж. „слаба ракија, последња ракија која тече из казана“.
патрикало мн. **патрикала** с. „пробојак којим се буше уши оваца“.
патрлџ м. „петролеум“; *вар.* **петрољ**, **петролџ**.
патрона ж. „чаура, фишек“.
патуљ мн. **патуље** м. „кревет испод пласта“.
пах'ака ж. „путања“; *вар.* **пот'ака**, **поћ'ака**.
паук мн. **пауци** м. „паук“.
паун мн. **пауње** м. „паун“.
паунаш м. „запонка“.
пауница мн. **паунице** ж. „пауница“.
паучица мн. **паучине** ж. „паучина“.
паша ж. „паша, пашњак“.
пашканат м. „пашканат“.
пашаног мн. **пашанози** м. „пашеног“.
пашунат м. „пашњак“; *син.* **пашуња**.
пашуња ж. *в.* **пашунат**; *Терамо на пашуњу један месец, два, да једу шраву.*
пэгэн мн. **пэгени**; м. „богохули-тель“; *Пегэн жсџује.*
пэздар мн. **пэздари** м. „поздер“; *вар.* **пэздэр**, **пэздер**.
пэздэр *в.* **пэздар**.
пэздер *в.* **пэздар**.
пэкала м. „варалица“.
пэкалит гл. „преварити“; *Ме па-калм.*

пѣлк м. „већа група коња“; *Један љѣлк од коњи.*
пѣлнит гл. „пувити“; *Пѣлнит један суд из водѣм.*
пѣнсáјка ж. „простирач“; вар. **пунсáјка**; син. **простиљаћ**.
пѣњ мн. **пѣњове** м. „пањ“; *Имам један винѣрад из љњове.*
пѣрада ж. „парада“.
Пѣрљíја м. „назив црквеног пражника што се одржава 19. јула“.
пѣрч'е в. **парч'е**.
пѣс узв. (за гоњсење мачке); син. **шиц**.
пѣскат гл. „пискати као змија“.
пѣстрáв мн. **пѣстраóве** м. „пастрма“.
пѣвац мн. **пѣвци** м. 1. певац. 2. певач; вар. **пѣвэц**.
пѣвэц в. **пѣвац**; *Пѣвэц цркѣвни.*
пѣвница ж. „певница“.
пѣга мн. **пѣге** ж. „пега“; син. **пистрица**.
пѣгау прид. „пегав“; син. **пíштар**.
пѣглајз м. „пегла“; вар. **пíглајз**, **пíглајс**.
пѣглат гл. „пеглати“.
пѣд м. „педаљ“.
пѣдат се гл. „вребати“; *Мáч'ка се љѣда на мíша.*
пѣдѣсíрат гл. „казнити“.
пѣдѣсет бр. „педесет“.
пѣдѣсети бр. „педесети“.
пѣдјáпса ж. „казна“.
пѣйт гл. „одјекивати“; *Пеј на љразнѣ; Пеј шúма; Пеј на рашушено; в. и запејат.*
пѣкар мн. **пѣкари** м. „пекар“; вар. **пѣкэр**.
пѣкэр в. **пѣкар**.
пѣкмѣз м. „пекмез“; *Пѣкмѣз од слíве; Пѣкмѣз од дúње.*
пѣктер мн. **пѣктери** м. „назив неког цвећа“.

пелѣнка мн. **пелѣнке** ж. „пелена“.
пелерíна ж. „пелерина“.
пелíн мн. **пелíње** м. „пелен“.
пелц мн. **пѣлцове** м. „вакцина“.
пѣлцоват гл. „пелцовати, калемити“; *Пѣлцујем.*
пѣлцување с. „пелцовање“.
пѣљушина ж. „кожица чије кидаше проузрокује килавост“.
Пѣмац мн. **Пѣмци** м. „Чех“.
Пѣмкиња ж. „Чехиња“.
Пѣмска в. **П'еска**.
пѣмски прид., прил. „чешки“.
пѣна мн. **пѣне** ж. „пена“; *Пена од сáјунá.*
пѣнђ'ер в. **пѣнц'ер**.
пѣнзíја мн. **пѣнзíје** ж. „пензија“.
пѣнит гл. „пенити“; *Коњ љѣни на úста; Вѣда се љѣни.*
пѣнц'ер мн. **пѣнц'ери** м. „прозор“; вар. **пѣнђ'ер**; *Пѣнц'ер на ковшину.*
пѣпел мн. **пѣпели** м. „пепео“.
пѣпѣљáр м. в. **пѣпѣљáра**.
пѣпѣљáра ж. „пепељуга“; син. **пѣпѣљúга**; вар. **пѣпѣљáр**.
пѣпѣљáч'а ж. „пепељара“.
пѣпѣљíв прид. „пепељаст“.
пѣпѣљíвац м. „прљавко“.
пѣпѣљúга в. **пѣпѣљáра**.
пѣпиљáк м. „слепи миш“.
пѣптáр мн. **пѣптарé** м. „грудњак“; вар. **пѣтáр**.
пѣрат гл. „прати“; *Они се љѣрали; Ја љ'ем љѣраи; Женá која љѣре; Пѣрем кошúље; Ја се љѣрем на лице; Пѣре судове; Се љѣре љо íлавé; Пѣре вáлну; Пѣре сѣбу.*
пѣрина мн. **пѣрине** ж. „јастук“.
пѣринц' м. „пиринач“.
пѣрмíсија мн. **пѣрмíсије** ж. „војничко одсуство“; син. **пáво**, **úрлап**.

- перо** мн. **пéра** с. 1. перо. 2. лопата на воденичком точку. 3. зелена комушина. 4. зелено лишће лука; *Тóч'ак ис пéра; Ч'óрба оић и́зра.*
- персо̀на** мн. **персо̀не** ж. „особа“.
- перу̀ника** мн. **перу̀нике** ж. „перуника“.
- пéрушке** ж. мн. „паперје“.
- пéрца** мн. **перце́** ж. 1. сува комушина. 2. лист кукуруза. 3. лист жита; *Пéрца на жи́ншо.*
- песач'љив**, **песач'љива**, **песач'љиво** „песковит“; вар. **песэч'љив**; *Мэсшо пэсач'љиво.*
- песэ́к** м. „песак“.
- песэч'љив** в. **песач'љив**.
- пéсма** ж. „црквена песма“; в. **попéука**.
- песни́ца** мн. **песни́це** ж. 1. песница. 2. шака, прегрнит; *Из пэсничом удрим; Јенá пэсница брашно.*
- пест** гл. „пећи“.
- пет** бр. „пет“.
- пéта** мн. **пéте** ж. 1. пета. 2. ухо косе; (округли отвор на коси у који се углављује дршка); *Сам њокварил пéтшу на ципéлу; Из пéтэ ч'эрвекé.*
- петáр** в. **пепгáр**.
- пéрач'ка** ж. „петакиња, буре од 250 литара“.
- петэ́к** мн. **петкóве** м. „петак“.
- петэ́л** мн. **петлóве** и **плóве** м. „петао“; *Пéтэл дивју; Пэтэл шумски; Пэтэл кукури́ка; Плóве се би́ју.*
- петéлка** мн. **петéлке** ж. 1. рупица на реверу. 2. канап на торби. 3. обесач на оделу.
- пéти**, **пéта**, члановано: **пéтијен**, **пéтана** бр. „пети“.
- петина́** ж. 1. петина. 2. петорица; *Ми пэтина́ идемо.*
- Петкови́ца** ж. „Петковача“.
- пéтлић'** мн. **пéтлић'и** в. **пéтлић'.**
- пéтлић'** мн. **пéтлић'и** м. дем. „петлић“; вар. **пéтлић'.**
- петна́ест** бр. „петнаест“.
- петрóвач'а** ж. „петровача“.
- Пéтровдэн** м. „Петровдан“; вар. **Петрóвдэн**.
- Петрóвдэн** зимски м. „Зимски Петровдан“.
- петрóл** в. **петрлéј**.
- петрóлэј** в. **петрлэј**.
- пéћ'** мн. **пéћ'ове** ж. „пéћ за хлеб“.
- пéћ'ка** мн. **пéћ'ке** ж. „врстанше у зиду“.
- пéћ'урка** мн. **пéћ'урке** ж. „печурка“; *Пéћ'урка у шор.*
- пéцат** гл. 1. печати. 2. вребати; *Пéца рибу; Мач'ка пéца на мина.*
- пéч'ат** мн. **пéч'атове** м. „печат“; син. **штампíла**.
- пéч'áта** мн. **пéч'áте** ж. „мрља“.
- пéч'ен**, **пéч'енá**, **пéч'енó** прид. „печен“; *Пíле пéч'енó.*
- пéч'ен'е** с. „печење“; вар. **пéч'эпи**, **пéч'эње**.
- пéч'ени** в. **пéч'ен'е**.
- пéч'эње** в. **пéч'ен'е**; *Пéч'эње од сви́ње.*
- пéч'эт** гл. 1. пећи. 2. кувати, варити; *Пíша се пéч'э; Пéч'э месо; Пéч'эм рэки́ју; Ч'óрба се пéч'э.*
- пéч'ина** мн. **пéч'ине** ж. „чисто свињско месо без сланине и костију“.
- пéшке** прил. „пешке“; вар. **пéшки**; *Идем ис нóгэ, идем пéшке.*
- пéшки** в. **пéшке**.
- пéшкíр** мн. **пéшкíре** м. „пешкир“; *Из пэшкíрэм.*
- пéшћ'ера** мн. **пéшћ'ере** ж. „пешћина“.
- пи-пи** узв. (за дозивање кокошак); вар. **пíка-пíка**.
- пиáц** мн. **пиáцове** м. „пијац“; вар. **пија́ц**.

пи́ва мн. **пи́ве** ж. „аван”.
пи́вница ж. „надземни подрум у винограду”.
пи́во с. „пиво”.
пи́глајз в. **пéглајз**.
пи́глајс в. **пéглајс**.
пи́глуе гл. „пеглати”; *Пи́глуем коңуле*.
пи́жамá ж. „пижама”.
пи́јавица мн. **пи́јавице** ж. „пијавица”.
пи́јан, **пи́јана** мн. **пи́јани**, **пи́јане** прид. „пијан”; *Пи́јани тшуртис; Пи́јан тшун; Пи́јан круй; Пи́јан коњо . . .*
пи́јанду́ра в. **пи́јаница**.
пи́јаница мн. **пи́јанице** м., ж. „пијаница”; син. **пи́јанду́ра**.
пи́јац в. **пи́ац**.
пи́ка-пи́ка узв. в. **пи-пи**.
пи́кели прид. „кржљав”.
пи́ла мн. **пи́ле** ж. „пила”; *Пи́ла за дрво*.
пи́ле мн. **пи́л'ећ'и**, **пи́лић'и**, **пи́лић'е** с. 1. пиле. 2. заперак кукуруза; *Пи́лић'и тшукку; Пи́лић'и од кокбише оду тшот кола; Пи́лић'и од курке; Ч'ујамо, тшреби-мо кукурус од тшилић'и*.
пи́лит гл. „пилити”.
пи́лско прид. „пилеће”; *Пи́лско месо*.
пи́љадíја мн. „жичвина”.
пи́нтер мн. **пи́нтери**, **пинтери** м. „бачвар”.
пионíр мн. **пионíри** м. „пионир”.
пи́пат гл. „пипати”; *Пи́пам из тшрсте*.
пи́пиља́к мн **пи́пиља́ци** м. „слепи миш”.
пи́пота ж. „желудац”.
пи́раљ м. „пиревина”.
пи́рољ мн. **пи́рољ** в. **баскијаш**.
пи́ру́тит гл. „чепрљати” (о кокошки); *Се тшру́тит на кшшу*.

писáр м. „писар”.
писарíја в. **пи́сма**.
писарбу́ прид. „писаров”.
пи́сма мн. **пи́сме** ж. „писмо”; вар. **писарíја**; *Сам тшримил тшисму; Сам тшримил тшисме*.
пи́стрица в. **пéга**.
пит гл. „пити”; *Пи! Не тш! Не тшете; Ја тшам да тшјем; Ја ла да тшјем; Ја ћ'ем тшит ко́лко ми ми дрáто*.
пи́та мн. **пи́те** ж. „хлеб”; *Пи́та се тшеч'е; Из тшитом*.
пи́тат гл. „питати”; *Штш тш тшитам да ми кáжеш; Нека тшита*.
питкукудéц м. „жмурке”; *Ајда да тшрамо тшиткукудéц*.
пи́тован, **пи́товна** прид. „питом”; *Пи́тован зајач; Пи́товна тшрва*.
пи́тпалак м. „препелица”; вар. **пи́тпэлат**.
пи́ћ'е мн. **пи́ћ'ета** с. „пиће”; *Дат воду за тшит'е*.
пи́укат гл. „пијукати”.
пиули́ца ж. „навртак”.
пицига́њ м. „сеница”; вар. **пицига́ња**.
пицига́ња мн. **пицига́ње** ж. в. **пицига́њ**.
пи́шат гл. „писати”; *Мáме сам тшитал ч'естш; Пи́ше тшисму; Њéму сам му тшитал*.
пи́шено пред. „писано”.
пи́шење с. „писање”; *Астáл за тшшење*.
Пи́шта м. „име коњу”.
пи́штар в. **пéгау**; *Пи́штар у ликце*.
пи́штит гл. 1. пиштати. 2. ви-кати. 3. извирати; *Дейé се тшитит; Пи́шит всдá; Ми тшититу тшити*.
пи́штра ж. „овца са пегама на њушци”.

пишћ'ол мн. **пишћ'олове** м. „пиштољ”.

пјавица в. **пијавица**.

пјешинэв прид. „ћелав”; вар. **плешйнау**, **плешйнау**.

плавúша ж. „плавуша”.

плáдне с. „подне”; вар. **плáднэ**;
син. **пóдне**.

плáдниште с. „пландиште”; син. **полóште**.

плај мн. **плајове** м. „пољана”.

плáјвез мн. **плáјвези** м. „оловка”.

плáкат гл. „плакати; сузити”;
Вилóрад йлáч'е.

плакúјет гл. „свиђати се”; вар. **плэкúјет**; *Ума моканú му йлакúје јенá дэвка; Њим им йлакúје печ'эње; Ми йлакуáло*.

плантýка мн. **плантýке** ж. „машна”; в. и **пантлýка**.

плáтбанк м. „назив столарске ренде”.

плáтит гл. „платити”; в. и **плáћ'ат**; *Нека йлáйи; Ја йлáйим добре; То не мóже да йлáйи из нýкакви нóвци; Да ни йлáйи*.

платнó и **плáтно** мн. **плáтна** с. „платно”; вар. **плэтнó**, **плотнó**; *Плáйно од лэна; Плáйно йкка; Плáйно кућ'эвни; Плáйно йэч'эч'кэ; Плáйно од ф'ир'эзá*.

плáћ'а ж. „плата”.

плáћ'ат гл. „платити”; в. **плáтит**.

плáћ'ен мн. **плáћ'ени** прид. „плаћен”; *Бýмо рáдили йовýше ка бýмо бýми йлáћ'ени добре*.

плаћ'инта ж. „палачинка”; *Кој ии дал йлáћ'инти*.

плáука ж. „плотна од теста”.

плац м. „плац, место за кућу; терен као својина”; *Плац о дрва*.

плафóн м. „таваница”.

плашлýу прид. „плашљив”.

плэкáж м. „фурнир”.

плэкúјет в. **плакúјет**; *Кому од вас му йлакúје јéло жéшко*.

плэсэље мн. **плэсэљета** с. „дрвена кашика”.

плэтнó в. **платнó**; *Плáйно од кóсе*.

плéва ж. „плева”.

плéвит гл. „плевити”; *Плэвим лэсйáре*.

плек м. „лим”; син. **тáбла**; *Из йлэкэм*.

плест гл. „пшести”.

плетáр м. „плот”; син. **плот**.

плешйнау в. **пјешинэв**.

плýзау прид. „клизав”.

плýска ж. „плиска”.

плýтáк, **плиткá** прид. „плитак”;
Плййкá всдá; Водá йлййкá; Рекá је йлййкá на крај.

плýтко прил. „плитко”.

плýшка ж. „говедарка”.

плн в. **пэлн**; *Плн набйјэн*.

Плóјешћ'е с. „Плóјешт”.

плóкајка ж. „пушка од зове”; вар. **плóкáлка**.

плóска мн. **плóске** ж. „чутура”.

плот мн. **плóтове** в. **плетáр**;

Плои ой йрйййке; Плои од дэске; Плои йóre бунэрí; Плои цáйи-не; Сновéи на йлои.

плотнó в. **плáтно**.

плóч'а мн. **плóч'е** ж. „плоча”.

плуг мн. **плúгове** м. „плуг”; вар. **плук**.

плугáр мн. **плугарé** м. „дечак који води волове при орању”.

плугэрíја ж. „земљорадња”.

плујáт гл. „пливати”.

плук в. **плуг**.

плумб мн. **плумбове** м. „олово”.

плúта ж. „плута”.

плутитóр м. „шловак”.

плешйна ж. „ћелавост”.

плешйнау в. **пјешинэв**.

плóкáлка в. **плóкајка**.

плýэт гл. „плувати”; вар. **плýват**, **плýват**.

плувóтак в. **плубóтак**.

- подігнут** гл. „подићи”; вар. **подінут**; *Из свом снаіом іодійнем.*
- пбдина** мн. **пбдине** ж. „доњи део пласта од сена”; *Сенó у іодиче.*
- подінут** в. **подігнут**; *Ти к'еш іодінуї овáј м'ак.*
- подіћ'** м. дем. „мостић”.
- подіћ'** гл. „подићи”; в. и **подігнут**, **подінут**; *Подіїли ірайло; Ја к'ем іодіћ' ларму.*
- подмурит** гл. „загњурити се”.
- пбдне** в. **плáдне**; *Јем на ібдне.*
- подојница** мн. **подојнице** ж. „подојница” (овца која доји туђе јагње).
- пбдруку** прил. „под руку”.
- пбдруке** прил. „под руке”.
- подрум** мн. **подрумé** м. „подрум”; вар. **пудрум**; *Се мéша у іодрум у слáму и у сенó.*
- пожэмáк** м. „врста цвећа жуте боје”; вар. **пожэмóк**.
- пожэмóк** в. **пожэмáк**.
- позáвч'ера** в. **позáуч'ера**.
- позáуч'ера** прил. „пре три дана”; вар. **позáвч'ера**.
- поздрáвит** гл. „поздравити”; в. и **поздрáвљат**; *Ве іоздрáвим од срца; Ју іоздрáвил лéйс іа је ібшл; Поздрáви іа нéа.*
- поздрáвљат** гл. „поздрављати”; *Онї ве іоздрáвљу; Пе іоздрáвљам из срца.*
- поздрелét** гл. „презрети”; вар. **позрелét**; *Жіїно іоздрелéло.*
- поздрел'јет** гл. в. **попиштрујет** *Поздрел'јје ірбжш'е.*
- позлáћ'ен** прид. „позлаћен”.
- познáница** ж. „познаница”.
- пбзнат** гл. „познати”; *Те ібзнам іо ілáсу и не мбжеш да ме оіудии.*
- позрелét** в. **поздрелét**; *Жіїно іозрелéло.*
- појáвит** гл. „показати”; *Појáвили іуїи кáмо іжса; Нек іојáвс; Ім іојáвил іуїи ніким іуїїницим.*
- појáвљат** гл. „показивати”.
- пок узв.** „бум, трес”.
- поквáрен**, **поквáрена**, **поквáрено** мн. **поквáрени**, **поквáрене** прид. „покварен”; *Поквáрен корáч; Жіїно іоквáрен од кіише; Грбжш'е іоквáрени; Поквáрења жсна и Шáрења жсна.*
- поквáрит** гл. „покварити”; *Се іоквáрили кóла; Поквáри іжсу.*
- покбáт** гл. „потковати”; *Покбáм ковá.*
- покбáва** ж. „потковица”.
- покбóшен**, **покбóшена**, **покбóшено** прид. „покошен”.
- покривáч'** мн. **покривач'é**, **покривэч'é** м. „кров, покривач”; *Покривáч' овбј іжсе је нов; Покривáч' од слáме.*
- покрівáт** гл. „покривати”; в. и **покрít**.
- покријен**, **покријенá** мн. **покријені** **покријенé** прид. „покривен”; *Брéїови су іокриені из шуме; Је іокријенá из јоріэ-нэм.*
- покрít** гл. „покрити”; в. и **покрівáт**; *Се іокрије из ціїлом іли ис шіндром; Ја іши іокријем шішéшу шішо сам іши уч'инул; Се іокријем ноћ'ом.*
- покровіца** ж. „покровац”.
- покрбу** м. „покров”.
- пол** прил. „пола”; *Три и іол; вар. пóлак, пблэк.*
- пбла** ж. „крило; сукња”; *Мáма држї дéїше у іблу; Пбла долнáна.*
- пблак** в. **пол**; *У іблак лéїно; Пблáк сáїа; У іблак зимé.*
- полáко** прил. „полако”.

пблэк в. пол; *Пблэк од слике; Пблэк киле.*

пблэк сукне ж. „сукња”.

пбле ж. мн. „платнени комбине-зон”.

полéдач’ина ж. „поледица”; вар. **полéдэч’ина.**

поледéник м. „понедељак”; вар. **понедéлник.**

полеснёт гл. „појефтинити се”.

полетёт гл. „полетети”; *Тич’ке ла да йолеиу; Ка ти уйáлам, йи йолеиу зуби.*

поликра ж. „надимак”.

полица мн. **полице** ж. „полица”.

пблноћ’ ж. „поноћ”.

полови́ен, полови́ња, полови́-њо мн. **полови́њи, полови́ње** прид. „средњи”.

полови́ца в. **полоти́на.**

полбг м. „откос”.

полбжэк м. „положак”.

положеніца ж. „положница”; *Од йања се йошби лза и уч’ине корёње и на шри йбдине он је йањ, а йа лза је йоложеніца.*

Полбнија ж. „Пољска”; син **Пбљска.**

полотáк м. „буре од 25 литри”.

полоти́на ж. „половина”; син. **полови́ца.**

полбште мн. **полбшта** с. в. **плáдниште.**

полудít гл. „полудети”; *Йма жеңу лейу да ти полудí.*

Пољáк мн. **Пбљци** м. „Пољак”.

пољáна мн. **пољáне** ж. „пољана”; *Шума у мић’у пољáке.*

пбље мн. **пбљета** с. „поље” *Йде йо йбље.*

Пбљка ж. „Пољакиња”.

Пбљска в. **Полбнија.**

пбљски прид., прил. „пољски”.

помáгат гл. „помагати”; *Се йо-ма́мо из коњи; в. и помбгнут, помбк’.*

помарáнц’а мн. **помарáнц’е** ж. „поморанца”.

помéна мн. **помéне** ж. „дања”; *Дам йомéне.*

помéнит гл. „поменути; опоменути се”; *Се йомéни одсу́тра; Такá смо йомени́ли; вар. помeн-нút.*

помeнút в. **помéнит**; *Такá смо йомeнúли.*

помéтат гл. „додати”; *Трéба да йомéшáмо вбду.*

помéшан, помéшана прид. „помешан”; вар. **помешён; По-мéшана вáлно; Помéшана шу́ма.**
помешён, помешенá, помéше-но в. **помéшан; Жíшío йомé-шено из ржбм; Помéшено ви.б.**

помíје ж. мн. „помије”.

помбгнут гл. „помоћи”; *Помо́-нёше сираци́м; Те йомб́нем рá-дносно; Се йомб́немо; Сам ју моли́л да йи йомб́не.* Уп. **По-мбзи Ббг.**

Помбзи Бог „Помози Бог”; *Ја кáжем: Помбзи Бо́и, а си: Бо́и йи йомб́л.*

пбмоћ’ ж. „помоћ”; *Ја сам йи-ра-жыл йбмоћ’ од мой ориаци́.*

помбћ’ гл. „помоћи”; в. и **по-мбгнут.**

помоч’ёва ж. „мокраћа”.

пбмпа ж. „пумпа”.

помпёр мн. **помпёри** м. „ва-трогасац”.

пбмрч’ина мн. **пбмрч’ине** ж. „помрчина”; *Ја йй́ам йо йбмр-ч’ине; Йдем йо йбмрч’ине.*

понедéлник в. **поледéник.**

пони́кí, поникá мн. **пони́кí,**
пони́кe зам., прид. „понеки”.

понтбн мн. **понтбнове** м. „алат за пецање”.

пбњау, пбњава прид. „ћорав”.

пббд м. „поплава, поводањ”.

- побдоновеч'ер** прил. „прекјуче увече”.
- поодонбм ланí** прил. „оном-лани”.
- побрат** гл. „поорати”.
- поба** мн. **попове** м. 1. поп. 2. цврчак.
- попадија** ж. „попадија”.
- попéван, попéвана** прид. „певан, испеван”; *Ова њојéука је њојéвана.*
- попéвање** с. „певање”.
- попéвát** гл. 1. певати. 2. запевати; *Појéва њојéуку; Он њише и њојéва; Му њојéва њоја; Појéва за мáму; Ми ћ'емо њојéвáти; Он не мóже да њојéва; Поч'има да њојéва.*
- попéвáч'** м. „певач”.
- попéвка** в. **попéука.**
- попéука** мн. **попéуке** ж. „песма”; вар. **попéвка; в. и пéсма; Овија њојéуке се њоу на лáушу; Појéука њоживá.**
- попијén, попијенá** прид. „попијен”.
- попíк** мн. **попíкове** м. „кегла”.
- попина лэжйца** м. „пуноглавац”.
- попíч'** мн. **попíч'ове** м. „чаканац којим се стежу обручи на бурету”.
- попиштрúјет** гл. „шарати” (о грожђу); вар. **поприштúјет;** син. **поздрелúјет.**
- поподéља** в. **подéља.**
- попóдница** мн. **попóднице** ж. „патос”; в. **подéља.**
- попрé** прил. „мало пре”; *Нéсмá видел, њојрэ њрбшэл њоја њо њушэм.*
- поприштúјет** в. **попиштрúјет;** *Појришишúје њрбжше.*
- попруг** мн. **попруси** м. „колан”; *Мéшам њојруí на коњá.*
- попúдит** гл. 1. побацити. 2. бацити; *Појудила ждрéбе.*
- порáдуват** гл. „порадовати”; *Се њорáдувал из њвоје рéч'и.*
- поразбít** гл. „поразбити”.
- поразбивát** гл. „поразбијати”.
- порэмба** ж. „име кокошки шареног перја”.
- пóre** пред. „поред”; вар. **пóред;** *Псбéэл близо њóre нас; Пóre рекé; Твоја њжа је њóre њже сесшрэ; Близо њóre мéне и њшсша мóжéа; Не њођ' да не њрэђеш њóre нас.*
- пóред** в. **пóre;** *Пóред мéне сшои он.*
- порéђ'ен, порéђ'ена** прид. „порéђан”.
- порнúт** гл. 1. клијати. 2. кренути; *Порнúла њравá.*
- пóрта** мн. **пóрте** ж. „капија”.
- пóртање** с. „понашање”; *Из њóрштáње лéпо зарáдил њовише.*
- пóртат** гл. 1. носити. 2. понашати се; *Не њóршáј се дејшњски.*
- порубит** гл. „порубити”.
- порција** ж. 1. порез. 2. порција; вар. **порцион.**
- порцион** м. в. **порција** 2.
- пос** мн. **посéве** м. „појас”; *За њос се задéне.*
- посэл** м. „посао”.
- посéјат** гл. „посејати”; в. и **сéјат.**
- посивét** гл. „оседети”.
- посивúјет** „седети”; *Посивúје.*
- посинит** гл. „посинити”; *Сам ња њосинил.*
- поскáкат** гл. „поскакати”.
- пóскура** ж. „поскура”.
- послáђ'ат** гл. „штедети”.
- послáђ'ач'** м. „штедиша”.
- пóсле** пред. прил. „после”.
- пóсле пóдне** прил. „после подне”.
- послédњи, послédња** прид. „последњи”.

посмѣват гл. „исмејавати“; *Да се ѿсмѣва од нас.*
посно мн. **посни** прид., прил. „посно“; *Посни јѣла.*
посолит гл. „посолити“; *Се ѿсосолѣ ѿ ѿѣл ѿо собе.*
посрѣбит в. **оѣват** и **срѣбрб.**
пост мн. **постов** ѣм. „пост“; *Посѣ божѣиѣки; Вѣлики ѿосѣ.*
постáјка мн. **постáјке** ж. „махуна“.
постата мн. **постате** ж. „парцела“; син. **прекотрúпница.**
постѣља мн. **постѣље** ж. „кревет“.
постит гл. „постити“.
пострѣшко м. „царѣи“.
пострижáт гл. „подшишати“; *Посѣрижѣм.*
посукáлник м. „лутка памука“.
пот в. **под**; *Ја ју сѣрижѣм ѿѿ корáм.*
потајутре и **пóтајутре** прил. „за три дана, кроз три дана“.
пот’áка в. **поћ’áка.**
потáпљат гл. „потопати“; *Дáншиф се ѿѿáпљá.*
пóтера ж. „потера“.
потѣрит гл. „послати“; *Мáкар ѣе да ју ѿѿѣрѣши.*
потикач’ мн. **потикач’ѣ** м. „ГВОЖЂЕ којим се чисти плуг од земље“.
поткóва мн. **поткóве** ж. „потковица“; *Поткóве ѿѿ коњи сѣчу ка úдру у камѣње.*
поткóван прид. „поткован“.
поткóват гл. „потковати“; *Сви коњи се ѿѿпоткóву.*
пóткрађ’ом прил. „крадом“; *Ч’ине ѿѿпóткрађ’ом ч’а да нѣзна нѣшико*
пóтлѣта ж. „крзно“.
потлóга мн. **потлóге** ж. „подлога“.

потбљено прил. „полако, споро“; *Горѣ ѿѿпбљено.*
потпáрит гл. „лињати се“; *Овце се ѿѿпáру.*
пóтпис м. „потпис“; син. **потпíшање.**
потпíшање с. в. **пóтпис.**
потпíшат гл. „потписати“; син. **семнíрат**; *Се ѿѿпíшáем.*
пóтплата ж. „постава“; вар. **пóтплѣта.**
пóтплѣта в. **пóтплата**; *Ми мѣта ѿѿпíлѣту ѿѿ коње.*
потпúно прил., прид. „потпуно“.
потрѣфит гл. 1. погодити. 2. догодити се; *Дóшѣл фрѣшко дóма из ѿбá, да види ишá се ѿѿтрѣфило; Рѣшко ми се ѿѿтрѣфило да видим једнó коно овá; Се бојѣ да не се ѿѿтрѣфи нѣшиѿб; Не мáрим ишá се ѿѿтрѣфил.*
потрívат гл. „ускладити, дотерати“.
потрика́ла ж. „шило којим обућар прави рупе на кожи“; вар. **потрика́ло** и **потрѣкало.**
потркалѣт гл. „тумбати се“.
потрóна мн. **потрóне** в. **патрóна.**
потрóшит гл. „потрошити“; *Је ѿѿпóшил.*
потсѣрено в. **поцѣрено**; *Млекó ѿѿпсѣрено.*
поћ’ гл. „поћи“; *Ја ѿмам да ѿѿћ’ем; Ја ла да ѿѿћ’ем; Ја ћ’ем ѿѿћ’; Вѣкај ка ѿѿћ’ем; Сам ѿѿшѣл у вáрош; Му ѿѿшѣл крв из кóса; Марија ѿѿшла на ѣѣни дóма; Ка ѿѿћ’ем у рай.*
поћ’áка мн. **поћ’áке** в. **паћ’áка.**
Поћ’áка од дѣвчáч’ине; Поћ’áка измѣћ’е два брѣта.
пофрљѣт гл. „побацати“; *Сам ѿѿфрљѣл све од дóма.*
пофтѣват гл. „позивати, изволивати“; *Он и ѿѿфѣва на асѣл.*

- поцѝрен, поцѝрена, поцѝрено** прид. „подсирен”; вар. **потсѝрен**; *Млекó поцѝрено; Крв поцѝрен.*
- поцирења́к** м. „сириште”.
- поцѝрит** гл. „подсирити”; *Се поцѝри.*
- поцу́шка** мн. **поцу́шке** ж. „пређа”.
- поч’ета́к** м. „почетак”; *Поч’ета́к ѝроле́та.*
- поб’нут** гл. „почети”; *Їмам да поб’нем; Поб’немо да мэлземо бвце, да ч’инемо сѝриње; Он по-ч’ел да шѝуца.*
- поч’рнѝт** гл. „поцрнети”.
- по́шта** ж. „пошта”.
- поштáр** мн. **поштарé** м. „поштар”.
- по́што** прил., пред. „пошто”; син. **збóгшто.**
- права́к** прил. „десно”; вар. **прэва́к**; *Дрѝм ѝрава́к.*
- права́ч’ни, права́ч’на** и **права́** прид. „десни”.
- пра́во** с. 1. в. **перми́сија.** 2. право; вар. **пра́во.**
- правосла́ван** I м. II прид. „православан”.
- пра́во** в. **пра́во.**
- праг** мн. **праговé** м. „праг”.
- праде́да** м. „прадеда”.
- праз** м. „праз”.
- праздѝн, прэзнá, празно́** прид. „празан”.
- празник** мн. **празници** м. в. **благдѝн**; *Празник за бвце; Ка је ѝразник не се ради; Да не ради у ѝразник.*
- празнина** мн. **празнине** ж. „кошница од пружа”; вар. **праззни́на**; *Мѝсто је сѝной ѝразнина.*
- празнит** гл. „празнити”; *Празни ч’ашку из вино́.*
- празовѝт, празовѝта** прид. „за оплођавање”; *Вѝяр ѝразовѝт; Вѝрбве ѝразовѝтѝ.*
- праило** мн. **прайла** с. „прах”; вар. **прѝило**; син. **прашина**; *По ѝуѝу је праило.*
- прапарáш** мн. **прапарашé** м. „жута шљива”; вар. **пропарáш**
- прáсе** мн. **пра́ци** с. „прасе”; *Од ѝрасе; Прáсе о дивјé свињбј.*
- прасѝца** ж. „прасица”.
- прáска** мн. **прáске** ж. „бресква”.
- пра́у** прид. „прав”; *Пра́у коно свећ’á; Жѝто ѝра́у.*
- праш** мн. **пра́ше** м. „трун”; *Пра́ше шѝо улéзе у óко.*
- прашина́** ж. „прашина”.
- пра́шит** гл. „прашити, копати”.
- прэва́к** в. **права́к.**
- прэ́ило** мн. **прэ́йла** в. **прайло.**
- прэзну́ват** гл. „празновати”; *Ја си ѝрэзну́јем.*
- прэшљѝв, прэшљѝва** прид. „прашљив”.
- прва́к** м. „први рој”; син. **рој нов.**
- пр́ви, пр́ва, пр́во** прид., прил. „први”; вар. **пр́вни, пр́вѝи**; *Пр́ви ѝуѝ.*
- пр́вни** в. **пр́ви**; *Пр́вни дѝн у мѝсец.*
- пр́вѝи, пр́вѝа, пр́вѝо,** члановано: **пр́вѝиен, пр́внана** в. **пр́ви**; *Пр́вѝи род; Пр́вѝа клáса; Пр́вѝо млекó.*
- пре** прил., пред. „пре; испред”; *Пре ѝбдне; Пре зóре; Онѝ мо-жли да ч’ули ѝре; Да дођ’еш ѝре руч’ка; Сáа не, а ѝре се носило на шѝѝр; Свак ѝуѝ је до-шѝл ѝре мѝне; Мáло ѝре; На ѝре веч’ѝр; На ѝре кућ’у.*
- превѝст** гл. „провести”; *Ја ѝре-ведѝм.*
- превѝжа** м. „чамѝја”.

превраћ'ат гл. „претурати“; *в.* и **преврнут**.
преврнут гл. „преврнути“.
преграда ж. „преграда“.
предел мн. **предели** м. „предео“.
предика мн. **предике** ж. „предика“.
предих'ка *в.* **предич'ка**.
предич'ка мн. **предич'ке** ж. „пређица“; *вар.* **предих'ка**.
предњи, **предња** прид. „предњи“; *Предњи држк; Предња ноја; Предњи љуш.*
пређ'а ж. „пређа“.
преживљат гл. „преживати“.
през пред. „през, преко, кроз“; *Сејем љрез орање; Пробијам љрез ч'есћуру; Га јодрим љрез руке; Се љревраћ'у љрез љлаву; в. и преко.*
прездан прил. „пред зору“; *Пре-здан дошла јена кћша велика.*
прездрел прид. „презрео“; *Оваск се љресе ка је љрездрел.*
презиме с. „презиме“; *в. и име од фамелије.*
праило *в.* **праило**.
преклџница ж. 1. греда на кући која снаја стубове. 2. прелаз преко плота из једне баште у другу.
преко *в.* **през**; *Сам љражшл љреко свеја коња и несам ља нашл; Ймам сено доста љреко зиме; Овија деца ч'ину зло љреко зло; Преко ноћ'; Йдем љреко лук.*
преколџч'ен прид. „стављен да клечи“.
преколџч'ит гл. *в.* **колџч'ит**; *Ја љреколџч'им у љркву.*
преколенч'уват гл. *в.* **колџч'ит**; *Сам љреколенч'увал у љркву.*
прекотрџница *в.* **постата**.

прекрш'ат гл. „прекрштати“; *Брвна на љжу се љрекрш'аш.*
прекџпац мн. **прекџци** м. „прекупац“; *вар.* **прекџпц**.
прекџпц мн. **прекџци** *в.* **прекџас**.
прељка ж. „пределица“; *Прељка је жсна која љред.*
премџнит гл. 1. променути. 2. преоблачити се; *Се љремџним за љразник; У недељу се љремџним.*
премер м. „пример“; *На љремер, нека дође он.*
премџстит гл. „преместити; преселити“; *в. и премџш'ат; Он се љремџстл; Ви стге се љремџстлм у љжу ноу.*
премџш'ање с. „премешање“.
премџш'ат гл. „премешати; преселавати“; *в. и премџстит.*
премљез, **премљес** *в.* **премљец**.
премљец м. 1. зид између две собе. 2. дрвени крст који дели прозор на више окна; *вар.* **премљес**, **премљез**.
преноћ'ит гл. „преноћити“.
пренц м. „кочница на колима“; *Пренц је ланц за заџњање лз дрво.*
препалџен, **препалџено** прид. „рано сазрело“ (о житу).
препелица мн. **препелице** ж. „препелица“.
препџват гл. „упијати“; *Преџва замља воду; Вода се љреџва у земљу.*
препџњат гл. „сапињати“; *Преџњам коња.*
препџч'ат гл. 1. опарити се. 2. загрејати се.
препка мн. **препке** ж. „басамак“; *вар.* **трепка**.
препознат гл. „препознати“; *Ви стге не љрепознал; Нисам и љрепознал одма.*
преса ж. „преса, стега“.

- пресан, пресна́, пресно** мн. **пресни, пресне** прид. „пресан“; *Сирање пресно; Пийа пресна.*
- пресединте** м. „председник“; вар. **прешединте**; син. **сина́тор**.
- прескóч'ит** гл. „прескочити“.
- прест** гл. „прести“; *Предé јако дебело; Ја предém; Ма́ч'ка предé; Сам прéла вълну; Ју оидеремо, ју поч'ешемо и ју предемб.*
- пресу́в** прид. „пресув“.
- пресуда** ж. „пресуда“; син. **сентинца**.
- прéтељ** мн. **прéтеље, прéтели** м. 1. пријатељ. 2. отац зета или снаје; *Он ми је најбоље прéтељ; Она се врвела из њóјне прéтеље.*
- претелѝја** ж. „пријатељство“; син. **претелѝство, пријателѝство**.
- претелѝт** гл. „спријатељити се“; *Се прéтеље.*
- претелѝца** ж. 1. пријатељица. 2. мајка зета или снаје.
- претелѝство** в. **претелѝја**.
- претискат** гл. „притискати“; *Претискам из шаком; Претискам из шаком.*
- претиснут** гл. „притиснути“.
- претовáран** прид. „претоварен“; *Не мѝти шóлко ч'а претовáран ч'ак, не мож да нóсиш.*
- претовáрит** гл. „претоварити“.
- прећ'** гл. „проћи“; *Ка прéћ'еш.*
- прећ'ѝнција** ж. „пореска управа“.
- префáтит** гл. „прихватити“; вар. **прифáтит**.
- префэ́кт** м. „префект, градоначелник“.
- прéцујет** гл. „ценити“; *Ја прéцујем добро живош.*
- прéч'ест** ж. „причест“.
- прéч'естит** гл. „причестити“; *Се преч'естим.*
- прешединте** в. **пресединте**.
- прешу́шен, прешу́шена** прид. „пресушен“.
- прзáлат** гл. „клизати се“; *Деца прзáљу по леду; Ја излáдим да се прзáла ка ја тискам.*
- прзáлка** ж. „клизáлка“.
- прибóј** мн. **прибóјове** м. 1. длето за гвожђе. 2. сечиво брадвe.
- прибóлан** прид., прил. „јакó болестан“; *Неје акáйѝра ч'а је прибóлан.*
- привáда** ж. в. **клезéт**.
- призѝјат** гл. „превијати“.
- призоњёр** мн. **призоњёри** м. „заробљеник“.
- Пријán** м. „име волу црвене боје“.
- Пријána** ж. „име краве црвене боје“.
- пријателѝство** с. в. **претелѝја**.
- пријер** в. **април**.
- прикóзна** мн. **прикóзне** ж. „кајсија“.
- приколíч'** м. „вампир“.
- прилáz** мн. **прилázове** м. 1. прелаз. 2. струга; син. **стру́га**.
- прилењ** прид. „прилењ“; *Б'ор-ђа је прилењ, а овако је добар за радње.*
- прилб** мн. **прилá** с. „отвор на кошници куда пролазе пчеле“.
- примит** гл. „примити“; *Је примил илáду лéја; Од нѝа имам да примим новци.*
- примѝшћ'ат** в. **премѝшћ'ат**.
- принц** м. „принц“.
- принцэза** ж. „принцеза“.
- прѝпеч'ина** ж. „присоје, страна брега или шуме изложена сунцу“.
- приповéдат** гл. „приповедати“; *Приповéдал за мене; Њој сам јој прѝповéдал; Смо прѝповéдали из њи.*

приповест мн. **приповесте** ж. „приповетка”; син. **приповетка**; *Је ипрѣјала дѣло звѣја приповесѣи.*

приповетка в. **приповест**.

припѡн мн. **припоњѣ** м. „припон”.

присѣдит гл. „пресадити”; в. и **призађиват**.

присађиват гл. „пресађивати”; *Ја иприсађивѣм.*

присака ж. „пчелињак”.

пристанут гл. „пристати”; в. и **пристѣт**.

пристѣт гл. „пристати”; *Сам иприсѣтѣл; Ја иприсѣтанѣм.*

прѣтка мн. **прѣтке** ж. „притка”.

прифѣтит гл. 1. прихватити. 2. обухватити; в. и **префѣтит**.

прифунг в. **егзѣмен**, **испит**.

прич'ѣк мн. **прич'кѡве** м. „странница лојтре”.

прич'ѣкат гл. „причекати”.

прич'елѣ ж. „место у шуми где вечито греје сунце”; вар. **прич'илѣ**.

прич'илѣ в. **прич'елѣ**.

пришт мн. **приштѣве** м. 1. пришт. 2. бешика. 3. жуљ. 4. сисак на хлебу.

прлѣг мн. **прласѣ**, **прлѡзи** м. „шарлог”; вар. **прлѣг**, **прлѣга**.

прлит гл. „прљити”.

прлѣг в. **прлаг**.

прлѣга ж. в. **прлѣг**.

прнѣт гл. „провенути” (о вешу).

прѡбат гл. „пробати”; *Из изикѣм ипрѡбам.*

прѡбит гл. „пробити”.

прѡближѣт гл. „приближити”; *Да сѣ ипрѡближѣ; Се ипрѡближѣл кѡлкс иѡблизо до ипрѡсеѣи; Прѡблажѣше се; в. и прѡближѣват.*

прѡближѣват гл. „приближавати”; *Сѣлнѣ се ипрѡближѣје за зѡд.*

прѡбѣшит гл. „заклати; расећи, посећи”; *Он ипрѡбѣши Б'ѡрђ'у; Се ипрѡбѣши из нѡжом.*

прѡвѣљен прид. „проваљен”.

прѡвѣјат гл. „провејати”.

прѡвѣђ'ат гл. „провиђати се”; *Се ипрѡвѣђ'ује.*

прѡвѣлит гл. „провалити”; *Нек ипрѡвѣли.*

прѡглѡ с. „канап на луку”.

прѡдѣт гл. „продати”; *Не мѡже да ипрѡдѣ никоју; Ако има мѡло, се ипрѡдѣ; Овѡиа кѡњѣ ѣа ипрѡдѣм на вѡшар.*

прѡдавѣње с. „продаја”; *Тѣја дрѣвѣна ѣжа је за ипрѡдавѣње.*

прѡдавѣт гл. „продавати”; *За нѡвѣци си ипрѡдѣва дѣшу; Прѡдѣва на мѣру; Се ипрѡдѣва мѣсо од вѣйрѡве; вар. прѡдѣвѣт.*

прѡдѣвѣц м. „продавац”.

прѡдѣвѣт в. **прѡдавѣт**; *Сам ипрѡдѣвѣл.*

прѡђ'ашна прид. „пређашња”; *Дрѣву жѣну сам имѣл ипрѡђ'ашњу иѡдѣну.*

прѡђ'енѡ прид. „презрео, презрело”; *Сѣно ипрѡђ'енѡ.*

прѡсѣбат гл. „прозепсти”; вар. **прѡзѣбат**; *Сам ипрѡсѣбал.*

прѡкѣснут, **прѡкѣснута** прид. „прокисао, ускисао”.

прѡклѣт гл. „проклети”.

прѡкурѡр м. „тужилац”.

прѡлекрѣрат гл. „дати надимак”; *Ја ѣа ипрѡлекрѣрам.*

прѡлет мн. **прѡлѣти** „пролеће”; вар. **прѡлет**; *Шѣме ипрѡлѣсну, ипзелѣну ипрѡлѣши; Идѣ ипрѡлѣи; Ис ипрѡлѣи.*

прѡлет в. **прѡлет**; *Ува ипрѡлѣи*”.

- пролетња́к** I м. в. **ја́рица**. II прид. пролетњи; *Сејемо лејо јесења́к и њролејња́к; Ржс њролејња́к.*
- проле́тњи, проле́тња, проле́т-њо** прид. „пролетњи”; *Орање њролејтњо; Пролејтњо жшћо.*
- проли́жат се** гл. „цурити, капати”; *Млекó се њроли́жа кúлице.*
- проли́снат** I гл. олистати. II прид. олистао.
- пролишњу́јет** гл. „олистати”; *Шума њролишњу́је.*
- проља́т** гл. „пролити”; *Си њроља́л вóду; в. и проље́ват.*
- прољева́ње** с. „заливање”.
- проље́ват** гл. 1. залити. 2. пролити; *Проље́ва цвећ'е; Прóлева вóду њо земље.*
- проме́нит** гл. „променити”; в. и ме́њат.
- промењиво** прид., прил. „променљиво”.
- проми́слит** гл. „промислити”;
- пробди́т** гл. „проводити”; *Коч'и́ју њробде њрез вóду; Се њробдим.*
- пропа́лица** м. и ж. „пропалица”; син. **прóпаск**
- пропа́нут** гл. „пропасти”; *Има да њропа́не.*
- пропараш** мн. **пропараше** в. **прапараш**.
- прóпаст** в. **пропа́лица**.
- прóпаста** ж. „пропалица”; вар. **прóпаста**.
- пропеч'ења́ч'а** ж. „препеченица”.
- прóпис** мн. **прóписи** м. „свеска”.
- пропíч'ат** гл. „препећи”.
- пропродáт** гл. „препродати”.
- прорúват** гл. „преоравати”; син. **угорíшат**; *Прорúјем.*
- прóса** ж. „просо”.
- просе́јак** м. „њива која је засејана по други пут”.
- просе́јат** гл. „просејати”.
- просеју́јат** гл. „засејавати по други пут”; *Просеју́јем; Просеју́јемо.*
- прóсет** мн. **прóсети** м. „ватра”; *Дрво за њрóсети; Ја ч'инем њрóсети рáно;*
- просíдба** ж. „прошевина”.
- просíлац** м. „проводација”; вар. **прóсник**.
- прóсит** гл. 1. проводицисати. 2. просити; *Девка се њрóси; Прóси јело, њска за Боја.*
- прóсник** м. 1. в. **просíлац**. 2. просјак; *Прóсник је ч'овек куј њска за Боја.*
- просољу́јет** гл. „посипати”; *Просољу́јем.*
- прост, прóстá, прóсто** прид. „прост”; *Дејје њрóсто.*
- прóстја** мн. **прóстје** ж. „глупост, простоћа”; вар. **прóстја**; син. **лудбóрија, прóстћ'а**.
- прóстје́лит** гл. „прострети”; *Прóстје́лим; в. и прóстје́лат.*
- прóстја** в. **прóстја**.
- прóстје́лат** гл. простирати, в. **прóстје́лит**; *Прóстје́лам њос-тје́љу; Прóстје́лам мáрвел.*
- прóстиља́ч** м. в. **пэнса́јка**.
- прóстовáк** в. **лудáк**.
- прóстћ'а** в. **прóстја**.
- прóта** м. „прота”.
- протáкат** гл. „претакати”; в. и **протóчит**; *Протáкам зéље.*
- протестáнт** мн. **протестáнци** м. „протестант”.
- протíжат** гл. „теглити”; *Се њропíжсэм, се шéлим; син. теглит.*
- прóтну** пред. „против”; *Милои је бил у рáи њрóтну Тур'и́ну.*
- протíч'ат** гл. „преточити”; *Протíч'ам рáкију; в. протáкат.*

проћ' гл. 1. проћи, прећи. 2. превести; *Проћ'емо њрез шуме; Је њрошло и њрез наше село; Сће њрошли буквањ у изик влашки; Ка њроћ'еш.*

професњр м. „професор”.

професњра ж. „професорка”.

процѣдит гл. „процедити”; в. и **процѣћ'ат**.

процѣћ'ак в. цедѣло.

процѣп мн. **процѣпи** м. 1. в. **књлња**. 2. срчаница. 3. процеп за кудељу. 4. руда на колима.

процѣст м. „сукски процес”.

процѣћ'ак в. цедѣло.

процѣћ'ат гл. в. **процѣдит**; *Процѣћ'ам млекњ.*

проч'ипит гл. „претворити”; *Оћ'ем да си њроч'ипем цњле; в. и проч'ипуњват.*

проч'ипњет прид. „дволичан”; *Ч'овѣк њроч'ипњет.*

проч'ипуњват гл. „претварати”; *Се њроч'ипуњје; в. проч'ипит.*

проч'итат гл. „прочитати”; в. и **исч'итат**.

прошен, **прошенá** прид. „прошен”.

прошење с. „прошење”.

прошла прид. „прошла”; *У њрошлу њњдину.*

прњпариња ж. „гвожђе којим се привезује горњи камен воденице за осовину”; син. **сењ**.

прњт мн. **прњсти** м. „прњт”; *Вѣлики њрњт; Прњт силнњен; Прњт до силнња; Кажњпрњт; Мáли њрњт; Половњни њрњт.*

прњстањ мн. **прњстањи** м. „прњстен”; вар. **прњстњњ**, **прњстен**.

прњстњњ в. **прњстањ**.

прњстен в. **прњстањ**.

прњстен прњт м. „прњстењак”; син. **прњстењáк**.

прњстењáк в. **прњстен прњт**.

прњтна ж. „прњт”.

прњ' в. **прњ'**.

прњд м. „спруд”.

пружњна ж. „мотка”; *Пружњна на ведрњ.*

пружњит гл. „пружити”; *Се њружњим у њосњњљу; И њружњимо на вѣтњр да се њрњну; Пружњим жњлњзо; в. и пружуњат.*

пружњуњат гл. „пружати”; *Пружњуњем кошњље њо њлњну.*

прујњико узв. (за вабљење овања).

прњ' мн. **прњ'њве** м. „јарањ”; вар. **прњ'**.

прњ'овњна ж. „прњевина”.

псе мн. **псњта** с. „пас”; *Псе за кућ'у; Псе овч'арско; Псе за њвњ; Псе слај.*

псњтов в. **псњћ'ки**.

псњту в. **псњћ'ки**.

псњћ'ки, **псњћ'ка**, **псњћ'ко** и **псњћ'ково** прид. „псњћи”; вар. **псњтов**, **псњту**; *Псњћ'ки њшњ.*

псњћ'ко дрњво с. „удњка”.

псњват гл. „псовати”; *Ја њсњјем; Да ми ња њсњјем.*

псњвка мн. **псњвке** ж. „псовка”.

пст узв. „пст”.

псуњање с. „псовање”.

пњало мн. **пњала** с. „ковачки мњх”; вар. **пњвало**.

пњвало мн. **пњвала** в. **пњало**.

пугáч'а в. **погáч'а**.

пњдит гл. „пудити, плашити”; *Дњшњ се њњди ноћ'њм.*

пудњњу прид. „плашљив”.

пудрњм в. **подрњм**.

пњјња мн. **пњјње** ж. „пилица, млада кокош”.

пукнњтина мн. **пукпњтњне** ж. „пукњтина”; *Пукнњтњне у сњњну; Се ч'њну њукнњтњне.*

пњкнут гл. „пући, попуњати”; *Бњре је њњкáл од шњше.*

пунсáјња в. **пњнсáјња**.

пунџа ж. „пунџа“.
пунак мн. **пункове** м. „пунак“;
 вар. **пунэк**; *Мбиша сеч'е пунак*.
пупек в. **пунак**.
пупољак м. „пупољак“; вар. **пу-**
пољак, пупољек.
пупоњак мн. **пупоњци** в. **пупо-**
љак.
пупоњек в. **пупољак**.
пупудет мн. **пупудети, пупуде-**
тове м. „пупавац“.
пурек мн. **пурци** м. „тане“.
пурџа ж. „гној“.
пуст, пустá мн. **пусти, пусте**
 прид. „пуст“; *Воденица пустиá*;
Ижа пустиá.
пустайја мн. **пустайје** в. **ајдук**.
пустайнство с. в. **ајдуч'ија**.
пустара ж. „забачено место“.
пут мн. **пути** м. (као прил.) „пут“;
 вар. **пуга**; *Дванаесити пути*; *Пет-*
наесити пути.
пут мн. **путџе** м. „пут“; *Царски*
пути; *Пути од камена*; *Пути ка-*
мениски; *Пути све за кола*; *Пути*
ишо украл фильен ош кума
сламу.

рабрит гл. „храбрити“; *Се раб-*
рим.
равен прид. „раван“; *Равен бреј*.
равник м. 1. раоник. 2. назив
 неког цвећа.
равница ж. „равница“; в. **лука**;
Равница у вршии бреју.
равно прил. в. **гатко**.
рагушен мн. **рагушени** прид.
 „промукао“.
рагушит гл. „промукнути“; вар.
регушит.
рад прид., прил. „рад“; *Он рад*
ради из њејво дете.

пуга в. **пут** мн. **пути**; *Четири*
пуга два ч'ику бсам; *Вине пу-*
га; *Три пуга на ден*.
путак м. „раздељак“.
путер м. „бутер, маслац“.
путник м. „путник“.
пућ'бса в. **пуч'ибса**.
пуф узв. „буф“.
пуцат гл. „пуцати“; *Ја пуцам је-*
ноја зајца; *Нека ја пуца*.
пуч'ибса ж. „труд за пчеларст-
во“; вар. **пућ'бса**; в. и **травá**
пућ'ибса.
пушанџ'ија в. **дуванџ'ија**.
пушит гл. „пушити“.
пушка мн. **пушке** ж. „пушка“.
пушкар мн. **пушкарé** м. „ло-
вац“; вар. **пушкарш**.
пуштит гл. „пустити“.
пушћ'ан прид. „пуштен“; вар.
пушћ'ен, пушћ'ен.
пушћ'ат гл. „пуштати“; в. и **пу-**
штит, пушћ'уват.
пушћ'ен и **пушћ'ен** в. **пушћ'ан**.
пушћ'уват гл. „пуштати“.
пх-пх узв. „шум змије“.
пч'ела в. **ч'ела**.

Р

радэпик мн. **радэници** м. „рад-
ник“; вар. **раденик**; *Раденик*
кој ради у шуму.
радэлица ж. „радница“.
раденик в. **радэник**; *Из радени-*
кэм.
радио м. „радио“; вар. **радио**.
радит гл. „радити“; *Човек кој*
ради из руке; *Свак ради за њеја*.
радња мн. **радње** ж. „радња“;
Сам свршил радње.
радњи прид. „радни“; *Радњи*
ден; *Радњи дана*.

радоват гл. „радовати”; *Ћ'ем се радовай; Радуј се ч'а си се уз-дравил.*
радосан, радосна в. **марѐц.**
радосан в. **марѐц.**
радосно прил. „радо”.
радост ж. „радост”; *Из радосѝа*.
радуват в. **радоват.**
рађ'ат гл. „рађати”; *Жѝна рађа.*
разб'ит гл. „разбити”; вар. **рѝз-б'ит**; *Разб'ије вълну на дѝрак.*
разб'ој м. „разбој”; вар. **рѝзб'ој.**
разб'удит гл. „разбудити”; *Се разбудил.*
раздѝлжит в. **одѝлжит.**
раздв'ит гл. „раздвојити”.
раздѝрен прид. **раздеран**; в. и **ск'инут.**
разд'уват гл. „дувати”; *Из ѝ'иѝе-рице разд'увам.*
разлѝдит в. **расмр'знут.**
разм'азит гл. „размазити”; *Неке маме си размазују деца; Ја размазујем деца.*
разм'ислит гл. „размислити”.
разм'ит гл. „разумети”; *Се разм'и ч'а ѝма да дођ'еѝе.*
разм'отат гл. „размотати”.
размр'азит в. **расмр'знут**; *Про-лѝти се размр'азу воде.*
разни, разне прид., прил. „раз-ни”.
раз'ора в. **рѝз'ора.**
разрѝч'ат гл. „разредити”; вар. **разр'ич'ат, рѝзр'ич'ат.**
разр'ич'ат в. **разрѝч'ат.**
разр'убит гл. „разрубити”.
разум м. „разум”.
разумѝан прид. „разуман”.
разумѝе с. „разумљѝе”; *Њма разумѝе у све.*
рајна ж. „шерпа”.
рај'он мн. **рај'онове** в. **бед'ирк**;
 вар. **рѝј'он.**
рајпѝтла ж. „пертла”.
рак мн. **раци** м. „рак”.

ракија ж. „ракија”; вар. **рѝкија**
Ракија слѝѝка; Ракија од сл'иве;
Ракија жѝеѝка; Печ'ѝем за ра-
кију.
раки'та ж. „ракита”.
ралица ж. „рало”.
раљ мн. **раљове** м. „штап којим
 се мери млеко у суду”.
рам мн. **рамове** м. „рам”; вар.
рама.
рама мн. **раме** ж. в. **рам.**
рама'т гл. „храмати”; *Коњ рама*
на јѝну н'бу.
рама'тѝз м. „реуматизам”; вар.
ромат'ѝз.
раме мн. **рамена** с. „раме”.
рампаш м. „рампаш”; *Мѝѝи ка*
рѝѝи, је рампаш.
рана мн. **ране** ж. „рана”; *Те*
мѝѝам на рану.
ранá ж. „храна”; *Ранá за коњѝ.*
ранг мн. **рангове** м. „ранга”;
Се садѝ, се уч'ѝне ѝанѝѝ из
ранѝом.
ранене јабѝлке ж. мн. „ране
 јабуке”.
ранијен прид. „рани”; *Сејемо*
кукуруѝ ранијен, јел бѝлѝен.
ранит гл. „хранити”; *Раним мар-*
ву; Он ѝе рани ѝѝѝе; Ч'ѝле
рану ѝѝлић'и.
раница ж. „раница”; син. **р'ук-**
сак, телѝч'ак
раниште с. „зимовник”; син.
зимов'ина; *Раниѝѝе за коњѝ.*
ранка прид. „ранка”.
рано прил. „рано”; *Се к'ѝже ч'а*
дѝн добѝр се ѝѝѝне ранѝ; Пѝђ'ѝе
рано.
рањет прид. „рањен”.
рапау, рапава прид. „рапав”.
раса ж. „раса”.
расвест'ит гл. „освестити”; *Сам*
се расвест'ил о с замењање
раскѝлч'ит в. **откѝлч'ит**; *Мѝра*
да раскѝлч'имо, да оѝкѝлч'имо.

- раскокорит се** гл. „кочоперити се” (о ђурану); *Се раскокорил.*
- раскрвавѣт** гл. „раскрварити”; *Се раскрвавѣл.*
- раскрѣсница** мн. **раскрѣснице** ж. син. **распѣт’е**; *Раскрѣсница сѣд-вља ѿшѣовѣ.*
- расмрзнут** гл. „одмрзнутити”; вар. **размрѣзит**; син. **разлѣдит**; *Расмрзнује.*
- расове** ж. мн. „кракови”.
- расѣл** м. „расо”; вар. **рѣсѣл**; *Јелѣ расѣл ка ѿмамо ѿасуљ јел мѣсс.*
- распѣрен** прид. „распорен”.
- распуст** м. „распус”.
- распѣт’е** в. **раскрѣсница**.
- расрдѣт** гл. „расрдити”; *Дѣшѣ се расрдѣл; Сам ју расрдѣл из мѣје ношѣње.*
- раст** гл. „растити”; *Лудје који расѣју коњи*; вар. **растѣт**, **рѣстѣт**; в. и **пѣтит**.
- растѣвен**, **растѣвена** прид. „растѣвљен, разведен”; *Жѣна расѣвѣна; Чѣвѣк расѣвѣн.*
- растѣвит** гл. „растѣвити”; *Ка се бѣју двојца, ѿрѣба да се расѣвѣву; Расѣвѣ ѿѣтлѣве*; в. и **растѣвљѣт**.
- растѣвљѣт** гл. „растѣвљѣти”; вар. **рѣстѣвљѣт**.
- растѣу** м. „одбијање од сисѣ”.
- растѣт** в. **раст**.
- растовѣрит** гл. „стоварити”.
- растѣрка** мн. **растѣрке** ж. „уш-ке”.
- растрѣвит** гл. „растурити”.
- растрѣнѣат** гл. „одмотати”; вар. **рѣстрѣнѣат**.
- расч’ѣнет** гл. „размесити” (о тесту); *Расч’ѣнем ѿѣсѣто.*
- рат** мн. **ратѣве** м. „рат”.
- ратѣвѣт** гл. „ратѣвати”; *Они су рѣшѣвали да ѿѣшѣу ѿ рѣшѣци ѿѣни.*
- раѣветѣн** прид. „расѣветан”.
- раѣветѣт** гл. „расѣветати”; *Раѣ-вѣѣлѣ.*
- рач’ѣн** м. „рачун”; вар. **рѣч’ѣн**.
- рач’ѣнит** гл. „рачунати”; *Ја ра-ч’ѣним.*
- рашѣт** гл. „рашити”; *Рашиѣем.*
- рашишкѣт** гл. „скидати кому-шину”; вар. **рѣшишкѣт**; в. и **рашишкѣјѣт**.
- рашишкѣјѣт** гл. в. **рашишкѣт**; вар. **рѣшишкѣјѣт**; *Рашишкѣ-јѣм.*
- рашкѣта** ж. „мотичица за пала-миду”; *Рашкѣта сѣч’ѣ ѿла-миду.*
- рашпил** м. „турпија”.
- рашѣшит** гл. „расушити”; *Бѣре се рашѣши.*
- рашч’ѣнет** гл. „распарати”; вар. **рашч’ѣнут**; *Рашич’ѣнем.*
- рашч’ѣнут** в. **рашч’ѣнет**.
- рагушѣт** в. **рагушѣт**.
- рѣжѣбен** прид., прил. „раскрѣ-чен”.
- рѣжѣн** мн. **рѣжѣнѣве** м. „ражањ”.
- рѣзѣница** мн. **рѣзѣниѣце** ж. „ре-занци”; вар. **рѣзѣниѣце**.
- рѣзѣит** гл. в. **разѣит**.
- рѣзѣѣјѣт** мн. **рѣзѣѣјѣве** в. **разѣѣјѣт**.
- рѣзѣѣјѣт** гл. „разликовати”; *Не рѣзѣѣјѣу дѣбрѣ од зѣлѣ.*
- рѣзѣѣра** ж. „меѣја, склад”.
- рѣзѣрѣч’ѣт** в. **разрѣч’ѣт**.
- рѣзумѣт** гл. „разумѣти”; *Не рѣ-зумѣ свѣ. дѣцѣ ѿшѣо ч’ѣју у ч’ѣѣлу.*
- рѣјѣн** в. **рајѣн**.
- рѣка** ж. „река”; вар. **рѣкѣ**.
- рѣкија** в. **ракија**; *Слѣѣка рѣкија за жѣне; Рѣкија од ранѣ.*
- рѣсѣд** м. „расад”.
- рѣсѣдница** ж. „расадница”.
- рѣсѣл** в. **расѣл**.
- рѣсѣт** прид. „спојен”; *Дрѣвѣ рѣ-сѣти*; в. и **рѣсовѣт**.
- рѣсовѣт** в. **рѣсѣт**.

- распбрен** в. **распбрен**; *Распбрен у вршићн уџо.*
- растáвљат** в. **растáвљат**; *Се растáвљу вбде; Овца шито се растáвља, шито се ойоловјује.*
- растét** в. **раст**; *Тéшто растé; Ја растéем овце.*
- растрéнцат**, в. **растрéнцат**; *Плашнó, ако не ја йорубиш, се растéрэнца.*
- рацбн** м. „патак”; вар. **редбн**, **рецбн**.
- рач'йт** гл. „режети”.
- рач'ун** в. **рач'ун**.
- рашетó** с. „решето”; вар. **решетó**.
- рашина** ж. „смола”; в. и **тутково**.
- рашишкат** з. **рашишкат**.
- рашишкúжет** в. **рашишкúжет**.
- рб** мн. **рбови** м. „цреп, рбак”.
- рђ'á** в. **эрђ'á**.
- рђ'ав**, **рђ'áва** прид. „рђав”.
- рђ'áво** прил. „рђаво”; *Мéне ми је рђ'áво.*
- ребрáчки** прил. „са стране”.
- рэбро** мн. **рэбра** с. „ребро”; *Рэбра сйрáне.*
- ревр** држáвски м. „државни резерват за лов”.
- ревлвер** мн. **ревлвери** м. „револвер”.
- револуција** ж. „револуција”.
- ревулкáв** мн. **ревулкáви** прид. „редак” (о грозду); *Ревулкáви йрбáш'е.*
- регементá** ж. „пук”.
- регрут** мн. **регрути** м. „регрут”.
- ред** м. „ред”; *Ред од йже; Жéна йма ред.*
- редут** в. **дékунг**.
- ређ'иуња** в. **кумитáт**; вар. **ређ'уна**.
- режање** с. „резање”.
- режат** гл. „резати”; *Рéжем; Се рéже из нóжисици.*
- рэза** ж. „реза”.
- резáнице** в. **рэзáница**; *Резáнице сýве.*
- резервóр** м. „резервоар”.
- резóтина** ж. „резотина”.
- река** мн. **рекé** в. **рэкá**.
- рékат** гл. „рећи”; вар. **рékэт**.
- рékэт** в. **рékат**.
- рекéлница** мн. **рекéлнице** ж. „ухолажа”.
- рекóлта** ж. „летина”.
- ремén** мн. **ремéње** м. „ремен”; *Ремén на ч'éло и ремén йод бйаш.*
- рэнда** мн. **рэнде** ж. „ренде”.
- рэндат** гл. „рендисати”; *Рэндат крумйирй.*
- реоматиз** в. **рагатиз**.
- рэпа** мн. **рэпе** ж. „репа”.
- рэпа за шé'ер** ж. „шéерна репа”.
- реперáција** ж. „репарација”; *Свак ч'овék шрэба да излэзе да рáди на реперáцију йушй.*
- реперйрат** гл. „репарирати”; *Тй ла да знаиш да реперйратиш овá; Мачй ч'а реперйра вáйнер.*
- репетéнт** м. „понављач”.
- репйда** ж. „рипида”.
- рер** м. „рерна”.
- рэса** ж. „реса”.
- ресóрт** в. **фермбр**.
- рétак**, **рétка** прид. „редак”; вар. **рétэк**; *Рейкá шумá.*
- рétэк** в. **рétак**; *Рéшэк жéшйто.*
- рétко** прил. „ретко”.
- ређ'инá** ж. „место без дрвећа у шуми”.
- реушират** гл. „успети”.
- рецепйса** ж. „рецепт”; син. **ре-цéпт**.
- рецéпт** м. в. **рецепйса**.
- рецинус** м. „уље од ричинуса”.
- рэцка** мн. **рэцке** ж. „патка”; *Рэцке се йáку.*
- рэцка дивјá** ж. „дивљя патка”.

реџбџ' *в.* реџбџ.
 реџбџ' *мн.* реџбџџ' *в.* реџбџ.
 реч' *мн.* реч'и *ж.* „реч“.
 решетар' *м.* „решетар“.
 решето' *мн.* решета' *в.* рашето.
 рж *в.* эрж; *Рж йролейњак; Рж јесењак.*
 ржет *в.* эржет.
 ржовина' *ж.* „слама од ражи“.
 риба' *мн.* рибе' *ж.* „риба“.
 рибар' *мн.* рибаре' *м.* „рибар“.
 рибалов' *м.* „риболов“.
 рибли', рибља' *прид.* „рибли“.
 ригла' *в.* кључ'аница.
 риза' *мн.* ризе' *ж.* „крпа“.
 ризар' *м.* „крпа“.
 ризит' *гл.* „резити“; *Вино ризи на изик.*
 рикат' *гл.* „рикати“.
 рикаљка' *ж.* „карабље, врста пастирске фруле“; *Добар мајстор ишо свирџ у рикаљчу.*
 рикаљкаш' *м.* „свирач у карабље“.
 рис' *мн.* рисове' *м.* „рис“.
 ркџ'ет' *гл.* „хркати“; *Ркџ'ем.*
 роб' *мн.* робове' *м.* „роб“.
 робски' *прид.*, *прил.* „ропски“.
 ровет' *гл.* „урликати“; *Ја ровем одозјора надол; Псе ровџ.*
 рџвит' *гл.* „рити“; *Свиња рџви; вар. рџвит.*
 рџвит' *в.* рџвит.
 рог' *мн.* рџгове', рџзи' *м.* „рог“; *Рџзи од јелџна; Рој за дрџање бџруша; Рџзи на йлуј.*
 рџбз' *мн.* рџбзове' *м.* „рогџз“; *Сџно йљно од рџбзи.*
 рџгоша' *ж.* „рогоша“.
 род' *м.* 1. род. 2. родбина, *в.* и рџдџпа; *Прџви род; Не ми је род.*
 рџдџбина' *мн.* рџдџбине' *ж.* „родбина“.
 рџдџљка' *ж.* „родила“.
 рџдит' *гл.* „родити“; *в.* и рџђ'ат.

родитељ' *мн.* родитељи' *м.* „родитељ“; *син.* старџшина.
 родна' *прид.* „родна“; *Родна йбдина.*
 рођ'ен, рођ'ена' *прид.* 1. рођен. 2. рођени; *Браји рођ'ен; Ја сам Марке сесџра рођ'ена.*
 рџђ'ендџн' *м.* „рођендан“; *Сам дрџал рџђ'ендџн.*
 рџђ'енство' *с.* „рођење“; *син.* рџђ'ење; *Бџлан од рџђ'енство.*
 рџђ'ење' *в.* рџђ'енство.
 рџжница' *ж.* *мн.* „лестве на рџговима куће које подрџавају покривач од шиндре“.
 Рџза' *ж.* „име крави“.
 рџзли, рџзла, рџзло' *прид.*, *прил.* „роза, ружичаст“.
 рџбит' *гл.* „ројити“; *Кџшница рџби; Рџју.*
 рој' *мн.* рџјеве', рџјове' *м.* *Рој слај, минџч'ек.*
 рој' *нов.* *в.* прџвџ.
 Ројб' *м.* „име коњу црвенкасте боје“.
 роља' *ж.* „роља за моловање“.
 ром' *мн.* рџми' *м.* „хром“; *Коњ ром ишџруца.*
 Рџма' *ж.* „Рим“.
 роматџз' *в.* раматџз.
 ромџн' *м.* „бела рода“; *Ромџн бел и ромџн жџли.*
 ромџница' *ж.* „камилица“.
 рџмпат' *гл.* „шкрипати“ (о снегу); *Снеј рџмџа.*
 Ромун' *м.* „Румун“; *син.* Вла.
 рџнкџч' *м.* „килав пастув“.
 рџса' *мн.* рџсе' *ж.* „роса“; *вар. росџ; Пџдла росџ; Сџјала росџ од кџше.*
 рџст' *мн.* рџстове' *м.* 1. основа (при ткању). 2. предњи део мотовила.
 рџстит' *гл.* „уређивати у кући“; *Жџна рџсџи йџ йже; Си рџсџимо.*

рѠтка мн. **рѠтке** ж. „ротква”.
роштѠль мн. **роштѠльове** м. „роштил”.
рѠач’ина м. „провалија”.
рт м. „рт” вар. **эрт**, **хрт**.
руб мн. **рубове** м. „руб”.
рубѠт гл. „рубѠти”; *РубѠм ѡлѡйно*.
рудѠ мн. **рудѠ** ж. „руда на колима”.
рудѠина ж. „рудина”.
рудѠак м. „рудѠак на хаму”.
РужѠ ж. „име кобили или крави”.
ружѠ мн. **ружѠ** ж. „ружѠ”.
рујѠвац м. „назив неке билѠке”.
рукѠ мн. **руке** ж. „рука”; *РукѠ ѡравач’на; РукѠ шувач’на; Јена рукѠ брашно*.
рукѠв в. **рукѠу**.
рукавица мн. **рукавице** ж. „рукавица”; вар. **рукѠвица**.
рукѠу мн. **рукави**, **рукѠви** м. „рукав”; вар. **рукѠв**.

рукѠвица мн. **рукѠвице** в. **рукавица**.
рукица ж. дем. „ручица”.
руксѠк м. в. **раница**.
рум м. „рум”.
рупѠура ж. „покварена ствар”.
Рус мн. **Руси** м. „Рус”.
РусѠле ж. мн. „Духови”.
РусѠја ж. „РусѠја”.
русѠки прид., прил. „русѠки”.
РусѠкиња ж. „РусѠкиња”; син. **РусѠјка**.
руцѠкат гл. „шкрипати” (о песку у зубима); *ПесѠк из ѡише руцѠка у зуби*.
руч’Ѡк м. „ручѠк”; вар. **руч’Ѡк**; *Од руч’Ѡка до руч’Ѡка*.
руч’Ѡт гл. „ручѠти”; *Ја руч’Ѡм у ѡѠдне; Не мѠже да руч’Ѡ*.
руч’Ѡк мн. **руч’Ѡкове** в. **руч’Ѡк**.
рч’Ѡт гл. „режѠти”; *МѠч’Ѡка рч’Ѡ; Псе рч’Ѡ*.
РшѠва в. **ОршѠва**.
ршѠница мн. **ршѠнице** ж. „ручни млин за кафу”.

С

сабѠрат гл. „сабирѠти”; вар. **сабирѠт**; в. и **сѠбрѠт**.
сабѠрен, **сабѠрена**, **сабѠрено** прид. „сабран”; *СабѠрено жиѡ*.
сабирѠње с. „сабирѠње”.
сабирѠрат гл. в. **саберѠт**; *СабирѠрам сѡјѠкове*.
сабирѠштина мн. **сабирѠштине** ж. „вуна острижена са репа”.
сабит гл. „сабити”.
сабѠља мн. **сабѠље** ж. „сабѠља”.
савѠјѠт гл. „савѠјѠти”; *Ка улѠзеш и ѡжу, да се савѠјѠш; в. и савѠт*.

савѠјѠн, **савѠјѠенѠ** прид., прил. „савѠјѠн”; *СѠди савѠјѠн*.
савѠт гл. „савѠти”; вар. **сѠвѠт**.
сѠдит гл. „сѠдити”; *СѠдим воћ’е; СѠдим ѡ’ѡу*.
сѠћ’Ѡ ж. „чаћ’”.
сакрѠп мн. **сакрѠње** м. „мртвѠчки сѠндук”; вар. **сѠкрѠн**.
СѠкс мн. **СѠкси** м. „СѠс”.
СѠксиња мн. **СѠксиње** ж. „СѠскиња”.
сѠксѠфѠн м. „сѠксѠфон”.
салѠта ж. „салѠта”; вар. **сѠлѠта**, **солѠта**.

- салаџин** м. „салицил“; вар. **салеџин**.
- салаш** м. „салаш“; вар. **сѣлаш**.
- сѣлер** м. „ужар“.
- салеџин** в. **салаџин**.
- сѣло** с. „маст“; син. **унѣура**.
- сам, самá** прид. „сам“; *Ја сам сам се удрило; Самá дѣвка код сѣларѣшине; Сам њи сам и видѣл у сѣбу.*
- самѣѣат** гл. „самлети“.
- самѣѣен, самѣѣена** прид. „самлевен“; *Мѣсо за колбасице иѣреба самѣѣен.*
- самѣѣу** прид. „саѣив“; вар. **сѣмѣѣв**.
- сáмо** прил. „само“; *Овá ла да зна сáмо он; Ми дал сáмо дѣсеи лѣја.*
- сáна** мн. **сáне** ж. „саонице“; *Деѣа се вóзе из сáна.*
- санáц** мн. **санџи** м. „саоник“; вар. **санѣц, саница**.
- санѣц** в. **санáц**.
- сандúк** мн. **сандúци** и **сандуџи** м. 1. сандук. 2. кошница; вар. **сѣндúк**.
- саниáца** мн. **санице** ж. в. **санáц**.
- сáнта** мн. **сáнте** ж. „санта“.
- санталија** мн. **санталије** ж. „назив врсте шљива“.
- санч’еглѣд** в. **санч’оглѣд**.
- санч’оглѣд** м. „сунцокрет“; вар. **санч’еглѣд**.
- сањовáње** с. „сањање“; вар. **сањувáње**.
- сањувáње** в. **сањовáње**.
- сапињват** гл. „сапињати“; *Сáпињам коњá; в. и сáпнут.*
- сáпнут** гл. „сапети“; *Сáпнем коњá.*
- сапún** м. „сапун“; вар. **сѣпún**.
- сапуниáца** ж. „сапуница“.
- сапунишат** гл. „сапунати“; *Кошúље се сапунишу.*
- Саравјан** м. „Сараџија“.
- саравѣње** с. „сахрана“; син. **закопувáње**.
- сáрма** мн. **сармáле, сáрме** ж. „сарма“.
- сáрп’ина** ж. „задатак, дужност“.
- сасвím** прил. „сасвим“.
- сат** мн. **сáтове** м. „сат, часовник“; *Сáти за сѣѣну.*
- сатáна** м. „сатана, сотона“.
- сáтлер** м. „седлар“.
- сатлерíја** ж. „радионица седлара“.
- сáч’ѣма, сач’ѣме** ж. „сачма“; вар. **сáч’ма**.
- сáч’ма** мн. **сáч’ме** и **сáч’нме** в. **сач’ѣма**.
- сѣбрáт** гл. **саберáт**.
- сѣветовáт** гл. „саветовати“; *Га сѣвѣтиовáл.*
- сѣвít** в. **савít**.
- сѣга** прил. „сада“; вар. **сѣка**; *Од сѣга ла да мѣлземó ѓвце; Ч’ак сѣга је сѣијал и он.*
- сѣк** узв. „тако ти и треба“.
- сѣка** в. **сѣга**; *Сѣка уиѣкáл неки роб.*
- сѣкáт, сѣкáта** мн. **сѣкáти, сѣкáте** прид. „сакат“; син. **улбг**; *Сѣкáти од рúке.*
- сѣкнут** прид. 1. осушен, шупаль. 2. исцрпљен, уморан; *Орѣ сѣкнути; Ка нема снáју, је сѣкнути.*
- сѣкрín** в. **сакрín**.
- сѣлáта** в. **салáта**; *Сѣлáта од рѣшке.*
- сѣлáш** в. **салáш**.
- сѣлса** мн. **сѣлсе** ж. „суза“; вар. **сѣлза, сѣлнса**.
- сѣлза** мн. **сѣлзе** в. **сѣлса**.
- сѣлнса** мн. **сѣлнсе** в. **сѣлса**; *Ка се вáјкам, из ѓч’и úду сѣлнсе.*
- сѣлнце** с. „сунце“.
- сѣлнч’оглѣд** в. **санч’оглѣд**.
- Сѣмбóла** ж. „име јуници рођеној у суботу“.
- сѣмѣѣв** в. **самѣѣу**.

сэн мн. **сэнове, снове** м. „сан“;
Ja сийјем ка ми је сэн.
сандук мн. **сандуци** в. **сандук**.
сандуч'эк м. дем. „сандуче“.
санч'оглед в. **санч'оглед**.
санч'оглех' в. **санч'оглед**.
сэпбъ мн. **сэпбьи** м. „велика
мотика“.
сэпун мн. **сэпуьё** в. **сапун**.
сэспина мн. **сэспине** ж. „смет“;
Сэспина од снѣга.
сэстáвит гл. „составити“.
сэт мн. **сэтове** м. „саће“; вар.
сет; *Цэдим сэй.*
сбранишат гл. в. **бранишат**.
свадба мн. **свадбе** ж. „свадба“.
свадбаш мн. **свадбашё** м. „сват“.
свак, свака, свако мн. **сваки,**
сваке зам. „сваки“.
свар в. **ствар**.
сварит гл. „сварити“.
сват м. в. **комуна**.
свашта прил. „свашта“.
све прил. „све“.
свежат гл. „свезати“; вар. **шве-**
жат; *Он је свежда оњá.*
свежен, свежена прид. „све-
зан“.
свэза мн. **свэзе** ж. „веза“.
свекар мн. **свекрове** м. „свекар“;
вар. **свэкэр**.
свэкэр в. **свекар**.
свекрва мн. **свекрве** ж. „све-
крва“.
свет м. „свет“.
светэц мн. **свеци** м. „светац“.
свэтер м. „цемпер“, вар. **цвэ-**
тер.
Свэти Васэля м. „Свети Ва-
силије“.
свэти дух м. „свети дух“.
Свэти Илија м. „Свети Или-
ја“.
Свэти Јован Крститељ м. „Све-
ти Јован Крститељ“.

Свэти Јован Сеч'оглау м. „Усе-
ковање“.
Свэти Микбла м. „Свети Ни-
кола“.
светиња ж. „светиња“.
Свэти Пэтар м. „Свети Петар“.
Свэти Рáнђ'ел м. „Свети Ар-
хангел“.
Свэти Сáva м. „Свети Сава“.
свех'а и **свех'á** мн. **свех'е** ж.
„свећа“.
свешник м. „свећар“.
сви зам. „сви“.
свијала ж. „божаљливост“.
свилá ж. „свила“.
свилáра ж. „свилара“.
свилён, свилéна, свилéно прид.
„свилен“.
свиљујет гл. „пуштати свилу“
(о кукурузу); *Свиљује куку-*
руз.
свинáр м. „свињар“.
свиндá ж. „пашканат“.
Свиница ж. „Свиница“.
свини 'ки прид. прил. „свињич-
ки“.
свин сá ж. мн. „назив дечије
игре“.
свински, свинска, свинско
прид. „свињски“; *Свинско месо.*
свиња мн. **свиње** ж. „крмача“.
свиња́к м. „назив неке биљке“.
свирајка ж. „свиралка“.
сви́рит гл. „свирати“; *Се сви-*
рило; Свири у лисци.
сви́тка ж. „свитац“.
сви́ћ'ка ж. дем. „свећица“.
сви́штáње с. „свештање“; вар.
сви́штéње.
сви́штит гл. „свештати“.
сво прид. „све“; *Мáрко иде сво*
време за мене.
свој, свбја, свбје зам. „свој“.
свраб мн. **сврабови** м. „свраб“;
вар. **сврап**.
сврап в. **свраб**.

сврач'ак м. „сврачак”.

сврбѣт гл. „сврбети”; *Ме сврбѣ кбжа.*

сврѣдал мн. **сврѣдове** м. „сврѣ-
ло”; вар. **сврѣдал**, **сврѣдел**.

сврѣдел в. **сврѣдал**.

свршѣтак ж. „свршетак”; вар. **свршѣтѣк**.

свршѣтѣк в. **свршѣтак**.

свршѣват гл. „завршавати”; *Свршѣват орање на један крај.*

свршит гл. „свршити”; в. и **свршѣват**.

свѣде прил. „свуда”.

се зам. „се”; *Деце, не лѣнише се одѣ; У ч'кблу деца се љру, се шалу и не се кару.*

сѣват гл. „севати”; *Ме сѣва зуб.*

сѣга в. **сѣга**.

сегмент мн. **сегменти** м. „пр-
тен” (на мотору).

сѣдам бр. „седам”; вар. **сѣдам**.

седамдѣсет бр. „седамдесет”;
вар. **седамдѣсет**.

седамнаѣст бр. „седамнаест”;
вар. **седмнаѣст**.

сѣдат гл. „седети”; в. и **сѣдѣт**;
Ја њ'ем сѣдаѣ.

сѣдам в. **сѣдам**.

седамдѣсет в. **седамдѣсет**.

седмнаѣст в. **седамнаѣст**.

седѣнка ж. „седелька”; вар. **се-
дѣшка**.

седѣшка в. **седѣнка**; *Седѣшка за
ѡрѣћ'у; Седѣшке се ч'ѣну нѣде,
ѡа ѡду дѣвке, ѡа доћ'у мокање,
ѡа се шалу.*

сѣдѣт гл. „седети”; *Сѣдѣл ѡбрѣд
мѣне; Сѣдѣм на сѡл; Свак ч'о-
вѣк си сѣдѣ у ѡжѡ њѣѡву; Не
сѣдѣм на ѡрѣѡвѣйку.*

сѣдит гл. „сѣдети”.

сѣдлат гл. „седлати”; *Сѣдлат
коњѡ.*

сѣдми члановано: **сѣдмијен** бр.
„седми”.

сѣдница ж. „седница”; син. **ше-
дѣнца**.

сѣднут гл. „сести”; *Сѣднем на
земљу. Дѡшла и сѣдла на мѣсто.*

сѣјање с. 1. сејање. 2. сађење;
вар. **сѣјање**, **сѣјење**.

сѣјат гл. 1. сејати. 2. садити;
*Сѣјем брашно; Сѣјем жѣѡно; Сѣ-
јем винобрѣд.*

сѣјање в. **сѣјање**; *Пролѣѡно сѣ-
јање.*

сѣјење в. **сѣјање**; *Сѣјење јесѣне.*

сѣјира мн. **сѣјире** ж. „секи-
ра”; вар. **сѣјира**; *Сѣјира вѣ-
лика; Сѣјира минѣк'а.*

секретѡр в. **ноѡѡрош**.

секретѡра ж. „секретарица”.

секѡнда мн. **секѡнде** ж. „се-
кунда

селѣш'ѡ в. **салаш**.

селѣште с. „селиште”.

селѡ мн. **сѣла** с. „село”.

селско прид. „сеоско”.

селѡк м. „селанин”.

сѣме мн. **сѣмена** с. „семе”.

семенѣка мн. **семенѣке** ж. „сми-
ље”.

семн м. „знак”.

семнѣрат в. **потпѣшат**; *Ја сем-
нѣрам.*

сѣно и. с. „сено”.

сентѣнца в. **прѣсуда**.

септѣмбар м. „септембар”; вар. **септѣмбер**.

септѣмбер в. **септѣмбар**.

сѣра ж. „грушевина”.

сержѣнт мн. **сержѣнти** в. **фѣ-
рер**.

сестрѡ мн. **сѣстре** ж. „сестра”.

сет гл. „сисати”; *Јаѡанѡи су; Ја
си сем бѡсе; Му да да се; Ждребѣ
се.*

сет в. **сѣт**; *Сѣѡ од ѣсе.*

сѣтит гл. 1. сетити се. 2. осетити;
Се сѣѡил за ѡѣбе; Сѣѡим све.

сѣтка ж. „велика мрежа за риболов”.

сетљив прид. „осетљив”; *Сей-лив, фин ч’овѣк.*

сећ’ гл. „сећи”; *Сеч’ѣм дрва; Сам сѣкал.*

сѣћ’ат гл. „сећати се”.

сѣцало с. „сецало, кремен”.

сѣцат гл. „кресати кременом”.

сеч’ мн. **сѣч’ове** м. „место на салашу где се затварају овце после муже”.

сеч’ѣн прид. „исечен, сечен”.

сѣч’еница мн. **сѣч’енице** ж. „боквица”.

сеч’ина мн. **сеч’инѣ** ж. 1. сечење. 2. млада и густа шума. 3. сечиво.

си зам. „свој, своја, своје” (кратки облик); *Узми си кош’уљу; Дам њаџе си; Ако идеш код сина, њи узми си и новџи; Мама си; Узми си руку; Сам си ѡр’бал и ја сирѣ’у.*

сив в. **сиу**.

Сивоб’ м. „име телету сиве боје”.

сигурно в. **џигурно**.

Сида ж. „име кобили”.

сија ж. „муња”.

сијат гл. „севати” (о муњи); *Вѣч’ер ѡч’ѣло да сија; Сија нулџе.*

сика-сика узв. „за вабљење коза”.

сикира в. **секира**.

сикулѣ-сикулѣ в. **сика-сика**.

сила мн. **силе** ж. „сила”; *На силу не можеш да ме ч’инеш да ѡдем.*

силит гл. „силовати”; *Ју силал.*

силна дѣвка, члановано: **силнана дѣвка** ж. „велика девојка”.

силнана соба ж. „соба за госте”.

силниен, **силна**, **силно** прид. „силан”; вар. **силнијен**, **силовит**.

силно прил. „силно”; син. **јако**, **силовито**.

силовит, **силовита**, **силовито** в. **силниен**.

силовито в. **силно**.

симбрија ж. „плата за слугу”.

симет гл. „звати се”; *Ми сѣме; Је сѣме.*

син мн. **синове** м. „син”; *Син силнијен; Синове силнини.*

синатор в. **пресѣд’инте**.

синаторов, **синаторова** прид. „кнежев”.

син’ић’ м. дем. „синчић”.

сињ, **сиња**, **сињб** мн. **сињ**, **сиње** прид. „плав”; *Сињ коно небо.*

сињен камен м. „плав камен”.

сињб затворено прид. „модро”.

сињб отворено прид. „плаво отворено”.

сипљат гл. „сипати”; в. и **сипљујат**; *Сипљем; Сипљам.*

сипљујат гл. в. **сипљат**; *Сипљујем из џ’акам.*

сираватка ж. „сурутка”; вар. **сирѣватка**, **сироватка**.

сирак мн. **сираци**, **сирѣци** м. „сиромак”; *Он је сирак, ѡл оџућ’ен.*

сирак мн. **сироч’ѣта** м. (у мн. с.) „сироче”.

сирак одѣрен м. „богаљ, просјак”.

сираштво с. „беда, сиротиња”; син. **сиротиња**.

сирѣватка в. **сироватка**.

сирѣње с. „сир”; вар. **сирѣње**, **сирње**, **сирѣње**.

сирѣц мн. **сирѣци** м. „дивља свиња”; вар. **сурѣц**.

сирѣње в. **сирѣње**.

сирѣње в. **сирѣње**; *Сирѣње од краве; Сирѣње ѡрѣсно.*

сирѣште мн. **сирѣшта** с. 1. сирѣште. 2. стомак.

- сирње** в. **сирњње**; *Сирње нейосб-лен.*
- сироватка** мн. **сироватке** в. **сироватка**.
- сирово** прил. „сирово“; вар. **сирово**.
- сирово** в. **сирово**.
- сиротњна** в. **сираштво**.
- сироу, сирова, сирово** прид. „сиров“; *Сирово месо; Ч'овек сироу.*
- сит** прид. „сит“.
- ситан, ситна, ситно**, члановано: **ситнијен, ситнана и ситнњна, ситноно** прид. „ситан“; вар. **ситњн**.
- ситњн** в. **ситан**.
- сито** мн. **сита** с. „сито“.
- сиу, сива** прид. „сив“; вар. **сив**; *Ка је сиу њо њлавњ, је сиврњу.*
- скакат** гл. „скакати“; в. и **скб'ит**; *Бик скака на краву; Он скака на јњну ноју.*
- скакавац** мн. **скакавци** м. „скакавац“; вар. **скакњвац**.
- скакњвац** мн. **скакњвци** в. **скакавац**.
- скамњја** ж. „скамија“.
- скандало** с. „брбљивац“.
- скарњца** мн. **скарњце** ж. „стњпеница на седлу“.
- скњнтњја** ж. „искра“.
- скињжа** ж. „комадић“.
- скилиукат** гл. „скичати“.
- скинет** гл. „поцепати, покидати“.
- скинет, скинета** прид. „поцепан, покидан“; в. **скинут, раздњрен**.
- скинут** прид. в. **скинет**.
- склњпнут** гл. „ћуљити“; *Склњпне уши.*
- склњпнута** мн. **склњпнуте** прид. „велике и отегнуте“ (о уснама); *Бусњ клњпнуњше.*
- склњпч'ит** гл. в. **клњпч'ит**.
- скобац** мн. **скопци** м. „јастреб“; вар. **скобњц**.
- скобњц** в. **скобац**.
- сковарда** мн. **сковарде** ж. „палачинка“.
- скок** м. „воденични жлеб“.
- скољка** мн. **скољке** ж. „шкољка“.
- скоро** прил. „скоро“.
- скоруш** м. „оскоруша“; вар. **скбруша**.
- скбруша** ж. в. **скбруш**.
- скрајник** мн. **скрајници** м. „окрајак“; *Скрајник о дрво; Побрим скрајници.*
- скраљушта** мн. **скраљуште** ж. „крљушт“; вар. **скраљушти-на**.
- скраљуштина** в. **скраљушта**.
- скрњмат** гл. „плакати“ (о малом детету).
- скрњмњвац** м. „плачљиво дете“; вар. **скрњмовац**; син. **скри-вала**.
- скрњч'ит** гл. „уганути“; *Сам си скрњч'ил рњку.*
- скривала** в. **скрњмњвац**.
- скрипци** м. мн. „назив врсте гљивњ“.
- скришка** ж. „кришка“; *Скришка од сирње.*
- скроб** м. „скроб“; вар. **сроб**.
- скробит** гл. „скробити“; вар. **сробит**; *Скробим њубаћ*.
- скрњјит** гл. „скројити“.
- скрц** узв. „кврц“.
- скрч'ит** гл. 1. крчати. 2. шкрипњти (зубима); *Зуби скрч'у; Скрч'у ч'ирњва; Тњч'њк скрч'и.*
- скршњн** прид. „скршњн“; *Скршњна ноја; Из њрбинњм скршњном.*
- скршњит** гл. „скршити“; *Воћ'њ е скршњло од вњјровњ.*
- скуц, скупа, скупо** прид. „скуп“.
- скупо** прил. „супо“.
- скупњћа** ж. „супоћа“.

скурт м. „кратак спој“.
скърта ж. „мицина“.
скутан, скүтана, скүтано прид.
 „скривен“; *Скүтано у ніку*
ћ’оішкү.
скүтат гл. „сакрити, скрити“;
Сам скүтат шашір брајшү ми;
Ја се скүтам од кіше.
скућ’ала ж. „кров“.
скуп’ит гл. „урликати“.
слабаног прид. „немоћан“.
слабина ж. „слабина“; вар. **сла-**
бина.
слабо прил. „слабо“.
славина мн. **славине** ж. „сла-
вина“.
славич’ка мн. **славич’ке** ж.
 „славуј“.
сладиња мн. **сладиње** ж. „слат-
ко“.
слазит гл. „силазити“; вар. **слэ-**
зит; *Слази нлз бреі.*
слама ж. „слама“; *У носіе.љу*
їод мене је слама.
слан, слана, слано прид. „слан“.
слана ж. „слана“; *Винбїрад удрѣн*
от сланг; вар. **слэна.**
сланина ж. „сланина“; вар. **слэ-**
нина.
слап, слаба и слэба, слабо мн.
слаби, слабе прид. „слаб“;
Месо слап; *Слабо млекб.*
сласно прил., прид. „масно“.
сласт м. „масно јело“.
слатэк, слатка, слатко прид.
 „ладак“.
слатко прил. „слатко“.
слаћ’ак в. **слач’ак.**
слач’ак м. „хрен“; вар. **слаћ’ак,**
слач’эк, слэч’ак.
слач’эк в. **слач’ак;** *Сос од сла-*
ч’эка.
слэна в. **слана.**
слэнина в. **сланина.**
слэч’ак в. **слач’ак.**
слез м. „слез“.

слэзит в. **слазит.**
слэит гл. „згрушати се, згус-
нути се“.
слэјен прид. „згрушан, згуснут“.
слэме мн. **слэмена** с. „слеме“.
слэпиња ж. „слепочица“; *Слэ-*
їиња бч’и.
слепч’ица мн. **слепч’ице** ж.
 „длето са округлим врхом“.
слива мн. **сливе** ж. „шљива“;
 вар. **шљива.**
сливар м. „шљивар“; вар. **шли-**
вар.
слика мн. **слике** ж. в. **фото-**
графіја.
слобода ж. „слобода“.
слободно прил. „слободно“.
слова мн. **слове** ж. „слово“;
 вар. **слбуо.**
слбжит гл. „сложити“; *Слбжи*
добре.
слбуо мн. **слбуе** с. в. **слова.**
слуга мн. **слуге** ж. „слуга“.
слугин прид. „слугин“.
слулодна ж. „пљусак“.
служба мн. **службе** ж. „служ-
ба“.
службаш м. „службеник“.
служит гл. „служити“; *Служим*
свїїшци.
слүшат гл. „слушати“.
слүшкиња мн. **слүшкиње** ж.
 „слушкиња“.
смањит гл. „смањити“.
смањуват гл. „смањивати“; *Ме-*
сец се смањўје.
смэкнут гл. „смакнути“.
смэлзат гл. „мерити овце“.
смэлзет гл. „чупати“; вар. **смлі-**
зет.
смеј м. „смех“.
смејат гл. „смејати се“; *Се сме-*
је коно кобила.
смеора ж. „малина“; вар. **смэу-**
ра, змеура.
сметана ж. „скоруп, кајмак“.

смѣтат гл. „сметати”.
смѣтет гл. „смести се”; *Он се смел њо ѿлау.*
смѣн’ен прид. „сметен”; *Смѣн’ен на ѿлау.*
смѣура в. **смѣора.**
смѣч’ен, смѣч’ена прид. „изгруван”.
смѣда мн. **смѣде** ж. „мала планина”.
смѣзет и **смлзѣт** в. **смѣлзет.**
смок мн. **смѣкове** м. „смук”.
смокиња мн. **смокиње** ж. „смоква”.
смѣла ж. „смола”.
смѣтат гл. „смотати”.
смирад м. „смирад”.
смирадит гл. „смирати”; *Из ѿвојом рѣбом смрадиши ѿјсу.*
смирдаљач’а ж. „смирдибуба”; вар. **смирдељач’а.**
смирдељач’а в. **смирдаљач’а.**
смирдѣт гл. „смирдет”; *Смирди.*
смирдѣиу прид. „смирдлив”.
смирзнут гл. „смирзнути”; в. **смирзѣт.**
смирзѣт гл. „смирзавати”.
смиркнут гл. „смиркнути се”; *Се смркѣје; Се смркѣје; в. и спомрч’ит.*
смиртка ж. „смирт”.
смуђ’ м. „смуђ’”.
сна ж. „снаха”; вар. **снаа, снаја.**
снаа мн. **снајѣ** в. **сна.**
снага мн. **снагѣ** ж. „снага”.
снажѣн прид. „снажан”.
снаја в. **сна.**
снабдит гл. „каприцирати се”.
снег мн. **снеговѣ** м. „снег”.
снесѣт гл. „снети”; *Кокѣшка снесѣ.*
снит гл. „снити”.
сноваљка ж. „сноваљка”.
сновање с. „сновање”.
сноваѣт гл. „сновати”; *Сам сновал.*

сноп мн. **снопове** м. „сноп”.
снѣжден прид. „снужден”.
сѣба мн. **сѣбе** ж. „сѣба”.
сѣблач’ат гл. „свлагити се”; вар. **сѣблач’ит, сѣблѣч’ит, сѣблѣкат, сѣблеч’ит.**
сѣблѣкат гл. в. **сѣблач’ат; Се сѣблѣкал до кошуле.**
сѣблѣкнут гл. „сусрести”.
сѣблеч’ит в. **сѣблач’ат.**
сѣборѣн прид. „оборен”.
сѣборѣт г. „оборити”.
сѣбиват гл. „изувати”.
сѣбѣт гл. „изути”; вар. **сѣбѣт.**
сѣва мн. **сѣве** и **сѣве** ж. 1. сова. 2. процеп, син. **шпајц.**
сѣда ж. „сода”.
сокак мн. **сокаци** м. „сокак”.
сокач’ѣк мн. **сокач’ковѣ** м. дем. „сокачи”.
сокотѣт гл. „окотити”; *Сокошила.*
сол м. „со”; вар. **сољ.**
соланица ж. „сланик”; вар. **соларѣца, солѣрѣца.**
соларѣца в. **соланица.**
сѣлат гл. „солити”; вар. **сѣлит.**
солата в. **салата.**
солѣрѣца в. **соланица.**
сѣлдат мн. **сѣлдати** м. „солдат, војник”; вар. **сѣлдѣт.**
солдач’ина ж. „војна служба”; вар. **солдѣч’ина.**
сѣлдач’ка прид. „војничка”.
сѣлдѣт мн. **сѣлдѣти** в. **сѣлдат.**
солдѣч’ина мн. **солдѣч’ине** в. **солдач’ина; И ѿвоја мѣканѣ су узѣли у солдѣч’ину.**
сѣлит гл. „солити”.
солѣција ж. „раствор”.
сољ в. **сол.**
сом мн. **сѣмове, сѣмови** м. „сом”.
сопѣсат гл. „опасати се”; *Сопѣшем.*
сопољѣк м. „вргањ”.

сбрлица ж. „орао“.
сбрта ж. „судбина“; *Така ми била моја сбрта.*
сос мн. **сбсове** м. „сос“.
соч'иво мн. **соч'ива** с. „сочиво“.
спайја м. „спахија“.
спайнски, спайнска прид. „спахијски“.
спайлэк м. „спахилук“.
спайма ж. „страхота“.
снање с. „спавање“; *Соба за сјање.*
Спасовдан м. „Спасовдан“; вар. **Спасовдэн.**
Спасовдэн в. **Спасовдан.**
спат гл. „спавати“.
спату м. „део разбоја“; *Спату од наџрак.*
спац мн. **спацове** м. „изаткано платно које се навија на предње мотовило“.
спик мн. **спикове** м. „клас“.
спикат гл. „пуштати клас“; *Спикџе.*
спица мн. **спице** ж. „спица“.
спицелник мн. **спицелници** м. „свршло којим се буши трупица точка“.
сплау м. „сплав“.
спомэрч'ење с. „помрчење“; *Спомэрч'ење сэнцеиша.*
спомрч'ило с. „сутон“.
спомрч'ит в. **смркнут.**
спопци м. мн. „кајгана“; вар. **стопци.**
спопукнут гл. „пукнути“.
спопуцат гл. „попуцати“.
спор м. „напредак“; *Ка се ради ѿолако и без спора.*
спрегаш м. „ортак на орању“.
спрема пред. „према“; *Је ѿојавил млобо ч'аси спрема лудје сјафи.*
спрема гл. „спремати“; *Девке шреба спремаи дрзале; Ја се спремам за смри.*

спроти пред. „против“.
спуса и **спуса** мн. **спусе** ж. „врућ пепео“.
србат гл. „сркати“.
Србија ж. „Србија“.
Србин мн. **Србље, Србљаци** м. „Србин“.
Србјка ж. Српкиња.
Срвијанка мн. **Срвијанке** в. **Српкиња.**
срдан, срдна, срдно прид., прил. „срдит“.
срдит гл. „срдити“.
Срди́та Марија ж. „Огњена Марија“.
србрэн прид. „сребрн“; вар. **стрэбран.**
срэбро в. **стрэбро.**
среда ж. „среда“.
Средаја ж. „име јуници рођеној у среду“.
средак м. „срндак“; вар. **срндак.**
средина ж. „средина“; вар. **стреди́на.**
средњи, средња прид. „средњи“.
Средоњ м. „име телегу рођеном у среду“.
срех'а ж. „срећа“; вар. **стрех'а.**
срех'ом прил. „срећом“.
срна мн. **срне** ж. „срна“.
срндак в. **средак.**
сроб мн. **србове** в. **скроб.**
сробит в. **скробит.**
сри мн. **српове** м. „срп“.
Српкиња ж. „Српкиња“; в. и **Србјка, Срвијанка.**
српски, српска, српско прид., прил. „српски“.
срце мн. **срцета** с. „срце“.
ста м. „страх“; вар. **стра.**
стабэл м. „стабло“.
став в. **стау.**
ста́вен прид. „састављен“.
ста́вило мн. **ста́вила** с. „ставило“.

- ста́вит** гл. 1. ставити. 2. саставити.
- ста́дат** гл. „стајати”; *в.* и **ста́нут**, **стањува́т**, **стат**.
- стакла́р** м. „стаклар”.
- стакле́н** прид. „стаклен”.
- ста́кло** с. „стакло”; *вар.* **ста́к-ло́**.
- ста́ложит** гл. „сталожити”.
- ста́нут** гл. „стати”; *в.* и **стадат**, **стањува́т**, **стат**.
- стањува́т** гл. „стајати”.
- стапа́нин** м. „најстарији овчар у бачији”; *вар.* **стапа́нин**.
- стар**, **ста́ра** и **ста́ра**, **ста́ро** прид. „стар”; *Ста́роно село́*.
- ста́рац** мн. **ста́рци** м. „старац”; *вар.* **ста́рац**.
- ста́рац** *в.* **ста́рац**.
- ста́решина** мн. **ста́решине** *в.* **роди́тель**.
- ста́рини** м. мн. „преци”; *вар.* **ста́рини**.
- ста́рини** *в.* **ста́рини**.
- ста́рост** м. „старост”; *Дркѣ́ од ста́роси́а*.
- стат** гл. „стати”.
- стат** м. „узраст”; *Ма́неч’ак у ста́и*.
- стау** мн. **ста́ове** и **ста́овове** м. „зглоб”; *вар.* **став**.
- стафи́ћ’а** *в.* **стафи́ц’а**.
- стафи́ц’а** мн. **стафи́ц’е** ж. „суво грождје”; *вар.* **стафи́ћ’а**.
- ста́гнут** гл. „стегнути”.
- ста́гнут**, **ста́гнута** прид. „стегнут”.
- ста́кло** мн. **стакле́та** *в.* **ста́кло**.
- ста́кнут** гл. „подстакнути”.
- ста́лба** мн. **ста́лбе** ж. „стубе”.
- ста́ница** ж. „стеница”.
- ста́тура** ж. „стас”.
- ствар** мн. **ста́ре** ж. „ствар”; *вар.* **свар**; *Он сам ми кажа́л како́ сто́и ста́вар; Два ста́вара*.
- стежа́р** м. „колац о који је везан коњ при вршидби са коњима”.
- стела́ж** м. „стелажа”.
- сте́на** мн. **сте́не** ж. „зид”.
- стења́ње** с. „стењање”.
- стења́т** гл. „стењати”.
- сте́павец** мн. **сте́павци** м. „врста крушака”.
- стет** гл. „хтео сам”; *Ја си́сти ч’уи́; Ми си́лимо ч’уи́*.
- сти́гнут** гл. „стићи”.
- сти́жат** гл. „стезати, стискати”.
- сти́нет** гл. *в.* **сти́гнут**.
- сти́скат** гл. „стискати, стезати”; *в.* и **сти́жат**, **сти́снут**.
- сти́снут** гл. „стиснути”.
- сто** бр. „сто”.
- сто́б** мн. **сто́борé** м. „стуб”; *вар.* **сто́п**.
- стовáт** гл. „стајати”; *в.* и **сто́бит**; *вар.* **сто́буат**.
- сто́г** мн. **сто́гове** м. „стог”.
- сто́бит** гл. „стојати”; *вар.* **сто́јат**.
- сто́јат** *в.* **сто́бит**.
- сто́л** мн. **сто́лове** м. „столица”.
- столи́ћ’** м. дем. „столичица”.
- стома́к** м. „стомак”; *вар.* **сто́-мак**.
- сто́мэк** мн. **сто́мэци** *в.* **стома́к**.
- стоно́га** мн. **стоно́ге** ж. „стонога”.
- сто́п** *в.* **сто́б**.
- стапа́нин** *в.* **стапа́нин**.
- стапа́ње** м. мн. „чланови једне бачије”.
- сто́пци** *в.* **ста́пци**.
- сто́тина** и **сто́тина** мн. **сто́тине** и **сто́тинé** ж. „стотина”.
- сто́буат** *в.* **стовáт**.
- стра** *в.* **ста**.
- стра́дат** гл. „страдати”.
- стра́жа** *в.* **кому́на**.
- стра́жњи**, **стра́жња** мн. **стра́ж-њи**, **стра́жње** прид. „стражњи”; *вар.* **стражњи́**.

стра́мица мн. **стра́мице** ж. „страица“; вар. **стра́ница**.
страми́т гл. „срамети се“; *Се сѣтрами́м.*
страмота́ мн. **страмоте́** ж. „срамота“; вар. **страмота́**.
страмоу́йта ж. „назив неког цвећа“.
стра́на и **стра́на** мн. **стра́не** ж. „страна“; вар. **стра́на**.
стра́не прил. „по страни, са стране“; *Овца́ шѣо́ иде сѣтра́не.*
стра́ница мн. **стра́нице** в. **стра́мица**.
страшѐн, **страшнѐна** прид. „страшан, ружан“; вар. **страшѐн**.
страшѐн в. **страшѐн**.
страшило с. „страшило“.
страшит гл. „плашити“; син. **пудит**.
страшљив прид. „плашљив“.
страшљивѐц м. „плашљивац“.
страшно прил. „страшно“.
страмота́ в. **страмота́**.
стра́на в. **стра́на**.
стрѣбран в. **стрѣбрѐн**.
стрѣбро с. „сребро“; вар. **стрѣбро**, **штрѣбло**.
средѐна мн. **средѐ** в. **средѐна**.
средѐна мн. **средѐне** в. **средѐна**.
средопѣшѐе с. „средина великог поста“.
стрѣ́ мн. **стрѣ́е** м. „дуга која се ставља изнутра преко дна“.
Стрекѐња ж. „Сретење“; вар. **Стрекѐња**.
Стрекѐња в. **Стрекѐња**.
стрѣлка мн. **стрѣлке** ж. „стрѣла“.
стрѣнут гл. „срести“.
стрѣ́а в. **стрѣ́а**.

стрѣ́ан прид. „срећан“.
стрѣш в. **кић**.
стрѣшина ж. „стрѣха“.
стрѣгат гл. „стрићи“; в. **стри́жат**.
стрижѐт в. **стри́гат**; *Се сѣтрижѣу́ овце; Бербер сѣтрижѣ́.*
стрижѣра́ч’ка в. **стрижерѣра́ч’ка**.
стрижѣе с. „стрижење, шишање“.
стрижерѣра́ч’ка ж. „јеленак, рогљаш“; вар. **стрижерѣра́ч’ка**.
стрижерѣра́ч’ка в. **фрижерѣра́ч’ка**.
стрм прид. „стрм“; вар. **стрмѐн**.
стрмѐн в. **стрм**.
стрмина ж. „стрмина“; вар. **стрми́на**, **стрминѐна**.
стрѣжак мн. **стрѣжаци** м. „сламарица“.
стрѣп мн. **стрѣпове** в. **кап**.
стрѣпуват гл. „прскати виноград“; вар. **штрѣпуват**; син. **шпѣрицуват**; *Сѣтрипу́ено*.
стрѣшен прид. „строшен“.
стрѣшит гл. „строшити“.
стрѣење с. „стрѣење“.
струг м. „струг“; вар. **струнг**.
стру́га мн. **стру́ге** ж. 1. в. **прилаз**. 2. раздаљина између два предња зуба. 3. ретки део ткањине. 4. преграда од прућа.
стру́гат гл. „стругати“; в. и **стру́жат**; *Сѣтружѣ́м*.
стругѣтина мн. **стругѣтине** ж. „талог који се сакушља на дну лонца приликом кувања урде“.
стру́жат в. **стру́гат**.
стру́жњак и **стружњѐк** мн. **стру́жњаци** м. „стружњак“; син. **шѣфѣл**.
струк м. 1. **струк**. 2. в. **пос**. 3. в. **праш**.

струна́ ж. „струна“.

струнг в. **струг**.

струнга́р м. „стругар“.

стр́шан м. „стршљен“; вар. **стр́шањ**, **стр́шен’**.

стр́шањ в. **стр́шан**.

стр́шен’ в. **стр́шан**.

студѐн, **студена́**, **студено́**, прид. „хладан“; *Вода сѣудена́*.

студено́ прил. „хладно“.

студѐнт мн. **студѐнтове**, **студѐнци** м. „студент“.

студѐрат гл. „студирати“; вар. **штудѐрат**.

студит в. **ладит**.

ступара́ј в. **кошнич’ерај**.

ступѝт гл. „згазнути“; *Си ме сѣуѝл на ноју*.

стүшк’ен прид. „снужден“.

стүшк’ено прид., прил. „тамно“.

субзистѐнца ж. „намирнице“.

субџта мн. **субџте** ж. „субота“.

субүт в. **собүт**.

сув, **сува́**, **суо** мн. **суви**, **суве** прид. „сув“.

сувѐлка мн. **сувѐлке** ж. „чунак“.

сувнут гл. „скокнути“; *Се сувни*.

сувџн м. „вео“.

сувџкав в. **сувџкау**.

сувџкау, **сувџкава** прид. „танак, слаб, сув“; вар. **сувџкав**.

суд мн. **сүдове**, **сүдови** м. „суд“.

судара́ц м. „судија“; вар. **судара́ц**.

судари́ца ж. „жена судија“.

судџина мн. **судџине** ж. „судбина“.

судѐрат гл. „летовати, заваривати“; син. **швајцуват**.

судит гл. „судити“.

суду́ра ж. „летовано место“.

суђ’еница ж. „суђеница“.

су́са в. **кабу́з**.

суздѝшат гл. „задувати се“.

сукáло мн. **сукáла** с. „чекрк“.

су́кат гл. „сукат“; в. и **вртѝт**.

су́кна ж. „женска хаљина“.

су́нђ’ер мн. **су́нђ’ери** м. „сунђер“.

сунѝца мн. **сунѝце** ж. „јагода“.

сунч’агледѝ’ в. **санч’оглед**.

су́па ж. „супа“; вар. **зу́па**.

сур, **сура́**, **су́ро** прид. „сур“.

сурџц мн. **сурџѝ** м. „дивља свиња“.

су́рват гл. „дотерати, спустити“; *Сурвај јуске дџле*.

Сурџ м. „име суром телету“.

сурупáт гл. „одвалити се, срушити се“; *Ка иде кѝша мџџо земља се сурујѝје*.

сурүпено прид., прил. „одваљено, срушено“.

суспџкт прид., прил. „сумњив“.

су́спик м. „сутон“.

суспѝн мн. **суспѝње** м. „уздицај“.

суспѝњат гл. „уздисати“.

суспра́вит гл. „усправити“; *Се суспра́ви*; в. и **опрџт**.

суста́вит гл. „зауставити“.

суста́нут гл. 1. сустати, уморити се. 2. престати; в. и **суста́т**.

суста́нут прид. 1. уморан. 2. прекинут.

суста́т гл. в. **суста́нут**; *Сам сусѝáл*; *Сусѝáла кѝша*.

сутијѐн в. **лајбер**.

су́тра в. **дү́тре**.

су́ша ж. „суша“; вар. **шү́ша**.

сфат м. в. **комү́на**.

Т

та зам. „то“; *Ако никѝ моѝже, ѝа бѝде он; Їзбоѝ ѝа.*
табара ж. „летовалиште“.
табачит гл. „табачити“.
табла и **таблá** мн. **табле** ж. „табла“; в. и **плек**.
таја зам. „та“.
тајка м. 1. отац, син. **тата**. 2. ујак (само ако је старији од оца).
тајугре прил. „прекосутра“.
такáј, такáја мн. **такија, такéја** зам. „такав“.
такнут гл. „такнути“; вар. **тэкнут**.
тако прил. „тако“; вар. **тэкá**.
такса ж. „такса“.
тал мн. **талове** м. 1. део. 2. мираз.
талэз мн. **талэзи** м. „талас“.
талиграм м. „телеграм“; вар. **тэлиграм**.
Талијан мн. **Талијање** м. „Италијан“.
Талијанка ж. „Италијанка“.
талог м. „талог“.
талпа мн. **талпе** ж. 1. ђон. 2. стопало.
талпица мн. **талпице** ж. „подножак“ (на разбоју); вар. **тэлпица**.
талпишат гл. „пенцетирати“.
тамán прил. „таман“; вар. **тэмán**.
тамбура ж. „тамбура“.
тамбураш м. „тамбураш“.
Тамишвар м. „Темишвар“; вар. **Темишвар**.
тамјан м. „тамјан“; вар. **тамњán**.
тамњán в. **тамјán**.
тамњаника ж. „тамјаника“.
тамо прил. „тамо“.

тане мн. **танета** с. „тане“.
тањир мн. **тањире** м. „тањир“.
тапкат гл. 1. тапкати земљу. 2. мешати. 3. тапшати; *Тáйкам зéмљу; Тáйкам кáшу; Тáйкам рúке.*
тарга мн. **тарге** ж. „носила“.
тарице ж. мн. „трице“.
тас мн. **тáсове** в. **каук**.
тата мн. **тáте** в. **тајка** 2.
тата мошá м. „очух“; вар. **тата машá’оь**.
татар м. „просо“.
татаика м. „татица“.
татин прид. „татин“.
татовина ж. „очевина“.
тафла ж. „саобраћајни знак“.
ташта ж. „ташта“; вар. **тэшта**.
тэга прил. „тада“; вар. **тэга**.
тэј зам. „тај“; вар. **теј, тиж**.
тэкá в. **тако**.
тэкма ж. „припрема младе коју врши њена мати у суботу увече, уочи свадбе“; вар. **тэкмоба**.
тэкмоба в. **тэкма**.
тэкнут в. **такнут**.
тэлпица в. **талпица**.
тэлh’át в. **тэлч’át**.
тэлцáлник м. 1. млатило. 2. аван.
тэлч’át гл. „тући“; вар. **тэлh’át**.
тэмá ж. „тама“.
тэмán в. **тамán**.
тэмница ж. „тамница“.
тэнэцэк прид. „танак“; вар. **тэнэч’эк**; син. **тэнки**.
тэнэч’эк в. **тэнэцэк**.
тэнит гл. „тањити“.
тэнки мн. **тэнки** в. **тэнэцэк**.
тэрнакоп мн. **тэрнакопóве** м. „трнокоп“.
тэст м. „таст“; вар. **тэшт**.

- тэтар** мн. **тэтарэ** м. „хельда“.
тэшт в. **тэст**.
тэшта в. **ташта**.
тэшгове м. мн. „родитељи су-
 пруге“.
тви в. **тфи**.
твби, твбоја, твбоје мн. **твби,**
твбоје зам. „твој“; вар. **твој**.
твој в. **твби**.
тврд, тврда, тврдо прид., прил.
 „тврд“.
тврдица мн. **тврдице** ж. „назив
 врсте трешања“.
тврду́т гл. „тврдути“; *Се ѿвр-*
дњу́је.
тврдоглавэц м. „тврдоглавац“.
тэга в. **тэга**.
теглач м. „коњ који добро ву-
 че“.
тэглит гл. „вући“; *Тэйлиш из*
зуби; Тэйлим јену бразду; Тэй-
лим из око; вар. **тэглит, тэк-**
лит.
тэглит в. **тэглит;** *Тэйли да*
умре.
тезга ж. „тезга“.
теј в. **тэј**.
т'эјка в. **ћ'эјка**.
тек прил. „тек“.
тэклит в. **тэглит**.
телé мн. **телéта, телци** с. „теле“.
телеграф м. „телефонски стуб“.
телеграфират гл. „телеграфи-
 сати“.
телéћ'ак в. **раница**.
телéћ'но прид. „телеће“; вар.
телéћ'о.
телéћ'о в. **телéћ'но**.
телефон мн. **телефоње** м. „те-
 лелефон“; вар. **телифон**.
телефонират гл. „телефонира-
 ти“.
телиграм в. **талиграм**.
телит гл. „телити“.
телифон в. **телефон**.
телица ж. „јуница“.
тело мн. **тела** с. „тело“.
теме мн. **темена** с. „теме“.
Темишвар в. **Гамишвар**
тенгеріца мн. **тенгеріце** ж.
 „место где се прикачује руда
 на колима“.
тэпих мн. **тэпици** м. „крпара“.
тепсија ж. „тепсија“.
тэран прид. „теран, гоњен“.
тэрат гл. „тераги, гонити“.
тэрен с. „терен“.
тэрет м. „терет“.
теретіна ж. „астма, сипња“.
тэсан, тесна, тэсно прид. „те-
 сан“; вар. **тэсэн**.
тэсэн в. **тэсан**.
тэсто мн. **тэста** с. „тесто“.
тет гл. „хтети“.
тетак мн. **теткове** м. „тетак“.
тэтница ж. „стадо“.
тећ гл. „тећи“; *Теч'у оч'и; Теч'э*
буре; Вода пич'э.
теч'эње с. „ток реке“; *Теч'эње*
реке.
тешкоћа ж. „тешкоћа“.
ти зам. „ти“.
ти мн. **тија** зам. „ти“; *Ти сви*.
тив, тива, тиво прид. „тих“.
тиво прил. „тихо“.
тигања ж. „тигањ“.
тиј в. **тэј**.
тиква мн. **тикве** ж. „бундева“.
тиква турска ж. „турски дулек“.
тиквица ж. „тиквица“.
тимбра в. **марка**.
тинá ф. „најситнији песак“.
т'инћ'ат гл. „тискати“.
типса ж. „стипса“.
тирарц м. „ветеринар“; син. **ве-**
теринар.
тиса мн. **тисе** ж. „тиса“.
тискат гл. „тискати, гурати“; в.
тиснут.
тиснут гл. „тиснути, гурнути“.
Тисовица ж. „Тисовица“ (село).
тић'ка мн. **тић'ке** в. **тич'ка**.

ти́фос м. „тифус“; вар. **ти́фус**.
ти́фус в. **ти́фос**.
тич’ат гл. „тицати“.
тич’ат гл. 1. вредети. 2. понашати се; *Се тич’а да ме слушаши; Добре се тич’а*.
тич’ка мн. **тич’ке** ж. „птица“; вар. **тић’ка**.
тишлер мн. **тишлери** м. „столар“.
тишто́к мн. **тиштоци** м. „рам на вратима“.
тјаск мн. **тјаскове** м. „преса за грождје“.
ткат гл. „ткати“. *Женá која тке*.
тбар мн. **тбари** м. „товар“.
тба мн. **тбе** ж. „добош“.
тобц’ија мн. **тобц’ије** м. „тобција“.
тоблар мн. **тобларе** м. „склониште у шуми за људе или за стоку“.
тоблењач’а ж. „овчарска колиба“.
тобошар мн. **тобошаре** м. „добошар“.
товаљат гл. „ваљати се“.
товаљу́г мн. **товаљу́гове** м. „ваљак“.
тбар мн. **тоуари** в. **тбар**.
товáрен, тоváрна, тоváрно прид. „тежак“.
товáреш мн. **товáрэши** м. „друг“.
товáрэша мн. **товáрэше** ж. „другарица“.
товáрит гл. „товарити“; *Товáрим ко́ла*.
товáрна женá ж. „трудна жена“.
товáрно прид. „тешко“.
ток м. „потпетица“.
токат гл. „сецкати“.
токица мн. **токице** ж. „клепало“.

то́лки, то́лка, то́лко мн. **то́лки, то́лке** прид. „толики“.
то́лко прид. „толико“.
топ мн. **топове** м. „топ“.
то́пен, то́пена мн. **то́пени, то́пене** прид. „топљен“.
топи́ло мн. **топи́ла** с. „место где се потапа кудеља“.
то́пит гл. „топити“.
топли́ца ж. „жега“.
топлó прид., прид. „топло“.
тополá мн. **тополé** ж. „топола“.
тополич’ар м. „тополик“.
тор м. „коњско ђубриво“.
тор тру́л м. „ситно коњско ђубриво“.
тора́к м. „први изројени рој“.
тори́на мн. **торине** ж. „непоједени остаци сена“.
то́рит гл. „ђубрити“.
то́рник мн. **то́рници** м. „уторак“.
торбх м. „назив неке биљке“.
тоци́ло мн. **тоци́ла** с. „тоцило“.
то́ч’ак мн. **то́ч’кове** м. „точак“; вар. **то́ч’эк**.
то́ч’эк в. **то́ч’ак**.
то́ч’ков прид. „точков“.
тр в. **ћ’а**.
тра́ва и **травá** мн. **тра́ве** ж. „трава“; вар. **трэ́вá**.
травá пуч’и́бса в. **пуч’и́бса**.
травно́ прид. „травно“.
траг мн. **трази** м. „траг“.
тра́жит гл. „тражити“.
тра́јат гл. „трајати“.
трајста мн. **трајсте** ж. „торба“. *Фалéње вéлко је трајста и́разна*.
трајстикáр м. „тршчар“.
трактóр м. „трактор“.
трактори́ст м. „тракториста“.
трандафи́р мн. **трандафи́рове** м. „ружа“.
транцáт гл. „рашити, распарати“.

трап м. „трап“.
трахо́ма ж. „трахом“.
трэ́ва в. **тра́ва**.
тréнтор м. „трут“; вар. **тréнтор**,
тру́тор.
трба́н м. „трбух“.
трбунал м. „суд“.
тréвит гл. „растурати“.
тréгнут гл. „тргнути“.
тréговат гл. „трговати“.
тréговац мн. **тréговци** м. „трго-
 вац“.
тréговина ж. „трговина“.
тréбат гл. „требати“; *Мокање
 шрэба да се жéну; Ми не шрэба
 ниниша; Ми шрэба да йођ’емо на
 вашир; За ова шрэба да ви вре-
 вим; Трэба да се ч’эшле.*
тréбит гл. „требити“.
тréбунк мн. **тréбунци** м. „ко-
 ларски струг“.
тréгер мн. **тréгери** м. „траке
 које држе панталоне“.
Трејерашé м. „Три јерарха“.
трек м. „отпаци од кучина“.
трем м. „трем“.
трен м. „воз“; *Свак дэн иде шрен
 камо сéла наша.*
трен м. „трем, настрешница“; *Трен
 за бвце.*
тréпат гл. „трептати“.
тréпка мн. **тréнке** ж. „баса-
 мак“.
тréпнут гл. „трепнути“.
тréпушка мн. **тréпушке** ж.
 „трепавица“.
трес узв. „трес“.
тréсат гл. „трести“; в. и **трест**;
Земља се шресé.
тréскало мн. **тréскала** с. „грм-
 лавина“.
тréскаљка ж. „тресак“.
тréснут гл. „треснути“.
трест гл. „трести“.
тréсти́ка ж. „треска“.

трет гл. „трти, трљати“; *Ја се
 шрем йо íрбине.*
тréћ’и, тréћ’а, тréћ’о мн. **тréћ’и**
тréћ’е, члановано; **тréћ’ијен**,
тréћ’и; на ин. **тréћ’ини, тréћ’е-**
не бр., прид. „трећи“.
тréћ’ина бр., ж. „трећина“.
тréфит гл. „трефити“.
тréзат гл. „трзати“.
три бр. „три“.
три пúта бр. „три пут“.
тréбла ж. „ручица на буши-
 лици“.
тréдэсет бр. „тридесет“; вар.
триест.
тréиест в. **тréдэсет**.
тréиести бр. „тридесети“.
тréинаест бр. „тринаест“.
тréинаести, тréинаеста бр. „три-
 наести“.
трист прид. „тужан“.
тréстоћ’а ж. „туга“.
тréита в. **бréита**.
тréи́фóј в. **тréи́фóј**.
тréице ж. мн. 1. трице. 2. перут.
 3. струготине.
тréкат гл. „трчати“.
тréкољич’ар м. „рупчасто место“.
тréлит гл. „трлити“.
три мн. **тréнове, тréње** м. „трн“.
тréномét м. „метла од грања“.
тréнбсит гл. „влачити за собом“.
тréнтор мн. **тréнтори** в. **тréнтор**.
тréијет гл. „одвајати ситнију
 сламу“; *Тријетем.*
тréи́т гл. „одвојити ситнију сла-
 му“;
тréњар мн. **тréњаре** м. „трњар“.
тréва мн. **тréве** ж. „мрва“;
 вар. **тréва**.
тréва в. **тréва**.
тréица бр., м. „тројица“.
тréја бр. „троје“; *Тréја вршии.*
тréјка ж. „тројка“.
тréка мн. **тréке** ж. 1. лобања. 2.
 тиква.

трóлав прид. „који има кијавицу“; вар. **трóнав**.
трóна ж. „кијавица“.
трóнав в. **трóлав**.
трóпкаше с. „трупкаше“.
трóшак мн. **трóшкове** м. „трошак“.
трóшит гл. „трошити“; *Ја шрóшим млобо новци; Трóшим иййу*.
трóшљив, **трóшљива** прид. „трóшљив“.
трпéње с. „стрпљење“.
трпíја м. и ж. „ждера, ждероња“; вар. **трпíјаш**.
трпíјаш м. в. **трпíја**.
трпíт гл. „трпети“.
трсит гл. „трсити“.
трт узв. „марш“; в. и **марш**.
трубá мн. **трубé** ж. „труба“.
трúбит гл. „правити трубу“.
трúгла ж. „сандук на колима“.
труд м. „труд“ (гљива).
трúкуан прид. „штампан“.
трул прид. „труо“.
трулач'йна ж. „трулеж“; вар. **трулач'йна**.
труп мн. **трúпове** м. „труп“.
трупáц мн. **трúпци** м. „труппац“.
трúница мн. **трúнице** ж. „труппица“.
трúса ж. „набојњача, торба за алат“.
трúтит гл. „оборити“.
трúтор в. **трéнтор**.
трúх'ен, **трúх'ена**, **трúх'ено** пред. „оборен, полегнут“.
трфóј м. „детелина“; вар. **трифóј**.
трфорáј м. „место засејано детилином“.
трш м. „жбун“.
тршовина мн. **тршовине** ж. „истршено место“.

туá прил. „ту“.
Тудоркóв м. „Свети Теодор“; вар. **Тудоркóвља**; син. **Тудорóвци**.
Тудорóвци м. мн. в. **Тудоркóв**.
туђ', **туђ'á**, **туђ'о** мн. **туђ'и**, **туђ'е** прид. „туђ“.
туђба ж. „тужба“.
туђен гл. „тужен“.
туђит гл. „тужити“.
тужнó прид. прил. „мучно“; *Ми је шужнó*.
тулуз м. „тулуз, кукурузовина“.
тунéл мн. **тунéлове** м. „тунел“.
тургоњ мн. **тургоњи** м. „назив врсте шљива“.
турíак мн. **турјац** м. „џомба“.
Туркóјка ж. „Туркиња“.
турн мн. **турновé** м. „торањ“.
Турска ж. „Турска“.
турски, **турска** мн. **турски**, **турске** прид. „турски“; *Тикве шурске*.
турски прил. „турски“.
турта ж. „обга“.
Турч'им мн. **Турци** м. „Турчин“; вар. **Турч'ин**.
Турч'ин в. **Турч'им**.
тута в. **эч'**.
туткóво мн. **туткóва** с. „смола са дрвећа“.
туфóв м. „џбун“.
туц узв. „туц“.
туце с. „туце“.
туч' м. „туч“.
туч'ан м. „котлић од туча“.
туш'ен прид. „послат“.
тфи узв. „тфи“ (опонаша пљување); вар. **тфиј**, **тфуј**, **тви**; *Тфи, да не се уреч'еш*.
тфиј в. **тфи**.
тфуј в. **тфи**.

Ћ

Ћ'а узв. „ћа”.

Ћ'ај *в.* **ч'ај**.

Ћ'ака мн. **Ћ'аке** ж. „каница за сабљу”.

Ћ'апа *в.* **ч'апа**.

Ћ'ар м. „чар”.

Ћ'аск м. „ступа”.

Ћ'афа *в.* **ч'афа**.

Ћ'ашка *в.* **ч'ашка**.

Ћ'ејка мн. **Ћ'ејке** ж. „тетка”; вар. **т'ејка**.

Ћ'елар *в.* **ч'елар**.

Ћ'елула мн. **Ћ'елуле** ж. 1. хелија.
2. чаура; *Ћ'елула о^т сеишове*.

Ћ'емер мн. **Ћ'емери** *в.* **ч'емер**.

Ћ'ерере с. „молба”; син. **молбеница**.

Ћ'еркул де регрутаре м. „зграда у којој се врши регрутација”.

Ћ'еска ж. „Чехословачка”; син. **Пемска**.

Ћ'ест *в.* **ч'ест**.

Ћ'етера ж. „врста виолине”.

Ћ'ешал *в.* **ч'ешал**.

Ћ'ешљање с. 1. чешљање. 2. рендање; *Ћ'ешљање даску*.

Ћ'ивија *в.* **ч'ивија**.

Ћ'ижма мн. **Ћ'ижме** *в.* **ч'изма**.

Ћ'икора *в.* **ч'икора**.

Ћ'инда мн. **Ћ'инде** ж. „предсобље”.

Ћ'инић'ајка ж. „гвоздена шипка којом се шири платно на разбоју”.

Ћ'ипка мн. **Ћ'ипке** *в.* **ч'ипка**.

Ћ'ирés м. „буљина”; вар. **Ћ'урés**, **Ћ'урéш**.

Ћ'ирéшња *в.* **ч'ирéшња**.

Ћ'ирíкат *в.* **ч'ирíкат**.

Ћ'ирíлица ж. „ћирилица”; *Словe ћ'ирíлица*.

Ћ'ић'орка *в.* **ч'ић'орка**.

Ћ'ић'а *в.* **ч'ић'а**.

Ћ'ок м. „ћок за брус”.

Ћ'окрлија *в.* **ч'окрлија**.

Ћ'орав, **Ћ'орава** *в.* **Ћ'орау**.

Ћ'орáпа мн. **Ћ'орáпе** *в.* **ч'арáпа**.

Ћ'орау прид. „ћорав”; вар. **Ћ'орав**; *Ћ'орау на јéно óко*.

Ћ'орба *в.* **ч'орба**; *Ћ'орба од њасуља*; *Ћ'орба од кром'ири*; *Ћ'орба од зéље*; *Ћ'орба од мéса*.

Ћ'обсау прид. „ћосан”.

Ћ'обшак м. „ћошак”; *Се мéшу нике сивáри, јéна лавá о^т њеи^ла и нико цвéће у ћ'обшак код њшока*.

Ћ'ук мн. **Ћ'укове** *в.* **ч'ук**.

Ћ'ук-Ћ'ук *в.* **ч'ук-ч'ук**.

Ћ'укат гл. „кљуцати”; *Ћ'ић'ке ћ'уку ирбж'е*.

Ћ'укур мн. **Ћ'укури** *в.* **ч'укур**.

Ћ'ула ж. „ћула”; вар. **ч'ула**.

Ћ'улит гл. „ћулити”; *Коњ ћ'ули љиши*.

Ћ'умáг *в.* **ч'умáг**.

Ћ'уна ж. „ћуп”.

Ћ'унау *в.* **ч'унав**.

Ћ'урés мн. **Ћ'уресí** *в.* **Ћ'ирés**.

Ћ'урéш *в.* **Ћ'ирés**.

Ћ'уúкат гл. „викати” (о совуљаги).

Ћ'уш м. „сова”.

У

у пред. „у”; *Дејћџ иде у ч'кóлу;*
У време живóтију је бил добзр;
Се њремесијимо у друђу ситрану;
Седи у њостџелу; Њџа џа боли у
корэм; У џлау асџалу; Идем у
Тамшивар; Ў џодине; У џолак;
Седи у њџе; Пуђу у џље.

у-у узв. (имитира глас голуба).

убџват гл. „убијати”.

убијен, убијена, убијено и уби-
енó прид. 1. убијен. 2. ожу-

љен.

убџт гл. 1. убити. 2. ожуљити.

убџдат в. **обџдат.**

убџст гл. „убости”.

убрџсат гл. „убрисати”.

убџт гл. „обути”; *Се убџјем.*

џва зам. „ова”.

увабен прид. „иступљен, туп”.

увабит гл. „иступити, тупити”.

увиђ'ат гл. „увађати”.

увлажан в. **улажан.**

џвлака ж. „гађник”.

џво мн. **џва, џши** с. „ухо”.

увредит гл. „увредити”.

уврнут гл. „ушкoпити”.

уврнут прид. „ушкoпљен”.

џгар м. „угар”.

угарџшат гл. „угарити”; *Уѓарџ-*
шемо.

угледач'ка в. **огледач'ка.**

угрџжен прид. „пџјан”.

угрџзат гл. в. **грџзат.**

удаџит гл. „удавити”; вар. **удџ-**
џит.

удџџит в. **удаџит.**

удџрат гл. „појавити се”.

џдица мн. **џдице** ж. „удица”.

удовџц мн. **удовџџ** м. „удовац”.

удовџца мн. **удовџџе** ж. „удо-
џџица”.

удрен прид. „ударен”.

удрџт гл. „ударити”.

уџдрџље с. „зарез на панталон-
нима, шлиц”.

уџдрџгат гл. „подрџгнути се”.

џжина ж. „ужина”.

џжица мн. **џжице** ж. „џџица”;

син. **врџца.**

уз пред. „уз”.

узајмење с. „узајмење”.

узајмет прид. „узајмељен”.

узајмит гл. „узајмити”.

уздџце ж. „узде”.

уздџшат гл. „уздисати”.

уздравџт гл. „оздравети”.

уздрџат гл. „одрџати се”; *Ја се*
уздрџсам млад.

џзет гл. „узети”.

узгџав мн. **узгџаве** ж. „пред-
џџи део кревета”.

узајмат гл. „узимати”.

узној м. „зној”.

узнојен прид. „ознојен”.

ујаџнут гл. „узајхати”.

џбање с. „рудокоп за угаљ”.

џјка м. „ујац”.

џјна ж. „ујна”.

џју узв. (за вабљење коза).

ујаџм мн. **ујаџме** м. „ујаџ”; син.
вама.

укрџич'ат гл. „дирнути, афекти-
рати”.

улар мн. **уларџ** м. „улар”; вар.
урлар.

улажан, улажна, улажно прид.
„влажан”; вар. **увлажан, вла-**
жэн.

улажно прил. „влажно”; син.
џмедно.

улазит гл. 1. улазити. 2. пузати
се; *Маџка улази уз дрво.*

улеј м. „уље”.

улест гл. 1. ућн. 2. попети се;
Ја се улезем уз дрво.

улог в. **сџкат.**

улуќ м. „жлеб”.

уљ мн. **уљове** м. „кобац”.

- умѐт** гл. „умети, знати”.
умедно в. **улажно**.
умѐкч'ат гл. „умекшати”.
умѐсто прил., пред. „место”.
умић'у прил., пред. „међу”.
умка мн. **умке** ж. „хумка”;
 вар. **унка**.
умбрит гл. „убити”.
умрѐт гл. „умрети”.
унифóрма ж. „униформа”.
унка ж. в. **умка**.
унтура ж. в. **сáло**.
унук мн. **унуци** м. „унук”.
унук од брата м. „синовац”.
унука мн. **унуке** ж. „унука”.
унука од брата ж. „синовица”.
унутра прил. „унутра”.
унуч'е с. дем. „унуче”.
уншлаг м. „облог”.
упáлит гл. „упалити”.
упáнут гл. „стати, имати места”.
упѐрт гл. „опрети се”.
упоље прил. „упоље”.
упрát в. **опрát**; *Ју уйѐре; П'ем уйрáи*.
упрѐт гл. „зауставити”.
упрóстит в. **опрóстит**.
упудит гл. **опудит**.
урак мн. **урци**, **уркове** в. **лов**.
урвиште в. **урниште**.
урвит гл. „уништити”.
урдár мн. **урдаре** м. „кашика којом се вади урда”.
урсáла мн. **урсáле** в. **оснóва**.
урсóјка в. **јáрица**.
урѐзник мн. **урѐзници** м. „урезник (у ткању)”.
урѐкнут гл. „урећи”; *Уреч'ѐм*.
уркáч' мн. **уркáч'е** м. „хајкач”.
урлáp в. **урлáф**.
урлár в. **улár**.
урлáф мн. **урлáфове** м. „одсуство”.
урлужет гл. „оплодити кобилу”;
Урлужѐ кобилу.
урматóр м. „наследник”.
урниште с. „прокоп”; вар. **урвиште**.
- урóј** м. „прекрупа”.
урúкат гл. „крчати” (о цреви-
 ма); *Урúку ч'ирѐва*.
ускрáјак м. „окрајак (хлеба)”.
успѐглат гл. „испеглати”.
успињат се гл. „пузати се”.
успút прил. „успут”.
уста ж. „уста”.
усúk мн. **усúкове** м. „прљав-
 штина из вунс”.
úтер м. „шеширција”.
утѐћ' гл. „утећи”; *Да уйѐч'ѐ;*
Уйѐкал ч'ишау.
утич'ат гл. „спасавати се”.
утóre мн. **утóрета** с. „шанчић
 на дно бурета у који улазе
 дуге”.
уторњáк мн. **уторњáци** м. „алат-
 ка којом се прави шанчић на
 дно бурета за дуге”.
утрág м. „песак и брашно које
 излази из воденице после отки-
 вања камена”.
úтрипа мн. **úтрине** ж. „утрина”.
уфáтит гл. „ухватити”.
уфáћ'ен, уфáћ'ена, прид. „ухва-
 ћен”.
уфúгловат в. **исфúгловат**.
ух узв. „ух”.
уч'ѐн прид. „учен”.
уч'ѐра прил. „јуче”.
уч'инѐт, уч'инѐтá прид. „учи-
 њен, направљен”; вар. **уч'и-
 њѐт**.
уч'инúт гл. „учинити”.
уч'ињѐт в. **уч'инѐт**.
уч'ит гл. „учити”.
уч'итељ мн. **уч'итељ'и, уч'ите-
 љи** м. „учитељ”.
уч'итељка мн. **уч'итељке** ж.
 „учитељица”.
уч'итељов, уч'итељова прид.
 „учитељев”.
ушањѐст прид. „клепав”.
ушћ'е мн. **ушћ'ета** с. „горњи
 део лонца”.

Ф

фабрика ж. „фабрика“; *Смо радили по фабрике; Има и ош фабрике, и има ч'овек ишо ч'ине.*
фабрикант м. „фабрикант“; *Фабрикант од ножеве; Фабрикант од кљбоиш.*
фагадоват гл. „обећати“.
фагадување с. „обећање“; *Га забунил из фагадување; Не држи фагадување.*
факла ж. „бакља“.
фактор м. „поштар“.
фала ж. „хвала“; *Фала лепо.*
фаламоток м. „свежањ сламе“; *Један фаламоток од сламе.*
фаленга ж. „недостатак“.
фалеше с. „хваљеше“; *Фалеше велико је ирајска ирзна.*
фалија мн. **фалије** ж. „кришка“; вар. **фалика**.
фалика в. **фалија**; *Фалика од каше.*
фалит гл. „хвалити“.
фалишан прид. „са грешком“; *Фалишан у бч'и.*
фалка мн. **фалке** ж. „вилица“.
фалосират гл. „употребљавати“; *Се сабере, и ша фалосира на нишио.*
фаливац м. „хвалиша“.
фамелија мн. **фамелије** ж. 1. породица. 2. родбина.
фантерија ж. „пешадија“; вар. **ифантерија**.
фантерист мн. **фантеристи** м. „пешак“ (војник).
фанфара ж. „дувачки оркестар“.
фарба мн. **фарбе** ж. „фарбе“; *Фарба сиња.*
фарбант м. „бандажа; завој“.
фарбар ж. „фарбар“.
фарбат гл. „фарбати“; вар. **фарбоват**; *Фарбам јажца.*

фарбоват в. **фарбат**; *Ја фарбујем јажца; Фарбујеш у ч'ерно.*
фармак м. „чар“.
фармаковат гл. „чарати“; *Те фармакује.*
фат мн. **фатове** м. „хват“.
фатат гл. „хватати“; *Фатам рибу из удицом; Фатам волве на кола; Јена до друјој се фату за иреде; Сам уфатаил; Волве се фату, два од најреда, два одо-сирата.*
фатов мн. **фатове** м. в. **цеплига**; *Чинем фатове од дрво.*
фаша ж. „пелена“; в. **цолкове**.
фашија мн. **фашије** ж. „узак комадић земљишта“.
фэгедување с. „обећање“.
феркица ж. „виљушка“; вар. **фуркица**.
фэскат прид. „врскав“.
феуар м. „февруар“; син. **фэбруар**.
федерштил мн. **федерштила**, **федерштилове** м. „писаљка“.
фела ж. „фела, врста“.
фенер мн. **фенери** м. „фењер“.
феранга мн. **феранге** ж. „за-веса“.
ферастра мн. **ферастре** ж. „жљеб на воденици куда пролази брашно“.
фереструјка ж. „отвор на кошници куда пролазе пчеле“; *Се зашвори фереструјка.*
фериз м. „тестера“; вар. **фириз**.
фериз велики м. „велика тестера“; вар. **фириз силнијен**.
фериз за железо в. **бомфajer**.
фериз у грбину м. „кичма“; син. **грбњача**.

- фермбр** м. „патент—затварач“;
син. **ресбрт**.
- фештило** с. „фитиљ“.
- фигура** мн. **фигуре** ж. „фигура“;
Ч’ине фиуре.
- фијбка** мн. **фијбке** ж. „фиока,
чекмеце“.
- филм** м. „биоскоп“; син. **кино-
матограф**; *Сам бил на филм.*
- филоксера** ж. „филоксера“.
- фиљен** мн. **фиљени** м. „кум“;
*То ми не знамо, ми кажемо ч’а
фиљен украј сламу од кума, и
иадбала слама је је њрошл из
кбала.*
- фиљена** мн. **фиљене** ж. „ку-
ма“; вар. **фиљења**.
- фин** прид. „фин“; син. **сетљиџ**.
- фино** прил. „фино“.
- фибр** м. „јежа, дрхтавица“; *Ме
ѡрошли фибри бсѡра.*
- фирер** м. „наредник“; вар. син.
сержент.
- фириз** мн. **фиризѡ** в. **фериз**.
- фиризана** ж. „пилана“.
- фириз за рѡку** м. „тестерица“.
- фириз малијен** м. „столарска
тестера“.
- фириз силнијен** в. **фериз ве-
лики**.
- фирцат** гл. „фирцати“.
- фитил** м. „фитиљ свеће“.
- фић’кат** гл. „звиждати“; *Фић’кам
кроз зуби; Фић’кам у ѡрсѡи.*
- фифељка** ж. „звиждаљка“; вар.
фифољка.
- фифољка** в. **фифељка**.
- фишко** прил. „брзо“; вар. **фри-
шко**.
- флаута** ж. „флаута“.
- флаша** мн. **флаше** м. „флаша“;
*Је најзлнула флаше из воде ми-
нерале.*
- флек** мн. **флекове** м. „флека“;
Се ч’ине флекове нг њу.
- флечат** гл. „флекати“.
- флекоау** прид. „флекав“.
- флизура** ж. „фризура“.
- флокав, флокaва, флокaво** в.
флокау; *Флокcво ѡлѡи о; Он
је јакo флокaв.*
- флокау** прид. „длаков, маљав“
вар. **флокaв**.
- флура** мн. **флуре** ж. „фрула“.
- флура на нбгу** ж. „цеваница“.
- флура на рѡку** ж. „кост руке од
длана до лакта“.
- флурит** гл. „звиждати“; *Флурили
у флуре; Ч’овек иѡио флурѡ;
Флурим ис ѡрсѡи.*
- фљак** м. „ништавна ствар“.
- фљос** узв. „фљос“.
- фоја** ж. „обга“.
- фојервектер** м. „ватрогасац“;
син. **ватрогасац**.
- форма** мн. **форме** ж. „форма“;
*Све кoзе јена форма; Ми ла да
врѡвимо мѡкар у каку форму.*
- форт** прил. „непрестано“; *Ако
ѡде кѡша фортѡ, не знам како
ћ’е бѡи.*
- фотографија** ж. „фотографија“;
син. **слика**.
- фотографисат** гл. „фотографи-
сати“.
- фотографист** м. „фотограф“.
- фрајлица** ж. „госпођица“.
- фрајтер** мн. **фрајтери** ж. „десе-
тар“; син. **фрунташ**.
- Франција** ж. „Француска“; син.
Француска.
- Францѡз** мн. **Францѡзи** м.
„Француз“.
- францѡз** м. „француски кључ“.
- Француска** ж. „Француска“.
- Францускиња** ж. „Францус-
киња“.
- фрббнк** мн. **фрббнкове** м. 1.
крстина на колима. 2. предњи
део уздица.
- фризерица** ж. „фризерка“; син.
стрижерица.

фришэк прид. 1. свеж. 2. жи-
вахан.
фришко в. **фишко**; *Нема жэлч',
бѣга фришко; Пофришко би ѿи
ч'ицѹл зло нѣю да ѿе ѿомбине;
в. и фишко.*
фркат гл. „гасити прстима” (о
свећи); *Фркам свећ'у.*
фркољѹ прид. „слинав”; син.
трбнав.
фркъци м. мн. „слине”.
фрлаток мн. **фрлаци** м. „крупна
пахуљица снега”.
фрлбга старá ж. „дролба”.
фрљат гл. „бацати”; *У мѣсѿю да
ѿрейбзна њѣйву ѿреику, а он
фрља на дрѹи; Фрљам од мене
цбле кáлне; Мзч'ка се фрља; Ја
се фрљам у ч'овѣка; Нѣка фрља;
Фрљч ѿиушку; в. и фрљит.*
фрљит гл. „бацити”.
фрнит гл. „зујати” (о вретену);
Вреѿенб фрни.
фронт м. 1. фронт. 2. страна
куће окренута ка улици, син.
ликцѣ; вар. **фрунт.**
фрскат гл. „прскати”.
фртаљ ж. „фртаљ”; *Фрѿиáљ сáиш;
Фрѿиáљ мѣсеца; Фрѿиáљ кáлне; Фр-
ѿиáљ лѿиѿре.*
фрула на нбгу в. **флѹра на нбгу.**
фрунт в. **фронт.**

фрунтáш мн. **фрунтáши** в. **фрај-
тер.**
фруштѹк м. „доручак”; вар.
фуштѹк.
фруштѹкат гл. „доручковати”;
вар. **фуштукáт**; *Ја фруиѿѹ-
кам мáло рáно и пбћ'ем на рáд-
ње.*
фрц узв. „фрц”.
фршáлунг м. „даска на ралу”.
фудамѣнт мн. **фудамѣнтбѣ**
м. „фундамент”; вар. **фунда-
мѣнт** и **фундэмѣнт**; *Прво се
ч'ици фудамѣнти.*
фундамент в. **фудамѣнт.**
фундэмѣнт в. **фудамѣнт.**
фунтуши м. (постоји само облик
за множину) „пахуљице сне-
га”.
фурка ж. „преслица”.
фуркица мн. **фуркице** ж. „ви-
љушка”.
фуркъб мн. **фуркъби** м. „ро-
гуље”.
фуртѹна мн. **фуртѹне** ж. „олу-
ја”.
фурѹна ж. „пећ”; *Не залѣи се
за фурѹну, ч'а с изѿориш.*
фусѣкла мн. **фусѣкле** ж. в. **ч'а-
рапе**; *У циѿѣле без фусѣкле.*
фѹспод м. „патос”.
фуштѹк в. **фруштѹк.**
фуштукáт в. **фруштѹкат.**

X

хај-хај в. **áјда-áјда.**
халáт мн. **халáти** в. **алáт.**
хам мн. **хáмове** в. **ам.**
харк в. **арк.** *Држэк на харк.*
хэ узв. „хм”.
хэјс в. **эјс.**
хэш в. **эш.**
хэргѣла в. **ергѣла.**

хилáда ж. „хилáда”; вар. **илá-
да**; *Прѣко хилáде ч'о'вѣка.*
хо в. **ћ'эе.**
ход м. „ход”; *Ми је дрáйо ход
ѹма коњѹ.*
хбит узв. (којим се тера коњ на
лево).
хоп-хоп узв. „хоп-хоп”.

хóre ж. мн. „живина“.
хрб в. **эрба**.
хрж в. **эрж**.
хржет в. **эржет**.
хркóх'ат гл. „хркати“.

хрт мн. **хртове** в. **эрт**; *Хртí од ойíнка*.
хумка мн. **хумке** в. **умка**.
хубт узв. (којим се тера коњ на десно).

Ц

цáлит гл. „теглити, вући“.
цáмбáл м. „цимбал“.
цáмбáлист м. „цимбалист“.
цáндэр м. „ивер“.
цáпа мн. **цáне** ж. 1. колац. 2. плева. 3. мотке којима се привезује сено на колима.
цáр м. „цар“; *Цáр Констáнијин и цáрица Јелéна*.
цáра ж. „држава“; син. **држáва**.
цáрак м. 1. пласт. 2. колац. 3. капуљача. 4. страшило; вар. **цáрэк**.
цáрэк в. **цáрак**.
цáрина ж. „ораћа земља“; *Цáрина је íе сéјемо и нéје слóбно да óди нíико из мáрве*.
цáрица и **цáрица** ж. „царица“.
цáрство с. „царство“.
цáрувáт гл. „царовати“.
цáнта м. „клин“.
цáрцáрица ж. „грахорица“.
цэцэна мн. **цэцэне** ж. „леденица“.
цэст м. „квасац“.
цвэшкат гл. „прскати; шикљати, избити“.
цвэкла мн. **цвэкле** ж. „цвекла“; *Цвэкла ч'рвэна; Мэсйо за цвэкле; Цвэкла за мáрву; Цвэкла за шећ'эр*.
цвэлит гл. „оплођавати крмачу“.
цвет м. „цвет“; *Цвэй од лэна; Цвэй на сврдел*.
цветáт гл. „цветати“; *Цвэћ'е цвэйí*.

цвэтер м. „цемпер“.
Цвэтнице ж. мн. „Цвети“.
цвэћ'е с. мн. „цвеће“; *Цвэћ'е на шашíр; Јесéњи цвэћ'е*.
цвйкере ж. мн. „цвикер“.
цедíло мн. **цедíла** с. „цедило“; син. **цэћ'ак**, **цэћ'эк**; **процэћ'ák** **процйћ'ак**.
цэдит гл. „цедити“; *Млэкó се цэди; Њэму му се цэду бáле*.
цэћ'ак мн. **цэћ'ове** м. в. **цедíло**.
цэћ'эк в. **цедíло**.
цел прид. „цео“; син. **целокупáн**; *Целá вáлна; Вáлна целокупна*.
целэнит гл. „узорати ледину“; *Земља се целэни*.
цэлер м. „целер“.
цэлина мн. **цэлине** ж. „ледина“; *Орэм цэлину*.
целиндер м. „стакло на лампи“; вар. **цилиндер**.
целокупáн, **целокупна** прид. „целокупан“; в. и **цел**.
центимэтар м. „центиметар“; син. **цэнтли**.
цэнтли в. **центимэтар**.
цэњик м. „суд за цећ“.
цэпэк мн. **цэпци** м. „део разбоја за ткање“.
цэперíг м. „шевар“.
цэпит гл. 1. љускати пасуљ. 2. цепати дрва. 3. рушити; *Цэйим йостáјке; Цэйим дрвó; Цэйим кyћ'у; в. и ицэпит*.

цеплига ж. „цепаница“; син. **фатбв**.
церовина ж. „церовача“.
цев в. **цѣу**.
цѣу мн. **цѣви** м. „цев“; вар. **цев**;
Се ч'ину цѣви ка женѣ йку у флуре.
цивил м. „цивил“.
Циганин мн. **Цигањѣ** м. „Циганин“.
цигански, циганска прид. „цигански“; *Цијанска њжа.*
цигански прил. „цигански“.
цигара мн. **цигаре** ж. „цигарета“.
цигарѣста прид. „са крецавом вуном“; *Овца цијарѣста.*
цигла ж. „цреп“.
цигурно прил. „сигурно“; вар. **сигурно**.
цику-цику-бр узв. (за дозивање оваца).
цилар м. „циљач“; *Он је добар цилар.*
цилиндер в. **целиндер**.
цилит гл. „циљати“; *Ја цилим из љушком; в. и цилуват.*
цилуват в. **цилит**; *Сам сѣар, слабо циљујем.*
цимѣрман мн. **цимѣрмање** м. „дрводеља“; вар. **цимерман**.
цимѣнта мн. **цимѣнте** ж. 1. пехар. 2. шоља за воду. 3. суд за мазало; *Цимѣнтиа од пѣије; Пијем ис цимѣнтиом; То је цимѣнтиа љовѣлика.*
цимѣрман в. **цимѣрман**.
цимет м. „цимет“.
цимпор м. „сумпор“; *Се мѣта вода и љбсе цимпор, и се љѣре.*
цимпурѣшат гл. „сумпорисати“; *Буре се цимпурѣше.*
цин м. „цинк“.
ципар мн. **ципарѣ** м. „јегуља“.

ципѣла мн. **ципѣле** ж. „ципела“;
На нѣје нѣси ципѣле.
цирит гл. „сирити“; *Млѣм љвце, цирим и ч'инем сирѣње.*
циркељ мн. **циркели** мн. „компас“.
циркулар м. „механичка тесера“; *Точ'ак на циркулар.*
циркус м. „циркус“.
цифилиѣст м. „сифилис“.
цицка мн. **цицке** ж. „сиса“;
Мајка мѣта јажца од цицке.
цкѣла мн. **цкѣле** ж. „скеља“.
цѣла мн. **цѣле** ж. „одело, халѣине“; *Їде у цѣлу; Цѣла за сѣаванје; Цѣле за ношѣње; Цѣле нѣве; Цѣле сѣаре; Цѣле ма-мине.*
цолкѣве ж. мн. „пелене“.
цоловѣње с. „љубљѣње“.
црвѣн, црвѣна прид. „црвен“; вар. **ч'ервѣн, ч'рвѣн**.
црвѣнит гл. „црвенити“.
црвенопѣрка ж. „црвеноперка“.
црква ж. „црква“.
црквѣњак м. „црквѣњак“.
цркнут гл. „црћи“; *Краѣе цркну ка јѣду љремљѣо љрфѣј; Ни цркла краѣа; Ми цркла јѣна овца.*
цркнут прид. „цркнут“; *Цркнута овца.*
цркњуѣват гл. „цржавати“; *Цркњује мѣрѣа; Ја цркњујем за љѣја; в. и цркнут, црѣат.*
Црѣна Гѣра ж. „Црна Гора“.
црноѣтка прид. (овца), са црном главом“.
црномањѣст, црномањѣста прид. „црномањѣст“; вар. **ч'ѣрномањѣст, ч'ѣрномањѣст**.
црпѣт гл. „црпсти“.
црѣтат гл. „цртати“.
црѣтано прид., прил. „цртано“.
црѣцарица ж. „крупа, град“.

црџат гл. „цржавати“; *Црџа мār-ва; Јој је јако драџ, црџа за њеја;*
в. и **цркнут, цркњуват.**
цуг м. „промаја“; *Тѣли цуги;* син.
луфт.
цукнут гл. „пољубити“; *Се цук-нул из њом; Ја цукнем некоја.*

цурик узв., прил. „цурик, на-траг“; вар. **цурук.**

цурук в. **цурик.**

цүтре прил. „сутра“; вар. **сүтра;**
јүтре, јүтри, осүтра.

цүцкаљка ж. „цуцла“.

Ч

ч’а вез. „да“; *И видѣл он, и се ч’анул ч’а не и види; Ме сийснул за јушу ч’а сам мислил ч’а се зедавим; Видим ч’а има млобо муве.*

ч’абѳр м. „чабар“; вар. **ч’ѳбѳр,**
ч’ѳбѳр.

ч’ај м. „чај“.

ч’ак прил. „чак“.

ч’аканѳц м. „чаканац“; вар. **ч’о-к’анац, ч’оканѳц.**

ч’акшире м. мн. „чакшире“.

ч’апа ж. „црни лук“; вар. **ћ’апа,**
ћ’апа; *Враћа ч’апа; Ч’апа ис сирње.*

ч’арабара мн. **ч’арабаре** ж.
„сврака“; вар. **ч’оробара.**

ч’арапа мн. **ч’араве** ж. „чара-па“; вар. **ч’ѳрапа, ч’ѳрапа,**
ћ’ѳрапа; син. **фусѳкла.**

ч’аст м. 1. част. 2. веселье.

ч’астит гл. „частити“; *Ја ч’астим сја; Сам ја ч’астим добре.*

ч’аука ж. „чавка“.

ч’афа мн. **ч’афе** ж. „потилѳак“;
вар. **ћ’афа.**

ч’аша ж. „чаша“; вар. **ч’ашка,**
ћ’ашка.

ч’ашка ж. 1. чаша. 2. шоља;
Дај јѳдну ч’ашку вѳду.

ч’ѳбѳр в. **ч’абѳр.**

ч’ѳрапа в. **ч’арапа.**

ч’ѳрв мн. **ч’ѳрви** м. „црв“; вар.
ч’рв; *Ч’ѳрв од дрво.*

ч’ѳрвѳн в. **црвѳн;** *Ч’ѳрвѳно зајѳво-рено.*

ч’ѳрн, ч’ѳрна прид. „црн“; вар.
ч’рн; *Ч’ѳрн ошѳрено; Крава ч’ѳр-на.*

ч’ѳрнѳц м. „гавран“; вар. **ч’р-нѳц.**

ч’ѳрнина ж. „тама“; вар. **ч’р-нина.**

ч’ѳрно прил. „црно“; вар. **ч’рнѳ.**

ч’ѳрномѳаѳст, ч’ѳрномѳаѳста
в. **црномѳаѳст;** вар. **ч’ѳрно-маѳѳст.**

ч’ѳрномѳѳѳст в. **црномѳаѳст.**

ч’ѳрстѳу, ч’ѳрстѳа прид. „чвр-ст“; *Бар овѳј је ѳреч’ѳрстѳу.*

ч’ѳртало с. „цртало“; вар. **ч’р-тало.**

ч’вор м. „чвор“.

ч’ѳбѳр мн. **ч’ѳброве** в. **ч’абѳр;**
Мѳтам у ч’ѳѳр.

ч’ѳбрѳњак м. „чабрењак“.

ч’ѳбрица ж. „чабрица“.

ч’ѳкат гл. „чекати“; *Да не ч’ѳку;*
Смо ѳе ч’ѳкала; Тѳбе сам ѳе ч’ѳкал; Мокани ч’ѳку дѳвке.

ч’ѳкет мн. **ч’ѳкети** м. „чекета-ло“; *Му ѳду ѳсиа коно ч’ѳкеѳ.*

ч’ѳкмѳж мн. **ч’ѳкмѳжове** м.
„ѳйока, чекмеѳе“; вар. **ч’ѳк-мѳже;** син. **копч’ѳг.**

ч’ѳкмѳже в. **ч’ѳкмѳж.**

ч’ѳѳла мн. **ч’ѳѳле** ж. „пчѳла“; вар.
пч’ѳѳла.

ч'елар мн. **ч'еларе** м. „пчелар“;
вар. **ћ'елар**.
ч'елик м. „челик“.
ч'елб с. „чело“; *Ч'елб кон'ско*.
ч'елофан м. „целофан“.
ч'емер мн. **ч'емерове** м. „че-
мер“; вар. **ћ'емер**, **кемер**.
ч'еп мн. **ч'епове** м. „чеп“.
ч'эпит гл. „чепити се, кезити се“;
син. **крывит**; *Он се ч'эпи, се*
крыви.
ч'ерак мн. **ч'ераци** м. „чирак,
свећњак“.
ч'ервен в. **црвен**.
ч'ерево мн. **ч'ерева** с. „црево“;
вар. **ч'ирево**.
ч'ермук мн. **ч'ермуци** м. „жиле
које расту на површини зем-
ље“.
ч'ест, **ч'еста** прид. „чест“; *Ч'ес-*
та шума; вар. **ћ'ест**.
ч'ест ж. „део“; *Ч'ести љске*; вар.
ћ'ест.
ч'естарка ж. „честар“.
ч'еститат гл. „честитати“.
ч'есто прил. „често“; *Тај ч'овек*
доб'е ч'естио код нас; Је љишнал
ч'естио фамилије; Мене ме боли
ч'естио љвбá; Ти и видиш ч'естио.
ч'естура мн. **ч'естуре** ж. 1.
честар. 2. жбуње.
ч'етворица бр., ж. „четворица“.
ч'етвртáк мн. **ч'етврци** м.
„чствртáк“; вар. **ч'етвртáк**.
ч'етвртáк в. **ч'етвртáк**.
ч'етврти, **ч'етврта** бр. „чет-
врти“.
ч'етвртина бр. им. ж. „четвр-
тина“.
ч'етка мн. **ч'етке** ж. „четка“;
Ч'етка за цбле; Оштра ч'етка
за љерање собу; Ч'етка за ва-
рбшање; Ч'етка за ч'ишић'ење.
ч'этир бр. „четири“; вар. **ч'е-**
тири.

ч'этири в. **ч'этир**.
ч'этрдэсет бр. „четрдесет“; вар.
ч'этрэсет.
ч'этрнаэст бр. „четрнаест“; вар.
ч'этрнајест.
ч'эшáл' м. 1. чешаљ. 2. ренде.
3. чешањ белог лука. 4. гре-
бен; вар. **ћ'эшáљ**, **ч'эшáл'**,
ч'эшáљ, **ч'эшел'**.
ч'эшáње с. „чешање“; *Ч'ешáње*
вэдне.
ч'эшáт гл. „чешати; чешљати“;
Ч'ешáт вэлну; Вэлна се оч'эши и
се влáч'и; в. и ч'эшáт.
ч'эшáл' в. **ч'эшáл'**.
ч'эшáљ в. **ч'эшáл'**.
ч'эшел' в. **ч'эшáл'**.
ч'эшáт гл. „чешљати“; *Он се*
ч'эшá свак дэн; Ч'эшáм јо-
вэда.
ч'ивија мн. **ч'ивије** ж. „чивија“;
вар. **ћ'ивија**.
ч'изма мн. **ч'изме** ж. „чизма“;
вар. **ћ'ижма**, **ч'ижма**.
ч'ий, **ч'ија** зам. „чији“.
ч'икбра ж. „цикорија“; вар. **ћ'и-**
кбра.
ч'йкур ж. „задњи део селачке
сукње“.
ч'им вез. „чим“; син. **како**.
ч'инут гл. „радити, правити, чи-
нити“; *Сам ви кажáл да не*
ч'инете нишито без мене; Ми
се ч'ине; Ч'инем јену љску; Два
и ч'этири ч'ине шест; Се ч'ину
кбже за ч'изме и ремење, за ам
и за уздице; Ка се ч'ину се да
код ледера; Дбма ч'ину руч'áк.
ч'ипка ж. „чипка“; вар. **ћ'ипка**.
ч'иревб мн. **ч'ирева** в. **ч'ерево**.
ч'ирэшња мн. **ч'ирэшње** ж.
„трешња“; вар. **ћ'ирэшња**;
Йма дбма млобо ч'ирэшње; Ч'и-
рэшње ч'эрнице; Ч'ирэшње жэ-
шэне.

- ч'ирикат** гл. „црвкutati“; *Тий'ке ч'ирику.*
- ч'ист, ч'иста** прид. „чист“.
- ч'истит** гл. „чистити“; *Ч'истийим обór; Ч'истийим пѣња; Ч'истийим кóжу.*
- ч'истóћ'а** ж. „чистоћа“.
- ч'итање** с. „читање“; *Сóба за ч'ишање.*
- ч'итат** гл. „читати“; *Пóја ѿа ч'иша; Уч'у да ч'ишају и да ѿишу.*
- ч'ић'орка** в. **ч'ић'орка.**
- ч'ић'а** м. „стриц“; вар. **ћ'ић'а.**
- ч'ић'орка** мн. **ч'ић'орке** ж.
1. водопад. 2. жлеб; вар. **ч'ић'ерка, ч'ић'орка, ћ'ић'орка.**
- ч'ишэлница** ж. „три конца на мотовилу“; *По ѿрл, ѿо је ч'ишэлница.*
- ч'кóбла** мн. **ч'кóбле** ж. „школа“; *Он седи на ч'кóблу; Сам бил у ч'кóблу.*
- ч'колáр** мн. **ч'колáре** м. „ученик“.
- ч'колáрица** мн. **ч'колáрице** ж. „ученица“.
- ч'кóлски** прид. „школски“; вар. **шкóлски.**
- ч'оá** ж. „чоха“.
- ч'об** мн. **ч'óбове** м. „цреп“.
- ч'обэлкнут** гл. „мљацнути“.
- ч'обркат** гл. „бућкати млеко“.
- ч'овék** в. **ч'оувék;** *Ч'овék брез краја; Ч'овék из два ликцѣта; Ч'овék без сирамојѣ; Ч'овék из ч'ервенóm киком; Ч'овék за ѿжу; Ч'овék собóрен.*
- ч'овéки** прид. „човечији“; вар. **ч'овéков, ч'овéку;** *Оваја је ч'овéки.*
- ч'овéков** прид. „човеков“.
- ч'овéку** прид. „човеков“.
- ч'овеч'áнски** прил. „човечански“; *Се водил ч'овеч'áнски.*
- ч'овркат** гл. „чепкрати“; *Кокóш-ка ч'оврка.*
- ч'овртија** мн. **ч'овртије** ж. „чевртија, вртлог“; син. **вртльи́г.**
- ч'owék** в. **ч'оувék.**
- ч'óка** мн. **ч'óке** ж. „брег“; *Сан обшэл из ч'óке.*
- ч'окáн** м. „кочањ купуса“.
- ч'окáнац** мн. **ч'окáнци** в. **ч'á-кáнац.**
- ч'окáнэц** в. **ч'áкáнэц;** *Несам нáшэл нйде ч'окáнэц; Ч'окáнэц за ковање.*
- ч'óкат** гл. „куцати“; *Ч'óкамо ч'áшке.*
- ч'óкица** ж. дем. „брежуљак“.
- ч'окрлија** мн. **ч'окрлије** ж. „шева“; вар. **ћ'окрлија.**
- ч'опáња** ж. „валов“.
- ч'óпор** мн. **ч'óпори** м. „чопор“; *Ч'óпор од óвце; Ч'óпор од ѿовéда; Ч'óпор од мáрве; Ч'óпор од шйћ'ке; Ч'óпор од курјацн; Ч'óпор од јуске; Ч'óпор од лух'е.*
- ч'орáпа** в. **ч'арáпа.**
- ч'óрба** ж. „чорба“; вар. **ћ'óрба;** *Ч'óрба се уйойрба у свáко јéло.*
- ч'óрда** ж. „чорда“; *Ч'óрда од ѿовéда.*
- ч'оробáра** в. **ч'арабáра.**
- ч'оувék** мн. **лух'е** м. „човек“; вар. **ч'овék, ч'owék;** *Ч'оувék кој ч'úва коњи.*
- ч'оутáња** ж. „жлеб за воду на тоцилу“.
- ч'оушлугáрка** ж. „чешлугар, штиглиц“.
- ч'офрнáт** прид. „крњав“.
- ч'рв** мн. **ч'рви** в. **ч'эрв;** *Ч'рви шйшо једу кромийри.*
- ч'рвén** в. **црвén.**
- ч'рвенило** с. „црвенило“.
- ч'рльив, ч'рльива** прид. „црвльив“; *Јáболка ч'рльива.*

ч'рн, **ч'рна** в. **ч'эрн**; члановано:
ч'рнијен, **ч'рна**; *Ч'рнијен*
йоси; *Ч'рн на д'ушу*; *Коњ ч'рн*.
ч'рнэц в. **ч'ернэц**.
ч'рно прил. „црно”; в. **ч'эрно**.
ч'рнина в. **ч'эрнина**.
ч'рномáњаст, **ч'рномáњаста** в.
ч'эрномáњаст.
ч'рња́ло с. „црило”.
ч'рпéт гл. „штипати”; син. **штí-**
пат; *Ја íа шíтíуам, ја íа ч'рпéм*.
ч'ртало в. **ч'эртало**.
ч'ува́ње с. „чување”.
ч'ува́р м. „чувар”; син. **гóрњик**;
Ч'ува́р од винб'ради.
ч'ува́т гл. „чувати”; *Ч'увај се;*
Сеје ч'ува́лои йушá; Пейáл ч'ува
кокóшке.
ч'увика́лка ж. „совулага”.
ч'увóн м. „нађе”.
ч'удит се гл. „чудити се”; *Се*
ч'удили.
ч'удља́у прид. „чудан”.

ч'удо мн. **ч'удéса** с. 1. чудо.
 2. инат, љутња, срџба; *Имам*
ч'удо на јенойá.
ч'ук м. „кљун”; вар. **ћ'ук**.
ч'ук-ч'ук узв. „чук-чук”; вар.
ћ'ук-ћ'ук.
ч'укпут гл. „чукнути”.
ч'укур мн. **ч'укури** м. „кићан-
ка”; вар. **ћ'укур**.
ч'ула ж. в. **ћ'ула**.
ч'ума ж. „чума”.
ч'ума́г м. „буџа”; вар. **ћ'ума́г**.
ч'упав, **ч'упава** прид. „чупав”;
 вар. **ћ'упау**; *Ч'у́пава овца*.
ч'упат гл. „чупати”; *Ч'у́пам йéра*
од кокóшке закóленој; Ч'у́пам
кокóшку; Ч'у́пам йилић'и.
ч'уст гл. „чут”; вар. **ч'ут**.
ч'ут в. **ч'уст**; *Ја ћ'ем ч'уш; Шíо*
сам ч'ул, сам рéкал; Поч'éл да
не ч'у́је на јéдно ўво; Ћ'ем бил
ч'ул и ја.
ч'у́тура ж. „аван”.
ч'уч'ít гл. „чучати”.

Ц

ц'ак мн. **ц'áкове** м. „џак”; вар.
Плáйнó за ц'áкове.
ц'аку́лец м. дем. „џакчић”.
ц'андáр мн. **ц'андáри** м. „жан-
дарм”; вар. **ћ'андáр**, **ћ'ендáр**.
ц'андрљáв прид. „џандрљив”.
ц'вэ́кау, **ц'вэ́кава**, **ц'вэ́каво**
 прид. „мочваран; пун воде”;
 вар. **ћ'вэ́кау**; *Ц'вэ́кава зем'я*.
ц'векави́ца ж. „необрадива зем-
ља”; вар. **ћ'вэ́кавица**.
Ц'э́за м. „име коњу”.

ц'елáт м. „целат”; вар. **ћ'елáт**.
ц'еп мн. **ц'éпове** м. „џеп”; вар.
ћ'еп; *Саи за ц'éй*.
ц'игэ́рица **бэ́лене** ж. „плућа”;
 вар. **ћ'игэ́рице** **бэ́лене**.
ц'игэ́рице **ч'эрнене** ж. „црна
 цигерица”; вар. **ћ'игэ́рице** **ч'э-**
рнене.
Ц'ојáн м. „име јунцу рођеном
 у четвртак”.
Ц'ојáна ж. „име јуници рођеној
 у четвртак”.

Ш

шајер м. „трем“
шајка м. „шајка“.
шака мн. **шаке** ж. „шака“.
шакш м. „назив врсте грожђа“.
шал м. „шал“.
шалá мн. **шалé** ж. „шала“;
 вар. **шэлá**.
шалит гл. „шалити се“.
шалйу прид. „шалйив“.
шамáр м. „шамар“.
шампáне м. „шампань“.
шáнац мн. **шанцовé** м. „шанац“;
 вар. **шánэц**.
шánэц в. **шáнац**.
Шáндор м. „име коњу“.
шантér м. „градилиште“.
шáпáја ж. „мочвар“; вар. **шэ-пáја**.
шапúтат гл. „шапутати“.
шарáгла мн. **шэрáгле** ж. „шарагла“
 вар. **шэрáгла**.
шарáн мн. **шаранé** м. „шаран“;
 вар. **шэрán**.
шáрат гл. „шарати“; вар. **шá-рэт**.
шáрен, **шáрена** мн. **шáрени**,
шарéне прид. „шарен“.
Шáрен м. „име коњу“; вар. **Шарбъ**.
Шáрена ж. „име кобили“; син. **Шарúља**.
шáрен ч’овéк м. „курвар“.
шáрена женá в. **поквáрена женá**.
шáрке ж. мн. „шара“.
Шарбъ в. **Шáрен**.
Шарúља в. **Шáрена**.
шасíу прид. „разрокаст“.
шáтвасер м. „тврда вода“.
шáтра ж. „шатор“.
шáфель в. **стружъак**.
шáшав прид. „шашав“.

шашíр мн. **шаширé** м. „шешир“;
 вар. **шэшир**, **шешíр**.
шэлá в. **шалá**.
шэпáја в. **шáпáја**.
шэлh’ат гл. „шапутати“; *Шэй-нэм*.
шэрáгла в. **шарáгла**.
шэрán в. **шарán**.
шэшир в. **шашíр**.
Швáба в. **Нéмац**.
Швáбица в. **Немýца**.
швáјдуват в. **судíрат**.
Швáпкиња мн. **Швáпкиње** в. **Немýца**.
швежáт в. **свезáт**.
шврк мн. **швркове** м. 1. брадавица.
 2. раздáлина између доњег краја воденичног жљеба и
 точка са лопатицама“.
шэгэрт м. „шергт“; вар. **шэгрт**.
шэгрт мн. **шэгрти** в. **шэгэрт**.
шездéсэт бр. „шездесет“; вар. **шездéсет**.
шездéсети бр. „шездесети“.
шэнет гл. „шенути, скренути“;
Да не се шéнемо ойй йуийá.
шэнут прид. „шенут, скренут“.
шэнут гл. в. **шэнет**.
Шэрка ж. „име овци“.
шеснáест бр. „шеснаест“; и **шеснаéст**.
шест бр. „шест“.
шестáк м. „шестак“ (буре).
шэсти бр. „шести“; *Шэстии йуий; Шэстии шал*.
шэталъка ж. „шеталица“.
шэтане с. „шетање“; вар. **шэтэње**;
 син. **шэтња**.
шэтат гл. „шетати се“.
шэтэње с. в. **шэтане**.
шэтња ж. в. **шэтане**.
шéh’ер мн. **шéh’ери** м. „шећер“;
Жэлйијен шéh’ер.

шеф м. „шеф“; **Шеф** од **кóра**.
шешíр мн. **шеширé** в. **шашíр**;
Од сламе од овásка се ч'ину шеширé.
шйба мн. **шйбе** ж. „прутић“;
 син. **шйбица**.
шйбица мн. **шйбице** ж. в. **шйба**.
шйбóј м. „шебој“.
шйја ж. „подгушњак“.
шйјéње с. „шйјење“.
шйјотíна мн. **шйјотíне** ж. „поруб“.
шйла мн. **шйле** ж. „шило“.
шйлт м. „шйлт“ (на капи).
шйльбок мн. **шйльбоци** м. „стражар“.
шйна мн. **шйне** ж. „шина“.
шйндра мн. **шйндре** ж. „шиндра“.
шйндрáрски прид. „шйндрашки“.
шйндрíла ж. „шйндра“.
шйнтер м. „шйнтер“.
шйп м. „шйп“.
шйпарíца ж. „шйпарица“.
шйпáк мн. **шйпáцй** м. „шйпак“.
шйпка мн. **шйпке** ж. „шйпка“.
шйпкат гл. „ставити шйпке на кућу“.
шйпкујет гл. „стављати шйпке на кућу“; *Шййкујет.*
шйрóк мн. **шйрóки** прид. „широк“; вар. **шйрóкй**.
шйрóкй в. **шйрóк**.
шйст гл. „шити“; вар. **шйт**.
шйт в. **шист**.
шйфонéр мн. **шйфонéри** м. „орман“; вар. **шйфóњéр**.
шйц узв. „шйц“.
шйшкa мн. **шйшке** ж. „комушина“.
шкóлски, **шкóлска** в. **ч'кóлски**.

шкóрпија ж. „шкорпија“.
шкрóфна мн. **шкрóфне** ж. „крајник“.
шлáјер м. „вео“.
шлáјфер м. „оштрач“.
шлáрфа мн. **шлáрфе** ж. „папуча“.
шлаф мн. **шлáфове** м. „гумено црево“.
шлйва в. **слйва**.
шлйвáр в. **слйвáр**.
шлйвовица ж. „шлйвовица“;
 син. **шлйвкa**.
шлйпер м. „железнички праг“.
шлйтобел м. „назив врсте столарског ренда“.
шлиц м. „шлиц“.
шлог мн. **шлóгове** м. „парализа“.
шлóсер мн. **шлóсери** м. „бравар“.
шлáнк мн. **шлáнкове** м. „чланак“.
шлeп мн. **шлeпове** м. „шлеп“;
Шлeй шрeба да је вeјсен за дáнциф.
шлйвкa в. **шлйвовица**.
шмак мн. **шмáкове** м. „непријатан мирис вина“.
шмéкер прид. „вешт“; *Шмéкер од коњй.*
шнáјдэр мн. **шнáјдери** м. „кројач“; вар. **шнáјдер**.
шнáјдер в. **шнáјдэр**.
шнáјдерáј мн. **шнáјдерáјове** м. „кројачница“.
шнáјдерйца мн. **шнáјдерйце** ж. „кројачица“.
шнóбла ж. „квaкa“.
шнуфтикла и **шнуфтикла** в. **бaтиста**.
шобóл мн. **шобóлe** м. „пацов“.
шолд мн. **шóлдове** м. „крстина“.
шóља мн. **шóље** ж. „шóља“.
шбрлица мн. **шбрлице** ж. „орaо“.

шóтер м. „шљунак”.
шофёр м. „шофер”.
шпајц м. „остава”; вар. **шпајс**.
шпалёр в. лозник.
шпанак м. „шпанаћ”.
шпáрат гл. „штедети”; вар.
шпáрэт.
шпенáдла ж. „иглица”.
шпијун м. „шпијун”.
шпилхóз женска хаљина са
 нараменицама”.
шпирт м. „шпиритус”.
шпитáл м. „болница”.
шпóгот м. „канап”.
шпóпел м. „чеп”; вар. **штóпел**.
шпóрерт м. „штедњак”; вар.
шпóрэт, **шпóрхерт**.
шпрајц мн. **шпрајцове** м. в.
 сóва 2.
шприц мн. **шприцове** м.
 „прскалица”.
шприцуват в. **стрóпуват**; *Шпри-*
цујем.
шпóлка ж. „конац са калема”.
шправнóтер в. **шпраунцигер**.
шрапнёл м. „шрапнел”.
шпраунцигер м. „шрафцигер”;
 вар. **шправнóтер**, **шурубёл-**
ница.
шраф м. „шраф”; вар. **штраф**.
штáла мн. **штáле** ж. „стаја”;
Штáла за ѿвёда.
штáлин прид. „стајин”; *У ѿод*
штáлин.
штампáла мн. **штампáле** ж.
 в. **пéч’ат**.
штан м. „место за чекање” (при
 лову); вар. **штант**.
штáнга ж. „мотка на ђерму”.
штани́цла ж. „фишек”.
штант в. **штан**.
Штáнци м. „Велики медвед”;
 син. *Вéлики кóла*.
штáција мн. **штáције** ж. „ста-
ница”.

штóв’ка ж. „кључњача”.
штóпка ж. „петљица” (трешње,
 вишње).
штэрб прид. „шкрбав”; вар.
штрб, **штрэп**.
штéло с. „тело”; вар. **штé-**
лунг.
штéлунг в. **штéло**.
штéнглер в. **клóфнер**.
штенглери́ца ж. „жена ли-
мар”.
штéта мн. **штéте** ж. „штега”.
шти́глиц м. „штиглиц”.
шти́пат гл. „штипати”; вар.
шти́пэт.
штирк м. „штирак”.
шти́ркат гл. „штиркати”.
шти́ца мн. **шти́це** ж. в. **кáнц’а**
што зам., вез. „што”; *Шт’о ми*
ч’инем? Ч’инем шт’о ч’инем и
шт’и; Ч’овéк шт’о је најбóгáш код
нас у селó.
штóпел мн. **штóпели** в. **шпó-**
пел.
штоф м. „штоф”.
штрапг мн. **штра́нге**, **штра́не**
 ж. „штранга”.
штрањáка в. **обљáга**.
шуграф в. **шраф**.
штрэп в. **штэрб**.
штрб, **штрбá** мн. **штрб’и**, **штр-**
бе в. **штэрб**.
штрéбло в. **стрéб’ро**.
штрéка ж. „колосек”.
штрик мн. **штри́кове** м. „штран-
га”.
штрикуват гл. „штрикати”.
штрк мн. **штр́кове** м. 1. рода.
 2. обад.
штрóпуват в. **стрóпуват**.
штроф мн. **штрóфове** м. „каз-
на”.
штрóфоват гл. „казнити”; вар.
штрóфуват.
штрóфуван прид. „кажњен”.
штрóфуват в. **штрóфоват**.

штрѹдла мн. **штрѹдле** ж. „штр-
рудла” (врста колача).
штрумпáдла ж. „подвезица за
чарапе”.
штрѹцат гл. „храмати”.
штудíрат в. **студíрат**.
штѹка мн. **штѹке** ж. „штука”.
штукáуз в. **арéст**.
штѹле ж. мн. „штуле”.
штурéц мн. **штурцí** м. „зри-
кавац”; вар. **штурéц**.
штурéц в. **штурéц**.
штѹцање с. „штуцање”.
штѹцат гл. „штуцати”.
шћ’омп м. „стуб”.
шувáк м. „шуваклија, левак”;
вар. **шувач’ило**.
шувáк прид. „леви”.
шувáк прил. „лево, на лево, са
леве стране”.
шувач’ило м. в. **шувак**.
шувач’ица мн. **шувач’ице** ж.
„левакиња”.
шувéја прид., прил. в. **шувáк**.
шѹга мн. **шѹге** ж. „шуга”.
шѹгав в. **шѹгау**.
шѹгау, **шѹгава** прид. „шугав”;
вар. **шѹгав**.

шѹлек м. „шуљак”; вар. **шѹ-**
љек и **шуљéк**.
шѹљек и **шуљéк** мн. **шуљцí** в.
шѹлек.
шѹма мн. **шѹме** ж. „шума”.
Шумадија ж. „Шумадија”.
шумáр мн. **шумарé** м. „шумар”.
шѹмина прид. „шумска, шу-
мина”; *Мáма шумина*.
шумíт гл. „шумити”.
шѹпа мн. **шѹпе** ж. „шупа”.
шѹперски фирíз м. „ручна
тестера”.
шѹра м. „шурак”.
шурубéлница в. **шттрауцíгер**.
шѹстер мн. **шѹстери** м. „обу-
ћар”.
шут, **шутá** мн. **шѹти**, **шѹте**
прид. „шут”.
шѹша ж. „суша”.
шѹшан’ м. „шушањ”; вар. **шѹ-**
шањ.
шѹшањ в. **шѹшан’**.
шѹшит гл. „сушити”; вар. **шу-**
ши́т.
шѹшкат гл. „шушкати”.
шѹшњáр м. „шушњар”.

ДИЈАЛЕКАТСКИ ТЕКСТОВИ

Текстове које доносимо у наставку снимили смо на магнетофонску траку у Свиници 9. новембра 1963. године.

Јуна 1965. вршили смо већи број снимака. Ову другу серију трака нисмо транскрибовали, са њих смо само бележили примере за анализу говора Свиничана.

Траке се чувају у Институту за лингвистику у Букурешту.

*

Велимировић Косиа, сам рођен у иљаду осам стотине деведес осму, деветнајсти новембер, и сад има шездесет и пет године, и живим у село Свиницу, Оршау.

Служим светџц, свети Миколу. Се саберемо сви комшије, сви фамилија наша и се преведемо лепо. И сад чекамо да ни дође Божић, така да се прођемо па добре.

И оде код нас јоште не така рђаво време. Је време лепо, се оре за жито, се спрема дрва за дома. Дође време да се закољу и оне, и после живимо добре ми, преко целој зиме. У пролет' па па се уфатимо да оремо, сејемо кукуруз, копамо, награћамо. И така, дође жито да се жње. И саберемо, површемо. И така прође ме ми наши дана оде у село Свиницу.

Кад сам бил млад, ка сам испулнил седамнаес године, сам узел осамнаес, сам ошел у рат. Четрнаесту годину сам бил у рат три годину дана, и сам бил на фронт руски. Од фронта рускога сам бил у Италију. И така сам провел цел тај рат. Бил тежак, товаран јако. И до у осамнаесту годину. У осамнаесту годину се опчинула револуција, се учинула револуција, и ми смо дошли свак на свој дома. И сам седел дома до у двадесету годину. И у дваесту годину сам ушел у солдачину код Румуна. И код Румуна сам чинул једну годину и шес месеца. И посе сам доша дома и сам радил на убање у мину. Тамо сам радил једнаес године. Сам радил седам године на Козал, дока је стигло време да будем и ја стар. Сага има шездесет и пет године, и санага има пензије осам стотине осамдесет и два леја и сам лепо задовољан, фала лепо државе нашој.

У четрнаесту годину, ка је почел рат, прво је почела Аустро-Угарска на Србију, и улесли трупе аустринске у Србију до једно место. И

после ка је Рус поч'ел рат у Галицију ко̀нтра Аустрије, по̀се Аустрија̀ци па се потегли́ли ну̀лице из Срби́је док се спрѣмала во́јска пови́ше. И после улѣзли у Срби́ју по дру́ги пут. И у Срби́ју су те́рали док ју уби́ли це́лу. Само оста́ло један крај ма́ло од њо́ј. И у Руси́ју па́ така. И Герма́нија је до́шла да помо́гне. Је до́шла да помо́гне и Ту́рска и Бу́гарска, че́тири би́ли завѣзника. Су те́рали, су уда́рили, би́ли у Руси́ју до у осамна́есту го́дину. А у осамна́есту го́дину у, у седамна́есту го́дину у Руси́ју се поди́гла револу́ција. И после та́мо је стал фронт, ви́ше не се би́ли. Аустрија̀ци улѣзли у Руси́ју мло́го та́мо, ал без ра́та, без ни́шта. До у осамна́есту го́дину. После осамна́есту го́дину се потегли́ли на́траг, за́што Аустрија̀ци пофрѣ́ли пу́шке, и је би́ло го́тово.

Ка се поч'ел рат, ка сам ошѣл на марш, смо онли́ у Галицију. Та́мо, ка' смо се прибли́жили до фронта, смо ста́ли ма́ло и рапа́ос. Та́мо смо се соблѣ́кли сви, и смо си пера́ли кошу́л'е. Смо си пра́ли кошу́л'е и суде́ве, смо си спрѣ́мали све што трѣба. И до́ка ми та́мо седимó, један пут ви́димо ч'а бе́гу цивилѣ од фронта. Бе́гу на́траг и де́ца, и ста́рци, и сви. Пли́не коч'и́је, се ва́јку и бе́гу. Ка́жу, за́што иде Рус без нас. Ка је та би́ло го́вор, после наш команда́нт о́дма је коменди́рал аларма, и ми смо се спрѣ́мали. Све смо узѣ́ли на нас, и пу́шке, и све, и са́мо напре́да. И ми иде́мо напре́да у ли́нију, а цивилѣ бе́гају, и се ва́јкају, на́трак. И један пут ка се уфати́ло нуме́, за́што та један шпи́јун уч'ину́л. Та не́је би́ла исти́на, фронт је бил далѣ́ч'е још́те. Рус не ишѣ́л без нас. Само јед'ан шпи́јон превари́л да уч'ине ту́а комеди́ју. И шпи́јона га уфати́ли и га завежа́ли за телегра́ф. И он та́мо седе́л завѣжен. И ко́лко на́род та́мо прооди́л, сви га пл'ува́ли, га пл'ува́ли и га би́ли. И ми после па смо ста́ли у репа́ос. Смо седе́ли ту́а мло́го да́на, до́ка до́шла за́повест да иде́мо па напре́да. И пос смо сти́гли напре́да у фронт. И ка смо сти́гли та́мо, ми смо ч'ува́ли то́пове, смо ч'ува́ли то́пове, на́ша ифанте́рија. И после, до́ка Рус би́је у на́ши то́пове, ме́не ме удри́л шрапне́л, ме ра́нил у гла́ву, и ја сам до́ш'ал у шпита́л'. После, ка сам се оздра́вил, ме пуши́'али ме́сец да́на до́ма, на урла́н. И о́дома па сам ошѣ́л. И там сам се уч'и́л. Сам седе́л ма́ло на ка́дер. И од ка́дера ме за́шли, и сам ошѣ́л пак та́мо. И сам ошѣ́л та́мо и сам седе́л до́ка се ч'ину́ло револу́ција у Руси́ју, седамна́есту го́дину. И после ме потегли́ли на́траг.

Кад смо ми по́шли у рат, из на́шој ку́ћ'е су по́шли пет персо́не, че́тири бра́та, три бра́та мо́јму та́те и ја, уну́к, сам бил пет. Смо били по ра́ту та́мо. И до́ма ста́ле снајѣ, и ма́јка, и де́да, сви. И мо́ј брат стал до́ма. И до́на је би́ла ве́лика сироти́н'а. Би́ла го́дина рђа́ва. Не се роди́л кукү́рус, не се роди́ло жи́то, ни крумпі́ри. Ни́шта не се роди́ло. И они́ не́су има́ли шта да једу. Они́ су и́шли ч'ак у Бе́лу Цр́кву, у Те́мешковин ч'ак, су тражи́ли да једу́ и о што́ да живу́. И су па́тили ја́ко зло до́ка смо ми сви до́шли до́ма. Ми смо сви до́шли жи́ви и здра́ви до́ма.

У четрѣ́сет прву го́дину, два́ес дру́ги ју́ни, поч'ело рат. Ја сам доби́л телегра́м до́ма, да се о́дма јавим у Лугóж, у Лугóж на хѣркул де регрута́ре. Та́мо се уч'ину́л батали́он од есплота́ре, ну́мера два. И ме узѣ́ли на фронт. Смо ч'ува́ли постове́ и смо алиментира́ли тру́пу што је тре́бало. И ја сам бил ме́сто факто́р на по́шту милита́ру. Сам има́л један

луks мѝнеч'э'к, сам имал шофѝра. И ја сам бил, сам носѝл коресподѝнцу цело време. И тамо сам, та сам ја држал прѝко мѝсец дана. И пѝсле је дошло време и ја да дођ'ем дома, зашто и ја сам имал фаленгу на ногу. Сам бил на визѝту код велики доктори, и ме нашли да сам фалешан. И ме пушћ'али дома.

Кад сам бил мѝнеч'е'к, сам ѝшѝл на ч'кѝлу пет гѝдине дана пет класа сам ч'инул. И пѝсе сам бил овћ'ар нѝке гѝдине. И пѝсе сам бил лаћ'ар на друштво маћ'арско, емертѝјер. И тамо сам служил три гѝдине дана. Најпрво, ка сам там ушѝл, шес мѝсеца дана, те'ј корманош, што бил мој комадант, он ме сосмевал млого од мене. Он ме мене бил шес мѝсеца дана. Скѝро свак дѝн сам добиѝл бионицу од нега. И кад је бѝло два мѝсеца, шес мѝсеца гѝтово, онда кад, ка ме он мене па бил, ја сам се уфатѝл иж њѝга, ка сам га улупил, сам га тумбал као да сам га пуцал ис пушком. И пѝсе мене ме узѝли и сам бил два месѝца у затвѝр. И ка сам дошал натраг из затвѝра, сам добиѝл друг шлеп, ко другог корманоша. Тѝј је бил Шваба, пѝоштѝн х'увѝк. И тамо сам живѝл рѝсто, она време цело ис тога ч'оуѝека. И теј ч'оуѝѝк је бил јако поштѝн. Имал бабу стару, и он стар. И сам добро живѝл.

*

Ми, одѝ у наше село, така се окупирамо. Ако не ѝде снег јако, нѝма снег велики, ми тѝглимо тор. Нѝсимо на нѝве ге гѝд ѝмамо. Ч'ѝстимо камен, ч'а код нас је јако рђ'аво мѝсто. Код нас је више камен него земл'а. И ми тамо ч'ѝстимо, си рѝстимо и нѝсимо тор. И кад дођ'е пролет, пооремѝ. Најпрво мѝтамо овѝст и пролетно жѝто. И пѝсле оремѝ за кукуруѝ, мѝтамо кукуруѝ, крумпѝри, пасул', све штогѝд трѝба. И посе ц'ѝло лѝто ми копамо, награћ'амо, сва те рѝстимо лѝпо. И ка буде скѝро јѝсен, да се бѝре, па с бѝремо. Сабѝремо га лѝпо. И у јѝсен брѝгамо па да мѝтамо жѝто, да оремѝ за жѝто. И дрва спрѝмамо, и така све штогѝд ни трѝба, док се офати зима. Ка се уфати зима, пѝсе нѝмамо да радимо ништа. Само ранимо марву, волѝве, ѝвце, шта ѝмамо ми на наши дома. И така радимо и живимо дока дођ'е ѝпет пролет'.

Жѝто што га мѝтамо, најпрво пооремѝ. И ѝтка пооремѝ, га посѝјемо. И ѝтка га посѝјемо, га избранишемо. О ка буде да он излѝзе, ондак га, трѝба да ѝдемо да га плѝвимо. У нега ѝма травѝ а ми трѝба да оплѝвимо така лѝпо да он буде ч'ѝст, да нѝма у н'ѝга ништа. И јако га орѝстимо лѝпо. Сѝгуран ствар ч'а посе мѝжемо и да се радујемо, да добијемо јѝну реколту од њѝга, добру. Ѓтка га оплѝвимо ч'ѝкамо да порастѝ. Ка порастѝ, га жн'емѝ. Ми нѝмамо одѝ машинѝе да жњѝмѝ, ми жњѝмѝ ис српа јѝл ис косом. И ѝтка га пожн'емѝ, лѝпо га собѝремо ис кола, ис коч'ѝје, кој шго ѝма. И га донесемѝ у вра. Ка га донесемѝ у вра, ка дођ'е ред, улѝземѝ на машину и га површемо. Га донесемѝ лѝпо дома, н'ѝга и сламу, све. И посе, жѝто га опѝремо у воду, ч'а он је каван, он нѝје ч'ѝс да га јѝмѝ така. И ѝтка га опѝремо, га лѝпо ошумишо и га мѝтамо у на мѝсто. И ч'ѝкамо од н'ѝга да јамѝ.

У пролет оремѝ за кукуруѝ. Прво пооремѝ и посе уч'ѝнемо шанцовѝ. Мѝтамо бѝпке, па га зарѝвимо. И ка излѝзе он, да ѝма барам три

ліста, се уфатимо да га копамо. Ка га ископамо, мало имамо рапаос. Ка стіне, посе га нагрѣ'амо. Отка га нагрнемо, га лепо разредимо, да не буде така ч'ест. Ка буде велики и дођ'е времѣ да се он ошүши, посе га беремо. Йдемо ис кола, га беремо и га донесемо дома. И посе осеч'емо тулуз. И тулуз донесемо дома. И кукурус стој јенѣ времѣ, та'ка, у под. И отка се он ошүши, ми га лепо искоран'емо и га метамо у магазину. И ч'ека дока му дођ'е времѣ да йдемо у воденіцу.

Крумпири така и метамо. Пооремо и уч'инемо бразде и посѣјемо, така, рѣтко, на неки ч'етрдесет центиметера, тріес центиметера јенога о дрүгога, и зарѣимо. И ка порастѣ, после га лепо ископамо и га нагрнемо. И имамо брѣгу да не дођ'е неки гѣндак на н'ѣга. Та ала што га је н'ѣга, ако дођ'е, има, ми на сват, отүде добимо јену солүцију и тамо штрѣпујемо лепо. И та умру, све те але. И после излѣзу крумпири лепи, ако има кѣша. Ако нема кѣша, не излѣзу лепи, ди што код нас је рђ'а'о мѣсто. Више је камен него земља. И така, ако нема кѣша, не се уч'ине ништа.

Ми да вревимо сѣга за виноград, како га сѣјемо. Ми виноград како га ја радим, га сѣјем у две фѣрме. Га метам на рангу. Ч'инем дүпку ис рангом, и га пушћ'ам посе тамо. И поре н'ѣго метам, тѣка, сѣтну земљу, лепо. И н'ѣго га манем нулице из јенѣ око само. И та око ја му покрѣјем и земл'ом. И после, ка буде тамо камо Петровдѣн, која се °уфати, она пушћ'а мало лист. Која не, таја остане сува. А га сѣјем и дрүгијач'е. Ч'инем шанѣц и тамо положим туа лѣзу. И јој манем, па т'ака, само једѣн око нулице. И, па тѣка, метам земљу без н'ѣга. И ка буде камо Петровдѣн, тамо, а он, која се уфатила, пушћ'а лѣстѣр. Која не, таја не пушћ'а. У прѣлет, ка буде да они, да он роди, да излази, имамо брѣгу. Ка порастү ластѣре, уч'инемо лѣко и га вѣжемо кѣлко йде на вр. И ако прѣх'е на вр кол, та га орежемо. Не д йде по на вр, само кѣлко је кол. И за цѣло времѣ ймам брѣгу, ако пушћ'а дрүги лѣстѣр, што су јалови, тѣја морам да и скинем, да не буде он та'ка ч'ѣст јакѣ, ч'а, ако је ч'ѣст, не се роди посе ништа. Се °упали грѣжћ'е на н'ѣга. И посе неко, некол два пута, је^л три пута, треба да га стрѣпујемо с каменом сѣн'еногом, да не би га онаја отр'ва покварѣла. И тѣ'ка, после мѣжемо да добијемо јенѣ грѣжћ'е лепо, да ју дођ'е времѣ да га беремо, и да се раду'емо за вино и мѣст, што бѣло.

Ја код мене, ка берем виноград, мој виноград је далеч'ѣ од дома, тамо нѣгде у брег на вр. Ја не мо' да носим тамо бүрета. Ја берем у кола, у трүглу. Имамо трүглу велику од кубѣка, од кубѣ метара. И ја тамо, наберемо све и донесемо дома. Тамо га метамо најпрво у једѣн мин'ч'ѣк ч'ѣбѣр, и га дрѣбим. Дрѣбим добро док остане коно смүти тѣ'ка. И посе метамо у јену велику кацу, та тѣ'ка, форт по мало, по мало, дока се та сврши. И ка буде да га метам у кацу, тамо он сѣди нѣко три дана. Видимо ми, потриймо, два, три дана, јѣли ч'ѣтири дана. И посе га, га прѣточ'имо у бүрета. И га прѣточ'имо крѣз јенѣ сѣто, да би та бѣло ч'ѣсто. Га метамо у бүрета. И кѣлко је мѣст, сѣди у тѣја бүрета. И ка буде да се сварѣл, и рампа'ш се уч'инул од н'ѣга, и све се °ч'инуло, тѣга га прѣточ'имо и га метамо у бүрета. И остане он вино за времѣ н'ѣгово.

После, што остане материјал, таја вожбине што остану, што несу добре, што ми извадимо вино ч'исто, и после ова остане, та метамо у јену кацу, и метамо мало воду, и манемо тамо да седи, да се та свари јено време, тэ'ка. И от'ка се та свари, га метамо у казан, и из казанá ч'инемо ракију. А казан, он је оч'ињет од аламе. Он је формиран тэ'ка коно једэ'н котэл, и после, озгора има капак. Се лепо затвори. И има неке луле што се пуш'а о туде од н'ега, и то иде у јену кацу. Теја луле су тамо, та'ка, засукане, ковејате. И тамо, она ракија поћ'е по то. А у туа воду, у кацу има водá, и она студи да мож да излезе ракија добра. Ако неје студена водá, тэ'га ракија млого се губи и не излезе како треба. Ако је водá студена, ракија излезе редовно и повише.

О сливе така ч'инемо. И лепо наберемо и донесемо и метамо у кацу. И тамо у кацу и газимо неколико пута и и манемо. И онé се, дока се онé вáру, ми и манемо. Форт имамо бригу за н'и. И от'ка једампут се вáру, су стале, не се вáру, манемо јено парч'е мало, а имамо бригу да не се потопу, ч'а озгора има, се ч'ине јена кора. Цэ'л мат'рјал теј д'ебел буде озгора. И ако држимо млого, тэ'ка, не буде ракија добра, него морамо одма да га печ'емо па тэ'ка у кэзан. Носимо тамо и вáримо. Ка поћ'е острага слаба р'акија, тэ'га с уставимо и колко излезло, излезло.

Врevamo за рибу, како се она фáта. Риба се фáта на млого фелове. Риба, како се код нас фáта има, иде из лаћ'е, па има јену ч'естарку тамо. И она је уч'инетá од конци. Т'акá има окца мин'еч'ки, од неки центиметер може бит. И се пуш'а у воду и иде тэ'ка полака низ Дуне на дол. И ка онí сéгу ч'а доћ'е риба унутра, изваду нулице и узму. А се фáта риба и другојач'е. Код нас се ч'ину, има врше. Су ч'инетé, у старо време ч'инули од врбе. Су плели, тэ'ка, коно котэ'рице. А после, б'ка прошло та, дошло је н'оо модел. Сэга онí иму и ч'ину све т'акá фóрма, сáмо повелики. И ч'ину о железá теја врше. И онí мету тамо у Дуне. У Дуне уч'ину, тэ'ка, неке јаруге тамо, им кáжемо ми олук. И тамо мету по јену вршу о теја. Мэта вéч'ер и от с'утра рáно, ка иде тамо, и вáди. Нíки пут наћ'е, нíки пут не наћ'е. А се фáту јоште и из удицом. Има тэ'ка крлици формирани. Мету неку рáну на н'и, питу јел кáшу, што било, јел неку глисту, неки ч'рв, тэ'ка. И ка доћ'е риба, она та огризé, и та погíне, и посе ју уфáту. А се фáта риба код нас, има и нап, што се кáже. Ми имамо, тэ'ка је та уч'инетó па от' конци, лепо оплех'ено. И са стране има плумб, олово има. И ју фрлимо тэ'ка у воду, и ка потрevamo да пáне без рибе озгора, и уфáтимо.

У мој дóма имам волóве и коњá. И имам овце и свин'е, и имам код мене, имам кола велики, имам кола мин'еч'ки. Имам плуг, све што треба за н'ега. Имам моти́ке, имам кóсу, имам срп, плук, како га ми кáжемо одé код нас. Он има прво гредéл'. На гредéл' има штел от' плугá, и посе има кóрман. И има равник, и има трупíца, и има два рога. И има посе два тóчка, јена óсија и рудá н'егова. И с та ми оремó.

Кóла су уч'инетí, најпрво кáжемо рудá и два дрíка. Јад'ан дрик, како кáжемо ми, један дрик, има óсија и два тóч'ка. Тóч'кове су уч'инетí, главíне су уч'инетé од багрíна и спице од јесéна и, и наплати па

од јесена. И после има панта. Се лепо стисну. И има изи́к на ни, и та́мо о́сија. Форми́рана т^ака́, има кра́ци на н'у. И ту́а, на стра́жњи дрик, та́мо до́ђ'е руда. И по́се имамо труглу, уч'инета́ од дэ́ске, ко́ја мо́же бит, држи́ зэмљу, кубик. А по́сле ка тре́ба да но́симо сла́м у, јел тулу́з, јел се́но, тэ́га шéнемо труглу и ме́тамо ло́јтре. Ло́јтре су форми́ране така́: има и о три ме́тара, има и о ч'ети́ри ме́тара. И ло́јтра је форми́рана од две грéде, и има, т^ака́, прич'ко́ве. Ове́ја о три ме́тара, те́ иму се́д^ам прич'ка́. И оне́ја што су о ч'ети́ри ме́тара и́ пол, иму де́с^ет, једи́наес прич'ка́. Мо́тика је форми́рана па о желе́зо. Она́ има но́јну му́кију и по́сле има држа́л'е. Држа́л'е се уч'ине јел о́ клени́це, јел о́ макле́на, тај најл^еко дрво́.

Секі́ре имамо ви́ше со́рте. Има секі́ре ве́лике, има секі́ре ми́неч'ке. Има секі́ре што де́ламо, ч'инемо дэ́ске иж н'и, а има секі́ре што са́мо сеч'емо дрво́ иж н'и. Она́ је форми́рана т^ака́. Она́ је о желе́зо, мож да бу́де о ч'слика́ сва, а мож да ју уч'ине код нас ма́јстор. Има она́ јéну му́кију, и на н'у се ме́та држа́ле, јели од га́бра, јели од бу́ка, од дрво́ јако́, да се, да држи́.

Ове́ј трнако́пове имамо у две фо́рме. Има што је трнако́п, така́ ши́рок, на дол има му́кију, и му се ме́та држа́ле на н'éга. А има по́се, што ка́жемо ми, килу́м, код нас ка́ко ми вре́вимо, кику́м. Он има две стра́не. На јéно стра́ну има је́ртато, мо́же да бу́ши.

Ови́ја, фиризи́, има ви́ше фо́рме. Има што су за јéну ру́ку, да ра́ди ч'оувéк сам иж не́га, и има арк. Па има и потéсни, па има и по́широки. А по́се има фири́з тэсан, што тре́ба да се ч'ине вркола́то ништо́, ка ч'оувéк ра́ди иж не́га. Тэ́ј тре́ба да има н'его́в ште́л од дрвэ́та. Он је форми́ран од дрвэ́та, и после има јед^ан штрик, и с та се ста́гне добре́.

Вре́вимо сэ́га за бунаре́, за воду́ од кúде ва́димо. Бунаре́ се ч'ине у ви́ше фо́рме. Има бунáр што има на н'éга је́да^н, јéно дрво́, има то́ч'а^к, ко́но от ко́ла. Има ла́нэц. И пу́шн'амо ведрó на дол, и нэ та ми ви́рамо. И по́се има и дру́гу фо́рму ге ми ва́димо во́ду. Има, т^ака́ ка́жемо ми, кумпа́на. Има јéно дрво́ ге́но бунáр. Има јéно дрво́ ве́лики и на н'éга друг длг, и он се кумпа́на. Има јéно дрво́, на јед^ан крај има ведрó што иде за во́ду. На јéдан крај има, тэ́ка, јéно потéнко дрво́, што држимó ми за н'éга. И у та ми ва́димо на вр и на дол. И с та се ра́димо. Уве́ја две со́рте има код нас, извэ́н што има изво́рове, по́се иде сам.

Оде́, ову́а во́ду ге ми живимó, у Ду́не, у Гребéн има ри́бе: шарáн, на́свица, планти́ке, брч'ве, трења́р, пéтлики, со́мове има, кам ова́.

Код нас у шу́му има дрва овака́: има гуру́н, има бук, има клени́ца, има ја́ор, има макле́н, има липа, има леска́, има свиња́к, има рујо́вэ^ц.

У шу́му има ове́ја животи́не: ку́рјаци, сэрне́, за́јци, лиси́це, ма́ч'ке дивје́, дво́рове, сви́њ'е дивје́, и кам ова́ има.

Ови́ја ти́ч'ке код нас има: вра́не, има скопци́, има у́лове, има бу́њице, има шо́рлице оне́ја силне́не што мож и ја́гн'е да узму, има ку́кавице, пицига́н'е, дэ́тлић'и, осóјке.

Оде́ у на́ше ме́сто, у Свини́цу, имамо ме́ста из и́мена ови́ја: од а́тара Бржа́скога по́ђ'е прво Врто́п, па по́ђ'е Габре́гина, по́ђ'е Елешéва, Ч'р́ни вр, Лива́дице, Ста́рич'а, По́ленске пол'áne, Изво́ре. Ондак до́ђ'е Зе́лиште, Ко́сн'иште, до́ђ'е Ру́дине, Масла́т, Старо́но село́, Пре́ке поља́не.

★

Ја моју њжу кад сам лал да уч'инем из мојега татом, најпрво сам спремал карамиду. Карамиду сам платил три ил'аде и пет стотине. И посе та седело малó времé. И посе сам си формирал грађ'у, штогод треба. Дрво смо донесли дома, и та смо спрелили. После, ја несам имал право на плац. Туа сам имал јену грѣдину, и ја сам мислил ч'а та је моје. И ка сам се уватил да радим, мене ме, дошэл вегмајстер и ме упэрл, и не ме манул да радим. И сам терал суд три године дана из државом, дока сам добил право да си ч'инем њжу. И после, прво сам си ч'инул фундамент од камена. И подрум, и порту сам ч'инул, све од камена. И посе, обаду на вр там смо ч'инули од карамиде. И смо лепо метули грађ'у и смо покрили ис циглом. Имам две фóрме циглу. Јена страна је вркола́та, јена је модел из Лугóжа. И посе смо ју лепо измалтеришали, и смо ју изварошали, и смо улéзли у њу.

Јену sóбу држимó да ни је малó ч'истá, за нас. Тамó има пофине стваре. У другу sóбу седимó ми. Та ни коно и кујна за сáга, зими. А лéти имамо другу кујну, тамó на дол. Имам под озгóра. Имам по собе ормане, шифонери, имам астаље, постéље. Óтка само сазидали с кармидом озгóра, она има грéде. Има девет грéде. И на сваку грéду дођ'у два рога. На крај грéде, тамó се жл'еби, а на рог се уч'ине јена минеч'ка пэцэна, и се забије у туа дупку. И на вр, па тэка, се зажл'еби, се стау. И óтка је на реду сви ро́гове, после бије лаћ'еци. И за лаћ'еци острага се мéта лепо цигла и је готóу ствар тамó, озгóра. И стране треба да се зач'ели из карамидом.

★

Нáше селó неје т'эка стар. Он мож да има, т'эка, преко две стотине године, мислим, несам цигуран. Он је бил формиран на три мéста. Ова је бил формиран, ова је трéћ'о мéсто. Први пут он је формиран тамó на нико мéсто у шуму на вр, ге тамó кажу Стáро селó. А пáсе га сурвали на дол, на Ду́не. Тамó сáга се каже Стáра Свиница. И посе, н'эга га преместили одé. Онí одé, óчка су дошли, дэ́лго времé су били, несу имáли цркву. А посе, на јено времé, су уч'инули и цркву. И сáга има црква, има све. А ми т'эка смо ч'ули ч'а вре́ву лудје стáри да Свиница е премéштена.

★

Код нас има једáн вéлики крш, му се име Тресковац. И тамó, та'ка смо ми ч'ули, ка биле одé трупе турске, тамó били неки лóпови вéлики. И тамó забиили млóго блáго, млóго зláто и штрéбро тамó забиили. И онí тэка, имáли тамó неки тунéлове, тамó нитко неје мógэл да улéзе у та. И су прóшли неки лóпови. И онí су прóбали тамó и несу мóгли. Све у та времé је бил неки министер српски, Карађ'орђ'а. И он је лал да убије јенога кра́џа у Србију, а он да улéзе тамó, и несу мáгли да га уфáгу. Он је побеге³л у нáшу страну код Аустро-Унгáрије. И он седэл скýтано овамо код јенога ч'овéка из нáше селó. И дошли ники ц'ендáри из Србије

да га тра́жу код нас. Онí су ч'у́ли ч'а је код нас у Свини́цу. Га тражи́ли и не́ј мо́гли да га на́ђу. Те'ј, не́ки Ва́са Ми́рч'а, та́ј га ску́гал н'е́га. И по́се отка́ онí ошлí, он га пушћ'а́л и, све за је́но вре́ме, он је про́шэл тамо́ Карађ'орђ'а па у Срби́ју. И пола́ко т'ака́ ску́гано је у́цэ'л у палáт и уби́л кра́л'а и остáл Карађ'орђ'а. И он по́се је поди́гал је́ну дру́гу наредбу́ тамо́ и живéли друго́јач'е по́се ти́ја та́мо. По́сле, све та́ј Ва́са Ми́рч'а, што га је држа́л ску́ганогá Карађ'орђ'а код н'е́га, на је́но вре́ме н'е́му му пушћ'а́л Карађ'орђ'а, му пушћ'а́л је́ну така́ наредбу́ да до́ђе код не́га у Беóград.

*

Код нас одé у селó бил је́дан Ци́ганин, ми му ка́жемо Лајéц, и он је бил код је́нога ч'о'вэ́ка и му на́шэл та́мо тикве. А Ци́ганин не зна́л шта су та тикве, шта је та. А н'е́му та́ј ч'о'увéк му кажáл: глеј ма́ре, на о'уá тикву, áко седи́ш три не́дел'е да́на, она́ кло́ч'е и изва́ди је́дно ждребé оту́де. И та трéба да идеш у је́ну врши́н брэ́гу, га је стрми́на ја́ко. И та́мо да седи́ш три не́дел'е на н'е́га. И ка́ б́ду три не́дел'е, оту́де излэ́зе је́но ждребé, леп ждребе. Од н'е́га б́де кон' леп. И по́се Ци́ганин у́зме тикву и иде́ та́мо у врши́н брэ́гу. Ошэ́л та́мо у врши́н брэ́гу и седа́л на тикву. И седе́л та́мо мло́го вре́ме. У та́ј вре́ме, н'е́му му до́шал ма́ло да иде на ми́неч'ку ну́жду. А он ка се ди́г'ал да по́ђе на стра́ну, тиква у́зме да иде на́ дол по стрми́не. И она́ ишла́ ја́ко и се удри́ла од је́нога ка́мена и се разби́ла. И ти́ја парч'ета́ уч'ину́ли ла́рму на стра́ну по ч'есту́ре. И оту́де, ч'ус, је́да'н за́јэц. За́јэц да бег и он ми́сли ч'а та излэ́зел ждребé из тикве, па ви́ка: на, на, на, на, ждребé, на, на, на. А́ма вра́гу, он је ошéл вра́гу. Та́ј је бил за́јэц и Ци́ганин стал, с'де́л бада́ва та́мо.

Код нас је бил је́дан по́па. И он лал да има́ мото́ч'иклét. И ошэ́л на фабри́ку да га ќупи. Ка ошэ́л он та́мо да га ќупи, он не́је зна́л да га те́ра. Ти́ја ма́јстори оту́де, му по́јави́ли н'е́му ка́ко трéба да га те́ра, ка́ко трéба да н'е́га во́ди и све. Њéму не му по́јави́ли ка́ко трéба да га упрé. И ка он улéзал да иде на не́га, га прóба ка́ко иде та маши́на, он то́лко је бéгал, а не́је зна́л да се уста́ви. Та не́је зна́л, не му кажáли. И он мо́рал да иде, Бог зна ко́лко ошэ́л, пре́ко сто киломе́тера, до́ка је изгорéло бензи́н. Ка је изгорéло бензи́н, је стал.

*

Код нас одé у Ду́не, у ни́ко вре́ме, ја не́сам бил ни рођ'ен, мо́ја ма́ма би́ла ми́неч'ка. Та вре́ме Ду́не, одé код нас у Гре́бен, има́ кршовé мло́го и не мо́гле ла́ђе да иду. Ка је вода́ ми́неч'ка, трéбало да стоју́. И по́се до́шла је́дна ве́лика репера́ција. С уч'ину́ли кана́л длбо́к, од нико́ óсам ме́тера, и ши́рок од шесде́сет ме́тара. И ту́а је бил на́род мло́го, стра́шно мло́го. Су би́ли пре́ко ил'áде ч'о'вэ́ка ко́ј ту́а су ра́дили из та. И мло́го го́дине ра́дили до́ка та сврши́ли. И по́се, о'ка́ сврши́ли, су мету́ли ни́ки балóнове стра́не. За́то има́ трéпке мло́го, има́ у Сит, па има́ у Гре́бен, има́ та́мо на вр, у Исла́з. И та се ч'ину́л зна́ковé, ла́ђе, кад је ми́нэ'ч'ка вода́, да и́му бри́гу да не се уби́ју та́мо у кана́л.

*

Код нас ка је запош'ан'е за Велик дэн, т́га се ч'ину, т́ка кáжу код нас, Т́рци. Ко је мушка'тир'џ с облач'е у ж́нске кошу'л'е, а ко́ја је ж́нска с облач'е у мушке кошу'л'е. Па си м́ту никé мáске на обрáз, па ўзму по никí дрва у р́ке, никí нож́ве уч'инута све о дрв́та. И по́ћ'у т́ка нáпре. И за н'и острáга идé вéлика грамáда, па се смејé нáрод. Комéдија нéка стрáшна, јáко лéпо.

У нáше селó држ́у светáц свéти Микóлу, држ́у Божíх', држ́у свéти Јовáн, држ́у Думíтровдэн, држ́у свéти Рáнђ'ел, држ́у Алíмпиију, држ́у Петковицу, кам овá.

Ми овíја празници што íмамо, ми смо Србл́е, ми нéмамо из Влáси. Сáмо íмамо из Влáси Спáсовдэн, Велик дэн и Русáле, ди што онí нéму дэн фиксíран ка трéба да б́ду онí. Нíки пут су пóнапреда, никí пут су понáтраг. А овíја другíни празници ми ўвек íмамо нáтраг ис тринáс дáна.

Код нас, за Божíх' врéвимо, ка б́де б́дн'и дэн вéч'ер. Ми т́га, жéна ко́ја т́а постáра у кућ'у, онá узме слáму и фр́ла по земл'е. И ми, кóлко смо фамелíја у сóбу, сви се уфáтимо за н'у и вíкамо пиу, пиу, пиу, пиу. И онá идé по сóбе и мéта слáму. И ка је та готóво, та остáне т́кá. Та је гóвор ч'а зé та м́ту, та да мож д излáзу пíлећ'и. Ка до́ћ'е Божíх', о' с́тра рáно, се лéпо премéнимо и идéмо у цркву. Од руч'кá до́ћ'е мозíка, лавтарé, се весéлимо. И ноћ'óm има бал. И другíјен дэн на Божíх' íсто па та'кá све. Све вéч'е, цел дэн и ц́лу ноћ', дóка про́ћ'у тíја два дáна. Код нас, т́га, на б́дн'и дан рáно, ноћ'óm, до дэнá, до́ћ'у децá на пéнц'ер, на п́ту, по помрч'ине и вíку:

Ој колéдо, коледíцо,
 Отварај в́рата, газдарíцо,
 Мéти лопатíцу у страјстíцу,
 Мéти лопатíцу у страјстíцу.

Ка сам рáднл ја у Кóзэл на мíну, код Влáси, íма др́га нарédба, друг обич'áј. Тáмо на б́дн'и дэн, од с́тра ноћ'óm, до д́на, поред ч'е-тири сáта иду децá, партија вéлика, па иду од пéнц'ера до пéнц'ера. Па óни тáмо му п́ву јáко лéпо. Ја не разумím какó му п́ву, то је влáшки, и ја не разумím т́ја рéч'е, сáмо ништó лéпо јáко. Пóсe гáзда излéзе па и поћ'áсти, им да по ништó и т́ка по́ћ'у дáл'е од в́рата до в́рата.

Ко нас на Велик дэн је обич'áј овéкá. Од с́тра рáно, ка се дíгну, се премéни нáрод и по́ћ'у по селу. И ге се стáву, свак íма јáјцé у ђеп, и се ћ'óку из н'éга, да вíду ко је појáк, ко је послáп, т́а, от́га се смеј́. Пóсе иду у цркву, и до́ћ'у дóма и р́ч'у. И одруч'кá су н́лице пак. И íма једэн обихáј код нас, бíју јáјцé ис крајцара, јéна монéда од нóвци овíја. И ако улéзе у јáјцé, те јáјцé је н'егóв. Ако не, гóлко га бíје, што-гóд пáне. Гáзда га јáјцé ўзме па у р́ке. Та је у недéл'у. У понедéлник па се идé у цркву. И пóсе излéзе пóпа н́лице из летíје и се идé за летíју,

така кажемо, тамо нулице, у селó. Има један крст гено пут, и тамо попа ч'ине тамо молитву, се моли лепо. И отуде се врнемо на траг и иде на гроб. Тамо на гроб иде на свака крст, који га вика, а кој не, не. Који га зактева, иде на крст, и му ч'ине молитву лепо. И посе па пођ'емо и дођ'емо у цркву и ис цркве пођ'емо дома.

На Велигдэн поч'му токице дабију од николико времe, пре и после. У петак га неместу Крiстоса тамо у цркву лепо на астал. И тамо има, овiја пумпери, и они, теја тамо, и они га ч'узу коногод постове у солдач'ину. Га лепо ч'узу, и ка буде посе, у недел'у рано га узму ноћ'ом и иду по селу, и попа, цел народ. Је говор ч'а тга је он воскресал. И посе дађ'у на траг у цркву, и о та времe поч'ме да се попева Крiстос воскрес.

Ја имам светц светi Микóлу. И ми га држимó, т'акá, два дана. Прво у првн'и дэн, имамо веч'ер. Саберемо нашу фамелију сву. Туа се је и се пије. Се лепо ч'астимо и та се каже веч'ерица. И после од сутра па дођ'у лудје на фруштук и за руч'ак. Се брига руч'ак како треба. Исто дођ'у цел народ тамо. И попа дођ'е да осеч'е колач'. Он сеч'е колач', уч'ине јену молитву и отиде. Народ се лепо преведе туа. И ка буде веч'ер, ка пођ'у дома, свакому 'човеку, кој туа бил, женá, што һ'е бит бiло, му даву по један колач' и свeћ'у, и намену за фамелију која умрела. Ов'ј наш светц, ми му кажемо свети Микóла.

*

Ја у селó ова, ге ја живим, ја имам селеш'и, салаш, далеч'е јáко. По путу царскому има јединаес километра, и вр у шуму има седам километра. И тамо имам ја салаш. Тамо има земл'у. Земл'у са имал мало отпрé, само с'зга смо уч'инули окупацију, у осамнаесту годину, ка је била револуција. Код Аустро-Угарске тамо смо, тга, ми смо били либери, и смо уч'инули тамо млого земл'у. И тамо ја живим. Тамо место се име Габрeтина, та место ге ми живимó. И тамо живим, и имам тамо овце, имам волове, имам коња, и тамо уживам. Хоћ'емо да ч'инемо једáн пут, јер треба да идемо ис кола. Треба да спремимо цeужину, киломову, мотике, јенó друго, лопате. И да се уфатимо да радимо. И áко је стрмина јáко, и зло место, треба да ч'инимо прво зид оздóла. И после теглимо земл'у да буде равнó. Áко немамо камен тамо, тга мe-тамо брвна од дрвeта. Тамо ми лепо уч'инемо, тeкá, крстовe. И на та теглимо земл'у. И тeкá иде рач'ња. И такá само мóже да ч'инe један пут. Ја у мој живот сам радил на убање јено времe. Млого сам радил у óкнy. Па посе, отуде сам се прeмeстил, сам радил у Кóзал млого гóдине. Пóсле сам теглил у кир'ију из волове, сам теглил фáтове. Па сам теглил пóсле из кон'и фáтове и блвáne. Па сам бил зидáр, сам радил на путевe, на зидовe поред путá. Зидовe у парaпeтове сам зидил. Сам млого радил у мој живот. И оглeн'е сам ч'инул о дрвeта. Штогóд требало ис та сам уживáл ја у мој век.

Парапeт, та смо ч'инули од јенога метáра висок, и од педесет цeнтли дебeл. Се заида дeвeдeсeт цeнтли, се заида ис кáмена, и пóсле озгóра педесет центимeтера се мeта, такá, сам цимeнт ч'ист, битон се мeта. Та

се име коронамѣн. Отка му ч'инемо коронамѣнѣ, пѣсле ге год се стаѡу камѣн'е, тѡа је све, кано, стој рѡжно. Ми та трѣба лѣпо да остржемѡ из лажѡцом. И оч'ѡстимо лѣпо ис ч'ѣтком. И ѡтка оч'ѡстемо, пѣсе оч'ѡнемо друг матерјал ѡ цимѣнта, једѡн по једѡн. И та пѣсле уфѡгљујемо лѣпо исфѡгљујемо да мож да изгледа та лѣпо, да је ч'ѡсто.

*

Ми се потрѣфило сѡга, ми се оженѡл једѡн унук, унѡк од мѡјга сѡна Божина. Он си нѡпѡл јенѡ дѣвку у нѡше селѡ и лал да с ожѣни. Ми смо кажѡли да не с ожѣни ч'а је премлад. А он неје лал да не слѡша и, до послѣтке, је мѡрал да с ожѣни. Пѣсле н'ѣгов тѡта је бил прѡво тѡмо да врѣви иж н'ѡгови, иж н'ѡноган тѡтом, из мѡмом нѡјном. И се лѣпо разумѣни и се врѣвили у којѡ недел'у да ѡду да ју прѡсу. И пѣсле, ка је дѡшло времѣ, смо бѡли цѣла фамелија нѡша тѡмо, и ја сам бил. И тѡмо бѡла музѡика. Смо ју лѣпо просѡли. Ју ч'астѡли кој што мѡгал, и сто лѣја, и з двѡс лѣја, и ч'ѣтрдѣсет, кој кѡко је мѡгал поч'астѡл тѡмо. И пѣсе се врѣвило лѣпо ка да бѡде свѡдва. И пѣсе смо се лѣпо спрѣмили за свѡдбу. И дѣвка си сабрѡла н'ѡјну сву фамелију, и нѡша сва фамелија. И су рѡно бѡли код нас свѡтивѣ. Су лѣпо фруштукѡли, су пѡли и пѣсе су ошлѡ гѣно дѣвка дѡма. Ка ошлѡ гѣно дѣвка дѡма, тѡмо лѣпо, ју другѣ жѣнске, ју уч'ѡнуле да је гѡвија лѣпо, кѡко трѣба. И свѡкому свѡдбашѡу му дѡла пешкѡр, и пѣсе су пѡшли. И прво су дѡшли на свѡту популар, тѡа прво се венч'ѡли. И ѡтка се венч'ѡли, су ошлѡ у цркви. Тѡмо, пѣсе, пѡпа и лѣпо венч'ѡл, по обич'ѣју кѡко ѡде. И ка излѣзли ѡтѡде, излѣзли прво на плац, тѡа прво се слѡкали. Бил тѡа једѡн фотографѡст, кој знал да фотографѡра, и уч'ѡнул мѡло гѡ слике, свѡке сѡрте. И пѣсе се поч'ѣло весѣл'е. И се весѣлили до никѡ времѣ пред мрѡка. И ка је бил блѡзо мрак, су ошлѡ па гѣно дѣвка дѡму. И узѣли н'ѡјни дѡровѣ што имѡла. Су метѡли на једѡн камиѡн и су дѡнѣсли код нас дѡма. И пѣсе су ошлѡ по селѡу и сабирѡли из музѡиком гѡш'ѣ, ѡ краја на крај, сви. И ка и сабрѡли, лѣпо и дѡнѣсли код нас дѡма. И пѣсле, тѡва су давѡли свѡк дар нѡпрѣт кѡма. Прво је дал кум и пѣсе ѡвија другѡни. Све лѣпо на ред давѡли, свѡк шта је дѡнѣсал. И ѡтка се забрѡли дѡровѣ, пѣсе давѡли и нѡвци. Прво је метѡл кум тѡмо, не знам кѡлко, и тѡка другѡни метѡли сви за н'ѣга. И ка је та бѡло гѡтѡво, тѡга се поч'ѣла да се је и да се пѡје. И цѣлу ноћ се весѣлило, и ѡ сѡтра дѡѡцкан дѡњѡм бѡло гѡтѡво. И су ошлѡ нѡлицѣ и селѡ нѡки километѡр, нѡлицѣ и селѡ, и тѡмо су скршѡли барјѡк. Ка су скршѡли барјѡк, су дѡшли нѡтраг, и па смо јѣли, и па смо пѡли. Смо се весѣлили већ до полѣдѣлник скѡро вѣч'ѣр. И ка бѡло вѣч'ѣр, бѡло гѡтѡво. И свѡк сѣ уш'ѣл на н'ѣгови дѡма.

*

Ми сѡме *Илић Цѣћѡа*, сам рођ'ѣна у Свинѡцу, ѡмам трѡс и ч'ѣтири гѡдинѣ.

Ја ч'ѡнем пѡту ѡвѡка. Мѣтам вѡду да с омѡч'ѡи и пѣсе мѣтам, насѡлним. И ѡтка насѡлним, мѡнем да дѡћ'ѣ. И ѡтка замѣсим ка дѡћ'ѣ,

уч'инем прѣсет у пећ'. Ка се згорѣ, мѧнем пећ' да се стѧложи. И откѧ пећ' се сталѧжи, тѧга измѣсим пѣту добрѣ и ју мѣтам на кѧтарице. И откѧ ју мѣтам на кѧтарице, ју нѧсим на пећ'. И откѧ ју однесѣм на пећ', тѧга угѧсим пећ' из водѧм, г оч'ѣстим лѣпо и мѣтам пѣту у пећ'. И ѧтка ју мѣтам у пећ', седѣ тѧмо јѣдѧн сѧт. И ка ју извѧдим ѧтѣде, тѧга лѣпо ју намѧкрим и ју завѣјѧм у ч'ѣсте крѣпе, и ју мѧнем да седѣ.

Ко нас се ч'ѣну сѧрме ѧвѧко. Сѧмѣлемѧ напрѣда мѣсо. Пѧсе мѣтамо х'ѧпу да се дѣнсује. У х'ѧпу мѣтамо мѧло папрѣку ч'рвену. И ка је лѣпо издѣнсовѧна, помѣшѧмо из мѣсо, мѣтамо перѣнѣ' и сол за густ, и мѧло бѣбер. И откѧ је све тѧ гѧтѧво, се мѣтѧ јѣдѧн јѧјце и се измѣшѧ. И пѧсе се ѣзму лѣшѣ'е од зѣл'ѧ, лѣпо се осеч'ѣ свѧк бѧшка. И откѧ с осеч'ѣ свѧк бѧшка, се пѣну лѣшѣ'е, се лѣпо завѣју и се мѣту у кѧстрѧлу. И пѧсе, откѧ се мѣту у кѧстрѧлу, се мѣтѧ мѧло водѧ и се ч'ѣне ѧјнпрен. Се мѣтѧ у ѧјнпрен мѧло сѧло и мѧло брѧшно и мѧло х'ѧпѧ. И откѧ је тѧ гѧтѧвѧ, се прѧлѣ пре^с сѧрме. Ка је варѣн перѣнѣ' и мѣсо, сѧрме се тргну. И мѧло сос се мѣтѧ ѧзѧрѧ.

Јѧ закѧл'ем кокѧшку ѧвѧко. Ју закѧл'ем и откѧ ју закѧл'ем, водѧ, ѣма водѧ варенѧ, и тѣѧ водѣ варенѣ прѧлѣм през кокѧшку и лѣпо ју оч'ѣпам. И откѧ ј оч'ѣпанѧ кокѧшка, лѣпо се ѧпѣре и се осеч'ѣ на корѧм. Се извѧди лѣпо из ѣѧј ч'ѣрѣвѧ, и пѣпѧтѧ, и срѣце, х'ѣгерѣце. Тѧ лѣпо се извѧди. Пѧзѣмо дѧ не се разбѣје жѣлч'. И ка смо извѧдили тѧ нѣлице мѣтамо све, свѧко бѧшка, и пѣпѧту, и х'ѣгерѣце, и срѣце, и ч'ѣрѣвѧ се фрлѣи. Код нас не се јѣду ч'ѣрѣвѧ, тѧ се фрлѣи.

Сос од пѣрадѧјке гѧ ч'ѣнемо тѣкѧ. Мѣтамо мѧло сѧло, и мѧтамо у сѧло, мѣтамо брѧшно. И ка је тѧ лѣпо рѣмен, мѣтамо тѧмо сос и мѧло шѣх'ер и сол за густ. И се дѧ мѧло вѧри. И ка је гѧтѧво, тргнуемо. Тѧ се је пѧре^д мѣсо. И ѧко свѧк ѧх'ѣ, нѣки пѣрѣј, јѣл крумпѣр ѧбѧрен пѧре^т тѧ се мѣтѧ. А другѧно се, а другѧно мѣсо, све другѧно, тѧ се лѣпо уч'ѣне јѣдѧн, кѧко се кѧже код нас, перѣнѣ' из мѣсо.

Се мѣтѧ х'ѧпѧ дѧ се дѣнсује. И лѣпо, у тѣѧ х'ѧпу се мѣтѧ мѧло папрѣка ч'рвѣнѧ, и пѧсе се мѣтѧ мѣсо. И ка је мѣсо варенѧ, се мѣтѧ перѣнѣ'. И тѧ полѧко се дѣнсује, по мѧло се мѣтѧ водѧ. И ка је гѧтѧво, се осеч'ѣ млѧго мерѧдѣјѧ зеленѧ. И тѧ се кѧже гѣно нас перѣнѣ' из мѣсо.

ѧко ѧх'ѣмо дѧ ч'ѣнемо зѣпу, тѣгѧ ју мѣтамо ѣѣлу. Су сеч'ѣ сѧмо крѣла, и нѧге, и глѣвѧ, с осеч'ѣ бѧшка и ѧвѧ другѧно се мѧне ѣѣло зѧ зѣпу. Тѧ мѣтамо дѧ се вѧри зѣпа. Мѣтамо тѧмо мѧркуши, мѣтамо х'ѧпу, бѣбер, ѣѣлер и мерѧдѣју дѧ се вѧри. И ка је мѣсо варенѧ, тѣгѧ се прѧѣдѣи, зѣпа се прѧѣдѣи, мѣсо се извѧди. Зѣпа се прѧѣдѣи и у зѣпу мѣтамо рѣзѧнице, ч'ѣнетѣ од нас, јѣл купенѣ. Јѣл се мѣту гѧлушке ч'ѣнетѣ ѧт крѣзѧ. И мѧркуши мѣтамо пѧ нѧтраг у зѣпу, а другѧно се фрлѣи. И мѣсо лѣпо се осеч'ѣ на пѣрч'ѣтѧ и пѧре^д мѣсо ч'ѣнемо сос од пѣрадѧјке јѣл друг фѣл, кѧко ни је дрѧго.

Ми ч'ѣнемо, тѧ су пѣрадѧјке тѣкѧ. Осеч'ѣмѧ лѣпо, ѧпѣремо пѣрадѧјке и осеч'ѣмѧ. И мѣтамо дѧ се вѧру. И ка су мѧло, тѣкѧ, варенѣ, тѣгѧ ѣмамо судѧ што се ѣѣду пѣрадѧјке. И лѣпо прѧѣдѣимо и мѣтамо пѧ у ч'ѣист ѣтѧ дѧ се вѧру. И ка су тѣкѧ варенѣ, мѧлко потрѣвѣимо, кѧлко ѧх'ѣмо дѧ мѧнемо зѧ ч'ѣрствѧ. Тѣгѧ ѣмамо лѣпо стѧкло ѧперѣни, што смо пѣрѧли

пре. И метамо, наплнимо свако стакло ис соса, и га завеземо ис целофана. Целофан метамо мало у воду и свако стакло га завеземо бзшка. И посе га завијемо у душак, у перину јел, код нас други мету и у пећ', да се издінсује јоште једанпут из парадјке. Посе, ако се уч'ине матач'ина озгоре, јел ако се поквари, тџа знач'и ч'а неје свежен добре, јел се раздрала артија и неје свежен добре, јел неје оперена флаша добре.

Ја ч'орбу од рибе ч'инем овако. Ка добим рибу, лепо ју оперем и посе ју разбијем из водом лепо, ч'рева нулице, и се опере лепо. Ка је насица, тџа се отрѣбу тија трње што има она по грбине. Та се лепо осеч'е, и се осеч'е лепо на парч'ета. Глава се разбија, да нема, теја, глисте што има по главѣ. Лепо се разбија, се та лепо све опере, и се мета у грнџ. Тамо се мета меродија, лепо ситно осеч'ена, се мета ч'апа ситно осеч'ена, се мета копар и парадјке. Се мета и паприке, се мету и оц'ет, и сол, све на јенпут. И се мета да се вари. И ка је риба варена, тџа тргнемо. И тџа се ч'ини ч'орба од рибе код нас.

Код нас се ч'ине каша овако. Се мета вода да се вари, с опере лепо котл у што се ч'ине каша. И ка се вари вода, тџа се мета брашно о кукурусá. Се мета мало из кџ'емака, се тџа слóжи и се мане да се крекѣ'е. И отка се искрекѣ'а, мало се вари, тџа се брч'и. Не се мета тамо ни сол, ни ништа. Ка ј избрч'ена готóва, тџа лепо се изгребе страна и се истресѣ на један круг за кашу.

Се ч'ину колач'и много фѣла. Се ч'ину тóрте, се ч'ину колач'и сџви, се ч'ину банице, се ч'ину крѣфне.

Крѣфне се ч'ину код нас овако. Се лепо просѣје брашно у један суд. Се мета мало сол, се мета керм и млекó. Та се мета лепо, полáк, да дођ'е. Се насилни, и ка лепо дођ'е, се мѣпу. Се мета једн јајцѣ јел кóлко имаш пóвише тѣсто. Се мета једн јајцѣ, јел два, и се мета мало сáло, и та се лепо замѣси. И ка се замѣси, та дођ'е. Тџа лепо се ўзме, се пролѣ на дáску и пóч'ме да се дрўга. И та се уч'ине једна плаўка тѣнка за прст. И посе се сеч'у крѣфне из једном ч'ашком. У кастрóлу метамо сáло. И ка пóч'ме сáло да се цврч'и, метамо крѣфне тамо да се печ'у. И ка се порумену, тџа крѣфне су готóве. Се посóлу мало из шѣ'ера самѣљанога.

Та се ч'ину овако. Се просѣје брашно у једн суд, се мета мало сол, се мета керм и млекó да с омѣк'е. Пак се насилни. И кад та дођ'е насилнето, тџа се замѣси. Тамо се мета пак јáја, је мету у тѣсто. Се мета сáло, се мета и мало шѣ'ер и се лепо замѣси. Ка дођ'е добре, тџа се мета тѣсто на дáску и се ўзме, се расподѣли за кóлко банице трѣба да имаш. И посе та се издрўга лепо на дáску. И ка се издрўга лепо на дáску, тџа се мета, се мало измаже из сáло. Се мета шта оћ'еш да меташ, пѣкмез, јел меташ орѣси, јел јáбѣлке, што имаш да меташ. И óтка се мета та озгóra, теј фил, тџа се мета шѣ'ер пак. И се мета ништо да мерише и се па мета мало сáло, тџа, парч'ета о парч'ета. И ка је та све лепо готóво, тџа се завија лепо тѣсто, се мета у јену тепсију која је намажена из сáло. И тџа, дока се наплни тапсија. Мета две јел три банице. И ка је тепсија плна, тџа се мета да се печ'е у пер јел у пећ', ге имаш да печ'еш.

Торта од ореси се ч'ини овако. Од ко́лко јајцета о́х'еш да ју уч'инеш, од о́сам јел од д́есет. Се ўзму јајца, се разбију. Се ўзме белутџк на страну и жэлтџк на страну. И ко́лко жэлткџка ѝмаш, то́лко лџжице ш́е'ер мџташ. И п́осе, мџташ, на д́есет јајцета се мџту ч'етрна́ес лџжице ореси. И т́ија ж́лткóве се л́епо изл́упу д́ока порасту́ из ш́е'ера. И ка л́епо порасту́, т́ага та се м́ане и се изб́ије белутџк ја́ко, д́ока се уч'ине твр́д. И кад с уч'ине твр́д, т́ага се мџта м́ало теј белутџк у жлтџк, м́ало ореси, и т́акџа форт по м́ало д́ока је готóво. Ка је та све л́епо готóво, т́ага се мџта у тепси́ју ко́ја је нама́жана из сáло и се прол́е м́ало из бра́шно. И ка је та готóво, т́ага се прол́е т́есто, та т́амо, и се мџта у пер да се пџ'е. И ка је готóво се изв́ади. Ако о́х'еш да ју ф́илујеш, с осе'е на пóлак, о́тка се осту́ди. И мџташ фил од ореси. Фил од ореси се ч'ину у пóвише ф́орме. Једн што је најкратџк се ч'ине, се мџта ј́ено шезд́есет д́ека, се мџта ореси и шезд́есет д́ека ш́е'ер. И се мџта водá м́ало да с омлáч'и и се сто́пи теј ш́е'ер. И ка је ш́е'ер стопџн, т́ага се мџту ореси и се мџта две лџжице рум. И се мџту два белутџка. Та се л́епо све изм́еше и о́дма се ф́илује тóрта. Ак о́х'еш да ју об́лач'еш озгóра, т́ага с об́лач'е из п́утера. П́утер се мџта ко́лко ѝмаш, ко́лко т́егли п́утер, то́лко трџба да мџтеш и ш́е'ер мелџн. Та се б́ије дóкогод се уч'ине ко́но пџна. И ка се уч'ине ко́но пџне, т́ага л́епо об́лач'еш тóрту. Ако о́х'еш да је др́уга ф́арба, т́ага мџташ кáкџа, јел мџта м́акар каку́ ф́арбу, каку́ о́х'еш. И л́епо се об́лач'е тóрта из та. Ако о́х'еш да ч'инеш цвџ'е, т́ага ју ш́араш. Мџташ и др́уге ф́арбе пóред т́еје, да је л́епа, нама́ш'ена, ш́арена.

Код нас се мџту зџл'е ситне за зиму́, да се ќиселу, ова́ко. Се ўзму зџље, л́епо се осеч'у ли́ш'е ко́ји су покв́арени. Се м́ало пропџру да су ч'исте. И с опџре л́епо ч'џбр и се мџту но́жеве за зџље. Л́епо се сеч'у ситно, ситно се сеч'у зџље. Се мџта м́ало сол на дно на ч'џбр. П́осе се мџту зџље. Се мџта т́акџа доб́ре, се наби́ју из бóтом. Се наби́ју зџље доб́ре и п́осе се мџта једн ред зџље цџле, т́акџа, глав́ице. С осеч'е ч'окáн и се издлб́е м́ало унут́ра и тамо се мџта сол да не се покв́ари. И се мџта једн ред из т́еја глав́ице, да ѝма на з́иму за сáрму. И п́осе, па се мџту ситне сџч'ене. Се сеч'е и па се то́ку из бóтом, и т́акџа д́ока се свр́шу, д́ока с усеч'у све. Ка с' усеч'у све л́епо се мџта озгóра ли́ш'е опџрене. Се мџту озгóра два кру́га, и на т́ије кру́гове се мџта вџлики кáмен да и др́жи слóжене. Се мџту пóрег фуру́не и т́акџа се др́жу недџлу́ дана пóрег фуру́не да се оќиселу. Ка су ќиселе, т́ага изв́адимо пóрег фуру́не ну́лице и мџтамо у пóдрум и т́акџа се ч'ину́ зџље ќиселе код нас.

Пап́рике гогош́арове се мџту код нас ова́ко. Се л́епо одабџру гогош́арове пап́рике ко́је су л́епе, н́есу убијене. И се опџре, се осеч'у л́епо о́паши, ко́ји су, т́акџа, покв́арени. И се спрџме једн стаклó, у ко́лко о́х'еш да мџташ повџлике. Се мџта ј́ена ли́тра ѝ по водá, једна ли́тра оц́т и два д́еца зџт́ин, и два д́еца ш́е'ер. Та се мџта л́епо да се в́ари, и м́ало б́ибер. И ка пóч'му да се в́ари, т́аја водá, се мџту гогош́арове пап́рике ко́лко се уф́ати на дно, да се в́ару. И ка се м́ало пóч'му да се смрч'у, т́ага се л́епо изв́аду, се мџту на једн суд и се мџту др́угу да се в́ари, и т́акџа, д́ока су готóве пап́рике. Ка су све сваренé, т́ага л́епо се нарџду

у стакло и проље таја вода ка с° остуди, што се вариле онé, се мета бреж њи. Се лепо завéжу из целофана и се мету на студенó.

Паприке за филовање се ч'ину овако. Се лепо оперу, се изваду од сéмене, се оч'исту од сéмене и се мáло обáру з водом варенóм. Óтка су обáрене, тзга се ч'ине сос, се вáри сос од пэрадајке. И ка сос се вáри се проље тэка сос преж њи варén. И лепо се завéжу из целофана и се мету у дшак, да се динсују, јел у пећ'. И тэка, óтка су динсуване, óтка се та остуду, се изваду. Та су паприке за филовање зими из меса.

Ја умем да шијем. Ја напреда узмем штоф и га измéрим, да видим дал излэзе мéне та какó óн'ем да ч'инем, т'еј модел. И áко ми излэзе, тзга лепо си измéрим и ос'еч'ém. И óтка је осеч'ém, тзга узмем игле и лепо зафáтим кáко ми трéба, за кóлко сам узéла мéру. И тзга лепо уфíрцам. И óтка сам уфíрцала, тзга дођ'е женá на пробóу. И ка дођ'е женá на пробóу, тзга видим дал, ге ми је добрó, ге не ми је добрó. И ка неје добрó, тзга јóште узмем. И ка је добрó, мáнем текá. Тзга претéрим из машинóм. И ка је готóво из машинóм, јóштé ч'инем што íмам из рúке. И ка је готóво из рúке, тзга лепо упéглим све и тэка се ч'ине јéна сукна код нас.

★

Ми у нáшу кúјну íмамо ножéве, íмамо лэжице, фуркице, соларицу, шóл'е íмамо за кáфу, ч'áшке за ракију. Íмамо грнци да вáримо и зúпу, и да ч'инемо паприкáш. И кастрóлу íмамо да динсујемо, кастрóлу о туч'а. Íмамо бокањé да пíјемо водú, íмамо тас, íмамо дéкељ за сковáрде, íмамо цећ' да процећ'ујемо рэзанице, íмамо кáнту за воду, íмамо шпóрет íмамо тепсију. Íмамо и пéглајз да пéгламо, и ренду íмамо да рендамо јáболке. И крл'иг íмамо да брч'имо у фуруну. Ожéг íмамо да вáдимо кабуз. Íмамо и пíву, јел лáван, да тлч'емó шéћ'ер и бибер. И свáшта што ни трéба да вáримо. Íмамо кáнтар да мéримо ка ни трéба да ч'инемо колач'и. Íмамо платнó, вéзове по стенé да ни седí лепо. Íмамо лáмпу ис петролэја да ни горí, машину за мак, машину за орéси, вáјлинг за, мéсимо пíту, к'азáн вéлики за кошúл'е, да пéремо кошúл'е. Íмам астáл, столице, креденц íмамо.

★

Ми острижемó óвце овако. Íма нóжици ануме што се стрижу óвце. Се лепо завéжу óвце. Им се завéжу две нóге прэдње на јéдно мéсто и нóге стрáжње на дрúго мéсто, да не бију из нóге, да мож да се стриже кáко трéба. И лепо с úзму нóжици и се зáђ'е íспод кормá. Се стрижу лéпо, се соблaч'é цéла овцá. И ка је остриженá цéла, тэга и с одвэжу нóге и овцá се пúш'а. И тэка, кóлко óвце íмамо, с острижу све. И пóсе влну ју узмемо и мéтамо у једáн корíто. И íмамо мáло воду млáч'ну и ј огрéјемо мáло, и тува воду млáч'ну прољемó през влну да ју оперемо. Не смéмо да мéтамо воду варенú, ч'е с обáри и не се опере добрé. Мéтамо, и ка се омекч'áла, тýа воду је исцédимо и ју фр'лимо, и пóсе мéтамо дрúгу воду млáч'ну и је оперемо. Пóсе мéтамо и пóжешку докá год је влна

кака треба. Ка ј оперена како треба, идемо иж њом на Дуне и се обистри влна. И отка се обистри, се донесе дома, се мета да се пуши. Ка је влна сува, тга ју узмемо и очистимо од чич'коче и о турице што има, и узмемо да ч'ешемо. Ју лепо поч'ешемо, и отка смо ју поч'ешали, узмемо гробенци и поч'немо да влачимо. И отка смо повлач'или, извадимо мање на једну страну и влас на другу страну. И посе узмемо и метнемо у фуруку и предамо. И о та што попредемо, ставимо и уч'инемо клуп'чета, исплетемо ч'ерапе, јел блузе, и свашта од вине.

Ч'инемо и блузе од вине. Узмемо, напредо оплетемо грбину, јену предњицу, посе оплетемо другу, и рукави, и гуљар и оплетемо. И ка је та све оплећ'ено, тга зашијемо и се облач'емо у блузу.

Ис р'азбој ткемо куч'уме шарене, куч'уме беле, виг ч'инемо и тепаици. Р'азбој је оч'ињет од дрвета. И њему му треба да има, на вратило се навија. Вратила има, има брдо код којга проћ'у жич'ке, има нити. Кроз њи па проћ'у жич'ке. Има брдила, ис тја се лупа, се тке. Има талпице, теја мењу да се ч'ине, да се ч'ине спац, да се може да се ради. И шувелка, таја носи жич'ке овамо и онамо. И посе има затка, таја држи вратила да не иде овамо и онамо, да седи на место.

За тепаици ч'инемо овако, од губаћ'а. Напредо измотамо, изгълнемо губаћ', и та треба да си изм'еримо колко да пуши'амо, колко имамо млого. И отка га изгълнемо на масуре, идемо да сновемо. На основаљку основемо. И пуши'амо колко ни треба д'лго, и посе навијамо. Навијамо на вратило. И отка смо навијли, посе уведемо. Увић'амо како оћ'емо за широко. И отка смо уведли у нити напредо и посе у брдо с уведе. И посе се мета на разбој. И отка се мета на разбој т'ага имамо јену палицу на коју зав'ежемо један штрик. И на т'ај штрик нам'отамо на вратило и поч'немо да ткемо. И отка смо си уч'ин'ули ма'ло, једн парч'е повелики, заткемо, заврзамо за вратило. Тга извадимо тува палицу, извадимо теј штрик и поч'немо да тремо на д'л'е.

*

Кошул'у за лудје ка шијемо на машину, ч'инемо овако. Узмемо пл'атно, искр'оимо н'апредо предњице, и посе грбину и посе искр'оимо пл'атку. Зешијемо н'апредо грбину за пл'атку, и посе зешијемо предњицу з'а пл'атку. И отка та је зашијено, тга је скр'оимо рукави и уч'инемо н'апредо манц'етле на рукави. И посе и зашијемо цели и заф'атимо за кошуљу. После скр'оимо гуљар, лепо га з'ашијемо, н'апредо горњи гуљар и посе зашијемо долњи гуљар. И отка је гот'ов гуљар, га зашијемо за кошул'у. Отка је кошул'а гот'ова, цела зашијена, уч'инемо дупке, заф'атимо бумбове и ју исп'егламо и је гот'ова.

Код нас се носу жен'е у кошул'е. Има на кошул'е катр'енце, има оплећ'ка. Има јечне кошул'е што се мету под ов'еја кошул'е, што се носу озгора. Теја се опашу ис паса, и се лепо мету кошул'е. Ов'еја горње, што су лепе, нав'ежене, се мету напредо у кошул'е и посе се мета оплећ'ка. С' обл'аћ'е, и на оплећ'ку се мету катр'енце. И посе жен'е старе носе

конч'. Се лепо оплету́ два мо́ца о́т кáике, и се зави́ја о́т страга у х'áфу, на гла́ву. И се ме́та једн то́ч'ак, тэка́, уч'и́њет од кр́пе. Се лепо задéне из а́рмоље и по́се се ме́та једна кр́па. Лепо се зави́је да је та све равнó и се ме́та озгóра кр́па о́т свíле, и се женá обрад́и. И на нóге се ме́та ч'ерáпе и ципéле и по́ђ'е да се шéте.

Луд́је се нóсу у косту́м и гáћ'е. Ѐму гáћ'е, ле́пе гáћ'е, оплéћ'ене из ч'и́пке и ч'и́њет́и и на гáћ'е, и на кошу́л'е, на гу́љар, вéжене на гру́ди. Ѐму бра́ци пак вéжени на ру́кави. Ч'овéк се опáше из пáса. Си ў́зме гáћ'е и кошу́л'у и си ў́зме лáјбер из ви́га, навéжени из монíста и свилóм. И на гла́ву си ме́та шэ́шир. На нóге си ме́та опíнци од свињé и обля́ла завр́зани из обрв́ци. И си ме́та лепо јед'ан цвeт на шэ́шир и по́ђ'е да се шéга.

*

Ми пролéти ме́тамо у грáдину свáшта, да й́мамо. Напрéда исгрeб-ли́шемо, оч'и́стимо камéњи и све исгрeбли́шемо. И по́се ме́тамо тор. И откá ме́тамо тор, тэ́га скóпамо. И óтка скóпамо, па лепо исгрeбли́шемо и посéјемо кромпíри, меродíју, ко́пар, мórкуши, пасу́љ и овéј што й́де на пасу́љовине. Теј стíже подо́цкан. И ме́тамо х'áпу, кра́ставци, п'ап-ри́ке и п'арадáјке, и ридíки ме́тамо и, овéј, гра ме́тамо.

Й́мамо и цвeћ'е у градíну. Й́мамо макóткс, ме́тамо зумбу́ли, й́ма лáле, каранфíлове, гергíне, цвeћ'е јесéњи, босíл'ак, шибóји.

Ми мórкуши сéјемо тэка́. Напрéда иско́памо зéмљу и лепо по́се исгрeбли́шемо, уч'и́немо шанцовé, тэка́, поплíтки. И по́се у тíја шан-цовé ме́тамо мáло тор, áко й́мамо. И та да је лепо сítно, и по́се ме́тамо сéме, тэка́ из ру́ком, и лепо покрíємо из земл'óм, да й́ма сítно, да мóжу тíја сéмена да излéзу. И ка излéзе лепо, та излéзе ну́лице, тэ́га лепо иско́памо, исплéвимо о травé, иско́памо и лепо разрéч'имо да нéсу тэка́ ч'éсти ч'а áко су ч'éсти, тэ́га се уч'и́ну мórкуши мóнеч'ки. Áко су поретки, тэ́га се уч'и́ну мórкуши вéлики. И по́се и мáнемо тэка́, и онí ка порасту́ и вáдимо и ме́тамо за јéло.

А мórкуши за сéмене, тíја, се ў́зму овíја што й́ма о́д зимé једán леп мórкуш вéлики јел повíше, и се мéту у зéмљу у пролет'. Се мéту у зéмл'у и тэ́ј па тэка́ се скóпа лепо, свáки пут се й́ма брíга за н'éга. И тэ́ј уч'и́не сéмена. Порастé вéлики и ра́цвет́и, и уч'и́не сéмена. И тíја сéмена, ка се ошúщу, и сабéремо и й́мамо за дрúгу гóдину да посéјемо мórкуши.

Крумпíри и ме́тамо тэка́. Уч'и́немо напрéда дуп́ке, оц'áци. И у свак оц'áк ме́тамо по ч'ети́ри, пет крумпíра. Завíси какí су вéлики. И наредíм у свак оц'áк крумпíри, и откá смо наредíли у свак оц'áк крумпíри, ў́змемо мотíку и лепо и зарóимо. И по́се крумпíри нýкну, се скóпу и по́се се нагр́ну ка бóде подо́цкан, ка порасту́ повéлики. И по́се крумпíри цвeту́ и порасту́. И по́се се вáду и се једу́.

А пэ́радáјке сéјемо тэка́. Посéјемо сéмене јел у нíки суд, у нíку санду́к, у нíки санду́к, јел у грéдину подо́цкан, тэка́ да нéје зимá да смржéју́је. Óтка тэ́је пэ́радáјке порасту́ повéлике, се одабéре једно мé-

сто само за њи у градину и се узму п'арадајке, се изваду из тој р'асаднице ге сý, и се присаду. Се мету така, једн кóрак далеч'е оц'ак од другóга. И пóсе се прољеву по мáло да мóже да се уфáту. И ка се уфáту, лéпо се скóпу повíше пúта. Ка порасту повéлике п'арадајке, се мету кóља на њи и се свéжу из кóнци да не се растрвúју, да седú така лéпо на вр. И пóсе парадáјке рацветú, ч'íну п'арадајке зеленé. И позрелú и така јемó.

Ми онамо у наше селó íмамо смокíн'е. Ова је једна јако добрá воћ'а. Ч'íнемо дул'áцу од њој, и пекмéz се ч'íне, само је бóље дул'áца. Дул'áцу ч'íнемо така. И нэ'бéремо ка несó баш здреле јако, да несе разбíју. Лéпо и опéремо и измéримо. Кóлко íмамо смокíн'е, тóлко мéтамо шéћ'ер. И пóсе мéтамо вóду да се вáри ис тóга шéћ'ера. И ка се уч'íне, така, једн добóр сирóп, да се тégљи, тáга се мету смокíн'е, така, да се провáру. И ка се свéже добре теј сирóп, се уч'íне така да се тégли кóно мед, тáга се мéта лéпо у стáкла, се завéже ис целофáна, и се мáне за зимú да седí.

Rezumat

Mile Tomici

GRAIUL DIN SVINIȚA

Lucrarea de față reprezintă o monografie a graiului sîrbesc din localitatea Svinița, județul Mehedinți. Ea este constituită din următoarele secțiuni: *Introducere, Fonetică, Morfologie, Lista notelor, Texte dialectale și Dicționarul graiului.*

La început autorul face o clasificare a graiurilor sîrbești și croate din R. S. România în cîteva grupe, mai mult sau mai puțin omogene, după cum urmează: *Graiurile carașovene, Graiurile sîrbești de pe malul stîng al Dunării, denumite și Graiurile din Clisura, Graiurile „muntenegrene” din Banat, Graiurile ștocaviene noi, Graiurile mixte, Graiul croat caicavian din Checea și Graiul sîrbesc din Svinița* care nu poate fi inclus în nici una din grupele de graiuri amintite. Structura lui gramaticală se apropie cel mai mult de graiurile carașovene și se deosebește cel mai mult, în această privință, de graiurile ștocaviene noi.

După aceste precizări, autorul aduce o serie de date privind istoricul localității Svinița și a locuitorilor ei, cele referitoare la anchetele dialectale întreprinse da autor în Svinița, apoi lista informatorilor, sistemul de notație fonetică. Sînt amintite porțiunile din monografie pe care autorul le-a publicat, sub formă de articole, în revistele de specialitate românești și iugoslave. Urmează *Lista abrevierilor* cu care se încheie partea introductivă.

În capitolul de *Fonetică* sînt analizate vocalele și consoanele graiului.

În grai există următoarele vocale: *a, e, i, o, u, ə*, o serie de variante ale acestora precum și *r* și *l* silabic. Sînt analizate variantele vocalice, vocalele geminate, diftongii și triftongii. Urmează distribuția vocalelor dependent de locul accentului, a semivocalei *y*, a elementelor silabice *r* și *l* și alternanțele fonetice ale vocalelor.

Sistemul fonologic este format din șase foneme vocalice: (*a*), (*e*), (*i*), (*o*), (*u*) și (*ə*).

La *Consonantism* sînt trecute în revistă principalele caracteristici ale consoanelor și ale variantelor acestora. Distribuția este dată numai în cazul

consoanelor și a variantelor care prezintă în grai o serie de trăsături specifice: *s, ć — ċ, đ — dž, l — lj, n — nj, f, h, t', g', đ', k'*. Urmează neutralizarea corelației de sonoritate, acomodarea reciprocă a consoanelor dure și moi, asimilarea regresivă și progresivă, asimilarea după locul de articulare, analogia, iotacizarea și palatalizarea consoanelor. Pentru identificarea fonologică a fonemelor consonantice, se aduc o serie de perechi minimale și restrictive. În continuare sînt analizate grupurile consonantice (din două, trei și patru consoane) dependent de poziția lor în cuvînt (la inițiala, în interiorul și la finala de cuvînt) cu toate transformările fonetice la care sînt supuse.

Secțiunea *Morfologie* cuprinde analiza următoarelor părți de vorbire: *substantivul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul, adverbul, prepoziția, conjuncția și interjecția*.

Sistemul morfologic al graiului din Svinița se deosebește vizibil de cel al limbii sîrbocroate literare. În grai are loc, pe de o parte, simplificarea sistemului morfologic iar, pe de altă parte, apariția unor trăsături noi care se datoresc fie influenței externe, fie inovațiilor proprii.

Sistemul flexionar în graiul cercetat este dotat cu o putere distinctivă minimă. Relațiile exprimate prin desinențe sînt preluate, în majoritatea cazurilor, de elementele analitice specifice graiului. La plural, de exemplu, am înregistrat un singur caz oblic (dativ) și un caz general, care reprezintă de fapt forma de nominativ-acuzativ plural. Sistemul cazual al graiului cercetat prezintă o serie de particularități arhaice, printre care amintim desinențele: *-e, -eve* la nominativ plural al substantivelor masculine; *-am, -em, -im* la dativul plural al substantivelor masculine, feminine și neutre precum și desinența *-e* la dativul și locativul singular al substantivelor masculine.

O atenție deosebită este acordată *articolului postpozitiv* atestat numai la adjective calificative și la numerele ordinale cu valoare adjectivală de la unu la zece.

Adjectivele, Pronumele și Numerele sînt analizate după structuri obișnuite insistîndu-se, însă, asupra trăsăturilor lor specifice în graiul cercetat.

Secțiunea privind *Verbul* cuprinde o succintă analiză a sistemului verbelor auxiliare, a sistemului de conjugare, a formării modurilor și timpurilor simple și compuse. Printre verbele auxiliare, în graiul din Svinița se întîlnește și verbul *lat*. În grai există o puternică tendință de fuzionare a temei infinitivului cu tema prezentului, ceea ce duce la micșorarea numărului de conjugări verbale. În afara trecerii verbelor de la o conjugare la alta, există și o serie de dublete (sau variante) verbale. Nu s-au păstrat imperfectul, mai mult ca perfectul și gerunziul trecut iar aoristul are o frecvență redusă.

Adverbele, Prepozițiile și Conjuncțiile sînt analizate în scurte contexte insistîndu-se asupra valorii lor sintactice. Capitolul de *Morfologie* se încheie cu o scurtă prezentare a *Interjecțiilor* întîlnite în graiul cercetat.

După *Lista notelor* (numerotate de la 1 în continuare) urmează *Textele dialectale* pe care autorul le-a înregistrat în Svinița pe data de 9 noiembrie 1963.

Ultima, și cea mai mare, secțiune o constituie *Dicționarul graiului* care cuprinde peste 6.000 de unități lexicale și peste 1.000 de variante ale acestora,

în total circa 7.000 de forme dialectale. Cuvintele străine înregistrate în grai sînt, în majoritatea lor, de origine românească și ele au fost analizate, în mod separat, cu altă ocazie, iar cele germane, maghiare și turcești sînt bine cunoscute specialiștilor așa încît nu se indică etimonul acestora. Formele verbale ale participiului pasiv sînt glosate ca adjective. La un număr însemnat de cuvinte se aduc și scurte contexte.

Lucrarea de față reprezintă prima monografie a unui grai sîrbesc din R. S. România publicată în R. S. F. Iugoslavia. De altfel, după *Graiul carașovenilor*, București 1935, de Emil Petrovici, ea este prima monografie de acest fel publicată pînă în prezent.

ЉИЉАНА НЕДЕЉКОВ

ПРОЗОДИЈСКЕ ОСОБИНЕ ГОВОРА СЕЛА КАЋА

*За корисне сугерисије и драгоцене савете
при обликовању рада и коначном прејледу
текста посебну захвалност изражавам
академику проф. др Павлу Ивићу.*

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
УВОД	273—275
АКЦЕНАТ	276—352
1. ПРИРОДА АКЦЕНТА	276
2. ОДНОС ДУГИХ И КРАТКИХ СЛОГОВА	276—282
2.1. Неакцентисоване дужине	276—281
2.1.1. Даничићеве поста акценатске дужине	276—280
2.1.2. Поста акценатске дужине којих нема код Даничића	281
2.2. Акцентисоване дужине	281—282
3. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА НА ПРОКЛИТИКУ	282—287
3.1. Преношење акценција код именица	283—286
3.1.1. Прасловенско преношење	283—284
3.1.2. Новоштокавско преношење	284—286
3.2. Преношење акценција на њроклијику код заменица	286
3.3. Преношење акценција на њроклијику код њридева	286
3.4. Преношење акценција на њроклијику код бројева	286—287
3.5. Преношење акценција на њроклијику код њрилошких израза	287
3.6. Преношење акценција на њроклијику код њлајола	287
3.7. Преношење акценција на везнике	287
4. АКЦЕНАТ ПОЈЕДИНИХ ВРСТА РЕЧИ	288—352
4.1. Акцентисоване именица	288—319
4.1.1. Акцентисоване именица на -а	288—297
4.1.2. Акцентисоване именица на сугласник	297—311
4.1.3. Акцентисоване именица на -о/-е	312—319
4.2. Акцентисоване заменица	319—321
4.2.1. Именичке заменице	319—320

4.2.2. Придевске заменице	320—321
4.3. Акцентни придева	321—330
4.4. Акцентни бројева	330
4.4.1. Прости бројеви	330
4.4.2. Редни бројеви	330
4.4.3. Збирни бројеви	330
4.5. Акцентни глагола	330—352
4.5.1. Глаголи прве врсте	331—334
4.5.2. Глаголи друге врсте	334—336
4.5.3. Глаголи треће врсте	336—337
4.5.4. Глаголи четврте врсте	338—344
4.5.5. Глаголи пете врсте	344—352
4.6. Акцентни прилога	352
ТЕКСТОВИ	353—354
РЕЗЮМЕ	355—356

УВОД*

Село са око осам хиљада становника, Каћ се налази десетак километара источно од Новог Сада. Говор овог села припада шајкашком типу бачких екавских говора војвођанског поддијалекта у оквиру шумадијско-војвођанског дијалекта.

Опис шајкашког типа бачких говора дао је Иван Поповић у свом раду *Говор Госпођинаца у свейлосији бачких њовора као целине*. У поменутом раду Поповић даје опис бачких екавских говора на основу материјала из Госпођинаца и још неколико бачких села међу којима није Каћ пошто је Поповић за предмет својих испитивања из ове области узео само севернија шајкашка села. У вези с тим напомињемо да овај рад на акценатском плану представља допуну поменуте студије Ивана Поповића и даје комплетнију слику шајкашких говора уопште.

Од радова који се баве (и) акценатском проблематиком за поређење су узети у обзир само они који обрађују говоре шумадијско-војвођанског типа, првенствено они о говорима Војводине. Пошто нема ни једног прилога који се бави искључиво војвођанском дијалекатском акцентуацијом узети су у обзир радови у којима се описују поједини војвођански говори. На жалост, Војводина је у дијалектолошким радовима теренски неравномерно приказана, што ће свакако утицати и на крајње резултате оваквих поређења. Узети су у обзир и радови о структурално и генетски сличним северносрбијанским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта. Тај поступак је историјски условљен. Наиме, на основу историјских података може се рећи да утицајима са стране у бачким говорима порекло треба тражити првенствено у овом србијанском говорном типу.

Порекло становништва. Још пре доласка Мађара у Панонску низију овде су живели Словени о чијем присуству сазнајемо из разних докумената тек од времена мађарске превласти у Бачкој. У средњем веку словенско становништво било је малобројно, али се оно нагло повећава

* Магистарски рад одбрањен на Филолошком факултету у Београду, 25. јануара 1984, пред комисијом у саставу: академик проф. др Асим Пецо, проф. др Душан Јовић и доц. др Божо Ћорић.

од краја XIV века, када се под притиском Турака Срби из старе српске државе селе у јужну Угарску. У каснијим периодима досељавало се српско становништво осим из Србије и из Далмације, Лике, Босне и других крајева, само је то досељавање било у мањим групама и неорганизовано тако да нема сигурних и тачних података о крајевима и местима из којих су данашњи становници ових области.

За сам Каћ прве пописе имамо из 1554. године¹ који сведоче о словенском становништву овог села, а такав континуитет траје до данашњих дана. Крајем XVIII века почиње колонизација Немаца у ове крајеве, а у XIX веку овде су колонизовани Мађари,² који и данас живе у Каћу, док су се Немци иселили после другог светског рата.

Данас поред староседелачког становништва у Каћу има колониста насељених после 1946. године из Босне, а процес досељавања из разних крајева земље траје и данас због непосредне близине града, тако да данас староседелачко становништво чини негде око половине укупног броја становника Каћа.

Не примећује се да је говор досељеника утицао на било којем плану на говор староседелача, док се за досељенике може рећи да обично подешавају свој говор према старинцима, првенствено кад је замена јата у питању.

Када је реч о пореклу староседелачког становништва, треба напоменути да је у народној традицији сачувано сасвим мало података о пореклу и о месту из којег се нека породица доселила. Обично се зна за претке три-четири колена уназад, који су сви обично из Каћа или су пре 100—200 година дошли из неког места у околини. Број оних који знају да су им се преци доселили из неког удаљеног краја је мали, а и та досељавања везују се обично за крај XVIII или почетак XIX века.

При одабирању информатора искључиво су бирани они који, како сами кажу, „од памтivelyка живе у Каћу“.

За проучавање говора овог села важно је истаћи да је још 1764. године постојала школа у месту. Овај податак упућује на закључак да је у овом селу просвећеност релативно рано била саставни део свакодневног живота и да неписмених у новијем периоду скоро није ни било.

Методолошки поступак при испитивању требало је прилагодити ситуацији на терену и у испитивању говора строго водити рачуна да се и у оваквим условима нађе одговарајући информатор.³ У овом случају то значи да се није увек могао наћи појединац који је неписмен, или који није ишао никуд из села јер овде таквих људи или нема или су тако малобројни да се међу њима није могао наћи добар информатор.

¹ Подаци узети из монографије *Шајкашка, Историја I*, Н. Сад, 1975, стр. 417.

² Подаци о становништву узети су из следећих извора: Д. Поповић, *Срби у Бачкој до краја XVIII века*, стр. 16—20, 41—43, 62; група аутора, *Шајкашка* (монографија), *Историја I*, књ. II, стр. 370; Ј. Цвијић, *Сеоке и етнички процеси у нашем народу*, Говори и чланци, Београд, 1923, 145—164.

³ А. Белић, *Мисли о њрикуљанању дијалекатској материјала*, ЈФ VI, Београд, 1926/27, стр. 1—10; М. Храсте, *Методологија испитивања наших дијалеката*, Језик, год. VIII, бр. 3—4, Загреб, 1959/60, 71—81.

У вези с овим треба рећи како је биран информатор. Информатор је морао бити староседелац рођен у Каћу који се никуд није селио и чији су родитељи, такође, били Каћани. У обзир су долазили само старији земљорадници, односно домаћице (ни један информатор није био млађи од седамдесет година). Услов да информатор има добру артикулацију гласова испуњен је у скоро свим случајевима (само два информатора нису сасвим испуњавали овај услов).

У већини случајева снимани су на касетофонске траке искази информатора који су говорили континуирано тако да је добијен спонтани говор о различитим животним ситуацијама. На овом корпусу заснива се акценатска анализа. Поред тога, информатори су одговарали и на директно постављено питање (према акценатском упитнику за штокавске говоре Берислава Николића) уколико неки битни акценатски детаљ није добијен у спонтаном разговору снимљеном на траке. Поједине лексеме, које се не јављају у спонтаном говору, а наведене су као примери у Д. *Српским акценцима*, информатори су посебно изговарали. У неким случајевима ослањала сам се и на сопствено језичко осећање пошто сам родом из Каћа.

АКЦЕНАТ

1. ПРИРОДА АКЦЕНТА

У погледу акцента говор Каћа се у начелу слаже са Вук-Даничићевом нормом, али има и непренесених акцената у ограниченом броју примера. Одступања се јављају у речима страног порекла: *ађуӣд̄нӣӣ, комад̄нӣӣ, т̄елевизија, кай̄е̄идрија, Ауст̄ир̄алија*. Такође се непренесен акценат чује у сложеницама: *Ауст̄иро̄ӯгарска, по̄ло̄ӣр̄ивреда, Јӯосл̄авија*. У емфази се исто може чути стари акценат: *јед̄ва̄, сас̄вим̄, т̄ам̄ан̄, кој̄ӣӣа̄, кој̄дӣ, макарк̄о̄, којеко̄*. Следећа три примера могу се чути и са пренесеним акцентом: *јед̄ва, сас̄вим, т̄аман*.

Војвођанска акценатска особеност да је код узлазних акцената постаакценатски слог тонски виши од акцентованог потврђује се и у Каћу. Што се тиче силазних акцената, у овом говору они немају типичну силазност као у неким другим типовима шумадијско-војвођанског дијалекта. Темпо говора у Каћу је спорији па се може говорити и о дужем трајању свих акцената у овом говору.

2. ОДНОС ДУГИХ И КРАТКИХ СЛОВОГА

2.1. НЕАКЦЕНТОВАНЕ ДУЖИНЕ

2.1.1. Даничићеве по̄стаакценат̄ске дужине

Процес скраћивања постаакценатских дужина захватио је, у различитој мери, све категорије где се овај тип дужина јавља. Иако се број категорија са постаакценатском дужином у говору Каћа битно смањило у односу на норму коју даје Д. у *Српским акцен̄тима*, постаакценатске дужине чувају се и у појединим речима и у флексији. Као и у сремском говору⁴ и у говору Каћа дужине се чувају боље иза узлазних акцената

⁴ Б. Николић, *Сремски говор*, СДЗБ XIV, 1964, стр. 228.

него иза силазних. За говор Каћа може се рећи и да има далеко више категорија са сачуваном дужином иза кратких акцената него иза дугих. Дужине се слабије чувају у неким категоријама уколико је говор бржи⁵, док је у другим категоријама, без обзира на темпо говора, дужина обавезна. Полудужина, које Б. Николић констатује за говор Срема, у Каћу нема.

Доследно одступање од Вук-Даничићеве норме јавља се једино уколико је у питању последњи отворени слог. У тој позицији Д. поста акценатске дужине обавезно су скраћене иза сва четири акцената.⁶

Примери за скраћивање поста акценатске дужине на отвореној ултимии:

Гјд: *нема сийнѣ пайрикѣ, из црквѣ, боји се зобѣ, нема ћуркѣ, куйи бѣлѣ свилѣ;*

Гмн: *са іранѣ, иѣи канѣи, мало драја, од ћѣбодѣ, брез дѣловѣ;*

3. л. јд. и мн. ргаес: *Идѣ да илѣвѣ лѣкаѣ. С мѣдом сладѣ чѣј. Више се не косѣ жѣиѣ. Рѣиѣ се сад ірѣжѣ кѣѣи. Дѣнѣ жѣиѣ с мѣбом.*

придевско-заменичка флексија: *лѣиѣ чѣвек (врста цвѣћа), сийнѣ сѣраѣ, зѣленѣ пайлицѣи.*

За чување старих поста акценатских дужина на отвореној ултимии ипак има потврда у говору Каћа у једном случају — кад се са једносложних речи са (^) акцентом акценат пренесе на проклитику. У овом случају поста акценатска дужина обавезно се изговара⁷: *и ја, ни ми, за њѣ, од њѣ, ирид њѣ.*

О чувању старе поста акценатске дужине на отвореној ултимии може се говорити уколико се иза акценатоване речи налази неки енклитички облик који се осећа као део речи и интонационо та реч са енклитиком представља вишесложну реч са поста акценатском дужином не више у финалној него у медијалној позицији. Ове поста акценатске дужине пред енклитиком су факултативне и врло често ће се исти и слични примери чути и без дужине.

Примери за чување поста акценатских дужина заштићених енклитиком:

Гјд: *До вршидѣ ће доѣи. Иѣод пѣиѣ је дѣтавила. С Кѣисѣ ми је снѣ. Од вѣрницѣ се зайѣмло жѣиѣ.*

заменице, одређени вид придева, компаратив и суперлатив: *Овѣ је њѣва бѣља. Дуѣи је зѣмѣл ірѣвѣиѣ. Млѣѣ је од іѣѣѣ. Најѣлѣ је њѣн вѣи.*

3. л. јд. и мн. ргаес: *Кѣвѣ се іранѣк. Кѣиѣ се (препелице). Рѣликују се.*

⁵ Б. Николић то исто констатује за сремски говор на стр. 227.

⁶ Скраћивање поста акценатске дужине на отвореној ултимии констатује П. Поповић за госпођиначки говор у раду *Говор Госпођинаца у светлосѣи бачких ѣвора као целиѣ*, САНУ, Посѣбна издања CDXXV, Одељење литературе и језика, књ. 21, Београд 1968, стр. 248; П. Ивић — за говоре Баната у раду *О ѣворама Баната*, ЈФ XVIII, 1949/50, стр. 141—156; Б. Николић — за источни Срем у већ поменутом раду.

⁷ Потврде за овакву поста акценатску дужину наводи И. Поповић у говору Госпођинаца (о. с. 82) и проф. Милетић за северни Банат (о. с. 22).

Примери који следе потврђују да енклитика не чува увек стару поста акценатску дужину у говору Каћа, за разлику од госпођиначке ситуације где се старе дужине пред енклитиком добро чувају.⁸

Гјд: *Од врућинѣ јој поискакало. С кућѣ нам њѡиадо црѣи.*

одређени вид придева, компаратив и суперлатив, заменице: *Зрѣлѣ се ѡасуљ днда кува. Сѡаријѣ се сѣн одѣлио. Ово сѣ ланьски кукѡурузи. Најѡри је кад се дѡије.*

3. л. јд. и мн. ргаес: *Оженѣ се днда дѡац. Избѡдѡ се нѡжеви.*

Поста акценатске дужине у затвореној ултими. У овој позицији дужине се могу чути иза сва четири акцента, иако број сачуваних дужина варира у зависности од квантитета акцента.

Иза дугих акцената поста акценатске дужине највише су се изгубиле; чувају се само морфемске дужине у суфиксима код два типа тросложних именица са дугим акцентима који су од неакцентованих дужина одељени неакцентованом краткоћом — код типа *зѡменик* и типа *смѣтѣнѡк*.

У флексији се дужина чува једино, али обавезно, иза (') акцента у 2. л. јд. императива типа *сѡветѡвати*: *сѡветѡј!*

У двосложним речима иза дугих акцената морфемска дужина обавезно је скраћена: *ѡѡинѣк, ѡкѡв, кујѡм се, (ти) вѣзѣи.*

Иза кратких акцената морфемска дужина у суфиксима се чува без обзира на број слогова у речи, а такође има и више категорија у којима је ова дужина очувана: *вѡјнѣк, вѡлан, ѣраничѡр, ѡкиѡѡѡ, ѡведѡр, најѡличѡр, ѣрѣѣличѡр, ѣрѣинѣк, ѡвѣѡ, дѡнѣѡ, крѡвѡ⁹, зѡлоѡј, ѡѡѡурѣчѡр.*

У свим овим категоријама поста акценатска дужина је обавезна.

Да у оквиру кратких акцената чување поста акценатске дужине зависи и од квалитета акцената потврђује се на примерима за чување, односно одсуство, поста акценатске дужине на затвореној ултими у флексији. Дужина се чува иза (') акцента у четири категорије, док се иза (") акцента у истим категоријама дужина чува само у једној.

а) Поста акценатске дужине иза (') акцента:

Ијд. ж. р.: *Кѡдѡд се кѡсѡм рѡдило жѡѡѡ.*

придевско-заменичка флексија: *од рѣѡкѡѡ ѡлаѡѡна, ѡвѡликѡѡ сѡма је ѡѡѡѡ;*

1. и 2. л. јд.: ргаес: *Тѡ се не ѡѡѡѡ. Њдем да ѡѡѡѡ.*

2. л. јд. имп.: *Кујѡј док има! Пѡдѡј дѣѡѡѡ! Дѡручѡј ѡа на ѡсѡ!*

б) Поста акценатске дужине иза (") акцента:

2. л. јд. имп.: *Пѡкѡј сѡвѡри! Знѡменѡј ѡѡѡ ѡѡ дѣѡѡ!*

⁸ Говор Госпођинаца, стр. 82.

⁹ Од придева овог типа које наводи Д. у *Српским акценѡѡѡѡ* на стр. 223. једино је овај задржао поста акценатску дужину.

Већина наведених примера може се чути и без дужине. Дужина иза (') акцента чува се само ако се налази непосредно иза акцентованог слога. Уколико је реч тросложна са (') акцентом на првом слогу, дужина се не чува: *Ударио ја с вдрицџм. Кујујџм куђу. Длазиш касно кџђи. Ошерај кџра!* Изузетак је 2. л. јд. императива уколико му је завршетак *-уј*. У том случају има примера за чување поста акценатске дужине у тросложним речима иза ('), (") и (') акцента: *Бешћелџј! Кифелџј! За-вешћџј!* Овде је поста акценатска дужина обавезна.

О чувању дужине у флексији на затвореној ултими може се говорити и код речи са (") акцентом, али само уколико се иза речи налази неки енклитички облик. Примери:

Ијд: *С бабџм ћу доћи. С јабукџм се ондак умива. С шџбџм је шила у никољу.*

Гјд. заменица: *Нџкџ је чџвека иџазно.*

1. и 2. л. јд. праес: *Нџ знаш ја. Глџдџм шџе.*

2. л. јд. имп.: *Скџвај ми!*

Поста акценатски квантитет у медијалној позицији.

а) У појединим лексемама. Поста акценатски квантитет у медијалној позицији чува се, у принципу, иза сва четири акцента, с тим што се иза (') акцента квантитет јавља само у две категорије, док се иза осталих акцената у медијалној позицији дужине боље чувају.

Иза (") акцента поста акценатски квантитет чува се једино у примерима *надничџрка* и *зџдруиџрка*, као и код глаголских именица са суфиксом *-ње* и то факултативно. У Каћу сам чула квантитет само у примерима *кариџање, лџрмџање, фарбање*.¹⁰ Остале глаголске именице овог типа или су пришле другом акценатском типу (*иџџлање*), или се изговарају без поста акценатског квантитета. Поста акценатски квантитет код глаголских именица са суфиксом *-ње* које имају ('), (") и (') акценат очуван је у свим примерима и обавезно се изговара. Из наведеног се може закључити да се једино код овог типа именица може говорити о чувању поста акценатског квантитета у медијалној позицији у целој категорији. Примери за чување поста акценатског квантитета код глаголских именица са суфиксом *-ње* иза ('), (') и ("): *иџсање, иџјање, драње.*

Примери за чување медијалног квантитета иза појединих акцената: *иџџалиџиџе, бџлничџрка;*

иџиџисак, Циџанка, иџрџиџисл (шт.), маџиџерџнџсџво, кџљџво, зџдово-љан, иџџбирџиџи, дџнџла, иџрџџаџо;

аџрџнџел, аџрџндаџџор, дџџџџка, злџсџџџавџница, кџџџџиџиџе, бџсџџџџиџиџе, јџсџџџџи, дџџџџџиџи, иџџџџџџен;

У флексији се медијална морфемска дужина чува у 1. и 2. л. праес, а проширује се и на треће лице уколико ово лице има наставак *-ду*. Овај

¹⁰ И у говору Госпођинаца у овој позицији се ретко чује поста акценатски квантитет (о. с. 86).

2.1.2. Постакценатске дужине којих нема код Дангчића

Као и у другим војвођанским говорима¹² поред скраћивања примарних постакценатских дужина, уочавају се и факултативне дужине у неколико категорија где их нема код Д.

Овакав квантитет среће се у отвореном слогу у енклизи уколико се иза речи са ([˘]) и ([˙]) акцентом и кратком отвореном ултимом налази неки енклитички облик: *Тò сèлò је мáло. Òкò ми је нáшòкло. Сèсìрā је бíла м.лáђа. Врућìнā је. Здрáвò сам слáба. Мòју сам срèђу изìубила. Ишò сам. Плáкò је. Дрèм.лìвì су* (ако нису непосредно иза акцентованог слога, ове дужине могу се јавити и иза дугих акцената: *Нáднìщè су òндак бíле мáле. Кòкищè се òнда жèле*).

У Ијд, неких именица м. и ср. р. такође се јављају овакве дужине: *крèчòм, шòрòм, òцòм, òдслòм, вèслòм, òёрòм*.

Врло је типична ова дужина и у ДИЛмн. именица ж. р. у наставку -ама: *крòшкáма, мáлìнáма, кáрлìцáма, вáрнìцáма, јáбукáма, зéвалìцáма, зáстáвìцáма, крчевìнáма, òбрвìцáма*. Дужина, дакле, изостаје само тамо где непосредно претходи узлазни акценат или дужина, наглашена или ненаглашена, као нпр. у овим случајевима: *жèнáма, звéздáма, лáђáма, дèвòјкáма*.

Оваква постакценатска дужина долази и у 2. л. мн. императива: *мèшнìшìе, òзмìшìе*.¹³

У парадигми именица ж. р. са наставком -òсì чује се ова дужина: *рáдòсìи, жáлòсìи*.

Код речи у којима -л > -ò- вокал -ò- има дужину: *бìò је, кáђòнìца, òáòци, рáдòник, сìòòна*. Облик *òеоци* се не чује.

Код деминутива на -ић Д. овакву дужину наводи само за два примера (*ìрáдìић, м.лáдìић*), а у Каћу овакву дужину има већина деминутива: *òрáшìић, в.рáшìић, зубìић, лìсìић, нòжìић* и сл.

У Гмн. именица *òрсì, òосì, нòкаш, òко, уво, уш, ваш* уобичајена је дужина које код Д. нема: *òрсìију, òдсìију, нòкìију, òчìју, òшìју, вáшìју*.

Дужина се чује и код имена *Бòдòн, а* и код *òвòн* кад је ово име употребљено у синтагми *Свèшì òвòн*.

Уколико се употребе, облици *кáкáв, шáкáв, òвáкáв, òнáкáв* увек ће имати постакценатску дужину.

Оваква дужина среће се још у неколико случајева: код придева типа *мìлòсìишáн*, код броја *òдòн*, код глагола *òсáм*.

2.2. АКЦЕНТОВАНЕ ДУЖИНЕ

Дужење ([˙]) у ([˘]). Неколико примера именица типа *кòса* јавља се и са ([˙]) акцентом. Ова појава у говору Каћа ограничена је на именице *òрба, вòжсá, нòшнá* и *змìја* које се јављају и са ([˘]) акцентом. Ову појаву

¹² Овај тип секундарног дужења бележи И. Поповић у Госпођинцима и Б. Николић за говор Срема.

¹³ Овакву дужину бележи и Б. Николић у Срему.

наводе и Игрутин Стевовић за говор Груже¹⁴ и Берислав Николић за сремски говор.¹⁵ Б. Николић негира везу ове појаве са кановачким дужењем пошто се код кановачког дужења, у говорима где се оно јавља, (') акценат доследно дужи у свим примерима где се (') налази на пенултими, а у ултими је кратак вокал. Ни у говору Каћа нема примера за кановачко дужење, увек је само *вода, језик, село*.

Дужина вокалног р чува се у говору Каћа: *кѣв, цѣква, шѣрн, учѣршиши*. Једино се у примеру *чешиѣршак* вокално *р* скраћује.

Секундарно дужење коренског вокала код збирних именица ииша *ивожи* је доследно: *ирѣжије, івожије, ірѣбље, ірѣише, рѣбље, снѣиље, саће, здравље, зѣље* итд.

Ирасловенско дужење ірвобийно крајњих вокала ако је на њима био акценат у говору Каћа не чува се у свим примерима, него само у следећим: *бѣи, бѣј, брѣд, брѣј, інѣј, ідси, дрѣб, зѣј, крѣл, крѣј, лѣд, лѣв, мѣд, мѣси, нѣс, ѣд, ілѣд, рѣј, рѣи, рѣд, рѣј, смѣј, сѣј, сѣра*. Дужење изостаје у именицама: *бѣк, дѣм, крѣв, мѣ, ілѣш, рѣв, рѣк, скѣк, сѣк, сѣвѣр, ішѣси, ішѣв, ішѣр, чѣвѣр*.

Дужење пред сонантима.

а) Дужење вокала пред групом сонант + опструент доследно је остварено: *слѣмка, сунѣе; јѣрѣа, сѣѣрѣа; клинѣи, Тѣрѣи; Жѣбѣљка, Цѣиѣнка, сљинѣвка; Рѣдѣнка, Дѣрѣнка, Кѣвѣљка*.

б) Однос дугих и кратких узлазних акцената у слогу пред сонантом код именице типа *нѣвац/нѣвѣа* у говору Каћа разликује се од норме коју прописује Д,¹⁶ а по којој примери *кѣнац, лѣвац, лѣнац, нѣвац, ѣван, ѣвас, ѣрао, іѣјац* имају (') акценат у Нјд, а у косим падежима се тај акценат дужи у ('). У говору Каћа именице *кѣнац, лѣнац, нѣвац* у Нјд задржавају акценат који имају код Д, док су именице *лѣвац, ѣвас, ѣван, ѣрао, іѣјац* уопштите (') акценат из парадигме и у Нјд. *лѣвац, ѣван, ѣвас, ѣрао, іѣјац*. Исто важи и за примере *іѣкрѣвац, синѣвац, уѣдвац*.

3. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА НА ПРОКЛИТИКУ

У говору Каћа преношење акцента на проклитику обично се врши, мада има примера где оно изостаје. Акценат се најчешће на проклитику преноси са крајњих речи — једносложних и двосложних.

¹⁴ И. Стевовић, *Шумадијски говор у Гружи са особитим освѣтом на акценције*, СДЗб XVIII, 1969, стр. 508.

¹⁵ *Сремски говор*, стр. 232—233.

¹⁶ Ђ. Даничић, *Српски акценци*, СКА, Посебна издања, књ. LVIII, Филозофски и филолошки списи, књ. 16, Београд—Земун, 1925, стр. 31.

3.1. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА КОД ИМЕНИЦА

3.1.1. Прасловенско преношење

Прасловенско преношење код именица женској рода на -а. Код именица типа *лѧва* које у Ајд. и мн. имају (˘) акценат, доследно је спроведено старо преношење акцената на проклитику: *нѧ лѧву, зѧ дѧну, ѱ сѧрѧну, ѧдд рѧку, зѧ ирѧну, ѱ ирѧде, ѱ рѧке, ѱ иѧше*.

Код именица типа *вода* код којих се у Ајд. и Амн. акценат мења у (˘˘) доследно је спроведено прасловенско преношење у ова два падежа: *нѧ воду, зѧ децу, ѧрд зору, ѱ даску, ѧдд земљу, ѱ иѧлу, зѧ косу, нѧ мѧше, ѧдд ноге*. Код именица типа *висина* прасловенско преношење акцената на проклитику у Ајд. и Амн. уобичајено је само у неколико устаљених израза који немају право падешко значење већ су прилошке конструкције: *нѧ брзину, ѱ висину, ѱ дужину, ѱ ширину*. У осталим падежима акценат ових именица исти је као у Нјд. па нема услова за преношење акцената на проклитику: *за срѧмѧу*. Изузетак чини синтагма *зѧ живину*.

У Амн. само три именице овог типа имају пренесени акценат: *врѧћине, лѧдине, ѧлѧнине*. Међутим, акценат пренет на проклитику чула сам само у примеру *ѧдем нѧ Ледине (микрофонијоним)*.

Именице ж. р. на сугласник. Код једносложних именица ж. р. на сугласник преношење је старо и јавља се најчешће у Ајд: *ѱ лѧж, зѧ илѧд, нѧ дѧж, нѧ бѧћ, нѧ жѧч, зѧ кѧси, нѧ мѧси, ѱ слѧси, зѧ сѧ, ѱ цѧв, у Амн: зѧ сѧвѧри (за намештај)*.

Примери за преношење акцената у Гјд: *дд жѧћи, дд илѧди, бѧз кѧси, бѧз соли*. У свим овим примерима врло често остаје акценат на основној речи.

Именица *ѧћ* обично се чује са суфиксом -ка па има облик *ѧћка*.

Код двосложних именица ж. р. на консонант преношење се јавља у примерима: *нѧ зелѧн, ѱ јѧсѧн, дд зелѧни, дд јѧсѧни, ѱ ѧроѧси, нѧ ѧмѧѧи, кдд ѧмѧѧи, нѧ ѧѧр, ѱ несвѧси*. У примерима *нѧ авѧи, дд корѧси, дд ѧерѧѧи* преношење је новоштокавско.

Старо преношење типа *дд жѧлѧси, дд радѧси* се чува, али се напоре до чују и примери са непренесеним акценатом.

Неке именице овог типа чују се само без преношења акцената: *из ѧкѧси, од свѧшлѧси, без мѧдрѧси*.

Именице м. р. Једносложне именице м. р. типа *ѧрд, врѧи* имају старо преношење: *дд врѧи, дд бѧса, нѧ дѧн, ѱ ирѧд, ѱ рѧд, нѧ жѧљ, дд жѧља, ѱ крѧи, ѧз крѧи, зѧ сѧѧн, дд сѧѧна, нѧ чѧр, дд чѧра, нѧ брѧи, ѧдд брѧѧом, нѧ врѧи, зѧ врѧѧом, ѧз илѧса, нѧ илѧс, нѧ зѧд, дд зѧда, ѱ лѧд, нѧ сѧѧи, нѧ свѧѧи, сѧ свѧѧѧом, зѧ зѧѧа, сѧ кѧром, ѧрѧд кѧмом, зѧ сѧѧѧом*.

Све једносложне именице м. р. типа *ѧси, брѧд* код којих је дошло до прасловенског дужења првобитно кратких вокала, имају старо преношење акцената на проклитику у свим падежима у којима за то има услова: *дд смеѧа, дд леда, нѧ знѧј, ѱ лѧв, ѧрѧд ѧѧѧѧом, ѧдд носѧм, ѧ Боѧу*.

Међутим, у неким случајевима уобичајено је да акценат остаје на основној речи иако има услова за преношење: *од брдја, из рдја, за крдј*. Именица *крај*, у којој је однос (°) : (°) другог порекла, издваја се новоштокавским преношењем акцента: *у крај, на крају*.

Код именица које у парадигми имају (°) акценат, а у Ајд. (°), старо преношење у Ајд. јавља се само у примерима: *у Беч, за клуч, на нок, на јањ, у џак, за шпјш*. Код следећих именица налазимо новоштокавско преношење: *на јуш, у ршш, у Срем, иред суд*. У множини силазни акценат долази само код именице *сиуб (сиубови)* па се само ту и преноси акценат: *за сиубове*. Све остале именице имају у множини (°) акценат што искључује преношење акцента.

Већина двосложних именица м. р. типа *дблѡк* има новоштокавски тип преношења, а (°) акценат се јавља само у неколико примера: *на јоклѡн, на месѡу, на комѡд, са комѡда, за јојѡс, дѡ јојѡса, на каниѡр, на камѡн, дѡ камѡна*. Прасловенско преношење акцента код именица типа *Дунав* и *вешар* долази у примерима *на бедѡм, са бедѡма, у Дунав, из Дунава, на вешар, дѡ кашља, иѡд нокаш, на роѡл, на трошак, за уѡл*. Остале именице овог типа, којих је много више, имају новоштокавско преношење.

Именице ср. р. Код именица са (°) акцентом старо преношење чује се у примерима *иѡд јиво, у мѡсо, дѡ злѡша, у сѡно, иѡд шѡлу*. Колебање у преношењу акцента на предлог јавља се код именице тесто: *дѡ шѡсиѡ / дѡ шѡсиѡ*. Ово колебање бележи и Д. Остале именице овог типа имају новоштокавско преношење.

Старо преношење код именица типа *брашно* долази само у примерима: *у брашно, на брѡдо, за јрло, у колу, на леѡно, на морѡ, у око, у поље, иред јуширо, на дрво*. Остале именице овог типа имају новоштокавско преношење.

3.1.2. Новоштокавско преношење акцента на проклитици

а) Преношење (°) акцента

Именице ж. р. Код именица типа *мајка* на проклитици је увек (°) акценат: *за бѡнку, за кѡрѡу, на јрѡвни, дѡ мајке, на ћурке, у цркѡу, иѡд мѡрком*.

Именице м. р. Код именица типа *сиѡсак, мајсиѡр* преношење је новоштокавско: *за кѡцоѡша, дѡ мајсиѡра, иѡд јѡнѡер, ирид јѡнѡером, на раѡои, за раѡика, у раѡор, дѡ сѡмиѡра, иред ѡнђѡлом, са сѡском*. Тако и код именица које Д. не наводи у *Српским акценцима*: *за крѡшош, дѡ крѡшоша на раѡош, дѡ раѡоша, код бирѡша, за јроша, у шѡвољ, из шѡвоља, на раѡник, на дрѡшоша, за ћѡлкоша*. Код именице *лѡѡр* влада двојство *из лѡѡра / из лѡѡра, у лѡѡр / у лѡѡр*. Код именица типа *лаќаш* и *мѡзак* преношење је старо: *на лаќаш, дѡ лаќѡша, у мѡзак, из мѡѡа*.

Ново преношење код именица типа *сиѡрац, иѡлац*, које у парадигми имају (°) акценат, доследно је: *на злѡвѡку, дѡ јѡрѡа, у клиѡац, иѡд јѡлѡцѡм, на Турѡе, у сѡрац, на леѡац*.

Именице ср. р. Код именица ср. р. са проширеном основом и (") акцентом је ново преношење: *за љуичејом, на јајње, од јарејша, ирѣд куче, са мачејшом, за љаче, о илелеју, из бурейша, на љубре, у клујиче, иѣд љебе*. Тако се владају и ове једносложне именице ср. р. *днд* и *злд*: *за зло, на дно*.

Новоштокавско је преношење и у множини именице *сѣло*: *у села, иѣд селима | иѣд сели* и код именице *кѣла* (плт.): *иѣд колима | иѣд коли*.

3.2. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА НА ПРОКЛИТИКУ КОД ЗАМЕНИЦА

Старо преношење акцента јавља се једино у Ијд. личних заменица *ја, ти, сѣбе*: *са мно́м, за њо́бом, са собо́м*.

Ван овога новоштокавско преношење је заступљено у свим падежима који уз себе имају предлоге: *од нечеј, кѣд некој, без њој, иза њѣ, на нешио, на некој, на њу, од мој, за њѣој, од њѣној, од наши, из њини, за ваше, ирѣд кѣм, на чѣм, о нечим, за њѣм, о неком, ирѣд нечији (врати), на мо́м, ирѣд њѣне*.

3.3. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА НА ПРОКЛИТИКУ КОД ПРИДЕВА

Код придева типа *кумов*, који имају само неодређени вид, преноси се акценат на новоштокавски начин: *на Ма́рковом, из сѣа́рцовой, од ма́јкине, од ја́рцове, са Па́вловим, из мла́диной*. Исто важи за придеве *љурчији, мѣрчији*, који имају само одређени вид: *на љурчији (јаји), од мѣрчијој (јајета)*.

Акценат се на предлог преноси и код придева типа *леви*: *из левој њѣи, од ра́ни куку́руза, на жу́иши ше́ћер, од сѣвој вра́иша, у црној а́љини*.

Упоредо са примерима за преношење акцента на проклитику са придева, често ће се чути примери у којима акценат остаје на придеву.

3.4. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА НА ПРОКЛИТИКУ КОД БРОЈЕВА

Старо ирѣношење. Код редних бројева чува се ово преношење само у изразима: *јѣдно за дру́ю, (иду) јѣдан кѣд дру́юј*.

Код збирних бројева акценат се на проклитику преноси по старом типу преношења и то само код три броја: *иѣд двоје, на двоје, на њроје, на чејворо*. Код осталих збирних бројева, иако има услова за преношење акцента на проклитику, то преношење се не врши.

Од кардиналних бројева, који су сви осим броја *јѣдан* изједначили све падеже са Нјд., акценат на проклитику преносе само *два* и *ѡри*: *за два, за ѡри, у два*, али су чешћи случајеви где се акценат ова два броја задржава на основној речи.

Новошћокавско преношење. Код редних бројева преношење је, уколико за њега има услова, новоштокавско: *од њрвої, за друїом, у њрећим (сокаку), на њїти, са шїсїтим, њослї бсме.*

3.5. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА КОД ПРИЛОШКИХ ИЗРАЗА

Кад испред прилога стоји неки предлог чинени с њим заједно прилошки израз, акценат се преноси на предлог. Ту постоје оба типа преношења:

а) *на блїзу, на дуїачко, на широко, за сиїурно,* а такође овде спадају и примери падешких конструкција са прилошким значењем типа *у висину.*

б) *за њослї, за довече, од суїфра, од њїшру, од јуїрїбс, од синїћ, од леїшїбс.*

3.6. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА КОД ГЛАГОЛА

У говору Каћа нема примера за преношење акцената са глагола на везнике; акценат се са глагола преноси само на одричну речцу *не.*

Старо преношење: *нї зна, нї знаду, нї јдем (не идем) нї јдемо (не идемо), нї јди (не иди), нї би.*

Ново преношење: *нї смїш, нї можем, нї њрїча, нї волїмо, нї лїдїду нї лїрмај, нї скидајше.*

3.7. ПРЕНОШЕЊЕ АКЦЕНТА НА ВЕЗНИКЕ

Овакав тип преношења чује се у неколико случајева.

Старо преношење ограничено је на изразе: *їїїј њ їїїј, їїб њ їїб, њрво њ їрво, їїдї њ їїої, два њ њо.*

Акценат се преноси на новоштокавски начин са једносложних облика заменица: *нї јї, нї вї, њ бн, њ мїм, нї мїј, њ сїм.*

Новоштокавско преношење акцената на везнике врши се у неколико примера и са прилога: *њ сад, нї онда, нї шїмо.*

—

У говору Каћа нема преношења у изразима *свїки чїс, свїши Пїїшар* али има у изразу: *їїина за свакї дїн.*

Преношење у примерима *дїбро јїшро, дїбар дїн, дїбро вїче* врши се уколико се у овим изразима редукује неки вокал па имамо: *добрї јїро, бїр дїн, бїр вїче.* Последњи израз чује се са преношењем акцената и у пуној форми: *добрї вїче.*

4. АКЦЕНАТ ПОЈЕДИНИХ ВРСТА РЕЧИ

4.1. АКЦЕНАТ ИМЕНИЦА

4.1.1. Акценат̄ именица на -а

Тип *íлава*. Од Д. примера у Каћу се чују: *бра̀да, ви́ла, во́јска, вр̀ба, íбси́а, íра̀на, íрѐда, íу̀ја, ду̀ша, зи́ма, је́ла, клу̀ја, ку̀ла, ку̀ма, лу̀ка, мо̀ба, му̀ња, о̀вца, ње́и́а, њри́ја, сви́ња, сла̀на, слу́ја*¹⁷, *срѐда, ср̀на, си́ена, си́ра̀на, си́рѐла, шо̀рба, шра̀ва*.

Једино је именица *ру̀ка* пришла акценатском типу *во̀да* у већини падежа јединице и множине (*ру̀ка, ру̀ке, ру̀ки, ру̀ку, ру̀ко, ру̀ком, о ру̀ки; ру̀ке, ру̀ку, ру̀кама*). Као што се види, ова именица има акценат по типу *íлава* у Ајд. (*ру̀ку*) и Амн. (*ру̀ке*).

Остали Д. примери се не употребљавају.

Овамо спадају и: *ба́и́а, ба́ка, бе́да, бе́ја, бе́ни́а, бе́рба, би́ба, бо́и́а, бо́да, бо́ра, бра́зда, бра́на, бу̀на, бу̀ња, бу̀ра, бу̀ца, ва́зна, ва́ни́ла, ве́на, ви́ка, вла́да, вре́жа, врси́а, њи́ца, њи́на, њи́си́а, њо́ља, ња́ца, њо́ца, њра́ја, да́да, де́ра, до́ља, дру́ја, ду́ја, ду́да, љу́бра, е́ни́а, жде́ра, жде́жа, жде́жа, зве́зда, зми́ја, зо́ва, ја́и́а, је́за, ка́да, ке́ра, ко́ка, ко́ри́а, кра́и́на, кри́ла, ку́ја, ку́ца, ла́си́а, ле́ја, ма́за, ма́ма, ма́ца, ме́на, мо́да, ме́и́ња, мржња, на́да, на́на, не́ва, њи́ла, њла́и́а, њро́ба, њро́ја, њро́ђа, ри́ђа, ро́да, ру́да, ре́кла, ра́дња, ре́дња, ри́ни́ла, ру́жа, ре́ка, сви́ла, се́ја, се́ка, се́ла, си́и́ња, си́и́а, со́ва, со́да, си́ре́ка, си́ре́ре (пл.), ша̀бла, ше́ла, шо́ња, шру́ба, љерка, фа́ла, фе́ња, фи́ња, це́на, ци́ца, ци́и́ља, чо́рба, че́ја, чо́мба, ша́ра, ше́и́а, ше́ри́а, шмзи́ла, ши́рини́ла*.

Овом акценатском типу припадају и следећа хипокористична имена: *Аи́ђа, Би́са, Бе́ба, Бу́ба, Бу́ла, Ве́ла, Ви́да, Ву́ка, Ги́на, Гро́зда, Да́на, Да́ра, Да́ца, Ду́ша, Дре́на, Бу́ла, Бу́рђа, Зо́ра, Зла́и́а, Је́ла, Је́ца, Ју́ла, Ју́ца, Ка́ја, Ка́и́а, Ко́са, Ко́ва, Кри́си́а, Кру́на, Ле́ла, Љи́ља, Љу́ба, Ма́ца, Ма́ра, Ми́ла, Ми́ца, Ми́ка, Ми́ра, На́да, На́и́а, Не́на, Не́ра, Па́ва, Пе́ла, Пе́рса, Ра́ва, Си́да, Смíља, Со́ка, Си́ана, Си́о́ја, Ти́на, Фе́ма, Це́и́а, Ша́на*.

Овамо спадају и именице мушког рода на -а типа *ба́ба* које код Д. имају вокал -о на крају: *Андра, ба́ба, ба́и́а, Бо́и́ња, бра́и́а, бр̀ка, Ва́са, Ву́ја, Га́вра, Га́ја, Гми́и́а, њо́ља, Гру́ја, де́ка, Ђо́ка, Бу́ра, Ђра, жде́ра, За́ка, зе́ка, Ива́, И́ка, Ја́и́а, Јо́ва, Ки́ња, Кр̀ња, Ла́за, Ла́ка, ме́да, Ми́ја, Ми́ла, Ми́ња, Ми́и́а, Мо́ја, мр̀и́а, Не́и́а, Но́ва, Па́ја, Па́ни́а, Пе́ја, Пе́ра, Пе́ца, њо́и́а, Про́ка, про́и́а, Ра́да, Ра́ка, Ра́и́а, ри́ђа, Са́ва, Си́ма, смрзла, Си́ева, ша́и́а, То́ма, То́ша, хо́ра, хо́са, у́ја, усра, Це́ја, Ци́и́а, швр̀ња, ши́и́а*.

Са наставком -а, а другим акценатом чују се ови Д. примери: *во́ђа, Крси́а, Лу́ка, њри́ка, си́ри́ка, цр̀ња*

Остали Д. примери овде изостају, али се јављају други: *ба́ња, ба́ча, ди́ка, жу́ња, Ла́ла, ло́ла, ме́ца, ше́ча, цр̀ца, чи́ка, чи́ча, шва́ца*.

¹⁷ Ова именица је у Каћу увек мушког рода.

Мушка имена: *Аца, Бóжа, Бóра, Бра́на, Ва́ва, Ве́ља, Вла́да, Во́ја, Дра́ја, Ду́ша, Жа́ра, Жи́ва, Жи́ца, Ѐса, Је́ша, Јо́ца, Ко́ја, Љу́ба, Му́ја, Ми́ка, Ми́ћа, Ми́ша, Мо́ма, Мра́ша, Ни́ца, О́зра, Ри́сиа, Цве́ша, Че́да, Ша́ца.*

Презимена и надимци у Каћу, направљени од хипокористика типа *илава* задржавају поменути акценат: *Андрић, Ба́бин, Бајини*¹⁸, *Бе́рић, Ва́сић, Ве́лић, Грóздић, Дра́жић, Ја́нић, Дањини, Је́лић, Јо́вић, Ле́шић, Ма́жини, Ма́шић, Ма́рин, Ма́рић, Не́шин, Па́јин, Па́нић, Ра́дин, Са́вин, Со́чини, Си́јајић, Си́јин, Си́бојић, Су́лјини, Ти́рини, Ђо́сић, Ши́шини, Шкр́бини, Шу́чини.*

Овде би требало напоменути да има примера за узајамни утицај типа *илава* и типа *књиа* у следећим случајевима:

код хипокористичних назива сродника и антропонима ж.р.: *Ана|Ѓна, Бе́ба|Бе́ба, Бу́ба|Бу́ба, Бу́ла|Бу́ла, Ве́ра|Ве́ра, ке́ка|ке́ка, Ле́ла|Ле́ла, Ми́ла|Ми́ла, Ми́ца|Ми́ца, на́на|на́на, Не́на|Не́на, се́ја|се́ја, Це́ца|Це́ца;*

код хипокористичних назива сродника и антропонима м.р.: *ба́ша|ба́ша, ба́ћа|ба́ћа, Вла́да|Вла́да, Ђо́ка|Ђо́ка, Јо́ца|Јо́ца, Ми́ка|Ми́ка, Са́ва|Са́ва, чи́ка|чи́ка, чи́ча|чи́ча.*

Дјд. За овај падеж Д. наводи три типа примера који имају (˘) акценат: *ила́ви, ду́ши, ру́ци.* У говору Каћа је (˘) акценат у овом падежу: *ила́ви, ду́ши,* осим у примеру *ру́ки.*

Ајд. Акценат (˘) у овом падежу, поред Д. примера *ила́ву, ира́ну, ире́ду, ду́шу, зи́му, ие́шу, ру́ку, сре́ду, си́ра́ну,* у говору Каћа имају и именице *бра́ду, си́ену,* које су код Д. наведене и са старим и са новим акцентом. У говору Каћа оба акцента у овом падежу имају именице *кљу́ју|кљу́ју, војску|војску.* Остале именице имају (˘): *бе́ду, бе́рбу, бра́ду* итд.¹⁹

Вјд. Као и код Д. уопштен је (˘) акценат: *ду́шо, ку́мо, ири́ју, иу́ју, иљис́ио, овцо, рдоо, ру́жо, сви́њо, шéво.*

Нмн. За овај падеж Д. даје само списак именица са (˘) акцентом. О именицама које нису обухваћене тим списком, а поменуте су у *Српским акценцима*, он не говори ништа. У говору Каћа не понашају се све именице са његовог списка исто.

Д. акценат чувају: *војске, ила́ве, ира́не, бра́де, ду́ше, зи́ме, ие́ше, ру́ке, си́ра́не, овце, сви́ње, слу́је,* а (˘) имају *бу́не, бу́ње, ва́зне, ва́нле, врбе, је́ле, му́ње, си́рле, шорбе; вéне, вр́ше, иљис́ице, и́вце, де́ре, до́ље, зве́зде,* док се у облицима *ку́ле|ку́ле, сре́де|сре́де, си́ене|си́ене, ира́ве|ира́ве, ви́ле|ви́ле, кљу́је|кљу́је, це́не|це́не* јавља двојство.

Гмн. Од два Д. примера са уметнутим -а- *ова́ца, шорба́,* једино именица *о́вца* има облик који одговара овоме (*ова́ца*). Акценат Гмн. (не-

¹⁸ Плуралски облици представљају надимке.

¹⁹ О преношењу акцента на проклитику код овог типа именица, а такође и код свих осталих типова неће бити речи у даљем тексту уз сваку категорију, пошто је преношење акцента у свим категоријама речи тема претходног поглавља.

кадашњег дуала) на -у је увек само ('): *руку, слују*. Све остале именице садржавају у овом падежу акценат из Нмн.²⁰

Д-И-Лмн. Код Д. једанаест именица у овим падежима мења акценат (') у ('). У Каћу је ова појава ограничена на три именице: *овцама, рукама, свињама*. О именицама за које није истакао да мењају акценат, Д. не говори ништа, а у Каћу оне имају ('): *ласићама, лјама, менама, илаићама, иробама, робама*.

У Вмн. акценат је као у Вјд.

Тип *иравда*. Од именица са Д. списка у Каћу се употребљавају: *банка, бујка, бирка, иривна, доџка, карша, клџива, лађа, мајка, илџка, иравда, сојка, ћурка, чавка, црква*. Остале не долазе у Каћу. С друге стране овде се јављају: *бајка, банда, Барка* (микротопоним), *башиша/башича, биљка, бџмба, буљка, бунда, варка, вршка, вурда, јајде* (пл. тант.), *идмба, ирађа, иужва, даћа, јелка, канша, кришка, кујна, ларма, марва, млада, морка, иџла, идрша, ранка* (шљива), *сарка, сламка, снајка, сорша, сиџража, сиџрина, сулке* (пл. тант.), *шајна, идрша, иравка, ирунка, јуна, фарба, црнка, џџка, чарда, шарка, шаиџра, ииџрањка*, затим антропоними ж.р.: *Алка, Анка, Бранка, Верка, Дајка, Данка, Дивна, Динка, Ђва, Живка. Здрка, Јелка, Јулка, Кајка, Ленка, Малака, Милка, Нина, Пелка, Ранка, Савка, Сејка, Славака, Сојка, Сиданка, Тинка, Тонка, Фемка* и антропоним м.р. *Лука*.

У парадигми промена акцента код ових именица долази у обзир само ако реч има непостојано *а*. У Каћу такве облике имају само четири именице од којих две задржавају акценат из парадигме: *биљака, цржава*, а две имају скраћен акценат и поста акценатску дужину: *карша, ћурака*. Осим тога, именице *идрша* и *сорша* у Гмн. се јављају са оба акцента и оба наставка за овај падеж: *идрши/идраша, сорши/сџраша*. Остале именице у овом падежу имају акценат као у Нјд: *даћа, млади, ранки, идрши, сиџрина, џџки, чарди, шарки, шаиџри*.

Тип *вџда*. Овамо спадају следећи Д. примери: *вајда, вџда, иџра, илџба, даџка, деџа, жеља, жеџна, земља, зџра, иџла, иџра, кџза, кџса, маџла, меџла, нџа, рџа, рџса, саџма, сеџра, смџла, снаја/снава*. Именице *аџа, бува, змија, јаџма, маџка, меџа, мува, наџве, иџа, иџла, сџа, суза, чџа* припадају другим акценатским типовима, а остале су непознате.

Додатни примери из Каћа: *баџа, бџа, бџрба, вџка, дџма, кџа, каџа, крџиња, лџка, маџна, меџла, миџна, ниџна, нџка, рџа, рука, сарма, сџка, сџкла/џџкла, сџџа, иџџна, иџџна, цџџка, ииџма*.

Дјд. У говору Каћа акценатску промену има само именица *деџа: деџи*. Код других именица нема алтернације: *жеџни, земљи, кџси, меџли, вџки, сарми, вџди*.

²⁰ О поста акценатској дужини на ултими детаљно се говори у одељку о неакцент-тованим дужинама, па овде, као ни уз остале типове именица, неће о томе бити речи.

У Д-И-Лмн. такође се чује поста акценатска дужина на наставку *-ама* која је обавезна *забавама, заслујама, мађијама, сламчијама*.

Тип *србуља*. Следећи примери које даје Д. познати су и у говору Каћа: *башина, бундева, верије* (пл. тант.), *виљушка, коноља, кођива, мастина, молишва, идишека*.

У говору Каћа овамо иду: *авлија, аљина, бабура, бештија, бургија, бушина, варјача, ведрица, векница, вечера, вињаја, водица, врачара, вршидба, ђомила, ђраница, ђранчица, ђрбача, ђрзница, даичица, дечица, дрвара, држача, дрљача, држдина, ђинђува, женидба, жушица, зечица, иљица, јуница, кавара, канџица, каџица, каруце* (пл. тант.), *кашика, кобила, колеба, кошуља, кошџица, краљица, крвница, крмача, крџара, крџица, кубура, кудеља, кумрија, куџија, лажура, луџирија, маљина, марама, маљина, мекџије* (пл. тант.), *меџица, међава, минђуша, мисџирија, модрица, моџика, недеља, несрећа, обућа* (пл. тант.), *одећа* (пл. тант.), *оџушка, осмица, џаџирица, џаџуца, џаџирија, џекара, џерушка, џеџица, џиџаце* (пл. тант.), *џоџача, џодиодба, џдлица, џдњавс, џречаја, џрђија, џувава, џустиара, ракџија, редуша, рџица, свџоџба, свџица, свџица, сџлидба, сџрџија, сџкира, скамџија, славина, сланина, сџабљика, сџидлица, сџидноја, сџрђџика, сџамџица, шараба, шврђава, шџица, шџрџица, шџаџаце* (пл. тант.), *шџицица, шџурџија, хџирија, џнука, џвољика, џвџица, џвџуја, џуџура, шџабљика, шџењара, шџџица*.

Именице м.р.: *бекрија, владика, коџица*.

Антропоними ж.р.: *Анџица, Биљана, Бранџица, Гордана, Горица, Добрила, Драјана, Драјџа, Живана, Живџица, Јелена, Јелџица, Јуџица, Косана, Косара, Љиљана, Марџа, Милана, Милџица, Милушка, Мирјана, Миџака, Миџука, Невена, Радџила, Смиљана, Смиљџица, Соџица, Таџијана, Тинџица*.

Антропоними м.р.: *Аџика, Браџика, Јоџика, Лазара, Пеџаја, Симура, Шуџика*.

Код већине ових именица акценатску алтернацију имамо у Гмн: *аљина, бабура, башина, бушина, варјача, вињаја, ђраница, кџруца, кобила, мекџија, моџика, недеља, скамџија, хџирија*. Једино у облицима *сџабљика/сџабљика, чвџуја/чвџуја, чвџика/чвџика, чвџица/чвџица*, налазимо двојство.

Акцент се не мења код именица с консонатском групом на крају основе: *молишви, вршидби, оџушки, џодиодби, џерушки/џерушџа, виљушка, идишека*.

Тип *џиџа*. Долазе Д. примери: *јабука, јаџода, кџице* (пл. тант.), *ндџрва, осџава, џднуда, џдџера, џдџреба, џрџсџица, џрџдаја, сџруџка, џдаја, џџеџа, као и: бџкџица, брџица, баџица, бџџица, бубџица, вџиџица, џдџина, дџсада, жџаџица, заџрада, заџва, заџрада, џсџина, јаџбина, кџџица, коџина, кџсџица, коџиџица, коџица, куџица, леџџица, лоџиџица, маџдара, меџица, млеџкоџа, моџиџице, мрџица, џбала, џбрва, џсока, џџерина, џџџока, џџиара, џдџиџава, џдџџера, џдџџела, џдџнуда, џдџрука, џрџџвара, џдџвала, џдџиџала, џдџирица, џрџиџека, џрџџица, џрџџаја, рџсада, рџџкџица, рџиџица, сџ-*

Гмн. Скоро све именице имају (') акценат и наставак *-а* у овом падежу. Другачије је једино код именице *редикли*.

У Д-И-Лмн. акценат је исти као у Нјд.

Тип *дѣвѡјка*. Од Д. примера у говору Каћа чују се: *дѣвѡјка*, *дѣвѣнка*, *кѡкѡшка*, *иѣчѡрка*, *челѣнка* (= чело). Остали Д. примери не чују се у Каћу, али се чују додатни примери: *арѣнда*, *бишѡниѡ*, *вашрѣнка*, *илѡвѡрѡда*, *двѡцѡвка*, *дѡјѡља*, *дѡрѡниѡ*, *ишрѡнка*, *кашлѡнка*/*кѡшлѡнка*, *касѡрка*, *кѡкарѡда*, *кѡлѡјна*, *кѡлѡвка*, *кѡмѡнда*, *лѡјѡјка*, *лѡвѣниѡ*, *лѡлѡѡшка*, *мѡшѡрка*, *мѡшѡрка*, *нѡжѡурѡда*, *нѡсѡљка*, *иѡјѡниѡ*, *илѡвѡјка*, *иѣшѡљка*, *ишшѡлѡљка*, *ишѡлѡљка*, *свѡшрѡлѡљка*, *сѡлѡнка*, *сѡмѣнка*, *слѡнѡвка*, *слѡжѡвка*, *сѡшѡбѡрка*, *сѡшѡнѡрка*, *фирѡниѡ*, *цѡдѡљка*, *цѡмѣниѡ*, *шѡвлѡрка*, *ишшѡрка*. Ту су и женска имена: *Бѡсѡрка*, *Бѡшѡнка*, *Бѡшѡљка*, *Бѡшѡљка*, *Вѡлѡнка*, *Дѡнѡљка*, *Дѡрѡјка*, *Дѡбрѡјка*, *Дѡшѡнка*, *Бѡшрѡјка*, *Жѡвѡнка*, *Зѡшѡрка*, *Зѡрѡнка*, *Иѡвѡнка*, *Илѡјка*, *Јѡвѡнка*, *Кѡвѡљка*, *Кѡвѡјка*, *Лѡшѡјка*, *Лѡбѡјка*, *Мѡлѡнка*, *Мѡлѡвка*, *Мѡлѡнка*, *Нѡшрѡјка*, *Плѡмѡнка*, *Рѡдѡјка*, *Рѡдѡјка*, *Сѡшѡсѡнка*, *Сѡшѡмѡнка*, *Сѡшѡвѡнка*, *Цѡвѡшѡнка*.

Акценат и поста акценатска дужина остају у свим падежима, јединине и множине, осим у Гмн.

Гмн. Већина ових именица задржава акценат и поста акценатску дужину из Нјд.: *арѣнди*, *дѡрѡниѡ*, *касѡрки*, *дѡјѡља*, *кѡлѡјни*, *мѡшѡрки*, *нѡсѡљка*, *ишшѡлѡљки*, *сѡмѣнки*. У овом падежу Д. прописује за све именице овог типа померање поста акценатске дужине на уметнуто *-а-*, док се акценат из Нјд. на првом слогу чува. Овакав Гмн. имају у говору Каћа само следеће именице: *бишѡниѡ*, *дѣвѡјка*, *иѣшѡљка*, *иѣчѡрка*. Именице: *бишѡниѡ*, *иѣшѡљка* имају и други тип акцента: *иѣшѡљки*, *бишѡниѡ*.

За Д. тип *Раћѡвка*, *Јѡдрѡнка* у говору Каћа нема примера.

Тип *кићѣнка*. Од Д. примера у Каћу се чују само *кићѡнка* и *Цѡшѡјка*. Именица *брћѡнка* обично се не чује, а именица *кѡвѡрка* има облик *кѡварѡца*. Јављају се, међутим: *ишѡјка*, *касѡрна*, *мѡшѡјка*, *мѡшѡјка*, *ишѡјка*, *ишѡјка*, *ишѡјка*, *ишѡјка*, *ишѡјка*, *ишѡјка*, *ишѡјка*, као и етници *Жѡбѡљка*, *Лѡшѡјка*, *Кѡсѡјка*, *Шѡшѡјка* и женско име *Јѡдрѡнка*.

Кроз целу парадигму ове именице имају исти акценат и поста акценатску дужину. У Гмн. нема уметања *-а-*.

Тип *ишѡлѡљка*. Д. примери *ишѡлѡљка* и *зѡбрѡдѡчѡчка* не чују се у Каћу, али се јављају: *бѡбѡлѡљка*, *зѡвѡшѡјка*, *зѡвѡдѡјка*, *зѡвѡлѡљка*, *јѡшѡлѡљка*, *крѡшѡлѡљка*, *лѡзѡлѡљка*, *лѡшѡлѡљка*, *мѡшѡлѡљка*, *нѡшѡлѡљка*, *нѡшѡлѡљка*, *нѡшѡлѡљка*, *ишѡлѡљка*, *ишѡлѡљка*, *ишѡлѡљка*, као и етници *Каћѡнѡкиња*, *Тѡшѡлѡљка*, *Чѡрушѡкиња*.

Тип *бѡновѡчка*. Од Д. примера у Каћу се чује само *Кѡрлѡвѡкиња*, али се зато јављају *зѡшѡлѡљка*, *ишѡлѡљка*, *ишѡлѡљка*, као и етници *Вѡлѡвѡкиња*, *Бѡшрѡвѡкиња*, *Нѡдѡлѡљка*.

Акценатских алтернација нема.

Тип *нѡдѡнѡшѡчка*, *зѡдѡрушѡчка*. Овај тип именица Д. нема у *Срѡским акценѡцима*, а у Каћу сам чула само ове две именице. У парадигми нема промена у акценту или поста акценатској дужини.

Тип *бóлничарка*. Код Д. га нема, а у Каћу је ово једини пример. У парадигми нема промена у акценту и поста акценатској дужини.

Тип *крчевина*. Сва три Д. примера позната су у говору Каћа: *бес-йослица, дрáживаника, крчевина*. Осим тога: *áлинница, бљувојина, бра-давица, бушојина, бéлојина, венчаница* (грета на кући), *вршаница, йибаница, йоведина, йрађејина, йрмљавина, буювина, дркйавица, дудовина, жсэлезница, жсэравица, зázубице, занокйица, изјелица, измајлица, изнуйрица, јасйичница, јáйцурица, јеловина, кецељница, кијавица, кѓмовица, кдишуљница, крмачица, куйовина, јáйњејина, лáжљивица, ливадница лóйайица мафраница, маказице, мешавина, мйнђушница, мшневина, нáсйирешница, нáзимница, нáруџбина, нáуснице, нэверица, нэсйашица, нѓавица, нѓчејина, нскудица, нѓацубина, очејина, йейировача, ййјавица, ййлејина, йѓиачица, йѓледица, йѓлејина, йѓйковица, йрáсейина, йрдејелица, йѓњавица, йрѓйалица, йукојина, рáсйикућа, сáћурица, свйњејина, сйрковача, сѓмовина, сйррѓйѓјина, сукрвица, суснежница, шѓлејина, шйрѓовина, ћурешина, уродица, чáмовина, чушурница, шйерница, шѓрйењница, затим женска имена Бѓрислава, Брáнислава, Вѓјислава, Владислава, Дрáјослава, Мирослава, Милосава, Нѓјосава, Рáдослава, Тáнкосава.*

Акценат остаје исти у свим падежима.

Тип *ѓбрвица*. Поред наведеног, у Каћу је познат и Д. пример *Мйшйровица*, а именица *милосйиња* не припада овом акценатском типу у Каћу. Овде спадају и: *вѓйрењача, ййнарица, дѓйељина, јѓшйарица, кйсељница, кѓшйарица, кѓкавица, Лѓбарица* (микротопоним), *лѓковина, лѓковица, мáйшерице* (пл. тант.), *йáбушина, йѓсийолина, йѓшарице* (пл. тант.), *сѓдалица, уцалица*.

Овом акценатском типу припада и неколико именица м.р.: *вѓзо-вођа, кѓдовођа, књййовођа, чѓшвовођа*.

Тип *берáчица*. Овај једини Д. пример познат је и у Каћу, а осим њега и: *арáмица, армѓника, боклѓчара, брайѓница, бундѓвара, варѓника, вешййчара, йолѓиња, доливача, жсарáчара, кашйкара, кобáсица, Ковáчица* (микротопоним), *колѓница, колѓнике, венчáница, Корњáчара* (микротопоним), *косáчица, косйѓбоља, клейѓйуша, водѓница, касáчица, зубѓбоља, крвáвица, кудѓлара, куйѓсара, ледѓгача, кромййрача, ледѓница, лейѓицица, мезйицица, милосйиња, мирáжйика, муáрика, намййуша, нашѓгача, оклáтња, ойáјдара, оййрача, оранйа, йадрйа, йирйицара, йойáдија, йосѓлуша, йоцикуша, радѓница, ручкѓноша, сејáчица, сирѓициња, сйремáчица, судѓиера, сунчáница, шйрѓбоља, удавача, узѓнија, усйййуша, усйáлача, невѓрица*.

Овакв акценат има и неколико именица м.р. на -а: *босйѓáнија, војнигчина, калáјија, канийарица, меáнија, мерáклија, ракиција, йусйѓија, Сарáјлија, селáчина, йросйáчина*.

Акценат остаје непромењен у цело ј парадигми.

Тип *кдишйурница*. Овом једином Д. примеру који у Каћу гласи *кѓшйурница* придружују се и: *вáљѓница, бѓкшйѓрница, вешѓрница, кáђѓница, длáјница, йѓйѓница, ййлáрница, йѓшѓрница* и етноними *Бáнáйкиња, Кѓвйљкиња, Чѓнѓјкиња*.

У парадигми нема никаквих акценатских промена.

Тип *Херцејџка*. Д. даје само овај пример, који је једини за овај тип и у Каћу.

Тип *јолдмразица*. Д. га не спомиње, а у Каћу овом типу припадају и именице: *брездобразница*, *врџдлавица*, *коњдкрадица*, *невџалица*, *јодеројина*, *јосекојина*, *црвојочиња*.

Тип *јријатљеница*. Д. има само овај пример. У Каћу осим тога и: *бсјатљеница*, *Бојородница*, *јосјодарница*, *калуђерница*, *учишљеница*.

Типови *јзавница*, *чјсаонница*, *јџворовина*, *учишљевница* су непознати у Каћу.

Од Д. примера за петосложне именице ниједна није позната у говору Каћа.

4.1.2. Акцентни именица на сујласник

Именице ж.р.

Тип *каји-каји*. Од Д. примера чују се ови: *власи*, *јлад*, *дуж*, *бућ*, *жсџ*, *каји*, *маси*, *реч*, *саји* (пл.тант.), *свеси*, *сласи*, *слуз*, *срж*, *сјвар*, *ћуд*, *цџв*, *чаћ*. Именице *млџ* и *јируд* су м.р., а остале нису уобичајене у овом говору. С друге стране јављају се: *веси*, *зџв*, *кџв*, *лаж*, *цваси*, *цџ*, *часи*.

У Лјд. (') акценат долази у примерима у *власи*, на *маси*, *јри свеси*, о *јој сјвари*, *јо ћуди*, у *цџви*. Међутим, алтернација изостаје у два примера: *у јој дужи*, *о јој рџчи*.

Именице које се чују у Гмн. мењају (') акценат у ('): *дужи*, *маси*, *рџчи*, *сјвари*, *ћуди*, *цџви*, тако и *каји* што Д. не спомиње.

У Д-И-Лмн. акценат је ('): *масима*, *рџчи*, *сјварима*, *ћудима*, *цџвима*. Ипак код две именице долази наредо (') акценат: *масима*, *ћудима*, док две именице имају увек тај акценат: *каима*, *дужима*.

Тип *зџб-зџби*. Чују се ови Д. примери: *ваши/уши*, *дџб*, *жсџ*, *зџб*, *кџси*, *мџћ*, *нџћ*, *јџћ*²¹, *раж*, *сџ*. Претходном акценатском типу припадају: *лаж*, *кџв*, *часи*, а остали Д. примери нису познати.

У Ијд. наставак је -и, а акценат кратак: *са жсџчи*, *са зџби*, *са сџли*.

У Лјд. изостаје акценатска промена која се чује само кад је падежна конструкција употребљена у прилошком значењу у следећим примерима: *сџи на кџси*, *јџчи јо нџчи*.

У Гмн. акценат је као код Д., али поста акценатска дужина чује се само на пенултими: *вџшију/ушију*, *кџшију*.

У Д-И-Лмн. промену акцента као код Д. имају именице *кџси* и *уши*: *кџсима*, *ушима*, а остале именице које имају множину задржавају (') акценат: *вџшима*, *нџшима*.

Именица *кџи* у Каћу има облик *ћи*: *ћџри*, *ћџр*, *ћџри*, *ћџрима*.

²¹ Само у НАјд. у парадигми је облик *јџћка*.

Тип *смр̄ӣ-смр̄ӣи*. Ово је једини Д. пример који се може чути у Каћу. И овде акценат те именице остаје непромењен.

Тип *љубав-љубави*. Поред ове чују се и следећи Д. примери: *на̄-иас̄ӣ, на̄рав, на̄рос̄ӣ*. Именице *за̄ӣад* и *сӣа̄реж* су м.р. а остале су непознате, међутим јављају се додатни примери: *бла̄ӣос̄ӣ, ӣлӯӣос̄ӣ, ле̄њос̄ӣ, мла̄деж, см̄ер̄нос̄ӣ, сӣва̄рнос̄ӣ, ӣра̄јнос̄ӣ, ӣрӯлеж, ӣӯсӣош*.

Акценат у парадигми се не мења.

Тип *мӣсао* (у Каћу *мӣсо*) -*мӣсли*. Поред наведеног чује се и Д. пример *ӣл̄е̄ша̄њ*. Акценат је исти у целој једнини и множини, а *мӣсо* може у Г и Д-И-Лмн. имати и ('): *мӣсли, мӣслима*.

Тип *са̄мр̄ӣ-са̄мр̄ӣи*. Овај једини Д. пример познат је и у Каћу али само у изразу *бӣӣи на са̄мр̄ӣи*. Овакав акценат у Лјд. уклапа се у Д. норму.

Тип *бла̄ӣд̄сӣ-бла̄ӣос̄ӣи*. Именице овог типа изгубиле су у Каћу постакценатску дужину у Н-Ајд. и пришле типу *љубав-љубави*.

Тип *д̄ве̄ӣ-д̄ве̄ӣи*. Од Д. примера у Каћу се чују ови: *з̄д̄л̄ен, ј̄д̄с̄ен, к̄др̄ӣсӣ, к̄р̄љ̄ӯӣӣ, н̄д̄с̄в̄е̄сӣ, д̄б̄е̄сӣ, д̄б̄ла̄сӣ, ӣа̄м̄е̄ӣ, ӣе̄рӯӣ, ӣдӣан, ӣр̄е̄ӣрӣӣ, ӣр̄дӣа̄сӣ, сӣӯд̄ен, ӯја̄р, ц̄р̄в̄ен, ч̄д̄љ̄ӯсӣ*.

Све колективне именице типа *ждр̄е̄ба̄д* у Каћу имају наставак *-и* (*ждр̄е̄ба̄ди*) и не спадају овде. Остали Д. примери припадају другим акценатским типовима.

Именице које по Д. губе поста акценатску дужину у косим падежима у Каћу ту дужину задржавају у парадигми, што значи да припадају типу *д̄ве̄ӣ-д̄ве̄ӣи*: *д̄б̄л̄е̄сӣ, в̄ӣӣк̄о̄сӣ, ж̄а̄л̄о̄сӣ, к̄р̄е̄ӣо̄сӣ, л̄ӯд̄о̄сӣ, мӣл̄о̄сӣ, мла̄д̄о̄сӣ, мӯдр̄о̄сӣ, н̄е̄м̄о̄ћ, ӣа̄к̄о̄сӣ, ра̄д̄о̄сӣ, св̄е̄ӣл̄о̄сӣ, сӣа̄р̄о̄сӣ, ӣрӯл̄о̄сӣ*.

Именица *в̄е̄ч̄ер* у Каћу гласи *в̄е̄че*, а *ӣӯсӣош* и *см̄ер̄нос̄ӣ* припадају другим акценатским типовима; место *к̄д̄к̄бӣ* чује се само *к̄д̄к̄бика*. Остали Д. примери нису уобичајени у Каћу.

Промена акцента у Лјд. долази само у примеру у *ӣа̄м̄е̄ӣи*.

Другу врсту промене акцента у овом падежу — (') акценат на пенултими, имамо у Каћу једино онда кад падешка конструкција има значење прилошког израза: *осла̄бӣӣи у бол̄е̄сӣи, бӣӣи у ж̄ал̄о̄сӣи, бӣӣи у мӣл̄о̄сӣи* или је у питању изрека *весели се у млад̄о̄сӣи, каја̄ћем се у сӣар̄о̄сӣи*. Иначе је акценат у Лјд. као у Нјд: *у н̄д̄с̄в̄е̄сӣи, о ӣр̄дӣа̄сӣи, на сӣӯд̄ени, у ч̄д̄љ̄ӯсӣи*²².

Не мења се акценат у Гмн. као код Д., него се задржава акценат из Нјд: *ӣа̄м̄е̄ӣи, ч̄д̄љ̄ӯсӣи, д̄б̄л̄е̄сӣи*.

Именица *м̄ӣӣи* у косим падежима има парадигму именице ж.р. на *-а* тако да о њој овде неће бити речи.

Тип *обӣӣе̄л-обӣӣе̄ли*. Д. примери су непознати, али су овом акценатском типу пришле именице типа *зах̄ва̄л̄но̄сӣ-зах̄ва̄л̄нос̄ӣи*: *зах̄ва̄л̄нос̄ӣ*,

²² Преношење акцента на предлог у овим примерима није уобичајено.

*једнакост̄, моућност̄, немарност̄, њокорност̄, њонизност̄, њрип̄равност̄, си-
јурност̄, уибрност̄.* Овом акценатском типу припада и именица *њбб̄жност̄*.

Тип *бла̄иде̄и-бла̄иде̄е̄и*. Овај једини Д. пример постоји и у Каћу.

Тип *са̄бл̄азан-са̄бл̄азни*. Та именица није уобичајена у Каћу као ни већина Д. примера. Чује се једино и то само у множини именица *њр̄д̄-
њӣсли*.

Тип *Арай̄ча̄д-Арай̄ча̄ди*. У говору Каћа овај тип добио је множински завршетак м.р. *-и* и мења се као именица м.р.

Тип *сӣр̄а̄н̄љив̄ос̄и-сӣр̄а̄н̄љив̄ос̄ӣи*. У Каћу су познати ови Д. при-
мери: *не̄мил̄ос̄ӣ, оскуд̄нос̄ӣ, че̄с̄ӣӣњос̄ӣ*. У Каћу ове именице у косим
падежима задржавају поста акценатску дужину која код Д. постоји само
у Н-Ајд: *не̄мил̄ос̄ӣи, че̄с̄ӣӣњос̄ӣи* итд.

Тип *бла̄њв̄ес̄и-бла̄њв̄ес̄ӣи*. Од Д. примера чују се ови: *њро̄њ̄ад, за̄-
њов̄ед, за̄њов̄ес̄ӣ, њсӣов̄ес̄ӣ, рӯков̄е̄ӣ*. Д. примери колективних именица са
наставком *-ад* у Каћу имају наставак *-и* (*на̄зим̄а̄ди*) тако да не спадају
овамо.

Акценатских алтернација нема, изузев код именице *за̄њов̄ес̄ӣ* у Лјд.
за̄њов̄ес̄ӣи у Гмн. *за̄њов̄ес̄ӣи* што одговара Д. наводима.

Подгрупа овог типа (*њр̄а̄вед̄нос̄ӣ, њњ̄ња̄в̄ос̄ӣ*) која по Д. губи пост-
акценатску дужину у парадигми у Каћу се не разликује од именица типа
бла̄њв̄ес̄ӣ, односно ове две именице у Каћу задржавају поста акценатски
квантитет у свим падежима.

Тип *зах̄ва̄љос̄ӣ-зах̄вал̄нос̄ӣи*. Сви Д. примери за овај тип изгубили
су у говору Каћа дужину на *-њс̄ӣ* у косим падежима тако да припадају
типу *об̄ӣш̄е̄љ̄*: *зах̄ва̄љ̄нос̄ӣ, јед̄на̄к̄ос̄ӣ, моӯћ̄нос̄ӣ, нем̄ар̄нос̄ӣ, њок̄ор̄нос̄ӣ, њо-
н̄из̄нос̄ӣ, њрӣп̄ра̄ван̄ос̄ӣ, сӣњур̄нос̄ӣ, уиб̄р̄нос̄ӣ*. Остале именице припадају
другим акценатским типовима.

Д. примери за четворосложне именице овог типа не потврђују се
акценатски у овом говору.

Тип *ра̄збор̄ӣњос̄ӣ* (и други пример *њр̄њбӣњач̄нос̄ӣ*) има у косим па-
дежима дужину на пенултими које код Д. нема.

Остали Д. акценатски типови четворосложних именица на консо-
нант или су лексички непознати (*не̄на̄вид̄нос̄ӣ, ис̄њд̄ве̄ӣњос̄ӣ, нем̄ар̄љив̄ос̄ӣ,
за̄дов̄о̄љ̄нос̄ӣ, не̄њов̄о̄љ̄нос̄ӣ, не̄њок̄ор̄нос̄ӣ*) или облички не припадају овом
типу (*з̄њм̄зел̄ен* — у Каћу м.р.). Збирне именице са наставком *-ад* у го-
вору Каћа добиле су плуралски наставак за м.р. *-и* и пришле именицама
м.р.: *Ар̄на̄уч̄а̄ди, њр̄ња̄вор̄ча̄ди, унӣја̄ча̄ди*.

Именице м.р.

Тип *вра̄и-вра̄иа*. Осим именица *њр̄њњӣ* и *чл̄ан*, остали Д. примери се
овде чују: *ба̄н, б̄ес, б̄њл, бра̄в, бр̄е̄и, бр̄к, в̄ез, в̄ек, вид, вра̄и, вра̄ӣи, вук, њл̄ас,
њ њњб, њр̄њд, њра̄д, да̄н, да̄р, др̄њд, дрӯњ, дӯњ, ж̄њбун, ж̄њдр̄ал, ж̄њњӣ, ж̄њњр, ж̄њл̄њб
(у Каћу ж̄њл̄њб), ж̄њсӯљ, ж̄њњ, ж̄њњд, ж̄њњњ, ж̄њњњњ, ж̄њњњњњ, ж̄њњњњњњ, ж̄њњњњњњњ,
к̄љун, к̄н̄њз, к̄њс, кр̄њњњ, к̄њм, ла̄д, л̄њк, л̄њс, л̄њс̄ӣ, л̄њњб, л̄њњњ, м̄ла̄з, м̄ра̄к, м̄њњж,
њр̄њњњ, њњњњњ, њњњњњњ, ра̄д, ра̄с̄ӣ, ре̄д, ре̄њњ, са̄њњ, св̄њњњ, св̄ра̄њб, с̄њн, см̄ра̄д, с̄н̄њњ,*

срам, сра̄, сја̄н, сирџк, шра̄и, шрн, шрџд, шрџи, ћук, џд, цвѣи, црв, црѣи, чир, шмрк. Осим тога овде иду: *ам, брѣси, вра̄њ, ирѣк, ирм, иун, дрѣн, клӣи, иласӣ, иришӣ, врушӣ, вӣи, жврк, збљ, јѣд, муљ, плик, рѣм, шѣф, сирџб, џм, чкаљ.*

У падежима једнине акценат је као у Нјд. осим Лјд. где (˘) акценат остаје код именица које значе живо биће, а остале имају (˙) акценат, упор. на *вра̄иу, џо да̄ну.*

Именице са (˙) акценатом у Лјд. имају овај акценат често и у Дјд. па се може говорити о акценатском изједначавању ова два падежа и то у правцу Лјд. Примери за овакав Дјд: *ира̄ду/ира̄ду, бѣсу/бѣсу, зӣду/зӣду.*

У Нмн. именице које немају проширење *-ов/-ев-* задржавају акценат из Нјд: *да̄ни, зџби, мр̄ави, са̄иш, црѣи.* Осим набројаних, краћу множини има, додуше факултативно, и именица *бра̄в*: *бра̄ви/бра̄ови.* Све остале именице у множини имају проширење *-ов/-ев-*, а према акценту се деле у два категорије:

1. *брѣови, бркови, вра̄иови, вџкови, иласови, ира̄дови, да̄рови, дрџови, дрџови, зџови, зидови, знакови, јѣжови, кѣрови, кнѣзови, крџови, кџови, мужѣви, рѣови, сџнови, снѣови, шра̄иови, црѣиови, чирѣви;*

2. *бѣсови, бѣлови, вѣзови, вѣкови, ирѣзови, дѣлови, дрѣзови, ждра̄лови, жџови, жлѣбови, жџѣви, кѣсови, клӣови, лџбови, лџкови, млазови, иџкови, ирџови, ра̄дови, свѣиови, срѣови, сирџкови, шрџови, ћџкови, шмркѣви.*

Код неких именица уочава се колебање акцента: *кџнови/кнџнови, иџѣви/иџѣви, рѣови/рѣови, цвѣиови/цвѣиови.*

Именице са (˙) акцентом у Нмн. задржавају тај акценат у целој множини, акценат из Нмн. задржавају и именице које немају проширење у множинским падежима. Именице са (˘) акцентом у Нмн. у Гмн. поред акцента који Д. прописује: *бре̄иџа, брѣџа, зџџа* итд., могу се чути и са акцентом из Нмн.: *брѣ̄иџа, вра̄иџа, зџџа* итд. Следеће именице могу се чути и у три акценатске варијанте: *кџнџџа/кџнџџа/кџнџџа, иџѣџа/иџѣџа/иџѣџа, рѣџџа/рѣџџа/рѣџџа, цвѣиџџа/цвѣиџџа/цвѣиџџа.*

У Гмн. именице без проширења *-ов-* имају (˙) акценат: *зџба, мр̄ави, са̄иш.*

У Д-И-Лмн. ове именице задржавају акценат који имају у Нмн. осим именице *зџб* која има (˙) акценат: *зџбџма.* Дублетни акценти у ова три падежа могу се чути код следећих именица: *мр̄авџма/мр̄авџма, црѣџма/црѣџма, бра̄вџма/бра̄вџма/бра̄овџма.*

Као и код Д., Амн. и Вмн. слажу се акценатски са Нмн.

Посматрајући овај акценатски тип именица у говору Каћа, Госпођинаца и Срема, може се утврдити да не постоји слагање између набројаних говора. Разлике се тичу пре свега броја Д. примера који у одређеном говору припадају поменутом акценатском типу, а такође и акцента ових именица у појединим парадигматским облицима.

Тип *сирџи-сирџица.* Акценат је (˙) у двосложним и тросложним облицима осим у Вјд. где је акценат исти као у Нјд: *џаџе, кра̄љу, сирџиџе.*

Д. примери који се чују и у Каћу: *Беч, биќ, ђак, кец, кључ, краљ, маљ, миљ, нож, њањ, њуџ, рџи, Срем, сџиц, сџд, шањ, шџај, шуљ*. Додатни примери: *буџ, виљ, вис, Каћ*.

Велики део Д. примера за ову категорију у говору Каћа пришао је типу *вра̑и-вр̑а̑а*: *ам, брес̑и, вра̑ањ, ирек, ирм, иуњ, др̑ен, кл̑ий, ил̑ас̑и, ир̑иши̑и, вр̑уши̑и, с̑иџб, џм, чкаљ*.

Именице *смџ, раф, шџиџи* иду у Каћу по типу *раќ*, а именица *џеђ* је ж.р.

Дублет *л̑ек/л̑ека* чује се у Каћу.

Остали Д. примери су непознати у Каћу.

Тип *б̑о̑и-б̑д̑а*. У говору Каћа познати су следећи Д. примери: *б̑о̑и, б̑о̑ј, б̑р̑од, б̑р̑о̑ј, и̑но̑ј, и̑д̑си̑, др̑об, зн̑о̑ј, кра̑ј, кр̑о̑ј, л̑ед, л̑ов, л̑о̑ј, м̑ед, м̑ос̑и, н̑ос, ил̑од, и̑д̑си̑ (и и̑д̑си̑), р̑од, р̑о̑и, р̑о̑ј, см̑е̑ј, с̑о̑ј, с̑и̑ра̑ (и с̑и̑ра̑), од, као и в̑оз. У говору Каћа по типу *р̑д̑б-р̑д̑ба* иду *б̑о̑к, д̑д̑м, з̑б̑др, з̑ма̑ј, кр̑ов, ма̑, м̑е(х), ил̑д̑и̑, р̑ов, р̑ок, ск̑ок, с̑ок, с̑и̑в̑др, ш̑д̑в, ш̑др, ч̑в̑др*.*

Именице *б̑ор* и *и̑од* овде припадају типа *вра̑и-вра̑а*.

Именице којима се означавају жива бића у Лјд. задржавају (̑) акценат: *б̑о̑иу, и̑д̑си̑у*, а остале имају (̑): *б̑р̑оду, б̑р̑о̑ју, зн̑о̑ју, л̑ову* итд. Дублетне акценте у овом падежу има именица *кра̑ј*: *на кра̑ју/на кра̑ју*.

Већина примера у свим множинским падежима има (̑) акценат: *б̑о̑иови, б̑о̑иова, б̑о̑иовима, б̑о̑иове*. Са (̑) акцентом чују се следеће именице: *м̑д̑си̑ови, н̑д̑сови, и̑д̑си̑ови, р̑д̑сви*. Именица *р̑д̑иови* у Гмн. може гласити *р̑д̑иова* и *ро̑иова*, а у Д-И-Лмн. поред *р̑д̑иовима* гласи и *ро̑ид̑има*.

Д. акценатски тип *вр̑х-вр̑ха* у говору Каћа не постоји пошто су сви Д. примери пришли другим акценатским типовима.

Тип *бр̑а̑и-бр̑а̑иа*. Од Д. примера овамо спадају: *б̑е̑и, бр̑а̑и, Вла̑, Гр̑к, д̑ла̑н, з̑е̑и, џу̑и, кл̑ин, л̑а̑н, л̑об* (чешће *л̑обац*), *лу̑к* (чешће *лу̑кац*), *мр̑аз, ил̑ач, ил̑у̑и, ир̑а̑и, ир̑си̑, ра̑и, Ру̑с, с̑и̑р* (чешће *с̑ирац*), *ча̑с, џа̑р, шџи̑р*, као и додатни примери *к̑онк, смџ, раф, ч̑ла̑н* и *шџи̑иџи*.

Д. примери: *к̑е̑и, л̑ав, ми̑и, раќ, ср̑ез, ш̑в̑др, хр̑и̑* у косим падежима имају (̑) тако да припадају другом акценатском типу, а остали Д. примери се не употребљавају.

Већина именица овог типа задржава акценат у свим падежима једнине с тим што неке могу имати и дублетне акценте. Иако код Д. овај тип дублетне акценте има само у Лјд., у говору Каћа има дублете у свим падежима једнине: *и̑ра̑и — и̑ра̑а/и̑ра̑иа, ра̑и — ра̑иа/ра̑иа, ча̑с — ча̑са/ча̑са*, а ова појава проширила се и на следеће именице: *б̑е̑и — б̑е̑а/б̑е̑иа, д̑ла̑н — д̑ла̑на/д̑ла̑на, л̑а̑н — л̑а̑на/л̑а̑на, ил̑у̑и — ил̑у̑а/ил̑у̑а, шџи̑р — шџи̑ра/шџи̑ра*. Именица *и̑р̑си̑* има дублетни акценат, као код Д., само у Лјд: *и̑р̑си̑у/и̑р̑си̑у*, док у осталим падежима задржава акценат из Нјд.

У плуралским падежима именице овог типа имају (̑) акценат: *з̑е̑и̑ови, з̑е̑и̑ова, з̑е̑и̑овима, з̑е̑и̑ове*. Неколико њих у Гмн. имају други акценат: *Гр̑ка, и̑р̑си̑и̑ју, Ру̑са*. Неке од именица које у једнини имају дублетне акценте исту особину испољавају и у свим падежима множине

бејови/бејови, дланови/дланови, њрајови/њрајови. Именица *њрси* овај акценат има још у Амн., а у осталим плуралским падежима има (').

Тип *рѡб-рѡба*. Од Д. примера у Кађу се чују: *бич, бѡб, брѡћ, ѓдѡи, ѓрѡш, ѓрѡб, ѓрѡш, ѓрч, дрѡм, дѡд, ѓдн, зѡѡ, зѡдѡ, кѡњ, кѡш, крѡч, крѡи, крѡш, кѡк, лѡш, мѡк, мѡч, ѓдс, ѓдѡи, рѡн, рѡб, сѡн, свѡд, склѡи, скрѡб, смѡи, сндѡи, сѡм, шѡс, шѡи, шрѡи, шѡч, ѓѡи, фѡс, (х)мѡљ, ѓѡи, шѡв, шѡр*. Осим тога овамо иду и *бѡк, ѡдм, зѡр, змѡј, кмѡи, крѡв, лѡв, мѡ, мѡш, млѡч, ѓлѡи, рѡк, рѡв, скѡк, сѡк, срѡз, сѡвѡр, шѡв, шѡр, шѡр, рѡи, чѡр*, као и примери из Кађа: *бѡз, ѓѡц, ѓѡрк, ѓлѡц, ѓѡц, сѡц, сѡц, шѡѡф*.

Другим акценатским типовима пришли су примери *бѡи, дрѡн, кѡљ, шѡи*, а остали Д. примери нису познати.

У Вјд. је (") акценат: *кѡњу, ѓѡге*.

У Гмн. једини пример са (') акценатом је *кѡња*, док све остале именице имају проширење *-ѡв/-ѡв-* и (') акценат: *бичѡва, ѓрѡбѡва, дрѡмѡва* итд.

У Д-И-Лмн. без проширења је само *кѡњима*, у осталим случајевима је *дрѡмовима, крѡиовима, сндѡиовима* итд.

Тип *бѡруи-бѡруша*. У свим падежима остаје исти акценат. Д. примери који се чују у Кађу: *бѡруи: ѓѡѡан, ѓрѡбѡж, ѓрѡдѡљ, дрѡмѡж, зѡвѡш, зѡклѡн, зѡкон, зѡшѡвѡр, кѡнѡић (и кѡнѡић), кѡрсѡв, крѡѡж, лѡвѡж, лѡнѡић, лѡѡѡж, мѡјдан, нѡбѡј, нѡбор, нѡѡн, нѡмѡш, нѡрод, нѡсад, ѓрѡлаз, ѓрѡиш, ѓрѡлѡи, ѓрѡрѡз, ѓрѡрок, рѡздѡр, рѡсад, рѡскош, сѡбор, сѡишѡж, сѡсрѡш, сѡшѡн, шѡлѡи, шрѡѡж, ѡлѡи*. Осим тога и *нѡлѡи, зѡлѡи, нѡзѡб, бѡѡр, Бѡнѡшѡл, бѡѡѡр, вѡѡв, вѡшѡр, ѡѡсол, зѡклѡн, зѡкон, зѡвој, зѡлѡш, зѡлив, зѡѡш, зѡсѡиѡј, крѡѡљ, крѡѡи, лѡѡв, нѡвој, нѡѡѡј, ѡдлив, ѓрѡлѡи, ѓѡвѡз, ѓѡвоѡ, ѓѡѡн, ѓѡрѡз, ѓѡмор, ѓрѡвој, ѓѡрод, ѓрѡклѡи, ѓрѡкор, ѓрѡсол²³, ѓрѡѡн, ѓрѡзор, ѓрѡлив, рѡзѡј, рѡзрѡд, рѡсол, сѡвѡш, Сѡсѡк, ѡкор, ѡѡѡв, шѡлѡсѡр, шѡѡр*.

Тип *вѡбѡц-вѡѡца*. Акценат остаје исти у свим падежима једине осим вокатива где је (") акценат.

Д. примери који се чују у Кађу: *бѡвѡц²⁴, вѡљѡк, вѡнац, вѡвѡк, вѡбѡц, вѡѡѡц, вѡчѡк, ѓѡѡѡѡц, ѓѡсѡк, ѓѡѡѡѡц, зѡѡѡѡц, зѡѡѡѡѡц, квѡсѡц, крѡвѡц, лѡѡѡѡц, мѡѡѡѡц, Нѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡц, рѡѡѡѡѡц, рѡѡѡѡѡц, свѡѡѡѡѡц, свѡѡѡѡѡц, слѡѡѡѡѡц, Срѡѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, чѡѡѡѡѡц, члѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, свѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц*.

Именице *крѡвѡц, кѡѡѡѡѡц, члѡѡѡѡѡц* у говору Кађа поред акцента који имају код Д., чују се и са (') акценатом *кѡѡѡѡѡц, крѡвѡц, члѡѡѡѡѡц* у парадигми.

Остали Д. примери непознати су у Кађу.

Додатни примери из Кађа: *бѡѡѡѡѡц, вѡѡѡѡѡц, вѡѡѡѡѡц, ѓлѡѡѡѡѡц, ѓрѡѡѡѡѡц, дѡѡѡѡѡц, дѡѡѡѡѡц, жѡѡѡѡѡц, жѡѡѡѡѡц, зрѡѡѡѡѡц, жѡѡѡѡѡц, мѡѡѡѡѡц, нѡѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡѡц, ѓѡѡѡѡѡц, рѡѡѡѡѡц, рѡѡѡѡѡц, сѡѡѡѡѡц, Сѡѡѡѡѡц, сѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц, шѡѡѡѡѡц*.

²³ Именице *ѡѡѡѡѡц* и *ѓрѡѡѡѡѡц* нису уобичајене у свакодневном говору, већ се чују само у изразу: *ѡѡѡѡѡц на сѡѡѡѡѡѡѡц ѓрѡѡѡѡѡѡѡц на лѡѡѡѡѡѡѡц*.

²⁴ Ова реч ретко ће се чути са суфиксом *-ѡц*, уобичајен је облик *бѡѡѡѡѡц*.

Именице без проширења имају у множини (') акценат: *бѣлци, брѣвци, врѣнци, илѣнци, ињурици, ждрѣици, жишици, Нѣмци, пѣвци, пилѣци, љоци, свѣци, свирѣци, свѣци, слѣици, Срѣмци, шѣици, шѣвци, хѣрци, чѣвци, шарци*. Изузетак чине *вѣнци* и *лѣнци*. Обличко и акценатско колебање запажа се код следећих именица: *врѣици | врѣицици, жѣици | жѣицици, пѣици | пѣицици, ирѣци | ирѣцици, шѣици | шѣицици, а* следеће се јављају чак у три варијанте: *вѣици | вѣицици | вѣицицици, вѣици | вѣицици | вѣицицици*.

Именице са проширењем -ов-/-ев- могу имати (') или (') акценат, а неке се јављају и са оба акцента: *вишкови, врѣкови, мањкови, маѣкови, пѣицици, ирѣцици, рѣкови — хѣркови, зајмови, јајмови, ражњѣви, рѣжњѣви, шѣицици — рѣкови | рѣковици, љускови | љусковици, сајмови | сајмовици, шѣицици | шѣицицици, хѣркови | хѣрковици*.

Акцент који даје Д. *чѣвцици, чѣвцицици, чѣвцицицици | чѣвцицицици* не чује се ни код једне именице.

Акцент из Нмн. задржава се у свим падежима множине, осим што, као и код Д., именице са (') акцентом у Нмн. у Гмн. имају (") акценат: *врѣвцици, пѣицици* и сл.

Тип *мајѣицици-мајѣицицици*. Д. примери који се чују у Каћу: *ѣнѣици, киѣици, лѣици, мајѣицици, пѣицицици, рѣковици, рѣицици, рѣицицици, сѣицицици, шѣицицици, шѣицицицици* (у Каћу *жѣицици*). Именице *дѣицици, жѣицици, жѣицицици, чѣицици* у Каћу имају други акценат.

Остали Д. примери нису познати.

Овамо спадају следећи примери из Каћа: *бѣицици, дрѣицици, хѣицици, зајѣицици, ирѣицици, крѣицици, куѣицици, лѣицици, маѣицици, пѣицицици, рѣицицици, рѣицицицици, шѣицицици, шѣицицицици*.

Нема акценатских алтернација ни у једном падежу.

Тип *лакаѣици-лакаѣицици*. Д. примери који се чују у Каћу: *бѣицици, врѣицици, Јѣицици, лакаѣицици, мѣицици, пѣицицици, ирѣицицици, љусковици, смѣицицици, шѣицицицици, шѣицицицицици*. Именица *јајѣицици* поред акцента који даје Д., у свим падежима једнине има и (') акценат: *јајѣицици*. Именица *чѣицици* припада другом акценатском типу, а именица *лѣицици* није уобичајена.

Додатни примери из Каћа: *сѣицици, свѣицицици*.

У једнини нема алтернација, осим што у Лјд. долази (') акценат у сва три примера које даје Д.: *јајѣицици, Јѣицицици, смѣицицици* и уз то именице *лакаѣицици*.

У множини већина именица има као код Д. (") акценат: *лакаѣицицици, мѣицицицици, љусковицицици*.

Такав је акценат и у осталим падежима множине. Именица *лакаѣицици* може у Гмн. гласити и *лакаѣицицици*. Колебање кроз целу парадигму множине запажа се код именице *бѣицицици*: *бѣицицицици/бѣицицицицици*. Именица *јајѣицицици* има облике *јајѣицицицици, јајѣицицицицици, јајѣицицицицицици*.

Тип *Дуѣицици-Дуѣицицици*. Д. примери који се чују у Каћу: *Јѣицицици, бѣицицици, Бѣицицицици, бѣицицицици, бѣицицицицици, бѣицицицицицици, бѣицицицицицицици, бѣицицицицицицицици* (и *врѣицицицици*), *врѣицицицици, дѣицицици, дѣицицицици, дѣицицицицици, дѣицицицицицици* (и *зѣицицици*), *зѣицицици*.

Као и код Д., именице које значе младу животињу имају (') акценат на другом слогу у Гмн: *јушчића, кучића, иачића, иилића*.

Тип *иђаван-иђавана*. Д. га не спомиње, а у Каћу поред наведене именице овде спада и *крџеи*. У парадигми се јавља акценатска алтернација, осим у Ајд.: *крџеи* и Гмн.: *крџеиша*.

Тип *вѣйар-вѣйра*. Д. примери познати у Каћу: *вѣйар, вѣйсар, водсак, Вршац, кдшаљ, лѣбац, нѣкаи*, Пѣйар, *иђуиак, ирѣшак, ујаљ, ујао, Шѣбац, шѣнац, шклѣица*, као и *иђиак, лѣкац, мѣиак, чунак, сѣисак*.

Другачији акценат имају: *јемац, мѣзак, свѣжањ, ћурак*, а остали Д. примери се не чују.

Именица *лѣбац* у косим падежима губи суфикс *-ац*, а са овим суфиксом се употребљава само у обраћању малој деци: *Кд иѣ рѣча лѣица?* Суфикс се у парадигми губи *лѣкац, лѣка*.

У Каћу именице *чѣшаљ* и *свѣкар* немају у парадигми и (') и (") акценат као код Д. него само ('): *чѣшаља, свѣкра*.

Лјд. Од Д. примера промену акцента има само именица *нѣкаи*: *нѣкаиу*, али се она може чути и са (") акценатом: *нѣкаиу*. Дублетне акценте у овом падежу у говору Каћа има и именица *рѣиал*: *рѣиљу! рѣиљу*.

Нмн. Нема потврда за промену (") акцента у (') коју Д. наводи за именицу *вѣйар*. У Каћу је само *вѣйрови*.

Гмн. Д. облик *нокѣиша* са (') акцентом није познат у говору Каћа, увек је *нокѣију*.

Тип *сѣйрац-сѣйраца*. Од Д. примера овом типу у Каћу припадају: *дѣлак*²⁵, *зѣлавак, јѣрац, клѣнац, иѣлац, Сѣвац, сѣйрац*.

У множини проширење *-ов-/-ев-* има само именица *зѣлавоки* где се акценат скраћује. Именица *зѣлавак* има и варијанту *зѣлавици*.

Краћа множина има у Гмн. (") акценат.

Д. претпоставка да именице са проширењем *-ов-/-ев-* у Гмн. добијају (') акценат на пенултими у говору Каћа се не потврђује. Увек је само *зѣлавока*.

О типу *свѣкар-свѣкра* било је речи уз именицу *чѣшаљ*, а типови *зѣвој-зѣвоја* и *кѣињѣк-кѣињѣка* изгубили су поста акценатску дужину и пришли одговарајућим типовима у говору Каћа.

Тип *војник-војника*. Д. примери који се чују у Каћу: *ѣлаи, Бѣнаи, Бѣѣан, бѣжѣр, брѣкик, вѣѣик, војник, вољар, ѣвожѣр, іраѣић, дѣжнѣк, зѣнаи, зѣвѣр, зѣѣр, јѣнак, кѣлач, кѣиѣч, крајник, крѣсѣиш, лѣвак, младѣић, ѣрач, иѣсѣић, иѣвѣч, рѣчѣн, рѣиѣв, рѣкав, сѣиѣиш, слѣиѣиш*. Други акценат имају: *иѣсѣић, ірѣч, вѣзѣр*, а остале именице се не чују.

Остали примери из Каћа: *воѣѣр, врѣиѣић, кѣнаи, кѣрмић, брѣиѣић, кѣвач, кѣњѣић, краваљ, лѣкаѣр, миѣић, иѣвач, иѣшкѣр, иѣсар, иѣиѣиѣљ, иѣлић, иѣиѣић, рѣиѣић, сѣлаиш, свѣиѣр, слѣиѣић, Бѣѣѣм*.

Вјд. Именице које имају овај падеж добијају (") акценат на првом слогу, а поста акценатска дужина им остаје: *војниче, јѣначе, младѣићу*. У Вмн. ће бити: *војници, јѣнаци*.

²⁵ Ова именица употребљава се само у Нјд.

Тип *бѣлов-бѣлѣва*: У целој парадигми ове именице имају (') акценат на другом слогу.

Д. примери познати у Каћу: *бѣлѣв, вишлѣв, іарѣв, зѣлѣв, синѣв, кудрѣв, куѣв, лудѣв, мазѣв, мрѣв, чайлѣв, шарѣв.*

Какав би акценат био у Вјд. не може се са сигурношћу рећи јер овај падеж од ових именица није уобичајен. Из истих разлога неће бити речи ни о Гмн., мада би, вероватно, имао акценат који прописује Д.

Тип *їдѣѣј-їдѣѣја*. У говору Каћа не постоји овај тип пошто су све именице овог типа скратиле постакценатску дужину.

Тип *нећњак-нећњака*. Д. примери познати и у Каћу: *аїијар, бадњак, бадњак, бдиљ, бдиљ, бѣквар, ваздѣх, вишијез, вдињак, вдињар, Врбас, вршиј, їдѣран, їдлѣб, їрѣшињ, їѣшљај, їуслар, дїињар, звѣкеї, Зѣмѣн, јаблѣн, јасирѣб, јѣриш, кїишар, кдјар, кдлар, кдмїд, кдрїк, кдшар, курјак, лїбѣд, Лїзар, лїишїр, лїшїј, лїишїк, мајѣр, мѣсїц, мѣѣр, мїриц, мѣвар, нїшїї, дблїк, дблїк, дбрѣч, дїрѣз, Осїк, їдѣѣк, їдїлѣд, їддсѣї, їддзрѣв, їдјас, їдклѣн, їрѣдњак, рїзѣм, рїбѣр, рїбњак, скдрїи, слѣчїј, сїдмїн, шїлїс, ѣјак, чдрѣк, шѣмар.*

Други акценат имају именице: *зїиїд, їиїсар, Бїдїм, сїлїиш*, а остали Д. примери су непознати.

Додатни примери из Каћа: *бїриѣз, їишїїр, вѣїр, кѣсїїн, лѣкѣи, мїлѣїж, дбїд, дѣѣв, їкѣр, їрсїїн, їдвар, ѣбѣд, чѣкѣи.*

Љд. У говору Каћа алтернација је факултативна: *вїдѣѣху/вїдѣѣху, кдмїду/кдмїду, кдрїку/кдрїку, мајѣру/мајѣру, мѣсїцу/мѣсїцу, дблїку/облїку, дїрѣзу/їрѣзу, їдїлѣду/їдїлѣду, слѣчїју/слѣчїју*. У осталим Д. примерима остаје (") акценат: у *Зѣмѣну, у вршију, на кїишїру*.

Гмн. У овом падежу акценат из Нјд. задржавају следеће именице: *аїијара, бадњак, бѣквар, вдињак, вдињар, їрѣшиња, їуслара, їѣшљаја, дїињара, кїишїара, кдјара, јѣриша, кдлара, лїишїка, нећњак, дблїка, дбрѣча, їдїлѣда, їддзрѣва, їдклїна, рїбар, рїбњак, шїлїса, шѣмара.*

У овом падежу (') акценат на пенултимима имају све именице са проширењем *-ов-/-ев-*: *їолубѣва, лїбѣдѣва, їакѣва, слѣчїјѣва* и др., а такође и следећи примери: *дїињари, кдмїда, кдрїка, курјаци, мѣсїци*. Уз бројеве *два, тїри, чїири* ове именице имају следеће акценте: *дїињара, кдмїда, кдрїка, курјак, мѣсїца*.

Тип *кїмїн-кїмїна*. Свега четири именице од Д. примера у говору Каћа припадају овом типу: *їрїмїн, кїмїн, їлїмїн, їрїмїн*.

Од осталих Д. примера за овај тип једни су изгубили постакценатску дужину из Нјд. и тако прилазили типу *бѣден-бѣдена*, а други су уопштили постакценатску дужину и у парадигми, што значи да су пришли типу *бадњак-бадњак*.

Д. примери који се овде не спомињу нису познати у Каћу.

У свим падежима једине и множине, осим у Гмн., ове именице имају исти акценат. У Гмн. поред акцента из осталих падежа, може се чути и (') акценат на уметку *-ов-*: *їрїмїнѣва/їрїмїнѣва, кїмїнѣва/кїмїнѣва* и сл.

Тип *бабовић*. Од Д. примера уобичајен је само *краљевић*. Никаквих акценатских промена нема.

Овој групи припадају и именице са непостојаним *a* типа *насиљавак*. Од Д. примера у Каћу долазе: *дрéкавац*, *зајлавак*, *заселак*, *најлавак*, *ујпо-рац*, као и додатни примери: *забарац*, *Зајорац*, *зајонак*, *зајиљак*, *кокавац*, *ибморац*, *ибновац*, *ибсинак*, *ирикумак*, *разделац*, *Тукавац* (микротопоним), *чуцавац*.

Од Д. примера други акценат имају *владалац* и *двалац*.

Код Д. сви примери у косим падсжима имају дужење пред сонантом. У Каћу се то дужење нагло губи, тако да се сада са постакценатском дужином у парадигми могу чути само три речи: *дрéкавца*, *зајлавка*, *ибсинак*.

Код свих ових речи у говору Каћа постакценатска дужина је факултативна.

У овом типу именица Д. посебно издваја примере код којих нема постакценатског квантитета пошто нема сонанта на пенултими. Од Д. примера у говору Каћа чује се само именица *најлоијак*, а овој групи припадају и следећи примери из Каћа: *закуијак*, *накуијак*, *ијројак*, *ијрекуијак*.

Тип *Бановић*. Ни једна од именица овог типа није у говору Каћа задржала акценат који је дат код Д., нити има других примера из говора Каћа за овај акценатски тип. Д. пример *Бановић* познат је само као презиме из народне песме и има (') акценат: *Бановић*. Именице *мајковић* и *сунчевић* су непознате, а преостале две имају ове акценте: *ишијес*, *каншарчић*.

Од тросложних именица са непостојаним *a* у говору Каћа чују се ове: *вуковац*, *Карловац* и у множини: *Винковици*, *Карловици*. У косим падсжима се не јавља постакценатска дужина коју прописује Д.

Тип *барјачић*. Овом типу у говору Каћа припадају Д. примери: *барјачић*, *Бдојасав*, *бубреичић*, *Владисав*, *дукачић*, *калуђер*, *крсишић*, *обрашчић*, *брашчић*, *идбраштим*, *идочим*, *идиочичић*, *родишић*, *свештишић*, *сидшић*, *сидришић*, *учишић*, *храшчић*.

Неколико Д. примера могу имати и (') акценат на пенултими: *барјачић*, *језичић*, *обрашчић*, *идиочичић*.

Именице са наставком *-им* изгубиле су тај наставак у говору Каћа па не припадају овом акценатском типу. Именице *дброијвор* и *ијуман* имају други акценат, а остале су непознате.

Тип *ушишић*-*ушишићка*. Познати су ови Д. примери: *ддвратић*, *ддлазак*, *жéлудац*, *заклојак*, *заушици*, *назадак*, *најредак*, *дришић*, *иддмладак*, *идљубац*, као и додатни примери *иддбрадак*, *ијдносац*, *ујрушак*.

Именице *језичак* и *ијрекуијак* имају други акценат, а остале нису уобичајене.

Тип *бдсиљак*-*бдсиљка*. Именице са суфиксом *-лац* нису уобичајене у говору Каћа. Међутим, не понашају се све ове именице као код Д. Ова Д. група дели се на неколико типова у говору Каћа:

а) Именице које не одступају од Д. нормe: *бдсиљак, ілдовац, изда-
нак, ісїалац, кайіанац, крадљивац, лажљивац, маїарац, обојак, дбронак,
дїумак, дкрајак, дїанак, дїиљак, іддвољак, ідшиљак, ідчинак, смрдљивац,
іїрїовац, їдарац, їранак, чаканац.*

б) Именице код којих се паралелно са Д. акцентом јавља и (') акценат на истом слогу: *Буњевац|Буњевац, ісїлувак|ісїлувак, навиљак|на-
виљак, нарамак|нарамак, надимац|надимац, ібосинак|ібосинак, іїрїкрајак|
/іїрїкрајак, ўвојак|ўвојак. У косим падежима ових именица, уколико
имају кратак акценат, чује се поста акценатска дужина, али код исте име-
нице са дугим акцентом дужина обавезно изостаје: Буњевац|Буњевац,
надимка|надимка итд.*

в) Именице које су пришле типу *насїавак*: *Заїорац, ібморав, ібно-
вац, іїрїморав, іїрїкумак.* Именица *уїшорак* коју Д. даје и са кратким и са
дугим акцентом чује се у говору Каћа само као *уїшорак-уїшорка*. Све
набројане именице у косим падежима немају поста акценатску дужину.

г) Две именице имају дуги акценат на пенултими: *лезїмац, іокрб-
вац.*

д) Једна именица јавља се са (") акцентом на првом слогу: *скї-
кавац.*

Остале Д. примере овај говор не познаје.

Додатни примери за тип *бдсиљак-бдсїљка* из Каћа: *іїрїсїіанак, ід-
їіонац, іреденац, кдїренац, рїсїіанак, сїсїіанак, сїдданац, їранак, ўсїі-
нак.*

Тип *іїосїіол*. Од Д. примера у говору Каћа са овим акцентом чују
се: *іїосїіол, ндчовек, іїрїјунук, іїрїјашељ, цїрєвић.*

Следећи Д. примери имају други акценат: *Дрїіос(л)ав, Мїлорїд,
Рїдос(л)ав, ўволїж,* а остали нису познати у овом говору.

Именице са наставком *-иц* губе овај наставак и у једнини, па као
двосложне не припадају овом акценатском типу. Именице са суфиксом
-ић не чују се у овом говору, осим примера *цїрєвић.*

У косим падежима ове именице се у говору Каћа понашају као код
Д., с тим што нема дужине на ултими.

За тип *іїрїројак-іїрїрошка* нема потврда у говору Каћа.

Тип *іўбавац-іўбївац*. Од Д. примера у говору Каћа чују се: *Бўковац,
іўбавац, Змїјевац, јїїїїици, крїсїавац, Крїушевац, младїнци, мїмољак,
іїдбїрак, іїрїїбрци, чїсловац,* као и *бїлавац, іїкавац, іїўїољак, іїрїдавац,
скїкавац.*

Именица *іїрїїнац* не припада овом акценатском типу, а остали Д.
примери нису уобичајени.

Именице са суфиксом *-лац* не чују се у овом говору.

Тип *амїнеї-амїнеїа*. У Каћу се чују и ови Д. примери: *киїїамїї,
іїрїївор.* Све три именице су врло ретке, тако да Гмн. нисам чула. Остали
Д. примери нису познати.

Пример из Каћа: *Бананан*.

Гмн. Судаћи према једином примеру из Каћа, Гмн. је као код Д.: *Бананана*.

Тип *добийаак-добийака*. Од Д. примера познати су: *анђелак, бејунац, брежуљак, десетак, добийац, јединац, комарац, майбрац, осийаац, иребранац, иродавац, резанац, свршиац, удовац*. Акцент је свугде исти осим у Гмн.: *бејунаца*.

Додатни примери из Каћа: *бабичак, бећарац, Босанац, девџац, додајац, ђаволак, ђурђевак, имџац, језичак, јеленак, камџак, крајичак, кућерак, мезимац, мекушац, иаиуљак, иламичак, иокрвац, иочџац, иушџац, рукавац, свайбовац, смойуљак, смрдљевак, соленац, сјомџац, суварак, сукњерац, шаванац, шурчинак, ујарац, црвуљак, џејарац, шкољарац, шорићак*.

Тип *Бедирад*: Од Д. примера познати су: *Бедирад, Веселин, Вукашин, јосидин, домаћин, Драгушин, Живојин, јуначић, колачић, кољушић, кукуруз, кумашин, ладлеж, паунић, Симеон, сирма*.

У парадигми акценат остаје непромењен.

Именица *басамак* у говору Каћа припада подгрупи са непостојаним *а*, а са дублетним акцентом јавља се именица *човџић/човџић*.

Две именице имају постакцентску дужину: *бедџи, власиџи*, а (*) акценат има *иушкџи*.

Остале именице нису познате у Каћу.

Додатни примери из Каћа: *алвалук, аријац, бијачић, Белџиш, калауз, каменчић, канџарчић, комадић, комийлук, леијирић, мамурлук, Миладин, Милујин, мишмор, ншиадор, ојанчић, иарадајз, иусијсвај, резнчић, сокачић, сјомачић, сјрвдер, фијакер, шаранчић, шешџић*.

Акцентски типови *ојдџац-ојдџца* и *накџањ-накџња* не постоје у говору Каћа.

Тип *аранђел*. У говору Каћа чују се следећи Д. примери: *аранђел, одијаши, сенајор*.

Примери из Каћа: *Вџерник, ирџовник, Дубровник, ђубровник, комарник, левајор, љубавник, нераџник, одџорник, идојник, идољник, ирашчарник, ирдџивник, слџџавник*.

Тип *нераџин*. Овај једини Д. пример потврђује се и у говору Каћа у овом акценатском лику.

Тип *дџијањ-дџијања*. Од именица овог акценатског типа са непостојаним *а* чују се следеће: *дџијањ, идољџањ, иријџијас*. У Гмн. је *дџијања*.

Тип *намесџић*. Потврђују се следећи Д. примери: *намесџић, најасџић, најредџић, начелџић, иарџичар, иусиџијац, савезџић, смеџењац*. Именица *суверџић* није позната.

Примери из Каћа: *болничар, варошањ, забавџић, иследџић, коџичар, насилџић, наследџић, насџијџић, осџијац, разбојџић, разводџић, расадџић, расџијџић, скреџијичар, хџијичар*.

Тип *лiвничaр*. Оба Д. примера су непозната, али има примера из Каћа: *Виловчaн*, *Бурђевчaн*, *зaменiк*, *надничaр*.

Тип *бeздyшник*. Од Д. примера чују се: *бeздyшник*, *виноiрaд*, *iрaничaр*, *кoњaник*, *oдмeйник*, *иoшкoжњaк*, *свeшчeник*, *Сидaнимiр*, *шaм.личaр*, као и додатни примери из Каћа: *бeскућник*, *бyбрeжњaк*, *Вeлимiр*, *Влaдимiр*, *вршицyз*, *врширeй*, *iддишњaк*, *Дрaгoмiр*, *зaдушњaци*, *кршицyз*, *кршичњaк*, *Љубoмiр*, *мaлињaк*, *мрaвињaк*, *пeкмeзaр*, *иdзнaник*, *сaмршиник*, *цyнкрeй*.

Гмн. У овом падежу је као код Д.: *бeздyшника* и сл. с тим што се поред *виноiрaдa* може чути и *виноiрaди*.

Тип *Бaбaкaј-Бaбaкaрa* непознат је у Каћу.

Тип *вeрeник-вeрeника*. Д. примери који се чују и у Каћу: *Бдиoљyб*, *вeйрeњaк*, *ддiађaј*, *ддiовoр*, *зaбсрaв*, *зaвичaј*, *зaлoиaј*, *имeњaк*, *јaбyчaр*, *јa-iodњaк*, *мднaсийр*, *мyчeник*, *нaрaшицaј*, *дбичaј*, *дiрoшицaј*, *идрoђaј*, *идиричaр*, *Рaдoвaн*, *рyкoйис*, *рyкocaд*.

Другом акценатском типу припада *зaменiк*, *Љубoмiр*, *иdзнaник*, *Рaдoмiр*, *Цaрирaд*.

У Лјд. нема акценатске алтернације коју наводи Д.

Примери из Каћа: *вeйрoкaз*, *винобрaн*, *зaвeзлaј*, *Живoдaр*, *Живoрaд*, *исцoвaр*, *кдлoмaси*, *кpacнoйис*, *кдцoрeй*, *лeиoрaси*, *мдaцyн*, *Милoвaн*, *Милoрaд*, *Милoдрaи*, *нaмeшицaј*, *ндвинaр*, *идирицaш*, *идлoжcај*, *иpеиoвaр*, *иpийовoр*, *иyикoмeйи*, *рaкoрaк*, *слaдoлeд*, *слyжбeник*, *сyнцoбрaн*, *yиoвoр*, *yдисcај*, *yиoвaр*, *yчeник*.

Тип *иoмoћник-иoмoћника*. Д. примери познати и у Каћу: *aдвoкaи*, *бapјaкшaр*, *бaшидoвaн*, *бoлeсник*, *вapeник*, *вeликaи*, *вeслaк*, *гeнeрaл*, *иoвeдaр*, *иoсиддaр*, *иyрбeишaи*, *дoбдишaр*, *ђaвoлaн*, *зaйyишaч*, *избирaч*, *јoридoвaн*, *кaмeњaр*, *кaидишaн*, *кoкoшaр*, *кoњyшaр*, *мaйисцaрaи*, *мeдeњaк*, *oиришaч*, *иoи-лaвaр*, *иoмoћник*, *срeбрњaк*, *црвeндaћ*, *црквeњaк*.

Остали Д. примери нису уобичајени.

Примери из Каћа: *бeдчyи*, *бoишaи*, *бyздoвaн*, *вaндрoкaи*, *влacишeлин*, *вoдeњaк*, *гaвaлiр*, *ждрeбeћaк*, *зeлeмбaћ*, *зeлeнaи*, *кoлeнњaк*, *кoмaндир*, *кoчиђaи*, *кyбикaи*, *кyфeрaи*, *лeбрњaк*, *мyслимaн*, *смдишaч*, *oфицир*, *oчeнaи*, *oидaкчaр*, *иaилитaн*, *иaњчeрaј*, *иидиr*, *иoдмeшaч*, *иoлицaј*, *иoкpивaч*, *иoрцeлaн*, *иpосийрaч*, *рoбиђaи*, *шaмбyрaи*, *yиaлaч*, *yишјaч*, *швaлeрaј*, *шнaјдeрaј*, *шшeнeћaк*, *шширeкeрaј*.

У Вјд. ове именице понашају се као и код Д.: *гeнeрaлe*, *кaиeишaнe*, *иdсидoдaрy* итд.

Обе речи овог типа које код Д. у косим падежима имају кратак акценат понашају се тако и у говору Каћа: *нeрeдoв-нeрeдвa*, *шaрaмидoв-шaрaмидвa*.

Четворосложне именице м. р.

Систем четворосложних именица м. р. на сугласник у Каћу и лексички и акценатски битно се разликује од Д. система.

Велика акценатска разноликост четворосложних именица код Д. и мали број примера за сваку акценатску категорију немају свој пандан у говору Каћа.

Од 32 Д. категорије четворосложних именица у овом говору постоји свега 13 и од тог броја само једна категорија је продуктивна, док су остале заступљене са малим бројем примера, често само са једним.

Са по једним примером у говору Каћа заступљени су следећи акценатски типови:

нејријашељ, Гмн. *нејријашеља*

Шишајовац, Гјд. *Шишајовца*

понедељак, Гјд. *понедељка*

йрѣзимењак

хуиуричѣр.

Тип *кукуруичић*. Чује се и именица *ујрѣвишељ*.

Тип *Јасеновац*. Познат је и Д. пример *Пџсаревац*, а у говору Каћа овом акценатском типу припада и именица *Крѣјујевац*.

Тип *безобразлук*. Осим овог чују се још два Д. примера: *мијројдлий*, *шарамјдвиг* (Гмн. *мијројдлийа*).

Тип *мџлийвеник*. Чују се и Д. примери: *најоличѣр*, *йрѣеличѣр*, а овде спада и пример из Каћа: *Субајичѣн*.

Тип *арѣндајѣр*. Осим овог Д. примера овом типу припадају и именице из Каћа: *елѣвѣјѣр*, *јолубѣрник*, *живинѣрник*, *окупѣјѣр*, *јолѣжѣјник*, *јонедељњик*.

Тип *водѣничѣр*. Чују се и Д. примери: *брѣзѣбразнѣк*, *кобѣсичѣр*, *лубѣничѣр*, и додатни примери из Каћа: *Новѣсаѣн*, *Бѣдѣраѣн*.

Тип *лакрдѣјѣш*. Осим овог, овде долазе и Д. примери: *осуѣнѣк*, *јодујѣрѣч*, *ујѣојѣнѣк*. У косим падежима акценат се помера: *лакрдѣјѣша*. Примери из Каћа: *јолошијѣн*, *Јерусѣлѣм*, *фамилѣјѣш*.

Тип *аришијѣнац*. Ово је једини тип четворосложних именица који је и у Каћу, као и код Д., продуктиван. Од Д. примера у Каћу се поред наведеног чују и: *бојомѣлац*, *Варадѣнац*, *Далмајѣинац*, *завршејѣк*, *замѣшѣлак*, *Македѣнац*, *недѣсѣјѣјѣк*, *навијѣшѣк*, *јѣојѣрѣлац*, *јѣолејѣбрац*, *сѣромѣшѣк*, *чѣвечѣлак*, *чѣдојѣвѣрац*, а такође и додатни примери из Каћа: *Ерѣјѣсѣвац*, *заборѣвак*, *Мошѣрѣинац*, *Црнѣјѣбрац*, *Црнѣјѣрѣвац*.

Од петосложних именица ни један Д. пример није познат у говору Каћа.

4.1.3. Акценатни именица на -о/-е

Именице м. р.

Тип *Велькс* — Вјд. *Велько*. Од Д. примера овом типу у говору Каћа припада врло мали број и то само антропоними: *Велькс*, *Гџкс*, *Жарко*, *Здрџко*, *Мирко*, *Рајко*, *Ранко*, *Славко*, *Сџанко*, *Сџџко*. У свим падежима остаје им исти акценат.

Додатни примери из Каћа: *Бранко*, *Дарко*, *Желькс*.

Тип *Бџрђе*. Од Д. примера потврђују се: *брајко*, *брале* (оба примера само у изразима: *Е мој брајко|брале!*), *Бџрђе*, *Живко*²⁶, *Маре*, *Марко*, *Павле*, *сџнко* (само у изразу: *Е мој сџнко!*).

Остали Д. примери нису уобичајени.

Примери из Каћа: *Бане*, *Бџле*, *Бџре*, *Бране*, *дејко*, *Дџне*, *Дџле*, *Бџле*, *Бџле*, *Жаре*, *Жџле*, *Кџле*, *Лџле*, *Љџбе*, *Мџле*, *Мџре*, *Рале*, *Рџде*, *Сале*, *џале*, *џане*, *џџле*, *џџне*, *џџле*, *џџне*, *Шџле*, *Шџле*.

Акценат у свим падежима остаје исти.

Овде треба скренути пажњу на то да сви антропоними и апелативи м. р. са наставком -е имају двојаку парадигму у косим падежима:

а) као именице ср. р. типа *сџнџе*: *Бане*, *Бана*, *Бану*, *Баном*; *Рале*, *Рала*, *Ралу*, *Ралом* и сл.

б) као именице ср. р. са проширеном основом типа *шџше*: *Бане*, *Банџџа*, *Банџџу*, *Банџџом*; *Рале*, *Ралеџџа*, *Ралеџџу*, *Ралеџџом* и сл.

Тип *Бџшко* — Вјд. *Бџшко*. Поред овог Д. примера у говору Каћа овом типу припадају и: *Вџшко*, *Пџшко*, *џлачко*. Другим акценатским типовима припадају *Бџркс*, *сџнко*, *џрџџа*, а именица *мџшко* се не чује.

Примери из Каћа: *Аџко*, *Бџшко*, *баџко*, *Влаџко*, *дечко*, *Дџшко*, *жуџко*, *Злаџко*, *Јџко*, *Јџко*, *Мџшко*, *Мџшко*, *Рџшко*, *Цџџко*.

Именице типа *бџбало* и *џамџило* у говору Каћа нису м. р. и припадају одговарајућем типу у ср. р.

Д. антропоним *Мџсило* постоји са тим акценатом и у Каћу.

Тип *Вџличко* — Вјд. *Вџличко*. Од Д. примера у Каћу се чују: *Та-наско*, *Миџушко*, *Мџмџило*. Други акценат има антропоним *Гаврџло*, а остали Д. примери су непознати.

Примери из Каћа: *Аришко*, *Баџушко*, *Раџушко*.

Тип *Блаџоје* — Вјд. *Блаџоје*. Од Д. антропонима чују се и следећи: *Бџоје*, *Видоје*, *Сџџоје*, а од апелатива ни један не припада овом типу пошто су сви примери са наставком -ло ср. р. Ова имена гласе и *Блаџоја*, *Бџоја* итд.

Тип *Милџенко*. Сви Д. примери потврђују се у Каћу, а овом акценатском типу припадају и следећи примери из Каћа: *брџљџво*, *зелџенко*, *Камџенко*, *мџриџво*, *мусџво*, *немџрко*, *несџџџко*.

²⁶ Овај антропоним може у номинативу и вокативу имати три акценатска лика: *Живко*, *Жџво*, *Жџво*.

Тип *бућкало*. У Каћу су познати и ови Д. примери: *бадало*, *вѣшала* (пл. тант.), *видело*, *јџезеро*, *мѣрило*, *длого*, *дсирво*, *ирџвило*, *сѣдало*, *сирџшило*, *шдицило*, *црџило*.

Другим акценатским типовима припадају: *војводсџво*, *ирлашицз*, *ироце*, *дѣсџошово*, *срџашице*, *сунáшице*. Именица *Дунавсџ* је м. р. *Дунав*. Остале именице које наводи Д. нису познате.

Именице овог типа задржавају акценат у свим падежима једине и множине.

Именица *јџезеро* у множини може имати као код Д.: *језѣра*, *језѣра*, *језѣрима*, али се чује и *јџезера*, *језѣра*, *јџезерима*.

Тип *одџло*. У Каћу се чују ови Д. примери: *бичáље*, *весѣље*, *деверсџво*, *држáље*, *имáње*, *једџнсџво*, *јесџиво*, *оџело*, *иџансџво*, *иџнáнсџво*, *иџорџло*, *иџсѣло*, *иџошџење*, *иџроклџйсџво*, *расџеће*, *расуло*, *свануће*, *сџворење*, *убџсџво*. Именица *сџчиво* позната је у овом облику и са овим акценатом, а именица *лџжáј* је м. р. Остали Д. примери нису познати.

Додатни примери из Каћа: *брџашице*, *ирлашице*, *деџињсџво*, *језѣрце*, *јунáшиџво*, *колáрсџво*, *лукавсџво*, *оџелце*, *окањце*, *осџрвце*, *срџашице*.

У свим падежима акценат остаје без промене.

Тип *решџо*. Чују се ови Д. примери: *божáнсџво*, *врџеџно*, *иџсџдсџво*, *решџо*. Остали су пришли типу *оџело*.

Тип *насѣље*. У Каћу овом типу припада још само *раскрџиће*, док је код именице *иџиџерје* акценат скраћен (*иџиџерје*). Именица *иџрѣсџбље* позната је у облику *иџрѣсџо*.

Примери из Каћа: *виџáње*, *воџáње*, *дѣлѣње*, *дџсџоџно*, *љубљѣње*, *маџжѣље*, *мџрање*, *иџáлѣње*, *иџисáње*, *чуџање* итд.

Тип *иџрџице*. У говору Каћа ни један Д. пример нема овакав акценат, али зато овом типу припадају: *банчѣње*, *кариџање*, *мџмчѣње*, *иџамћѣње*, *иџѣлање*, *фаџрбање*, *сањкање* итд.

Тип *иџрумѣње*. Од Д. примера чују се ови: *Ариље*, *безумље*, *бџсџиле*, *бџсѣње*, *дрџвѣње*, *знамѣње*, *зрњѣвље*, *иџвѣрје*, *камѣње*, *кѣсџиѣње*, *кџрѣње*, *дџбличје*, *дџињшиѣ*, *дџкриље*, *дџружје*, *иџдџбџжје*, *иџдџручје*, *Пџиџисје*, *иџрѣсџиѣње*, *рѣмѣње*, *саџиџиѣ*, *џилѣвље*, *џзџлаџвље*, *џздџрје*, *џџкџѣ*.

Другим акценатским типовима припадају именице: *буњшиѣ*, *(з)иџдџриѣ*, *деџињсџво*, *јунáшиџво*, *лукавсџво*, *кџсџиѣ*, *иџдџиѣ*, *саџиѣ*.

Остали Д. примери нису уобичајени.

Примери из Каћа: *вѣслање*, *кџиѣње*, *дрџање*, *чиџиѣње*, *чуџиѣње* и сл.

Тип *вџрџво*. Поред наведеног чују се и следећи Д. примери: *кџљиво*, *крѣсџво*, *кџиѣшиѣ*, *иџџиво*, *иџлѣшиѣ*, *иџрѣџиво*, *рџџиѣ*, *сџдџиѣ*, *сѣлѣшиѣ*, *сџрџиѣ*, *сџчиѣво*, *скрџџиѣ*.

Други акценат имају: *брџашице*, *знамѣње*, *језѣрце* *неџарџа*, *осџрвце*, *сунáшице*. Остали Д. примери нису уобичајени у Каћу,

Додатни примери из Каћа: *бџџиѣ*, *дџвџриѣ*, *дџџиѣ*, *крџзџање*, *иџџање*, *иџлиџање*, *сѣџање*, *сѣчѣње*, *црџиѣње*.

Множина од поменутих именица није уобичајена.

За Д. тип *ијумажсѝво* у Каћу постоји само један пример — топоним *Бѣркасово*.

Д. тип *Смѣдерево* заступљен је у Каћу са још два топонима: *Пашинево*, *Радојево*.

За тип *Драјачево* од Д. примера познат је и *Брашанчево*, а ту су и *закѣрало*, *запѣзало*, *курдѣкал*, *ошѣзало*. Код овог типа акценат је исти у свим падежима једнине и множине.

Тип *зелѣнило*. Познати су и ови Д. примери: *Бешѣново*, *мошѣвило*, *ошѣдало*, *шавѣшѣнило*, *ружѣшѣало*, *румѣшилс*, *сирѣмашиѝво*, (и *сирѣмашиѝво*)

Остали Д. примери нису познати.

Примери из Каћа: *Милѣшево*, *црвѣшилс*, *шарѣнило*.

Акценат је исти у свим падежима једнине и множине.

Тип *добрѣшѣсѝво*. Осим овог познати су и следећи Д. примери: *бошѣмѣлсѝво*, *досѣшѣјансѝво*, *задовѣлсѝво*, *кашѣшѣјансѝво*, *невалѣлсѝво*, *шѣколѣње*, *шѣришѣлѣсѝво*.

Остали Д. примери се не чују.

Примери из Каћа: *коршѣшѣнце*, *одсѣшѣјанѣ*, *ошѣкрѣвѣње*, *шѣбрашѣшѣмсѝво*, *шѣосѣшѣјанѣ*, *шѣлешѣнуѣ*.

Тип *величѣшѣсѝво*. Чују се и ови Д. примери: *шѣладѣшѣшѣсѝво*, *шѣведѣшѣшѣсѝво*, *шѣчѣвѣшѣшѣсѝво*. Ни једна од ових речи није често у употреби тако да нисам чула ни од једне мношину.

Остали Д. примери нису познати.

Тип *шѣшѣвалѣшѣшѣ*. И други Д. пример *шѣзѣбојѣшѣшѣ* се чује, а овом типу припадају и следећи примери из Каћа: *шѣшѣвалѣшѣшѣ*, *шѣрашѣшѣшѣшѣ*, *шѣкашѣшѣшѣшѣ*.

Акценат у свим падежима остаје исти.

Тип *шѣшѣшѣшѣшѣшѣ* не постоји у Каћу.

Тип *шѣшѣшѣшѣшѣ*. Од Д. примера познати су и: *шѣшѣшѣшѣшѣшѣ* (и *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*), *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*. Остали Д. примери нису уобичајени. Именица *коршѣшѣшѣшѣ* припада типу *добрѣшѣшѣсѝво*.

Акценатских алтернација нема.

Тип *шѣшѣвалѣшѣшѣшѣ*. Остали Д. примери нису у употреби осим именице *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ* која може имати и акценат *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*.

Примери из Каћа: *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*.

Тип *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*. Д. пример је непознат, али има речи из говора Каћа које припадају овом акценатском типу: *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*, *шѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣшѣ*.

Тип *јеванђеље*. Чују се и ови Д. примери: *вашарџише*, *муарџише*. Неколико Д. примера припада другим акценатским типовима: *изобилје*, *милосрђе*, *обележје*, *Пддунавље*, *Пдморавље*, *йрџскозбрје*, *сфарешинсиво*. Остали Д. примери нису у употреби.

Примери из Каћа: *Госидџице*, *дедовџе* (и *дџовџе*), *кромџиришише*, *кудељишише*.

Акцент остаје исти у свим падежима.

Од пет петосложних Д. типова у говору Каћа чује се само један који је у Каћу, као и код Д., представљен са два примера: *крвојролиће*, *нейри-јашељсиво*. У овом говору постоји још један тип петосложних именица ср. р. који Д. не спомиње, а то су именице са (') акценатом на трећем слогу и дужином на пенултими: *визијирање*, *заминдровање*, *зановешање*, *измошвање*, *одмошвање*, *йроваљивање*, *сйроваљивање* итд.

Именице ср. р. са *й*-проширеном основом.

Тип *време/дџе*. Једини Д. пример са *н*-проширењем: *време*, у Каћу одговара Д. норми: *времена*, *времену*, *временом*, *времена*, *времена*, *времена*.

Са *и*-проширењем од Д. примера чују се: *дџе*, *јаје*, *јуне*, *кљуџе*, *йарче*, *свињче*. У косим падежима као и код Д. акценат се скраћује па имамо: *дџе* — *дџеиша* — *дџеишу*, али поред овакве парадигме именице *јуне*, *кљуџе* чују се и са акценатом из Нјд. у косим падежима: *јунеша*, *кљуџеиша*. Именице овог типа за које Д. није сигуран какав акценат имају у косим падежима, у говору Каћа све имају нескраћен акценат: *биџе*, *браџче*, *џаџе*, *звонџе*, *змиџе*, *кџеџе*, *кџмџе*, *Нџмџе*, *слџиџе*, *шџане*, *Шџаиџе*. Именице *дџрле* и *уџе* не припадају овом акценатском типу, а остали Д. примери нису познати.

Место множинских падежа од именица типа *јуне* уобичајени су облици за збирне именице *јунџади*.

Тип *йраџе*. Сви Д. примери се чују: *блиџне*, *дџиџе*, *жџдрџе*, *йраџе*. У косим падежима ове именице скраћују акценат: *йраџе* — *йраџеиша* — *йраџеишу*.

Од подгрупе ових именица код којих се акценат из Нјд. задржава у свим падежима, у говору Каћа овако се понаша само именица *иџише*. Именице *бџиџе*, *дрџеџе* мењају квалитет акцента, а остале нису познате.

Проширење *-с-* има једино именица *иџело* у множинским падежима, али су ови облици ретко у употреби: *иџелџа* — *иџелџа* — *иџелџа*.

Тип *сирџе*. Овом акценатском типу припадају и следећи Д. примери: *дџиџе*, *куџе*, *иџеле*, *иџемџе*, *иџене*. Другим акценатским типовима припадају: *кџиџе*, *мџиџе*, *џуџе*, *сџиџе*, *иџиџе*, *Шџиџе*. Остали Д. примери нису познати.

У косим падежима једине ове именице задржавају акценат из Нјд. Ни једна од ових именица нема множину у говору Каћа. Место множинских падежа овде су уобичајени облици за збирне именице: *дџиџади*, *иџелџади*, *иџенџади*.

Гмн. било би *брдашаца*, *дсирваца* и сл. али то нисам чула. Пошто се од ових именица чују и збирни облици (*јездрицади*, *одељцади*), уколико је потребно употребити Гмн., употребити се збирна творба (*одељцади*).

Остале именице имају само збирне облике: *дуимницади*, *ждребницади*, *јединцади*.

Тип *сироче-сирочейа*. Од Д. примера чује се и *канабе*, *сироче*, *чикмежсе*, *шилџежсе*. Именице *беланце*, *жуманце* припадају преходној категорији.

Уместо множине код ових именица јављају се збирни облици: *сирочади*, *шилџежсади*.

Тип *Бачвајиче-Бачвајичеја* не постоји.

Тип *дџвјиче-дџвјичеја*. Чују се и ови Д. примери: *дџлбџиче*, *дџбјиче*. Акцент као и код Д. остаје неизмењен у свим падежима једине. Остали Д. примери имају други акценат: *јелџиче*, *Лашџиче*, *мајмџиче*, *накољиче*.

Тип *Цијанче-Цијанчеја*. Од Д. примера у говору Каћа чује се још само *идсиорче*. Именица *ндџреме* коју у овом типу наводи Д. у говору Каћа у косим падежима задржава акценат из Нјд. али губи поста акценатску дужину. Акценат и поста акценатска дужина код ових именица остају исти у свим падежима. Именице *кџиле* и *ждребџиче* у говору Каћа припадају другим акценатским типовима.

Место множине ове именице у Каћу имају збирне облике: *Цијанчади*, *идсиорчади*.

Четворосложне именице ср. р. са проширеном основом нису честе у говору Каћа, а од Д. примера могу се чути само следећи: *Арнауче*, *варошанче*, *калуђџиче*, *џрњаџорче*, *Сарајџиче*, *Ерџејџиче*.

4.2. АКЦЕНАТ ЗАМЕНИЦА

4.2.1. Именичке заменице

Уишине заменице ко, *шија* имају двојак акценат — уколико се употребе самостално имају (˘) акценат: *кџ*, *шија*, *Кџ?* *Шџа?* *Кџ*, *зар ја?* *Шџа*, *џи нџеши?*²⁷ Уколико се ове две заменице употребе несамостално, у реченици, увек ће у оба примера бити кратак акценат: *Кџ џџ иде?* *Шџа нџсиш?*

Облик *шиџо* чује се, али само у значењу *зашџо*²⁸. Ова заменица, као и преходне може имати оба акцента — (˘) акценат у самосталној употреби: *Неџу више дџџи*. *Шџџ?* и (˘˘) акценат кад је употребљена у реченици: *Шџџ илџичи?*²⁹

²⁷ Тако је и у Поцерини, в. М. Московљевић, *Акцентнајски сисџем џоџерској џовора*, Библиотска Јужнословенског филолога I, Београд, 1928, стр. 47, а и у Срему (о. с. 70).

²⁸ Заменица *шиџо* поред упитног може имати и односно значење: *Дџнџла сам кџџџу шиџо си ми јџче дџла*. *Шџџ џна зна лџџо да иџва!*

²⁹ Тако је и у Поцерини (о. с. 47).

Заменица *ӣај* у парадигми има кратак акценат: *ӣд̄ӣ, ӣд̄м̄, ӣӣм̄*, акценат је дуг једино у двофонемским облицима: *ӣа̄, ӣб̄, ӣе̄, ӣӯ, ӣд̄, ӣӣ, ӣе̄, ӣа̄, ӣӣ, ӣе̄, ӣе̄, ӣа̄*.

4.3. АКЦЕНАТ ПРИДЕВА

Тип *ма̄ли-ма̄ла*. Као и код Д. придеви овог типа имају само одређени вид.³⁴ Акценат је у свим падежима исти. Од Д. примера у Каћу се чују: *л̄ви, ма̄ли, ӣӯки, р̄ани, с̄ӣњи, ф̄ӣни*, а остали су непознати.

Тип *бла̄и-бла̄иа*. Познати су скоро сви Д. примери: *б̄до, бл̄ед, б̄рз, вр̄ан, вр̄ӯћ, ӣл̄ув, ӣус̄ӣ, ж̄ив, ӣр̄уб, ж̄ӯӣ, ја̄к, кр̄ив, кр̄њ, кр̄ӯӣ, л̄е̄њ, л̄е̄и, л̄уд, л̄ӯӣ, мл̄ад, мл̄ак, на̄и, н̄ем, ӣла̄в, ӣус̄ӣ, ӣр̄ек, р̄ӣћ, с̄ед, ск̄ӯӣ, сл̄ан, с̄ув, ш̄врд, ӣӯћ, ӣӯӣ, ц̄ео, ц̄рн, ч̄вр̄сӣ, ч̄ес̄ӣ* и пример из Каћа *вл̄аи* (мек, лепо нарастао колач, каже се само кад је тесто у питању).

Придев *к̄ус* уобичајен је само у облику *к̄усав*, а придев *св̄еӣ* има само одређени вид: *св̄еӣи*.

У одређеном виду је (˘) акценат као и код Д.: *бла̄ӣ ӣд̄ил̄ед, бла̄иа р̄еч, бла̄иа̄ с̄унце; бла̄ӣ ӣд̄ил̄еди, бла̄иа̄ р̄ечи, бла̄иа̄ д̄еца*.

Д. има и два примера који се у одређеном виду јављају са дублетним акценцима. То су *св̄еӣи/св̄еӣӣ, ч̄ес̄ӣи/ч̄ес̄ӣӣ*. У Каћу је ова појава много раширенија тако да дублетни акценат има петнаест од укупно тридесет седам придева: *вр̄ӯћи/вр̄ӯћӣ, ӣр̄уби/ӣр̄убӣ, ӣус̄ӣи/ӣус̄ӣӣ, ја̄ки/ја̄кӣ, кр̄иви/кр̄ивӣ, кр̄ӯӣи/кр̄ӯӣӣ, л̄е̄ӣи/л̄е̄ӣӣ, л̄ӯӣи/л̄ӯӣӣ, ӣла̄ви/ӣла̄вӣ, сл̄ати/сл̄атӣ, с̄уви/с̄увӣ, ш̄врди/ш̄врдӣ, ш̄ӯӣи/ш̄ӯӣӣ, ч̄вр̄сӣи/ч̄вр̄сӣӣ, ч̄ес̄ӣи/ч̄ес̄ӣӣ*. Само (˘) акценат у одређеном виду имају придеви: *б̄рзи, мл̄ади, св̄еӣи, ӣӯћи*. О дублетним акценцима у Грузи пише И. Стевовић, а закључци до којих је дошао потврђују се и у Каћу. Примери из ова два говора се углавном слажу, а као и код Стевовића и овде је описни придев не у описној, него у називној функцији: *ш̄врдӣ с̄ирац, ч̄ес̄ӣо̄ с̄ӣӣо*.

Тип *б̄дс-б̄дсо-б̄дса : б̄дс̄и*. И овај и други Д. пример *ӣд* имају овакав акценат у неодређеном виду и у Каћу. У одређеном виду у Каћу се неће чути (˘) акценат него остаје акценат из неодређеног вида: *ӣд̄ли*.

Тип *зд̄р̄ав-зд̄р̄аво-зд̄р̄ава : зд̄р̄ави*. Од Д. примера у Каћу се употребљавају: *вр̄до, з̄ао, зд̄р̄ав, зр̄до, кр̄ӣ, л̄ак, л̄ди, м̄ио, н̄да, ӣр̄ав, ӣр̄д̄сӣ, ӣр̄ӯӣ, ӣун, р̄дм, с̄ан, с̄ӣи, сл̄аб, с̄идр, с̄идр̄, с̄ир̄ан, с̄ир̄м, ӣӣја, ш̄р̄дм, ӣр̄ӯо, чо̄, ч̄ис̄ӣ, као и ш̄кр̄ӣ*.

Други акценат има придев *с̄ив*, а придев *р̄ад* није познат у значењу „весео“, „расположен“, већ само у значењу „који нешто хоће, жели“ *Нисам р̄ада̄ ӣӯӣд̄ваӣи*.

Други облик имају придеви *д̄ӯи* (Каћ: *д̄ӯӣачки*), *м̄ек* (Каћ: *м̄екан*), *ӣјан* (Каћ: *ӣјан*), а остали нису уобичајени.

³⁴ Изузетак је једино придев *фин*, који у Каћу, као што се види, може имати и неодређени вид, а акценат остаје исти.

У одређеном виду ситуација се у Каћу не слаже са Д. Уколико је неки придев уобичајен у одређеном виду, имаће чешће (') него (") акценат. Д. даје за дублетни акценат три примера (*дүйй/дүйй*, *мекї/мекї*, *мркї/мркї*). У недоумици је да ли је то једини акценат у одређеном виду за још два придева: *вэйхї*, *вїшї*. Наведени примери не могу послужити за поређење са каћком ситуацијом пошто у говору Каћа једни имају други облик (*дүй* = *дүйачак*, *мек* = *мекан*), а други се не употребљавају. Придеви *здрăв*, *їрăв* у Каћу имају у одређеном виду само (') акценат: *здрăви*, *їрăви* (код Д.: *здрăвї/здрăвї*, *їрăвї/їрăвї*³⁵), док придев *зăо* није уобичајен у одређеном виду. Једино се са Д. слаже акценат придева *стїар* у одређеном виду: *стїари*.

Придеви који су уобичајени у одређеном виду са (') акценатом: *врѣли*, *здрăви*, *зрѣли*, *лăки*, *нѣви*, *їрăви*, *їрдстїи* (кревет), *слаби*, *стїори*, *чїстїи*.

Придеви који се могу чути у одређеном виду са (") акценатом: *мїли*, *шїји* (човек), *шрўли*.

Остали нису уобичајени у овом говору.

Тип *врăйчев-врăйчева*. Од Д. примера овом типу припадају: *врăйтцѣ* (Д. *врăнчев*), *врăйтцѣв* (Д. *врăйчев*), *ћăков*, *крăљѣв*, *мăчков*, *ѣвнов*, *ѣрлов*, *їдїшков*, *їдїшлов*, *свїрцѣв* (Д. *свїрчев*), *свїрцѣв* (Д. *свїрчев*), *шѣшков*, *чѣѣрков*, сви на *-ѣв*.

Са наставком *-иш* чују се сви Д. примери. Акценат као код Д. има само придев *зѣчиш* и примери из Каћа *бїчїшї*, *брăвчїшї*. За разлику од Д. у Каћу је увек наставак *-ишї*: *врăжшїшї* (Д. *врăжшї*), *врăйчїшї* (Д. *врăйчї*), *вўчїшї* (Д. *вўчї*).

Од Д. примера други акценат имају: *бăнов*, *брăцїн*, *јѣжѣв*, *кнѣзѣв* (Д. *кнѣжѣв*), *мăјкїн*, а остали се не чују.

Акценатски дублети чују се код следећих примера: *зѣљин/зѣљин*, *мăмїн/мăмїн*, *Нѣнїн/Нѣнїн*, *сѣјин/сѣјин*, *шăшїн/шăшїн*, *ћѣрїн/ћѣрїн*, *чїкїн/чїкїн*.³⁶

Примери из Каћа: *бăкїн*, *брăшїн*, *вăвїн*, *Гѣнїн*, *їїцїн*, *Дăнїн*, *дѣкїн*, *ѣвїн*, *жăйцѣв*, *Жăрїн*, *жѣдрѣцѣв*, *Жївїн*, *зѣкїн*, *Зѣкїн*, *зѣљин*, *Зѣрїн*, *јăїн*, *Јăшїн*, *Јѣцїн*, *Јуцїн*, *Јѣвїн*, *Јѣцїн*, *Кăјин*, *Кѣјин*, *лїјин*, *лѣвцѣв*, *Љїљїн*, *Мăрїн*, *Мїјин*, *Мїрїн*, *Мрăшїн*, *Нăдїн*, *Нїцїн*, *ѣвцїн*, *ѣсїн*.³⁷

Тип *їѣрак-їѣрка*. Овом акценатском типу у Каћу припадају придеви: *бѣсан*, *бўдан*, *врѣдан*, *їлăдан*, *їѣрак*, *дўжан*, *жѣдан*, *злăшан*, *јѣдар*, *кадар*, *лăдан*, *мăстїан*, *мїран*, *мўдар*, *мўшан*, *їрăзан*, *їрѣсан*, *рăван*, *редак*, *рўжан*, *сјăјан*, *смѣшан*, *свїрăшан*, *шăман*, *шѣжак*, *шѣсан*, *шрѣзан*, *шўїаљ*.

³⁵ Д. акценат *їрăви* чуће се у Каћу уколико се овај придев употреби у значењу „стварни, истински, онакав какав треба да буде”, а кад је у питању значење „неискривљен”, увек ће бити само кратак акценат.

³⁶ Код ових акценатских дублета заједничко је то што сваком акценатском дублету код придева одговара акценатски дублет код одговарајућих именица (*сѣја/сѣја* и сл.) Примери из Каћа: *бăшїн/бăшїн*, *бăшїн/бăшїн*, *лăмїн/лăмїн*, *чїкїн/чїкїн*.

³⁷ Овако много присвојних придева типа *врăйцѣв* условљено је многобројношћу двосложних именица са (') на првом слогу.

Другачији акценат имају ови Д. примери: *кв̄аран, кр̄асан, мр̄чан, мр̄сан, сна̄жан, сий̄дан, ш̄чан*.

Остали Д. примери нису познати.

Придеви овог типа који се завршавају на *-л* у говору Каћа се не слажу акценатски са Д., тј. у Каћу задржавају (') акценат у Нјд. као да се не мења *-л > -о*: *на̄о*.

Дублетни акценти чују се у следећим примерима: *кра̄ӣак/кр̄а̄ӣак, крӯӣан/кр̄ӯӣан, ӣлӣӣак/ӣл̄ӣӣак*.

У одређеном виду у већини случајева је (̇) акценат како нормира Д., али се поред овог акцента среће и (') акценат, а негде се јављају и примери са оба акцента. Дублетни акценти се само код једног примера поклапају код Д. и у Каћу. Код Д. примера са дублетним акцентима у одређеном виду ситуација је оваква: већина тих придева у говору Каћа има само (̇) акценат: *кра̄ӣки* (Д. *кр̄а̄ӣки/кр̄а̄ӣки*), *крӯӣни* (Д. *кр̄ӯӣни/кр̄ӯӣни*), *ӣлӣӣки* (Д. *ӣл̄ӣӣки/ӣл̄ӣӣки*), *ре̄ӣки* (Д. *ре̄ӣки/ре̄ӣки*), један придев има само (') акценат: *сӣр̄а̄ни*, а један има оба акцента како прописује Д.: *ш̄е̄ӣки/ш̄е̄ӣки*.

Тип *кӯмов-кӯмова*. Од Д. примера који су познати у Каћу ни један не одступа од Д. норме: *ба̄нов, Бӯр̄џев, ја̄рцов, ке̄ров, ма̄јкин, Ма̄рков, Па̄влов, сӣнов, сӣа̄рцов, ћӯков, ма̄дин*.

Придеви са *ни* акценатски се слажу са Д., али се морфолошки разликују пошто је у Каћу код свих *-ији*: *ћӯрчији, ча̄вчији* и *ка̄кни* примери *м̄рчији, са̄рчији*.

Тип *д̄иван-д̄ивна*. Са Д. се слажу у Каћу следећи примери: *бе̄дан, бӯјан, бӯран, видан, вла̄сӣан, ин̄ван, ӣрдан, д̄иван, д̄ичан, ја̄ван, к̄иван, кр̄асан, рӯјан*³⁸, *сла̄ван, сий̄алан, сӯшан, ш̄ӯжан*, као и *ве̄ран* и само сложени: *ӣдр̄њи, до̄њи, ж̄а̄рки, з̄имски* (Д. *з̄имни*), *ја̄рки, кра̄јњи, др̄ни, ра̄дни*³⁹, *сӯд̄њи, ш̄а̄јни, ш̄ра̄вни*.

Придев *ӣла̄ван* у Каћу има само одређени вид са акцентом какав је код Д.: *ӣла̄вни*.

Остали су или непознати или имају други акценат.

У одређеном виду, као и код Д., најчешће је (̇) акценат као и у одређеном виду: *бе̄дни, бӯјни, д̄ивни, ја̄вни, кр̄асни, сла̄вни, сий̄ални, сӯшни*.

Промену (̇) у (') акценат код одређеног вида ових придева у говору Каћа немамо, тј. ни један од Д. примера са (̇) акцентом у одређеном виду нема тај акценат у говору Каћа: *бр̄чни, вра̄ш̄ни, ӣӯзни, зӯбни/зубни, кр̄вни, мес̄ни, ӣе̄ш̄ни, ре̄ш̄ни, со̄ни*. Придеви *рӯдни* и *сӣрни* се не чују.

Тип *ӣшо̄в-ӣшо̄ва*. Већина Д. примера који се чују у Каћу има акценат који прописује Д.: *до̄бов, бр̄есӣов, вӣнов, вр̄бов, ӣдо̄в, ӣра̄бов, др̄енов, дӯдов, је̄лов, кр̄сӣов, кӯков, ма̄ков, мо̄мков, оче̄в* (у Каћу *о̄цов*), *Пе̄ш̄ров*,

³⁸ Овај придев Д. даје у с. р. из чега се може закључити да није уобичајен у м. р. У Каћу се може чути и у м. р.

³⁹ Овај придев чује се и у неодређеном облику *ра̄дан*.

идиов, рѡбов, свѣкров, сѡмов, швѡров, шѣрнов, цѣров, чѡмов, јѣзив, бајлив, брижлив, ваишљив, идљив, дрѣмљив, жисжљив, јѣдљив, лажљив, марљив, мушљив, пљачљив, пљаниљив, пудљив, сийљив, смрдљив, сјадљив, сийидљив, сирашљив, ћудљив, ћуйљив, уишљив, црвљив, шаљив, шкѡдљив, шийѣдљив, ийишом, ийјан, ирдсиран, ѡиѣн, сјаклен, и само сложени: бѡдрени, жсѣивени, иѡклени, свѣчани; жѣнин, сѣсирин, снајин, бѡгаиш, брадаиш, бркаиш, лѡваиш, ирлаиш, зубаиш, крилаиш, кракаиш, нѡсаиш, ѡкаиш, ирсаиш, рѣиаиш, вѣчииш, љуишиш, срдииш, сјасиш, чѣсишиш, иѡвећи, сѡкаиш, иѡдан, као и рђав.

Придеви са наставком *-иш* у Каћу имају један слог више: *бравѣји, врайѣји, дивѣји, ѡвѣји, мравѣји*, као и примери из Каћа: *кѡзији, мишији*.

Одступања у акценту од онога што прописује Д. се јављају у следећим случајевима: *ѡин, бѡиин, вѡљаст, вѣишњев, клѣзав, лѡкав, Лукин, Мрајин, мулин, нѡвѣан*.

У одређеном виду акценат остаје исти као у неодређеном. Није уобичајено преношење акцената на пенултиму као што даје Д. Једини пример код којег ова промена долази у обзир је *црквѣни* који се чује много чешће и са акцентом на првом слогу: *црквени*.

Тип *зелен-зелѣна*. Д. примери за овај тип и у Каћу имају овакав акценат: *ѡлем, дѡлек, дѡбок, зелѣн, маљен, рѡмен, свѣлен, црвен, шаљен, широк*. Други акценат имају: *сшуден-сшудѣна, дѣбо-дѣбѣла*. Остали су непознати.

Акценат у одређеном виду у Каћу се слаже са Д.: *високи, дѡбоки, свѣлени, црвени, шаљени* и сл.

Нису познати Д. примери који имају само одређени вид.

Тип *мрѣшав-мрѣива*. Ово је једини пример за овај акценатски тип у Каћу. И у одређеном виду је као код Д.: *мрѣиви*.

Тип *дрѣвен-дрѣвна*. Ова бројна Д. категорија у највише случајева има у Каћу акценат као код Д.: *ѡљкав, бѡлав, бѡнѣав, брѡишав, бѡђав, буав, бушав, иѡрав, иѡцав, иѡздав, иљѣав, иљѣцав, иѡдјав, иѡѣцав, ирѣав, иѡбав, иѡрав, иѡшав, иѡшав, дѡљкав, дрѡзѣав, дрѡњав, ѣрѡлав, жсвѡлав, жсѣлав, жсмиркав, зндјав, кѡљав, кѣлав, клѡѣав, кѡљкав, крѡсишав, крѡљав, крњав, кѡиширав, лѡјав, лѡћкав, маљав, мљѣшав, мрѣшав, муѡцав, ирѡљав, иѡшав, рѡшав, сѣњав, слѣнав, слѡзав, шрѡљав, ћѣлав, ћѡрав, ћѡсав, ћѡлав, ѡњкав, ѡлав, рѡјав, чѡђав, чѡшав, чѡшав, шѡишав, шѡѣав, шѡшав, шѡњав, вѣљѣк, вѣсо, кѣсо, мѣкан, ѡзан, вѡшрѣн, вѡден, иѡздѣн, дрѣвен, лѣден, мѡслѣн, мѣден, иѡѣрен, иѡшлен, снѣжѣн, бѡбин, брѡѣн, Вѣрин, вѡнин, иѡзѣн, зѣљѣн, крѡвин, иѡишѣн, иѡишѣн, иѡишѣн, иѡишѣн, ѡѣн, иѡшрѣн, чѡшѣн, и само у одређеном виду: *брѡишѡв, иѡсишѡв, Дмѣишѡв, зѣишѡв, зѡдјѣв, јѡлов, лѣишѡв, лѡков, смрѣков, шрѣнишѡв, ѡѡв, цѡров, илѣснив, блѣсѣсиш, брњѣсиш, брѡдѣсиш, бѡцѣсиш, вѣжљѣсиш, вѣцѣсиш, вѡјѣсиш, ирѣвѣсиш, ирѡшѣсиш, жсѡћѣсиш, зѣкѣсиш, кѡбѣсиш, кѡкасиш, лѡцѣсиш, мѡриѣсиш, иѣѣав, иѡшѣсиш, рѡчѣсиш, рѡишљѣсиш, иѡрасѣсиш, иѡшљѣсиш, иѡшрѣсиш, лѣснаш, као и мѡшѡр, мѡзѣав, нѣмуишѣн, иѡшѣав, Тѣишѡв, ѡљав, иѡишѣав*.*

Другачији акценат имају: *бѣишѡв, бѡишѡв, брѣишѣн, дѡжѡв, жсѣишѡк, мѡжѡв, рѣишѡв, рѡков, сѡвин, кѡсѣсиш, рѣчѣишѣн*.

Одређени вид немају у Каћу придеви: *чићав* и *вѣсо*, а неодређени вид немају: *кѡшићани*, *чојани*, *вдићани*, *вунени*, *даничани*, *земљани*, *камени*, *ланени*, *марвени* (*марвѣни*), *ићшени*, *ражсана*, *сламени*, *срчани* (*и срчани*), *сукнени*, *свадебени*.

Придеви са наставком *-и* типа *бѡжји* у Каћу су тросложни: *бѡжји* (*и бѡжјији*), *ићшчији*, *жаѡбији*, *кѡзији* (*и кѡзији*), *кравчији*, *мачији*, *мишији*, *ићчији*, *рибији*, *сврѡчији*, *ићчији*, као и *дѣчији*.

Остали Д. примери су или непознати или се облички и акценатски разликују, па их нисам овде наводио.

У одређеном виду акценат се не слаже са Д. код придева који имају и одређени и неодређени вид. Ови придеви у говору Каћа мењају (") акценат у (') у одређеном виду па тако имамо: *аљкави*, *балави*, *иѡрави*, *каљави*, *ледени*, *луѡкасти*, *мршави*, *ићљави*, *маићори*, *медени*, *кисели*, *велики*, *дѡбели*, *иѡздени*, *дрвени*, *ићирени*, *ићујассти*, *чујави*, *шањави*, као и скоро сви други који имају одређени вид. Изузетак је само пример из Каћа *нѣмушић* који и у одређеном виду има исти акценат: *нѣмушић*.

Тип *биѡтиар-биѡтира*. Од Д. примера овом типу припадају следећи: *биѡтиар*, *вѡдар*, *вѡчан*, *вићак*, *вићан*, *вљажан*, *ићдан*, *ићбак*, *ићдак*, *ићсан*, *ићусан*, *ићшан*, *ићдрѡбан*, *ићсљан*, *ићустиар*, *злѡбан*, *јадан*, *јасан*, *крѡћак*, *крѡћак*, *кршан*, *лѡман*, *мѡдан*, *мѡдар*, *мѡкар*, *мѡћан*, *мрзак*, *низак*, *дићар*, *ићићак*, *ићѡдан*, *ићѡшан*, *рѡдан*, *рѡсан*, *сѡшан*, *сѡшан*, *склиѡзак*, *слѡдак*, *слѡжан*, *сѡчан*, *сѡзан*, *ићанак*, *ићѡјал*, *ићрѡшан*, *уѡзак*, *чуѡдан*, *ићићѡшан*, као и *крѡћак*, *рѡдан*, *сѡрѡман*, *срѡћан*, и само сложени: *бѡдњи*, *вићњи*, *ићрѡбни*, *зѡдњи*, *кућни*, *леићњи*, *мркли*, *дѡчки*, *ићрѡдњи*, *рѡићни*, *сѡбни*, *срѡдњи*, као и *злѡбни*, *лѡћни*, *ићѡжни*, *ићрѡни*, *сѡрѡжњи*, *уићни*.

Други акценат имају Д. примери: *бѡлан*, *вѡран*, *вѡљан*, *злѡјан*, *јѡшан*, *куѡжан*, *лаѡжан*, *мѡчан*, *вран*, *сѡлан*.

У облицима придева *бѡлан* без непостојаног *а* акценат је исти као и у *бѡлан*: *бѡлна*, *бѡлно* и никад се то *-л-* не губи као код Д.

Придев *сѡнан* чује се само у облику *сѡн*, придев од именице *рѡја* гласи само *рѡићни*, а никако *рѡићни*. Место *бѡићан*, уобичајено је *бѡићњава*, место *сѡићан* је *сѡићен*.

Остали Д. примери лексички су непознати.

У одређеном виду јављају се оба акцента, (") и (') као и код Д. с том разликом што се (') акценат јавља чешће, али не тако доследно као у говору Грузе.⁴⁰ Сви Д. примери са дублетним акцентом имају такав акценат и у говору Каћа, и осим њих, придеви: *биѡтири/биѡтири*, *вљажни/вљажни*, *јадни/јадни*, *јадни/јадни*, *мѡдри/мѡдри*, *мѡћни/мѡћни*, *ниски/ниски*, *дићире/дићире*, *склиѡски/склиѡски*, *сѡчни/сѡчни*, *ићѡјили/ићѡјили*. Само одређени вид поред већ поменутих Д. примера у Каћу имају и ови придеви: *ићићни/ићићни*, *јѡжни*, *лѡбни*, *ићзни/ићзни*, *рићњи*, *сламни*.

Од примера који имају само (') акценат у одређеном виду у Каћу се овако понаша само придев *дѡсни*. Остали Д. примери са (') у одре-

⁴⁰ О. с. 593.

ђеном виду су познати, али имају оба акцента и чешће се чују са (˘): *кр̄сни/кр̄сни, н̄ђни/н̄ђни, р̄учни/р̄учни, цв̄џни/цв̄џни, ч̄дсни/ч̄дсни*, а придев *кр̄џни* има само овај акценат.

Примери из Каћа за придеве који имају само одређени вид са (˘) акцентом: *бӯјни, вр̄јни, н̄дсни, њ̄луђни*.

Тип *д̄дбар-д̄дбра*. Овај једини Д. пример има исти акценат и у говору Каћа. Одређени вид није уобичајен.

Тип *кр̄џа̄и-кр̄џа̄и*. Наведени пример нема постакценатску дужину у Каћу, а од Д. примера који имају само одређени вид у Каћу се чује без дужине, *ј̄двџӣи* (у изразу *На ј̄двџӣи ј̄де*) који по значењу одговара Д. примеру *ј̄двџӣи*. Други акценат у Каћу има придев *од̄ма̄ћи*, а остали су непознати.

Д. норми за овај акценатски тип придева одговарао би пример из Каћа: *ј̄д̄ӣи* који Д. не наводи.

Тип *ва̄ља̄н-ва̄љана*. У Каћу се наведени пример слаже у потпуности са Д. нормом, али примери који су по пореклу партиципи презента никада се не чују у облику и са акцентом који даје Д. Само одређени вид имају: *др̄жџӣи, носџӣи*, а два имају наставак *-ан*: *џ̄мӯћан, м̄џ̄ӯћан*. Остали нису познати.

Од Д. примера за придеве који имају само одређени вид у Каћу је уобичајен само *њ̄мӯшӣи* који се може чути и у неодређеном виду: *њ̄мӯшӣи*.

Одређен вид придева *ва̄ља̄н* није уобичајен.

Тип *кр̄ва̄в-кр̄ва̄ва*. Само овај Д. пример и у Каћу има овакав акценат, а остали имају (˘) акценат и немају дужину.

У одређеном виду у Каћу је уобичајен (˘) акценат: *кр̄ва̄ви, кр̄ва̄ва, кр̄ва̄во*.

Тип *ва̄рничав-ва̄рничава*. Познати су ови Д. примери: *ба̄демов, ва̄рничав, кӯсоњин, сӣвоњин, ша̄роњин*, као и *з̄евалов, л̄биовов, м̄лакоњин, џ̄ацовов, ре̄јоњин*. Другачији акценат од Д. имају: *бир̄дв̄љево, кор̄њачин, ч̄ам-ӣјин*, а остали су непознати.

Тип *ма̄муран-ма̄мурна*. Сва четири Д. примера чују се са овим акцентом и у говору Каћа: *ба̄рӯјни, ва̄шарни, ша̄рнични*, као и *за̄видан/за̄видни, за̄висан/за̄висни, на̄родни, џ̄бносан/џ̄бносни, џ̄брочан/џ̄брочни, џ̄рекоран/џ̄рекорни, ра̄скошан/ра̄скошни, са̄борни*, и само у одређеном виду *за̄јробни, џ̄арнични*. Овде спада и пример *ј̄џ̄рвин*.

Тип *а̄нђелов-а̄нђелова*. Осим наведеног овде спада још само Д. пример *ма̄јџ̄оров*. Пример *фра̄јџ̄ров* је двосложен, а остали нису познати.

Примери из Каћа: *бӣрошов, џ̄рошов, Ј̄аношов, кӣцошов, ма̄чоров, Мӣлешов, Ра̄дешов, сӯмиоров, џ̄џ̄џ̄оров, џ̄џ̄џ̄оров, Ша̄ндоров*.

Тип *б̄д̄љикав-б̄д̄љикава*. Од Д. примера са наставком *-ав* само три и у Каћу имају акценат као код Д.: *б̄д̄љикав, џ̄ла̄вичав, џ̄р̄зничав*. Са (˘) акцентом су *в̄д̄њикав, џ̄џ̄ӣчав*, а остали на *-ав* нису познати.

Д. примери на *-ов* и *-ин* у већини случајева се са овим акцентом потврђују и у Каћу (уколико су лексички познати): *Арайов*, *биберов*, *медведов* и сл. Пошто је акценат условљен акцентом именице од које је придев изведен, имамо: *Даницин* (*Даница*), *кнећинин* (*кнећина*), *оршаков* (*оршак*)⁴¹, *шмиширов* (*шмишир*).

Већина придева на *-аси* има (") акценат: *белгаси*, *зеленгаси*, *јдјунаси* и сл. Са Д. се слажу само следећи примери: *кдршаси*, *кулашаси*, *шрбушаси*/*шрбушаш*, *чарашаси*. Д. примери са *-иш* нису уобичајени, а из Каћа имамо само један пример: *устираниш* (кос, стрм).

Од Д. придева на *-иш* чује се само *лишчији*/*лишчији*. Варијанта *лишчији* акценатски се слаже са Д. али не и морфолошки, као што је и до сад био случај са овим придевима. У неким примерима акценат долази на други слог: *кодшији*, *курјашији* и каћки пример *јолубији*. Са Д. се не слаже *чдвечији*.

Придеви на *-ећи* и у Каћу се јављају у две акценатске варијанте: *јаињећи*/*јаињећи*, *јарећи*/*јарећи*, *јунећи*/*јунећи*, *иљећи*/*иљећи*, *ирасећи*/*ирасећи*, *срнећи*/*срнећи*, *ишећи*/*ишећи*, као и примери из Каћа *ћурећи*/*ћурећи*. Без промене акцената и овде је придев *ждребећи* и додатни примери: *керећи* и *ишећећи*. А такав акценат има и четворосложни придев *мајарећи*.

Тип *језичан-језична*. Јављају се ови Д. примери: *алаиан*, *оскудан*, *иравичан*, *скерлеиан*, *сиравичан*, *ишериан*, *челични* (у Каћу и *челичан*), као и *алашаси*, *алашов*, *бискушов*, *десишов*, *ддрашов*. Од придева који се чују у Каћу добијају поста акценатску дужину на пенултими: *биберни*, *бисерни*, *дубовни*, *кудџелни*, *ишећерни*.⁴²

Као и у Грузи и у Каћу други акценат имају: *жшвахан*, *кдрштан*, *љубазан*, *дбилан*, *иддобан*, *ишећични*.

Тип *милосиив-милосиива*. Овај Д. тип у Каћу има више акценатских могућности.

Д. норми одговарају следећи примери: *Васојев*, *идсиојин* (Д. *идсиојин*), *ирдораси*, *дверов*, *дрвенаси*, *ћаволов*, *ћаконов*, *завин*, *знамениш*, *истиш* (Д. *истиш*), *јабуков*, *јаворов*, *љубичаси*, *машичин* (Д. *машичин*), *маширин*, *мјстичав* (Д. *мјстичан*), *Милошев*, *мриодаси*, *илмениш*, *ружичаси*, *свекрвин*, *Туркинин*.

Уз Д. акценте јављају се поста акценатске дужине: *жшлосиив*, *јасенов*, *лишјев*, *милосиив*, *дчуов*.

Узлазни акценат јавља се код придева: *еикушов*, *камџиш*⁴³, *меиш* (*виш*)⁴³, *мрковиш*, *иушничав*, *робиш*.

Остали Д. примери нису познати.

У одређеном виду остаје исти акценат: *истиш*, *знамениш*.

⁴¹ Овај пример са овим акцентом чује се и у говору Грузе (о. с. 595).

⁴² Поста акценатску дужину ови примери имају и у Грузи (о. с. 595).

⁴³ Д. ова два примера има у Српским акцентима са овим акцентом (о. с. 228).

У компаративу је акценат свих врста придева у говору Каћа увек једнак са акцентом код Д. (*млађи, бојајији, лакии, леиши, илйћи, славнији*) за разлику од ситуације у Госпођинцима где се јавља постакценатска дужина на наставку *-ији* (*ндвији, слабији, сјајрији* и сл.).⁴⁷

У суперлативу постоје два акцената као у Госпођинцима⁴⁸ — на предметку *нај-* (˘) акценат и на основи акценат компаратива.

4.4. АКЦЕНАТ БРОЈЕВА

4.4.1. Просџи бројеви

Одступања се тичу с једне стране појављивања секундарне дужине код бројева *јџдан*, иако се овај број чује и без дужине: *јџдан*, а с друге стране негде се стара дужина обавезно скрађује — код бројева *дџсеи*, *двадесеи*, *иридесеи*. Од броја *чеирдџсеи* до *деведџсеи* дужина се поново јавља, додуше факултативно, па имамо *иедџсеи*, *седамдџсеи*, поред *иедџсеи*, *седамдџсеи* итд.

Наставак *-аесџ* код бројева од 11 до 19 јавља се као *-ајсџ*: *дванајсџ*, *иринајсџ*, *осамнајсџ*.

Променљив је само број *јџдан* који на наставцима *-оја*, *-оие* и *-им* има факултативно дужину: *јџднџ*, *јџднџм*, *јџднџм* поред *јџднџ*, *јџднџм*, *јџднџм* итд.

4.4.2. Редни бројеви

Постакценатске дужине нестале су код свих двосложних редних бројева, па имамо: *иџви*, *дџви*, *иџдџи*, *иџи*, *иџсеи*, *сеџми*, *сџдџи*. Код вишесложних редних бројева дужина се чује на пенултим: *чеиџџи*, *дџвџи*, *иџнајсџи*, *двадџсеи*, *чеиџдџеи* и сл.

У парадигми акценати и постакценатска дужина су исти као у Нјд.

4.4.3 Збирни бројеви

Нема одступања од акценатске норме. Уколико се испред збирног броја нађе предлог, акценат прелази на њега: *на двоје*, *на шџџоро*.

4.5. АКЦЕНАТ ГЛАГОЛА

Аорист, имперфекат, глаголски прилог садашњи и прошли су у овом говору изгубљени, осим у неким случајевима који ће уз одговарајући глагол бити споменути.

⁴⁷ О. с. 112.

⁴⁸ О. с. 113.

4.5.1. Глаголи прве врсте

Тип *п̄рѣсѣи-п̄рѣсем*. Акцент остаје исти у свим лицима презента. Од Д. примера овом акценатском типу припадају: *вѣсѣи*, (*ѣо*)*врѣсѣи* (*се*), *врѣи*, *вѣи*, *зѣйсѣи*, *лѣи*, *мѣсѣи*⁴⁹, *рѣсѣи*⁵⁰, *ѣуѣи*. Д. примери: *дѣйсѣи*, *жѣйсѣи*, *црѣсѣи* иду по III врсти: *дубѣи*, *жѣвѣи*, *црѣи*. Глагол *скѣйсѣи* је непознат.

Акцентат се, као и код Д. мења у радном глаголском придеву у којем је у Каћу доследно спроведено сажимање два крајња вокала: *вѣо*, *зѣо*, *лѣо*, *рѣо*, *п̄рѣо*, *ѣуо*, или *врѣ*⁵¹, *лѣ*. У женском и средњем роду акценат је ('): *врѣла*, *врѣло*, *мѣла*, *мѣло*, *п̄рѣсла*, *п̄рѣсло*. У множини: *врѣли*, *мѣли*, *п̄рѣсли*. Императив *мѣи*, *п̄рѣси*, а од *врѣи* није уобичајен.

Код сложених глагола акценат је као и код Д.: *исѣп̄рѣсѣи*⁵² — *исѣп̄рѣсем*, *исѣп̄рѣси*, *исѣп̄рѣсла*, *исѣп̄рѣсен*, *исѣп̄рѣсо*, *зѣмео*, *зѣмѣла*, *дѣво*, *оврѣла*. У ж. р. радног глаголског придева говор Каћа слаже се потпуно са Д. тј. не чују се гружански акценти⁵³ *ѣрѣсла*, *ѣрѣзѣла* и сл.

Тип *п̄дѣи-п̄дѣѣм/-ем*. Од Д. примера у говору Каћа овом типу припадају: *бдѣи*, (*до*)*вѣдѣи* — (*до*)*вѣдѣѣм/-ем*, (*до*)*вѣсѣи* — (*до*)*вѣзѣѣм/-ем*, *п̄рѣйсѣи*, *жѣдѣи*, *п̄дѣи*, *п̄дѣсѣи*, а остали су непознати.

Глагол *несѣи* је непознат у простом облику, али се чују сложени глаголи од ове основе који се акценатски слажу са Д.: *донѣсѣм*, *донѣсѣи*, *донѣсе*, *донѣсѣмо*, *донѣсѣѣте*, *донѣсу/донѣсѣду*, *донѣсен*, *донѣсѣна*. Само сложени облици су познати и од крње основе *нѣи*, а акценатски се и они слажу са Д.: *снѣи*, *дднѣи*, *зднѣи*, *ѣзнѣи*, *нѣнѣи*, *нѣднѣи се*, *дднѣи*, *п̄днѣи*, *п̄днѣѣи*, *п̄рнѣи*, *п̄рнѣѣи*, *рѣзнѣи*, *унѣи*, *унѣѣи се*, *снѣла*, *ддно*, *дднѣла*, *дднѣло*, *дднѣѣи*, *дднѣѣи*, *дднѣѣо* итд.

Код овог типа глагола акценат се не слаже са Д. у 1. и 2. лицу множине презента где у Каћу може бити само *п̄дѣѣмо*, *п̄дѣѣте*. У осталим облицима ситуација је као код Д. Код сложених глагола акценат је као код Д. осим у презенту где може бити само *оѣлѣѣѣмо*, *оѣлѣѣѣте*.

Тип *мдѣи-мдѣѣи*. Од три Д. глагола у говору Каћа норми одговара само овај који је наведен али се поред облика *мдѣу* за 1. л. јд. презента може чути *мдѣѣм*. У Каћу 3. л. мн. презента нема акценат као код Д. већ имамо *мдѣу* или *мдѣѣду*. Овде је занимљив акценатски лик 1. л. јд. *нѣ моѣу* добијен аналошки према осталим облицима где је такво преношење нормално (уп. *нѣ можѣм*). Други Д. пример, *рѣѣи* у говору Каћа се не

⁴⁹ Од овог глагола постоји и инфинитив *мѣѣиѣи*, али не и остали глаголски облици који би одговарали оваквом инфинитиву.

⁵⁰ Напоредо са овим обликом чује се и инфинитив *рѣсѣиѣи* који има парадигму као глаголи типа *ѣѣиѣи-ѣѣрим*.

⁵¹ Овај облик добијен је због непостојања гласа *х* у овом говору: *врѣао* > *врао* > *врѣ*.

⁵² По акценту инфинитива код ових глагола говор Каћа се слаже са Гружом, тј. има само овај акценат за разлику од ситуације у Поцерини и западном Срему где се јавља и *исѣп̄рѣсѣи*.

⁵³ О. с. 609.

чује у презенту, а у перфекту је акценат исти као код Д. Трећи Д. пример *лећи* има презент по другој врсти: *лећем*, а акценат је као код Д. У радном глаголском придеву овај глагол се у говору Каћа и облички и акценатски слаже са Д. нормом: *лећо, лећла, лећло*. Код сложених глагола у свим глаголским облицима ситуација у Каћу је као код Д. када су у питању глаголи којима је основа *лећи, моћи, њрилећи, њомоћи*. Различите су само основе: код Д. је *залежѐм, њдмажѐм*, а у Каћу је *њрилећнем, њдомоћнем*. Акценатског слагања нема само код глагола са основом *рећи*; код Д. је *изречем*, у Каћу је *изрекнем*.

Тип *сѐсѝи-сѐднем*. Овде акценат остаје исти у свим облицима као код Д. с тим што се на ултими не чува поста акценатска дужина. Од Д. примера чују се следећи: (*дд*)*бећи, дѝћи, јѐсѝи, њдсѝи, њући, срѐсѝи, сѝѝићи, црћи*. Неки од ових глагола имају облике по трећој врсти: *дѝнѝићи, дд-викнѝићи, њкнѝићи, цркнѝићи*, а Д. пример *кдћи* у Каћу има само облик *клкнѝићи*.

Сложени глаголи, такође, имају акценат као код Д.: *зѝѝсѝи, њѝѝићи, ддврћи, њддићи, њдјесѝи, њрѐсрѐсѝи, њрѝсѝићи, њрѝцрћи*.

Глагол *јѐсѝи* има и овде дублетне форме у презенту: *јѐм, јѐн, јѐ, јѐмо, јѐше, јѐду* — *јѐдем, јѐдени, јѐде, јѐдѐмо, јѐдѐше, јѐду|јѐдѐду*. У Каћу постоје дублети и у императиву: *јѐј, јѐјше* према *јѐди, јѐше*.

У говору Каћа акценат 3. л. мн. презента скраћен је па имамо: *јѐду|јѐдѐду* у обе варијанте, док је код Д. акценат у варијантама различит. И сложени глаголи имају дублетне форме: *ѝдѐм, ѝдѐдем*.

Иако је аорист време које је скоро сасвим nestало, понекад се ипак чује, између осталог код овог типа глагола. Аорист ових глагола не слаже се акценатски са Д. — у Каћу ће увек на првом слогу бити (""): *ддбежѐ, ѝсѝаде, ѝддижѐ, ѝдѐде, њрѝсѝижѐ*.

Тип *њрѐсѝи-њрѐдем*. Ови глаголи понашају се као код Д. Од Д. примера познати су следећи: *њрѝсѝи, крѝсѝи, мѝсѝи, њдсѝи, сѐћи*. Другачије се понашају *сѝрићи-сѝрижѐм* и *ѝлѝвѝићи-ѝлѝвѝи* (Д. *ѝлѝѝи-ѝлѝ-јѐвѐм*). Глагол *кдсѝи* је непознат.

И сложени глаголи понашају се као код Д.: *дѝрѐсѝи-дѝрѐдем, ѝрѐсѐћи-ѝрѐсѐчем*.

Тип *чуѝи-чуѝем*. Код овог типа акценат у инфинитиву и презенту је исти. Сложени глаголи понашају се као код Д.

У говору Каћа чују се ови примери: *бѝѝи-бѝѝем, бѝѝи-бѝѝем|бѝѝднем, вѝѝи-вѝѝем* (вѝеге), *крѝѝи-крѝѝем, лѝѝи-лѝѝем, мѝѝи, ѝѝѝи, рѝѝи, сѝѝѝи, шѝѝи*, затим глаголи који су познати у облику с префиксом: *ѝзуѝи, ѝд-зуѝи, дбуѝи*.

Аорист простих глагола обично се не чује у Каћу, а од сложених, уколико се чује, акценатски се разликује од Д. Једино облици *зѝчу, зѝчу, зѝчу, зѝчусмо, зѝчусѝе, зѝчусѝе* имају акценат који даје Д. у аористу, а остали сложени глаголи имају ("") акценат на првом слогу: *ѝсѝи, зѝви, дбави, ѝрѐби, ѝрѐли*.

Акцент у императиву је као код Д. *чуј, чујмо, чујте, иди, идијмо, идијте*. Трпни придев простих глагола са наставком *-и* не гради се, а од сложених са овим наставком постоји само један: *идднайи*. Трпни придев са наставком *-н* има акцент као код Д. и код простих и код сложених глагола: *заливен, заливена; ливен, ливена, ливено, сашивен, сашивена, сашивено; чувен, чувена, чувено; шивен, шивена, шивено*. Поред Д. акцената *бијен бијена, бијено* чује се и акценат *бијен, бијена, бијено*.

У правом придевском значењу ови облици акценатски се слажу са Д. нормом у следећим примерима: *ливени, ливена, ливено; чувени, чувена, чувено*, а одступају у: *заливена, заливено; изривена, изривено; убијена, убијено*.

У радном глаголском придеву већина има исти акценат у сва три рода: *био, била, било; вио, вила, вило; крио, крила, крило; лио, лила, лило; мио, мила, мило; рيو, рила, рило; сийо, сийала, сийало; чуо, чула, чуло; шيو, шила, шило*, док се акценат у ж. и ср. р. мења само код два глагола: *био, била, било; ийо, ийла, ийло*. Код овог облика сложених глагола акценат се преноси на први слог као у следећим примерима: *зашила, измила, начула, ирџбила, ирџсйала, сакрила*. Прости глаголи са (') акценатом у ж. р. кад добијају префикс преносе акценат по старом преношењу и чувају постаценатску дужину: *не била, идијла*. Овакав акценат имају и облици: *залила, изрила, ирџила*.

Глагол *ићи*. Промену (') акцента у (") у презенту и у прилогу времена садашњег немамо у говору Каћа, задржава се акценат из инфинитива: *идѐм, идѐш, иде, идѐмо, идѐте, иду/идѐду; идући*. Са Д. се не слажу ни облици императива: *иди, идијте/ијте* али зато н. пр. *ишо, ишла, ишло* одговара Д. норми. Нема одступања ни код сложених глагола: *доћи, заћи, заићи, зааћи, изићи, мимойћи (се), наићи, наћи, надићи, обићи, идоћи, иревазићи ирџћи, ирићи, ироћи, иридоћи, иронћи, разићи се, сйћи, снаћи, ући*. Једино се глагол *ишићи* чује само у овом акценатском лику. Нема одступања од Д. норме ни у облицима: *дођем, дођеш, дође, дођемо, дођете, дођу/дођеду, доћи, доћише/доћише, дошо, дошла, дошло*. Такође се са Д. слажу и облици: *изаћи, изићи, изаћише/изаћише, изићише/изићише, обићи (Д. обиди), оијиди; изађем, изиђем, доиђем, заиђем, наиђем* и сл. Облици *изидем, обидем, иијидем* и сл. се не употребљавају. Треба истаћи да се сложени глаголи никад не чују са (') акценатом (тип *наићи*). Глагол *ишићи* има презент само од краће основе: *ддем, ддеш, дде, ддѐмо, ддѐте, дду/ддѐду*. У радном глаголском придеву и прилогу времена прошлог акценат се разликује од Д. норме: *ишишо, ишишла, ишишло, ишишли; ишишав, ишишавши*. Глагол *обићи* има акценат као код Д. у овим облицима: *обишо, обила, обило, обили; обивав, обивавши*. Тако је и од *изаћи: изашо, изашла, изашло*.

Тип *клевѝи-кунѐм*. Наведени глагол је једини Д. пример за овај тип у Каћу. Сложени глаголи типа *ирџклевѝи* познати су у говору Каћа и имају акценат који прописује Д.: *зайѝи, засирѝи*⁵⁴, *ишѝи, иочѝи*,

⁵⁴ Овај глагол у Каћу има и инфинитив *засирѝи*.

ра̀су̀ӣи, у̀мрѐӣи, у̀йрѐӣи. Од основа *-дрѐӣи* и *-ждрѐӣи* могу се чути само поједини облици⁵⁵: *Пд̀дрла сам кѐцелу. Пр̀дждрла је свѐ йр̀а̀сӣце.*

Овај тип одговара Д. норми: *клѐо, клѐла, клѐло, зак̀ло, зак̀лѐла, зак̀лѐло, ѝдчо, ѝдчѐла, ѝдчѐло, у̀зо, у̀зѐла, у̀зѐло, на̀со, на̀су̀ла, на̀су̀ло, д̀дайо, д̀дайо̀ла, д̀дайо̀ло, р̀а̀запѐли, з̀а̀пчо, з̀а̀пчѐла, з̀а̀пчѐло, йр̀ѐузо, йр̀ѐузѐла, д̀бамро, д̀бамр̀ла, ѝдду̀йо, ѝдду̀йр̀ла.* Без поста акценатске дужине чују се: *у̀мро, у̀мр̀ла, у̀мр̀ло, ѝдмр̀ли, д̀д̀йро (Д. д̀д̀йр̀'о), д̀д̀йр̀ла, д̀д̀йр̀ло, йр̀д̀с̀йро (Д. йр̀д̀с̀йр̀'о), йр̀д̀с̀йр̀ла, йр̀д̀с̀йр̀ло.* Трпни придев од простих глагола такође није уобичајен, а од сложених се гради, а акценатски се слаже са Д.: *йр̀д̀клѐӣ, йр̀д̀клѐӣа, йр̀д̀клѐӣо, д̀ӣѐӣ, д̀ӣѐӣа, д̀ӣѐӣо, на̀чѐӣ, на̀чѐӣа, на̀чѐӣо, на̀су̀ӣ, на̀су̀ӣа, на̀су̀ӣо, йр̀д̀с̀йр̀ӣ, йр̀д̀с̀йр̀ӣа, йр̀д̀с̀йр̀ӣо, з̀а̀пчѐӣ, з̀а̀пчѐӣа, д̀бузѐӣ, д̀бузѐӣа, д̀бузѐӣо, р̀а̀засу̀ӣ, р̀а̀засу̀ӣа, р̀а̀засу̀ӣо, ѝдду̀йр̀ӣ, ѝдду̀йр̀ӣа, ѝдду̀йр̀ӣо.* У Каћу није уобичајен одређени вид ових трпних придева. Једино се може чути *йр̀д̀клѐӣи.*

Код подврсте *йр̀ӣи-йр̀ѐм* ово је једини познат пример за просте облике. Сложени облици граде се од основа *йр̀ӣи, жѐӣи, д̀у̀ӣи* а акценатски се слажу са Д.: *з̀а̀йр̀ӣи, ѝс̀йр̀ӣи, на̀йр̀ӣи, д̀ӣр̀ӣи, йр̀д̀ӣр̀ӣи, с̀а̀йр̀ӣи* *на̀ду̀ӣи се, на̀жсѐӣи (Д. на̀жсѐӣи), ѝджсѐӣи.* Остали нису познати, а као глагол *йр̀ӣи-йр̀ѐм* у Каћу се понаша и глагол *мр̀ѐӣи-мр̀ѐм.* Одступања од Д. овде нема: *йр̀о, йр̀ла, йр̀ло, жсѐѐ, жсѐѐла, жсѐѐло, ѝд̀йр̀о (Д. ѝд̀йр̀'о), ѝд̀йр̀ла, ѝд̀йр̀ло, на̀дуо, на̀дула, на̀дуло, ѝджсѐ, ѝджсѐла, ѝджсѐло.* Трпни придев се чује само од глагола *йр̀ӣи* и његових сложених облика: *на̀йр̀ӣи, у̀йр̀ӣи; йр̀вен, йр̀вена, йр̀вѐно, на̀йр̀вен, на̀йр̀вена, на̀йр̀вѐно* и сл. Облици *жѐӣи, ѝджѐӣи, на̀д̀у̀ӣи, йр̀ѐн, йр̀ѐна, йр̀ѐно* нису познати. Акценат у презенту се слаже са Д.: *йр̀ѐм, йр̀ѐӣи, йр̀ѐ, йр̀ѐмо, йр̀ѐӣе, йр̀у̀/йр̀ѐду; ѝд̀йр̀ѐм, ѝд̀йр̀ѐӣи, ѝд̀йр̀ѐ, ѝд̀йр̀ѐмо, ѝд̀йр̀ѐӣе, ѝд̀йр̀ѐду/ѝд̀йр̀у.* У Каћу се чују облици: *йр̀ѐм, ѝд̀рѐӣи, ѝд̀рѐ, ѝд̀рѐмо, ѝд̀рѐӣе, ѝд̀рѐду/ѝд̀р̀у,* такође и *жсѐѐм, жсѐѐӣи, жсѐѐ* и сл. а исто тако и сложени облици од ове основе *ѝджсѐѐм* и сл. Као и код Д. и у Каћу је императив: *жсѐѐӣи, жсѐѐӣи; ѝджсѐѐӣи, у̀йр̀ӣи, у̀йр̀ӣи; жсѐѐӣи, ѝд̀р̀ӣи, на̀йр̀ӣи.*

4.5.2. Глаголи друге врсте

а) Са (') акценѐом кад је основа од два, три или четири слоја. Од Д. двосложних придева овом типу у говору Каћа припадају: *йр̀ну̀ӣи-йр̀нѐм, нѐкнѐӣи, б̀укнѐӣи, ва̀нѐӣи, в̀икнѐӣи, в̀ѝнѐӣи, в̀р̀иснѐӣи, і̀акнѐӣи, і̀р̀акнѐӣи, і̀у̀кнѐӣи, д̀ӣр̀нѐӣи, д̀у̀нѐӣи, з̀вр̀кнѐӣи, з̀ѐвнѐӣи, ј̀ѐкнѐӣи, к̀ѝнѐӣи, кр̀ѐнѐӣи, л̀ѝнѐӣи, м̀анѐӣи, м̀у̀кнѐӣи, м̀у̀нѐӣи, і̀лакнѐӣи, йр̀нѐӣи, йр̀снѐӣи (йр̀снѐӣи), р̀ѝкнѐӣи, с̀ѐвнѐӣи, с̀ѝнѐӣи, с̀к̀ѝкнѐӣи, с̀р̀кнѐӣи, с̀у̀кнѐӣи, у̀кнѐӣи, ц̀вр̀кнѐӣи, ц̀ѝкнѐӣи, ш̀ѐнѐӣи, ш̀ѝкнѐӣи.* Од глагола познатих само у сложеном облику забележени су: *д̀жѐӣи-нѐӣи, забр̀ѐкнѐӣи, завѐр̀нѐӣи, зао̀ӣи-нѐӣи (Д. зао̀ӣи-нѐӣи), на̀ср̀нѐӣи, одѝкр̀нѐӣи (Д. оѝкр̀нѐӣи), ѝомѐнѐӣи, у̀йр̀ѐнѐӣи, у̀ш̀ӣи-нѐӣи.*

Као код Д. и у Каћу глаголи са *-к-*, *-ѐ-* испред *-ну-* могу ићи и по првој врсти: *збр̀ѐӣи, йр̀мѐӣи, у̀йр̀ѐӣи.* Акценат се мења само у радном глаголском придеву: *с̀ӣѐо, с̀ӣр̀ѐо, забр̀ѐко.*

⁵⁵ Инфинитив ових глагола у Каћу гласи *ѝдѐра̄ӣи, йр̀жѐдѐра̄ӣи.*

Другом акценатском типу припадају: *брѝзнуѝи, звѣкнуѝи, звѝзнуѝи, зѝрануѝи се, јурнуѝи, лануѝи, ѝйснуѝи, сѝрѝнуѝи, чѣркнуѝи*. Остали су непознати.

Од тросложних примера су познати: *заковрѝнуѝи, сѝрмѣкнуѝи (се), шкрѝѝнуѝи*. Друкчији акценат има *лабрѝнуѝи*, а остали се не јављају.

Од четворосложних основа чују се: *кукурѣкнуѝи, чалабѣркнуѝи. Чалабрѝнуѝи* има други акценат, а остали су непознати.

Глаголи друге врсте са (‘) акценатом (и прости и сложени) понашају се у говору Каћа у свим облицима као код Д.: *крѣнем, крѣнуѝи, крѣнуѝа, крѣнуѝо, крѣниѝе, крѣно, крѣнула, крѣнуло, окрѣнем, заковрѣнем, кукурѣкнем*.

б) Са (‘) акценатом кад је основа од два, тѝри или чѣтири слоѝа. Од Д. примера са двосложном основом и (‘) акценатом на првом слогу у говору Каћа су познати: *ѝднуѝи-ѝднем, бануѝи, ѝануѝи, ѝрануѝи, дануѝи, кануѝи, клонуѝи, лануѝи, макнуѝи, мѝнуѝи, ѝлануѝи, свануѝи, слѣнуѝи, ѝакнуѝи, учмануѝи, ѝаѝнуѝи*. Нема акценатских одступања од Д. норме: *ѝднем, ѝднеш, ѝоне, ѝднѣмо, ѝднѣше, ѝдну|ѝднеду; ѝакнуѝи; ѝдони, ѝдониѝе|ѝдониѝе; ѝдно, ѝднула, ѝднуло; ѝдѝонем, ѝдѝонеш, ѝдѝоне, ѝдѝонѣмо, ѝдѝонѣше, ѝдѝону|ѝдѝонѣду; ѝѝидни, ѝѝидниѝе|ѝѝидниѝе; наѝакнуѝи, ѝѝидно, ѝѝиднула, ѝѝиднуло*.

Глаголи са сугласничком групом у основи могу имати инфинитив и радни глаголски придев по првој врсти као и код Д.: *маѝи, маѝо, маѝла, маѝло; намаѝи, намаѝо, намаѝла, намаѝло* и сл.

Д. примери са тросложном основом и (‘) на другом слогу познати у Каћу: *ѝраѝакнуѝи се, ѝлѝѝнуѝи се*. Као и код Д. имају акценте: *ѝраѝакнѣм се, ѝраѝакнѣш се, ѝраѝакнѣ се, ѝраѝакнѣмо се, ѝраѝакнѣше се, ѝраѝакну се|ѝраѝакнеду се; ѝраѝакни се, ѝраѝакниѝе се; ѝраѝакно се, ѝраѝакнула се, ѝраѝакнуло се*.

Глаголи *баѝкнуѝи, јаѝкнуѝи, маѝкнуѝи* имају (‘) акценат, а остали су непознати.

Глагол *лабрѝнуѝи* понаша се као код Д.: *лабрѝнем, лабрѝнеш, лабрѝне, лабрѝнѣмо, лабрѝнѣше, лабрѝну|лабрѝнеду; лабрѝно, лабрѝнула, лабрѝнуло*. Остали Д. примери за тип *лабрѝнуѝи* су непознати.

Глагол *забезѣкнуѝи се* припада другом акценатском типу.

Д. примери за четворосложне основе са (‘) акценатом на другом слогу нису познати у Каћу.

ц) Са (‘) акценатом кад је основа двосложна. У говору Каћа постоје ови Д. примери: *ѝнуѝи-ѝнем, бљѝнуѝи, бѝнуѝи, брѝнуѝи се, бѝбуѝи, бѝђнуѝи, вѣнуѝи, вѣнуѝи, ѝдануѝи се, ѝѝнуѝи, дѝнуѝи, дѣнуѝи, дрѝнуѝи, жѝнуѝи, жѝраѝкнуѝи, жѝвнуѝи, звѣкнуѝи, звѝзнуѝи, звѣркуѝи, зѝснуѝи се, зѝнуѝи, здѝнуѝи, зѝнуѝи, кѝснуѝи, клѣкнуѝи, клѝѝнуѝи, крѣснуѝи, кѝнуѝи, лѝнуѝи, ѝдснуѝи, мѝѝнуѝи, мрѝнуѝи, мрѝнуѝи, муђнуѝи, нѝкнуѝи, ѝѝнуѝи, ѝѝкнуѝи, ѝѝнуѝи, ѝйснуѝи, ѝлѣнуѝи, ѝлѣ-*

снуйи, њљунуйи, њљуснуйи, њљунуйи, њраћнуйи се, њрднуйи, њрснуйи, њркнуйи, рјинуйи, свјснуйи, свјкнуйи, скјнуйи, скјкнуйи, смркнуйи се, сјиснуйи, шрнуйи, шрснуйи, шрнуйи, шунуйи, ћунуйи, черкнуйи, чезнуйи, чућнуйи, шкрјинуйи, шјидинуйи, шунуйи и они који су само сложени: вјаскрснуйи, забленуйи се, зајрнуйи се, њскрснуйи, намјинуйи, ддвунуйи дклизнуйи се, дјврднуйи, дддринуйи, њрзукнуйи.

Акцентатски се ови глаголи слажу са Д.: њнем, њнеш, њне, њнемо, њнеше, њну/њнеду; њни, њнише/њнише; њно, њнула, њнуло; дјнуйи, дјнуйиша, дјнуйио; њдинуйи, њдинем, њдинеду; њдини, њдинише; њдино, њдинула; њдинуйи, њдинуйиша.

Другом акцентатском типу припадају: зајлунуйи, клјкнуйи, мјинуйи, њраснуйи, њрснуйи/њрснуйи, свјркнуйи, смјинуйи, шрнуйи, цјкнуйи, а од сложених: набрјкнуйи, осмјхнуйи се, ошјочјнуйи, њочјнуйи. Остали су непознати.

Поједини глаголи из ове групе у неким облицима прелазе у прву врсту, али им акценат остаје непромењен: дјћи: дјио, дјла; њддићи: њдио, њддила.

4.5.3. Глаголи њреће врсте

Тип њмењи-њмењ/-ем. И прости и сложени глаголи (њзњмењи, разњмењи) познати су у Каћу и акценатски се слажу са Д.: њмењ, њмењи, њме, њмењмо, њмењше, њму/њмењу; њмо, њмела, њмело; разњмењи, разњми; разњмо, разњмела.

Глаголи ддсјењи-ддсјењ, насјењи-насјењ, њрсјењи-њрсјењ, као и смјењи-смјењ које Д. сврстава под чуњи-чуњем у Каћу припадају њмењи-њмењ.

Тип зрњи-зрјем (у Каћу: зрјем). Од Д. примера у Каћу су у употреби два проста, али и они са фонетским изменама: врји-врјем, зрњи-зрјем, а од сложених њзрјењи (зрестаре) и засјањи. Акцентатски се слаже са Д.: зрјем, зрјем, зрје, зрјемо, зрјеше, зрју/зрједу; зрјо, зрјела, зрјело.

Акцентат простих глагола разликује се од Д. норме само у императиву: врј, врјмо, врјше; зрј, зрјмо, зрјше.

Од сложених глагола овог типа само глагол засјањи има акценат по трећој врсти како прописује Д.: засјјем, засјји, засјји, засјјемо, засјјише, засјју/засјјиду; засјјо, засјјела. Сложени глаголи од остала два глагола прелазе у прву врсту, па имамо: њзрјем, њзрјеш, њзрје, њзрјемо, њзрјеше, њзрју; њрњрим, њрњриши, њрњри, њрњримо, њрњрише, њрњри (у Каћу и њрњриду), њзрјо, њзрјела, њзрјело; њрњрио, њрњрила, њрњрило.

Глагол мјњи и у Каћу има акценат као код Д.: мјњем, мјњењи, мјње, мјњемо, мјњеше, мјњу, мјњи, мјњем.

Тип вјдењи (у Каћу: вјдињи) — вјдим: У говору Каћа сви глаголи овог типа имају икавску замену њ. Од Д. примера познати су следећи: вјдињи, вјсињи, свјдињи се, сјњрињи, и само сложени: зајвјдењи, дмјлињи. Акцентатски се слажу са Д.: вјдим, вјдињи, вјди, вјдињмо, вјдињише, вјде/вјдиду; вјди, вјдињише/вјише; вјдио, вјдила; вјђен, вјђена; њзвјдим.

Тип *живеџи* (у Каћу: *живџи*) — *живџим*. Акцент ових глагола одговара Д. норми, али је увек место екавске икавска замена *ѣ*. Већина Д. примера позната је у Каћу: *блѣјаџи*, *бридиџи*, *бучаџи*, *јудиџи*, *дрѣж-даџи*, *дрѣчаџи*, *звѣчаџи*, *зујаџи*, *клѣчаџи*, *крчаџи*, *рѣжаџи*, *рудиџи*, *сѣдиџи*, *скѣчаџи*, *сѣидиџи се*, *сѣјудиџи*, *иџиџаџи*, *иџиџаџи*, *ујаџи*, *учаџи*, *ишѣдиџи*, и само сложени: *залудиџи*, *ојусѣиџи*, *иолудиџи*, *поскујџи*, *иоџиџи*.

У говору Каћа акценат је скраћен у следећим Д. примерима: *ври-иџаџи*, *вриџи*, *иџи*, *сврџи*, *сврџи*, *џџаџи*, *џџаџи*, *џџаџи*.

Примери из Каћа: *вриџи*, *иџи*, *дубџи*, *јѣдиџи*, *лудиџи*, *иџи*.

Због доследно икавске замене *ѣ* овај тип глагола у говору Каћа изједначаје се са типом *иџи-иџим*.

Тип *завидџи* (у Каћу: *завидџи*) — *завидџим*. Једино је овај Д. пример познат у Каћу и акценатски се слаже са Д.: *завидџим*, *завидџи*, *завидџи*, *завидџи*, *завидџи*, *завидџи*; *завидџи*, *завидџи*; *завидџи*, *завидџи*. Други акценат има глагол *насиџаџи*.

Тип *жѣлџи* (у Каћу: *жѣлџи*) — *жѣлџим/-им*. Код већине глагола *ѣ* > *и* и ти глаголи су пришли типу *лѣмџи-лѣмџим*, а глаголи *иџи-иџим* и *бѣлџи-бѣлџим* пришли су типу *усѣиџи-усѣим*.

Глаголи овог типа одговарају Д. норми осим трпног придева где ће у Каћу бити *жѣлџен*, *жѣлџена*, *жѣлџено*, а у презенту увек само *жѣлџимо*, *жѣлџиџе*.

Од Д. примера у говору Каћа овом типу припадају: *бѣдиџи*, *бѣжаџи*, *бѣниџи*, *бѣјаџи се*, *бѣлџи*, *иџи*, *дрѣжаџи*, *жѣдџи*, *жѣлџи*, *кѣиџи*, *лѣжаџи*, *рѣсиџи*, *сѣдиџи*, *сиџаџи*, *иџаџи*, *иџаџи*, *џџиџи* и само сложени: *зѣиџи*, *одлѣи*, *окѣи се*, *скѣи се*.

Неколико глагола овог типа продужило је акценат и они су набројани уз тип *живџи-живџим*, а остали су непознати.

Као и код Д., глаголи код којих се *ѣ* у основи мења у *а*, имају овакав радни и трпни придев: *бѣжѣла*, *бѣја се*, *дрѣжѣла*, *лѣжѣла*, *сиџѣла*, *иџѣла*; *дрѣжѣн*, *дрѣжѣна*, *длѣжѣн*, *длѣжѣна*, *иџѣн*, *иџѣна*.

Од глагола *иџи* (у Каћу *иџи*) познат је само овакав инфинитив. У презенту и радном глаголском придеву овај глагол има акценат као код Д.: *дџу*, *дџеш*, *дџе*, *дџемо*, *дџешџе*, *дџе|дџеду*; *иџо*, *иџѣла*, *иџѣло*.

Сложени глаголи од овог типа такође одговарају Д. норми: *зѣлџи*.

Тип *вѣлџи-вѣлџим* (у Каћу: *вѣлџим*). Као и код Д. у презенту је (") акценат: *вѣлџеш*, *вѣлџе*, *вѣлџемо*, *вѣлџешџе*, *вѣлџу|вѣлџеду*, у осталим облицима: *вѣлџо*, *вѣлџѣла*; *вѣлџен*, *вѣлџена*. Специфичан је облик *вѣлџѣм*, *вѣлџѣш*, *вѣлџѣ*, *вѣлџѣмо*, *вѣлџѣшџе*, *вѣлџѣду* у значењу *више волеџи*.

Сложени глагол *иџи* има акценат *иџи* (Д.: *иџи*) а *зѣлџи* *зѣлџим*.

Тип *зелѣнџи* (у Каћу *зелѣнџи*) — *зелѣнџим*. Због доследно икавске замене *ѣ* у инфинитиву код овог типа глагола, сви примери који се чују у Каћу и фонетски и акценатски потпуно се слажу са типом *иџи-иџим* па ће бити обрађени уз тај тип.

4.5.4. Глаголи четврте врсте

Тип *брањити-брањим*. Као и код Д. и у Каћу је овај акценатски тип, глагола заступљен са великим бројем примера: *бечити, блажити, будити, бунити, бушити, вабити, варити, влачити, њиздити се, њавити, њечити, ирадити, ирешити, ирушити, иушити, давити, давити се, делити, дицити се, дражити, дремити, дужити, дурити се, жарити, жуљити, журити, значити, јавити, једити, језити се, јурити, кадити, њоканити, кварити, кињити, клажити се, кочити, кравити, крајити, кривити, крњити, кружити, кржити, кумити, кумити, лејити, лечити, личити, љубити, љујити, љујити, мазити, омалити, мамити, марити, масити, мацити се, месити, мирити, митити, малити, млачити, мржити, мрсити се, мрсити, мујити, њалити, њечити, њалити, њасити се, њражити, ирејити, ојрљити, ирђити, иуђити, равнити, радити, редити, њорубити, ирерубити, садити, свечити, сладити, служити, служити, слудити се, сирвжити, усјујити, судити, сунити, њанжити, шврдити, њињити, ифражити, иречити, иречити, ирђити, ирјудити се, ирујити, иујити се, љулити, фалити, ладити, ранити, ценити, четити, очечити, ошвањити се, ширити, и само сложени: ириближити се, иобрадити се, завалити, обавесити, освечити, онесвечити, надвисити, њовладити, њовредити се, заљибити се, зањурити се, удаљити, иодарити, иродужити, снјити, искарити, укјити се, раскречити се, окречити, закрјити, скружити, укружити, њокуњити се, уљудити, домањити, замечити, умрјивити се, надмудрити, сјарити, сљобити, ирејречити, зайујити се, нарастити, ироредити, осамити се, наследити, заслечити, оцмљити, њајмурити се, уљудити се, заусити, наерити се, иршврљити, зашљити, најмити, ирјити, узјити и каћки пример *излечити*.*

Ови глаголи акценатски се слажу са Д.: *брањим, брањити, брањо брањимо, брањити, брање|брањиду; фален; брањо, брањити|брањити; брањо, брањила, брањило; забрањим; забрањен, забрањити*.

Од Д. норме одступају ови примери: *блудити — блудим, буљити — буљим, јајити — јајим, жујити — жујим, зајушити — зајушим, лудити — лудим, нарастити — нарастити|нарастим, ојусити — ојустим, ијити — ијитим* (Д. има инфинитив *ијити*), *цвјити — цвјим, црнити — црним*. Сви наведени примери пришли су типу *ирубити-ирубим*. Осим глагола *јајити-јајим* сви су непрелазни па би и по тој особини требало да припадају типу *ирубити-ирубим*. Од Д. норме одступају следећи глаголи: *жечити се-жечитим се, шидити-шидитим, шурити-шурим*. Остали су непознати. Примери из Каћа: *барити-барим, бурити се-бурим се, журити се-журим се, дубити-дубим, личити-личим, најмити-најим, ључити-ључим*.

И за говор Каћа важи напомена коју је И. Стевовић дао за говор Груже да „... многи глаголи 7. врсте (Белићеве) имају . . . у инфинитиву у основи *и* и онда када имају значење *непрелазног* глагола.”⁵⁶ У говору

⁵⁶ О. с. 622.

Каћа то су глаголи: *белити се, вранити се, жупити се, зајрудити се, зеленити се, олупити, остарити, илавити се, црвенити се, црнити се* итд.

Тип *шрубити-шрубим*. Слаже се са Д.: *шрубим, шрубим, шруби, шрубимо, шрубите, шрубе/шрубиду; шруби, шрубите/шрубите; шрубио, шрубила, шрубило; зашрубим, зашрубим, зашруби; зашрубите/зашрубите; зашрубио, зашрубила*. Чују се ови Д. примери: *вирити, вредити, дубити, жмурити, залазити се* (Д. *залити се*), *јавити, какити, кистити, клизити, лајити, мјрити, мрзити, пљивити, плевити, пузити, пујити, расити, рудити, свјелити, сјити, сладити, сирјити, шајити, шјезити, шрубити, шужити, цурити, чамити, чловити, чкиљити* и само сложени: *олупити, ошрубити, оживити, поживити*.

Овамо су пришли глаголи типа *живити-живим*: *белити, бледити, брдити, мјлити, жупити, жупити, кјити, занемити, илавити, расити, рудити, седити, ослјевити, сјидити се, сјудити, шрјити, цвилити, шпјевити* и само сложени *пошудити, ошустити, пошупити, пошрјити*.

Други акценат имају: *бурити се-бурим се, журити-журим, личити-личим, најити-најим*. Акценатски ови глаголи припадају претходном типу *бранити-браним* иако су сва четири непрелазна и по Д. би требало да припадају типу *шрубити-шрубим*.

С друге стране важи Д. констатација да глаголи мењају акценат у зависности од тога да ли су прелазни или непрелазни па се тако са два акцената чују: *сладити: сладим* (*Ја са две кашике сладим кафе*) | *сладим* (*Лена је чорба, чисто слади*), *шужити: шужим* (*Тужа за кућима*) | *шужим* (*Тужа се на децу*). Осим ових Д. примера у говору Каћа овако се понаша и *дубити: дубим* (*Прво дуби пјевце*) | *дубим* (*Зна да дуби на илави*).

Треба напоменути и то да у говору Каћа многи Д. примери немају инфинитивну основу на *и* већ на *а*: *бљевити, (под)бријсати, свјратити, рејсати, ћупити, шкрјити, шпјчати*.⁵⁷

Овом акценатском типу припадају и: *врјити, јорчити, пљивити, шјезити*.

Тип *ја́рложити-ја́рложим*. Код овог типа глагола и у Каћу акценат је у свим облицима исти: *ја́рложим, ја́рложим, ја́рложимо, ја́рложите, ја́рложите/ја́рложиду; ја́рложите/ја́рложите; ја́рложимо; заја́рложим*. Да ли и у Каћу овај тип глагола има акценатску алтернацију у аористу као код Д. тешко је рећи пошто се овај облик врло ретко чује у Каћу. Од Д. примера у говору Каћа се чују: *врјовити се, ваиарити, измјовити се, најја́рложити се, уја́рложити, усјрковити се*.

Тип *једначити-једначим*. Сви примери познати у Каћу имају акценат који прописује Д.: *бекљити се, бирјивити, одрјевити се* (Д. *дрјевити се*), *дивјити се, одомајити се, инајити се, једначити, јунјачити се, кинђурити се, закорјачити, кормјачити, накострјевити се, окрјавити, кревљити се, лешкарјачити, јомајачити се, изојачити се, јазарјачити, уја́рјачити се, ија́рјачити, ијевјачити, ијешјачити, иједјачити, ијосјачити, ијосјачити*

⁵⁷ Слична је ситуација и у говору Гуже (о. с. 623).

се, *иудариши, уразумиши се, рибариши, рованиши, роуиши се, осамариши, сатиариши, скрнавиши, сировалиши, шаманиши, шимариши, шолмачиши, шумачиши, уариши, разузуриши се, шейуриши се, шћућуриши се*, и само сложени *зашуриши, иробуразиши, иовамириши се, зајаламиши, наирабусиши, дозлогрдиши, озлогрдиши, уједиши, зауларши, ирекарданиши, иоиклобучиши се, иокондириши се, ускојиситиши се, (Д. ускојисити), искорениши, окорзиши се (Д. укорзиши се), скочаши се, закукуљиши, докучуриши, замуљуши, обезнаниши се, узнемириши, услаириши се, ојамеиши се, ојасуљиши се, ујоирзбиши, ујоирзситиши, разојачиши, иресамииши, ојашаиши. Остали су непознати. Слагање са Д. је потпуно: *једначим, једначи, једначи, једначимо, једначише, једначе|једначиду; једначи, једначише|једначише; једначио, једначила, једначило; уједначен, уједначена.**

Тип *живојариши-живдијарим*. Слагање се са Д.: *живдијарим, живдијари, живдијаримо, живдијарише, живдијаре|живдијариду; живојари, живојарише; живојарио.*

Од Д. примера чују се: *јосјодариши, кочијаниши, кочијериши се, кријумчариши* и само сложени: *изобичајиши се, обелоданиши-обелоданим.*

Тип *јамиши-јамим*. Акцент је као код Д.: *јамити, јамити, јамитимо, јамитише, јамити|јамитиду; јамити, јамитише; јамитио; зајамити-зајамитим, зајамити, зајамитише; зајамитио, зајамитен.*

Уобичајени су Д. примери: *банчиши, момчиши се, докрајчиши.*

Тип *кицошиши се-кицошим се*. Акцент је без промене: *кицошиши се, кичоши се, кичошимо се, кичошише се, кичоше се|кицошиду се; кичошише се; кичошио се*. Ово је једини глагол овог типа у Кађу.

Тип *ндшиши-ндшим*. Нема одступања од Д.: *ндши, ндси, ндсимо, ндшише, ндсе|ндсиду; ндси, ндшише; ндсио, ндсила; ндшен*. Чују се Д. примери: *вдшиши, водшиши, идшиши, ждшиши, кдшиши, крчшиши, мдшиши, ндшиши, ирдшиши, иусишиши, сдшиши, скдшиши, шидшиши се* и само сложени: *намдшиши се, иромдшиши се-ирумдшим се.*

Други акценат има Д. пример *ддшиши се, заддшиши се*, а остали нису уобичајени.

Тип *лдмиши-лдмим|-им*. У свим облицима акценат је као код Д.: *лдмим, лдмиши, лдми, лдмимо, лдмише, лдме|лдмиду; лдми, лдмише|лдмише; лдмио, лдмила; иломљен, лдмљен.*

Овамо су прешли глаголи типа *ждлиши-ждлим* где *ѣ > и*: *бдшиши, ојладниши, ождниши, ждлиши, кдшиши, лдшиши, рдшиши, сдшиши, ојадниши, џдшиши*, и само сложени: *иоружниши, заирудниши.*

Сложени глаголи од овог акценатског типа у презенту могу имати тројак акценат:

а) *Иши акценат* у *иросшим* и *сложеним облицима*. Од Д. примера у говору Кађа позната су три: *здршиши се-здр се* и глаголи *завдниши, иомдршиши* који у презенту могу имати двојак акценат: *завдни|завдони, ио-*

*модри/їдомдри.*⁵⁸ Овом типу у говору Каћа не припадају *їрїиїиїи, иїуїиїиїи*, а остали Д. примери нису познати.

б) Сложени *їлаїоли* који имају исти број слоїова као *їросїиїи*. То су глаголи са префиксом *с-* која у презенту имају ("): *слдїжїиїи-слдїжїм, слдмїиїи-слдмїм, сївдїрїиїи-сївдїрїм, скрїсїиїиїи-скрїсїїм, скрдїїиїи-скрдїїм, склнїиїи, слвдїиїи, сїдїїиїи, срдчїиїи, сїдїиїиїи, смдїждїиїи, зїрдзїиїи се, зїрдмїиїи*.

в) Код сложених се акценатаї *ї*реноси на *ї*рефикс као (') (*їолодмїиїи-їдлодмїм*). Ова група глагола је најбројнија и већина је позната у Каћу: *їодбдчїиїи се-їодбдчїм се, їребрїдїиїи-їребрїдїм, развдїрїиїи-развдїрїм, навдїиїиїиїи-навдїиїиїм, оїлодбїиїи-дїлодбїм, заїндїїиїи се, доїддїиїи се, уїдїїиїи се, уїдсїиїиїи, изїубїиїи, раздвдїїиїи, надддїїиїи, оддцнїиїи, удрдбїиїи, озндїїиїи се, наздбїиїи, заклнїиїи, сукдбїиїи се, налдїжїиїи, замїїлїиїи се, намндїжїиїи се, замдрїиїи се, замдчїиїи, надїиїїрїиїи, наїдїїиїи, заїдїиїиїи, расїдрїиїи, исїдсїиїиїи, їордбїиїи, одрднїиїи се, ордсїиїи се, їрїсвдїїиїи, усїиїнїиїи, їосдлїиїи, засдїиїиїи се, заївдїрїиїи, наїдїиїиїи, наїдїрїиїи, їрїшїдчїиїи, їоїрдїиїиїи, изучїиїи, їочдсїиїиїи, зачїнїиїи, усїдрїиїи, усїїїрдїїиїи, оддбрїиїи, заклдїиїиїи, укрдїиїиїи, обндвїиїи, обдрїиїи, удчїиїи, їрослдвїиїи, наслнїиїи, уїдїиїиїи*.

Други акценат имају глаголи: *двдбрїиїи, додвдбрїиїи-додвдбрїм, крїиїиїи, їрїкрїиїиїи-їрїкрїиїм*.

Код сложених глагола типа *лдмїиїи-лдмїм* у 1. и 2. лицу плурала презента имамо следећу ситуацију:

а) од глагола који имају исти акценат у сложеним облицима као у простим само глагол *завднїиїи-завднїмо* има акценат какав би се очекивао, иако и он може имати и други акценат: *зїзвонїмо*. Остала два глагола, где бисмо очекивали (') акценат на пенултими, немају тај акценат него су у овим лицима пришли акценатском типу са (') акцентом на префиксу: *здорїмо, їдомдрїмо*.

б) глаголи са (") акцентом у презенту тај акценат задржавају у свим лицима: *слдмїмо*.

в) Глаголи код којих се акценат преноси на префикс у 1. и 2. лицу плурала презента имају: *їрїброїїмо, дбоїїмо*.

У осталим облицима код сложених глагола акценат је као у инфинитиву: *завднїиїи-завднї, завднїиїе/завднїїе, завднїо; слдїжїиїи-слдїжї, слдїжїиїе/слдїжїїе, слдїжїо; їодбдчїиїи се-їодбдчї се, їодбдчїиїе се/їодбдчїїе се, їодбдчїо се*. Акценатску алтернацију имамо у трпном придеву *слдмїиїи-слдмїїен, изїубїиїи-изїубїїен* и у императиву код глагола који губе последњи вокал у основи: *уїдїїиїи се-уїдїї се/уїдїї се, уїдїїиїе се/уїдїїїе се, раздвдїїиїи-раздвдїїи/раздвдїї, раздвдїїиїе/раздвдїїїе* итд.

Тип *бележїиїи-бележїм*. Одговара Д. норми: *бележїи, бележїи, бележїмо, бележїиїе, бележїе|бележїїду; бележїи, бележїиїе|бележїїе; бележїио, бележїила; забележїен*.

⁵⁸ Ови глаголи и код Д. имају двојак акценат.

Овом типу припадају бројни глаголи и код Д. и у говору Каћа, а овде ће бити наведени само неки: *биберити, ідїовити, данїубити, уда- рити, кубурити, кулучити, нїшанити, сакашити, слндарити, ідварити, шїфрїлїшити*. Од Д. примера за сложене глаголе у Каћу су познати и овом акценатском типу припадају следећи: *обездобразити, оїдаучити, оїд- равити се, оїдрасити се, оїдїарити се, іредвдсїручити, урсїжлївити се, уїрдсїручити*.

Други акценат у Каћу имају: *оїкорачити, орїачити се, іреобразити се, іркосити, раскорачити се*.

Тип *іовдрити-іоворим*. Као и код Д. и у говору Каћа овим глаголима се помера акценат у презенту и трпном придеву: *іовдрити-іоворим, іово- рен*. У осталим облицима је: *іовдри, іовдрити/іовдрие, іовдрио, іовдрила, іовдриле*. У Каћу се чују и: *іолдвити, ірїїїїдмити* (прост глагол *їїїїд- мити* није уобичајен). Глагол *ромдрити* припада следећем акценат- ском типу. Овом типу у Каћу припада и глагол *сведдчити-сведочим*.

Тип *їрїейрїти-їрїейрїм*. Акценат је као код Д.: *румєним, румєнши, румєни, румєнїмо, румєнїше, румєне/румєнїду; румєни, румєнїше/румєнїе; румєнио, румєнила, румєнило*. Познати су ови Д. примери: *жубдрити, вїдрити се, црвєнїти се, црвєнїти, шарєнїти се, шейєлїти се, бокдрити се, весєлїти се, срамдїтїти, уврємєнїти се, іоїосїдїїти се, уїокдїїти се, уїемєлїти*. Овде спадају и глаголи типа *зелєнїти се-зелєним се* због доследно икакске замене. Познати су само сложени глаголи: *їорумєнїти, оспрїїїїти, зацрвєнїти се, іоцрвєнїти*.

Као и код Д. сложени глаголи овог типа могу имати двојаки акце- нат у презенту:

а) Акценат код сложених глагола остаје на месту где је код простих: *завїдрїти се-завїдри се, зажубдрїти-зажубдри, зазелєнїти се-зазелєни се, заїрїейрїїти-заїрїейрї, зашеїєлїїти-зашеїєлїм, нарумєнїїти-нарумєнїм, ушарєнїїти се-ушарєнїм се*.

б) Акценат сложених глагола помера се на први слог основе: *їро- весєлїїти се-їровєселїм се, оспрамдїїїїти-оспрамдїїїм се, разбокдрїїти се-раз- бокдри се* и глаголи који се чују само у сложеној форми: *оїжалдсїїїїти- оїжалдсїїїїм, іоїосїдїїїїти се-іосїдїїїїм се, уврємєнїїти се-уврємени се, удо- сїдїїїїти се-уддсїїїїм се*.

Други акценат имају ови Д. примери: *оцємерїїти, іїсїїїїїїти*, а остали нису познати.

Тип *бєсїослїчїїти-бєсїослїчїм*. Акценат је као код Д.: *бєсїослїчїм, бєсїослїчїи, бєсїослїчї, бєсїослїчїмо, бєсїослїчїо, бєсїослїчї, бєсїослї- чїше*. Од Д. примера за овај тип познати су прост глагол *бєсїослїчїїти* и само сложени: *закїлућерїїти (се) и оїрзничавїїти*. Остали Д. примери су непознати.

Тип *керєбечїїти се-керєбечїм се*. У презенту, радном глаголском при- деву и императиву акценат је исти, тако је и у Каћу. Осим наведеног ни један прост глагол од Д. примера није познат. Од Д. примера за

*вѣишайи, разиранаи се, оѣулаиш, склѣишайи, олакшайи, смањайи се, оидогаиш, освѣилаиш, оидлашайи, сийишайи се, оидеишайи, ишѣрдаиш доче-
пайи се.*

Други акценат имају *врчайи, кланцаиш, клѣзаиш се, кѣрваиш се, ирлаш, рѣиш, срлаш, ујаиш* и само сложени: *ддакаиш* и *силлаваиш*. Са дублетним акцентом се чују *бацаиш/бацаиш, ѣцаиш/ѣцаиш, балшайи/бал-
шайи*.

Глагол *имаиш* нема презент *имадем, имадем*. Акценат у презенту је двојак: *ѣмам, ѣмаш, ѣма, ѣмамо, ѣмаиш, имају/ѣмаду; ѣма, ѣмаш, ѣма, ѣмамо, ѣмаиш, имају/ѣмаду*.

Тип *вѣчераиш-вѣчерам*. Акценат је исти у свим облицима и од Д. примера овом типу припадају: *ваљушкаиш се, вѣчераиш, љуљушкаиш (и љуљушкаиш), удараиш* и само сложени *оидравлаиш се, забораваиш*.

Други акценат има глагол *ѣвѣркаиш*, а остали нису познати.

Тип *баишнайи-баишнѣм*. У презенту се акценат мења у множини: *баишнѣмо, баишнѣиш, баишнаду/баишнају*, а у осталим облицима је *баиш-
нај, баишнајиш, бѣишно, бѣишнала, смежурѣн*. Код сложених остаје (') и (') на истом месту, а где је код простих (") прелази на први слог: *из-
баишна, избашнѣмо, избашниш, избашнѣн*.

Од Д. примера познати су: *барѣшайи, баиришайи се, баулаш, баца-
каиш се, беласайи се, бурѣшайи, вијушайи, ѣолишайи, ѣомилаш, издѣвѣшайи,
дромбулаш, јуришайи, калѣжсаш се, камѣшайи, клоидарш, искобѣлаш
се, колѣбаш се, колѣшайи, комадаш, комѣшайи се, корѣчаш, кривѣдаш,
ландарш, леишайи, маидарш, оишѣшайи, ѣерушайи, ѣискараш, ѣра-
ѣкаш се, ѣуцкараш, рачунаш, рѣшѣшайи, сайѣнаш, свѣилѣушайи се,
ѣиѣураш, сѣроидишшайи се, шѣамбураш, шѣаласаш се, шѣиѣураш се, шѣрабу-
њаш, шѣрѣкараш, шѣришшайи, черушайи, и само сложени *смандрлаш,
смежурш се, онѣмѣш*.*

Други акценат имају *шѣоцилаш се, шѣумарш, фијукаш*.

Тип *руковѣдаш-руковѣдѣм*. Познат је још Д. пример *ѣришѣљѣиш се*⁶⁰ и оба ова глагола понашају се у складу са Д. нормом. У 1. и 2. лицу множинѣ презентѣ је *руковѣдѣмо, руковѣдѣиш*; у императиву *руковѣдѣј, руковѣдѣиш*; у *руководѣ*.

Тип *зѣиш-зѣам*. Д. глаголи *зѣиш* и *сѣиш* и Каѣу гласѣ *зиш* и *сиш*, а по овом типу у Каѣу иду глаголи *знаиш* и *дѣиш* које Д. сврстава под тип *чуш-чуш*. Парадигма ових глагола изгледа овако: *знам, знаш, зна, знамо, знаиш, знају/знаду; знај, знаиш; знао, знала; знан*. Глагол *дѣиш* одступа од овога само у радном глаголском придеву: *дѣо, дѣла, дѣло*.

Тип *ѣлѣдаш-ѣлѣдам*. Као и код Д. у свим облицима акценат остаје непромењен: *ѣлѣдѣмо, ѣлѣдѣиш, ѣлѣдају/ѣлѣдѣду; ѣлѣдај, ѣлѣдо, ѣлѣдала*.

⁶⁰ О овом глаголу било је рѣчи уз тип *блаѣослѣвиш-блаѣослѣвим*.

Глагол *ионéтаиџи* познат је само у сложеном облику *заионéтаиџи* одионéтаиџи, а и презент му се разликује од Д. — у Каћу је *заиднéтам*.

Тип *кокодáкаџи-кокодáчем* Акценат је у свим облицима као код Д., а поред наведеног познат је још само глагол *кукуруéкаџи*.

Тип *драџи-дрем*. Слаже се са Д. У инфинитиву и императиву је ('): *драџи-дри; и́скаџи-ишиџи*, а у презенту и трпном придеву је ("): *дрем, дра́н; ме́џем, ме́џан*.

Према акценту у радном глаголском придеву ови глаголи се деле:

а) Радни глаголски придев: *дро, дрáла, дрáли*. Од Д. примера за овај тип у Каћу се чују следећи глаголи: *и́лдрáџи, дрáраџи, дрáраџи, локáџи, драџи, и́ењаџи, и́оздбаџи, сџењаџи, че́шаџи*. Други акценат има глагол *сџе́раџи, шесáџи*, а остали нису познати.

б) Радни глаголски придев као и инфинитив: *иско, и́скала, и́скаџи*. Примери за овај Д. тип: *ба́кџаџи се, брeкџаџи, и́рaкџаџи, и́рoкџаџи, да́кџаџи, дркџаџи, и́скаџи, ка́шлáџи, кeвџаџи, кликџаџи, ла́таџи, ли́скаџи, ме́џаџи, сикџаџи, склeџи́џаџи, и́рeџи́џаџи*. Глагол *шáџи́џаџи* познат је само у облику *шáџи́џаџи*.

Други акценат имају *крeсáџи* и *склeџи́џаџи*, а остали су непознати.

Д. подела на типове по томе какав акценат имају сложени глаголи у радном глаголском придеву у Каћу не важи пошто је у радном глаголском придеву, као и у трпном, уопштен ("): *и́дме́џáла, зáдркџáли, нáлаџáла, и́длокáло, и́дoро, ддерáн, дблáџан*.

Тип *ки́дисаџи-ки́дишем*. Нема никаквих акценатских промена: *ки́дишeмо; киди́ши; кидисо; жџи́осáн*. Код сложених глагола акценат остаје на основи: *на́и́рaсáџи; на́и́рaшиeмо; на́рeндџи́џи; на́и́рaсo, на́и́рaсáла; на́рeндџи́сáн*. У Каћу долазе и ови глаголи: *крúнисáџи, и́áџи́осáџи, и́лeџосáџи* и само сложени *о́и́рaсáџи*.

Тип *блeбџи́џаџи-блeбeџем*. Овај тип се слаже са Д. нормом, а познати су следећи Д. примери: *блeбeџаџи, брбдџаџи, клeџдџаџи, клoкдџаџи, крeкeџаџи, малáксáџи, скакúџаџи, шордкáџи, цвoкдџаџи, цвркúџаџи, шáџи́џуџаџи*.

Акценатски овај тип изгледа овако: *блeбeџем, блeбeџеш, блeбeџе, блeбeџeмо, блeбeџи́џе, блeбeџу|блeбeџeду; блeбeџи, блeбeџи́џе|блeбeџи́џе; блeбeџо, блeбeџáла, блeбeџáло; блeбeџáн, блeбeџáна*.

Другачији акценат имају: *ба́укаџи, ја́укаџи, лeлeкаџи, ма́укаџи, и́џу́каџи, џи́у́каџи, колeбаџи се-колeбам се, ми́рисáџи-ми́рџи́џи*.

Тип *ка́џа́рисáџи-ка́џа́ришем*. Акценат се слаже са Д. у свим облицима, а познати су следећи Д. примери: *бе́џенџисáџи, бо́џадисáџи, калдрми́сáџи, ка́џа́рисáџи, курџи́áлисáџи, ма́џи́сáџи, и́џу́кáлисáџи*. У свим облицима је исти акценат.

Типови *крми́укаџи* и *вараклeисáџи* су непознати у Каћу.

Тип *сла̑иши-ша̑љем*. Чује се и други Д. пример *кља̑иши*. Глагол *сла̑иши* има презент само са уметнутим -а-: *ша̑љем, ша̑љеш, ша̑ље, ша̑љемо, ша̑љеште, ша̑љу/ша̑љеду*, а у осталим облицима имамо: *ша̑љи, ша̑љиште/ша̑љите; сла̑о, сла̑ала; клан̑, клан̑а*. Код сложеног је: *идша̑љем/идшиљем*, а од *закла̑иши-закољем, закољемо, закољеште, закољеду/закољу; закљи, закљиште/закљише; закло, заклала; заклян̑, заклян̑а*.

Тип *бриса̑иши-бришем*. У свим облицима акценат је исти *брише̑мо; бриши; брисала; брисан̑*. Код сложених је такође акценат увек на истом слугу: *избриса̑иши-избришем, избрише̑мо; избриши; избрисо; избрисан̑, избрисана̑*.

У употреби су ови Д. примери: *вѣра̑иши се, дѣрѣа̑иши, дѣврѣа̑иши, дѣза̑иши, ма̑за̑иши, ми̑ца̑иши, ни̑ца̑иши, њла̑ка̑иши, р̑за̑иши, р̑еза̑иши, сви̑ица̑иши, сѣи̑ја̑иши, сѣи̑за̑иши*, и само сложени *извира̑иши, на̑и̑ња̑иши, издиса̑иши, њрд̑ждира̑иши, зак̑ли̑ња̑иши, ид̑ми̑ња̑иши, за̑и̑и̑ња̑иши, њр̑ѣи̑ра̑иши се, на̑срѣа̑иши, за̑и̑и̑ца̑иши, на̑чи̑ња̑иши*.

Други акценат имају *закрѣа̑иши, ка̑и̑ља̑иши, о̑рѣба̑иши, њри̑љѣска̑иши, сѣи̑са̑иши*.

Трећа *ѡодѣруѡа*

Тип *бра̑иши-бѣрем*. Сви глаголи понашају се као код Д. Глаголи *бра̑иши* и *ѡра̑иши* имају исте акценте у свим облицима: *ѡѣрем, ѡѣреш, ѡѣре, ѡѣре̑мо, ѡѣреште, ѡѣру/ѡѣреду; ѡр̑а̑о, ѡр̑ала; ѡр̑ан̑, ѡр̑ана̑; ѡѣри, ѡѣриште/ѡѣрише*, глагол *звѣи̑ши* разликује се од ова два само у презенту: *звѣм, звѣеш, звѣе, звѣемо, звѣеште, звѣу/звѣеду*, а глагол *ѡка̑иши* се са осталима слаже само у трпном придеву *ѡкан̑, ѡкана̑*, док у осталим облицима има *ѡкам̑, ѡка̑ш, ѡка̑, ѡка̑мо, ѡка̑ише, ѡка̑ју/ѡка̑ду, ѡка̑о, ѡка̑ла, ѡка̑ј, ѡка̑ише*. Код сложених глагола акценат је код свих на првом слугу у инфинитиву: *дѣра̑иши, дѣра̑иши, дѣзвѣа̑иши, дѣка̑иши*. Акцентатски се једнако понашају *дѣра̑иши* и *дѣра̑иши*: *дѣерем, дѣереш, дѣере, дѣере̑мо, дѣереште, дѣеру/дѣереду; о̑ѣри, о̑ѣрише/дѣереште; дѣро, дѣрала; дѣран̑, дѣрана̑*. Глагол *дѣка̑иши* има акценат на префиксу: *дѣк̑ам̑, дѣк̑а̑ш, дѣка̑, дѣка̑ју*, осим у 1. и 2. лицу множине *дѣка̑мо, дѣка̑ише*. У осталим облицима је *дѣкала, дѣкало; дѣкан̑, дѣкана̑, дѣкано, дѣка̑ј, дѣка̑ише*, а глагол *дѣзвѣа̑иши* има акценат на основи у презенту и императиву: *доздвем, доздвеш, доздвѣ, дозвемо, дозвеште, дозвѣу/дозвѣду; доздвѣи, доздвѣише/доздвѣише*, а на префиксу у радном и трпном придеву: *дѣзвѣо, дѣзвѣала; дѣзвѣан̑, дѣзвѣана̑*.

Тип *ка̑ја̑иши се-ка̑јем се*. Акценат је исти у свим облицима осим у императиву: *ка̑јем се, ка̑јеш се, ка̑јѣ се, ка̑јемо се, ка̑јеште се, ка̑јѣ се/ка̑јѣду се; ка̑јѣ се, ка̑јала се; о̑ка̑јан̑, о̑ка̑јана̑; ка̑ј се, ка̑јише се*. У сложеним облицима акценат је увек на првом слугу: *ѡѣре̑ја̑иши-ѡѣре̑јем, ѡѣре̑јеш, ѡѣре̑је, ѡѣре̑јемо, ѡѣре̑јеште, ѡѣре̑ју/ѡѣре̑једу; ѡѣре̑јо, ѡѣре̑јала; ѡѣре̑јан̑, ѡѣре̑јана̑; ѡѣре̑ј, ѡѣре̑јише*.

У Каћу се јављају ови Д. примери: *бѣја̑иши, вѣја̑иши (ventilare), вѣја̑иши (ululare), ѡр̑ѣја̑иши, л̑ѣја̑иши, сѣја̑иши, ѡѣја̑иши, ѡр̑ѣја̑иши, а̑ја̑иши*. Други акценат има *ѡра̑ја̑иши*. Глагол *ча̑ја̑иши* је непознат.

Тип *кѡва̑иши-кѡјем*. У свим облицима, осим императива долази (̑) акценат: *кѡјем, кѡјеш, кѡје, кѡјемо, кѡјеште, кѡју/кѡједу; кѡво, кѡвала; кѡ-*

ва̄н, кд̄ва̄на; к̄ӯј, к̄ӯјџе. У сложеним облицима акценат је на основи само у инфинитиву *окд̄ва̄иши*, а у осталим облицима је на префиксу: *окӯјем, окӯјеш, окӯје, окӯјемо, окӯјџе, окӯју/окӯјџу; оково, окова̄ла; окова̄н, ок-ова̄на, окова̄но; ок̄ӯј, ок̄ӯјџе*.

Сви Д. примери су уобичајени: *б̄љува̄иши, б̄рија̄иши, к̄љува̄иши, њ̄љува̄иши, сна̄ва̄иши, т̄рдва̄иши*.

Тип *сме̄ја̄иши се-сме̄јем се*. Не слаже се са Д. у 1, 2. и 3. лицу множине презента пошто је у Каћу *сме̄јемо се*,⁶¹ *сме̄јџе се, сме̄јџу се*. У осталим облицима имамо: *сме̄јем се, сме̄јџи се, сме̄јџе се, сме̄јџу се; сме̄ј се, сме̄јџи се; сме̄јо се, сме̄јџа се; њ̄д̄ја̄н*. У сложеним облицима је: *насме̄ја̄иши се, насме̄јем се, насме̄јџи се, насме̄јџе се, насме̄јџу се; насме̄јџо се, насме̄јџа се; насме̄јџи се, насме̄јџу се; насме̄јџо се, насме̄јџа се; насме̄јџи се, насме̄јџу се; насме̄ј се, насме̄јџи се*.

Поред наведеног познати су и глаголи: *њ̄д̄ја̄иши* и *р̄ва̄иши се*. Од глагола *њ̄д̄ја̄иши* нисам имала прилике да чујем множинске облике презента.

Тип *ка̄зи́ва̄иши-ка̄зујем*. Битна морфолошка разлика између Д. мера и ситуације у Каћу је у томе што је место презентске основе *-ује-* у Каћу увек инфинитивна основа *-ива-* у презенту: *на̄ђ̄ивам*. Осим у облику, у презенту постоји разлика у поста акценатској дужини: место Д. дужине на ултимима (*да̄рӯјем*) у Каћу је дужина увек непосредно иза акцената: *да̄р̄ивам*.

И за Каћ важи констатација коју је И. Стевовић дао за Гружу⁶² да је често основа *-ива-* замењена основом *-ава-*, па тако у Каћу имамо увек: *до̄вр̄и́ва̄иши, з̄ра̄ња̄ва̄иши се, ис̄и́ра̄з̄и́ва̄иши, лӣи́с̄ва̄иши, о̄ла̄ни́ва̄иши, њ̄о̄ле̄да̄ва̄иши, њ̄рӣбли́ж̄и́ва̄иши, уда̄ла̄ва̄иши* и сл.

Код неких глагола примећује се колебање па се могу чути и са основом на *-ива-* и са основом на *-ава-*: *за̄ӣи́и́и́ва̄иши/за̄ӣи́и́и́ва̄иши, раз̄бла̄ж̄и́ва̄иши/раз̄бла̄ж̄и́ва̄иши*, а за глагол *за̄вр̄и́и́ва̄иши/за̄вр̄и́и́ва̄иши* важи констатација коју И. Стевовић даје за говор Груже „... да су основе на *-ива-*, *-ава-* знак сementичке разједначености, нпр. *за̄вр̄и́и́ва̄иши сено, а за̄вр̄и́и́ва̄иши њосао, њуи, раи, живои* итд.”⁶³ Постоји још једна сличност између говора Каћа и говора Груже, а то је што „... некад према Даничићевим глаголима на *-ива-* стоје стари итеративи на *-а-*: *Даничић њ̄роби́ри́ва̄иши у Гружи њ̄роби́ра̄иши, њ̄ре̄ле̄ђ̄и́ва̄иши-њ̄ре̄ле̄да̄иши, обӯки́ва̄иши-обла̄чи́иши* . . .”⁶⁴

Инфинитивну основу као код Д. у Каћу имамо у следећим примерима: *до̄ба̄ци́ва̄иши заб̄ра̄ња̄ва̄иши, но̄ђ̄и́ва̄иши, њ̄о̄бе̄ђ̄и́ва̄иши, сва̄ња̄и́ва̄иши, це̄ли́ва̄иши* и сл.

⁶¹ Иако Б. Николић у Говору Срџа (стр. 297), где говори о типу *сме̄ја̄иши се-сме̄јем се*, тврди да овај глагол има акценат као код Д., он у примерима наводи *сме̄јемо се* што се не слаже са нормом, а слаже се са ситуацијом у Каћу.

⁶² О. с. 630.

⁶³ О. с. 630.

⁶⁴ О. с. 630.

Акцентски и облички ови глаголи у говору Каћа слажу се са Д. у трпном придеву: *дàрѝван, дàрѝвана, дàрѝвано* и у радном глаголском придеву: *дàрѝво, -ла, -ло*.

Разлика постоји у императиву пошто се он у говору Каћа гради од основе на *-ива-*: *дàрѝвај, џèлѝвајѝте*, а код Д. је: *кàзѝј, кàзѝјѝте*.

Тип *зàвèйоваѝти-зàвèйујем*. Акцент је у свим облицима на истом месту: *зàвèйујемо; зàвèйово; зàвèйуј; зàвèйовàн*. Овде долазе следећи Д. примери: *зàвèйоваѝти, нàлѝковаѝти, нàйѝсѝвововаѝти, ѝрòроковаѝти, рàзлѝковаѝти, сàвèйоваѝти*.

Тип *ѝазàрѝваѝти-ѝазàрѝвам* (Д. *ѝазàрѝујем*). Као и тип *кàзѝваѝти* и овај тип морфолошки се разликује од оног што прописује Д.: *ѝазàрѝвам, ѝазàрѝвати, ѝазàрѝва, ѝазàрѝвамо, ѝазàрѝваѝте, ѝазàрѝвају|ѝазàрѝваду; ѝазàрѝвај, ѝазàрѝвајѝте; ѝазàрѝво, ѝазàрѝвала; ѝазàрѝван, ѝазàрѝвана*.

Познати су следећи Д. примери: *завàрѝваѝти, оѝлакѝваѝти, сѝрòва-љѝваѝти*, и само сложени *докусуриваѝти, забашуриваѝти, исѝоварѝваѝти, уѝрòѝаѝћѝваѝти, уѝшамàњѝваѝти*.

Глаголи типа *околомаћѝваѝти* и *ѝрàзноваѝти* нису познати.

Тип *ѝсòваѝти-ѝсѝујем*. И у Каћу је у презенту, радном и трпном придеву увек (°) акцент: *ѝсѝујемо, ѝсòво, ѝсòвàн*, а у императиву (°): *ѝсѝј, ѝсѝјѝте*. Код сложених је: *оѝсòваѝти-òѝсујем; òѝсово, òѝсовàла; òѝсовàн, òѝсовàна; òѝсѝј, òѝсѝјѝте*. Други Д. пример чује се само у сложеном облику *ѝоѝѝòваѝти*.

Тип *кѝѝòваѝти-кѝѝујем*. Репартиција акцената је као код Д.: исти је у презенту и императиву: *кѝѝујемо, кѝѝујѝте; кѝѝуј, кѝѝујѝте*. У радном глаголском придеву имамо *кѝѝово, кѝѝовàла*, а у трпном *кѝѝовàн, кѝѝовàна*.

Код сложених је акцент на основи у инфинитиву, презенту и императиву: *накуѝдоваѝти-накуѝујем-накуѝуј*, а у радном и трпном придеву је на префиксу: *нàкуѝово-нàкуѝовàла-нàкуѝовàн-нàкуѝовàна*.

У Каћу имамо ове примере: *болòваѝти, вѝлòваѝти, вèкòваѝти, војèваѝти, ѝладòваѝти, девòваѝти, дуòваѝти, ѝосѝòваѝти, дарòваѝти, добòваѝти, зѝлòваѝти, кумòваѝти, лудòваѝти, мирòваѝти, момкòваѝти, мудрòваѝти, ѝоѝòваѝти, ѝослòваѝти, ѝуѝòваѝти, редòваѝти, робòваѝти, рукòваѝти (се), ѝшамнòваѝти, ѝр̀òваѝти, ѝуѝòваѝти, шурòваѝти|шурòваѝти*. Други акцент имају: *в̀рòваѝти* и *ѝòшоваѝти*.

Тип *дèсèйковаѝти-дèсèйкујем*. Акцент је исти у свим облицима: *дèсèйкујемо, дèсèйково, дèсèйковàла; дèсèйкуј; дèсèйковàн*, а чују се и *àрѝѝòваѝти, àнѝковаѝти, òдлѝковаѝти, òдручкаваѝти, јàдиковаѝти, кàѝѝѝòваѝти, кѝлуковаѝти, нàѝредоваѝти, òбѝловаѝти, òдлѝковаѝти, ѝр̀ѝдиковаѝти, ѝгèѝр̀ѝоваѝти*.

Д. типови *ѝосѝòòваѝти, уѝѝѝèљеваѝти, чèмèр̀ѝковаѝти, ѝр̀ѝѝѝèљòваѝти* нису уобичајени у Каћу.

Тип *в̀рòваѝти-в̀р̀рујем*. Нема никаквих акценатских промена: *в̀р̀рујемо; в̀р̀руј; в̀р̀рово, в̀р̀ровàла; мѝловàн*. У Каћу долазе осим поменутих

ја̀здоваӣи, ле̄шо̀ваӣи, мо̀ловаӣи, не̄то̀ваӣи, ра̀доваӣи се, ра̄шо̀ваӣи, све̄шо̀ваӣи, с̄ло̀ваӣа, ш̄до̀ловаӣи, ш̄ре̄бо̀ваӣи, ца̀роваӣи, че̄шо̀ваӣи, ш̄ӣшо̀ваӣи. Другачији акценат има *шо̀шӣдо̀ваӣи*, а остали нису познати.

Тип *зна̀меноваӣи-зна̀менујем*. Акценатски се слаже са глаголима типа *ве̄роваӣи-ве̄рујем*, а познати су: *зна̀меноваӣи, њ̀меноваӣи, ка̀меноваӣи, њ̀р̄сӣе-новаӣи*.

Тип *ле̄ве̄н̄шо̀ваӣи-ле̄ве̄н̄шо̀ујем*. Познат је само овај глагол који је ретко у употреби, па осим презента нисам имала прилике да чујем остале облике.

4.6. АКЦЕНАТ ПРИЛОГА

Д. није обрадио акценат ове врсте речи, па сам зато ситуацију у Каћу поредила са примерима које даје Михаило Стевановић у *Савременом српскохрватском језику I*.

Прилог *ју̀ју̀ӣру* обичнији је у облику и са акцентом: *ју̀ӣру*. Као у Срему и Госпођинцима и у Каћу постоје акценатски дублети *до̀ле|до̀ле, њ̀дре|њ̀дре*.⁶⁵

Код прилога *до̀ва̀мо, до̀на̀мо* јавља се постакцентска дужина.

Примери *њ̀с̄ӣрма, њ̀ӣрма*, које Б. Николић наводи за Срем, у Каћу имају други акценат: *њ̀с̄ӣрма, њ̀ӣрма*.⁶⁶

Акцентско подударане између Срема, Госпођинаца и Каћа постоји у примеру: *у̀ну̀ӣра|у̀ну̀ӣра, у̀ну̀ӣри|у̀ну̀ӣри*.

Прилози *ш̄до̀лко, ко̀лко, њ̀до̀лко, њ̀ко̀лко* уобичајени су у овој редукованој форми као и у Госпођинцима.⁶⁷

Са двојаким акцентом чује се заменички прилог *ид̄* (у Каћу *дӣ*), код којег дистрибуција акцената зависи од тога да ли је употребљен самостално или у реченици. У првом случају је (˘) акценат: *Дӣ? Код мене?*, а у другом је (˘): *Дӣ њеи? Дӣ ид̄еи?*⁶⁸

⁶⁵ О. с. 125, 304.

⁶⁶ О. с. 304.

⁶⁷ О. с. 125.

⁶⁸ Овако је и у говору Груже, (о. с. 600).

ТЕКСТОВИ

„Слушај, Сава, никад нас видио у живòту ниси.” И ја кажем: „Нисам и нећу да вас видим.” Ондак сам ја њи нашо у Новом Саду трајес девеете године. Њи двојицу сам ја нашо у парку, то је било лето, отприлике јули месец, а августа месеца су уапсили обадвојицу, а код мене је била, ди сам ја био на Раћном òстрву ту шумар, ту је била робијашка башта, па с' ту долазили робијаши, копали башту и шта ја знам радили њине полове, имали су двадест и два јутра.

Код нас је било у нашем Каћу двашест иљада комада оваца, а било је прико три иљаде комада крава, а било је четир чопора свиња, сваки је свињар имо око иљаду комада. Е тако је то ондак било стòке. Ондак се то кадгода који је сирòма, нема ништа, не ради и блестан. Ондак сам закољем ја свињче, јел јуне, јел теле, ондак ајд дај и тим меса што нема. Ондак млéка нема. Нема краве, нема ништа. Ондак дај му и млéка и сира мало. Ето ту било код нас три-четир куће па што су навек долазили код нас. Ни бундèва нису имали, бундèва, онд то било црни бундèва сèјало па у свакој авлији по двадест кола ко је био радин. Онда те бундеве деца јел то је било пèћке лèтње те по десет-пèтнајст бундèва се расече па се извади сèме и она срèдина и онда те бундеве пèку бабе и онда то деца једу. А сèме, ту било òлајница код нас, то је било онда коњ вùко òколо онда см(о) ми деца ишли и тèрамо тог коња код тог дèде Мацара био Јòшка.

(Сава Тарунџија, 1906)

Ја сам онда òсто а òтац ми је прòпо у првим свèтским рату а ја сам с дèдом òсто и дèда мене одранио, и на њèга сам навико, сирòтиња били док . . . Ишли смо зими косили трску и сечемо дрва, а чак мој дèда, òцов òтац он је тргово са сèном, са сламом и тако, а ја сам већ с њиме ондак ишо кад ми је било дванајст-тринајст гòдина и идемо заједно у Нови Сад на пијаце, па он куп још једног коња, једног смо навек држали па на двоје кола, он напред, а ја за њим òдемо на пијаце тамо код Титове касарне па ондак он сам жур да прода моја кола прва па да мене пошље кући, да он òстане иза мене, он воло да пије . . . Сирòмашни смо били здравò, ондак кад он òстане иза мене оно нема га

кући, баба моја изгледа свак час. То било там код нас ледине, гледамо у ледине, није било там више кућа . . . У њиве она сам иде . . . Треба да нам донесе из Новог Сада леба, немамо код куће леба . . . од пекара пет кила. Ми волели тај пекарски лебац. Стане прид бирџуз па му браћа покраду.

Кадгод је ту било кажемо двајес другог маја сад ће бити ту на тим нашим плацу, за тим великим бирџузом, ту бидне по десет-два-најст, свираца питај бџа колко партија, па два дана, само грми цело село. Свирају и певаду. Било је то здраво фино за нас, ондак то био таки обичај, па смо волели весеље, онд(а) после друг дан посла подне друг дан славе свашта има, фијекер, гџсти, весеље . . . па с потуку ту исто на слави, избоду се ножеви, то сад већ нема, има и сад те туче.

(Стеван Стајић, 1901)

Она је тражила јел белегу од кошуље јел од чега јел од слике па пусти у кандило и горе свећица и она: „Ево иде твоја нина“, ми смо нашу маџер звали нина, имали смо стрица прит кућом па су била деца старија па су они: „нина“, а и ми кад смо се родили једно по једно звали нина и она каже: „Ево иде твоја нина, ево иде твоја маџи“, пита нина шта радите, шта ради њен син Лаза, а ја сам се удала а она каже: „Кап-ћеш Лази да не жали зелену јабуку и црвену мараму.“ Ето то је баш било тако онда кад се доносили материце и сад то има да материце (з)наш па он се противио, није дао, а она поручива да кажемо Лази да не жали зелену јабуку и црвену мараму . . . Куне . . . јесте било . . . а тако ти све погоди, све поименце. И ја сам била, то се све кожа најџежи и коса ти расте . . . То је страшно било . . . А дошли да је тџраду . . . сад није она йскала већ колко ко да. Ту је био неки Иван Рџс, па и сад је он жив, да само је он био живио с џном Бачином Тџнком па је она код њи становала . . . Тако се то йшло, па и читав рџд је био . . . Наш дџран дође и у јџдан и у два и у фџталь три, нико му ништа не . . . па џткакко су ратови, пушке, џд то доба нема вџштица . . . То је било па је она послала код заове да донџсу нађве, а он џтишо, а тамо рџгаль велики, башта, он био на рџгљу па се задржо, пџси нађве и каже: „Они на сокаку, йграду вџштице . . . гајдаш свира“, а он прџшо каж и над-йшо, а јџдна каж: „А штџ си га пропустила?“ Па се попуштале па тџрај за њим па удри га, па кад је дошо у конк, он бџго, каже да је тако нуз зид свџ колене џдџро и свџ зид одвалио, и виџе ал нема гласа, виџе маџеру, ниј(с) ймо џца, и кад је маџи чула, то већ прџшло дванајст док је маџи чула, ал су њџга гџтов мџтвог дџнџли, а уџубио је све знаш. И каже кад су они њџга сџтрадан . . . а он блџје крв и каже: „Маџи моја, баба Маџица ме највише тџкла, она ми је живџт џдузџла.“ Кад је тај уја ймо, а она ево иде и навџк водила кџрџе. Како она йнџтра, а то моја мајка, то мџни мајка. Она је вџрна и није она била четрдџсет гџдина вџрна, да је она слагала. Она каже: „Напоље, крвнице!“ каже, „То се џткрило“ и каже кад џткриџеш не смеш . . . нема снаге да она . . .

(Вука Анџичић, удата Стајић, 1910)

энклизе: *чѣшлѣм се*. В этой позиции встерчаются и заударные долготы, отсутствующие у Даничича. Эти долготы имеют факультативный характер и встречаются обычно после кратких ударений, а перед сонантами: *добрѣ је, јесѣм, крушкѣма*.

Две заударных долготы нигде не сохраняются; обычно присходит сокращение долготы, находящейся дальше от ударного слога: *йѣбѣрчим, бунѣбвник*.

В связи с переносом ударения на проклитику нужно сказать, что это явление регулярное, когда речь идет об односложных словах, тогда как в многосложных словах эта система обычно нарушается: *у качишу — у кѣчишу*.

Анализ ударений отдельных частей речи показал, что акцентуационные типы Даничича в основном засвидетельствованы в Каче, хотя часто между количеством примеров к отдельным типам у Даничича и в Каче имеется существенная разница. Наблюдается переход слов из одного в другой акцентуационный тип, в результате чего отдельные акцентуационные типы в Каче стали намного продуктивнее, нежели у Даничича, например тип: *ѣлава, кућа, рѣб, вѣѣи*, тогда как некоторые типы Даничича в Каче представлены немногочисленными примерами или вообще отсутствуют.

Ударные чередования хорошо сохраняются часто и там, где они в литературном языке утрачены: *мѣсѣц — месѣцу, цѣна — цѣну, ѣрадѣви — ѣрадѣвима*. Кроме ударных чередований, существующих или существовавших и в литературном языке, в этом говоре встерчаются также чередования непривычные для литературного языка: *сѣја — сѣја, чѣка — чѣка, Сѣва — Сѣва, Лѣла — Лѣла*.

ДРАГАН ПАВЛИЦА

О ГОВОРУ ОКОЛИНЕ УДБИНЕ

Digitized by Google

Digitized by Google

С А Д Р Ж А Ј

	Страна
I Део. УВОД	361--369
УДБИНА И КРБАВА ПОД ТУРЦИМА	363--365
НАСЕЉАВАЊЕ КРБАВЕ ПОСЛЕ ТУРАКА (1689) И СТАЊЕ ДАНАС ..	365--369
СПИСАК ИСПИТИВАНИХ СЕЛА И ЊИХОВИХ СКРАЋЕНИЦА ..	369
II Део. ФОНЕТИКА	370--383
ВОКАЛИ	370--376
Вокал <i>a</i> (370) -- Вокал <i>e</i> (371) -- Вокал <i>o</i> (371) -- Вокал <i>y</i> (372) -- Вокал <i>и</i> (372) -- Рефлекс <i>ѣ</i> (372) -- Вокално <i>p</i> (374) Рефлекс вокалног <i>л</i> (375) -- Сажимање вокала (375)	
СУГЛАСНИЦИ	376--383
Сугласник <i>x</i> (376) -- Група <i>xv</i> (377) -- Сугласник <i>ф</i> (377) -- Глас <i>в</i> (377) -- Сугласник <i>ј</i> (377) -- Сугласници <i>ш, ж, ч, њ, њ̣</i> (378) -- Сугласници <i>с</i> и <i>з</i> (379) -- Сугласници <i>љ</i> и <i>њ</i> (379) -- Сугласник <i>л</i> (379) -- Групе <i>шш</i> и <i>жж</i> (379) -- Јотовање (380) -- Асимилација сугласника (380) -- Дисимилација сугласника (380) -- Остали сугласници (381) -- Губљење звучности (381) -- Остале сугласничке групе (382)	
III Део. МОРФОЛОГИЈА	384--405
ИМЕНИЦЕ	384--394
Именице мушког рода на консонант --а) Номинатив -- акузатив једине (384) -- Вокатив (385) -- Инструментал (386) -- Локатив (386) -б) Облици множине, Множински формант <i>-ов/-ев</i> (387) -- Генитив (387) -- Датив (388) -- Инструментал (388) -- Локатив (388) -- Именице средњег рода -а) Једнина (389) -б) Номинатив, акузатив и генитив множине (389) -- Датив множине (390) -- Инструментал множине (390) -- Локатив множине (390) -- Напомене о појединим именицама (390) -- Именице женског рода на -а, -а) Вокатив једине (390) -б) Генитив множине (391) -- Датив и инструментал множине (391) -- Локатив множине (392) -- Именице женског рода на сугласник -а) -- Инструментал једине (392) -б) Генитив множине (392) -- Датив, инструментал и локатив множине (392) -- Колективне именице на -ад (393) -- Напомена (393) -- Имена на -о (393) -- Имена на -е (394) -- Имена на -а (394)	

	Страна
ЗАМЕНИЦЕ	394—398
Личне заменице (394) — Придевске заменице (396) -а) Показне заменице (397) -б) Односно-упитне заменице (398) -г) Неодређене заменице (398) -д) Одрличне заменице (398) -ђ) Опште заменице (398)	
ПРИДЕВИ	398—400
БРОЈЕВИ	400—401
ГЛАГОЛИ	401—405
Презент (401) — Императив (402) — Аорист (403) — Футур (403) — Плусквамперфекат (403) — Потенцијал (403) — Глаголски придев трпни (404) — Глаголски прилози (404) — Инфинитив (404)	
ПРИЛОЗИ	405
IV Део. СИНТАКСА	406—416
СИНТАКСА ПАДЕЖА	406—411
Генитив (406) — Датив (408) — Акузатив (408) — Инструментал (410) — Локатив (410)	
ПРИДЕВСКИ ВИД	411
СИНТАКСА ГЛАГОЛА	411—413
Инфинитив (411) — Потенцијал (412) — Императив (412) — Презент (412) — Аорист (412) — Перфекат и плусквамперфекат (412)	
НАПОМЕНЕ О РЕЧЕНИЦИ	413—415
Конгруенција (414)	
ФРАЗЕОЛОГИЈА	415—416
ЗАКЉУЧАК	417—419
ТЕКСТОВИ	420—421
РЕЗЮМЕ	423—424

I део

УВОД*

1. У овом раду желим да опишем говор Удбине, односно села у њеној околини. Данас је Удбина мали град, центар крбавског дела Лике, где живе Срби чији су се преци овде доселили са Турцима у првој половини шеснаестог века. Наиме, после многих турских освајања наших западних крајева, 1528. године, на Удбини, Ибрахим-паша утврдио је „своју столицу”¹ и у султаново име завладао Ликом и Крбавом. Овде је турска власт остала сто и шездесет година.

Како је текло насељавање српског становништва у Крбаву² видећемо касније, а сада бих нешто рекао о Крбави и селима у њој до доласка Турака.

2. У историјским изворима Крбава се први пут помиње око 950. године у делу византијског писца Константина Порфирогенита.³ То је, како он наводи, била жупа коју је, као и Лику и Гацку, држао под својом управом хрватски бан. Пошто није имала своју управну самосталност, претпоставља се да су Арпадовићи, који су тада владали овим крајевима, Крбаву даривали племићком роду Гушића.⁴

У XI веку Крбава се помиње као самостална жупа, а име њеног жупана Десиле забележено је у цркви Свете Луције на Крку, у даровници краља Звонимира.⁵ Иначе, други подаци о Крбави до турског времена доста су оскудни.

3. Најстарије средиште Крбаве било је у равници, поред реке, а имало је исти овај назив. Касније је изнад Крбавског поља, на најбли-

* Магистарски рад одбрањен на Филолошком факултету у Београду, 26. новембра 1980, пред комисијом у саставу: академик проф. др Асим Пецо, проф. др Славко Вукомановић и проф. др Милорад Дешић.

¹ Манојло Грбић, Карловачко владичанство, Карловац, I—II (1891) III (1893), књига I, 16.

² Стјепан Павичић, Сеобе и насеља у Лици, Зборник за народни живот и обичаје Јужних Славена, Насеље у Крбави, Загреб, 1962, 79.

³ Ибид, 79.

⁴ Ибид, 79.

⁵ Ибид, 79.

жем брду, подигнут град Удвина, чије се име пренело и на насеље у равници. Име Удвина забележено је 1364. као средиште котора (Districtus Udvinā)⁶, али се жупа и даље звала Крбавска и Удвина је, у првом реду, била град Крбавске жупе.⁷ Саграђен је на остацима некадашњег града из претхрватског времена. Био је добро утврђен зградом и три реда зидова. Каснији потомци Гушића — Курјаковићи — додали су још зидова и шанаца као додатно утврђење. Утврђави је било жупско управно седиште. Касније су Турци утврђење проширили великим и широким бедемом. Насеље испод града имало је значај подграђа на коме су Гушићи имали своја имања и становништво које с бавило обртом и трговином.⁸ Цестом је Удвина била повезана са Ликом, Лапцем, Хотућом и Гацком.

Околина Удвине, односно Крбавска жупа, била је до доласка Турака добро настањена. То потврђују остаци цркава и утврда у готово свим околним селима. Североисточно од Удвине, у Тишма-Варошу и источније изнад Козије драге,⁹ налазе се остаци великих дворова и утврђења; затим у Висућу, такође, постоје остаци утврда и цркве. Насеље је било и у Мугилићу¹⁰ и Ђојлуку, као и на пола пута између њих где постоје остаци утврђења.

4. С обе стране речице Крбаве налазила су се веће села: Ребић, Бабина Вас, Мекињани и Јелшани (данас села: Мекињар и Јошани) као и друга, мања, села — Мирчинци, Билишпина Вас, Глашчић, Хотућина, Подбарак и Кучац.¹¹ Највећа племена били су Мекињани, Бобинци (у Бобиној Васи) и Јелшани. Бобинци су се испред Турака повукли у Оточко утврђење и у Загорје где их има и данас.¹²

У близини Мекињара постојала су и данашња села Толић, Пишаћ (данас село Крбава) и Шаламунић. У Пишаћу имамо остатке велике тврђаве, коју су подигли Гушићи,¹³ и у којој су стражариле оточке и брињске чете кад су Турци избегли из Крбаве.

До доласка Турака позната су насеља у југоисточном делу Крбавске жупе, која се, под истим називима, налазе овде и данас. То су: Сређња Гора, Курјак, Кдмић, Пољице и Ондић¹⁴, у којима се такође налазе остаци цркава и утврђења.

⁶ Ибид, 79.

⁷ Касније је Удвина гласовном променом прешло у Удбина, што је остало до данас.

⁸ Павичић, Зборник, књ. 41, 80.

⁹ Тишма-Варош (Тишмин Варош) и Селиште, у непосредној близини Козје драге, делови су села Висућа које се налази источно од Удвине, према Доњем Лапцу.

¹⁰ Ово је село најближе Удбини, смештено је с југоисточне стране.

¹¹ Ова наведена мања села данас не постоје, као ни Бабина Вас.

¹² С. Павичић, Зборник, књ. 41, 81.

¹³ Ибид, 81.

¹⁴ До турског времена једино је забележен Комић, али историчари тврде да називи и других поменутих села потичу из предтурског времена. Тако је на једном камену из цркве у Средњој Гори нађен запис из 1489. године на коме пише да је гроб у цркви израдио неки Драгунић, који је обдарио цркву са нешто земље у околини. Павичић, Зборник, књ. 41, 82.

Назив села Курјака је по Киријаку из племена Гушића, који је саградио курјачку тврђаву у долини Тушици¹⁵ кроз коју води цеста из Крбаве у Лику. Ова тврђава касније је била једна од већих турских тврђава јер је била подесна за одбрану.

За Комић писане податке имамо из 1397. год.¹⁶ У њему су своје поседе и велике дворове имали Курјаковићи који су овде остали све до доласка Турака. Овде су, чак, издавали своје листине и писма. Њихову тврђаву заузели су Турци 1527. године.

Пољице се помиње 1460. године. У њему је била племићка породица Угљешаћа.¹⁷ Са Пољицем, Ондићем и Комићем Крбавска жупа граничила се са Хотућком (Отућом) жупом.

5. У Северозападном делу Крбавског поља налазила су се, а и данас су ту, већа села: Пешћани, Дебело Брдо и Бунић. Бунић је добио назив по племићком роду Бунића. Овде су касније господарили Турци и наставили су да се баве обртничко-трговачким пословима које су овде били развили ови хрватски племићи.¹⁸ За време Турака у овим крајевима Бунић је био, иза Удбине, главно војно насеље. Муслиманских насеља било је и у селима Фркашићу, Грабушићу¹⁹ и Дебелом Брду.

У Крбави се очувало много старе дотурске топономастике. Одржала су се, мање-више, имена свих племићких насеља као и имена мањих и већих поља. Нестала су, међутим, готово сва насеља кметскога становништва.²⁰ Историчари зато сматрају да је један део хрватских поседника (племића) овде остао и за време турског војевања и пренео имена ових насеља у нова турска насеља, а староседеоци су касније, временом, и сами примили ислам.

УДБИНА И КРБАВА ПОД ТУРЦИМА

6. Турци су војнички запосели Удбину 1527. године и у њој установили управу за цело освојено подручје између Уне и Велебита.²¹ Поред Удбине, на крбавском терену, турске чете запоселе су и Комић. Турци су на овом освојеном подручју затекли мало становништва и зато су око Удбине почели да насељавају муслимански живаљ. Обновили

¹⁵ Тушице су и данас део Курјака, иако нешто просторно издвојене од њега. Овде је нађен велики број гробних споменика са различитим украсним сликама крстова, звезда и чапа. Неки већи споменици личе на стећке (Павичић, Зборник, књ. 41, 81.

¹⁶ Павичић, Зборник, књ. 41, 82.

¹⁷ Ибид, 82.

¹⁸ Ибид, 82.

¹⁹ Села Фркашић и Грабушић постоје и данас у непосредној близини Коренице.

²⁰ Павичић, Зборник, књ. 41, 87.

²¹ Ибид, 128.

су рушевине старог хрватског вароша и населили га муслиманима које су довели с Билајског поља и из других предела између горње Уне и горње Сане. То је уједно било и прво муслиманско насеље у хрватским пределима које су освојили Турци.²²

Крбаву, као и друге личке пределе, Турци су споро настањивали јер је била формирана Крајина па су Хрвати из Крајине и ускоци из Сења честим нападима хтели да поврате Удбину. Највећи напад био је 1544. год., када је на њу навалио Вук Ауерсперг са крајишким четама.²³ Хрвати су тада поубијали доста турског становништва и разрушили већи део зидина, али главну тврђаву, у којој је био већи део војске и становништва, нису могли освојити. Турци су после тога довели велико војничко појачање из западне Босне, које је предводио Муратбег Тардић. Сада су Турци обновили удбинску тврђаву и одлучили да ове крајеве што више населе својим народом који ће моћи да брани њихова утврђења која су тада била овде и једина турска насеља. Ово муслиманско становништво бавило се овде, поред ратовања, ратарством и сточарством.

Насељавање се наставило и касније, нарочито од 1576. до 1586. године. Тада су Турци у Крбаву и Лику довели око пет хиљада насељеника. То су овог пута били Срби, углавном пастири, а потицали су из јужних крајева, из дубине турског царства.²⁴ Највећи део овог новог становништва био је размештен по северном делу Крбаве, од Бунића према Врховинама са средиштем у Кореници. Сврха овог досељавања, и овакав размештај, била је чување турског положаја према граници. Док је ово српско становништво било директно изложено према граници Крајине, муслиманско становништво било је смештено у градове са dobrим утврђењима.²⁵

7. Број муслиманског становништва у Крбави у то време може се утврдити према неким пописима турског царства у овим крајевима. Један такав попис био је 1577. у коме су дати подаци само за већа утврђења — Удбину и Бунић. Из њега се дознаје да је на Удбини била најјача посада са 300 коњаника и 500 пешака. У Бунићу је било око стотину једних и стотину других.²⁶ Из ове основице развило се касније бројније грађанско становништво.

Други попис извршен је око 1620. године,²⁷ а имао је за циљ да се утврди број способних људи за борбу. У удбинској тврђави овога пута било је око пет стотина пешака и око 300 кућа са око 1500 становника. На целом удбинском подручју било је око 1000 кућа са око 6000 станов-

²² Ибид, 128.

²³ Ибид, 129.

²⁴ А. Ивић, Миграције Срба у Хрватску током 16, 17. и 18. столећа — Српски етнографски зборник (СКА), књ. 28, Суботица, 1926, књ. 28, 6.

²⁵ Овим послом руководио је босански паша Ферхад Соколовић. Он је после обнове свих већих градова у Лици и Крбави довео у њих сталне посаде. Овде су, опет, најбоље утврђена места била Удбина и Бунић. (А. Ивић, Миграције, 7—8).

²⁶ Павичић, Зборник, књ. 41, 135.

²⁷ Ибид, 135.

ника. На Удбини и подграђу било је само муслиманско становништво, а по селима били су помешани муслимани и Срби.

Већих муслиманских насеља било је и у Комићу, Курјаку, Средњој Гори, Тојлуку, Мекићару, Јошанима, Мугилићу, Висућу и Пишаћу.²⁸ Муслиманско становништво се овде повећавало и новим досељавањем из западnobосанских крајева све до пред пропаст, 1689. године. Оно је било бројно и у свим другим личким местима.²⁹ Међутим, 1689. године, пред великим походом крајишке војске, лички муслимани прешли су преко Уне у Босну око Бихаћа, Цазина, Крупе и Петровца. Поједине муслиманске породице остале су у неким местима Лике и примиле католичку веру, али су задржале своја презимена до данас, као што су: Асић, Алић, Хећимовић, Шабан, Чанић, Путић, Кулаш, Мургич и Башић. Ова презимена су углавном у селима око Госпића, а на Крбави — у Толићу и Подлапачи муслиманска презимена су Козлица и Бегић.

НАСЕЉАВАЊЕ КРБАВЕ ПОСЛЕ ТУРАКА (1689) И СТАЊЕ ДАНАС

8. После одласка Турака, око десет година није овде било већег насељавања. За то време ту су, углавном, били стражари које су постављали Личани, Оточани, Брињани и Брложани.

На овај, тако рећи, празан простор доселиће се ново становништво из два основна правца: из Крајине, од Бриња и Вилића, а други из Далмације — од Книна и Буковице; све је то било од 1698. године. Податке о овом насељавању најбоље даје Брајковић у једном попису из 1712. године,³⁰ који наводи да је на Удбину дошло доста Буњеваца. Он даје и сва њихова презимена. Тако су од Бриња и Оточца дошли овамо Блажани, Кљраши, Крзнарићи, Месићи, Кљвачићи, Перковићи, Рајковићи, Сабљаци, Сertiћи. Из Приморја, од Новог, доселили су се: Башићи, Бижановићи, Црвенковићи, Франи, Гладуше, Ђвковићи, Косинци, Которани, Ружићи, Пблићи, Станковићи, Стџићи, Стјдени, Пљани, Тутеки; од Сења дошли су Рџсандићи. Касније су на Удбину још доселили: Бутковићи, Пишчевићи, Рупчићи, Секулићи, Трпчићи, Врбанци и Османовићи. Све ове породице временом су се одселиле, осим Рупчића и Тутека (данас Тутековић) којих овде има само по једна кућа.

9. Западно од Удбине, у Ребићу, населили су се Срби: Мирићи, који су овде дошли од Вилића, Момчиловићи од Косиња, Тркуље од Дабра, а од Книна и Буковице доселили су Ђосићи, Јанчићи, Ленковићи, Секуле, Травице, Шестани, Тџорићи и Вјкодери. Данас су овде само Ђосића, Тркуље и Момчиловићи.³¹

²⁸ Ибид, 136.

²⁹ Ибид, 136.

³⁰ Ибид, 220.

³¹ Момчиловићи су најбројније презиме у Ребићу.

10. У Мутилићу, као што смо видели, било је муслиманског и српског становништва, које се одавде раселило у рату од 1685—1689, а онда крајишници овде насељавају поново Хрвате и Србе. Хрватске породице Цвјетковићи и Дубрџачићи дошле су оамо од Оточца, а из Горњег Прокупља и од Моравица дошли су: Ковачићи, Калци, Бакрачи, Милобарде и Пишчевићи.³² Тих презимена сада овде нема.

Од српских породица овамо су се настанили Басаре, Басте, Басарићи, Кнежевићи, Комџинс, Косовци, Кресојевићи, Крџајићи, Крџаџи, Хајдучи, Лончари, Мајсторовићи, Оштрокапе, Перићи, Догубе, Поповићи, Радаковићи, Станићи, Узелци. Данас овде живе: Кнежевићи, Поповићи, Лончари, Станићи, Ајдуковићи (раније Хајдуци), Косовци и Галовићи.³³

11. Висућ је поново насељен око 1701. године српским жљвљем. У попису од 1712. године Брајковић бележи ова презимена: Бановић, Бараковић, Букарица, Цвјетићанин, Чакалић, Граховац, Јанчић, Јарић, Јаворовић, Кунтић, Корџ, Косановић, Једноочић, Ковачевић, Лазич, Милковић, Милошевић, Матић, Мариновић, Милојевић, Мршић, Пауновић, Познановић, Прица, Продановић, Радаковић, Трнавац, Варићак, Врашењ, Врлић, Жутић, а касније су доселиле и Тишме.³⁴

12. Са југозападне стране Удбине налазе се села Курјак и Средња Гора. Овде су се Срби почели настањивати од 1698. године породицама од Брлога и Косиња, које су служиле у крајишкој војсци. То су у највећем броју Басте и Орловићи које су се подједнако доселиле у оба ова села јер су се она тада сматрала једним земљиштем.³⁵

Струјом од Книпа и Буковице дошли су Букићи, Грковићи, Грубарћи, Глушци, Драгашевићи, Калањ, Кљајићи, Ковачићи, Кресовићи, Кугићи, Матићи, Митровићи, Пљџаџи, Радаковићи, Станковићи и Вучковићи.

Данас, међутим, у Курјаку и Средњој Гори живе Басте, Калањ; у Курјаку су још Букићи, Матићи, Кљајићи, а у Средњој Гори Радаковићи, Орловићи, Грковићи и Чапковичи, који су касније дошли такође од Книпа.

13. У Комићу је већ 1701. било нових српских насељеника.³⁶ У попису од 1712. забележене су породице: Арамбашевић, Батинић, Босић, Ђурчић, Ђурђановић, Ђић, Грозданић, Ленић, Ленкић, Личевић,

³² Ових презимена данас у Мутилићу нема.

³³ Узелци су одатле касније прешли у Ондић, Басте у Курјак, Допубе и Мајсторовићи у Ђолук. То су села близу Мутилића. Од Бриња су у Мутилић дошли: Галовићи, Хајдуци, Кнежевићи, Косовци и Лончари; Узелци и Басте од Косиња, Басаре од Смиљана, а остали од Книпа (Павичић, Зборник, књ. 41, 221).

³⁴ И ови становници су дошли у Висућ са Крајине и од Книпа и Буковице. Данас су у овом селу: Цвјетићани, Јанчићи, Корџи, Косановићи, Ковачевићи, Милошевићи, Познановићи, Тепавци и Врашеши.

³⁵ Павичић, Зборник, књ. 41, 222.

³⁶ Ибид, 223.

Луџић, Марјановић, Момчиловић, Мирковић, Мишћевић, Опачић, Опалић, Осмокровић, Осорац, Павлица, Поткоњац, Ружић, Сунјак, Теклић, Вуковић и Вукмановић.

Први су овамо дошли они са крајишког подручја од Бриња — Батинићи, Турчићи, Грозданићи, Мирковићи, Опачићи, Ружићи и Вукмановићи од Вилића; од Косиња: Мишчевићи и Момчиловићи, а од Дабра Поткоњаца. Остали су дошли од Книна. Данас су овде Босићи, Турчићи, Грозданићи, Момчиловићи, Опачићи, Опалићи, Павлице и Лаврњићи (од Лаврња, који су се последњи доселили од Брлога).

Са Комићем је тада било спојено Пољице у које су се такође доселиле Павлице, Мирковићи, Сунајци, Мишчевићи, али и Даутовићи и Драче, којих није било у Комићу. Данас у Пољицу не постоји више презиме Мишчевић, док су остала још ту, али су и ове породице малобројне.

14. Села Мекињар и Толић насељавали су се око 1700. године. Основу новог становништва чинили су досељеници са Крајине, а то су били: Баџаше, Бобићи, Боснићи, Брујићи, Цвјетићани, Кліске, Лончари, Мијаковићи, Опачићи, Поткоњаца, Познановићи, Прице, Репци, Тркуље и Збрице. Касније су доселили, у мањем броју, Беоковићи, Булајевићи, Дивјаци, Мандићи, Радеке, Рибарићи и Шакићи. До данас су овде остали: Боснићи, Клиске, Поткоњаца, Тркуље, Зорице, Беоковићи, Булајевићи, Дивјаци, Радеке и Шакићи.

15. У Пишаћу су се на место муслиманског живља, који је овде био настањен за време Турака, око 1700. населили Срби³⁷ са Крајине: Борићи, Грбићи, Кончари, Опачићи, Свилари, Штетићи, Вукмировићи, Смиљанићи, Косановићи, Цвијановићи, Момчиловићи, Лемајићи, Чорци.³⁸

Од Книна и Буковице дошли су Бунчићи, Љубојевићи, Шајковићи, Милијашевићи и Вукашиновићи.

Већина ових родова расељена је или је изумрла, тако да су до сада остали само Цвијановићи, Чорци, Смиљанићи, Зорице и Вукмировићи.

16. У то време доселили су се Срби и у Јошане, такође са Крајине, и то од Вилића и Брлога.³⁹ То су били: Арамбашићи, Бањани, Цвијановићи, Диклићи, Дуганџићи, Граховци, Каменко, Мандићи, Машићи, Наранчићи и Вукмановићи. Струјом од Книна дошли су Драгићевићи, Дражићи, Ђићи, Граховци, Масникосе (данас Масликосе), Мркобраде, Наранџићи, Радаковићи, Радошевићи, Радуловићи, Рађеновићи, Сапаци, Стојаковићи, Влаћковићи и Вукмановићи. Ипак, већина ових презимена и данас је овде, нестало је Дуганџића, Граховаца, Вукмановића, Радуловића, Рађеновића, Стојаковића и Масликоса.

³⁷ Ибид, 223.

³⁸ Брајковић наводи у попису да је овим досељавањем руководи један из породице Чорака којег је Крајина одредила да руководи Пишаћком тврђавом, тако да је ово презиме, такође, остало овде до данас.

³⁹ Павичић, Зборник, књ. 41, 225.

17. У Пећане су се, истовремено, доселили из Крајине Бйжићи и Крѣковићи, којих сада овде нема, као и Масникосе (Маслинкосе), Сви-лари и Будисављевићи који су овде и данас.

18. Данашњи удбински део Крбавског поља према Титовој Коре-ници завршава се са три села — Дебелим Брдом, Бунићем и Шаламу-нићем, која су за време Турака, па и касније, сматрана једним насељем. У Самом Бунићу за време Турака били су настањени муслимани, али је поред њих ту било и Срба који су овде настањени око 1550. године. Међутим, у ратовима око 1685. године већина њих је избегла у околину Бриња, да би се неки од њих већ 1698. поново вратили у Бунић заједно са деловима српског становништва од Брлога, Вилића и Дабра. Попи-сом из 1712. године Брајковић наводи ова презимена: Кнежевић, Хиних, Вукјловић, Обсеница (данас Опсеница), Секезовић, Хрњаковић, Петро-вић, Гаранџан, Пањковић, Заклановић (данас Заклан), Хербор (Ербор), Јеловац, Холбина, Остојић, Милдшевић, Пупавац, Матијевић, Пеш-длак, Домазетовић (Домазет), Сеиз, Шербечић, Деспотовић, Дражић, Сладић, Влаисављевић, Растић, Прица, Његовановић, Прибић, Стан-ковић, Дурус, Рапаја (данас Рапајић), Дањеловић, Ратковић, Мирић, Жйден, Миљановић, Чалић, Вранић, Бошњак, Дозетовић (Дозет), Седлар, Дрљановић, Малбаша, Батинић, Допућа, Бошанић, Коваче-вић.

Ови нови досељеници затекли су у Бунићу и осам кућа покатоличе-них муслимана који су остали овде из старог бунићког насеља. Међутим, пописом од 1712. Бараковић бележи само једну — Растић, док су други одселили у село Буковац, код Госпића, где има још презимена некадаш-њих муслимана, као што су Хећимовић и Зулић.⁴⁰

Од презимена која су данас у Бунићу, забележио сам ова: Хинић, Опсеница, Заклан, Ербор (од Херор), Матијевић, Домазет, Сладић, Влаисављевић, Станковић, Рапајић, Прица, Мирић и Дозет.

19. Видели смо да су се ови преци данашњег живља у Крбави до-селили у неколико скупова, односно из два основна правца — Книна и Буковице и са Крајине. Међутим, њихова заједничка постојбина јесу крајеви око Таре и Пиве и Горњег Подриња.⁴¹ Сеобом испред Турака, или заједно са њима, они су, једним делом, у ове крајеве дошли преко Босне, Поуња, да би се у процепу хрватских и турских интереса доселили на Крајину⁴² и опет се око 1700 године, у исто време кад и струја од Книна и Буковице, поново доселили у ове крајеве.

20. После овог коначног настањивања, почетком 18. века, није било колективног расељавања из удбинске околине, али је било појединачног и групног напуштања ових крајева за све време од два и по века, а може се рећи да траје и дан-данас. Разлога за то било је више: пренасељеност,

⁴⁰ Ибид, 218.

⁴¹ Марковић, Сеоба Срба у земље аустријских ћесара и њихове борбе за оп-станак, Сарајево, 1927, 1, 10.

⁴² Ибид, 42.

слаб квалитет земље и политичке прилике, као и тежња за бољим животом. То су били, уосталом, узроци за расељавање Личана уопште. Ипак, највише становништва одавде одселило се из политичких разлога, односно због великих ратних догађаја, као што је француско ратовање око 1810., па после 1918. и 1945. године. Позната пословица да „Лика цијели свијет насели, а себе не расели” има свакако своје значење у насељавању и расељавању Удбине и њене околине.

21. У околини Удбине данас постоје села: Јошани, Мекињар, Толић, Шаламунић, Пишаћ, (Крбава,) Бунић, Дебело Брдо, Пећани, Висућ, Ондић, Пољице, Комић, Средња Гора, Курјак, Ђојлук, Ребић и Мутић. Испитивао сам и говор Удбине и уверио се да се он уклапа у целину овог подручја.

22. Информатори су ми углавном били старији људи за које сам сматрао да добро чувају карактеристике овог говора; постављао сам им директна питања из проблематике која ме је интересовала, водио са њима спонтани разговор, а често сам и „прислушкивао” разговоре у кафанама, на пијаци, што ми је такође било веома корисно.

23. Говор овог подручја је део личких штокавско-јекавских говора о којима још немамо целовиту слику. Зато сматрам да би и ове личке говоре требало истраживати и описати. Ова моја грађа само је скроман прилог томе задатку.

СПИСАК ИСПИТИВАНИХ СЕЛА И ЊИХОВИХ СКРАЋЕНИЦА

1. Б — Бунић	10. Пећ — Пећани
2. В — Висућ	11. П — Пишаћ
3. ДБ — Дебело Брдо	12. Пољ — Пољице
4. Ј — Јошани	13. Р — Ребић
5. Ком — Комић	14. СГ — Средња Гора
6. К — Курјак	15. Т — Толић
7. М — Мекињар	16. Ш — Шаламунић
8. Мут — Мутић	17. Ђ — Ђојлук
9. О — Ондић	

II део
ФОНЕТИКА
ВОКАЛИ

24. У овом говору постоји систем од пет основних вокалских фонема, као и у нашем књижевном језику. По томе је овај говор сличан и другим нашим говорима, нарочито личким штокавско-јекавским.

У појединим речима један вокал замењен је другим.

ВОКАЛ *a*

25. Изговор овог вокала, у већини случајева, је као и у нашем књижевном језику. Нема дифтонгације. Своју фонетску вредност *a* мења само онда кад у појединим речима прелази у други вокал.

а) Примери за дуго *a*: *млáiи* чбек Ком, *клас*, *йладањ* О В, *јае* Ј, *саи́и* (г. пл.) В ДБ Б, *сакријѓ-се* иза-*вра́ија* Т, *двá* Ј М Пољ О, *ймáм* пуно *си́вáри* Ком, *вáла-ти* Пољ, (в. сугласник х), *рáвно* пѓље В Ј, али и *рáвно* пѓље Пољ Ком, *дивáнијѓ-сом* с-*ковáчом* Пољ, *знáм* Б Т Р СГ, *йáни́и*м рáт добро В, *мáли* ѓткос О, *вйдијѓ-сом* *Мáринѓк* сйна Пољ, *у-си́рáну* СГ Ком;

б) *a* као рефлекс полугласа: *дáн* О В Ј Т, *йáсá* (г. пл.) Р Пољ Ком, *снáшá*, *овáцá* СГ ДБ, *йусáкá* Ком В, *зáувá* О К Р, *лáко*, *нáћве* Т П, *мáњй* ѓд-мене Пољ, *свáнѓ* В Ј Мек, *цáкло*, *сáде* Т Р, *кáде*, *дáнас* В О, *йáс* Р Ком О, *шáв* Р Ј, *ѓдан* Пољ Ј К.

в) У неким речима *a* је замењено вокалом *e*: *јерѓбица* Пољ Ком О В, *врѓбац* Ком Пољ Ј М, *йри́јѓѓѓѓ* СГ К О, *мá-смо* *йри́јѓѓѓѓ* В, *јѓчем*, *йлѓда* Пољ, *ћѓкеи* Пољ Упор. и *нућес*, *мѓйѓр* дрвá Б, *трй мѓѓѓѓѓ* Ком, а такође и *ѓрес* Пољ Ком О.

г) Вокал *a* замењује се са *o* у бројевима *сѓдом* и *ѓсом* Ком М Ј О, као и у 1. лицу сг. помоћног глагола бити: *ѓсом* Пољ О В Ј, *бйјѓ-сом* у-војсци О Пољ, *йшá-сом* нá-Удбину К; *лйвода* Ком Пољ, али и *лйваѓ"ца* О; *уномо* О В Пољ Ком; *ѓдво* Ј.

ВОКАЛ *e*

26. Овај вокал има средњи изговор:

а) *ē*: *иѣсѣи* Б Ј Т ДБ; у бржем говору је: *иѣс* сати Пољ Ком О В Ј ДБ СГ, *жѣнѣ* (Г. пл.) Ј О Т М, *јѣжом* Ком В К; *иѣи-иодѣнѣ* Ш Ј О, *иѣи сѣи* Пољ, *нѣмѣ* вишѣ кѣ-што било Ком (као што је било); *иѣда* О Ком Ј Мут, *рѣжайи* Ком К М Ј;

б) *ē*: *нѣиѣјѣк* В СГ Т Ј Пећ, *вѣнѣ* ки-зеленѣ трава Ком, *вѣче* О Мут Т Ш Ј, *илѣ* (в. сажимање вокала) Пољ Ком, *свѣ-сом* вѣдијо СГ, *овѣ-ми-је зѣи* Ком; *стѣгѣ-е иѣрѣи* Пољ, *свѣкрва* В Ш Б Ком; *зѣмља*, *ѣдан* К, *вѣлѣ* Ј, *чѣло* Ком О Ш Т Р, на-чѣлу-му-се вѣдѣ звјезда Ком.

e > о у речи *дѣѣиол"на* Пољ Ком О;

e > и у речи *мѣиѣја* Ј В М Мут.

ВОКАЛ *o*

27. Без обзира на квантитет, има средњи изговор, без дифтонгације:

а) *ō*: *рѣк*, *сѣ* К, *скѣни* с-кѣлѣ Пољ, *дѣѣ-ли-вам ѣѣѣ* Ком; *бѣк-те* вѣдијо Мут, *вѣ*, *бѣца* М О Ј, *бѣе* Пољ О В Т, *иѣднѣ* Ј Т Ш Ком.

б) *ō*: *кѣла*, *дѣбар* Ј Т, *иѣље*, *дѣко* В, *кѣ-ти-је рѣкѣ* Ком, *иѣдѣ* М В Ком О Б, *ишли-су нѣ-гробље* О, *бѣлѣ-ме кѣсѣи* В, *дѣрес*, *дѣчи* Пољ Ком, *вѣда* Т Р Ш, *Бѣж"ѣ* О В Ј, *дѣу*, *како нѣѣу* Ј, *пливѣ* по *вѣди* Ком, *дѣрѣжѣ* Пољ О В Б, *кѣриѣн* Пољ Ком, *кѣриѣна* Мут Ком Пољ В, *бѣлѣсѣи* О М Ј Б, *лѣжѣ* *бѣлесѣан* СГ, *иѣд"ко*, *вѣд"ко* Ком Пољ К, *дѣиѣ* Ј Мут СГ Т, *кол"ба* Ј Р Т Ком.

в) Вокал *o* у суседству назалног сонанта прелази у *u*.

нѣѣ, *иѣуѣѣ* О Пољ Ком Ј, *дѣшѣ* у *иѣуѣѣи* Пољ, *нѣи* (в. консон., губљење звучности) О СГ К Т, *дѣѣи* дѣјо Ком, *мѣсѣи* Мут Р Ш, *зѣуѣце* Ком Т П Р, *иѣѣ* Пољ Ком О, *иѣ-ме пѣтѣ* (пл.) В, *свѣ-тѣ мѣе* (то је све моје) Пољ;

ѣна, *ѣнѣј* Ј Т Б, *мѣја* сѣстра Б, *зѣуѣно* Ком К Р, *трѣба-му-иѣуѣѣи* Б, *ѣндѣ-е* било такѣ Ј, *мѣѣѣѣ* Пољ Р Т Ј, *иѣѣѣѣи* *кѣѣѣ* Ком, *иѣклѣѣѣѣи-ми* *кѣм* О, *нѣѣѣ* О В Ј М, *мѣѣѣѣ* Ј Т Б Ком, *нѣѣѣѣ* Пољ Ком К, *мѣѣѣѣ-ја* *тѣ* *урѣд"ти* Пољ, *мѣѣѣѣ-су* *дѣѣи* *рѣниѣѣ* О, *мѣѣѣѣ-ли* В.

У речима *чѣкулѣда* Пољ Ком и *зѣуѣва* Пољ О М имамо *o* > у ван суседства назала.

г) Вокал *o* се замењује са *e*:

1) у одричном презенту глагола *моѣи*: *нѣ-мерѣм* В, *нѣ-мерѣи* В Ј Т,

2) у речи *чекулада* Пољ Ком,

3) у зам. облицима *њијев* К Ком Пољ, *њијева* О, *њијево* Пољ Ком
Ј Б, *њијеви* П, *њијеви* Мут.

ВОКАЛ *y*

28. Постојан је стари предлог *ва* у *вајјѐ*, *вајјѐк* (увек, стално): *ође вајјѐ* кумпјери добро рџдѐ Пољ, *вајјѐ(к)*-је ш-њи*ма* О, *вајјѐ* дџлазѐ *амо* СГ, *вајјѐ(к)* Пољ Ком.

а) *y* се добро чује у свим другим речима, где му је, иначе, место: *ујсе*, *зуй* О М В, *сушимо* мѐсо на-пџду (на тавану) Пољ, *има* клѐмпаве *уши* Ком, *напале* *уши* (вашке) В, у-р*ату*-смо *имали* *ушију* Пољ, *уш* Б Т Ј В Ком, *умрџ*, *узџ* Ј, *ујсен"ца* В Т Ш Р, *ујска* Ком Т О, *ујвно* Пољ О Ком Б, *ујбуца*, *ујма* СГ, *суруйка* Ком СГ В, *субоша* Ј Ш П Т, *јучѐ* О В Р.

ВОКАЛ *u*

29. Губи се на почетку речи *Талијан* Пољ Ком К Ј Б, говори се: *Талија* Пољ Ком, *шалијански* О В Ј, дошл*а* била *шалијанск*а** војска Ком.

а) Кратко неакцентовано *и* редуковано је донекле и умекшава претходни сугласник, па се говори⁴³: *Кумићан"н* Ком СГ К, *Пољичан"н* Пољ Ком О В, *Висућан"н* В О Пољ, *нус"иши*, *иренус"иши* О В, *Дан"ца*, *Ан"ца* Ком, *и*а*дел"ца* (шерпица) Пољ К СГ, *Масиел"ца* М П, *Кџл"ца* М Ј, *шџбал"ца* Пољ Ком (говори се и *кузџл"ца*) Ј В, *вршил"ца* Ј Б М, *кушил"ца* Пољ О, *крѐн"ћемо* ск*у*на Ком, *ирџвар"ли*-су-нас Ј, сл*у*жи*џ*-е на-*ир*а*н"ци* Ком; *зѐн"ца* Пољ О Ј Т Б, *илџд*а**-ме у-*зѐн"це* СГ, *лис"ца* О СГ К.

РЕФЛЕКС *џ*⁴⁴

30. Под (') акцентом *џ* је прешло у *је*:⁴⁵ *дјџи* СГ Пољ О В К, *звјџда* Мут Р Ј Ком Т Пећ, *сјџку* др*ва* О, *ијџсно* Б Ј Р, *цјџло* О В Ј Ком Пољ, *чйј*а*-су* *сјџна* Пољ, *смјџраиши* Ком Ј, *свјџћа* Пољ О, *сијџна* Ј М В, *одјџло* Ком Пољ; донекле одступају због спенифичности консонантске групе, примери *вр"јџме* СГ Пољ О Ком и *овр"јџи* Ком.

⁴³ Слично је и у Дољанима (Фонетске и морфолошке особине говора села Дољана у Лици, Прилози проучавању језика) Издаје катедра за јужнословенске језике Филозофског факултета у Н. Саду, Н. Сад, књ. 11, 1975, 107—137, 111.

⁴⁴ У овом говору доминира једносложни рефлекс. Тако је и у Дољанима (Наранчић, Дољани, 113—114). О замени у личким говорима в. и ове радове: Б. Ластавица: Коренички говор, Наставни еј. сник, Загреб, књ. 14, 1905—1906, св. 10, стр. 752—765; С. Георгијевић: ЈАТ у говору Личког Поља, ЈФ XIX, 1951—1952, стр. 133—149; М. Драгичевић, Рефлекси ја*та* у данашњим личким говорима, 162—182.

⁴⁵ Уп. Драгичевић, Рефлекси ја*та*, 166—167.

а) Под (°) ђ, најчешће, прелази у *ије*, али и у *је*: *сијено*, *снијек* Ком Пољ О К, али и *сјено*, *сњек* Пољ Р М, *жслијей*, *цвијеће* Ком О СГ Пољ, али и *жслѣй*, *цвјѣће* Р М Т Пољ, *лијен*, *нијем* Ком СГ Пољ В, *звјер* Ј В СГ Ком, али *звјере* Пољ, *слијей* Пољ Ком О В, *шијесито* Пољ Ком Ј Ш В, *ждрѣјебе* Ком СГ Пољ Пећ Т, *бријек*; *бједан* Ком Пољ К Ј В, *ијело* Пољ Ком Р М, *иједим* Ком Пољ О. У примерима бележеним овде са *ије* трајање првог вокала вероватно је нешто мање него иначе под (°), а други вокал је донекле скраћен, тако да се добија утисак дифтоншке вредности. Извесно дужење вокала под (°) опажа се и у примерима као *лае*, *цдека*, *шијем*, *свијем* итд.

б) Иза *л* и *н* долази до јотовања:⁴⁶ *љейоџа* Пољ О, *љѣиши* О СГ Пољ, *дунѣиши*, *дунѣла*-ми цукра Ком, *љѣишо*, *кљѣишиа* О В Пољ, *Њемац*, *Њемачка* Р Мут Ш Б, *снѣгови* К О В Ком, *кољено*, *љѣиџс* О Мут Р Пољ СГ, *љѣишо* СГ Мут О В, *љѣишик*, *љѣска* Ком К Ј.

До јотовања је дошло и у неким примерима иза *д* и *ш*: *нѣје.ља* Т Р О В Пољ, *мѣиши* Ком Ј Пећ Б К Ш, *унѣе*, *ниѣе* Ш Б П К, *ѣс-си* бѣјџ Р; *ћѣиши* Ком Б Ш В, *идѣраиши* Ј М В, *ћѣра* ђвце О; у крајњој линији овамо спада и *лѣиши* Пољ Ком К О.

в) Кратко ђ дало је *је*: *ијѣме*, *дјѣца* Ш Т, *дјѣишнице* П Пољ Ј Д В, *ијрдјей* Т Б Ш Р Ком Пољ, *сјѣме*, *ијѣан"ца* П Ком Пољ, *ијѣсма* ДБ В О, *бјѣжашии*, *вјѣиши* О Ком Т Ш, *мјѣсечина*, *мјѣсѣц* Р О Пољ, *вјѣшар* Пољ В Б Т Ј, *сјѣћи* О Т Б Ком, *намјеријџ*-се на добру жену Пољ, *сјѣсти* Ком Пољ, *ијѣишке* О В Ј Ком К, *дјѣвѣр* К П Пећ ДБ М.

г) Кратко ђ иза *р* дало је *е*: *мрѣжа*, *јѣре* (адв.) Ком Ј Т М, *ијрѣиша* Пољ О ДБ, *ѣто врѣмена* (спрема се киша) Пољ, *по-брѣидвијѣ* Ком В О, *ијрѣба*-ми доста нуваџа Ком, *жѣито-ѣ зрѣло* О, *ијрѣ-кућџ* Пољ О В, *исѣрѣ-кућѣ* Ком Пољ Ј, *ијрѣко-брѣда* В, али је чешће *ијрѣ-брѣда* Пољ Ком О, *ијрѣ-њиѣа* К СГ Р.

Тако је и у префиксу пре-: *ијрѣвар"иши* О В Ј, *ијрѣврн"иши* Ком Ј Т Ш, *ијрѣкришѣен* Ком Б Р, *ијрѣварен*, *ијрѣишѣен* СГ К, *ијрѣлази*, *ијрѣ-мусѣа* Мут, *ијрѣлаз* Ком Пољ О.

Место ђ налазимо *е* и у преф. *не-*: *нѣкѣ*, *нѣко* ДБ В Ј *нѣком*, *нѣкоџ*, *нѣишио* Ком О К СГ.

д) ђ > *и* испред *ј*: *сијѣиши* јѣчем Ком, *иџсијали* зџп О, *сијѣм* жѣто, СГ Ј, *смијем-се*, *смијемо-се* О, *млијџ* кѣрузе Мут;

*сијѣри*⁴⁷, *сијѣрија* О Ј В, *ијрѣиши*, *ијсѣиши* Ком, *иџишиѣни-е-о(т)*-свијѣ СГ, *иамѣишија* О Ј Б (комп.).

ђ > *и* испред *љ*: *ијундиљак* Пољ Ком В Р Т, *биљек* Пољ О В Б, *биљешка* Т Р О В, *забиљѣжиџ* цѣру (верио девојку) Пољ Ком О.

⁴⁶ Уп. Драгичевић, нав. дело, 172—175.

⁴⁷ У облицима компар. и суперлат. придава мушког рода *-ији* је сажето у *-и*.

ѣ > и испред о: *ћијѣ* (хтео), штѣ-би тѣ *ћијѣ* Пољ О Ком, *разумијѣ*, *видијѣ* Ј В К Б, *јѣријѣ*, *изјѣријѣ* Ш Т Р, већ-је *дѣиаријѣ* Ком, *зријѣ* јечем СГ, *јумијѣ-с*⁴⁸ с-људима Ком, *дѣнијѣ* Р Ш Ком Т, *дѣнијѣ* Ј В М СГ.

ѣ > и код облика оних глагола чија је презентска основа на и. То и је у ствари редуковано⁴⁹, па се говори: *вдл"иши* К Ј М, *вид"ћемо* како-ће бити К Т Р, *жив"ли-су* сретно Т, *лѣи"ла* Ком К Пољ, *јѣри"иши* СГ В О П Пољ, *јѣм"ло* Ком О Т Ј Р.

Говори се: *сѣкира*,⁵⁰ *сѣкирица* Пољ О В Ком, *сѣкираиши* Ј Б Т Р, *дѣиѣи*⁵¹ дѣинарѣ Пољ Ј Ш Б, *дѣиѣк*, *дѣиѣци* Пољ О.

ђ) У рефлексивним наставцима неких именица, заменица и придева ѣ > ијѣ: *јѣдѣ нѣ-јѣрсѣијѣ* Пољ Ком Р ДБ, *нѣ-кѣлѣнијѣ*, *пѣ-зѣбијѣ* О В; *иши-јем*, *дѣијем* О К, *мујѣјем*, *шѣвѣјѣјем* Б Ј М, *дѣбѣријем* људима В Ј, *пѣзнѣм-се са-сѣијем* Т Ш Р, *сѣиаријем*, *млѣдијем* Ј Ком.⁵²

ВОКАЛНО Р

31. У овом говору постоји дуго и кратко вокално р:

а) *крѣ* О Ј Б Ш Р, *врѣа* Ком О Ј В Р Пећ, *врѣе* расту љз-воду Мут, *црѣ* Б Ј М О П, *јѣмѣ пуно црѣа* Ком, *црѣи* ки-љгарак Пољ, *црѣи-се* у-лицу О, *чѣрсѣи* Ком Ј В Т, дрѣжѣ-га *чѣрсѣи* Ј, *жѣрѣањ* Пољ Ком К М, *жѣрѣна* кѣрузе Ком, *рѣсѣи-се* Пољ К Ј, *шѣрѣаиши*, *брѣзо* Ј Мут, *крѣчаиши* В О Пољ, *крѣчиши*, *окрѣчи* ѣкрајак Пољ, *јѣрѣаиши*, *јѣрѣиѣ* ки-тѣца О, *рѣкаиши* Ј М Ком, *зѣбрѣаиши* О Пољ (упрѣати), *дѣјѣе се зѣбрѣало*, *јѣрѣаиши* Пољ О, *шѣрѣдо дрѣво* О В;

б) *јѣрсѣиши* Ком Ј В Б М, *сѣвѣи-ме пѣ-јѣрсѣијѣ* Ком, *мѣли* *јѣрсѣиши* О, *рѣја-те* љбила В, *дрѣкиѣаиши* Пољ О Ј В, *дрѣкиѣала* ѣ-студени Пољ, *црѣљѣн* О СГ Р Мут, *сѣрѣбин* СГ Ш Б Ј, *рѣвѣи* О Ком Пољ Т, *рѣвѣику* Пољ Ком Ј, *јѣрѣло* Ј Мут, *бѣјѣѣ-ѣ* *јѣрѣви* В, *јѣрѣвѣк* у свѣму Р, *брѣчкаиши* Пољ Т П, *дѣјѣца-се брѣчкајѣ* Ј, *крѣчкаиши*, *купѣс-се крѣчка* В Мут, *сѣрѣаиши* Ј Р М, *лѣти брѣжѣ* Т Б.

Говори се: *шѣрѣаиши* О Пољ Ј В, *шѣрѣала* пѣт (брѣсала под) Пољ; уместо *шѣрѣчаиши* говори се *лѣћѣаиши* К Ком О.

⁴⁸ У свим овим примерима *ј* је секундарно.

⁴⁹ В. вокал *и*.

⁵⁰ Уп. Драгичевић, Рефлекс јата, 182—184.

⁵¹ Овај икавизам бележи и Петровић у Банији и Кордуну, али он има и примера којих нема у овом говору. То су нпр: *вѣра*, *цѣли*, *шѣриѣам*, *лиѣи* и други. (Д. Петровић: Говор Баније и Кордуна, Н. Сад—Загреб, 1978, 48.

⁵² Овако је и у Дољанима. Наранчић, Дољани, стр. 114; као и у говору Корѣнице, Ластавица, нав. дело, 759.

РЕФЛЕКС ВОКАЛНОГ *л*

32. Старо вокално *л* дало је овде у: *дѹк* (дуг) О Ј Ком, *сѹнце* Ј М Т, *Б, жуц, вѹк* М Р Ш, *иѹш* (пуж) О В Ком СГ, *јѹбука* К Р В ДБ; тако и *дѹбок* О Ј Ком В, *дубѹка* лѹква Пољ, али *кобѹс"ца* Ком Ј Б Ш.

САЖИМАЊЕ ВОКАЛА

33. а) *-ао > а*: *дѹ, звѹ* У Ј, *крѹ, укрѹ* В Ј Ком Б, *иѹсијѹ* јечем Пољ, *смѹјѹ-се* В М Б, *иричекѹ, сѹиѹ, бѹжѹ* О, *скѹкѹ, луиѹ* К, *виѹкѹ* С Г М, *сѹиѹиѹ* О Ком, *рѹкѹ-е* дѹћи Т, *иѹвѹ* Ј В О, није *мѹиѹ* дѹћи К, *лѹиѹ-е* спѹвати Пољ, *дрѹ-е* па-сѹсѹиѹ (уморио се) К; *сврѹдѹ* Пољ О В, *чѹвѹ* К СГ К Ш ДБ, *иѹсѹ* О Ком Пољ Ш Т, *кѹиѹ* Р Мут Ком Пољ, *врѹиѹ* Пољ О Б, *ѹзѹ* (чвор), *свѹжи ѹзѹ* О.

Именица *ѹрао* има гласовни лик *ѹрина* В К СГ Пољ Ком и *ѹрле* Пољ Ком О.

б) Поредбена реч *као* има гласовни лик *ки*: брс *ки-зѹц* СГ, лаган *ки-пѹрце* Ком, тврѹт *ки-кѹмѹн* О, лијеп *ки-јѹбука* Пољ, врѹћ *ки-живѹ* вѹтра Ком. Међутим, постоји и лик *ка*: нѹмјести-га *кѹ-штѹ* бѹло Пољ, нѹко *кѹ* ѹст Ком, нека-бѹдѹ нѹкѹ *кѹ-си* рѹкѹ Ј.

Може се приметити да се *ки* употребљава у поређењу с именицама, а *ка* приликом поређења у прилошком смислу.

в) Исто и *-ао-* даје *-ѹ-*: *сѹн"це* Ком Пољ В Ј Т Р, *рѹниѹк* Пољ О Р В М, *нѹиѹка* жѹна Пољ В, *ѹн-је*, брѹте, пѹно *нѹиѹк* Ј, тј. пргав човек, *нѹиѹкѹ* пѹшла и дѹшла Пољ, бѹме *нѹиѹко* О, тј. неко лоше предвиђање. Међутим, говори се *зѹва* Пољ О М.

г) *-ео > ѹ*: *ѹзѹ* Т Р Б Ком, *ириѹѹ-се* (попео се) Ј, *сѹиѹ* кѹње К, *сѹиѹ-те* бѹк (клетва) Пољ Ком М, *нѹчѹ* већ-дрѹгѹ сѹјено Пољ, *јѹпѹ-си* *иѹчѹ* Р; *кѹсѹ* Т Б Ј В, *дѹбѹ* Т Р Ком Пољ, *Мѹлѹ* ѹвјѹк *вѹсѹ* Р Пољ; *ѹиѹѹ* О В Т Р.

Придев *бео* изговара се *биѹел* Пољ Ком О. Упор. и *зриѹѹ* Ком В Ј; *-ео-* > *-ѹ-*: *ириѹиѹ* < греѹта < грехѹта Ком Т Б М Ј;

ђ) *-ѹо > ѹ*: *ѹлѹ* Ком О Т, еси-*ѹилѹ* плѹт Пољ; *иѹмѹ* СГ, еси-*иѹжѹ* жѹто Ком, али и *иѹжѹиѹ* жѹто О; а такође и *иѹвѹѹиѹ* (у свим селима).

є) *-уо > ѹ*: *ѹзѹ-се* О Ј Т, *скиѹнѹ* СГ Ј Р, *уиѹиѹиѹнѹ* Пољ Р Мут К, *мѹиѹнѹ* рѹке на-лѹђѹ К, *рѹсѹ* кумпјѹре Пољ, *ириѹкиѹнѹ, ѹлѹнѹ* Ј М;

ж) *-ѹо > -ѹво*: Овде је у питању секундарно *в* које се чује у речима: *чу(в)о, нѹчу(в)о, дѹчу(в)о* Пољ Ком О Мут В Р;

з) *-ae > a*: и то код бројева од једанаест до деветнаест: *еданџсӣ*, *дванџсӣ* О СГ Ј Ком, *ӣринџсӣ* Пољ Ком О, *ӣеинџсӣ*, *ӣдснџсӣ* О Мут, *двевинџсӣ* О К Т Р.

-aa > a: *ош-јѣсти ірѧ* < граа < граха СГ;

-ao > a: *ӣас* < поас < појас Т Р Ш О.⁵³

СУГЛАСНИЦИ

СУГЛАСНИК *x*

34. Овај је сугласник углавном нестало из овог говора.⁵⁴ Забележио сам га само у синтагми Христа Бога Ком Пољ и презимену Хинић у селу Дебело Брдо. У свим позицијама у речи *x* је изгубљено или је замењено другим сугласником.

а) *x* се губи на почетку речи: *дџу*, *ӣшар*, *одаӣи* Пољ, *ӣљеда* динѧрѧ Ј, *вала* М О Т П, *рѧна*, *Рѧѧѧѧ* Б О Т П, *дџдџк*, *дџдџѧ*, *дџу* СГ Пољ В, *рѧсӣӣћ*; у средини речи: *ирѧӣа* (грехота > греота > грота) Пољ Ком М О Т Р;

б) на крају речи: *ддмѧ* К Ком ДБ Т Б, *ирѧ* Пољ СГ В Т, *ӣи* (ген. мн. од он) Пољ К СГ Т;

в) *x > v*: *џво*, *буѧа* Ј О К, *сџво*, *сџѧа* шџма Ком, *Дџѧѧѧ* Пољ В Ш, *крџѧ* Ј Ш Пољ В, *мџѧа*, *јџѧа*;

г) *x > j*: *мӣџѧр* СГ К Ком, *ӣӣџѧ*, *ӣӣџѧѧ* (ӣӣџѧѧѧ, ӣӣџѧѧѧѧ) Пољ Ком, *мӣџѧѧа* Ј Пољ Ком, *мӣџѧѧѧ* Пољ О СГ К, не-мере-се кѧвати през-*мӣџѧѧѧ* Пољ;

д) *x > k*: *сирџма̄к* О В Ј Пољ, *џн-је* *сирџма̄к* О, *ӣџѧѧѧ* О Пољ Ком;

ђ) *x > s*: у свим облицима речи орах, па се говори: *дрес*, *дреса* Пољ Ком О К; ном. мн. гласи *д्रेसѧ*, ген. мн. *дресѧѧ* Пољ В О Ј;

е) *x > sh* у речи снаха, па се говори *снѧша*, *снѧше* О Пољ Ком В, ном. мн. гласи *снѧше*, ген. мн. *снѧшѧ* — у свим селима.

⁵³ Резултати сажимања вокала у овом говору подударају се са истом појавом у Дољанима, али има и једна разлика. Наиме, у Дољанима група *oe > o*: *џво*, *ӣџѧ*, (Наранчић, Дољани, 114); док у овом говору ова група остаје непромењена, па се говори: *џѧѧѧ*, *ӣџѧѧѧ*, на целом терену.

⁵⁴ Познато је да је овај глас испало из употребе у свим овим сродним говорима, али он се није потпуно изгубио код оних представника штокавских говора који су у тешњем контакту са становништвом које *x* чува. Тако професор А. Пецо бележи више примера гласа *x* у говору православног становништва источне Херцеговине које живи у додиру са муслиманским становништвом које, као што је познато, добро чува тај глас. (А. Пецо: Говор источне Херцеговине, СДЗ, Београд, XIV, 1964, стр. 1--200, 68--69.

ГРУПА *x*

35. Нема је у овом говору, замењена је сугласником *v*: *вала*-ти ки-
-*браћу* О, *ваџаџи*, *уваћен* Ј М К *уваџи*-се за-ме Ком.

СУГЛАСНИК *φ*

36. Ишчезао је из овог говора, а уместо њега употребљава се *v* и понегде *i*. Говори се: *ваџрика* Б Ј Ш О Пољ, *ваџба*, *ваџбаџи* Мут Пољ Ком Т О, *Врањцуска*, *Врањцуз* Пољ Ком СГ К, *ваџмилија* Ј Ш Б Т О, *куџар*, *куџарица* Ком О Б Пећ, *каџа* Ком СГ Ј О В Б; *Пиџи* Пољ, *јџиџино* СГ К Ј Б ДБ, *јџиџиџа* Пољ Ком В О Р.

ГЛАС *v*

37. Овај сугласник добро се чува у овом говору, али је и он понегде изгубљен или замењен другим гласом.

а) У иницијалном положају *v* је стабилно: *ваџа*, *ваџи* О Ј, *ваџеџи*, *ваџи*-га ђе-џдџ Пољ, *ваџкџ* чбек СГ К, *ваџбаџ*, *ваџџи* Р О, *ваџиџа* В, *ваџба*, *ваџџиџи*, *ваџџиџа* СГ О, *ваџи* Ј М. Нема протетичког *v* у речима *уџе* и *уџар* К Т П Ш, као и *уџа* В Пољ О, *уџа* Ком СГ К.

б) У међувокалском положају: *џво* Мут О В Т, *џџџа* (чест је синоним *џџа*) Ј М В, по-*браџиџи* Пољ Ком, али чбек Б В Ш Ком К СГ П.

в) Између консонанта и вокала: *ваџџе*, *ваџџиџи* Пољ В, *ваџџа* О Мут Ј, *ваџџаџа*, *ваџџаџа* СГ Ком, али *џџџ*, *џџџиџи* Пољ Ком О.

г) Између вокала и консонанта: *џџа*, *џџи* сџр Ком Пољ О, *ваџџи* Ј, *џџиџе* Ком Мут В Б, али *џџе*.

д) Између два консонанта: *ваџџа* Пољ Мут Б, *ваџџаџа* Ш Т ДБ Пећ Ком.

е) Секундарно је *v* у *ваџџи* (у свим селима).

СУГЛАСНИК *i*

38. Постоји на почетку речи, али се понегде и губи. Говори се: *џаџе*, *џаџиџе*, *џџџиџа* О, *џџџи*, *џџџа*, *џџџаџа* Пољ, *џаџе* Б Ј Ш Т, *џаџа* СГ, *џџџе*, *џџџџа* К, *џџџџа*, *џџџа* Т, *џџџџа*, *џџџџаџа* Ј, *џџџџа* Пољ К, *џџџџа* П Т Ш Ј, али *џџџа*, *џџџџа* Ком Ј, *џџџџџи* СГ В Б, *џџџџа* Ј К П ДБ, *џџџа*, *џџџа* Пољ В О Ј, *џџџџа* В Ј, *џџџа* Ј.

а) Постоји протетичко *i* у прилогу *џџџџи* Пољ Ком.

б) У средини речи ситуација је такође двојака: *џџџџи*, *џџџџаџа* Ј, *џџџџа*-е збп Пољ, *џџџџџџџа*, мџ-смо *џџџџџџџа* Ком, *џџџа* куџа О, *џџџџџџџа*

ћ: *Бу̀ро*, *ћѐ* О, *унђе* (онде) Пољ, *ћубар* К В Ј Пећ, *Ђоко* К СГ, *Ма̀-
ћар* Ј, али и *Ма̀мар* Пољ Ком, *дѝрађено*, *дѝрађен* врт̄а Пољ, *рђа*, *међа*
ДБ Ш Т, *млађи* бра̄т К, *слађи* П Пећ, *шуђи* Пољ О В М.

Уместо *ћ* изговара се *ј* у *идсиоја* Пољ СГ Мут, како је и *Госидјина*
Пољ Ј Т П.

СУГЛАСНИЦИ *с, з*

40. И ови сугласници имају стандардни изговор:

с: *сѐсѳра*, *сва̀шиѳо* (свашта), *сва̀ки* Ј, *на̀с*, *ва̀с* Ком, *ку̀йус*, *ко̀са*, *ко̀-
сидба* Пољ, *ка̀сно* К СГ М, *сѝѳурно* Т Ј О, *бу̀ди сѝѳуран* Ш В.

з: Овај сугласник замењен је гласом *с* у речима: *брѳнса*, *брунѳи-
ра̀ње* Пољ Ком Ј М (деминутив је *брѳниѳца*). *С* се чује и у свим обли-
цима глагола *брунѳира̀ти*; *брунѳира* Пољ Ком В. Иначе је: *звѳезда*, *звѳер*
СГ Мут, *зѳдно* Ком Ј Б Ш, *зѝш*, преско̀чијо̄ *зѝш* Т, *озѳе* Пољ, *зо̀ра*, *зѐ-
лен* Мут.

СУГЛАСНИЦИ *љ н њ*

41. Артикулација је обична — књижевна:

љ: *љу̀ди*, *ѝдље* О Мут, *кѝкља* (хаљина) Пољ Ком Б Т, *нѐђеља* СГ
К В Ком Ш Т, *чѐшља-се* Ј, *зѐмља*, *ѝљува̀ти* СГ, *о̀сѳаљен* Пољ, *о̀сѳаљали-
-смо* све̄ . . . Т, *ѝријѳељ* Пољ Ком СГ Б, *љѳини́к*, *љѳска* О.

њ: *њу̀ј*, *њѳин* О, *њѳев* (њихов) Пољ, *ку̀њима*, *на̀-ку̀њиѳе* (оремо *на̀-
-ку̀њиѳе*) Ком, *ма̀њи*, *ша̀њи* К, *ја̀ње*, *жѐње́мо* жѳто Ј, *ѝрѳиња*, *ѝдље*, *љу̀ѳи-
-се* М.

СУГЛАСНИК *л*

42. Старо *л* на крају слога прешло је у *о*, али сам забележио и при-
мере где се чува: *сѝдѳла* кра̀ва Пољ Ком К, поред *сѝдѳона* О В, *бѝјел*
ки-си́р Б, *д̀бал* Ком СГ, *жа̀драл* В Т Мут П, *ѳѝјел* М Пољ Р, али и *ѳѝјо̄*
дан Пољ, *бо̀л* Б Ј М Ком, *сѝбо̀лња́к* Ј М К.

На крају речи чује се и у речима страног порекла: *ма̀ришл* Ком
О В Мут, *ѝенѳрл* Б Ј М Т Ком О.

Иначе се говори: *за̀ува* О В Т, *ѝријунѳи* Пољ К, *са̀нѳе*, *во̄* Ш Ј
Б Ком, *со̀*, *ѝд*, *ѳдан* ѳ-ѝд М; *во̀лијо̄* СГ О В, *сви́-га* *во̀лѳ* Пољ.

ГРУПЕ *шиѳ* И *жѳ*⁵³

43. *шиѳ*: *ѝришиѳ*, *шиѳа̀ј* Ј, *ѝушиѳериѳа* Пољ Ком, *дѝњишиѳе* К, *ѝѳишиѳа̀ти*,
ѝѳишиѳа̀ља В Пољ, *вѳишиѳа̀ти* Т Б О, *ѝшиѳѳем*, *за̀шиѳѳем* СГ К Ком, *ѝрѳ-
кришиѳен* Ш Ј М Ком Пољ, *ѝушиѳа̀* О Ш Р, *вѳѳишиѳ* Р Мут Ком, *шиѳѳене*, *ѝшиѳѳ-*

⁵³ О сугласничким групама шт, жд, шћ, жћ в. у раду А. Пеце, Промене непала-
талних сугласника у вези са *ј* на српскохрватском подручју, ЈФ XXVIII, св. 1-2,
стр. 143-188.

на̄и Пољ Ком О, *курузӣӣӣе*, *кумӣјѣрӣӣӣе* Ком Пољ В, *кӯћӣӣӣе* В Ј, *сӣрњӣӣӣе* Пољ К, *сӣрӣӣӣе*, *се̄лӣӣӣе*, *ӣландӣӣӣе* Пољ. Упор. и *шӣд* Мут О, *шӣака* К О В, *ӣдӣӣӣен* О Пољ Ком Т Пећ.

Група *жд* мање је фреквентна: *да̄ждѣња̄к* (даждевња̄к) Пољ Ком, *жв̄ӣжд̄и* Пољ Мут Мек, *жв̄ӣжд̄ӯк* СГ Р Ј, *мӯжданӣ* Ј Р О. Не постоји реч *дажд*. Говори се: *ждр̄а̄к* Ком Пољ Ј, *ждр̄а̄ци* В Т Ш Р, *ждр̄а̄ка̄ӣи*, *ждр̄а̄ка* Пољ Ком К Ј. Упор. и *ажда̄ја* Ком Ј К Б Пољ.

ЈОТОВАЊЕ

44. Ново јотовање овде је извршено, али не у потпуности. Забележио сам: *зѣ̄л* (м.) *ка̄ме̄ње* Ком Пољ СГ Пећ Р, *цв̄е̄је̄е* Пољ О В, *бра̄ћа* СГ К О Пољ, *мӣ-смо бра̄ћа* Пољ, *ла̄ђа* Ком Пољ К В, *ле̄ђа* О Т В Ђ, *лӣӣће* Б Т Ј, *рӣӣћан*"н Пољ В, *ӣрд̄ж̄е*, *ӣв̄ж̄е* Ш Т О Ј Пећ, *ӣр̄ѣ̄ћи* Ј В О, *ӣр̄б̄ље* ДБ СГ Ћ М, *сӯӣра*, *ӣр̄б̄сӯӣра* Пољ Ком О, али *не̄ӣӣјак* Ј Т Пољ, *р̄дӣја̄к* Ком Пољ СГ К, *мӣ-смо р̄дӣја̄ци* Пољ, *д̄"ја̄к* Ком Пољ О, *д̄ив̄и*, *д̄ив̄ӣј̄* прасе Ком, *кд̄зӣ* сӣр В, *кд̄зӣе̄* мљеко Пољ.

О јекавском јотовању в. т. 30.

АСИМИЛАЦИЈА СУГЛАСНИКА

45. За ову гласовну промену забележио сам ове примере:

- мш > нш: *кӯнӣӣја*, *мӣ-смо кӯнӣӣје* Пољ;
- сх > шћ: *ӣш̄ѣра̄ӣи*, *ӣш̄ѣра̄ј* Пољ Ком Б М;
- мт > нт: *ӣд̄нӣӣӣи* Пољ, *т̄о-е т̄еш̄ко ӣӣд̄нӣӣӣи* Ком;
- нп > мп: *еда̄мӣӯи* Пољ К О В;
- нб > мб: *зе̄лем̄ба̄ћ* Мут Пољ В Ј;
- зњ > жњ: *ӣж̄њ̄ѣли* Пољ Ком.

До асимилације долази и у сантхију.

- дк > тк: *ӣр̄ѣ̄ӣ-кӣшу* Ком, *ѣно-га ӣр̄ѣ̄-кӯћ̄ом* Мут;
- сњ > шњ: *ӣ-н̄ӣма* СГ Пољ, *бӣј̄о-сом ӣ-н̄ӣм* Ком;
- зњ > жњ: *ӣр̄ѣ̄ж̄-њ̄ѣӣа* Пољ Ком.

Има и даљинска асимилација:

з > ж: *жв̄ӣжд̄а̄ӣи* Пољ Ком, *жв̄ӣжд̄ӯка̄ӣи* Ком О, *чӯе-се ђе-жв̄ӣжд̄ӯч̄е* К.

ДИСИМИЛАЦИЈА СУГЛАСНИКА

- 46. ље > ле: *мӯле̄ње* бд̄гу Ш Т;
- мњ > мљ: *сӯм̄ља* О В Р Пољ, *сӯм̄ља̄м* ја̄ ӯ-т̄о Ком, *дӣм̄ња̄к* Пољ;

мн > вн: *и́дван"ца* Р Ћ Пољ О, *и́двнā* нѹћ Ком Пољ, *и́увно* Пољ О В;
 дл > гљ: *и́лѣшо* Ј Ш В К Р Пољ;
 же > ре: *мѹрем*, *мѹреш* Пољ О Ком.

ОСТАЛИ СУГЛАСНИЦИ

47. У овом говору постоји глас *с̣*, али само у речима *сѹѣра* и *и́рб-сѹѣра* (сутра и прекосутра) Пољ Ком В М СГ. Постоји и глас *s*, који је такође ограничен на неколико сродних речи (в. горе под з), а чује се и реч *цāрса* Пољ Ком О.

Остали сугласници имају артикулацију као у књижевном језику.

ГУБЉЕЊЕ ЗВУЧНОСТИ

48. У финалном положају речи долази до десоноризације звучних шумних сугласника:

зѹй, *и́рдѹ* Т Р Ј, јдш-је *млаѹи* Ком, *бѹк* Пољ О Пећ ДБ, *снијек* Ком Пољ Т Ј В П, *дѹрес* СГ Пољ О, *нѹш*, *и́ѹш* Р Т Ј, *мѹѹеи* Т П В Пољ Ком, *кѹмаѹи* Пољ О В, *назāи* Мут О Р К; али *кѹе* Ком Ј Б Т О Ком, *цѹе* О Пољ СГ Ћ В.

Звучност се губи и у сантхију (в. асим. суг.).

49. Губљење сугласника у групама

тк > к: *кѹ* СГ Ј Пољ В, *нико* О ДБ Мут; упор. и *и́рѹ кућѹм* Мут.

тс > с: *дсјећи* В Ј Т Ш, *осјѹци* Ком Пољ, *дсјекā* К;

вљ > љ: *дсѹаљен* О СГ Т, *дсѹаљам-га* О;

свј > сј: *сјѹдок* Пољ, *сјѹдѹчиѹи* Мут К;

цвј > цј: *цјѹѹаѹи* Пољ, *цјѹѹале* вѹћке Ком;

пт > т: *и́йца*, *и́йћ* Ком Пољ;

пч > ч: *чѹла* О В Ј, *чѹле* (ном. пл.) О В Ј М Пољ, *чѹљњак* Пољ СГ;

пш > ш: *шѹн"ца* Ј М ТБ, *шѹн"чнѹ* брāшно Мут;

пкл > кл: *ѹклада*, *ај-се ѹкладѹмо* Пољ;

кћ > ћ: *ћѹр* О Пољ Ј Т Ш;

дн > н: *и́днѹмо*, *и́днѹш* К СГ Ком В;

дз > з: *назорник* Пољ Ком;

гњ > њ: *јāње*, *јāњешѹе* Т Кѹм, *јāњци* Пољ Ј М; *јāњѹћѹ* мѹсо К;

гм > м: *бѹме* Р Мут П, *бѹмеш-ми* плат"ти Пољ;

дс > с: *и́р'сјѹдѹник* Б Р П Пећ Пољ, *оскѹчиѹи* О, *оскѹчиѹѹ* ѹвѹс Ком, *ослѹжѹѹѹ* вѹјску Пољ.

штр: *надиш̄риши* Ј В Пећ, *надиш̄ри* сикиру К;
 рн: *равно* Р Мут, *равно* ки-цакло Р;
 мн: *седамнајсӣ*, *осамнајсӣ* Р Ш Т Б О, *помнујшӣ* Пољ О Ком;
 мл: *мла̄и* ки-рџа у подне Ш, *младџӣ* В Ј Т О;
 мд: *седомдџе̄ӣ*, *осомдџе̄ӣ* К Ком О Б Р.

СЕКУНДАРНИ СУГЛАСНИЦИ

м: *џкиџмбар* Пољ О Ј, *џрамбаба* К В, *скџром* свџки дан Т;
 р: *џрџ*, *брџ* СГ К Пољ, *џџкар̄* Ш Р Т Мут Ком;
 н: *џранџе̄ӣ* Пољ Ком Ј В.

III Део

МОФРОЛОГИЈА

ИМЕНИЦЕ МУШКОГ РОДА НА КОНСОНАНТ

Номинатив — Акузатив јединице

51. Као и у књижевном језику, код именица ове врсте које не означавају жива бића номинатив је једнак акузативу, а код оних које означавају жива бића акузатив је једнак генитиву.

Као потврду истичем ове примере:

а) за неживо, ном. = акуз.: *ка̄мѣн* Ком Ј М Пољ Т Ш, *ила̄мѣн* Ком СГ К Р М, *бӯсѣн* О В Т Р Ком, *ӣрӯмѣн* Т Б ДБ Пољ О, *сӣд̄жѣр* СГ Ком О В Ј, *дан* О Мут Ш Б Т, *са̄ӣ* Р В Ј Пољ Ком О Б, *ш̄лӣва̄р* Ком К СГ О ДБ Т, *ӣр̄а̄мѣн* Т Р М Ком СГ, *ид̄вар* О Мут В Ј Пећ Ш Ком, *ӣра̄ӣ* Пољ Ком О Ш Т Ј, *ӣрӯмѣнчӣћ* Пољ Ком О Ј Т М, *ила̄мѣнчӣћ* О СГ К Ком Ш Б.

б) за живо, ген. = акуз.: *ц̄р̄ва* Б Ш Т Ком Р Т, *бра̄ва* Пољ Ком О Ш Р СГ К, *сӣна* Ком О СГ Ј М Б, *ов̄ча̄ра* СГ Ј Т К Ш Б, *ц̄дра* Т Р Пољ О В М Т, *зе̄ца* Т Ј К Мут О Пољ Ком, *бра̄џа* Ком О Т СГ К В Пољ, *д̄ј̄ве̄ра* СГ К Ком О В Б Ш Ј, *Не̄на̄да*, *Дӯшана*, *Милана* (на читавом подручју овога говора).

в) Именице на *-лац* које задржавају тај наставак у јединици: *ц̄ӣан^н* Пољ СГ Т О В Ј, *дӯшаман^н* Т М О ДБ СГ, *Лӣчан^н* О В Пољ Ком К, *А̄ра̄ӣн* О В Ком Т СГ М, *ц̄дбан^н* Ком Пољ О В Т ДБ, али се чује и *ц̄дбан* Пољ Ком О.

г) Именице на *-лац* које означавају вршиоца глаголске радње, а у књижевном језику чувају неизмењено *л* у номинативу јединице и генитиву множине, овде и у тим падежима имају вокал *о*: *кӯӣјиоц* Пољ О В Ј Т, *ж̄џӣеоц* Ком О СГ К Ш Б, *бра̄ниоц* Пољ Ком К СГ, *ра̄ниоц*⁵⁶ Ком К Ј Т В О, *ш̄ӯжиоц* О В Пољ Ком ДБ Ј.

⁵⁶ М. Стевановић: Савремени српскохрватски језик I, Фонетика и морфологија, Београд, 1964, I—X + 1 — 696.

д) Мали је број именица с вокативом једнаким номинативу⁵⁹. То су:
иџџак Пољ О В Ш Б, *иџсац* Ком К СГ О Пољ, *дичџак* Ком О Ј Т,
јунац Пољ К СГ.

Инструментал

53. Једини наставак је *-ом*, без обзира на претходни сугласник⁶⁰:
крајом Ком Т Р Ш, *мајом* Пољ СГ Т К СГ, *брђом* Пољ О Т Р, *зџло-*
јајом Ком Т Р Ј М;

учиџиљом Ј М ДБ, *маљом* Пољ О В Ј, *убијџ-га с-иџиџиљом*
 Пољ, *бијџ-сом с-иџиџиљом* Ком, *муљом* Ј М В;

с-куњом Пољ Р М, *иџњом* В Ј П Т;

дрџнџном Пољ О Ћ Ј, под *јесџнџном* Пољ, *кленџном* Ком Ћ СГ В,
свџтијџ-га с-иџиџиџном К, *чекиџном* Т Р О Ј;

коиџачом О В Ћ Р К, *куџа-ми-је пот-кљџучом* Ком, *ораџом* Ј М П,
с-иокривџачом О В Ћ Пећ;

Круџв рџџџем нуџсом О, *јџџсом* В Т О Пољ Ком П ДБ Б, *иџџсом*
 Ком К Ћ ДБ, *иџџ с-муџсом* Ј.

Старије особе уместо *муџ* говоре *чеџк*: *џн-је муџ чеџк* О.

Миљоџом Пољ В Б Т, *ка(ј)џиџом* О Т Ћ Р, *жиџви с-Миљоџом* О;
са-луџаџром Б, *дџкиџџром* Пољ Ј Ком Ш Т, *џаџром* Ш Т О В, *млиџна-*
ром СГ К Ћ О Ј, *иџсиџџаџром* Пољ Ком О Ј М, *иџведџаџром* Ј В Ћ Пећ;

зеџцом (на читавом подручју овога говора), *вџеџцом* Пољ О В Ј, *јаџ-*
цом О ДБ Пећ Ком, *замџнџ кџџом* Ком, *кџси са-сиџриџцом* Пољ, *синуџв-*
цом Ш Т Р Ћ, *слџеџцом* О Ком Р П;

иљџџом Пољ О В Ј, *иџџ с-иџиџом* М, *пот-иџиџом* СГ, *џ-за свџ(ј)и-*
јџем иџиџом Пољ, *нат-иџиџом* Ј М;

зџ-зиџом Ком, *смаџдом* Пећ Т Ј Ћ ДБ, *јаџдом* Ј Т Пољ В.

Локатив

54. Овај падеж редовито се завршава на *-у*:

на-иџду Пољ, *вџиџлу* Ком Пољ, *на-зиџду* О В Пећ, *дџвџанимо о-сиџриџу*
 В, *на-џбрезу* Пољ, *дичџаку* В Ћ Ш П, *о вџуку* Г, *џ-мџну* СГ Р.

⁵⁹ Вокатив без наставка познају и други говори — источнохерцеговачки (Пецо, Г И Х, 115), западнобосански ијекавски (Дешић, нав. дело, 214), а, уосталом, и наш књижевни језик, (Стевановић, Савремени језик, 189—190).

⁶⁰ У „Говору Баније и Кордуна”, стр. 86—87, Петровић, такође, нема примера са наставком *-ем* у инст. једине ових именица; мало је таквих примера и код Дешића у западној Босни (Дешић, нав. дело, 214—215). Професор А. Пецо (Г И Х, 116—117), међутим, наводи примере са оба наставка: *-ем* и *-ом*.

ОБЛИЦИ МНОЖИНЕ

Множински формати -ов- (-ев-)

55. У овом говору постоји већи број речи ове именичке врсте са овим форматом. Овде нема неких облика које наводи др Асим Пецо у свом „Говору Источне Херцеговине” као: данови, грахови, ланови, санови, јарцови (стр. 117), као и они примери са -ов које бележи др М. Дешић: ланцови, бунарова, доктурови (Западнобосански ијекавски говори, стр. 217). Овде се говори *ланци* Ком СГ К Т, *бунари* О В Т Ш, *дџкиџри* Б Ш ДБ К, *јарци* Пољ О В ДБ.

У томе је овај говор ближи говору Баније и Кордуна (Петровић, Банија и Кордун, стр. 87—88).

а) Са дужом множином забележио сам ове речи, које се тако изговарају на читавом терену овога говора:

вдлови, *илујови*, *зџцови*, *вржови*, *зидови*, *жљџбови*, *крџујови*, *крајови*, *свџијови*, *лисџови*, *лакџови*, *сџијови*⁶¹, *сидлови*, *брџсови*, *мрџзови*, *синуви*, *сиџубови*, *дрџубови*, *идлубови*, *врџијови*, *сиџијови*, *иддови*, *кодџлови*, *врџови*, *знџкови*, *јрџови*, *идрџови*, *бџијови*, *срџови*, *идврџови*, *крџијови*.

б) Са краћом множином, такође на целом терену, наводим ове речи: *кључи*, *нуџи*, *јањи*, *сири*, *Срби*⁶², *јарци*, *иуџи*, *мљини*, *бунари*, *сиџарци*, *мјџсџи*, *миџурци*, *идрџаџи*, *мџџеди*, *зуби*, *дџани*, *мџачи*, *жџуљи*, *кљини*, *мљини*, *нуџиџи*.

в) Најзад, код неких именица ове врсте забележио сам двојаке облике:

рџијови О В Ј Ком, *рџи* Ком Пољ О Б ДБ Ш, *вџкови* Пољ Ком О В Р Т СГ К Б Ј М, *вџци* Пољ Ком Ј М П Р Ђ, *врџијови* Ком О В Т Ш Ђ Б, *врџи* Пољ Ком П Ш ДБ Б Пећ В, *длџнови* Ком О В СГ К, *длџни* Пољ Ком В О СГ, *знџкови* Ком Р Ј В ДБ, *знџци* Пољ Ком О К СГ М, *иџжови* Пољ Ком В, *иџжи* Ком СГ К Р Т.

Генијив

56. Овај падеж има два наставка, чешћи -а и ређи -и:⁶³

а) *двџвџ* Ш Р Т Ком, *јџрџаџ* Ком Пољ О В Ј СГ, *дџнџрџ* О В Т К П, *сиџвџ* О В Пољ СГ М, *мџџџџ* В Пољ К ДБ Ш, *иљџвџрџ* П О К Т Б, *ловџаџ* (на читавом терену овог говора), *вџквџ* (такође у свим местима),

⁶¹ Овај облик подразумева множину сата као предмета, док би се множина од сата као јединице мере за време рекло *сџиј*.

⁶² У овом говору не чује се облик *Србова*, као што наводи Дешић, нав. дело, 217.

⁶³ У овом говору ген. множ. ових именица нема *џ*, као што имају, нпр. ијекавски говори западне Босне, Дешић, нав. дело 219. Он бележи: *динар*, *дулум*, *куџус*, *родџиџџ*, што се овде не може чути. Са *џ* у говору Баније и Кордуна, ових облика има, иако „спорадично”, Петровић, Банија и Кордун, 89.

Примери непостојаног *a* одговарају онима из књижевног језика, (Стевановић, Граматика схј., стр. 46—47), па се према *чўнак* говори *чўнка* О В Ј Б Ком, тако је и *лвца*, *кдсца* Р Мут СГ К, *исд*, *исј*, *исдм* В Пољ Т Ш Р, *снд*, *снј* К П ДБ О.

Именица *лишар* овде је женског рода и гласи *лишра* и мења се као остале именице ове врсте: *лишрѣ*, *лишри* Ком Ј Б Т Ш (в. именице женског рода на -а).

Именица *аушо* овде се изговара *à(в)ушѣ*, *à(в)уша*, *à(в)ушом* Пољ Ком О Ј СГ.

Мушког рода су и именице *оса* која овде гласи *осињак* Ком Ј В О Б Т Р; *ћубар* (на читавом терену овога говора), док се бицикл изговара *бициклин* Ј М, *бацикло* Ком Пољ О, а најчешће се каже *шдчак* Ком СГ Б Ј К В.

ИМЕНИЦЕ СРЕДЊЕГ РОДА

Једнина

61. Као село и *поље* мењају се и именице: *ујсе*, *врѣло*, *јаве*, *здравље*: *Свѣжи ујсе* В, *цријево*, *цријева* Ј М Б О, *оперисан*-је од-слѣпк *цријева*⁶⁵ Ком, *жуванице*, *жуваница* Пољ Ком, *три жуваница* Пољ, *бјеланице* О СГ Т Р, *сѣлце* В Ј Пољ, *доко*, *џ-оку* П Т, *муре*, *на-муре* Ш Т, *у-рату-сом остѣ прѣ-здравља* СГ, *док-сом прѣ-здрављу* Ј, *ујсом* В О Ј М, *како стдјиш са-здрављом* К, *свијем сѣцом* В, *пот-илѣном* Р.

Именице *шле*, *ждрѣбе*, *шеле*, *довече*, *буре*, *шрасе* имају -*еиша*: *шлѣиша*, *ждрѣбеиша* Ком Ј Б ДБ О В, *шлѣиша*, *довечеиша*, *буреиша* Ј М Ком О, *шрасеиша* Пољ Ком В Ј Б, *шрасеишом* О В К П.

Номинатив, акузатив и генитив множине

62. Именица *шоведо*, као што сам навео, овде има гласовни лик *довече*, а у множини гласи *шведо* (на целом терену овога говора), *кд-шведѣ* В О Т Б Ком, *чўвѣ шведо* Пољ.

а) У функцији множине поменутих именица средњег рода на-*с-еиша* јављају се колективне именице на -*ад*: *шлѣиш* Пољ Ком К Ј Р Т (али и *шлѣиш* Пољ Ком О В), *ждрѣбеиш* Ком О Ј М В Р Т Ш, има два *ждрѣбеиша*, Пољ, *шлѣиш* О Пољ, *шлѣиш* е телѣт Ком.

Од именице *шеле* ном. мн. овде још гласи *шлевоци*, тако је и *шлевоца*, *шлевоце* . . . (у свим селима).

б) Именице *дчи* и *уши* у генитиву множине имају -*ију*: *дчију*, *ушију* (на читавом терену), *дчију-ми мујије* Пољ.

⁶⁵ Код Дешића је забележен облик *црвѣиша* (Дешић, Западнобосански, 224).

в) Плуралија тантум *илећа*, *и́рса* овде гласе: *илећи* и *и́рси*, генитив је *илећи́*, *и́рси́*, затим је *илећима*, *и́рсима* (на читавом терену).

Дайив множине

63. Завршава се на *-има*: *йдѣм ідвед^ама* Пољ, *к-иѣ(в)оц^ама* Ком, *јањцима* Ј М Б Р В, *ийл^аћима* Т Р. Облици на *-ад* такође имају овај наставак: *и́рса́дима* Пољ Т Б, *ждрѣба́дима* Ј Пољ К О СГ.

Инсѣрументѣал множине

64. Има наставак *-има*: квѣчка *с-ийл^аћима* О, свѣтѣ-ме *с-врайшима* Ком, *с и́рсима* Ј М Т, *навал^али с-и́рса́д^ама* В.

Локайив множине

65. Наставци су *-има* и *-ије*:

а) на-*ја(ј)има* Пољ Ком О Ј, *у-идљима* СГ К Ком О М, на-*дрвима* В М Т Ш П, на-*и́рса^ама* Ј Т Р Мут, *у-њедрима* Пољ О Ком Т Р, по-*мјес-ишима* О Ј ДБ Пећ Ш, *у-срцима* Пољ Т Р Б;

б) по-*ребрије* Пољ Ком О, *у-дрвије* Ком, по-*идљије* Ј, по-*жшйије* М, (в. локатив им. мушког рода).

Найомене о њојединим именицама

66. Именица *доба* се не мења. Говори се *унѣ дѣба* Пољ, по-*паснѣ дѣба* Ком, *кѣе-је дѣба* да̀на В, *лѣтнѣ дѣба* Ј, *нѣннѣ дѣба* Пољ.

Именица *звјере* мења се као и друге именице на *-е -еѣ*: *звјереѣ*, *звјерешу*, *звјерешом* Пољ Ком О.

ИМЕННИЦЕ ЖЕНСКОГ РОДА НА *-а*

Вокайив јѣднине

67.а) Двосложна лична имена с номинативом под дугоузлазним акцентом имају вокатив на *-о*: *Кѣшо* Пољ, *Пѣро* Ком Пољ, *Сѣро* О, *Дѣро* СГ, *Сшѣо* К О, *Бѣјо* М, *Бѣко* В, *Мѣро* Пољ О, *Рѣдо* Пољ Т, *Сшѣано* Р, *Пѣко* Р, *Смѣло* Б, *Сѣво* Мут, *Мѣшо* В, *Зѣро* Ј, *Дрѣо* В.

Наставак *-о* имају и друге именице као: *жѣно* О, *сѣшѣро* мѣлѣ К, *цѣро* В, *и́ријо* Т, *снашо* Р М.

с-цѹрами О, з-ѣрѣнами ДБ Б, љѣчи-се с-ѣрѣвами Пољ, з-ѣлѣвами О, плѣтѣ с-ѣѣлами В, з-жѣнами Пољ Ком, једѹ са-жлѣциами Ј, кѹпѣ сѣјено з-ѣрѣб-ѣлами Пољ.

Локаѣив множинѣ

70. Има два наставка *-ами* и *-а*:

по-кѹћами Пољ, по-нѹѣами Ком О, по-рѹками СГ, у-рѹками Р Ј, по-нѣћвами О Пољ, по-ѣрѣнами В М, на-ѣлѣвами ДБ, ѣдѣ у шлѣѣами Пољ, пѣ-шумами О Р М, ѡ-цѹрами Пољ О, пѣ-бараму Мут Ј, сѣјено-ѣ ѹ-ѣѣалами Пољ, ки-на-ѣѣлами Ком;

у-лѣвода Пољ, пѣ-нѣва Пољ В, по-сѣрѣна Ком, пѣ-шума О, ѹ-нѣва В, ѹ-бара Мут О Пољ, ѣдѣ ѹ-ѣѣа Ј, ѹ-кућа Р, ѹ-шака СГ, пѣ-шума Пољ, у-чѣраѣа К Р Б П;

Осим овог наставка, именице *рѹке* и *нѹѣе* имају у овом падежу и стари облик дуала, па се такође говори на-рѹкѹ Пољ В Ј К, на-нѹѣѹ Ј СГ Ком О, пѣ-нѹѣѹ Ком О Т М, по-рѹкѹ Пољ Ком Р Ј.

ИМЕНИЦЕ ЖВНСКОГ РОДА НА СУГЛАСНИК

Инсѣрументѣал једнине

71. Има наставак *-и*:

мѣсѣи О Ком Т Р Б Ш П, намазѣно с-мѣсѣи К, ћѣри Ј М О В Пољ, ѣдѣ са-свѣѣом ћѣри Пољ, кѣви Ј Т Р СГ В, чѣђи О Ком Т Р Ш, мѣсо с-кѣсѣи Ком.

Генѣив множинѣ

72. У овом падежу наставак је *-и*:

кѣсѣи Пољ О Ј М СГ Б, нѣзинијѣ ћѣри О, рјѣчи Т Р Мут, сѣвѣри Пољ Т СГ О К, нѹћи Ком В, љѣпијѣ нѹћи Р.

Изузетак представљају именице *ѹш* и *кѣкѣи* које имају наставак *-ију*: ѹшијѹ СГ Т К Ком О Пољ, код-ѹшијѹ В, вѣликијѣ ѹшијѹ Б, код-шијѹ ДБ П Т Р О, мујѣје кодшијѹ Р.

Дѣив, инсѣрументѣал и локаѣив множинѣ

73. Наставак је *-има*: у-кодѣима Ком О СГ, ѣно ѡринѣ у-кодѣима Пољ, са-кѣсѣима О В Ј, ш-ћѣрима Ком О Т Ј, ѡ-ћѣрима Ј Т М В, са-свѣјѣм сѣвѣрима В.

Колективне именице на -ад

74. У лексичком фонду овог говора постоји добар број ових именица. Ево оних које сам чуо:

ийлāйи Пољ Ј В Т Р, *чѣлāйи* Ком О Р СГ, *йрāсāйи* Ј М Ком О Мут, *ийлāйи* Ј Пољ СГ О, *кљусāйи* Ком Пољ Мут Ј, *бўјāйи* Ком СГ Пољ Ј М, *ишйēнāйи* Ком Пољ ДБ Пећ Ш, *сйрочāйи* Ј В О Пољ К Р, *бўрāйи* М Т П Ш Ком, *јārāйи* В О Р М Ш, докон пџп и-*јārāйи* крсти, народна пословица Пољ, *мāтарāйи* Ј М П В, *мдрѣбāйи* Пољ Ком К Ј Б, *мўмчāйи* Пољ К М О В, *мўлāйи* О Пољ Р.

У јединици, ове именице мењају се као и друге именице женског рода на сугласник, а у дат., инстр. и локат. множине имају наставак -*има*, ређе -*ије*.

У-*бўрāдима* Ком В Ј Мек, с-*йрāсāдима* О В Т, нўсē вџду на-*мāтарāдима* Ј, на-*мāтарāдијē* Кур, са-*сйрочāдима* В, међу *ийлāдима* Ком, *йдē к-ишйēнāдима* Пољ, вџда-е у-*бўрāдијē* Кур.

Найомена

75. Именица *майи* овде гласи *мāййѣр*; у јединици има књижевну парадигму, а у дат., инстр. и локат. множине има стари наставак -*ами*. Пйтај *мāтерē* Пољ, ђде к-*мāтери*, Ком, дџшлā-е с-*мāтерџм* В, на-*сāјам* дџлазē с-*мāтерами* Ком.

Именица *йоноћ* изговара се *йўнући* Пољ О В Ком СГ, бйло-е *йўнући* кад-је дџпā Пољ.

ИМЕНА НА -о

76. Са овим вокалом на крају овде имамо два типа имена:

а) Имена са дугоузлазним акцентом, као што су *Бўро*, и она се мењају као именице женског рода на -*а*.

Бўре, *Бўри* Пољ Ком Ј, *Бўро* вок., йдѣм з-*Бўрџм* Ком, *Сйѣво* Т Р М, о-*Сйѣви* В Ј, *Вѣло* Ком, *Сймо*, о-*Сйми* О, *Лāзо* вок. Кур, *Свѣйѣ* ген. СГ Ј, *Мйћо*, *Мйћо* вок., *Мйћу* ак. Пољ, *Нйко* (хипок. од Никола), *Нйси* Р Ј, ај с-*Нйџм* Р, *Пѣро* вок., *Пѣри* ДБ, *Дўјо* (хипок. од Душан) Пољ.

У Комићу сам забележио вок. *Бџре*, иначе је у другим местима *Бџро* Ј К Пољ.

б) Имена са друкчијим акцентом, а она се мењају као именице мушког рода на сугласник:

Брāнко, *Брāнка* Ком, о-*Брāнко* Ком, *Здрāвко*, *Здрāвку* дат. К, *Мārко* о-*Мārку* Ком, *Слāвко*, са-*Слāвком* Ј, *Гџјко*, *Гџјка*, з-*Гџјком* Пољ; *Жѣљко* *Жѣљку*, са-*Жѣљком* Ј, *Вѣљко*, к-*Вѣљку*, *Вѣљко* вок. Ком; *Дўшко* Ј В, бйјџ-сом ко(д) *Дўшка* СГ.

ИМЕНА НА -е

77. И ова се имена мењају као именице женског рода на -а:

Миле, Миле вок., с-*Милѓм*, о-*Мили Ђ*, *Дане, Данѓ* ген., *Дане* вок. Пољ, *Мане, о-Мани Ј*, код-*Манѓ Ј*, *Раде, Раде* вок., с-*Радѓм К*, *Владе, Влади Т*, казива-ми-је *Владе В*, *Сйасе, Сйасе*, вок. В Ј.

ИМЕНА НА -а

78. Ова имена мењају се као именице женског рода на -а:

Мића, Мићѓ, с-*Мићѓм Ј*, *Нића* (хипокор. од *Никола*), *Нићи, Нићу* Пољ, *Сѓва, Сѓвѓ*, *Сѓви* Ком, *Тѓма, Тѓму*, ак. О, *Нића, с-Нићѓм*, о-*Нићи Ј*.

Такође се може чути мањи број имена на -ица:

Лукица (од *Лука*), *Тѓмица* (од *Тѓме*, тј. *Томо*) *Јѓвица* (од *Јѓво*) М К О Т П М, *Сѓвица* (од *Сѓва*). Сва ова имена на -ица имају пејоративну нијансу. Њихов вокатив једнак је номинативу, што важи и за тип *Мића* и *Тѓма*.

Пејоративни су и *Пѓља* за име *Пѓйѓр* Пољ Ком, *Прле* (такође од Петар) Пољ Ком.

ЗАМЕНИЦЕ

ЛИЧНЕ ЗАМЕНИЦЕ

79.а) Н. ја	ти	
Г. мѓне, ме	тѓбе, те	сѓбе, се
Д. мѓни, ми	тѓби, ти	сѓби
А. мѓне, ме	тѓбе, те	сѓбе, се
И. мнѓм	тѓбѓм, тебѓм	сѓбом, себѓм
Л. мѓни	тѓби	сѓби
б) Н. ми	ви	
Г. нѓс, нас	вѓс, вас	
Д. нѓми, нам	вѓми, вам	
А. нѓс, нас	вѓс, вас	
И. нѓми	вѓми	
Л. нѓми	вѓми	

Као што се види, парадигма једине блиска је књижевној. Облици *шѓбом* и *себом* су ређи и јављају се кад заменички облик није под акцен-

том: *йдѣ зă-шѣбѣм* Пољ, *повѣди-га сă-себѣм* Ком. Иначе је: *нека-га с-шѣбѣм* О, *узми-га сѣбѣм* Ком, *стајă-е с-шѣбѣм* Ј, *йшă-е сă-мнѣм*⁶⁸ П.

У множинској промени види се сталност старих инструменталских форми у дат., инстр. и локативу. Од старијих људи, које и сматрамо званичним представницима дијалекта, нисам чуо облик *нама*. Он се може чути код млађих особа. Зато ћу се ограничити на навођење изворних примера: *ѣто-й к-нăми*, В, *ăј к-нăми* Ј, *дѣшă-нам-је* Ђуро О, *с-вăми* Ј М Б, *с-нăми* В Т Р Ком, *вăла-вам*⁶⁹ на свѣму Мут.

Парадигма 3. лица:

в) Н. ѣн	ѣно	ѣна
Г. њѣга, га		њѣ
Д. њѣму, му		њѣј, јој
А. њѣга, га, њ		њѣ, је
И. њѣм, њѣме		њѣм
Л. њѣму		њѣј
г) Н. ѣни	ѣна	ѣне
Г.	њѣ, њѣ	
Д.	њѣма, им	
А.	њѣ, и	
И.	њѣма	
Л.	њѣма	

Навешћу неколико примера: *натѣваријѣ свѣ нă-њ* Пољ, *рѣци-му* нек-дѣѣ Ком, *рѣци тѣ њѣму* Б;

Да-нѣ бѣ њѣ . . . М, *нек-јѣј бѣдѣ* В, *свѣ-ѣ тѣ нѣј*⁷⁰ К, *пѣздравѣ-је* Мут.

Йдѣм ш-њѣма В, *вѣдијѣ-сом-й*⁷¹ Пољ, *рѣци-му да-сом-дѣшă* Ком, *пѣшти њѣ на-мѣру* ДБ.

Остале именичке заменице

80. У овом говору употребљава се само облик *шѣно*, а не шта: *шѣно-си-ми дѣнијѣ* Пољ, *шѣно-ш ѣзѣти* Б, *шѣно-е ш-њѣм* ДБ; *шѣно-си дѣшă* Ком, *шѣно-те нѣмă* Ј.

⁶⁸ В. Петровићево *мноме*, Банија и Кордун, 98.

⁶⁹ У источнохерцеговачком је ту често *ви*, Пецо, 132; тако је и у другим херцеговачким и црногорским говорима.

⁷⁰ Овај говор не зна за облик *њѣјзи*, који је карактеристичан за наше јужне говоре, а који бележи Петровић, Баније и Кордуна, стр. 98, и Дешић, Западнобосански, 134.

⁷¹ Код Пеце (ГИХ, 135–136), налазимо интересантну слику у ген. и акуз. множине трећег лица. Наиме, поред енклитике *и* има и няз других енклитичких облика који су страни говору Удбине и другим личким говорима озога типа. То су: *их*, *ик*, *јиј*, *јих*, *хи*, *хиј*, *хин*.

2) Уместо облика *њихов, њихова, њихово* овде се говори: *њијев, њијева, њијево*:

њијев дѠ К, *њијев* Ѡкрајак, тј. ливада Ком, *њијева* кѸћа О, *њијево* блага Ј, *њијево* жито Б,

Тако је и: *њијев* вѠлови П, *њијеве* краѠе Мут, *њијеве* овце ДБ.

Никада се не јавља *њин, њина, њино*.

И све ове заменице, такође, имају наставке старих тврдих основа у већ поменути $\dot{\text{м}}$ падежима:

код-*нашијѧ* кѸћа Пољ, по-*нашијѧм* њйвами Б, *у-нашијѧм* Ѡвцама Ком, ш-*њијѧвијѧм* цѸрама Б, *њијѧвијѧм* кѠсцима К.

Показне заменице

82. Показне заменице у овом говору разликују се од књижевног језика у 3. лицу једнине и множине, која овде гласе: *унај* Ком О, *унај* клѧн"ћи О, *унај* дичак Ј, *унај* раст"ћи СГ, *унај* камѧн В;

уна цѸра Т, *уна* школа ДБ, *уна* жена Пољ, *уна* шљйва Т, *уна* кѠш Ком, *уна* кѸћа Б, *уна* њйва С;

уно пйле Пољ, *уно* нѧбо О, *уно*-е прасе вѧлико СГ, *уно* пащче Пећ, *уно* магаре Ј, *уно* кѠсиште Мут;

уни лѸди К, *уни* дичаѧи Т, *уни* зйдови Ш, *уни* вѠлови Ј, *уни* раст"ћи Пољ, *уни* клѧн"ћи Ком;

унѧ жѧне Пећ, *унѧ* Ѡвце СГ К.

а) Показне заменице за каквођу овде имају следеће гласовне ликове: једнина: *вакй* чѠек О, *вакѠй* дрѸга ѧесом йма Пољ, *вака*-се не-рађа Ком, *вакѠј*-је Ѹвјѧк дѠбро В, *вакѠ* прасе Б;

шакй вајѧ дѠбро прѠђѧ Т, штѠ-си *шакѧ* К, *нака* њйва Ј, *накѠ* дјѧте нема њйко Пољ.

множина: *вакй* кѠсци Пећ, *вакѧ* Ѡвце Ј, *вакйѧ* јѧњаѧа В, *вака* пй-лат Ш, *шакй* Ш Б Т Ј, *шакѧ* Ком О В, *шакѧ*-се Ѹжѧт Ѡје плѧтѸ М, *накй* К Пољ, *накѧ* М Мут, *нака* дјѧца Т Б.

б) Показне количинске заменице овде гласе: *вѠликй* Ком О, *Ѡ(в)ликй* Пољ В, *Ѡ(в)лика* Ј, *Ѡ(в)ликѠ* Б Ш, *вѠлокѠ* блага Пољ, *шѠликй* пйл"ћи Ком, *уналикй* П Мут, *уналикѠ* Ком П О В;

(в)ликй Ј М Б, и *Ѡ(в)ликй* Пољ Ком О, *Ѡ(в)лика* стѠка В, *уналикй* СГ К Ком, *нуликй* Ј Мут, *уника* брѠа Пољ, *нулика* прасѧт П Пољ Ком О.

Односно-ујшћине заменице

83. Заменица *чији* гласи *чи*: *чи-си-ти* Ком, *чи-су* њнб кѹњи О, *чи-је* ѹн В.

Облик средњег рода је *чијѿ*, *чијок* Ком Т РВ Мут.

Иначе се говори: *кѿ(ј)и* В Б Ј М Пећ, *шиѿ* Б Ј Пољ Ком СГ. Тѿ-е ѹнѿј *шиѿ-тѿ* тражиѿ Ком.

Изједначен је облик једнине и множине заменице колики, која овде увек гласи *кѿлики*, а никада *колик*: *кѿлики-е* наѿста О, *кѿлики-ти-је* сѿн Ј, *кѿлики-е*, а ништа не-знѿ Пољ.

Неодређене заменице

84. Од књижевне форме овде се разликују заменице нечији, нечије, које гласе *нечи*, *нечијѿ*.

Замнице некакав, некаква, некакво овде гласе: *некав* Пољ Т К Б СГ, В, *неква* К Ком Ј Мут П Т, *некво* Ј М Ком Пољ В О СГ, *некви* Пољ Ком Т О В К Ј, *некве* Ком Пољ О Т Ш Мут, *неква* О В Ј Т Ш Б ДГ. Ретко се могу чути књижевне форме некакав, некаква и сл.

Говори се *неколка*, *неколко*, *неколке*: *неколка* дѿна Ком, *неколка* пѿ-лета О, *неколка* дрвета Пољ, за-*неколко* дѿнѿ Ј, *имѿ* ѹн *неколко* ћѿри Мут, *неколко* љѿдѿ Б, прѿдѿ-сом *неколко* јѿњаѿѿ Пољ, *неколке* њѿве Ј, *неколке* ѿвце П.

Одричне заменице

85. Заменица никакав има гласовни лик *никав* Ј М Б Т Ком В, *никав* ѹн није чѿек В, *никвѿѿ* јѿ Николу не-знѿм Т; тако и *никава*, *никво*, *никве*, *никви*.

Одрична заменица ничији гласи *ничѿ* Ком Ј О В Пољ СГ К. Средњи род је *ничѿјѿ* В О Ш Б Р, тѿ није *ничѿјѿ* Пољ.

Ојшћине заменице

86. У овом говору често су у употреби заменице: *кѿ(ј)и* *било* Ком Пољ О, *чи* *било* В Ј, *чијѿ-било* Ј, *свѿчи* О В Т Р Мут, *кѿ-му* *и-дрѿѿ* СГ, *кѿм-било* Пољ, *шиѿ-било* да-*било* Ком, *сѿм-сѿмѿѿѿ* Ј Т Мут О.

ПРИДЕВИ

87. У овом говору придеви с основом на предњонепчани сугласник имају вокал *о* у ном. јд. ср. р. и -ок, односно -ѿѿ у ген. м. р.

а) *јѿњећѿ* мѿсо Пољ, *ѿрѿсећѿ* кѿрито В, *дѿѿѿѿѿ* ѿдјѿло Ј, *нѿљѿѿѿѿ* М Мут Ш Р, *нѿјећѿ* дрво К, *дѿѿѿѿ* дрво М, *слаћѿ* нег-мѿт СГ, *кѿкѿѿѿѿѿ*

пѣрје Ј В, *сѣдаријѡк* сѣна П, *мањѡк* чѡска Б, *сунчанијѡ* дѣна њѣсам вѣд^ала Пољ, *здравијѡ* ѡд-њѣга нѣма Ком. У дат. и лок. наставак је -ом: *мањѡм*, *љѣишѡм* К Мут В О, *о-највѣѡм* Пољ Ком, *ѡ-дѣѡм* дрвѣту В Ј Т Ш.

б) Придеви типа *божији*, *-ија*, *-ије* и компаративи овде имају наставке *-и*, *-ија*, *-ије*.⁷⁷

бѡжѣ чѡече П, *бѡжија* мајко Ј, *кокоши* врат, *кокошија* јува, *кокошијѡ* мѣсо О, *слаби* Ј Р Т, *слабија* нек-ја В, сѣв-је *вражѣ*, тј. духовит СГ, *мришѡ* Т ДБ Пећ *милија* Р Ј О, *вучија* стѡпа Пољ, *ѡвчијѡ* мљѣко Ј, *вишѡки* Т Р, *највишѡкија* Пољ, нѡви Пољ Ком.

Компаратив од кратак редовито је *краћѣ*, а облик суперлатива *најкраћѣ*.

Тако је и *слаћѣ* Ј К СГ, *млаћѣ* В О Ћ Т.

Компаратив од сув и глув стално је *сувљѣ* и *ѣлѡвљѣ*, а од висок је увек *вѣћѣ* Т Б ДБ Пећ П, никад није вишљѣ, што бележи Пецо, ГИХ, стр. 143.

Придеви здрав и чист у компаративу гласе *здрави* Т О В Ком Ш, *чишѣ* Ш Б Т Пољ Ком.

Компаратив од прост, лак, строг, гласе: *ѡдѡсѣ* Ком О Т Ш Р, *лакишѣ* Пољ О Ј М Мут Б, *сѡрѡжѣ* Ком К О Т.

Уместо дуг најчешће се говори *ѡидѡчак* Ком Пољ О В Ј СГ К, а компаратив је увек *ѡвљѣ*.

Компаратив прилога далеко и радо овде је *ѡвљѡ* О В Ј Пећ П, и *раћѣ* Пољ Ком Р К В Б.

в) Нема алтернације по П палатализацији у облицима придева. Тако поред ном. једн. м. рода *јѡк* имамо ном. множ. *јѡки* О Ј Т Б ДБ Ком, тако је и: *ѡдѡк* Р Пољ В О Ј, *ѡдѡки* Ш Р Мут П Т, *ѡвѡк* Пољ Ком СГ К Ј, *ѡвѡки* О В Ј Т Ш Р.

г) Као и заменице тако и придеви, у инстр. једине и ген., дат., инстр. и лок. множине, имају наставке некадашњих тврђих основа:

С-јѡкијѡм чѡеком Ј, *раѡнијѡм* дѡном П, *нѡшијѡ* дѡчѡка Пољ, *ѡвѡкијѡ* љѡдѣ О, *млаѡдијѡм* шљѣвама Ком, *с-ѡѡшѡкијѡм* мѡкама М, *са-сѣдаријѡм* љѡдима ДБ, *ѡраѡнијѡ* рѡкѡ Р, *о-нашајѡм* жѡнами В.

д) Придеви на -ов и -ин имају у косим падежима наставке оба вида:

1) неодређени: *ѡѡкова* пања Пољ, *дрѡнова* коѡа Ком, *сѣриѡнова* капѡта Ј, код- *Иванѡва* вра Ком Мут, *Нѡкол^ана* дѡла О, *Мѡрина* брѡта Пољ, *Ђѡрина* ѡвѡта Ком.

2) одређени: *њѡѡѡк* шѡшира В, *Нѡћѡниѡ* ѡкрајѡка Пољ, *Мѡл^анѡме* зѡту П, *Мѡринѡк* чѡска Ј, *ѡѡѡнѡѡ* сѣна К, *ѡѡѡво* дрѡво Пољ, *кѡѡѡѡ* лѡст О, *ѡѡѡѡ* штѡп К.

⁷⁷ Источнохерцеговачки је богатији овим наставцима; Пецо, ГИХ, 142—143, наводи три: *ији*, *ји*, *и(божији, кокошији, божи)*.

Посебно помињем облике као:

О-*Пешровдāну* Пољ Ком В Ј, о-*Ђурђевдāну* СГ К Пољ Б ДБ, по-*Ивандāну* О Ј Ком.

БРОЈЕВИ

88. Број *едан* има читаву придевску промену: *видијō-сом еднōк вўка* Пољ, *йдѣм к-еднōм чбеку* Ком, *с-еднијѣм чбеком* В.

а) Бројеви *два* и *шри* сачували су деклинацију и с предлозима и без њих:⁷⁸

двајў Ком Пољ К СГ Ј Т Р, *двāма* Пољ О В Ј Б ДБ Ком, *д-њима двāма* П, *ш-њима двѣма* Ком К, *д-њима двѣма* Пољ, *двѣјў* О В Т Ш Пољ Ком К;

шријў Ком О Ј М ДБ Б, *с-шрима* Ј О В, *њима шрима* Пољ. Оба ова облика могу важити за сва три рода.

Често се, међутим, бројеви *два*, *двѣ* и *шри* не мењају уз предлоге.⁷⁹ Ево и примера којим се то потврђује: *йдѣ с-шри* жене Пољ, *ш-њи двā* Ком, *привѣзā сā-двā* кўнопа О, *виле с-шри* пāрошка Ј.

Постоје бројеви *дбадвā*, *дбадвѣ* Пољ Ком Ј Мут Б ДБ Пећ, а имају и промену: *бйјō-е код-обаdвѣјў* ћерй В, али и *с-дбадвѣ* Пољ, *рѣци тō обаdвāма* Ком.

Краћи облици *оба* и *обје* ретко се чују.

б) Број четири има гласовни лик *чѣшри*, на читавом терену: *имā чѣшри* краће М, *чѣшри* метра дрвā ДБ.

Број *чѣшри* у овом говору није променљив.⁸⁰

в) Говори се *двāесѣт*: *имā двāесѣт* гдјинā О, *имā двāесѣт* овацā Пећ, *двāесѣт* километерй К. Понекад се чује и *двāдесѣт* Ком Пољ О Т Р.

г) Нема везника и између десетица и јединица, па се стално говори, и то на читавом терену, *двāесѣт-едан*, *двāес-двā*, *двāес-шри*, *двāес-чѣшри*.

д) Бројеви 30, 40, 50, 60, 90, кад се изговарају сами за себе, имају књижевни фонетизам, а бројеви 70 и 80 гласе *седомдѣсѣт* и *осомдѣсѣт* Ком Пољ О В Ј Б М.

ђ) У бројању или бржем говору редовите су везе: *шриесѣт еден*, *чѣшресѣт едан*, *чѣшрес двā*, *чѣшрес шри*, Пољ О Ј Ком К Мут П, али следећи бројеви „на десет” имају пун фонетизам.

⁷⁸ Петровић у Банџи и Кордуну такође налази непотпуну деклинацију бројева *два* и *шри*. Петровић, Банџа и Кордун, 102—103.

⁷⁹ Слично је и код Дешна, Западн обосански, 254, и Пеце, ГИХ, 254.

⁸⁰ И у говору Банџе и Кордуна Петровић не налази деклинацијску промену овог броја, стр. 103, али код Дешна (Западн., 254, овај број се мења, па налазимо форме: *чѣшријў*, *чѣшријў*, *чѣшрима*, *чѣшрима*, *чѣшрѣма*.

Овде се чешће говори *сиџ* него стотина: *сиџ*-годинā О, *сиџ* дѣнāрā В, *сиџ* метерѣ Пољ Ј Ком.

Говори се: *чеѣрисиџ*, *иѣсиџ*, *шеѣсиџ*, *сеџомсиџ* О В Ј Ком Пољ ДБ.

Увек је *иљеда* Ј М Т Б Ш Пећ Ком Пољ О, нѣмам ни-ѣднѣ *иљедѣ* Ком, дај-ми *иљеду* дѣнāрā О.

е) Редни бројеви имају обичне форме сличне другим говорима овог типа:

Говори се: *иѣри*, *друѣи* Пољ Ком Ј Т М, *иѣри* СГ К Ком О Ј, *двā-десѣи* О СГ В Т Мут, *иѣридесѣи* Ј Ком Пољ О Т Б, *чеѣридесѣи* Ком Пољ В О Ј. У синтагми ово се скраћује, па се чује: *двāдесѣи* првѣи Пољ Ком О В Ј Б, *иѣриесѣи* другѣи Ком СГ К Мут В, *чеѣриесѣи* пѣтѣ Пољ Мут В Ј К.

Говори се: *сиџиѣи* Ком К Пољ, *двѣсиџиѣи* СГ Ј Пољ Ком, *иљедѣиѣи* дѣјо В.

ж) Бројне именице као четворица, петорица и сл. овде не постоје. Уместо њих употребљавају се облици основних бројева: њѣ *двā* Пољ Ком В Р Ј, њѣ *иѣри* К Т Ш Б Ком В О, дѣшла-су њѣ *чеѣри* Пољ.

Постоје облици збирних бројева којима се означавају неки скупови:

двѣ Пољ Т К Ком В О, њѣ *двѣи* Пољ, иѣдѣм к-ѣѣма *двѣма* Ком, *иѣриѣи* Пољ В Т Б.

Забележио сам синтагму: *иѣиѣра* кѣла Ком СГ К. Дѣшли-су с-*иѣиѣра* кѣла Пећ.

Остали бројеви на -еро: *шеѣѣро* дѣѣѣ Мут, *ѣсѣро* В Ј Б Ком, *дѣвѣѣро*, *десѣѣро* Б Ј Т Пољ Ком СГ К.

Овде су карактеристични облици збирних бројева: *еднѣнāјсиѣро* Пољ Ком О В К СГ, *двѣнāјсиѣро* Пољ Ком СГ О Ј, *иѣринāјсиѣро*, *чеѣвернāјсиѣро* Ком О СГ Пољ Б Р, *иѣинāјсиѣро* Т Б Ш Р М Пољ Ком.

Поред тих облика чују се и ови: *еднāјсиѣро* О Б Ј В, *двнāјсиѣро* Ј К СГ Т, *иѣринāјсиѣро*, *ѣснāјсиѣро* М Ш Пећ П.

Често се чује и мултипликациона форма *ѣдн-иѣиѣи*, у свим селима овога краја, а ређе *ѣдѣриѣи* Пољ Ком Ј Т М.

ГЛАГОЛИ

ПРЕЗЕНТ

89. Прво лице једине и треће лице множине, углавном, имају књижевне наставке: *вѣдѣм* О Р В Ј М Т, *вѣлѣм* Т М Ј Ђ Р Б; *вѣлѣм* (у свим селима) *ѣђу* Р Т ДБ Пећ К Р В. Међутим, од глагола моћи 1. лице презента овде гласи: *мѣрем* Пољ О В Ј Б СГ К Р М. *Мѣриш-ли-ми* помѣни? *Мѣрем* Ком. Одрични облик је *нѣ мерѣм*, на целом подручју овог говора.

а) Глагол *да̄ӣи* у 3. л. мн. презента овде најчешће гласи *да̄д̄у* Пољ Ком В К Ј, али се чује облик *да̄ј̄у*: *не-да̄ј̄у-ми да-д̄о̄ћ̄ем* Пољ. Глагол *зна̄ӣи* је обавезно са сугласником *д* у свим лицима: *зна̄дем, зна̄деш . . . зна̄д̄у*, док глагол *има̄ӣи* никад нема *д* у основи: *има̄м, има̄иш . . . има̄ј̄у*; 3. л. мн. од *зр̄е̄ӣи* је *зр̄ӣј̄у* О В К. Увек се говори *сӣа̄в̄ам* Ком Б СГ Пећ, као и *за̄сӣем*, а никад *сӣим* и *за̄сӣим* . . .

б) Глагол помоћи има облике по првој врсти: *ӣӯмо̄ж̄ем* Ком О В Т Р В Ј, *ӣӯмо̄ж̄емо* Ј Т Б Пећ Ком Пољ, 3 л. мн. гласи *ӣӯмӯју* Пољ Ком О.

По првој врсти мења се и глагол рећи, као и глаголи сложени од њега: *р̄е̄ч̄ем* О В Ј Т Р СГ, *р̄е̄ч̄еш* Т Пољ О В Ј, *р̄е̄ч̄емо* Ј СГ К Б В; увек је свуда: *р̄е̄к̄у*.

И глагол срести има промену само по првој врсти: *ср̄е̄ӣем* О Ком Пољ Т Ј ДБ К, *ср̄е̄ӣемо*, *ср̄е̄ӣе̄ӣе* Ј М Т О.

Значајан је и презент *д̄е̄ћ̄е-се* Пољ.

в) Глаголи на *-ива̄ӣи* у презенту се мењају по шестој врсти. Стално је, наиме, *да̄в̄ам* Ј Б Ш ДБ Ком В, *да̄в̄амо* Ком Ј О Т М, *да̄ва̄ј̄у* О В Пољ Ком СГ. Стално-му нешто *да̄ва̄ј̄у* О, *ӣр̄о̄да̄в̄а* ја̄н̄це Ком, *д̄о̄да̄в̄амо* О Т Ком.

г) Глаголи на *-ива̄ӣи* мењају се обично по четвртој врсти али и по шестој: *ӣо̄ка̄зуе* Т Р Ћ Ком, *на̄р̄е̄ћ̄уе-ми* Ком, *сма̄њ̄уем* Пољ О В, *на̄р̄е̄ћ̄ив̄а* Пољ, *ӣо̄ка̄зив̄а* Пољ Ј Б.

Глагол седети у презенту има књижевну форму у свим лицима: *с̄ј̄е̄д̄им* . . . *с̄ј̄е̄д̄имо* (на читавом терену овога говора).

Глагол *ӣк̄а̄ӣи* такође има у презенту књижевну форму: *ӣк̄ам* Пољ Ком СГ К О Б Т, *ӣк̄амо* саме В.

д) По петој врсти мењају се глаголи *ӯз̄има̄ӣи*, *ӣр̄о̄сӣӣа̄ӣи*, *до̄з̄ива̄ӣи*, па је: *ӯз̄им̄љ̄ем* Ј Т М Пољ, *ӣр̄о̄сӣӣљ̄ем*, *ӣр̄о̄сӣӣљ̄емо*, *ӣр̄о̄сӣӣљ̄е̄ӣе* Б Ј Т, *д̄о̄з̄ив̄љ̄ем-га* стално Пољ.

Место глагола *вр̄е̄ӣи* овде се говори *ва̄рӣӣи*: *ва̄рӣи* вода Ком, *узв̄арӣла* вареника Пољ.

Глагол *ж̄е̄ти* овде у презенту гласи: *ж̄е̄њ̄ем*, *ж̄е̄њ̄еш*, *ж̄е̄њ̄е*, *ж̄е̄њ̄емо* . . . Пољ Ком О П К.

ИМПЕРАТИВ

90. Глаголи IV врсте типа *ӣӣӣи* имају облике императива: *ӣӣ* Пољ Ком О, *ӣд̄ӣи* т̄о̄ св̄е̄ К, *ӯлӣи* Ј М Т Б Пољ, *са̄к̄рӣи* Ј Ком Т, *ӣр̄о̄лӣи* Пољ Ком О, *са̄вӣи*, *са̄вӣӣе* В Ј М. Тако и *сӣи* Пољ В, *ӣд̄о̄сӣӣ ш̄ен"чу* Ком.

а) Овде је раширена форма заповедања помоћу речце *н̄уд̄е*: *н̄уд̄е*, *ӯз̄ми ка-ти ве̄д̄им* СГ, *н̄уд̄е*, *м̄учи* (ћути) Пољ, *н̄уд̄е*, *див̄ани* О. Такође се у истој функцији употребљава и *д̄е̄д̄е*: *д̄е̄д̄е*, *прӣћи* К, *д̄е̄д̄е*, *п̄ӣје̄ва̄ј* Р, *д̄е̄д̄е*, *за̄св̄ӣра̄ј* Ј.

б) Постоји и партикула *-де*⁸¹: *узмиде* овб Пољ, *идиледāде* Пољ Б Ш, *сидан^ндѣте* В, *ддвадѣ-ми водѣ* Пећ, *бѣж^ндѣ* отоле Ком, *мучидѣ* Пољ Ком, *сидан^ндѣ* зѣру (стани мало), *макн^ндѣ-се* О.

АОРИСТ

91. Говори се: *оде* Ј В Р, *одошмо* Ком, *иаде* дјете Пољ, *иаде* добра кйша Ком, *оде-ја* СГ, *сидде* О, *штѣ-ми тѣ тѣ рѣче* Ком, *виђе* Пољ Ком К Ј, *вѣло* Ком Пољ О В.

Као што се види, 1. лице јд. аориста изједначено је са 2. и 3. лицем јед., као што је и у говору суседне Коренице (Ластавица, Кореница, 761). Ову појаву такође констатује и Д. Петровић у говору Баније и Кордуна (Говор Баније и Кордуна, 106). Може се констатовати да је аорист у овом говору доста чест и у сингулару и у плуралу.

Забележио сам и ове облике множине: *сиддоше* и *идиледаше-ме* В, *рѣкоше-ми* Р, *исидваше-ме* К, *дођошше-ли*⁸² Пољ, *идсједашмо* окѣ-ватрѣ Б Пољ, *руйшше* Пољ Ком К Ј, тј. дођоше изненада.

92. Имперфекат се у овом говору не употребљава.

ФУТУР

93. У овом говору футур је просто време кад се гради од глагола на *-ћ*, уколико енклитичке форме помоћног глагола хтеги долазе иза глагола који се мења. То потврђују примери: *доћу* љутра Пољ, *насјећу* дѣста дрвѣ Ј, *исидѣмо* прѣсе В, *наћу-ја* њѣга СГ, *ићемо* скѣпа Р, *сидѣћемо* свѣга М.

Иначе, футурске енклитике су као и у књижевном језику.

а) У овом говору постоји и футур II, али није нарочито фреквентан. Забележио сам: *ако-бѣдѣш* мѣја — *јави-се* Пољ, *ако-бѣдѣ* *иа* *сидѣк* — *нѣмѣј* *ићи* О.

ПЛУСКВАМПЕРФЕКТАТ

94. Гради се само на један начин — од перфекта помоћног глагола бити и глаголског придева радног: *свѣ-сом* *бидѣ* *расирѣдѣ* Ком, *бидѣ-се* *ожењидѣ* В, *били-су-се* *расишали* В, *били-смо* *идили* *за-њима* Пољ.

ПОТЕНЦИЈАЛ

95. По својој творби одступа од књижевног језика у томе што постоји само једна енклитичка форма *-би*: *ја-би* нешто *идѣ* Ком, *ми-би*

⁸¹ Партикула *-де* позната је и у говору Баније и Кордуна, Петровић, наведено, дело, 107.

⁸² Наставке *-шмо*, *-шше*, *-ше* у аористу налазимо и у говорима западне Босне, Дешић, Западнбосански, 264; а и у Банији и Кордуни, Петровић, Банија и Кордун, 106.

зѣру дошли О, *уни-би*-нам свѣ покòс"ли Ћ, *шид-би* ти хѣла В. Постоји и потенцијал П: *бијо-би-га* ја *уваийјѡ* да-се-њесом оклизнѡ Пољ; бијо-би дошѡ да-није падала кйша Ком.

ГЛАГОЛСКИ ПРИДЕВ ТРИНИ

96. Има исте наставке као и у књижевном језику, али се они мешају у употреби, односно јављају се напореда код појединих глагола. Тако имао: *закойа̀но* Ком Пољ, *закойа̀шо* Пољ О В, *ирд̀ано* О Ј, *ирд̀ашо* Ком СГ К, *намазан* О Т, *намазаш* К Б Ћ, *узорано* Пољ Ј Пећ, *узорашо* Ј М.

Из литературе се види да је овакво двојство раширено у штокавским говорима. Код Петровића у „Говору Баније и Кордуна”, стр. 107—109, и код Дешића, „Западнобосански ијекавски говори”, стр. 267—268, имамо сличну ситуацију као у овом говору.

У овом говору глаголи на *-неси́и* у трпном придеву испред наставка имају *-ш-*, а глаголи на *-веси́и -жс-*: *дунѣшен* О В Ј, *однѣшен* СГ К Ком Т; *одвѣжен* Ком Ј Р, *довѣжен* Пољ Ком, *ирвѣжен* Ј М СГ К, *извѣжен*, *извѣжен* *ћубар* Пољ.

ГЛАГОЛСКИ ПРИЛОЗИ

97. Наставак за творбу прилога времена садашњег обично је *-ћ*, а ређе *-ћи*. Овај се облик чује у сталном изразу *мулѣћ* бѡга Пољ Ком О В К. Забележио сам и ове примере: *кријућ* (критом) Пољ О Ј У Т Ш, дошли-су *кријућ* Ком, *иасућ* О Ћ Ј Ком, *илѣиућ* СГ Б В Пољ; али: замур-ријѡ-сом-се *лумѣћи* (од ломити) унѣ дѣбелѣ грање Ком, *диванѣћи* (причајући), *стигли-смо на-Удбину*.

За прилог времена прошлог чуо сам само један попридевљени пример: за-вр"јеме *бившѣ* Југославијѣ О В Ј СГ Пољ.

ИМФИНИТИВ

98. У овом говору налазимо само дужи облик инфинитива, са финалним *-и*, за разлику од стања у сродним говорима, као нпр. у говору Баније и Кордуна или у западнобосанским ијекавским говорима где се финално *-и* ипак редукује: *диван"и́и* О Пољ М Ј В К, *свањиваи́и* О Ком СГ К, *викаи́и* Ј Б О ДБ, *ијѣваи́и* Пољ О К Ком Ј, *лѣћаи́и* Ком Пољ В, *узѣи́и* Ј М, *дйзаи́и* Ком О СГ, *йддизаи́и* В Ј Ком, *јаи́и* Пољ О В Ј, *цјѣјаи́и* Ком СГ Б, *зайоврзаи́и*, тј. започињати нешто Пољ Ком О, *занувјѣтаи́и* Пећ Ј СГ Ћ, *измамийи́и* Р Ј М, *бјѣжсаи́и* Ком О В СГ Ј, *ћѣраи́и*

К Пољ Ком, *мѹл"ици* Пољ Ј О; *сјѣћи* Пољ О В Ј, *рѣћи* К Ком СГ, *исидѣћи* Т Ш Р, *урѣћи* Ком Пољ М Ј, *иорѣћи* Б Т Ком, *иући* О В Ј Пећ, *ирѣћи* Ђ Р Ш Ком, *сиѣћи* Пољ СГ К О В, *вући* Ј К Пољ Б Ш.

У инфинитивној основи глагола треће Белићеве врсте јавља се -ни- место -ну-: *ирицун"ици* Пољ К, *иреврн"ици* Ком Ј Т Ш, *сийн"ћу* Б.

ПРИЛОЗИ

99. а) Прилози за место: *ћѣ*, *ође*, *ниђе*, *неђе* Пољ Ком Ј К Т, *унђе* Пољ О В Ј, *ођека* Ком О Пољ СГ В Мат, *ођекарке* В Ј М Ш Б Т, *унђека* О С Г К В Ј, *унђекарке* Ком Пољ К, *двуда* Ј В, *вуда* Ком Пољ, *уномо* (тамо) О В Пољ Ком, *дѣале* О В Ком Пољ, *дѣален* Пољ СГ Пећ Мут, *унда* СГ К В Ком.

б) Прилози за време: *данас*, *данаске* Пољ О В Ј СГ К, *нућес*, *нућеске* Ј В Ком К, *вечѣрас* Пољ Ј В, *вечѣраске* Пољ Ком О, *јучѣ* О В Ком Т, *суѣра* В Р Т Мут, *ирѣсуѣра* Пољ Ком О, *дјуѣрѣс* О Пољ Ком, *вѣјѣ* (стално), *кад(е)*, *сад(е)* Ком Пољ В О, *унда(к)*⁸³ Пољ СГ Ш Т, *дѣма*, *нама* Пољ, В Ј Т, РЋ, *кашњѣ* (после) Пољ Ком О В Т Р СГ, *лани* Р Пољ Пећ, *ћекеи* Пољ Ком СГ В, *дсѣлѣ* (одсада) Пољ О Ком В.

в) Прилози за начин: *брѣсе-бѣље* О Ћ Мут Ј, *лијеио* Ком Пољ Ј, *лијеио*, бѣгами Пољ, *срѣино* СГ, К Ћ Ш Мут, *наѣако* (наопако) Ком О В Б Т, *наѣако-вам* бѣло О, *зѣвар* К О Пољ В, *зѣвар-је* ишто (бар нешто) Ком, *сѣсвијѣм* Ј М Т Ш Пећ Пољ, *ѣаман* Ком Ј Б Ш Р Мут, *уѣруино* Пољ Ком О Ј Т, *ус"иино* О Ком Пољ ДБ, *за-ѣдсѣ* (заувек у власништво) Пољ Ком СГ К В, *дѣ-ми-је за-ѣдсѣ* Пољ, *ѣдво* Пољ Ком, *ѣѣѣ* Т Р М Ш.

г) Прилози за количину: *сила* (много) Пољ Ком Ј Пећ ДБ, *имѣм* *сила* бѣлга Ком, *чудо* Пољ О В, *иуно* Ком М В Ј, *иуликѣ*, *ѣвликѣ* (оволико) Пољ. СГ К О.

⁸³ Партикулу -ак бележи и Пецо, ГИХ, 161.

IV Део

СИНТАКСА

СИНТАКСА ПАДЕЖА

ГЕНИТИВ

100. а) Генитив без предлога. Посесија се одређује генитивом без предлога кад је у питању синтагма састављена од имена и презимена: овај дичак је син *Петра Мирковића* Пољ, сестра *Мире Басић* СГ, брат *Душана Узелца* О. Никад се нпр. не каже: од *Душана Узелца*, тј. у овом се смислу не употребљава генитив с аблативним предлогом нити неки други падежни облик. Међутим, од самог презимена изводе се присвојни прилози: *Мирковскѐ* њйве (од Мирковић) Пољ, *Узелчеве* куће (од Узелац) О, *Башићева* (од Башић) М, *Јурићев* муст (од Јурић) М.

Овакво придевско образовање имамо и у смислу општег припадања: *брајшово* дјете Ш Т, *сестрина* блуза Р Ком, *брајшове* ципеле О В.

Посесија се изражава присвојним придевом, а не присвојним генитивом без атрибута: *Јованкина* дјеча (никад: дјеча *Јованке* и сл.) Ком, *Маркова* ћер К, *Дмићрови* куњи СГ.

б) Уз израз *жәлијѐ* такође долази генитив: *жәлијѐ-му* дјече *нејо жәнѐ* СГ, *жәлијѐ-му* мајкѐ *нејо һәһѐ* Пољ.

в) У реченицама у којима се нешто негира објекат стоји у генитиву: не-кѐси *мѹе ливадѐ* В, не-сјѐци *мѹјијѐ дрвѐ* Ком, не-дирѐј *мѹѐ дјѐцѐ* Пољ.

г) Заменица *нико* уз глагол *нѐмайи*, у смислу не налазити се, не постојати, има облик генитива: тѐмо *нѐмѐ никоја* О В, *није нашѐ никоја* кѐт-кућѐ Ј, *нѐма-уна вишѐ никоја* К, *у-кући нѐмѐ никоја* Пећ. Међутим, заменица *нишија* уз *нѐмайи* (у обичном значењу) има облик ном.-акуз.: *нѐмѐм вишѐ нишија* О, *нѐмѐм нишија ш-њим* Ј; упор. и: међу-њима *нѐшијо* ѓмѐ П.

д) У означавању времена, кад су у питању именице дан, ноћ, јутро, вече, употребљава се ген. без предлога. Као потврду, забележио сам

ове реченице: долазѣ-нам *свѣкѣ дан* Ј, долази кѣши *свѣкѣ вѣчѣ* К, *уној јушра* кад-је падала кѣша Ком, *иѣ нѣши* дошли-су сѣпа О.

101. а) Генитив са предлозима. Узрок се исказује генитивом с предлозима *од* и *раз*: умријешу *д-сшудени* Ј, цркле-смо *о-смија* Пољ, вичѣ *д-сирѣ* (од страха) В, дошѣ-е *код-нѣ* М, били-су оѣ *код-нѣа* Ш, *рас-шоѣа*-су-се и свѣд"ли Ком, отишу *рас-шебе* Б, *раз-дјеце* О, никад: дјеце ради и сл.

б) Одређивање материје, грађе, означава се предлогом *од* + *иениив*: стѣ-е *д-дрвѣа* Т Ш, овај прстен-је *д-злаша* М Ј, кѣша-ѣ направљена *о-цилѣ* Пољ, плѣт *од-ирѣна* Пољ, пѣнцер-је о(т)-цѣкла К.

в) Уз аблативне глаголе генитив долази са предлогом *од*: ѣдво-сом-се *од-нѣа* отарасијѣ Ј, ѣдметнѣ-се *од-вѣмилијѣ* СГ, ѣдрекѣ-се *од-свѣа* дјѣла зѣмљѣ Р, чѣвѣј-се *од-ѣсѣ* Ком, бѣј-се *од-вѣкѣвѣ* Пољ, ѣдмакѣ-се *дд-зѣда* М.

За значење одвајања уз глагол *дѣнѣи* стоји предлог *од*: дунѣси сѣкуру *од-Николѣ* СГ, дунѣси рѣкијѣ *од-Мѣрка* К, дѣнѣшу брѣшна *од-Јѣкѣ* В.

г) Приликом означавања допусног односа, упркос неком постојању, чује се предлог *од*: *о-ѣдликѣ ирѣвијѣ цѣра* ѣста неѣжењен Ј, *о-ѣдликѣ лијѣијѣ данѣ* ништа не-урѣдишмо Пољ.

д) Предлози сложени са *из*- могу имати аблативну нијансу значења. Кажѣ се нпр.: ѣдлази *исѣрѣ-кѣѣ* (напушта двориште) Пољ, ѣтишли-су *исѣдд-јабукѣ*, ѣѣ-су сѣѣјѣли К.

ђ) Уз глаголе као *кѣиши*, *набавиши*, *узѣи* стоји *од* + *иениив*: *оѣ-кѣа-си* ѣзо? — *од-нѣа* Ј, ѣзѣ-сом *од-Бѣрѣ* Пољ, узѣзмишу *о-Сѣанѣ* Ком, кѣпијѣ-сом *дд-нѣ* М.

е) За значење „*бити*, *налазиши се*“, уз глаголе *живѣи*, *налазиши-се*, *сѣандѣи*, *рѣнѣи-се* и сл. имамо две генитивне конструкције, са у и код: нѣвци-су *ѣ-мѣне* В, *ѣ-нѣа* ѣмѣ свѣга и свѣшта (богат је) Пољ, живи *код-свѣјѣ* рѣдитѣлѣ Ком, рѣни-се *код-ѣјака* У, у Загребу-е код-*Мѣлѣ* Пеѣ.

ж) У означавању географског објѣкта као циља употребљава се *до* + *иениив*: ѣдѣм пѣшкѣ *дд-Удбини* М, стѣгн"ћу *до-Корјѣнѣце* Б, допѣ-е *до-Крѣвѣ* Ј.

Предлогом *с* + *иениив* означава се место у конструкцијама као: ѣно-га *с-ѣнѣ сѣрѣнѣ брѣда* Пољ, *с-ѣнѣ сѣрѣнѣ кѣѣ*, *с-ѣнѣ сѣрѣнѣ сѣла* Ј.

з) За обележавање периода трајања употребљава се *за* + *иениив*: *за-врѣме сѣѣрѣ Јуѣславѣјѣ* О, тѣ-смо били *за-врѣме рѣа* Ком.

Иста конструкција важи и кад је у питању лице са чијом се одређеном активношћу поклапа време радње: ѣтишѣ-е у Амѣрику јѣш-*за врѣме ирѣѣ рѣа* Пољ.

и) Уз глагол *ишцайми-се* долази генитив, па се говори: *тѠ-се ишѠе нѠ-ишчѠ Пољ, нѠје-ише брѠга В, штѠ-тѠ брѠга за-ме Ј, нѠѠа ишѠ нѠје брѠга Б.*

ј) Изузимање се овде означава предлогом *осим* + *иенишв*: *нѠко нѠје дѠшѠ Ѡсим ПѠшра О, нѠко тѠ нѠ-знѠ Ѡсим МилѠвѠ М, свѠ-су тѠ Ѡсим МѠрка Ш, али и: свѠ-су тѠ доли-МѠрка Пољ.*

ДАТИВ

102. Датив без предлога. Као и у књижевном језику, означава намену: *дѠнијѠ-нам свѠга Пољ, њѠсу-нам дѠли нѠшта Ком, свѠ дѠс дѠѠци О, дѠвѠ крѠвами Ј, спрѠмѠ-нам М.*

Датив се често употребљава уз глагол *вѠл^ити*: *нѠјвишѠ нѠму вѠлѠ Пољ, вѠлѠм свѠјѠј дѠѠци Р, вѠлѠш-ли-ми Ком, вѠлѠм вѠшѠ нѠму нек-ишѠви В.*

а) Употребљава се и етички датив: *штѠ-ми рѠдѠш П, пѠздрави-ми свѠ Ј, кѠш-нам дѠшѠ Ком, нѠк-си-ми дѠшѠ О.*

б) Често се чује и посесивни датив: *дѠѠца-су-нам кѠт-куѠѠ Пољ, Ѡдан-ми-је сѠн у-вѠјсци М, ѠдѠла-му-се ѠѠр Ком, ѠѠѠа-му рѠдѠ Ком, жѠна-му-е дѠбро Ком.*

Датив се употребљава у примерима као: *штѠ-ти-је бѠло рѠѠци Пољ, штѠ-ти-је нѠзи Ком, штѠ-ти-је кѠњѠма Ј.*

103. Датив са предлогом *к*. Овом се конструкцијом означава циљ кретања: *ѠдѠ к-ѠвѠцима Ком, Ѡто-га к-мѠни В, ѠдѠ к-њѠма Пољ, ѠдѠм к-сѠну у-БѠограт Пољ, нѠѠѠѠм-се Ѡшло к-Ѡркви О.*

Предлог *к* употребљава се уз датив именице *врѠѠ* у појединим изразима као: *Ѡј к-врѠѠу Пољ Ком, нѠк-идѠ к-врѠѠу Ком О Пољ, свѠ Ѡтишло к-врѠѠу Ј, ѠтѠћу к-врѠѠу Пољ.*

АКУЗАТИВ

104. Акузатив без предлога. У овој употреби, као и у књижевном језику, акузатив је падеж објекта: *сјѠку дрѠа О, вѠдѠ кѠњѠ нѠ-воду Пољ, изгѠбијѠ-сом крѠве Ком, покѠсијѠ-е свѠ трѠву В.*

а) Акузатив се употребљава и уз одричне глаголе: *нѠ-видѠм кѠћу о-дрѠѠѠа Пољ, зѠмало нѠје слѠмијѠ нѠћу Ком, нѠ-мерем нѠс^{ти} тѠлика дрѠа Ј.*

Заменица *ишѠ* као објекат уз одричне глаголе такође је у акузативу: *нѠћу ишѠ вѠшѠ трѠпити М, не-дѠнесѠ-ли-ми ишѠ, узѠћу сѠм Пољ.*

б) Уз глаголе *зѠбрѠвишѠи* и *чѠкашѠи* стоји акузатив без предлога, упс.: *зѠбрѠвијѠ-е ишѠрбу К (никад: на торбу), чѠкѠм ЂѠру СГ.*

105. Акузатив са предлозима. За означавање неке намене употребљава се *за* + акузатив: што-е *за-вечеру* Пољ, што имаш *за-прѡдају* Р, тѡ-е *за-мјују сѡсѡиру* СГ, што-гѡћ имам свѡ-ѡ *за-мјују дјѡцу* Ј.

Уз глаголе *држати*, *уваити*, *узѡити* долази акузатив са предлогом *за*: држати-се *за-руке* Ком, увати-се *за-дрво* Ш, узѡели-се *за-руке* М.

Предлогом *за* + акузатив још се означава:

1) време: стигли-смо *за-два сѡица* О, доће *за* *идѡну данѡ* Пољ, сѡи-нѡм-га *за-час* Ком;

2) место: *замака*-е *за-брдо* О, сѡрки-се *за-дрво* Б;

3) узрок: *за-њ*-је *иша* у-зѡтвор Пољ, *за-зѡцове*-ѡ *плѡти*ѡ *казну* Ј, *забрин*-ла-сом-се *за-њ* Ком.

а) За одређивање делова тела, на којима се манифестује нека особина, употребљава се конструкција *на* + акузатив: слијеп *на-дѡсно* *ѡко* Пољ, *рамаље на-лијѡв* *нују* Б.

На + акузатив означава одредбу годишњег доба предстојеће радње: доће *текар на-јесѡн* Пећ, *на-леио* СГ К В, *на-ирѡљеће* Ком Ј, *на-зиму* Пољ Ш. Ређе се чује *с-јѡсени* Пољ, *с-ирѡљећа* Пољ Ком СГ, али у општем значењу а не ове јесени која долази.

У временском значењу често се употребљава *и*ред + акузатив: *ирѡд-јесѡн* Пољ, *ирѡд-зору* О, *ирѡд* — *Нувѡ* *идѡну* Ј, *ирѡд-Ускрс*-се *варбају* *јаја* Р.

На + акузатив употребљава се при означавању важнијих датума: *дѡша*-е *на-Бѡжѡић* Пољ, тѡ-е *било на-Ускрс* Ком, *баш на-њѡво* *рѡђѡн-дан* О.

На + акузатив означава место, тј. циљ: *ѡвут*-се *идѡ* *на-Удбину* Пољ, *идѡм на-воду* М. Циљ се, такође, одређује и предлогом *у*: *идѡм у-дрва* Ј, *ѡдоше у-лешике* Пољ, а обично је: *идѡ* *у-Гѡсић* Ком, *идѡм у-Бѡ-ираи* Пољ, *путуе у-Зѡреј* О.

Уз глагол *мислити* долази *на* + акузатив, па се говори: *мисли* *на-* *мајку* Т Пољ (никад: *за мајку* и сл.), *мислим на-њи* Ком.

б) Циљ се означава и предлогом *ио* + акузатив: *идѡм ио-куње* Ком, *ѡјмо иѡ-сијѡно* Пољ, *идѡмо ио-дрва*⁸⁴ О, *иѡ-блѡио* Пољ.

в) С акузативом су овде, као и у књижевном језику, обични предлози: *међу*, *уз*, *низ*, *крѡз*, *ако*: *уђе међу-њи* Пољ, *летѡи уз-брдо* Ком, *ваља-* *-се ѡза-сѡрају* М, *гледѡ крѡс-иѡнѡер* О, *стигли-смо око-иунући* Пољ.

⁸⁴ То значи: сећи, спремати дрва у шуми, али ако се мисли да се донесу готова спремљена дрва, онда се употребљава предлог *ио*: *Ај ио дрва* (г. пл.) (Пољ).

в) *По* + *лока̄ӣив* може имати функцију посредништва углавном у вези са глаголом *сла̄ӣи* *посла̄ӣи*: *посла̄ху њо Милану*, *Б посла̄ли њо-Мирѝ Т*, *не̄к(а) посла̄лѝ њо-пидӣӣа̄ру К*.

Овом се конструкцијом казује и време: *њо-Свѣтѝм Сави пѣтнѣјстѝ дан Пољ*, *трѣћѝ дан њо-Бд̄жӣху Р*, *ѡдмѣ њо-Гос̄ѡд(ј)ини Ком*.

г) Функцију посредништва може имати и *у* + *лока̄ӣив*: *напӣши-ми свѣ у-ѡйсму О*, *посла̄ли-ми нѡвце у-ѡйсму Ком*, *дѡбӣјѡ-сом тѡ у-ѡакѣ̄ху В*.

ПРИДЕВСКИ ВИД

108. Што се тиче придевског вида ситуација је доста јасна. Ако је именица одређена и придев је одређен: *ѡвѡј дѡб̄рӣ чѡек О*, *ѡнѡј високѝ дѡчѡк Пољ*.

Тако је, међутим, и кад је именица неодређена: *чѡвѡј-се б̄јѣснок псѡ Ком*, *кѡни-се лѡд̄к чѡека В*, *не-пѝ лѡден̄к вина Пољ*.

а) Кад је именица у функцији предикатског дела, придев је у неодређеном виду: *ѡн-је јѡко вр̄јѣдан чѡек СГ*, *ѡн-је ѡѡмѣшан дѡчѡк Ј*, *Стѣво-ѝ дѡбар лѡвац Р*.

б) У блокираној синтагми придев је у одређеном виду: *зажѣлӣјѡ-сом-се сѡвѡѝ мѣса и кѡсел̄ок кѡпуса Пољ*, *ѡјѡ-би кѡсел̄ѡѝ млѣка и пѡлѣнтѝ Ком*, *јѣли смо ѡѡченѡѝ мѣса О*.

СИНТАКСА ГЛАГОЛА

ИНФИНИТИВ

109. Као глаголска допуна употребљава се *инфинитив*, а врло ретко *да* + *ѡрезенӣ*, па се говори: *пѡчӣњѝ ѡѡда̄ӣи Пољ*, *мѡра̄ш узѣ̄ӣи Ком*, *мѡра̄мо кѡс̄ӣи Ј*, *рѣкли су дѡћи О*, *пѡчѡ б̄јѣж̄а̄ӣи М*, *знѡ-се скӣја̄ӣи В*, *не-смӣјеш-га дѡра̄ӣи Пољ*, *неће ни-дѡлаз̄ӣи Ш*, *ћѣла-сом ѡћи на-Удбину М*, *мѡре ѡѡс̄ӣи кѡша Пољ*, *трѣбѡ кѡѡӣӣи сѡјено О*, *вѡлѣ тѡ јѣс̄ӣи Ком*, *мѡра̄ш-га ѡрӣчѡва̄ӣи Пећ*; али *неће да-дѡћѝ Пољ*, *неће да-га-ѡз̄мѝ В*, *ѡће да-га-ѡѡӣӣӣи Ком*, *неће нѡко да-ра̄дѝ Пољ*.

а) Постоји конструкција *за* + *инфинитив* као објекатска допуна уз одричне облике глагола *јесам* у значењу: *не вреди, не ѡреба*: *није за-вјѣрова̄ӣи кѡкѡ-е пѡметна и дѡбра О*, *није за-вјѣрова̄ӣи кѡлко-се на̄мучӣјѡ Пољ*, *није за-јѣс̄ӣи Ком*; али су чести и потврдни облици, па се говори: *дѡбрѡ-е за-нѡс̄ӣӣӣи лѣги Б*, *рѡса-ѝ дѡбра за-кѡс̄ӣӣӣи Ком*, *ѡмѡ дѡста за-кѡѡӣӣӣи В*, *тѡ-е дѡбро за-ѡвѣс̄ӣӣӣи Пољ*.

ПОТЕНЦИЈАЛ

110. Употреба потенцијала слична је као и у књижевном језику. Забележио сам неколико примера којима се изражава нека сумња, бојазан: *ћѣ-су дјѣца; да-й нѣ-би љело пашче Пољ, нѣмā кўѣā; да-нѣ-би љшли љ-жито Мут.*

а) Потенцијал се обично употребљава за изражавање хабитуалног значења: *кад-би-гѣћ дѣлазијѣ у-сѣло, сврѣћā-би к-нāми Мут, чѣм-би љшā у-бѣртију, нāпијѣ-би-се Б, кад-би-гѣћ мўгā, помўгā-би Пољ.*

б) Као потенцијал употребљава се и аорист кад означава иреалну прошлу радњу: *да-се-не-сāгну, пѣгодѣ-га Пољ, да-нѣ-утече, љби-га К, да нѣ-паде кѣша, свѣ љзгорѣ Ком, да нѣ-бѣ њѣга, свѣ прѣпаде Пољ, да-се-нѣ-врāтѣ, ѣде јā зā-њѣм Р.*

ИМПЕРАТИВ

111. У овом говору постоји наративни императив: *а-јā зā-грāну (прут) ља-љдри, ља-љдри Пољ, љзѣ сѣкиру ља-сјѣци, ља-сјѣци Б, а-јā ш-њѣм чѣѣѣј-чѣѣѣј М.*

У благословима и клетвама уз вокатив *боже* имамо 2. л. императива: *бѣже-ѣи дāј срѣћу и-здрављѣ Р, бѣже-ѣи дāј здрављѣ и вѣсѣљѣ В, дāј бѣже* дā-се што-прѣје врāтѣш К, прѣклѣт бѣјѣ, *бѣже дāј* Пољ.

ПРЕЗЕНТ

112. Презент долази и у погодбеним реченицама: *āко дѣћѣи свѣћу-ти кāзати О, āко-дѣбро љлāѣѣи, свѣ-ѣ твѣс Пољ, āко-дѣбро љчѣиш, шкѣлāћу-те ѣ-дāљѣ К, āко-ѣдā кѣша, гѣдина-е дѣбра Ј.*

АОРИСТ

113. У овом говору постоји наративно значење аориста: *и-свѣ љдсјѣче Б, и-бѣме нāљчѣи М, бѣгами дѣђе Пољ, мāло-пѣмало и-сѣѣѣоимѣ Ком, ѣдѣ, ѣдѣ и-сѣдѣ Пољ.*

а) Најближа прошлост исказује се аористом, али и обликом перфекта: *нѣ-дāде-ми да-љћѣм СГ, нāдāде-ме љзненāда Ј, рѣче-ми да-ћѣ-дѣћи; дѣѣѣиā-е ѣвāј чāс О, бāш-је сāде јāвијѣ да-ћѣ-дѣћи Р.*

б) Аорист се употребљава при истицању некога резултативног момента: *глѣ, сѣѣѣсе-га Пољ, пѣразбијā свѣ пѣ-кѣћи Ком, ѣнѣерā свѣ вāн Ј.*

ПЕРФЕКАТ И ПЛУСКВАМПЕРФЕКАТ

114. Употреба ових облика овде је обична, књижевна, али ћу навести само неке карактеристичне моменте.

а) Перфектом се исказује доживљена прошлост: *ка-сом одлазијџ*, *уна-ме њрџиј"ла* Пољ, *ка-смо њдлаз"ли*, *уни-су-нам мавали* рџками Ком, *ка-сом јџ ддлазијџ*, *уна-е била* још-мџлџ Т.

б) У одређеној употреби перфекта изоставља се глаголска спона, и то:

1) у емфатичном саопштавању: *ддшџ* стрџц Пољ, *џисџ* Мџлан из-вџјскџ Д, *ддшли* кџмови М;

2) у нарацији: *бџјџ* пџп, *па-џшџ* крос-сџло В, *бџјџ* џднџм џдан цџр, *па џмџ* трџ сџна и трџ џџри Б;

3) у клетвама: *врага џзијџ* Пољ, *врат слџмијџ* Мут, *слијеп џшџ* Ком, *прџклџт бџјџ* Ј.

в) Што се тиче плусквамперфекта, може се рећи да се често употребљава, а прави се као и у књижевном језику. Забележио сам: *бџјџ-сом-је нџшџ*, *па-сом-је јџшџ* изгџбијџ Пољ, *били-смо-се* јџко умџрили Р, *њџсом-се* нџшта *бџјџ џйлашијџ* М.

НАПОМЕНЕ О РЕЧЕНИЦИ

115. Компаративна конструкција долази с прилогом *нејџ*, тј. *нек* (*неј*): *бџљџ-е нек-тџ* Р, *бџљџ зна неј-јџ* Т, *љџпшџ* пџџвџ *неј-џко* Ком.

Ова конструкција може да буде и са предлогом *од*: *скџчџ дџљџ џ-тебе* Пољ, *бџжџ-е џ-тебе* Ком.

а) Супротне реченице су најчешће са везником *неј(џ)*: *није такџ*, *неј-ваџџ* Ј, *није Ђџро*, *неј-Мџрко* Пољ, *није бџјџ јџчџ*, *нејџ* неџки-дџн (*прекџуче*) Б, *није дџшла* Смџља, *неј-Мџра* Ком.

б) У жељним реченицама са функцијом емфатичног ограничавања употребљава се *бџрем*: *дџ-ми-је бџрем* стџ-иљџдџ К, *да-мџрем* скџпиги *бџрем* пџт косџцџ Ј, *да-дџђџ бџрем* њџ двџ Пољ, *дџ-сом* прџдџ *бџрем* џднџг вџла П.

в) Упитне реченице с предикатом у перфекту обично почињу са *ели* (*ел*): *еси*, *есу*, *џшџ*: *ел-дџшла* Мџра В, *ел-џисџ* Раде Ком, *еси-дџшла* Пољ, *есу-били* кџт-кућџ Ј, *џшџ-дџшли* свџ Мут.

г) Уз *ни* долази одрични облик глагола, говори се: *уџ ни-не-зна* *дџ-сом* јџ дџшџ Пољ, *њџсу ни* дџлазили кџћи Ј, *њџсмо-га ни-вид"ли* Р, *није* јџш *ни-јџвијџ* В.

Уз *док* такође долази одрични глаголски облик: *чџкаџу-га док-не-дџђџ* СГ, *тражџиџу дџк-не-нађџм* Ком, *чџкаџу-га дџ-га не-уваџџм* Пољ.

Негација долази уз потенцијал у наменско-жељним реченицама: *свџ рађџ* *не-би-л-јџџ-се* дџпџ Пољ, *дџшџ-е не-би-л-нам* пџмугџ овр"јџџи Ком, *џгшџ-е у-Њџмачкџ* *не-би-ли* за џџдџјџ Ком, *чџкџм не-би-ли* на(ј)шџџ Т, *лџтџм не-би-ли* стџгла прџје кџшџ Пољ.

Исто тако негацију налазимо у објекатским реченицама типа: глè-дām *неће-ли* доћи О, чèкām *неће-ли-се* јавити Пољ, вичèм *не-би-ли-ме* чўли О.

д) У поредбеном значењу употребљава се *ки*: лїјеп-*ки* јāбука Пољ, брс-*ки* муња В, лèден *ки-лèд* лèдени Ј, мїран *ки-јāње* Р.

ђ) Овде се употребљава упитно-узрочна реч *зāшто*, као и *шїд*: *зāшто-си-га* звā В, *зāшто* нè-дòђèш Пољ, *зāшто* тākò вичў О, штò-с дошā Ком, штò-те нèмā Пољ.

е) *Бе* може имати релативно значење: вїдијò-сом двїје жèне *ће-ўшоше* ў-кућу В, èно-ї *ће-пјèвајў* Ком, вїдијò-сом двā вўка *ће-прò-ђоше* прò-брда Пољ.

ж) *Макар* стоји у концесивним реченицама типа: йдèм па-*макар*-се не-врāтила Ком, нè-дām па-*макар* цркā СГ, даћу-му па-*макар-мь-га* нїкет не-врāтијò Пољ.

з) Постоји емфатична партикула *ли*: лèпа-*ли-је* бòже драгї Ком, лèдено-*ли-је* Пољ, вèликā-*ли-је* нāрāсла Т, бòже мўј, жїва-*ли-је* Ком.

и) Постоје кондиционално-ексклузивни везници *ако*, *већ кад већ*; *ако-су* *вèћ* дошли, нèк-ме прїчекајў Пољ, *кād-је-већ* тāмо, *нек-òстанè* Б.

ј) Са асверативном функцијом у екскламативној реченици употребљава се *èма*: *èма*, чўеш-ти штò-ти ја дивāним О, *èма*, пòслушāј-ме вèћ-èднòм Ј, *èма*, нїје тākò В, *èма*, пўшти-ме на-мїру Б.

к) У временским реченицама, уместо *чим* употребљава се *дòк*: *дòк* ўђèш у-плāцу (пијацу), плāћаш āрмицу (улазницу, таксу) Пољ, *дòк* дјèтол"ну пòкосїш, òдмā-е кўпїш СГ, *дòк* дòђèм, пїсаћу Ком.

КОНГРУЕНЦИЈА

116. Не одудара у суштини од књижевног језика, али ћу ипак навести неке примере.

а) Енклитичка заменица налази се иза енклитичког глаголског облика: *ћāћа-ће-ми* дāти нўвāцā Б, *сўтра-ће-ми* доћи кòсци Ком, узāјми-*ће-ми* кāвè Ј, бїли-*су-ми* јўчè О, дошла-*су-ми* брāћа В.

б) Енклитика *се* долази иза енклитичке заменице: не-бòјїм-*їа-се* Пољ.

Енклитика *се* стоји испред енклитике *је* која је у овом положају испуштена: *ўн-се* прèпā Ком, Мїра-*се* ўдāла Т, Мїлка-*се* дòбро снāшла Р.

в) Глаголска енклитика некад раздваја атрибут од именице, а некад стоји иза ње: *вèгов-је* *ћāћа* у Нèмачкòј Пољ, *мўе-су* шљїве нāј-бòлђè рòд"ле Ј, мўј брāт *је* рèкā дòћи Ком.

г) Именице на *-а* које означавају мушко лице имају конгруенцију женског рода: *бијо-е вѣлика пијан"ца Р, шѣ слуга што дабѣ радѣ Ком, та кѣвак"ца (плашљивац) О; мн.: шѣ слуге В, уни-су двѣје пијан"це Пољ.*

д) Уз именицу *браћа* придев или глаголски придев у предикату имају облик женског рода: *браћа-су-ми свѣ љумѣла Пољ, браћа-су-ми дѣбра Р,*

ђ) Конгруенција придевског или заменичког атрибута уз именицу у конструкцији с бројевима одговара правилима књижевног језика⁸⁶: *двѣ дѣбра чѣка СГ, унѣ двѣ брата близнаца О, ми-смо двѣ дѣбра побрата тима Пољ*

На исти начин конгруира и предикатни део с именицом у бројној конструкцији: *била-су двѣ чѣка Т, дошла-су-ми дѣдвѣ браћа из-војске Пољ.*

Облик заменичког атрибута, кад је именица у конструкцији с бројевима већим од четири, има стари облик *двѣјѣ, унијѣ, шѣјѣ, свѣјѣ*: *звѣху унијѣ шѣст људѣ да-ми кѣсѣ К, брина ѣднијѣ свѣјѣ пѣт пѣлѣћа Пољ, свѣри двѣјѣ пѣт јаја В, љзѣра-е свѣјѣ шѣст ѣивѣ Пећ.*

е) Кад је именица у конструкцији с бројевима већим од четири, предикат је у сингулару: *љиѣде дѣсет дѣмобранѣ К, љрѣше шѣст косѣца Пољ, ѣѣѣше десѣтак авијѣнѣ и пѣчѣ бѣмбардовати Ком.*

ж) Кад је именица у конструкцији са збирним бројем, предикат и атрибут су у облику сингулара: *љдѣ дѣве дјѣцѣ О, љнѣ љрѣе ѣвѣт прѣлази свѣки дан Р, љзлѣло-се дѣве пѣлѣћа Пољ.*

з) Уз колективне именице на *-ад* долази атрибут женског рода у једини: *сѣѣ пѣлѣт Ј, шѣ прѣсѣт-су за-прѣдају Ком, двѣ-су тѣлѣт прѣдѣна Т.*

Уз исте колективне именице предикат је у множини: *прѣсѣт јѣдѣ кѣрузе Пољ, магарѣт рѣчу у-пѣднѣ Ј, ждрѣбат-се јѣрѣ Ком.*

ФРАЗЕОЛОГИЈА

117. У емфатичном значењу прилог *колико* замењује се заменицом *шѣѣ*: *шѣѣ-е данас дошло ѣрада (дошло је много народа) О, шѣѣ-е на-плѣци блѣга (много је стоке) М, шѣѣ-е јѣгѣдѣ Пољ, шѣѣ-е овѣца В.*

а) Постоји заменички облик *љре(с)* (без *све шале* — за појачавање привативног значења: *ѣтишлѣ-е, љре-сѣѣ шѣлѣ* (сигурно је ѣтишла) Мут, *љдѣе-се, љре-сѣѣ шѣлѣ* Ком, *љре-сѣѣ шѣлѣ, љзѣ-е ѣвѣту Ј.*

б) У значењу „неки” употребљава се *ѣдан*: *и-тѣ-ми прѣѣѣ ѣдан чѣк Ј, тражила-те ѣдна жѣна Р, звѣ-те ѣдан чѣк Пољ.*

⁸⁶ Сличне примере имамо и код Пеце, ГИХ, 171.

в) У емоционалном апострофирању, са асеверативном функцијом, такође се употребљава *едан*: будало *една* Ком, прасе *едно*, магарац *едан* СГЈ.

г) У значењу „отприлике”, „приближно” употребљава се *едно*: било-й-је *едно* десџтак Пољ, скџпи *едно* пџ-шџст косџца и-брзо-ш по-кџс“ти Ком, дџђи у-*едно* дџсет сџти П, џзми *едно* дџсет литџра Мут.

д) У значењу „узми” употребљава се *на*: нџ-ти џвџ Ш, нџ-ти рџ-киџ О, нџ-ти цџкрџца Пољ.

е) У значењу „немој” и „немојте” употребљава се *не*: нџ нџ-жито (немој газити жито) СГ, нџ џ-воду Ком, нџ тџмо Ј, нџ тџдџ М.

ж) У смислу „поседовати” исказује се глаголом *имџи*: имџи-су трџе кџња Ј, имџи-су нџвишџ зџмљџ Т, али је такође: џ џџџ-џ било нџвишџ блџга Пољ.

ЗАКЉУЧАК

1. Говор околине Удбине је штокавско-јекавски којим говоре Срби у Лици, који припада источнохерцеговачком дијалекту. Данашњи становници тог подручја воде порекло од досељеника из наших јужних крајева који су овде дошли у другој половини шеснаестог века, за време турског освајања. Како је то подручје било на самој граници Војне и Турске крајине, миграције су биле дуготрајне. Тек од 1689. године, након одласка Турака, овде се доселило становништво из два основна правца: из Крајине, од Бриња и Вилића, и Далмације, од Книна и Буковице.

2. За вокализам овог подручја карактеристично је ово:

а) Постоји пет стандардних вокалских фонема чија је артикулација као и у књижевном језику.

б) Поједини вокали замењују се другим: $a > e$; $a > o$; $e > o$; $e > u$; $o > y$ (у суседству $m, n, њ$); $o > e$.

в) Кратко неакцентовано $и$ делимично се редукује: *Дан^нца*, *врши^лца*, *зе^нца*; *ли^сца*.

г) Једна од основних карактеристика гласовног система овог говора јест сажимање вокала:

$-ao > a$; $-ao > u$; $-ao > a$; $-eo > o$; $-eo > o$; $-eo > e$; $-yo > o$; $-ae > > a$; $-aa > a$; $-oa > a$.

д) Некадашње $ѣ$ има више рефлекса: под дугим је акцентом најчешће *је*, али и *ије*; кратко $ѣ$ прелази у *је*, а иза p даје *е*. У префиксима *и^{ре}-* и *не-* $ѣ > е$. Испред j $ѣ > и$: *си^јаји*, *см^јаји-се*, испред $љ$ $ѣ > и$: *би^љек*, *би^љешка*; $ѣ > и$ испред o : *зр^јџ*, *д^ун^јџ*. У наставцима заменичко-придевске деklinације $ѣ > ије$: *и^јџем*, *о^ви^јџем*. Има иквивизама и еквиизама: *си^кира*; *ди^ча^к*; *џ^ста*, *зе^нца*.

ђ) Постоји дуго и кратко вокално p : *врба*, *и^рси*, а вокално $л > у$: *с^унце*, *д^убок*.

3. О консонантизму овог говора може се закључити следеће:

а) Овај говор има све консонанте који постоје и у књижевном језику, с тим што се *x* чује само спорадично, а *џ* је ишчезло, односно замењено је са *v* и *и*: *vāmīlija*, *Пилиј*. Овде постоје и консонанти *с* и *z*: *сyиpa*, *бpуnca*, *цāpca*.

б) Сугласник *x* губи се на почетку и на крају речи, а иначе је замењен сугласницима *v*, *j*, *k*, *c*, *ш*.

в) Сугласник *j* губи се на почетку појединих речи: *ѣдан*, *ѣднāк*, али постоји и протетичко *j*: *jдйѣ(и)*. Постоји и секундарно *j* између *и* и *o*: *рāдиjѣ*, *кyицjѣ*.

г) Добро су познате групе *ишй* и *жзд*: *иpишй*, *жвйждyк*.

д) До јотовања сугласника долази иза *л* и *н*: *лѣйѣиa*, *снѣйѣови*, као и иза *ѣ* и *и*: *нѣђеља*, *ћѣpаишй*, али је доследно: *ѣјѣи*, *ѣјѣца*, *ијѣме*, *ијѣишйи*, *зѣјѣла*, *сйјѣн"ца* и сл.

ђ) Такође постоји асимилација и дисимилација сугласника: *кyишйа*, *ишћераишй*; *иљѣио*, *ишāвн"ца*.

е) Десоноризација финалних звучних сугласника веома је раширена: *зyи*, *кyиш*, *нāзāиш*.

ж) Раширена је и појава губљења сугласника у појединим групама: *чѣла*, *ѣклада*, *иpѣсједник*.

4. Морфологија се одликује следећим:

а) У инструменталу једине именица м. рода наставак је *-ом*: *кpāјом*, *коиāчом*. Постоји множински формант *-ов-*: *вѣдови*, *иљyиови*, али има и краћих облика: *иāњи*, *иyиши*, *жyуљи*. У ген. мн. чешћи је наставак *-а*: *мѣђѣдā*, *ловāцā*; а ређи *-и*: *мѣшѣри*, *иѣсйи*. У дативу, инструменталу и локативу мн. обичан је наставак *-има*, али се у локативу мн. чује и стари наставак *-ије*: *по-зубијѣ*, *нā-кyињиѣ*.

б) У функцији множине именица средњег рода на *-е* *-ѣиa* јављају се колективне именица на *-ад*: *ијлāиш*, *ждрѣбāиш*. У дативу, инструменталу и локативу мн. наставак је *-има*, а у локативу мн. налазимо и *-ије*: *у-дрѣвијѣ*.

в) Именице женског рода на *-а* у генитиву мн. имају наст. *-а*. Датив и инструментал мн. ових именица завршава се на *-ми*, а локатив мн. поред чешћег *-ами* има и *-а*: *y-бара*, *y-шака*.

г) Именице III деклинације у инструменталу једине и генитиву множине имају наставак *-и*: *са-ћѣри*; *ћѣри*, а у дат. инстр. и лок. мн. *-има*: *у-коцдишма*, *с-ћѣришма*.

д) Имена типа *Јѣво*, *Ђyро* мењају се као именице женс. рода на *-а*: *Јѣвѣ*, *Ђyрѣ*, *Мйлѣ*.

5. Заменичко-придевска промена. У дативу, инстр. и локативу мн. личних заменица имамо облике *на̀ми*, *ва̀ми*. У инстр. јед. мушког и средњег рода, генитиву, дативу, инструменталу и локативу мн. придевских заменица налазимо наставке старих тврдих основа: *с-шво̀јијем* *ћа-ћом*, *сво̀јијѐ* *кѹмѡва̀*, *о-сво̀јијем* *ћѐрима*. Уместо облика *њихов*, *њихова*, *њихово* овде имамо: *њѳјев*, *-а*, *-о*.

6. Глаголи. У овом говору познати су сви глаголски облици осим имперфекта и глаголског прилога прошлог. Инфинитив овде има само дужи облик, са финалним *-и*. У 1. и 2. лицу мн. аориста наставци су *-шмо*, *-шше*: *одошмо*, *одошше*. Футур је просто време, па је обично: *доћу*, *набраћу*, а никад *набрашћу* *ћу* и сл. Глаголи на *-несѳи* у трпном придеву испред наставка имају *-ш-*, а глаголи на *-весѳи* *-ж-*: *дунѳшен*, *извѳжен*.

7. Синтакса. а) Конструкцијом *ѳо* + *акузатѳив* означава се циљ: *ѳдѐм ѳо-кѹње*, *ѳдѐмо ѳо-дрѡа*. Нема разлике између инструментала оруђа и социјатива. Веома су чешћи примери, за оба типа, са предлогом, а ретки су примери без предлога: *кѡпѡ с-крѡмѳом*, *ѳдѐ з-брѡѳом*; али *ѳиѡ сѡсѳѳрѡм*, *рѡжѳем нѹжом*.

б) Као глаголска допуна употребљава се инфинитив, а ређе *да* + *ѳрезентѳ*. Постоји конструкција *за* + *инфинитѳив* као објекатска допуна уз одричне облике глагола *јесам* у значењу: *не вреди*, *не ѳреба*: није *за-вѳрѡватиш* *кѡлко-се на̀мучиѡ*.

в) Овде постоји наративни императив: *а-јѡ за-грѡну*, *ѳа-ѳдри*, *ѳа-ѳдри*.

г) У временским реченицама, уместо *чим* употребљава се *док*: *док-дѡћѐм*, *пи́саћу*.

д) Са асеверативном функцијом у екскламативној реченици употребљава се *ѳма*: *ѳма*, *пѡслушѡј-ме*; *ѳма*, *пѹшти-ме на-миру*.

ТЕКСТОВИ

А-штò-ме пѣтāш за-òбичаје досадашнѣ. Тò било свѣ лѣпшѣ нѣго сàде. Кàд-би дòшā нѣки прàзник и-нѣкѣ, вàкò, гòт и . . . , мѣ-смо дòсàд вѣкали прàзницима гòт. Тò-се ùндā йшло цркви, већинòм, па-ùндāк, тò, облāчило лијепо, дјевòјке, и тàкò, ùндā йшā кò-е ймā свòга нѣкога, йшā ил'-з-брāтом ил' сестрòм и, тàко, с мајкòм. Й-јā-сом тàкò нāвишѣ с-мајкòм йшла, пòшто нѣсом ймала дрòгòга нѣкога. Й-пòшла-сом јòш-од четрнāјст гòдйнā, вàкò, нѣ бāш кā дјевòјка мāl' нàкò, єто тàкò, йшла на-збòрове да-вѣйдѣм штò-се рāдѣ. Тàкò-сом пòчєла ùндā йграти и-пјєвати, кā-сом мòгла и . . . тò-би-се ùндā тāмо лјєпо, òвāј. Сàстали-се мумци и-дјевòјке па-шећи тāмо цѣстòм или-нѣкијем нѣже кад-нѣби бѣло цѣстѣ, нàкò крòз-нàрот, нѣкòм стāз"цòм или . . . ùндā пòсье у-пòдне-се ùвати ù-коло па-йгрāј по-цјєлѣ дāн до-нòћи, йгрāј и-пјєвāј, весєли-се или-тàкò. Свѣ било лијепо . . . Й-тò е тàкò било свѣ до-рāта и-ùндā кàд-је рāt нàстā . . .

. . . Й тàкò-е тò свѣ било и-ùндā пòсье рāта пòчєло-се рāдити, òрати и-сѣјати. Тò-е било и-пр̀во. Прòсье кад-дòћѣ òрѣ-се, вòзѣ-се ѣуброви по-нѣвами, ùндā, òрѣ-се, сѣје-се жѣто, сāдѣ-се кумпјєр, ку-кòрус. Й тàкò ùндā, кā'-тò свѣ порāсте ùндā-се окòпāвā мутикòм и-зà-грѣе и-кā' дòћѣ кòсидба ùндā-се кòсѣ и-кòпѣ. Й -тò весѣље било дòсàт. Сàстāлāј-се кòсци, по-двāдесет кòсāца, сàстāју-се. Ёдан, па-се-тò кòсѣ, пā-се, сàстāлāли-се кòпѣјòци — ц̀уре и-мумци и-пјєвало-се, весєл"ло-се. Й-свѣ тò тàкò йшло лијепо . . . Й-ùндā, кад жѣто сàзорѣ, жѣто-се, òвāј, кòсѣ с-кòсòм и-кòпѣ з-грāбљами и-вѣлами, дѣже-се у-нāвѣљке, па-ùндā у-кòла, па-вòзови, и-ùндā г̀нѣ-се кòћи, ймā єдно што-нāправѣ г̀вно, тò кòт-кућѣ и-у-стòгове-се дѣћѣ и-ùндā кàт-се тò свѣ срѣдѣ и-пòкупѣ и-пòкосѣ и-ùндā, ùндā-се врше. Лијепо, ùватѣ-се кòњи, пò-двā кòња и-пò-трѣ, тàкò, и-ùндā-се врше. Кā-се-оврше, тò ùндā, ùносѣ-се жѣто на-тāван, и сѣјā-се јечем, сѣјāла-се ш'єн"ца и рāш. Тàкò тò свѣ.

Ката Павлица 80, Пољице

Читави догађај, доша-сом да-сом-се ја сударијо са-међедом. Пòсле рата-сом, били подпалени и мóрали-смо да обнáвљамо бајте. И-имали-смо едно кљусешице же смо мурали да-йдемо у-шуму, ја и-мүј отац. И, ми-смо ишли ради те бајте да-би усјекли летве и имали-смо од-куншије два кера, која два пса, која-су пошла с-нама. И-ка-смо дошли по шуму, ту же-се то требало, о, скинули-смо ајам са-куња и мүј-је отац отиша да-сјече буквиће за-те летве. Међутим, ја-сом извлачијо те летве и које-смо метли на-цјепало тамо, такозванò, скино ајмове и дали-им, куња тога, дали-им јести. И-та-су два пса, ја-сом има, понијо мало крува, после рата зато што није било пуно крува, и-ја-сом водијо ту домаћу животињу и дава-сом-им да-би-ме, онако, у-шуми, и-бòја-сом-се мало као-да-ће-ме нешто, предосећа-сом да-ће-ме напасти. И, кад-је мүј отац отиша тамо да-сјече то, ја-сам то извлачијо на-себи. Међутим-сом на-том путићу сријо тога међеда и-тај међет-је, сусрели-смо-се. Да-вам искрен будем, несом бијо ту храбар. Ка-сом видијо међеда, ја-сом више изгубијо и-глас и-престрашијо-сом-се. Међутим, међет-је отиша од-мене и-мүј отац-је видијо да-мене нема и едном извјесном времену и поитијо да-види же-сом ја. И-наша-ме тамо . . . И-ја-сом-му река како-е читава ствар била. Ун-је мене храбријо и храбријо да-би-ме охрабријо. Ја-сом река — слушај, за-сом-га татом, мене, ту нема мјеста, куњ-се уплашијо, пси-су побегли и ја-сом оца присилијо да-ми побјегнемо са-тог мјеста. Натрпали смо, ун није да и тако даље, ал-смо натрпали, ипак, унлико колко-сом ја извукá. Ун-је мене охрабрива и, тако, ун-је даље вука те летве, и-ка-смо натрпали, и-пси-су-нас напуштали, куњ-је остá тамо. Ја-сом присилијо оца да-ми побјегнемо са-тога мјеста и-да идемо кући . . .

Мирко Момчиловић 55, Ребић

И-кажем-ти, ун-је и-Шпанијe доша, шпански добровољац бијо, ун-је у-Шпанији и запалијо заставу, не-знам како-се уно звало, ун кад-је бијо добровољац преплива неко муре, што-ли-је преплива, и запалијо ту заставу. И-унда, ун и-Марко Орешковић, ка-су-се враћали, убацили амо, унда-су уни били задужени за-Лику. Е, унда, едне приликe ун-је, овај, доша код-нас и-ун мене баш задужијо и-вели-да, рекли вели вечерас-је револуција, револуција; знаш, уно-кат, што-ја знам како то у-устанку било, и-ун вели мени, овај, ти припази . . . унда мурá сав избјегнџти горе. Ал'-ун-је мени из-нашег засеока, унога, што-е, ја мислим, уно нас било — вели — да-ми у-задатак да-припазим дал'-би-се ко остá случајно да-не-би избјегá ил'-би-се повратијо к-непријетелу. А-ту вече није било ништа, само прова била, а-ту вече није било ништа. Ил'-да-такò да-из нашег уног засеока и из-читавок скóром Јошана, да-нико није, овај, остá код-непријетелá ил'-се повратијо назат, бóже сачувај . . .

Савка Радаковић, 66, Јошани

Резюме

Драган Павлица

О ГОВОРАХ В ОКРЕСТНОСТЯХ УДБИНЫ

Говор этого края — штокавско-екавский, принадлежащий к восточногерцеговинскому диалекту сербохорватского языка.

Вокализм заключается в наличии пяти основных фонем гласных, имеющих одинаковую артикуляцию с гласными сербохорватского литературного языка. В некоторых словах происходит замена гласных, причем важной чертой является стяжение гласных.

Старый гласный *ǃ* под долгим ударением чаще всего переходит в *je*, а также и в *ije*; под кратким ударением *ǃ* отражается как *je*, а после *r* остается *e*. В окончаниях местоимений, склоняющихся как местоимение и прилагательное, *ǃ* > *ije*: *ǃviǃem*, *ǃijǃem*, *ǃvijǃem*.

Наличие слогообразующего *r*: *vrba*, *krǃi*, *ǃrǃi*; слогообразующий *l* > *u*: *sǃnǃe*.

Согласные — стандартные, литературные. Произношение *x* встречается нерегулярно, он заменяется согласными *v*, *j*, *k*, *s*, *m*, в то время как *ǃ* заменяется согласными *v* и *ǃ*; встречаются также согласные *ǃ* и *s*: *sǃtra*, *sǃpsa*.

Сохраняются сочетания *ǃiǃ* и *ǃǃ*: *ǃriǃiǃ*, *ǃǃǃǃǃa*.

Согласные после *l*, *n*, *ǃ*, *ǃi* — йотируются, но всегда будет: *ǃǃǃǃ*, *ǃǃǃǃǃa*, *ǃǃǃǃǃe*, *ǃǃǃǃǃǃa*, *ǃǃǃǃǃǃǃa* и т.п.

Существительные мужского рода в творительном падеже ед.ч. имеют окончание *-om*; в родит. мн.ч. — *-a*, а также и *-u*; в дательн., творит. и предложн. пад. мн.ч. — *-ima*, причем в предложн. пад. мн.ч. существует также старое окончание *-ije*: *ǃo-zǃbiǃje*, *na-kunǃje*.

Существительные женского рода на *-a* в родит. пад. мн.ч. имеют окончание *-a*, в дательн. и творит. мн.ч. — *-mi*, а в предложн. пад. мн.ч. чаще встречается *-ami*, а также и *-a*: *ǃ-bara*, *ǃ-shaka*.

У существительных III склонения творит. пад. ед.ч. и родит. мн. имеют окончание *-и*, а дателн., творит. и предложн. пад. мн.ч. — *-има*.

Имена собственные типа *Ђуро* склоняются как существительные женск. рода на *-а*: *Ђурѣ, Ђури . . .*

Дательный, творит. и предложн. пад. мн.ч. личных местоимений будет: *на̑ми, ва̑ми*, а творит. пад. ед.ч. мужск. и средн. рода, родит., дателн. и предложн. пад. мн.ч. местоимений-прилагательных имеют окончания старых твердых основ: *ш̑во̑ди̑ѣ̑м, сво̑ди̑ѣ̑, о-сво̑ди̑ѣ̑м*.

Здесь существуют все глагольные формы, кроме имперфекта и деепричастия прошедшего времени. Инфинитив всегда оканчивается на *-и*, а будущее время имеет простую форму: *до̑ћу, ѡ̑јѣ̑ва̑ћу* и т.п.

Не отличают творительный падеж со значением орудия от творительного падежа в социативном значении: *с̑јече̑ с̑и̑ки̑р̑ѡ̑м, р̑ѣ̑ж̑е̑ с-н̑у̑жом̑: ѡ̑г̑е̑ са-ћ̑а̑ћ̑ѡ̑м, дивани̑ М̑а̑р̑ѡ̑м*.

В качестве глагольного дополнения употребляется инфинитив, реже — *да* + *настоящее время*.

Встречаются формы повествовательного повелительного наклонения: *а-ја̑ з̑а̑-ја̑р̑а̑ну, ѡ̑а-ѡ̑дри, ѡ̑а-ѡ̑дри*.